BIJBELVERKLARING.

XXIII. DEEL.

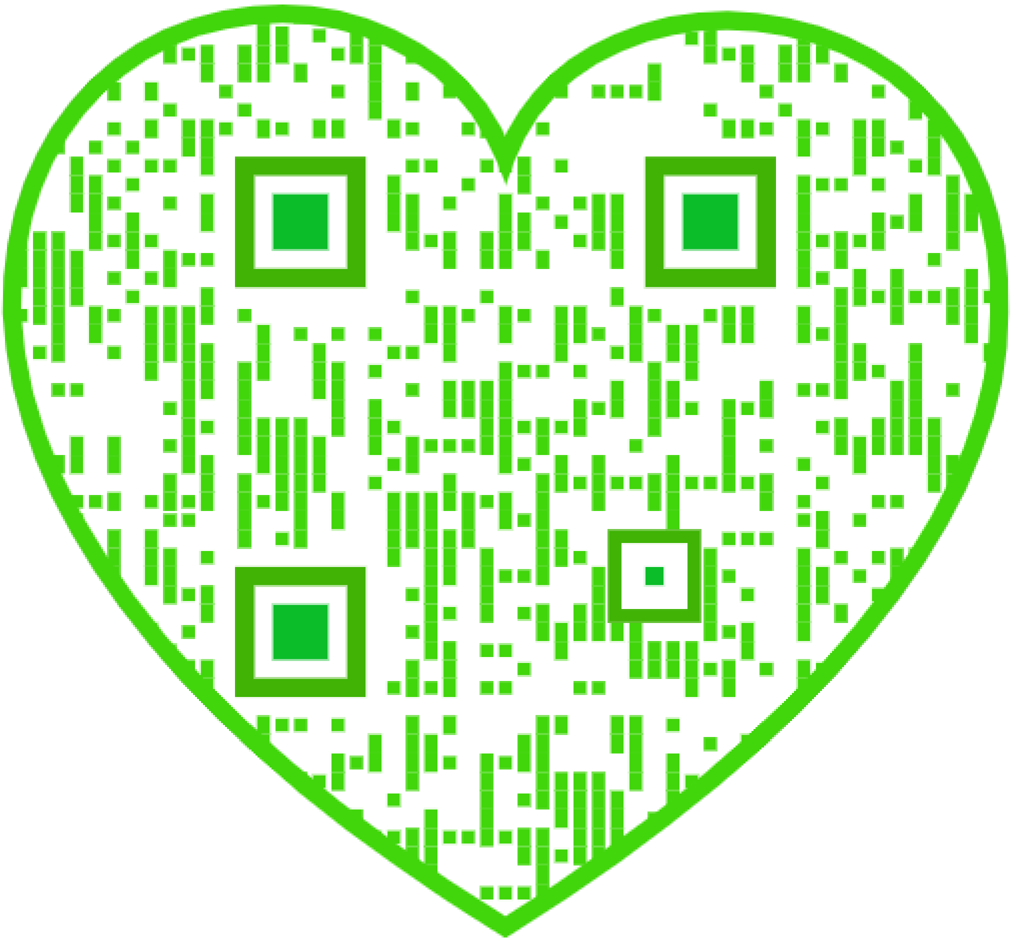

DE
BIJBEL,
DOOR BEKNOPTE
UITBREIDINGEN,
EN OPHELDERENDE
AENMERKINGEN,
VERKLAERD;

DOOR

J. VAN NUYS KLINKENBERG,

A. L. M. THEOL. ET PHIL. DOCTOR, HOOG-LEERAER IN DE H. GODGELEERDHEID EN KERKELYKE GESCHIEDENIS, AEN HET ILLUSTRE ATHENÆUM, EN PREDIKANT IN DE GEMEENTE TE AMSTERDAM; MITSGADERS LID VAN HET ZEEUWSCH GENOOTSCHAP DER WETENSCHAPPEN, TE VLISSINGEN.

DRIE-EN-TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART
MDCCXCI.

Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staeten van Holland en Westvriesland.

Met Adprobatie van de Gecommitteerden der Eerw. Klassis van Amsterdam.

den 14[den] December 1791.

INLEIDING
TOT DEN
TWEEDEN ZENDBRIEV
VAN DEN APOSTEL
PAULUS,
AEN DE
CHRISTENEN
TE
CORINTHEN.

PAULUS de Apostel, van welken wy, voorheen (*a*), uitvoerig gehandelt hebben, is

I. *De Schrijver van dezen* TWEEDEN *Briev, aen de Christenen te Corinthen.*

Dit blijkt allerduidelykst, uit het opschrivt, Kap I: 1, en nimmer is 'er, over deze zaek, in de Christen Kerk, eenige bedenking geresen.

In het opschrivt wordt ook TIMOTHEUS gemeld, de reisgezel en medehelper van den Apostel, die, met hem, van Ephesen gereist was. Toen PAULUS dezen Briev schreev, bevonden zy

(*a*) XXII Deel. *Inleiding* p. 11—

zich te zamen, in *Macedonien*, en waerschijnlyk te *Philippis*, de eerste Stad van dat Landschap, werwaerds de Apostel zich begav, na het oproer het welk DEMETRIUS te Ephesen verwekt had, Hand. XX. TIMOTHEUS was den Christenen te Corinthen bekend, en vermoedelyk is hy de afschrijver van dezen Briev geweest. Althans, door den naem van TIMOTHEUS, naest den zijnen, te plaetzen, betoonde de Apostel, dat zy het beide volkomen eens waren. De Corinthische Christenen hadden zeer vele blijken der byzondere lievde en oprechtheid van TIMOTHEUS ondervonden, en, door eene gemeenzame verkeering, waren zy, van zijne ongeveinsde trouw, verzekerd geworden. De overéénstemming derhalven van TIMOTHEUS, met PAULUS, kon niet nalaten eenen aenmerkelyken ingang te hebben, by deze Gemeente.

II. *De Gemeente van Corinthen, aen welke deze Briev geschreven werd*,

Is ons genoeg kenbaer geworden, uit het gene wy daerömtrent, in onze *Inleiding* tot den *eersten* Briev aen dezelve, hebben opgemerkt (*b*). Deze Briev is, aen die zelvde Gemeente, geschreven. De Apostel beroept zich, in denzelven, uitdrukke-

(*b*) XXII Deel. *Inleiding* p. CXXXVI—

kelyk, op den *eerſten.* Hy zegt, dat hy den *eerſten*, in droevheid, geſchreven had, en dat hy hen daer mede ook bedroevt had, Kap. II: 4. VII: 8.

Deze Briev is eigenlyk de *derde*, welken de Apostel, aen den Corinthiſchen Christenen, geſchreven heeft. In den allereëerſten, had hy hen vermaent, om gene gemeenzame verkeering te hebben, met menſchen die zich in ontucht verliepen, (vergel. 1 Cor. V: 9.) Dan die allereëerſte Briev is, met meer andere Goddelyke Schrivten, welke niet, tot een algemeen gebruik der Kerke, geſchikt waren, verloren gegaen (*c*). Maer, met betrekking tot den *Eerſten* Briev van PAULUS, welken wy in onzen Canon hebben, is deze de *Tweede.*

Het opſchrivt van den gemelden Eerſten Briev houdt, alleenlyk aen de Gemeente Gods te Corinthen, 1 Cor. I: 1, 2. Maer het opſchrivt van dezen Tweeden Briev ſtrekt zich verder uit. Het is PAULUS — *aen de Gemeente Gods, welke te Corinthen is, met alle de heilige, die in geheel Achaja zijn*, 2 Cor. I: 1. *Achaja* was een Landſchap in Griekenland, waer van Corinthen de hoofdſtad was.

Het eigenlyk gezegde *Achaja* was een Landſchap, in het benedenſte gedeelte van Griekenland, tot aen de zeeëngte, welke thans *Morea* genoemd

(*c*) XXII Deel. p. 365.

wordt. In eenen ruimeren zin wordt gansch eigenlyk gezegd Griekenland, zo als het, door de Romeinen, van Macedonien onderſcheiden was, ook wel *Achaja* genaemd. Het kan zijn, dat PAULUS ook dit woord, in dien ruimen zin, genomen hebbe. — Althans, door dit opſchrivt, gav hy te kennen, dat de Corinthiërs dezen Briev, ook aen alle de overige Gemeenten, in hun ganſche Landſchap, moesten laten lezen.

III. *De aenleiding tot het ſchrijven van dezen* TWEEDEN *Briev, aen de Gemeente te* CORINTHEN,

Was het bericht, het welk de Apostel van TITUS, omtrent den toeſtand van die Gemeente, ontvangen had.

Te weten, eer PAULUS van Epheſen, naer Macedonien, vertrokken was, had hy TITUS, zijnen yverigen en getrouwen medehelper, in den dienst van het Euangelie, naer Corinthen gezonden, om te vernemen, welke uitwerkſelen zijn vorige Briev, by de Christenen aldaer, had te weeg gebracht. Dit wilde hy vooräf weten, om dat hy niet gaerne te Corinthen komen wilde, voor dat de misbruiken en ergernisſen, welke hy, in den vorigen Brief, beſtraft had, waren wechgenomen. Anderszins zou hy, met de Apostoliſche roede, hebben moeten komen, en geſtrengheid gebruiken; dan daer van wenschte hy verſchoond te blij-

blijven, (vergel. Kap. I: 22—) Niet lang na het vertrek van TITUS, werd de Apostel, door het schromelyk oproer, het welk DEMETRIUS verwekte, genoodzaekt, om Ephesen te verlaten, (verg. Hand. XIX: 35-40.) Hy reisde daerop, door Macedonien, tot in Griekenland, Hand. XX: 1, 2. Drie maenden bracht hy door, op verscheidene plaetzen van het eigenlyk gezegde Griekenland, niets onbeproevd latende, om winst te doen, voor zijnen Heer. Vervolgens keerde hy weder naer Macedonien, Hand XX: 3. Hy had gehoopt, dat hy den gemelden TITUS te Troas ontmoeten zoude, 2 Cor. II: 12, 13; doch hem niet vindende was hy doorgereist, tot in Macedonien, en hy had zijn verblijv genomen, te Philippis, de hoofdstad van het gemelde Landschap, Kap. VII: 7. Hand. XX: 4-6. In deze Stad vondt hy TITUS, die hem bericht gav, omtrent den toestand der Corinthische Gemeente, Kap. II: 12, 13. VII: 5—

Dit bericht was deels aengenaem, maer ook deels zeer bedroevende.

Het bericht van TITUS was in zo ver aengenaem, als de Apostel vernam, dat zijn vorige Briev zeer goede uitwerkselen had te weeg gebracht. Men had den bloedschender, uit de Gemeente, verbannen, Kap. II: 5, 11. VII: 11. Velen hadden een gevoelig leedwezen betoont, over de ongeregeldheden en ergernissen, welke,

in de Gemeente, waren ingeslopen, Kap. VII: 8-16. Zommigen verlangden hartelyk naer de overkomst van den Apostel, en yverden voor zijne eer, tegen zulken, die hem lasterden, Kap. VII: 7, 11. By dit alles kwam nog, dat de Corinthische Christenen genegen waren, om, volgens zijne vermaning, in den vorigen Briev, gedaen, hunne lievdegiften uit te reiken, tot onderstand hunner behoevtige medebroederen in Judæa, Kap. IX: 3—

Maer, in andere opzichten, was het bericht van TITUS zeer treurig. —— Er waren nog overblijvselen van de verdeeldheden en partijschappen. Velen lieten zich, door valsche Leeraers, en byzonder door éénen, die de voornaemste was, en eenen aenhang zocht, deerlyk misleiden, en hunne genegenheden van den Apostel aftrekken. By dezen, had des Apostels vorige Briev eer verbittering, dan verbetering, te weeg gebracht. Trouwens die valsche Leeraers lieten niets onbeproevd, om het gezach van PAULUS te krenken, en, langs dien weg, hunne achting te vermeerderen. Om den Apostel veracht te maken, hadden zy ettelyke beschuldigingen en lasteringen, tegen hem, ingebracht, en velen der Corinthische Christenen hadden hun onbedachtzaem gehoor gegeven, Kap. XII: 20, 21. XIII: 1, 10.

De valsche Leeraers beschuldigden den Apostel van wispelturigheid, zo dat men zich, op zijne ge-

gezegden, niet verlaten konde, om dat hy, aen zijne belovte, van te Corinthen in perſoon te komen, niet voldaen had. —— Te weten PAULUS had den Corinthiſchen Christenen zijn voornemen bekend gemaekt, om tot hen over te komen, en, door hunne Stad, naer Macedonien te reizen, Kap. I: 16. Maer, in plaets van aen zijne belovte te voldoen, had hy, in den vorigen Briev, geſchreven, dat hy zijn voornemen verändert had, zo met opzicht tot den tijd, als ten aenzien van den weg, welken hy nemen zoude, 1 Cor. XVI: 5-8. Ook had hy aen deze bepaling niet voldaen, en was in het geheel niet gekomen. Alleenlyk had hy TITUS gezonden. —— Uit deze handelwijs wilden de valſche Leeraers, dit beſluit afgeleid hebben, dat PAULUS een man was van een wispeltuurig karakter, op wiens gezegden men in het geheel genen ſtaet maken konde.

Dit was nog het minſte, en waer tegen PAULUS zich gemakkelyk verdedigen konde; maer zijne vyanden ontleenden, zelvs uit zijnen vorigen Briev, eenige ſchijngronden, om zijn Apostoliesch gezach te betwisten; dat hy zich namelyk, in het geval van den bloedſchender, te veel gezach had aengematigt; dreigende met buitengewone ſtraffen, daer hy onderstusſchen, door zijn achterblijven, deedt blijken, dat hy niet durvde komen, om een proev van zijn Apostoliesch vermogen te geven, Kap. I: 24. II: 5; dat zijne

predikwijs al te eenvouwig ware, zo dat zijn Euangelie op verre na niet halen konde, by de heerlykheid der bediening van MOSES wet, Kap. III: 6—; dat hy het Euangelie vervalschte, en, de wet verwerpende, de menſchen zorgloos maakte, Kap. II: 17; dat hy lievdeloos ware, en zich van listige ſtreken bediende, Kap. XI: 7, 11. XII: 16; dat de rampen, aen welke hy was blootgeſteld, kennelyke blijken waren, dat God geen welgevallen had, in hem en in zijne prediking, Kap XII: 9, 10; zy voegden 'er by, dat PAULUS, van zijne onbevoegdheid, tot de Apostoliſche bediening, by zich zelven ſcheen overtuigd te wezen, daer hy, van de Corintheren, niet eens bezolding had durven vorderen, Kap. XI: 7—

Door deze en dergelyke lasteringen, zochten de valſche Leeraers het Apostoliesch gezach van PAULUS in verdenking te brengen, de lievde, welke de Corinthiſche Christenen hem toedroegen, te doen verkouden, en dus doende zijne bediening nutteloos te maken; om, langs dien weg, achting en aenzien voor zich zelven te verwerven.

IV. *De inhoud van dezen Briev*

Is ingericht, naer de geſteldheid der Corinthiſche Gemeente, welke PAULUS, uit het gemel-

melde bericht van TITUS vernomen had. Dezelve is ten deele een verdedigingfchrivt, ten deele eene ernftige opwekking.

PAULUS verdedigt zijn Apostolisch gezach, tegen de valfche Leeraren; hy wederlegt de gemelde befchuldigingen; hy waerfchouwt de Corinthifche Christenen, tegen de drogredenen der verleideren; en bedreigt, dat hy, by zijne overkomst, geftrengheid, tegen de wederfpannigen, gebruiken zoude.

Aen den anderen kant, betuigt hy zijn genoegen, over de verbeteringen, welke de Corinthiers hadden ingevoert, en, over de goede uitwerkfelen, welke zijn vorige Briev had te weeg gebracht. Hy vertroost de zulken, die, door zijn vorig fchrijven, waren bedroevd geworden, met vermaning om de boetvaerdigen wederom, in lievde, aen te nemen. Voorts wekt hy hen op, om zijn Apostoliesch gezach te erkennen, en tot het geven van milde lievdegivten, ter onderfteuning der behoevtige Christenen, in Judæa.

V. *Het oogmerk van den Apostel, in het fchrijven van dezen Briev,*

Is, uit het gene wy tot dus ver gezegd hebben, klaer genoeg. —— Hy wilde namelyk zijn gedrag en Apostoliesch gezag verdedigen, door de valschheid der gemelde befchuldigingen, aen

te tonen, de boetvaerdigen vertroosten, de nog overgeblevene wanördens doen ophouden, de halſtarrigen te recht brengen, en de inzameling der lievdegaven bevoorderen.

VI. *De Schrijvwijs*

Beäntwoord, aen de gelegenheid en het oogmerk. —— Zy koomt, met die van den vorigen Briev, daer in overëen, dat zy ernſtig en nadrukkelyk is. Ook ontmoet men hier dezelvde kracht van zeggen, en bondigheid, in den redeneertrant, als mede het byzondere van des Apostels ſchrijvwijs, dat hy meermalen, uit hoofde der grote levendigheid van zijnen geest, uitſtappen doe, welke noch de duidelykheid, noch de orde van zijn voorſtel, benadeelen (*d*). —— Alleenlyk is 'er dit onderſcheid, dat de Apostel, op eenen zachteren toon, ſpreeke, om dat zijn vorig ſchrijven aenmerkelyke verbeteringen had te weeg gebracht.

VII. *De plaets waer, en de tijd, wanneer deze Briev geſchreven is.*

De plaets, alwaer deze Briev geſchreven werdt, was *Philippis*, de hoofdſtad van Macedonien, alwaer

(*d*) XXII Deel *Inleiding*, p. CXLVI.

waer de Apostel, gelijk wy reeds gezegd hebben, TITUS ontmoet, en het gemelde bericht van hem ontvangen heeft.

Op dit bericht, besloot PAULUS, met den eersten, naer Corinthen te reizen, en dan de ingezamelde lievdegaven, in persoon, naer Judea over te brengen. Vooräf evenwel zondt hy TITUS, met nog eenige Macedonische Christenen, derwaerds, om de inzameling der lievdegivten te bevoorderen, en gav hun dus eenen Briev mede, ten einde alles, by zijne koomst, in gereedheid wezen mogt.

Hier uit laet zich de tijd ligtelyk opmaken. — De vorige Briev is geschreven, omtrent Paeschen van het jaer LIV der gewone telling, in het laetste der regeering van Keizer CLAUDIUS, wanneer de Apostel zich, voor de tweede mael, te Ephesen bevond, Hand. XX (*e*). Nu is deze Briev niet lang, na den vorigen geschreven. De zeer geleerde Heer SCHUTTE bepaelt het, op October van dat zelvde jaer LIV (*f*). Maer die tusschentijd, schijnt ons wat kort te zijn. De Apostel was, door het oproer, het welk DEMETRIUS gesmeed had, genoodzaekt geworden, om Ephesen te verlaten. Hy reisde, door Macedonien, tot in het eigenlyk gezegde Griekenland. Vervolgens keer-

(*e*) XXII Deel *Inleiding*, p. CXLVII, CXLVIII.

(*f*) *Heilige Jaerboeken*, III Deel p. 94.

de hy weder naer Macedonien. Hy had gehoopt TITUS te Troas te vinden, en, in die verwachting te leur gesteld, had hy zich naer Philippis begeven. TITUS had de reis, van Ephesen, naer Corinthen genomen, zich aldaer eenigen tijd opgehouden, en hy was te Philippis aengekomen. De Apostel verönt schuldigt zich, dat hy nog te Corinthen niet gekomen was; dit verönderstelt eenig tijdverloop, na het verzenden van den vorigen Briev. Uit zijn achterblijven, namen ook de valsche Leeräers aenleiding, om zijne oprechtheid in verdenking te brengen. —— Wy zouden daerom liever denken, dat deze Briev, een jaer later, dan de vorige, geschreven zy; namelyk in het jaer LV; te meer, om dat de Corinthiërs de inzameling der lievdegivten, tot welke de Apostel hen, in den vorigen Briev, vermaent had, reeds voor een jaer begonnen hadden, (vergel. Kap. VIII: 10. XI: 2.)

VIII. *Verdeeling van dezen Briev.*

I. Vooräf gaet het opschrivt en de zegengroet, Kap. I: 1, 2.

II. Het lichaem van den Briev zelven is vervat, Kap. I: 3— XIII: 10, en levert vier hoofddeelen.

ℵ. Eerst veröntschuldigt de Apostel zijne uitgestelde overkoomst, en poogt de boetvaerdigen

te

te vertroosten, die, door zijnen eersten Briev, bedroevd geworden waren, Kap. I: 3— II: 13.

ב. Daer na bewijst hy de voortreffelykheid der Euangelieleer, welke hy verkondigde, Kap. II: 14— VII.

ג. Wijders maekt hy bestelling, omtrent de inzameling der lievdegivten, waer van, in den vorigen Briev, gesproken was, Kap. VIII, IX.

ד. Ten laetsten verdedigt hy zijne Apostolische bediening, tegen de valsche Leeraren, en waerschouwt de Corinthische Christenen, tegen de verleiding van die lieden, Kap. X: 1— XIII: 10.

א. Het eerste stuk, Kap. I: 3— II: 13.

A. Begint de Apostel, met eene *Inleiding*, vermeldende de beproeving, welke hem en zijne metgezellen, vooräl in Asia, waren overgekomen, de standvastigheid en den moed, welke zy, onder dit alles, behouden hadden, als mede hunne hoop, voor het toekomende, Kap. I: 3-14.

A. Hy wekt zich zelven en de Christenen van Corinthen op, om Gode lov en eer te geven, voor de heilzame vertroosting, welke hy en zijne strijdgenoten, ook ten nutte der gelovigen te Corinthen, in hunne beproeving, genoten hadden, vs. 3-7.

α. In het gemeen wekt hy zich zelven, en de Corinthische Christenen, nadrukkelyk op, om God te loven, vs. 3.

β. Meer byzonder ſpreekt hy, van de heilzame vertroosting, welke hy, met zijne ſtrijdgenoten, onder de beproeving, ondervonden hadden, vs. 4-7.

a. De zaek wordt in het gemeen voorgeſteld, vs. 4.

b. Meer byzonder, vs. 5-7.

a. Het lijden, het welk de Apostel ondergaen had, was zwaer; maer de Goddelyke vertroosting was daer naer geëvenredigd geweest, vs. 5.

b. Beide zijne verdrukkingen en vertroostingen ſtrekten den Corinthiſchen Christenen, tot wezenlyk voordeel, vs. 6, 7.

1. Deze ſtelling wordt opgegeven, vs. 6, en

2. Bevestigd, uit het vertrouwen, en de zekere wetenſchap, welke hy had van hunne gemeenſchap, beide aen zijn lijden, en aen zijne vertroosting, vs. 7.

B. Wijders geevt de Apostel bericht, van de zware verdrukking, welke hy ondergaen had, en van zijne gunſtige uitredding uit dezelve, vs. 8-14.

α. De zaek zelve wordt voorgeſteld, vs. 8-10ª.

a. De zware verdrukking, vs. 8, 9.

b. De merkwaerdige uitredding, vs. 10ª.

β. Deze gebeurtenis gav den Apostel eene gegronde hoop, dat hy, ook in het vervolg, al-

alle zwarigheden zou te boven komen, vooräl uit aenmerking der voorbidding van de Corinthische Gemeente, vs. 10^{b} - 14.

a. Van deze voorbidding, wordt in het gemeen gesproken, vs. 10^{b}, 11.

b. Meer byzonder wijst PAULUS de gronden aen, op welke hy zich, van die voorbidding, verzekerd hieldt, vs. 12 - 14.

B. Na deze Inleiding koomt de Apostel ongevoelig, tot zijn oogmerk, om zich te verontschuldigen, wegens de verändering, welke hy, in zijne voorgenomen reis naer Corinthen, gemaekt had, Kap. I: 15— II: 13.

A. Ontkennender wijs, verklaert hy, dat men hem, om de gemelde verändering, geenszins van wispelturigheid beschuldigen moest, Kap. I: 15 - 22.

α. Hy had een voornemen gehad, om, met een lievderijk oogmerk, te Corinthen te komen, vs. 15, 16.

β. Dit zijn voornemen had hy verändert, maer daerom moest hy niet, van wispelturigheid, beschuldigd worden, vs. 17 - 22.

a. Deze beschuldiging weert hy af, door zich, op de Corintheren zelve te beroepen, als die zijne oprechtheid kenden, vs. 17.

b. Hy doet eene ernstige betuiging van zijne oprechtheid, vs. 18 - 20.

a. De-

a. Deze betuiging wordt voorgesteld, vs. 18, en

b. Nader bevestigd, uit den inhoud der leere, welke hy gepredikt had, vs. 19, 20.

c. Eindelyk beroept hy zich, op de eigene ondervinding der Corintheren, vs. 21, 22.

B. Stellender wijs, bericht hy, dat hy zeer gewichtige redenen gehad had, om zijn voornemen te veränderen, en, voor als nog, te Corinthen niet te komen, Kap. I: 23— II: 13.

a. Hy had de Corintheren, door zijne koomst, met de Apostolische roede, niet willen bedroeven, Kap. I: 23— II: 11.

a. Deze reden van zijne verwijlde overkoomst, wordt in het gemeen voorgesteld, Kap. I: 23, 24.

b. De Apostel breidt dit stuk nader uit, Kap. II: 1-11.

a. Hy had 'er niet toe kunnen besluiten, om de Corinthische Christenen, door zijne overkoomst met de Apostolische roede, te bedroeven, vs. 1-4.

1. De zaek wordt voorgesteld, vs. 1, en

2. Met redenen aengedrongen, vs. 2-4.

—. Uit de smert, welke hy zou gevoelt hebben, wanneer hy tot hunne droevheid, had moeten komen, vs. 2.

——. Uit het oogmerk van zijnen vorigen Briev, vs. 3, 4.

b. By

b. By deze gelegenheid geevt de Apostel den Corintheren bevel, hoe zy, omtrent den bloedſchender, te handelen hadden, vs. 5-11.

1. Hy maekt eenen voegzamen overgang, tot zijn bevel, rakende het weder aennemen van den boetvaerdigen bloedſchender, vs. 5.

2. Daer op laet hy het Apostoliesch bevel volgen, vs. 6-11.

—. Het bevel zelvs, vs. 6-8, kwam hier op uit

/. Dat de beſtraffing van den bloedſchender thans een einde behoorde te nemen, vs. 6.

//. Dat hy wederom, in lievde, moest worden aengenomen, vs. 7, 8.

——. Wijders wordt 'er eene bedenking opgelost, vs. 9-11. Deze bedenking neemt de Apostel uit den weg, en wel zo,

/. Dat hy eerst, in het algemeen, het oogmerk van zijn vorig ſchrijven opgeve, vs. 9.

//. Vervolgens verklaert hy, dat hy dezen perſoon reeds, by zich zelven, ontſlagen had, vs. 10ᵃ, en

///. Hy begeerde, dat de Corinthiſche

Gemeente daer in zijn voorbeeld volgen zoude, vs. 10b, 11.

ß. PAULUS had inmiddels eene reis gedaen, naer Troas en vervolgens naer Macedonien, vs. 12, 13.

ב. In het tweede deel van dezen Briev, betoogt de Apostel de voortreffelykheid der Euangelieleer, welke hy verkondigde, Kap. II: 14—VII: 16.

A. De Inleiding, tot dit ſtuk, vinden wy Kap. II: 14-17.

A. Eerst bewijst hy de Goddelykheid van zijne leer, uit den blijkbaren zegen, welken God, op zijne pogingen, geſchonken had, vs. 14-16.

α. By wijs van eene God verheerlykende lovſpraek, vs. 14-16a.

a. In het algemeen, vs. 14a.

b. Meer byzonder, vs. 14b-16a.

ß. Deze God verheerlykende lovſpraek wordt gebillijkt, vs. 16b.

B. Het ander bewijs is ontleend, uit de kunsteloſe wijs, op welke het Euangelie verkondigd werd, vs. 17.

B. De voortreffelykheid der Euangelieleer werd uitvoerig betoogd, Kap. III—VII.

A. Het betoog zelvs vinden wy Kap. III: 1—IV: 6.

α. Het

α. Het eerste bewijs is ontleend, uit den gezegenden invloed, welken des Apostels prediking gehad had, by de Corinthische Christenen zelve, Kap. III: 1-5.

a. De Christenen, te Corinthen, waren levendige bewijzen van den blijkbaren zegen zijner bediening, vs. 1-3.

𝔞. De zaek wordt zinbeeldig voorgesteld, vs. 1, 2.

1. Ontkennender wijs, vs. 1.

2. Stelliger wijs, vs. 2, en

𝔟. Nader aengedrongen, vs. 3.

b. God moest van dit alles de eer hebben, vs. 4, 5. Dit wordt verklaerd

𝔞. In het gemeen, vs. 4.

𝔟. In het byzonder, vs. 5.

β. Het tweede bewijs is genomen, uit de verhevenheid der Euangelieleer, boven die van MOSES Wet, Kap. III: 6— IV: 6.

De voortreffelykheid van het Euangelie, boven MOSES Wet, wordt voorgesteld,

𝔞. In het gemeen, vs. 6.

𝔟. Meer byzonder, vs. 7. IV: 6.

1. De Apostel erkent, dat de bediening van MOSES Wet eene aenmerkelyke heerlykheid gehad hebbe, maer hy betoogt, dat de heerlykheid der bediening van het Euangelie onvergelykelyk groter zy, Kap. III: 7— IV: 6.

—. De zaek zelve wordt voorgesteld, vs. 7, 8.

/. Zo ten aenzien van de Wet, vs. 7.

//. Als met opzicht tot het Euangelie, vs. 8, en

——. Bewezen, vs. 9.

———. Het besluit wordt opgemaekt, vs. 10.

2. De Apostel redeneert wijders, uit de vergangelykheid der Wettische bediening, vs. 11.

3. Eindelyk bewijst hy de voortreffelykheid der Euangelieleer, boven de Wet van MOSE, uit de duidelykheid, met welke zy gepredikt werd, Kap. III: 12— IV: 6.

—. De zaek zelve wordt voorgesteld, Kap. III: 12— IV: 2.

/. In het gemeen, Kap. III: 12.

//. Meer byzonder, Kap. III: 13. IV: 2.

†. In de Wet van MOSE, was het wezenlyke van den Godsdienst, met eenen sluijer van schaduwächtige plechtigheden, bedekt, Kap. III: 13-17.

‡. Er lag, in MOSES tijd, een deksel op de Wet, vs. 13.

‡‡. Het lag 'er nog op, ten aenzien der ongelovige Joden, in PAULUS dagen, vs. 14, 15.

‡‡‡. Maer, met opzicht tot het gelovig Is-

Israël, werd het, door CHRISTUS, wechgenomen, vs. 16, 17.

††. Het Euangelie daerëntegen werd, met alle mogelyke klaerheid, verkondigd, Kap. III: 18— IV: 2.

‡. Dit wisten de kruisgezanten, by ondervinding, Kap III: 18, en

‡‡. Daerom predikten zy ook het Euangelie, met eene overtuigende klaerheid, Kap. IV: 1, 2.

——. Deze duidelykheid van zijne Euangelie prediking verdedigt de Apostel, tegen eene zeer schijnbare bedenking, Kap. IV: 3-6. Zy is ontleend, uit de ondervinding, dat 'er, voor velen, nog een deksel lag, op het Euangelie, zo dat zy niet verstonden en niet geloovden. —— Deze tegenwerping beantwoordt PAULUS, door aen te merken,

/. Dat de oorzaek daer van, niet in het Euangelie zelvs, gelegen zy, maer in de gehechtheid der ongelovigen, aen de ydelheden dezer waereld, door welke de Satan hunne zinnen verblindde, vs. 3, 4.

†. Deze stelling wordt voorgedragen, vs. 3.

††. Nader uitgebreid en aengedrongen, vs. 4.

II. Dat hy en zijne medeambtgenoten zich, in de prediking van het Euangelie, betamelyk gedroegen, vs. 5.

III. Dat Gods weldadig oogmerk, in de prediking van het Euangelie, ware, de harten der menſchen te verlichten, vs. 6.

B. De voortreffelykheid der Euangelieleer tot dus verre betoogt hebbende, gaet de Apostel vervolgens over, om eene zeer ſchijnbare tegenwerping te beantwoorden, Kap. IV: 7—VI: 10.

Deze tegenwerping was ontleend, uyt de wederwaerdigheden, welke den kruisgezanten bejegenden, en hen veràchtelyk maekten.

α. In het gemeen merkt de Apostel aen, dat God hun krachten gav, om allerlei verdrukkingen te ondergaen, vs. 7, en

β. Hy behandelt dit ſtuk verder in de byzonderheden, Kap. IV: 8— VI: 10.

a. Hy beroept zich, op de ondervinding, dat God hen, in allerlei wederwaerdigheden, krachtdadig onderſteunde, en daerin weldadige oogmerken bedoelde, vs. 8-10.

b. Hy voegt 'er by, dat ook de Christenen, uit de verdrukkingen der Kruisgezanten, wezenlyk nut trekken konden, vs. 11-15, als mede

c. Dat de dienaers van het Euangelie, onder

der alle wederwaerdigheden, door het vleiend vooruitgezicht der heerlyke vergelding, bemoedigd werden, Kap. IV: 16— VI: 2.

a. Zy ondervonden die vergelding reeds aenvangelyk, Kap. IV: 16.

b. Die vergelding zou by uitſtek plaets hebben, in het volgend leven, Kap. IV: 17— VI: 2.

1. De zaek zelve wordt, in het algemeen voorgeſteld, Kap. IV: 17, 18.

—. De verdrukking der Kruisgezanten, welke ſlechts kortſtondig was, zou, met eene uitnemende heerlykheid van eene nimmer eindigende geduurzaemheid, achtervolgd worden, vs. 17.

——. Deze hoop bemoedigde hen, onder alle wederwaerdigheden, om dat zy het tijdelyke niet bedoelden, vs. 18.

2. Meer byzonder verklaert de Apostel, dat hy, en zijne medearbeiders, die heerlyke vergelding, met zekerheid, te gemoet zagen, Kap. V: 1— VI: 2.

—. Zy waren zeker, van die heerlyke vergelding, vs. 1.

——. Zy verlangden naer dezelve, vs. 2-4.

———. De gronden van zekerheid waren genoegzaem, vs. 5.

————. Deze blijde verwachting had zeer gezegende uitwerkfelen, by de Kruisgezanten, Kap. V: 6— VI: 2.

/. Zy waren, in alle omftandigheden, wel gemoed, Kap. V: 6-8.

//. Zy hadden eenen toeleg, om den Heer, in alles, te behagen, Kap. V: 9— VI: 2.

†. Dezen hunnen toeleg betuigt de Apostel, Kap. V: 9, en

††. Hy wijst de drangredenen aen, welke hen daer toe aenfpoorden, Kap. V: 10— VI: 2.

‡. De eerfte is genomen, van het oordeel, het welk eens, over alle menfchen, gaen zal, Kap. V: 10-13.

‡. De zaek zelve wordt voorgefteld, vs. 10.

‡‡. De overweging van dit geduchte oordeel fpoorde de Kruisgezanten aen, tot yver in hunne Euangelie prediking, vs. 11-13.

,. Zy zochten zondaren te bewegen tot het geloov, en Gode te behagen, vs. 11ª.

,,. Zy hoopten zich ook, by de Corinthifche Christenen, te veraengenamen, of fchoon zy, voor zich zelven, genen ydelen roem zoch-

zochten, maer gelegenheid gewilden, om alle lasteringen der valsche Leeraren te wederleggen, vs. 11[b]-13.

‡‡. De andere drangreden was de lievde van CHRISTUS, Kap. V: 14— VI: 2.

‡. Zy wordt voorgesteld. De Kruisgezanten hadden eene hartelyke lievde tot CHRISTUS, die voor hun gestorven was, en rekenden zich daerom ook verplicht, om, voor Hem, te leven, Kap. V: 14, 15.

‡‡. Om dat zy, met CHRISTUS, gestorven waren, met en voor Hem leevden, hieldt alle aerdsche betrekking op, Kap V: 16.

‡‡‡. Te meer daer een Christen een nieuw schepsel is, die een geheel nieuw leven begonnen heeft, Kap. V: 17— VI: 2.

,. Deze verandering wordt beschreven, Kap. V: 17, en

,,. Voorgesteld, als een werk van God zelven, Kap. V: 17[a].

By deze gelegenheid, doet de Apostel eenen gewichtigen uitstap, over de leer der verzoening, welke den Apostelen was

toevertrouwd, Kap. V: 18[b]— VI: 2.

+. Hy handelt, over de leer der verzoening, Kap. V: 18[b]-21.

*. Eerst leert hy, hoe de verzoening, door CHRISTUS, verworven zy, en, door het Euangelie moet gepredikt worden, vs. 18[b]-20.

§. In het gemeen, vs. 18[b].

§§. Meer byzonder, vs. 19, 20.

**. Daer na wordt de leer der verzoening nader bekrachtigd, Kap. V: 21.

++. De Apostel besluit dit stuk, met eene beweeglyke vermaning, om die verzoening gelovig aen te nemen, Kap. VI: 1, 2.

אא. De vermaning zelve vinden wy vs. 1, en

בב. De drangreden, vs. 2.

d. De Apostel voegt 'er by, dat hy en zijne medeambtgenoten zich, onder alle wederwaerdigheden, betamelyk gedroegen, zo dat men, tegen hunne bediening, niets konde inbrengen, Kap. VI: 3-10.

𝔞. Dit wordt, in het gemeen, voorgesteld, vs. 3, 4[a], en,

𝔟. In

b. In verscheidene byzonderheden, nader aengewezen, vs. 4ᵇ-10.

C. Na dat de Apostel de voortreffelykheid der Euangelieleer, als mede zijn gedrag, en dat van zijne ambtgenoten, in het prediken van dezelve, uitvoerig betoogt en verdedigt had, Kap. III: 1— VI: 10, besluit hy dit stuk, met eene opwekking, aen de Corinthische Christenen, om de lievde, welke de Kruisgezanten hun bewezen, met wederlievde, te beantwoorden, Kap. VI: 11— VII: 16.

α. Deze opwekking wordt hoofdzakelyk voorgesteld, Kap. VI: 11-13.

a. PAULUS verzekert de Corinthische Christenen, van zijne hartelyke en oprechte lievde, vs. 11, 12, en

b. Vordert, op dien grond, hunne wederlievde, vs. 13.

β. De opwekking werd, door tusschen inkomende vermaningen, afgebroken, Kap. VI: 14— VII: 1.

a. De Apostel vermaent de Corinthische Christenen, om heilig te wandelen, en zich te onderscheiden, van de ongelovigen, vs. 14ᵃ.

b. Deze vermaning wordt, met krachtige drangredenen, aengebonden, vs. 14ᵇ— VII: 1.

a. De eerste drangreden is ontleend, uit de natuur der zake zelve, vs. 14ᵇ-16.

b. De andere, uit Gods duidelyke verklaringen, Kap. VI: 17— VII: 1; in welke

1. Hy den gelovigen beveelt, om gene gemeenschap te hebben, met de ongelovigen, Kap. VI: 17.

2. Met byvoeging van merkwaerdige belovten, Kap. VI: 18— VII: 1.

—. De belovten werden opgegeven, Kap. VI: 18, en

— —. Daer uit wordt de verplichting der gelovigen afgeleid, om heilig te zijn; in hunnen ganschen wandel, Kap. VII: 1.

γ. Na deze tusschen inkomende vermaning, Kap. VI: 14— VII: 1, vat de Apostel den afgebroken draed zijner redeneering wederom op, de opwekking namelyk der Corintheren, om de hartelyke lievde, welke hy en zijne medeambtgenoten hun toedragen, met wederlievde, te beantwoorden.

Deze opwekking, welke Kap. VI: 11-13. hoofdzakelyk was voorgesteld, wordt vervolgens nader uitgebreid en aengedrongen, Kap. VII: 2-16.

a. Die zelvde opwekking wordt, met andere woorden, herhaeld, met redenen be-

bekleed, en van misduiding gezuiverd, vs. 2-4.

a. Zy wordt, met andere woorden, herhaeld, vs. 2[a].

b. Met redenen, bekleed, vs. 2[b], en

c. Van misduiding, gezuiverd, vs. 3, 4.

b. PAULUS bindt deze opwekking nader aen, vs. 5-15.

a. Voor eerst door een vertoog van die lievde, welke hy, jegens hen, betoont had, toen hy, in Macedonien, het bericht van TITUS, aengaende hunnen toeſtand, inwachtte, vs. 5-7.

b. De Apostel geevt een nieuw bewijs van zijne lievde, tot de Corinthiſche Christenen, ontleend uit den inhoud van zijnen vorigen Briev, tonende, dat dit zijn ſchrijven, niet uit een bitter hart, maer in tegendeel uit enkele lievde, was voortgevloeid, vs. 8-12.

1. By wijs van inleiding, ſtaet hy toe, dat zijn vorige Briev zeer ſcherp geweest was, en dat hy zelvs, de droevheid, welke dezelve zou te weeg brengen, voorziende, tot dien tijd toe, dat hy de goede uitwerking daer van, door het bericht van TITUS, vernomen had, eenigermaten was bedroevd ge-

weest, maer die droevheid was, met blijdſchap, verwisſeld, vs. 8, 9.

2. Wijders toont hy, dat de droevheid der Corintheren, voor hun, zeer voordelig was geweest, vs. 10, 11.

3. Waer op hy het oogmerk van zijn vorig ſchrijven nader ontvouwt, vs. 12.

c. De Apostel voegt 'er nog een derde bewijs van de lievde by, welke hy en zijne medeambtgenoten den Corinthiſchen Christenen toedroegen, ontleend van de blijdſchap, welke zy allen in het gemeen, en hy PAULUS in het byzonder, gevoelt hadden, toen TITUS, met een aengenaem bericht, van Corinthen, was te rug gekomen, vs. 13-15.

c. PAULUS beſluit dit ganſche ſtuk, met eene verklaring, dat hy, op de lievde en gehoorzaemheid der Corinthiſche Christenen, in alles, ſtaet maekte, vs. 16.

2. Wijders maekt de Apostel nadere beſtellingen, omtrent het inzamelen der lievdegaven, waer van hy, in den vorigen Briev, geſproken had, Kap. VIII, IX. Wy onderſcheiden in dit ſtuk, vier hoofdbyzonderheden.

A. Eene treffende opgaev van de zonderlinge mildadigheid der Macedoniers, aen de nooddruvtige Christenen te Jeruſalem, Kap. VIII: 1-5.

B. Eene

B. Eene opwekking der Corinthiſche Christenen, om dit lovwaerdig voorbeeld naer te volgen, Kap. VIII: 6-15.

C. Eene aenprijzing der broederen, die de inzameling doen zouden, Kap. VIII: 16— IX: 5, en

D. Eene ernſtige vermaning, om rijkelyk mede te delen, Kap. IX: 6-15.

A. In de eerſte hoofdbyzonderheid, Kap. VIII: 1-5.

A. Wordt eerst de zonderlinge mildadigheid der Macedoniſche Christenen, in het gemeen, voorgeſteld, vs. 1.

B. Wijders wordt deze zaek meer byzonder behandeld, vs. 2-5.

α. De Apostel ſpreekt, van de grootheid hunner mildadigheid, vs. 2-4, en

β. Van de rechte wijs, op welke zy dezelve geoeffent hadden, vs. 5.

B. De Apostel voegt 'er eene opwekking, aen de Corinthiſche Christenen, by, om het lovwaerdig voorbeeld der Macedoniſche Gemeenten naer te volgen, Kap. VIII: 6-15.

A. De opwekking zelve wordt voorgeſteld, vs. 6, 7.

B. Daer na worden twee bedenkingen opgelost, vs. 8-15.

α. De eerſte bedenking, welke, by de Corintheren, zou kunnen opkomen, als of de

Apostel deze opwekking, by wijs van een bevel, voorstelde, wordt beantwoord, vs. 8-12.

a. In het gemeen ontkent hy deze bedenking, vs. 8.

b. Meer byzonder verklaert hy gene redenen te hebben, om hun te gebieden, vs. 9-12.

a. De Corinthiërs kenden hunne verplichting, en de gronden daer van, vs. 9.

b. Ook was de zaek zelve allernuttigst, vs. 10-12.

β. De tweede bedenking, welke by de Corintheren, zou kunnen opkomen, wordt beantwoord, vs. 13-15.

a. De bedenking wordt voorgesteld, vs. 13, en

b. Beantwoord, vs. 14, 15.

C. Wijders prijst de Apostel de broederen aen, die de inzameling zouden doen en overmaken, Kap. VIII: 16— IX: 5.

A. Eerst noemt hy deze broederen, Kap. VIII: 16-22.

α. In de eerste plaets noemt hy TITUS, en roemt zijne lievde, tot de Corinthische Christenen, vs. 16, 17.

β. Daer na noemt hy eenen anderen broeder, vs. 18-21.

a. Hy prijst dezen broeder, van wegens zijn lovwaerdig karakter, vs. 18, 19. a.

a. Zo in den dienst van het Euangelie, vs. 18.

b. Als het inzamelen der lievdegaven, vs. 19, en

b. Geevt, by die gelegenheid, reden, waerom hy berichtte, dat 'er, behalven hem, ook anderen, tot dezen dienst, verkoren waren, ter wechneming van eene gewichtige bedenking, vs. 20, 21.

γ. Wijders spreekt de Apostel nog, van eenen anderen broeder, wiens lovlyk karakter hy insgelyks opgeevt, vs. 22.

B. De Apostel prijst deze opgenoemde broederen, den Corinthischen Christenen, ernstig aen, Kap. VIII: 23— IX: 5.

α. Hy stelt hunne hoedanigheid en lovwaerdig karakter voor, Kap. VIII: 23.

β. Hy beveelt hen den Corintheren, met verzoek, om hun, op allerlei wijzen, behulpzaem te wezen, vs. 24.

γ. De Apostel verklaert het oogmerk van de gemelde bezending nader, Kap. IX: 1-5.

a. Hy twijffelde niet, aen de volvaerdigheid der Corinthische Christenen, om hunne noodlijdende broederen in Judea te ondersteunen, vs. 1, 2;

b. Maer, op dat hunne lievdegaven in gereedheid wezen zouden, wanneer de Apostel, misschien van eenige Macedonische

Christenen vergezeld, komen zoude, vs. 3-5.

a. De zaek zelve wordt voorgesteld, vs. 3, en

b. Aengedrongen, vs. 4, 5.

1. Om dat het, tot schande van den Apostel, wezen zoude, wanneer zy niet gereed waren, vs. 4.

2. Op dat de gewilligheid der Corintheren blijken mogt, vs. 5.

D. De Apostel besluit dit stuk, met eene vermaning, om rijkelyk mede te deelen, Kap. IX: 6-15.

A. Hy laet deze algemene aenmerking vooräf gaen, dat de vergelding zal geëvenredigd zijn, naer de lievdegivt, vs. 6.

B. Hy vermaent, om gewillig en blymoedig te geven, vs. 7-14.

α. De vermaning wordt voorgesteld, vs. 7, en

β Aengedrongen vs. 8-14.

a. Om dat God machtig is, de lievdegivten te vergelden, vs. 8-11.

a. Het welk de Apostel herinnert, vs. 8, 9, met

b. Eenen wensch, dat het de Corinthiërs ondervinden mogten, vs. 10, 11.

b. Om dat de milddadigheid een wezenlyk voordeel aenbrengt, vs. 12-14.

C. Eindelyk geevt de Apostel Gode de eer van al-

alles, zo van de milddadigheid zelve, als van hare vruchten, vs. 15.

Ten laetsten houdt de Apostel zich bezig, om zijn Apostolisch gezach, en de macht, welke hy had, om wederspannigen te straffen, te betogen en te verdedigen, Kap. X: 1—XIII: 10.

A. Hy laet eene waerschouwing, aen de Christenen van Corinthen, vooräfgaen, dat zy zijne vermaningen niet zouden veráchten, Kap. X: 1-11.

A. De waerschouwing zelve, vinden wy vs. 1, 2.

B. Er wordt bygevoegd, dat deze waerschouwing niet voortkwam, uit vleeschelyke inzichten, vs. 3-11.

α. Dit wordt op zich zelve voorgesteld, vs. 3, en

β. Nader uitgebreid, vs. 4-11.

a. Zijne Apostolische macht diende, tot gewichtige einden, vs. 4-6.

𝔞. Om de menschen, tot het geloov, te bewegen vs. 4, 5.

𝔟. Om de wederspannigen te straffen, vs. 6.

b. Hy had alle redenen, om zich, wanneer hy wilde, te beroemen, byzonder op zijn wonder vermogen, het welk hem gegeven was, niet om te beschadigen, maer om het nut der Gemeente te bevoorderen, vs. 7, 8.

c. In het voorbygaen, voegt hy 'er by, ter beschaming van zijne vyanden, dat hy, het zy afwezig, het zy by de Corintheren tegenwoordig, zich zelven, in alles gelijk ware, vs. 9-11.

B. Vervolgens wederlegt de Apostel de lastering van zijne partyen, die hem en zijne Medeämbtgenoten, van eene ydele zelvsverheffing, beschuldigden, betogende, dat zy zelve, aen die misdaed, schuldig stonden, Kap. X: 12— XII: 18.

A. In het gemeen verklaert hy, dat niet hy en zijne Medeärbeiders, maer hunne partyen, aen eene ydele zelvsverheffing, schuldig stonden, Kap. X: 12.

B. Hy behandelt dit stuk meer byzonder, Kap. 13— XII: 18.

α. Eerst geevt hy de wel gegronde roemstof op, welke hy, met zijne Medeärbeideren, gemeen had, Kap. X: 13-18.

a. Deze roemstof stelt hy voor, vs. 13-16, en

b. Geevt de gronden daer van op, vs 17, 18.

β. Wijders beschrijvt hy de roemstof, welke hy voor zich zelven had, in het byzonder, Kap. XI: 1— XII: 18.

a. Daer toe baent hy zich den weg, door een verzoek, aen de Corinthische Christenen, om hem, in zijne beroeming, te verdragen, Kap. XI: 1-15.

a. Dit

a. Dit verzoek wordt, in het algemeen, voorgesteld vs. 1, en

b. Met redenen bekleed, vs. 2-15.

1. Deze redenen worden opgegeven, vs. 2-5.

—. Om dat hy meer behoorde verdragen te worden, dan de valsche Leeraers, vs. 2-4.

/. Dit vertoont hy, ten zijnen opzichte, vs. 2, 3.

//. Met betrekking, tot de valsche Leeraren, vs. 4.

— —. Om dat 'er zo veel reden was, om hem te verdragen, als iemand der echte Apostelen, vs. 5.

2. Vervolgens lost hy eenige bedenkingen op, welke men, tegen zijn roemen, zou kunnen inbrengen, vs. 6-15.

—. De eerste was ontleend, uit de eenvouwigheid van zijn voorstel, vs. 6.

— —. De andere daer uit, dat hy gene bezolding genoten of begeert had, vs. 7-15.

/. Zy wordt voorgesteld vs. 7-10.

†. In het algemeen vs. 7.

††. Meer byzonder vs. 8-10.

//. Zy wordt opgelost, door het wechnemen van eene misvatting, als of het den Apostel, aen gebrek van lievde, haperde, vs. 11-15.

†. In het gemeen, vs. 11.

††. Meer byzonder wijst hy de redenen aen van deze zijne handelwijs, vs. 12-15.

‡. Hy wilde den valschen Leeraren de aenleiding ontnemen, om hem te lasteren, vs. 12.

‡‡. Hy stelt de verleiders breedvoerig ten toon, in hun boosäertig karakter, vs. 13-15.

b. Wijders gaet de Apostel over, om zijne roemstof te beschrijven, Kap. XI: 16— XII: 18.

a. Dit stuk heeft eene nieuwe voorbereiding, Kap. XI: 16-21.

1. PAULUS herhaelt zijn verzoek nog eens, om, als een onwijze, in het roemen, gedragen te worden, vs. 16, en

2. Geeft redenen van zijne bevoegdheid, tot het roemen, vs. 17-21.

—. De beweegredenen, welke den Apostel, tot roemen aenspoorden, waren tweederlei, vs. 17, 18.

/. Ten opzichte van hem zelven, vs. 17.

//. Met betrekking, tot de verleideren, vs. 18.

——. Op deze gronden vorderde hy de verdraegzaemheid der Corinthische Christenen, vs. 19-21.

b. Op

II. Op deze voorbereiding, volgt des Apostels roemſtof zelve, Kap. XI: 22—XII: 18.

1. Eerst ſpreekt hy van het gene, waer in hy den valſchen Leeraren gelijk was, Kap. XI: 22.

2. Vervolgens van het gene, waer in hy, boven de valſche Leeraren, uitmuntte, Kap. XI: 23—XII: 18.

—. In zijne Apostoliſche waerdigheid, Kap. XI: 23ᵃ.

——. In het ondergaen van vele wederwaerdigheden, om de zaek van het Euangelie, vs. 23ᵇ-33.

/. Dit wordt in het gemeen voorgeſteld, vs. 23ᵇ.

//. In de byzonderheden nader aengewezen, vs. 24-33.

†. De Apostel noemt eene gehele reeks van wederwaerdigheden op, vs. 24-31.

⊥. De zaek zelve ſtelt hy voor, vs. 24-29.

‡. Zo ten aenzien van uitwendige rampen, vs. 24-27.

‡‡. Als met opzicht tot de inwendige moeilykheden, vs. 28, 29.

⊥⊥. Hy voegt 'er eene aenmerking by, vs. 30, 31.

††. Hy bepaelt zich, by een zeer merkwaerdig geval, vs. 32, 33.

——. In buitengewone gezichten en openbaringen, met welke hy verwaerdigd was, overtrof PAULUS de valsche Leeraren, ja zelvs de andere Apostelen, Kap. XII: 1-18.

/. Hy zendt eene korte voorreden voor uit, vs. 1.

//. Daer na koomt hy, tot de zaek zelvs, vs. 2-18.

†. Hy beschrijvt het buitengewoon gezicht, waer op hy byzonder het oog had, vs. 2-4.

††. Hy voegt 'er by, dat hy echter van zich zelve, met opzicht tot deze openbaring, niet breed wilde opgeven, maer liever roemen, in zijne zwakheid, vs. 5-10.

‡. Dit stelt de Apostel op zich zelven voor, vs. 5.

‡‡. Bekleedt het, met redenen, vs. 6-9[a], en

‡‡‡. Leidt daer uit het besluit af, vs. 9[b], 10.

†††. De Apostel beklaegt zich, over de Corinthische Christenen, dat zy hem, tegen wil en dank, genoodzaekt hadden, om zich, ter handhaving van zijn Apostolisch gezach, over de openbaringen, met welke

hy

hy verwaerdigd was, te beroemen, vs. 11-18.

⸸. Hy beklaegt zich daer over, vs. 11[a], en

⸸⸸. Toont nader aen, dat dit zijn beklag alleszins gegrond ware, vermits zy hem zeer onverſchillig behandelt hadden, vs. 11[b]-18.

‡. De Corinthiërs hadden hem, by de valſche Leeraren, behoren te prijzen, vs. 11[b], en dat

‡‡. Om zeer gewichtige redenen, vs. 11[c]-18.

,. Om dat hy een Apostel was, vs. 11[c], 12.

,,. Om dat hy en zijne Medeärbeiders een lovlyk gedrag, onder de Corintheren, gehouden hadden, vs. 13-18.

*. Dit toont hy ten aenzien van zich zelven, vs. 13-15.

**. Met opzicht tot zijne Medeärbeideren, vs. 16-18.

C. De Apostel beſluit de verdediging van zijn Apostolisch gezach, tot welke hem de lasteringen der valſche Leeraren genoodzaekt hadden, met het opgeven der redenen, waerom hy zich, met deze verdediging, zo breedvoerig had opgehouden, Kap. XII: 19— XIII: 10.

A. De zaek wordt op zich zelve voorgesteld, Kap. XII: 19-21.

α. Ontkennender wijs, vs. 19a.

β. Stellender wijs, vs. 19b-21.

B. De zaek wordt nader opgehelderd en aengedrongen, Kap. XIII: 1-10.

De valsche Leeraers hadden voorgegeven, dat PAULUS niet eens voornemens ware, om te Corinthen te komen, en dat het hem, wanneer hy al eens komen mogt, aen de macht ontbreken zoude, om de bedreigde straf uit te voeren. Ter wederlegging daer van, doet hy eene ernstige bedreiging, dat hy, ten betoge van zijne Apostolische macht en waerdigheid, de zulken onder hen, die nog ongeregeld bleven wandelen, zonder verschoning, op eene buitengewone wijs, straffen zoude.

α. Deze bedreiging wordt voorgesteld, vs. 1, 2, en

β Nader aengedrongen vs. 3-6.

a. In het gemeen vs. 3, 4.

b. Meer byzonder vs. 5, 6.

γ. Eindelyk betuigt de Apostel zijnen wensch, dat de Corinthische Christenen het uitvoeren van zijne bedreiging, door het wechdoen van alle ergernissen, mogten voorkomen, vs. 7-10.

a. Hy stelt dezen zijnen vuurigen wensch voor, vs. 7.

b. Breidt

b. Breidt dezelve, ter nadere opheldering verder uit, vs. 8, 9, en

c. Wijst zijn oogmerk in dezen aen, vs. 10.

III. De Apostel besluit dezen Briev, Kap. XIII: 11-13.

א. Met eene treffende vermaning, vs. 11, 12a.

A. Tot allerlei plichten der godzaligheid in het gemeen, vs. 11.

B. Tot broederlyke lievde in het byzonder, vs. 12a.

ב. Met eene minzame groetenis, vs 12b, en

ג. Met eenen heilrijken zegenwensch, vs. 13.

IX. *Uitlegkundige Schrivten.*

De voornaemste Schrijvers, die, in onze tael, eene verklaring gegeven hebben, byzonder over den *tweeden* Briev van PAULUS, aen de Christenen te *Corinthen*, zijn de volgende:

J. BIERMAN, *over den* TWEEDEN *Briev aen de* CORINTHEN, in 4°.

H. S. VAN ALPHEN, *over den* TWEEDEN *Briev aen de* CORINTHEN, in 4°.

S. VAN TIL, *over den* TWEEDEN *Briev aen de* CORINTHEN, in 4°.

H. BRUYNING, *over den* TWEEDEN *Briev aen de* CORINTHEN, in 4°.

M. KONING, *over den* TWEEDEN *Briev aen de* CORINTHEN, in 4°.

J. L. VAN MOSHEIM, *Verklaring over den* TWEEDEN *Briev aen de* CORINTHEN, in 4°.

INLEIDING
TOT DEN
BRIEV
VAN DEN APOSTEL
PAULUS,
AEN DE
GEMEENTEN
IN
GALATIEN.

PAULUS de Apostel fchreev dezen Briev, aen

I. *De Gemeenten van Galatiën.*

Over het Landfchap *Galatiën*, en deszelvs ligging in klein Afia, hebben wy, in onze *Uitbreidende Verklaring* (*a*), het een en ander aengemerkt. De inwoners waren oorfprongelyk Galliers, die hun Vaderland, thans *Frankrijk* genaemd, verlaten, en zich, in dat gedeelte van Griekenland, gevestigd hadden, het welk, naer hunnen naem *Galatiën*, geheten is. Deze vreemdelingen hadden

(*a*) pag. 153, 154.

den zich, met de oude ingezetenen, vermengt. Naderhand heeft de vruchtbaerheid van den grond, en de bloei van den koophandel vele volkplantingen, uit andere gewesten, derwaerds heen gelokt. Ook hadden 'er zich, gelijk in alle waerelddeelen, vele Joden nedergezet.

Dit Landſchap werd, by de Ouden, *Gallo Græcia* genaemd, dat is zo veel als *Fransch Griekenland*, om dat de Galliers, derwaerds overgeſtoken, zich, met de oorſprongelyke Griekſche inwoneren, tot één volk verëenigd hadden (*b*).

In dit *Galatiën*, waren verſcheidene Gemeenten van Christenen, die het Euangelie gelovig hadden aengenomen. Daerom is deze Briev niet gericht aen de Gemeente van eene enkele Stad, maer aen alle de onderſcheidene Gemeenten, in het gemelde Landſchap.

PAULUS had deze Gemeenten, door de prediking van het Euangelie, in eigene perſoon, geſticht. Hy zelvs had den Galateren, eerstmael het Euangelie verkondigt. (vergel. Kap. IV: 13.) Toen de Apostel, met BARNABAS, het beſluit der Jeruſalemſche Kerkvergadering, omtrent de onderhouding van MOSES Wet, naer Antiochiën overgebracht hadde, en aldaer het Euangelie verkondigde, ontſtondt 'er eenig misverſtand tusſchen deze beide, zo dat zy zich van elkanderen ſcheid-

(*b*) JUSTINUS l. 24. c. 4.

den. PAULUS reisde, door Syriën en Cilicien, Hand. XV: 22-41. Vervolgens te Lystren gekomen, nam de Apostel TIMOTHEUS, tot zijnen medgezel, en, met hem, Lycaonien en Phrygien doorgereisd hebbende, kwam hy in het Landſchap Galatiën, alwaer hy het Euangelie, met eenen blijkbaren zegen, gepredikt heeft. Hand. XVI: 1-6. Dit geſchiedde in het jaer 49, van onze gewone Christen Jaertelling (c). Twee jaren later, ging de Apostel van Jeruſalem, naer Antiochien, en heeft, by die gelegenheid, de Christenen in Galatiën andermael bezocht, om hen in het geloov te verſterken. Hand. XVIII: 23.

Deze Gemeenten beſtonden, uit bekeerde Heidenen, en uit gelovige Joden; maer de eerſten maekten verre weg, het meerder deel uit. Dit blijkt duidelyk genoeg, uit den ganſchen inhoud van den Briev zelven, byzonder uit Kap. IV: 8; alwaer deze Christenen, naer het meerder deel, beſchreven worden, als menſchen, die, voor dat hun het Euangelie verkondigd werdt, den eenigen en waren God niet gekent hadden.

II. *De aenleiding tot het ſchrijven van dezen Briev.*

Toen de Apostel, onder de Christenen in Galatiën, het Euangelie verkondigde, hadden zy eene meer

(c) XXI Deel. *Inleiding*, p. LVI.

meer dan gemene hoogachting, voor zijnen perfoon, en voor zijnen dienst betoont; (vergel. Kap. IV: 14, 15,) maer naderhand werden zy, door Joodsgezinde Leeraers, en yveraers voor de onderhouding van MOSES Wet, ongelukkig verleid, om, van hem en zijne leer, laeg te denken.

Deze valfche Leeraers hebben wy reeds ontmoet, in de Brieven aen de Corinthifche Christenen; maer deze Briev aen de Gemeente in *Galatiën*, is als een opzettelyk verdedigfchrivt voor het zuiver Euangelie, en het Apostolisch gezach van PAULUS. Het zal daerom niet ongepast zijn, deze verleiders wat nader te befchrijven.

Zy waren oorfprongelyk Joden, en wel byzonder van den Pharizeeuwfchen aenhang. Uiterlyk hadden zy het Christendom omhelst, maer hun hart was daer mede niet vereenigd. Leeraers onder de Joden geweest zijnde, namen zy ook die hoedanigheid aen, onder de Christenen, en fommigen waren verwaend genoeg, van zich foortgelyk een gezach, als dat der Apostelen, aen te matigen. (vergel. 2 Cor. XI: 15.) Zy namen zo veel van het Chrstendom over, als, met de werkheilige begrippen der Pharizeeuwen, beftaenbaer was, en verbasterden derhalven de leer van het Euangelie, op eene allerfchandelykfte wijs. Kortom, zy wilden Christenen en Joden te gelijk zijn, en waren het middelerwijl geen van beiden.

De hoofdfom van hunne dwaling beftondt hier

in, dat zy het Euangelie, met de afgeschafte Wet van MOSE, wilden samenvoegen, en als het ware een Joodsgezind Christendom invoeren. Zy beweerden, dat de wetten, welke God gegeven had, omtrent de besnijdenis, en andere uitwendige plechtigheden van den Godsdienst, van eene altoosduurende verplichting waren; niet begrijpende, of immers niet willende begrijpen, dat alle deze schaduwächtige verrichtingen, met den verzoenenden dood van den Verlosser, voor altoos hadden uitgedient. Zelvs leerden zy, uit hunne werkheilige beginselen, dat men door het waernemen van de schaduwächtige plechtigheden, meer of min aenspraek had, op de Goddelyke gunst; dat de verzoening van den Middelaer alleen, zonder de onderhouding der meermalen gemelde plechtigheden, niet genoegsaem ware, om voor God gerechtvaerdigd te worden; of immers, dat het geloov in CHRISTUS niet oprecht ware, wanneer het niet gepaerd ging met, — en zich openbaer maekte, in het onderhouden van MOSES Wet. —— Uit dit beginsel drongen zy yverig aen, op de besnijdenis en de Mosaïsche plechtigheden, by alle Christenen, niet alleen uit de Joden, maer ook uit de Heidenen, rond uit verklarende, dat de gelovige Heidenen anderszins niet konden zalig worden.

Deze dwaling was in de daed hoogst gevaerlyk. Zy was zeer beledigende voor den Verlosser,

ſter, en nam zelvs de ziel uit het Euangelie wech. Het wezen van het Euangelie beſtaet hier in, dat een zondaer *om niet gerechtvaerdigd worde, uit Gods genade, door de verlosſing, welke in* CHRISTUS JESUS *is.* Rom. III: 24. Maer, volgens deze Joodsgezinde yverären, was de verlosſing van CHRISTUS niet genoeg, ten zy 'er de werken der Wet bykwamen; zo dat de eer der Verlosſing eenigermaten verdeeld wierdt, tusſchen den Middelaer en den Christen zelven.

Wat wonder derhalven, dat de Apostel zich, zo yverig en nadrukkelyk, verzet, tegen deze valſche Leeraers, daer zy een ander Euangelie verkondigden, of liever de ziel uit het Euangelie wechnamen. (vergel. Kap. I: 8, 9. III: 1. IV: 17. V: 8.) Hy noemt hen honden, kwade arbeiders en de verſnijding, Phil. III: 2. Omtrent de Christenen, uit de Joden, gebruikte hy eenige inſchikkelykheid, om dat God, eerst by de verwoeſting van Stad en Tempel, eene openbare en plechtige verklaring doen zoude, omtrent de afſchaffing van MOSES Wet; onder die bepaling evenwel, dat men de beſnijdenis en de onderhouding der wettiſche plechtigheden, noch van verre, noch van naby beſchouwde, als gronden van verdienſtelykheid; maer geheel anders was het gelegen, met de Christenen uit de Heidenen, die, met MOSES Wet, volſtrekt niets te doen hadden. Men vergelyke het gene wy hier om-

trent hebben aengetekent, in onze *Uitbreidende Verklaring*, by Phil. III: 15.

Maer wat bewoog de valſche Leeraren, om deze dwaling zo yverig voort te planten, daer dezelve zo blijkbaer ſtrijdig is, met de duidelyke leer der Apostelen? Zy waren nog verkleevd, aen de vooröordeelen, en werkheilige denkwijs der Pharizeeuwen; en dit was de oorzaek, dat zy het Euangelie, niet recht en met eene hartelyke overtuiging, hadden aengenomen. Hier by kwamen ook tijdelyke inzichten. Door het aendringen, op de beſnijdenis en andere wettiſche plechtigheden, zochten zy zich te veräengenamen, by de ongelovige Joden, om, langs dien weg, de vervolgingen te ontwijken. Dit geevt de Apostel zeer duidelyk te kennen, Kap. V: 11. VI: 12, 13.

Deze valſche Leeraers, die naderhand zo veel nadeel, aen de zaek van het Christendom, gedaen hebben, kwamen allerëerst te Antiochien, de hoofdſtad van Syrien, te voorſchijn; en dit gav aenleiding, tot het bekende beſluit der Apostelen te Jeruſalem, dat men den Christenen, uit de Heidenen, het juk van MOSES Wet, niet moest opleggen, Hand. XV: 1. —— Dan, des niettegenſtaende, won de dwaling al meer en meer veld; zy verſpreidde zich, tot bykans alle de Gemeenten, en, vermits dezelve eenen gereden ingang vondt, by vele Christenen uit de Joden, ontſtonden

den 'er allerwegen, hier meer en daer minder, twisten en verdeeldheden.

Vooräl hadden de Joodsgezinde yveraers, de Gemeenten in Galatiën grootelyks ontrust, en veelszins van het rechte spoor doen afdwalen. Men zou verwacht hebben, dat deze Christenen, die meerendeels uit Heidenen bestonden, zich zo ligtelyk niet zouden hebben laten vervoeren, om zich, aen het ondraeglyk juk van MOSES Wet, waer mede zy volstrektelyk niets te doen hadden, te onderwerpen, daer PAULUS zelvs hun de leer van het Euangelie zo duidelyk gepredikt had, en zy dezelve, met zo veel blijdschap en overreding, hadden aengenomen. Dan de Galatiërs schijnen goedhartige, maer niet zeer doorzichtige lieden geweest te zijn; zo dat zy ligtelyk het oor leenden aen het gene, onder eenen schoonen en verleidenden schijn, werdt voorgesteld. Daerom zegt de Apostel, dat zy zich hadden laten *betoveren*, om de waerheid niet gehoorzaem te zijn, Kap. III: 1.

Trouwens, de valsche Leeraers bedienden zich ook, van zekere kunstgrepen, welke recht geschikt waren, om eenvouwige en welmenende lieden, die zich aen den uiterlyken schijn vergapen, te misleiden. Hier toe behoorde voornamelyk, dat zy het gezach en het aenzien van den Apostel zochten te verkleinen, op dat de Galatiërs zich des te gemakkelyker zouden laten af-

trekken, van de leer, welke zy van hem gehoort hadden. Zy schroomden niet, om voor te wenden, dat PAULUS geen Apostel was, immers niet van denzelfden rang en waerdigheid, als de overigen, die, met den Heiland, geduurende zijn verblijv op aerde, gemeenzaem verkeert hadden; dat hy niet, van CHRISTUS zelven, onmiddelyk geroepen was, maer dat hy alle zijne kundigheden, van JACOBUS, PETRUS en JOANNES, die geächt werden, pylaren te zijn, ontvangen had. Zy voegden 'er by, dat PAULUS de leer der gemelde Apostelen, vooräl met opzicht tot de besnijdenis en de Wet van MOSE, niet wel begrepen had, of immers verkeerd voorstelde. Zelvs gaven zy voor, dat PAULUS aen zich zelven niet gelijk was, zo dat hy hier dit, en daer wederom iets anders leerde; daer toe namen zy aenleiding, uit de toegeevlykheid, welke de Apostel gebruikte, omtrent de Christenen uit de Joden. (vergel. 1 Cor. IX: 22, 23.) —— Dit is de reden, dat PAULUS, Kap. I, II, zo breedvoerig handelt, van zijne onmiddelyke roeping, door den verheerlykten Middelaer zelven, tot de hooge waerdigheid van het Apostelschap.

Kortom, de valsche Leeraers hadden het, door hunne schoonschijnende drogredenen en kunstgrepen, zo ver gebracht, dat de Christenen in Galatiën, van de leer des Euangeliums, grotelyks waren afgedwaelt, en zich, schoon merendeels

Hei-

Heidenen van oorſprong, hadden laten vervoeren, om een wezenlyk deel van het Christendom te ſtellen, in de onderhouding der willekeurige inrichtingen van MOSES Wet, en dezelve te beſchouwen, als gronden van hunne rechtvaerdiging voor God. (vergel. Kap. I: 6. III: 1, 2. IV: 9, 10. IV: 19.)

Deze treurige toeſtand, en ſchromelyke afdwaling der Christenen in Galatiën, bewoog den Apostel, welken de zorg voor het welzijn der Gemeenten, en de eer van den Verloſſer, zeer na aen het hart lagen, om dezen Briev te ſchrijven, die, als een verdedigingſchrivt van de zuivere Euangelieleer, en tevens van zijn Apostoliesch gezach, het welk in verdenking gekomen was, mag worden aengemerkt.

De Christenen in Galatiën hadden zich laten vervoeren, om eene leer aen te nemen, welke, met het Euangelie, vierkant ſtrijdig was, Kap. I: 6. III: 1; en waren zo ver, van den rechten weg afgedwaelt, dat zy zelvs, in zeker opzicht, gene Christenen meer waren. Kap. IV: 19. VI: 2, 4, 7-9.

Evenwel vereërt de Apostel hen nog, met den naem van de *Gemeenten in Galatiën*, Kap. I: 2, om dat zy, hoe zeer, in de gemelde ſtukken, grotelyks dwalende, vele andere deelen van de Christelyke leer behouden hadden, en voornamelyk om dat zy, door bedrieglyke ſchijnredenen,

misleid, door onbedachtzaemheid, tot die dwalingen vervallen waren. Voeg 'er by, dat zy, in de dwalingen, nog niet verhard, maer bereid waren, om een beter onderricht aen te nemen. Ook waren 'er nog eenigen, die zich aen de waerheid vasthielden. (vergel. Kap. VI: 16.)

III. *Het oogmerk van den Apostel, in het schrijven van dezen Briev,*

Is, uit het gene wy, omtrent de aenleiding, gezegd hebben, zeer gemakkelyk op te maken. — Hy wilde de Christenen in Galatiën, die zo onbedachtzaem het oor geleent hadden, aen de drogredenen der verleideren, van hunne dwaling, op den rechten weg brengen, en tot het geloov, aen de zuivere leer van het Euangelie, doen wederkeeren.

Dit was zijn hoofd oogmerk. Maer, vermits de valsche Leeraers zijn Apostoliesch gezach, zeer in verdenking gebracht hadden, om, langs dien weg, voor zich zelven des te meerder achting en ingang te verwerven; wilde hy, omtrent dit stuk, der Gemeenten in Galatiën, alle mogelyke verzekering geven. Evenwel moest men niet, van het eene uiterste, tot het andere overslaen, en de Christelyke vryheid niet misbruiken, tot losbandigheid. Daer tegen wilde hy daerom, de Christenen in Galatiën, ook ernstig waerschouwen.

IV. De

IV. *De inhoud van dezen Briev,*

Is deels wederleggend, deels vermanend.

Eerst wederlegt de Apostel de dwalingen, tot welke de Galatiërs zich zo onbedachtzaem hadden laten verleiden. Hy begint, met een zeer uitvoerig betoog van zijne Apostolische waerdigheid. Dit was des te noodzakelyker, om dat de valsche Leeraers beweert hadden, dat men, op hem, genen staet maken konde, en dat zijne leer, met die der voornaemsten van de Apostelen, strijdig ware. Zo lang de Galatiërs, in dezen waen bleven, kon het voorstel van den Apostel genen ingang hebben, op hunne gemoederen. — Vervolgens komt hy, tot de hoofdzaek zelve, de wederlegging der gemelde dwaling van de valsche Leeraren, omtrent de noodzakelykheid der besnijdenis, en andere wettische plechtigheden, ter verkrijging van de zaligheid. Hy betoogt, op eene zeer overtuigende wijs, dat deze dwaling, met de leer van het Euangelie strijdig, en, met de eer van den Verlosser, wiens verzoening de eenige grond is van rechtvaerdiging voor God, ten eenemael onbestaenbaer zy. Tusschen beide, lost hy de meest schijnbare bedenkingen op.

Wijders vermaent de Apostel, om de Christelyke vryheid niet te misbruiken, tot losbandigheid, en het geloov openbaer te maken, in de ongeveinsde beöeffening van Euangelische Godsvrucht.

V. *De schrijvwijs van dezen Briev.*

In de hoofdzaek is 'er vry wat overëenkoomst, tusschen dezen Briev en dien aen de Christenen te Rome, voor zo ver in beide geleert en betoogt wordt, dat de voldoening van CHRISTUS de eenige grond zy van 's zondaers rechtvaerdiging voor God, zonder dat de verdienstelykheid van de werken der Wet, eenigzins, in aenmerking kome. Maer, 'er is een zeer aenmerkelyk onderscheid, niet alleen ten aenzien van de aenleiding en het oogmerk, maer ook met opzicht tot de schrijvwijs en manier van behandeling.

De schrijvwijs, in dezen Briev, is geheel ingericht, naer de eenvouwige vatbaerheid der Galateren; daer de Apostel, in dien aen den Romeinen, meer op eenen betogenden trant, gehandelt heeft. Ook is de redeneering niet zo ingewikkeld; wy vinden hier bewijzen, welke veel vatbarer zijn, geschikt voor eenvouwigen en min kundigen.

Ondertusschen blijvt ook hier de yver en de vuurige geest van PAULUS, gelijk in alle zijne Brieven, kennelyk genoeg doorstralen.

Hy bedient zich, van scherpe bestraffingen, en zeer nadrukkelyke aenspraken, om den Christenen het onbedachtzame van hun gedrag, des te ernstiger, onder het oog te brengen. Hy had zelvs de Gemeenten in Galatiën geplant, en was de

gees-

geestelyke Vader van de Christenen, die, in dat Landschap, gevonden werden; hy schrijvt daerom merkelyk vryer en gemeenzamer, in dezen Briev, dan aen de Christenen te Rome, die, door andere Leeraren, tot het geloov bewogen waren, en by welken hy van aengezicht onbekend was.

Over het geheel drukt zich de Apostel veel sterker uit, dan in de Brieven, welke hy, aen andere Gemeenten, geschreven heeft, by welke alleenlyk ongeregeldheden in den wandel plaets hadden, om dat het hier de grondleer van het Euangelie raekte, by welke het Christendom staen of vallen moet. — Wy mogen 'er uit besluiten, dat zo wel de zuiverheid der leere, als de heiligheid in den wandel, een wezenlyk vereischte zy van het Christendom, en dat men, niet minder voor de eerste, dan voor de laetste, behoort te yveren.

Voor het overige is de schrijvstijl duidelyk. Eenige weinige plaetsen uitgezonderd, is deze Briev niet zwaer, om te verstaen. De bewijzen zijn vatbaer, en worden geleidelyk voorgedragen. Wy kunnen ons daerom zeer wel vereenigen, met den Hoog Geleerden Y. VAN HAMELSVELD, schrijvende: „ Men heeft, onder de Uitleg-
„ gers, doorgaens geklaegt, over de moeilykheid
„ en duisterheid van dezen Briev; doch ik heb
„ gevonden, dat de grond dezer klachten meest
„ wel daer in gelegen is, dat men in denzelven

„ eene geleerdheid gezocht heeft, die 'er niet „ in was, en dat men zich, met het eenvouwi„ ge, niet voldaen hieldt" (*d*).

VI. *De tijd en plaets, wanneer en waer deze Briev geschreven zy,*

Kunnen, met gene zekerheid, bepaeld worden. Omtrent den tijd, wordt verschillendlyk gedacht (*e*). —— Volgens het onderschrivt, het welk, by dezen Briev gevoegd is; maer evenwel in de *Vulgata*, niet gevonden wordt; zou de Apostel dezen Briev te Rome geschreven hebben, wanneer hy aldaer gevangen was; maer elk weet, hoe weinig staet 'er, op deze onderschrivten, te maken zy. Ook maekt de Apostel, in dezen Briev, gene de minste melding van zijne banden, gelijk hy anders gewoon is; en dit zoude hy hier des te minder hebben nagelaten, om dat hy juist bezig is, om dat geschil, met de Joodsgezinde yveraers, opzettelyk te behandelen, het welk aenleiding, tot zijne gevangenis, gegeven had. Hy spreekt wel, van de lidtekenen der wonden, welke hy, om de prediking van CHRISTUS Euangelie, in zijn lichaem droeg, Kap. VI: 17; maer de

(*d*) *Korte Aenmerkingen over het N. T.* II Deel p. 198.
(*e*) SEMLER *Paraphrasis in prolog.* ad h. l.

de Apostel is, voor zijn vertrek, naer Rome, verscheidene malen geslagen en mishandeld.

Zo veel schijnt men, uit den Briev zelven, te mogen besluiten, dat dezelve geschreven zy, tusschen PAULUS eerste en tweede koomst in Galatiën, Hand. XVI: 6. XVIII: 23. Van des Apostels tweede reis, naer dat Landschap, vinden wy, in den Briev, gene de minste melding, en daer uit mogen wy opmaken, dat dezelve, voor die tweede reis, geschreven zy.

PAULUS bestraft de Christenen in Galatiën, dat zy zo spoedig, tot een ander Euangelie, waren overgegaen, Kap. I: 6. Daer uit blijkt, dat de Briev niet lang, na des Apostels eerste prediking onder hen, geschreven zy. Nu hebben wy gezien, dat de Apostel, in het jaer 49 van onze gewone Jaertelling, het Euangelie, voor de eerste mael, in het Landschap Galatiën, gepredikt hebbe (*f*). Twee jaren later kwam hy 'er andermael, om de Christenen in het geloov te versterken, Hand. XVIII: 23, (*g*). —— Voor het naest zouden wy daerom denken, dat deze Briev, in het jaer 59, uit Corinthen geschreven zy, alwaer de Apostel toen eenen geruimen tijd verkeert heeft, Hand. XVIII: 1-11.

In den eersten Briev aen de Corintheren, Kap.

(*f*) XXI Deel *Inleid.* p. LVI.
(*g*) *Ibidem* p. LVII.

XVI: 1. zegt de Apostel, dat hy de verzameling van lievdegivten, voor de noodlijdende Christenen in Judæa, ook in de Gemeenten van Galatiën, verördent had. Nu is de eerste Briev aen de Corintheren geschreven, in het jaer 54 der gewone telling, wanneer de Apostel zich, voor de tweedemael, te Ephesen bevondt, Hand. XX. (h) Gevolgelyk heeft de Apostel de gemelde verordening gedaen, wanneer hy, voor de tweedemael, in het jaer 51, in het Landschap van Galatiën gekomen was. —— Hier uit, blijkt tevens, dat deze Briev een gewenscht vruchtgevolg gehad, en de Christenen in Galatiën, op den rechten weg, van welken zy zo deerlyk waren afgedwaeld, te rug gebracht hebbe.

VII. *De verdeeling van dezen Briev.*

I. Vooräf gaet de Inleiding, Kap. I: 5. Zy behelst

ℵ. Eene minzame groetenis. Daer in ontmoeten wy

A. Den Schrijver, en de genen, die thans by hem waren, vs. 1, 2ᵃ.

B. De personen, welke gegroet worden, vs. 2ᵇ, en

C. De groetenis zelve, vs. 3.

ב. By

(h) XXII Deel *Inleid.* p. CXLVII.

ב. By gelegenheid van deze groetenis, doet de Apostel eenen uitſtap, ter nadere beſchrijving van den Verlosſer, vs. 4, 5.

II. Na deze Inleiding, volgt het lichaem van den Briev zelven, Kap. I: 6— VI: 10. Het behelst drie hoofddeelen.

א. In het eerſte, betoogt PAULUS de waerheid van zijn Apostelſchap, en den Goddelyken oorſprong van zijne leer, welke hy, door eene Openbaring, onmiddelyk van JESUS CHRISTUS, ontvangen had, Kap. I: 6— II: 21.

A. Eerst bewijst hy, dat hy, ten aenzien van zijne leer, niet met menſchen, zelvs met gene Apostelen, had te rade gegaen, Kap. I: 6-24.

A. Vooräf gaet eene beſtraffing, over de afwijking der Christenen in Galatiën, van de eenvouwige Euangelieleer, welke PAULUS hun verkondigt had, vs. 6-9.

α. De beſtraffing zelve, vinden wy vs. 6.

β. Zy wordt nader aengewezen, uit aenmerking, dat hunne afwijking allerverdervelykst was, vs. 7-9. Trouwens

a. Er is geen ander Euangelie, vs. 7, en

b. Zy die een ander Euangelie verkondigen, ſtrijdig met dat van PAULUS, brengen zich zelve onder den vloek, vs. 8, 9.

B. De Apostel verdedigt zich vervolgens, tegen de lasteringen, met welke de valſche

Leeraers zijne Apostolische zending en gezagh poogden te krenken, vs. 10-24.

α. Eerst toont hy, in het gemeen aen, dat de voorwendsels der verleideren, ten zijnen opzichte, onbillyk en ongegrond waren, vs. 10.

β. Meer byzonder verdedigt hy zijne Apostolische zending, betogende, dat hy het Euangelie, niet van menschen, en zelvs niet van Apostelen, ontvangen hadde, vs. 11-24.

a. De zaek zelve, stelt hy voor vs. 11, 12, en

b. Betoogt zijne stelling, met drie duchtige bewijsredenen, vs. 13-24.

α. Vooreerst om dat 'er, noch voor, noch na zijne bekeering, voor hem gelegenheid geweest was, om het Euangelie van menschen te ontvangen, vs. 13-17.

1. Voor zijne bekeering, had hy eenen afkeer gehad, van het Euangelie, vs. 13, 14.

2. Na zijne bekeering, had hy, onder de Heidenen verkeert, vs. 15-17.

β. Het tweede bewijs was hier in gelegen, dat PAULUS, eenen geruimen tijd na zijne bekeering, te Jerusalem komende, slechts twee Apostelen, en dat nog maer voor eenen korten tijd, ontmoet had, vs. 18-20.

1. Zijn

1. Zijn verblijv te Jerusalem was zeer kort geweest, vs. 18, en

2. Hy had 'er maer twee Apostelen ontmoet, vs. 19, 20.

c. Het derde bewijs lag hier in, dat PAULUS, na een kort verblijv te Jerusalem, wederom naer elders gegaen, en den Christenen in Judæa onbekend gebleven was, vs. 21-24.

1. Hy had zich, naer de gewesten van Syrien en Cilicien begeven, vs. 21.

2. De Christenen in Judæa hadden wel, by geruchte van hem gehoort, maer kenden hem niet van aengezicht, vs. 22-24.

B. Wijders gaet de Apostel over, om de waerheid van zijn Apostelschap, en den Goddelyken oorsprong van zijne leer, met opzet te bewijzen, Kap. II.

A. De overige Apostelen hadden zijne leer goedgekeurt, en hem erkent, voor eenen Apostel van JESUS CHRISTUS, vs. 1-10.

α. De aenleiding was zijne reis naer Jerusalem, alwaer hy de leer, welke hy, onder de Heidenen, gepredikt had, den broederen, om gewichtige redenen voorstelde, vs. 1, 2.

β. De Apostelen hadden zijne leer goedge-

keurt, en zijne Apostolische waerdigheid erkent, vs. 3 - 10.

a. Hy had standvastig volhardt, by de leer van het Euangelie, zo als hy dezelve allerwegen, onder de Heidenen, gepredikt had, vs. 3 - 5.

b. De overige Apostelen hadden te Jerusalem zijn Apostelschap erkent, zijne leer en handelwijs, met hunne goedkeuring, bevestigt, vs. 6 - 10.

a. Dit stelt PAULUS in het gemeen voor, vs. 6.

b. De zaek wordt meer byzonder uitgebreid en opgehelderd, vs. 7 - 10.

1. Eerst wordt de grondslag aengewezen, op welken de hoofden der Jerusalemsche Gemeente, onzen PAULUS plechtig, voor eenen Apostel, erkent hadden, vs. 7 - 9[a].

2. Daer na wordt deze plechtige erkentenis zelve voorgesteld, vs. 9[b].

3. Eindelyk wordt 'er de voorwaerde, of het beding bygevoegd, vs. 10.

B. PAULUS was, van zijne Goddelyke zending, en de echtheid zijner leer, zo volkomen verzekerd, dat hy, in die betrekking, niemand, zelvs PETRUS niet, ontzien, en hem, offchoon een Apostel van den eersten rang,

ope...

openlyk bestraft hadde, toen hy, niet overeenkomstig het Euangelie, handelde, vs. 11-14.

α. Dit geval wordt, in het gemeen, voorgesteld, vs. 11.

β. Meer byzonder opgehelderd, vs. 12-14.

a. Het gedrag van PETRUS was berispelyk geweest, vs. 12, 13.

b. PAULUS had hem daer over openlyk bestraft, vs. 14.

C. De Apostel besluit dit stuk, met het voorstellen van de leer des Euangeliums, welke hy gepredikt had, en het verdedigen van dezelve, vs. 15-21.

α. In het gemeen stelt hy den inhoud zijner leer voor, dat een zondaer, alleen door het geloov, zonder de werken der Wet gerechtvaerdigd worde, vs. 15, 16.

β. Meer byzonder betoogt en verdedigt hy deze leer, vs. 17-21.

a. Hy betoogt dezelve, vs. 17-20.

𝔞. Uit de ongerijmde gevolgen van de tegengestelde leer, vs. 17, 18.

𝔟. Uit de verplichting der Christenen, vs. 19, 20.

b. Hy verdedigt de gemelde leer, vs. 21.

ℨ. Vervolgens komt de Apostel, tot een ander stuk, betogende, dat de Christenen in Galatien zeer dwaeslyk handelden, wanneer zy zich,

aen MOSES schaduwwetten, onderwierpen, en van de eenvouwige gehoorzaemheid aen het Euangelie, aftrekken lieten. Kap. III: 1— V: 12.

Dit merkwaerdig vertoog, het welk eigenlyk de hoofdzaek van dezen Briev uitmaekt, behelst twee hoofddeelen.

A. Eerst toont de Apostel het ongerijmde van de wispeltuurigheid der Galateren uitvoerig aen, Kap. III: 1— IV: 11.

B. Daer na vermaent hy hen nadrukkelyk, om, tot het Euangelie der vryheid, weder te keeren, Kap. IV: 12— V: 12.

A. Het eerste stuk vinden wy Kap. III: 1— IV: 11.

De wispeltuurigheid der Christenen in het Landschap Galatien bestondt hier in, dat zy, eerst het Euangelie der vryheid blymoedig hebbende aengenomen, zich kort daer op hadden laten vervoeren, tot het wanbegrip der Joodsgezinde yveraren, die beweerden, dat de Christenen nog, aen de besnijdenis, en de andere plechtigheden van MOSES schaduwwet, moesten onderworpen worden. Om nu het ongerijmde van die berispelyke wispeltuurigheid aen te tonen, bedient zich de Apostel van vier bewijzen.

A. Het eerste bewijs is genomen, uit de ondervinding der gelovige Galateren zelve, vs. 1-5.

α. Hy

α. Hy begint, met eene zeer fcherpe beftraffing van die wispeltuurigheid, vs. 1.

β. Hy betoogt het ongerijmde daer van, uit hunne eigene ondervinding, vs. 2-5.

a. Om dat zy de gaven van den Geest, niet uit de werken der Wet, ontvangen hadden, vs. 2.

b. Om dat hunne handelwijs zeer onbedachtzaem was, vs. 3.

c. Om dat zy, voor het Euangelie, veel geleden hadden, vs. 4.

d. Het eerfte bewijs wordt nog eens herhaeld en nader aengedrongen, vs. 5.

B. Het tweede bewijs is ontleend, uit het voorbeeld van ABRAHAM, die, zonder fchaduwwet, geleevt had, en behouden was; terwijl Gods onveränderlyke belovte, aen ABRAHAM gedaen, ook vorderde, dat de Heidenen, op dezelvde wijs, zouden gezegend worden, vs. 6-29.

α. Dit bewijs wordt op zich zelve voorgefteld, vs. 6-18.

a. ABRAHAM was, alleen door het geloov, zonder fchaduwächtige plechtigheden, gerechtvaerdigd en behouden, vs. 6.

b. Hy was, in dit opzicht, een voorbeeld geweest van allen, die gerechtvaerdigd worden, vs. 7-18.

a. De zaek wordt, in het gemeen, voorgedragen, vs. 7, en

b. Meer byzonder, op de Heidenen, toegepast, vs. 8-18.

1. God had aen ABRAHAM beloovt, dat ook de Heidenen, door den MESSIAS, zouden gezegend worden, vs. 8.

2. Deze zegeningen wordt men, alleen door het geloov, deelächtig, vs. 9-18.

—. De aengelegene ſtelling wordt opgegeven, vs. 9, en

——. Bewezen, uit den aert der zake zelve, vs. 10-14.

/. De onderhouding van de Wet kan niemand het recht ten leven geven, om dat dit ſtrijdig is, met de genade, vs. 10-12.

//. CHRISTUS heeft die zegeningen verworven, zo wel voor Heidenen, als Joden, wanneer zy geloven, vs. 13, 14.

———. De zaek wordt, door eene gelykenis, opgehelderd en bevestigd, vs. 15-18.

/. Die gelykenis wordt voorgeſteld, vs. 15, en

//. Op het ſtuk, het welk behandeld wordt, eigenaertig toegepast, vs. 16-18.

β. Dit

β. Dit bewijs werd, tegen twee ſchijnbare bedenkingen, verdedigd, vs. 19-29.

a. De eerſte tegenwerping wordt beantwoord, vs. 19, 20.

𝔞. Zy wordt voorgeſteld, vs. 19ª, en

𝔟. Beantwoord, vs. 19ᵇ, 20.

b De tweede bedenking, of de Wet niet ſtrijdig ware, met de belovte, wordt uitvoerig opgelost, vs. 21-29.

𝔞. Die bedenking wordt voorgedragen, vs. 21ª, en

𝔟. Uitvoerig opgelost, vs. 21b-29.

1. Door te ontkennen, dat de Wet, met de belovte, ſtrijdig zy, vs. 21ᵇ, en

2. Door die ontkenning te bewijzen, vs. 21ᶜ-29.

— Om dat de Wet niet gegeven was, om daer door Gods gunst en het eeuwig leven te verwerven, vs. 21ᶜ.

——. Maer tot een gansch ander einde, namelyk om aen te tonen, dat alle menſchen, Joden zo wel als Heidenen, zondaers zijn, en niet anders, dan alleen uit genade, kunnen zalig worden, vs. 22-29.

/. De Apostel ſtelt de zaek zelve voor, vs. 22, 23.

//. En leidt 'er dit beſluit uit af, dat de

Wet aen Israël gegeven ware, tot eenen tuchtmeester, om hen, als onmondige en ongehoorzame kinderen, in bedwang te houden, vs. 24-29.

†. Dit besluit vinden wy vs. 24.

††. De Apostel voegt 'er by vs. 25-29.

‡. Dat de Wet haer tuchtmeesterlyk gezach, onder het Euangelie, verloren hebbe, vs. 25, 26, en

‡‡. Dat nu alle onderscheid, tusschen Joden en Heidenen, zy wechgenomen, vs. 27-29.

C. Uit het gene de Apostel beredeneert had, vloeide van zelvs een derde bewijs voort, ten betoge, dat de Christenen, aen de besnijdenis, en andere schaduwächtige plechtigheden van MOSES Wet, niet meer onderworpen waren. Te weten de Staet der Kerke van het Nieuwe Testament was niet meer, aen dien van minderjarige kinderen, zo als onder de oude huishouding, maer aen dien van volwassene zonen gelijk. Kap. IV: 1-7.

α. Dit bewijs zelve vinden wy vs. 1-6. De Apostel vergelykt den toestand der Kerke, onder de Wet, met den staet der Kerke, onder het Euangelie.

α. De gesteldheid der Joodsche Kerk, onder de oude huishouding, vorderde zulk

eene

eene handelwijs, als God met haer gehouden had, vs. 1-3. Dit toont de Apostel, door eene eigenäertige gelykenis;

a. Welke hy voorstelt, vs. 1, 2, en

b. Toepast, vs. 3.

b. De gesteldheid der Kerke, onder den dag van het Euangelie, is van eenen geheel anderen, en veel voortreffelyker aert, vs. 4-6.

De gelovigen van het Nieuwe Testament zijn, als volwassene zonen, in vryheid gesteld.

a. Eerst wordt het middel aengewezen, waer door die gezegende verändering bewerkt is, vs. 4, en

b. Daer na wordt die verändering zelve beschreven, vs. 5, 6.

β. Uit het een en ander, leidt de Apostel een wettig gevolg af, vs. 7.

D. Hy voegt 'er wijders nog een vierde bewijs by, hier in bestaende, dat de wederkeering, tot de dienstbaerheid aen MOSES Wet, eene zeer berispelyke wispeltuurigheid, in de gelovige Galatiërs, zoude aenwijzen, Kap. IV: 8-11.

α. Hier ontmoeten wy eene ernstige bestraffing, over hunne wispeltuurigheid, vs. 8-10.

a. De Apostel herïnnert hun hunnen vori-

gen rampzaligen toeſtand, in het Heidendom, vs. 8, en

b. Bouwt daer op zijne beſtraffing, vs. 9, 10.

β. De Apostel was bekommerd, over den toeſtand der Galateren, vs. 11.

B. Wijders gaet hy over, om de Gemeenten in Galatien ernſtig te vermanen, dat zy, op het rechte ſpoor, tot het Euangelie der vryheid, wederkeerden, Kap. IV: 12 — V: 12.

A. De vermaning zelve wordt, op eene zeer beweeglyke wijs, voorgeſteld, Kap. IV: 12, en

B. Vervolgens nader aengedrongen, Kap IV: 13 — V: 12.

α Door hun de vorige genegenheid te herïnneren, welke zy den Apostel bewezen hadden, en nu niet moesten afleggen, vs. 13-18.

a. De herïnnering van hunne vorige genegenheid tot den Apostel, vinden wy vs. 13-15.

b. Uit deze vorige lievde der Galateren tot hem, leidt hy hunne verplichting af, om, tot het Euangelie der vryheid, weder te keeren; te meer terwijl zy daer door een bewijs van hunnen yver, voor eene goede zaek, geven zouden, in tegenſtelling van den ſchijnyver der Joodsgezinde verleideren, vs. 16-18.

β. Ter naderen aendrang van de voorgeſtelde ver-

vermaning, voert de Apostel, na eene beweeglyke inleiding, een krachtig bewijs aen, het welk, uit de Wet zelve, ontleend was, Kap. IV: 19— V: 12.

a. De beweeglyke en zeer gepaste inleiding vinden wy Kap. IV: 19, 20.

b. Daer op volgt de aendrang der gemelde vermaning zelvs, Kap. IV: 21— V: 12.

a. De Apostel betoogt, dat de gelovigen, onder den dag van het Euangelie, geheel vry moeten zijn, van het juk der dienstbaerheid aen MOSES Wet. Dit betoog is ontleend, uit de Wet zelve, en wel uit eene gefchiedenis, welke, volgens het Goddelyk oogmerk, eene verhevener beduidenis had, Kap. IV: 21-31.

1. Hy begint, met eene treffende aenfpraek, aen de yverige aenklevers der fchaduwwet, vs. 21.

2. Daer op laet hy het gemelde betoog zelvs volgen, vs. 22-31.

—. De bedoelde gefchiedenis wordt voorgefteld, vs. 22, 23, en

——. Tot het oogmerk toegepast, om daer uit te betogen, dat de gelovigen, onder den dag der vervulling, niet meer dienstbaer zijn, aen MOSES Wet, vs. 24-31.

/. De zaek zelve wordt, in het gemeen, voorgesteld, vs. 24[a], en,

//. In de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 24[b]-31.

†. De Apostel verklaert den verborgenen zin, en de hogere beduidenis, van dit voorval, vs. 24[b]-27.

‡. De verklaring van dien verborgenen zin zelve vinden wy vs 24[b]-26.

‡. In het algemeen, vs. 24[b].

‡‡. Meer byzonder, vs. 24[c]-26.

,. Eerst wordt 'er aengewezen, wat HAGAR, in het voortbrengen van haren dienstbaren zoon, beteekent hebbe, vs. 24[c], 25.

,,. Daer na wat 'er, door SARA, de vrygeborene vrouw van ABRAHAM, zy afgebeeld, vs. 26.

‡‡. Deze verklaring, van den verborgenen zin der gemelde geschiedenis, was geen eigenwillige speling van het vernuft, maer op Goddelyk gezach gegrond. Dit wordt, uit de voorzegging van den Propheet JESAIA, bewezen, vs. 27.

††. De Apostel past het gene hy, omtrent de geheimzinnige beteekenis van het gemelde geval, gezegt had,

tot

tot zijn oogmerk, nader toe, om te betogen, dat de gelovigen van het Nieuwe Testament, aen MOSES Wet, niet meer dienstbaer zijn, vs. 28-31.

ǂ. Deze toepassing zelve vinden wy vs. 28-30.

ǂ. Eerst toont de Apostel, dat de gelovigen van het Nieuwe Testament, even als ISAAC, kinders der belovte zijn, vs. 28.

ǂǂ. Daer na dat zy aen ISAAC gelijk zijn, in wedervaren en lotgevallen, vs. 29, 30.

ǂǂ. Eindelyk wordt al het beredeneerde, door eene wettige gevolgtrekking, ten slotte gebracht, vs. 31.

b. De Apostel, Kap. IV: 21-31, uitvoerig betoogt hebbende, dat de gelovigen, onder den dag van het Euangelie, geheel vry moeten zijn, van het juk der dienstbaerheid aen MOSES Wet, laet daer op zijne vermaning, aen de Gemeenten in Galatien, volgen, om de Euangelische vryheid te handhaven, Kap. V: 1-12.

1. De vermaning wordt, by wijs van een gevolg, uit het voorheen beredeneerde, afgeleid, vs. 1, en,

2. Met gewichtige drangredenen, nader aengebonden, vs. 2-12.

—. De eerste drangreden is ontleend, uit het gevaerlyke en nadelige van een tegenövergesteld gedrag, vs. 2-6.

/. De Apostel laet eene tweeledige betuiging vooräfgaen, welke allertreffendst is, om den Galateren eenen diepen indruk te geven, van het groot gewicht zijner vermaning, vs. 2, 3.

†. Dat zy, wanneer zy zijne vermaning verönachtzaemden, een zeer groot verlies lijden zouden, vs. 2.

††. Dat zy zich eenen allerzwaersten last op den hals halen zouden, vs. 3.

//. Op deze betuiging, laet hy een betoog volgen, dat de besnijdenis, en de onderhouding van MOSES Wet, zeer gevaerlyk en nadelig zy, vs. 4-6.

†. Deze stelling vinden wy vs. 4, en

††. Het bewijs daer van vs. 5, 6.

——. De tweede drangreden is genomen, uit hunnen vorigen wandel, welken de Galatiërs niet, zonder hun merkelyk nadeel, verlaten konden, vs. 7-12. Deze drangreden stelt de Apostel voor, op zulk eene wijs, dat hy tevens aentone, wat eenigermaten diende, tot hunne verschoning, en hoe onverântwoordelyk de handelwijs der verleideren ware.

/. Hy

/. Hy prijst hunnen vorigen wandel, en bestraft hen, over hunne vertraging, vs. 7.

//. Hy wijst de bron aen, uit welke deze verändering was voortgevloeid, vs. 8, 9.

†. By wijs van ontkenning, vs. 8,

††. Meer stellig, vs. 9.

///. Op dat zijne ernstige waerschouwing eenen gerederen ingang vinden mogt, by de Christenen in Galatien; verklaert hy, betere dingen van hen te verwachten, vs. 10.

////. Hy wederlegt eene beschuldiging, welke de valsche broeders, tegen hem, inbrachten, vs. 11.

/////. Hy besluit dit stuk, met eenen wensch, dat de Galatiërs, van die verleiding, mogten ontlast worden, vs. 12.

3. Het derde deel van dezen Briev is zedenbestuurend, Kap. V: 13— VI: 10. De Apostel vermaent de gelovige Galatiërs, om, van de Christelyke vryheid, een recht gebruik te maken, en allerlei deugden, te beöeffenen.

A. De eerste vermaning is, om, van de Christelyke vryheid, een recht gebruik te maken, en de broederlyke lievde, als regelrecht, uit

de Christelyke vryheid, voortvloeiende, te beöeffenen, Kap. V: 13-26.

A. Deze vermaning wordt voorgesteld, vs. 13.

α. Den grond van die vermaning vinden wy vs. 13ª, en

β. De vermaning zelve, vs. 13ᵇ.

B. Zy wordt, door krachtige drangredenen, nader aengebonden, vs. 14-26.

α. Eerst wordt de betamelykheid van de onderlinge dienstvaerdigheid betoogd, vs. 14, 15.

a. Uit den inhoud der zedelyke Wet, vs. 14.

b. Uit de nuttigheid van dezen plicht, vs. 15.

β. Daer na wordt de verplichting aengewezen, om de Christelyke vryheid niet, tot losbandigheid, te misbruiken, vs. 16-26.

a. Eerst worden de Galatiërs opgewekt, tot eenen wandel, door den Geest, om niet meer dienstbaer te zijn, aen de begeerlykheden des vleesches, vs. 16.

b. Deze opwekking wordt nader aengedrongen, vs. 17-23.

𝔞. In het gemeen, uit de natuur der zake zelve, vs. 17, 18.

𝔟. Meer byzonder uit het verbazend onderscheid, het welk 'er is, tusschen het wandelen door den Geest, en het volbren-

brengen van de begeerlykheden des vleeschs, vs. 19-23.

1. De rampzalige gevolgen van het opvolgen der vleefchelyke begeerlykheden vinden wy vs. 19-21.

2. De aengename vruchten des Geestes, vs. 22, 23.

ε. De Apostel befluit dit gansche ftuk, met eene nadrukkelyke vermaning, aen de Galatiërs, om zich, overëenkomftig hunnen ftaet, te gedragen, vs. 24-26.

a. Vooräf gaet eene afteekening van hunnen ftaet, vs. 24, en

b. Daer uit wordt de vermaning afgeleid, vs. 25, 26.

B. Hier op volgen eenige vermaningen, tot onderfcheidene Christelyke plichten, Kap. VI: 1-10.

A. Eerst tot nederigheid, zachtmoedigheid, en mededogenheid, omtrent elkanderen, vs. 1-5.

α. Deze plichten worden voorgefteld, vs. 1, 2, en

β. Nader aengedrongen, vs. 3-5.

B. Vervolgens prijst de Apostel nog meer byzondere plichten aen, namelyk de beöeffening van lievde en mededeelzaemheid, vs. 6-10.

α. Zo als deze moest plaets hebben, omtrent de Leeraren, vs. 6.

β. Zo als zy, meer uitgebreid, moest plaets

hebben, omtrent andere menschen, voornamelyk evenwel omtrent de huisgenoten des geloovs, vs. 7-10.

a. Deze vermaning wordt op zich zelve voorgesteld, vs. 7.

b. Nader opgehelderd, vs. 8.

c. Nog eens herhaeld en aengedrongen, vs. 9, 10.

III. Het besluit van dezen Briev vinden wy Kap. VI: 11-18.

De Apostel bindt den Christenen, in het Landschap Galatiën, zijn gedane voorstel, met klem van redenen, op het hart, onder ernstige vermaning, om hunnen wandel, naer den voorgeschrevenen regel, in te richten; en besluit daer op alles, met eenen hartelyken heilwensch.

א. Hy waerschouwt de Galateren, tegen de verleiding der valsche Leeraren, vs. 11 14.

A. Hy betoogt vooräf zijne genegenheid, blijkbaer, in het eigenhandig schrijven van dezen Briev, vs. 11.

B. Daer op volgt de gemelde waerschouwing zelve, vs. 12-14.

A. Hy beschrijvt de bose oogmerken, welke de verleiders, onder eenen schonen schijn, bedoelden, vs. 12, 13.

B. Hy betuigt, dat hy daer van eenen hartelyken afkeer hadde, en geheel andere oogmerken bedoelde, vs. 14.

C. Wij-

C. Wijders vermaent hy de Galatiërs, om zich te houden, aen de leer, welke hy hun had voorgeſtelt, vs. 15, 16.

A. Hy ſtelt zijne leer nog eens kortelyk voor, vs. 15, en

B. Vermaent de Galatiërs, zich daer aen te houden, onder verzekering van uitnemende voordeelen, vs. 16.

D. Wijders verzoekt hy de gelovige Galatiërs, dat zy hem, onder zijn lijden, om des Euangeliums wil, geen verdriet, door hunne verkeerdheden, zouden veröorzaken, vs. 17.

E. Eindelyk beſluit hy dezen Briev, met eenen hartelyken zegenwensch, vs. 18.

VIII. *De Uitlegkundige Schrivten over dezen Briev*

Zijn, in onze tael, de volgende:

J. STEENGRAGT, *over den Briev aen de* GALATEN, III Deelen in 4°.

N. SCHIERE, *over den Briev aen de* GALATEN, in 4°.

T. AKERSLOOT, *over den Briev aen de* GALATEN, in 4°.

C. VITRINGA, *over den Briev aen de* GALATEN, in 4°.

J. PLEVIER, *over den Briev aen de* GALATEN, II Deelen in 4°.

B. BROUWER, *over den Briev aen de* GALATEN, in 4°.

INLEIDING
TOT DEN
BRIEV
VAN DEN APOSTEL
PAULUS,
AEN DE
CHRISTENEN
TE
EPHESEN.

PAULUS de Apostel ſchreev dezen Briev, blijkens het opſchrivt, Kap. I: 1, aen

I. *De Gemeente te Epheſen.*

Epheſen was de hoofdſtad van dat gedeelte van klein Aſia, het welk, door de Romeinen, het *Voorburgemeesterlyk Aſia* genaemd werd, en alwaer de Landvoogd zijn verblijv hieldt. Zy was ongemeen welvarende, deels door de voordelen van den bloeienden koophandel, deels ook en voornamelyk door den vermaerden Tempel van Diana, daer gansch Aſia derwaerds zamenvloeide, om aen die zogenaemde Godheid hulde te bewijzen. (vergel. Hand. XIX: 35.)

Die

Die Tempel was een zeer prachtig gebouw, hebbende 425 voeten in de lengte, en 220 voeten in de breedte, men had 'er 210 jaren aen gebouwd, en gansch klein Asia had daer toe de kosten gedragen (*a*). Hy werd daerom, onder de zeven wonderen der waereld, geteld. HEROSTRATUS had dezen Tempel, om zijnen naem te vereëeuwigen, in den brand gestoken, juist in dien zelvden nacht, toen ALEXANDER, bygenaemd *de Groote*, geboren werd. Kort daer na werd dezelve herbouwd, en deze herbouwde Tempel was het, die nog in grote eer gehouden werd, toen PAULUS te Ephesen het Euangelie verkondigde. (vergel. Hand. XIX: 27) Eindelyk hebben de Gothen, ten tijde van GALLIENUS, dit prachtig gebouw verwoest.

Ephesen had dit gemeen, met alle welvarende steden, dat de rijkdom de weelde, en eenen stroom van daer uit voortvloeiende ondeugden, achter zich naslepe. De zeden waren 'er zeer bedorven. Behalven de plompste afgodery, was het bygeloov en de zogenaemde tovery zo algemeen, dat, toen het Euangelie aldaer ingang vondt, de waerdy der toverboeken, welke verbrand werden, op 5000 zilveren penningen, gerekend wierd, belopende 11 of 12 duizend Guldens, Hand. XIX: 19.

De inwoners van deze Stad waren oorspronge-

(*a*) PLINIUS *H. Natur.* l. XXXVI. c. 14, 19. STRABO *Geogr.* l. XIV.

lyk blinde Heidenen; evenwel hadden 'er zich, gelijk in alle plaetzen, ook Joden nedergezet, derwaerds gelokt, door de voordeelen van den koophandel.

Binnen dit Ephefen, had PAULUS de Apostel eene zeer aenzienlyke Gemeente van Christenen geplant. —— Toen hy, in het jaer 51, van Corinthen, naer Jerufalem, reisde, kwam hy te Ephefen (*b*). Hy wendde zich aenftonds, tot de Joden, predikende in hunne Synagoge, met dat gevolg, dat zy hem baden, om langer by hen te blijven. Dan, vermits hy voorgenomen had, het aennaderend Paeschfeest, te Jerufalem, by te wonen, bewilligde hy niet, maer vertrok, met belovte, van by eene nadere gelegenheid, weder te komen. (verg. Hand. XVIII: 19-22.) Dusdoende werd de eerfte grondflag der Ephefifche Gemeente, onder de Joden, gelegt. AQUILA en PRISCILLA, die den Apostel, op den fcheepstocht van Corinthen, vergezelt, en zich binnen Ephefen ter neder gezet hadden, zullen het hunne hebben toegebracht, om die jonge Christenen, in het geloov, te verfterken.

Niet lang na het vertrek van PAULUS, kwam 'er een zekere APOLLOS te Ephefen, een geleerde Jood, geboortig van Alexandrien, die zeer bedreven was, in de fchrivten van MOSE en de Prophe-

(*b*) XXI Deel, *Inleid.* p. LVIII.

pheten, en uitmuntte in welſprekenheid. Daer te boven was hy onderwezen, door eenen Leerling van JOANNES *den Doper*, die zich, naer Egypte, begeven had. Hy predikte in de Synagoge te Epheſen, dat die JESUS van Nazareth, voor welken JOANNES den weg bereidt had, de beloovde MESSIAS ware. By dit algemene liet hy het blijven, maer de gemelde AQUILA en PRISCILLA onderrichtten hem nader, omtrent alle de gewichtige byzonderheden van 's Heilands verzoenenden dood, en zegepralende verhoging. Dusdoende werd deze APOLLOS een geſchikt en nuttig Leeraer, voor de Joden te Epheſen, om hen te bewegen tot, en te verſterken in het geloov. (verg. Hand. XVIII: 24-28.)

Maer de tweede komst van PAULUS diende by uitnemenheid, tot uitbreiding der Epheſiſche Gemeente. —— Nog in dat zelvde jaer, voldeedt hy, aen zijne belovte. De landen van Galatiën en Phrygien doorgereist hebbende, kwam hy andermael te Epheſen. Hy doopte de Joden, welke APOLLOS tot het geloov in CHRISTUS bewogen had, en deelde hun de buitengewone gaven van den Heiligen Geest mede. (vergel. Hand. XIX: 1-7.) Hy bleev hier drie jaren achter een. (verg. Hand. XX: 31) onvermoeld arbeidende, aen de uitbreiding van CHRISTUS Koningrijk. Hy predikte het Euangelie eerst onder de Joden, vervolgens kwamen hem ook de Heidenen horen. Het gerucht

van zijne prediking, en de verbazende wonderen, met welke hy dezelvde bevestigde, verspreidde zich spoedig, door geheel klein Asia, zo dat alle vreemdelingen, die te Ephesen kwamen, zijne prediking gingen horen. —— Eene zonderlinge ontmoeting, welke hy had, met zommige Duivelbezweerers, gav aenleiding, dat eene verbazende menigte van Heidenen den afgodsdienst verliet, en het Euangelie gehoorzaem wierd. De opgang, welken de Apostel maekte, en de zegen, met welken zijne prediking achtervolgd werd, was ongemeen groot, tot dat het oproer, het welk DEMETRIUS, met die van het zilversmits gilde, verwekten, hem noodzaekte, om Ephesen te verlaten. (vergel. Hand. XIX: 8— XX: 1.)

De Ephesische Gemeente bestondt dan, uit een groot getal van bekeerde Joden, maer evenwel de Heidenen, die het Euangelie omhelst hadden, maekten verre weg het grootste gedeelte uit, gelijk, uit den inhoud van den Briev zelven, byzonder Kap. II: 11-15, blijkbaer is.

Aen die gansch zeer aenzienlyke Gemeente van Ephesen nu, heeft PAULUS dezen Briev geschreven. Dus luidt het opschrivt; Kap. I: 1. PAULUS *een Apostel, door den wil van God, den heiligen, die te Ephesen zijn, en gelovigen in* CHRISTUS JESUS.

Ondertusschen zijn 'er mannen van naem en grote verdiensten, die beweeren, dat deze Briev geschreven zy, niet aen de Gemeente van *Ephesen*, maer

maer aen die van *Laodicea*, en dat dezelve Col. IV: 16. bedoeld word. Zo begrijpen het LARDNER, MILL, VITRINGA de Zoon, VENEMA, WETSTEIN, WHISTON, BENGEL, en anderen.

Deze menen, dat men Kap. I: 1, in plaets van ἐν Εφεσῳ *te Ephesen*, lezen moet ἐν Λαοδικειᾳ, *te Laodicea*. Dan men heeft geen één eenig handschrivt, noch eenige oude Overzetting, kunnen bybrengen, om deze verändering te staven. Ook heeft men niemand der Kerkvaderen kunnen aenwijzen, die *Laodicea*, in plaets van Ephesen, zou gelezen hebben. Allen stemmen zy daer in overéén, dat deze Briev, aen de Gemeente te Ephesen, geschreven zy, en het uitdrukkelyk getuigenis van IGNATIUS, die, ten tijde van PAULUS zelven, geleevt heeft, moet de zaek volkomen beslissen (*c*).

Evenwel men meent eenige bewijzen te hebben, om het daer voor te houden, dat deze Briev, niet aen de Gemeente te *Ephesen*, maer te *Laodicea*, geschreven zy. —— Wy zullen dezelve kortelyk ter toets brengen.

1. Men beroept zich, op het getuigenis van MARCION, eenen dwaelgeest der tweede Eeuw, aen welken men, in dit geval, om zijnen hogen ouderdom, zeer veel gezach toeschrijvt. Deze heeft, volgens het bericht van TERTULLIA-

(*c*) MICHAELIS *Inleid. tot het N. T.* II Deel. p. 568—

NUS (*d*), dezen Briev uitgegeven, voor eenen, die, aen de Gemeente te Laodicea, gefchreven was. —— Maer TERTULLIANUS voegt 'er uitdrukkelyk by, dat MARCION, in dit geval, van het algemeen begrip der Christenen, verfchilde. „ Een Briev, (zegt hy) welken wy houden, „ voorgefchreven aen de Epheferen, maer de „ *Ketters* aen de Laodiceeners."

2. Wijders ontleent men eenige bedenkingen, uit zommige plaetzen van den Briev zelven, ten betoge, dat dezelve, niet aen de Christenen te Ephefen, gefchreven zy. Maer al waren deze bedenkingen ten eenemael onöplosbaer, dan zou het gevolg nog niet eens doorgaen, dat PAULUS dezen Briev, aen de Gemeente te Laodicea, toegefchikt hebbe. Laten wy evenwel kortelyk zien, van welk een gewicht de gemelde bedenkingen wezen mogen.

a. Vooröerst, zegt men, 'er zijn plaetzen, in dezen Briev, welke aenduiden, dat PAULUS fchreev aen Christenen, by welken hy, in perfoon, onbekend was; maer zo kon hy niet fpreken, van de Christenen te Ephefen, onder welken hy zelvs, den langen tijd van drie jaren, gepredikt had.

De plaetfen, welke men bedoelt, zijn Kap. I: 15. III: 2, 4. In de eerfte plaets, zegt de Apos-

(*d*) *Advers.* MARCIONEM L. V. c. 11, 17.

Apostel, hy had van hun geloov en van hunne lievde, gehoort; in de tweede ftelt hy het twijffelächtig, of zy wel gehoort hadden, van de bediening, welke hem was aenbevolen; in de derde geevt hy te kennen, dat zy, eerst uit het lezen van dezen Briev, gelegenheid krijgen zouden, om zijn begrip, omtrent het Euangelie, te leeren kennen.

De twee laetfte byzonderheden, dit willen wy gaerne toeftaen, kon PAULUS niet fchrijven, aen Christenen, onder welken hy zelvs, en dat drie jaren lang, het Euangelie verkondigt had. Maer hy heeft het ook, in dezen Briev, niet gefchreven. Wanneer men de woorden wel vertaelt, blijvt 'er geen fchijn van dit alles over, gelijk men, in onze *Uitbreidende Verklaring*, by de gemelde plaetzen, duidelyk bemerken zal.

Ten aenzien van de eerfte plaets Kap. I: 15, is het ligtelyk te begrijpen, dat de Apostel, die, zedert het jaer 54, niet te Ephefen geweest was, toen hy, geduurende zijne gevangenis te Rome, dezen Briev fchreev, van de ftandvastigheid der Christenen aldaer in het geloov, en van hunne uitgeftrekte lievde, niets anders, dan door berichten van anderen, horen konde.

β. Men voegt 'er by, dat PAULUS, in dezen ganfchen Briev, nergens melding make van

zulke byzonderheden, welke tot de Gemeente van Ephefen meer betrekkelyk waren, dan tot die van eenige andere Stad; hier toe brengt men voorál, dat de Apostel, aen niemand, groetenisfen laet doen, noch eenige melding make, van zijn vorig langduurig verblijv te Ephefen.

Maer, wanneer men veronderftelt, dat deze Briev, aen eenige andere Gemeente, gefchreven zy, zoude men dezelve bedenkingen maken kunnen. De Inhoud is, in alles, ongemeen zeer gefchikt, naer den toeftand der Ephefifche Gemeente, gelijk, in het vervolg, nader blijken zal; en wat de groetenisfen aengaet, deze doen volftrektelyk niets af; toen PAULUS fchreev, aen de Christenen te Rome, had hy hen nimmer gezien, en ondertusfchen vindt men, in genen Briev, zo vele groetenisfen, dan in dien aen de Romeinen.

7. Eindelyk redeneert men daer uit, dat 'er, in dezen Briev, gansfchelyk gene melding zy, van TIMOTHEUS.

TIMOTHEUS, zegt men, had eene zeer nauwe betrekking, tot de Ephefifche Gemeente; hy had aldaer Leeraren en Ouderlingen aengeftelt; was nu deze Briev gericht geweest, byzonder aen de Gemeente te Ephefus, dan zou de Apostel den naem van TIMOTHEUS,

in

in het opschrivt, by den zijnen gevoegt hebben, gelijk in den Briev aen de Christenen te Colosſen, of ten minſten de Epheſiſche Gemeente, van TIMOTHEUS, gegroet hebben; maer dit geſchied gene van beide.

Dan, in deze ganſche redeneering, veröndérſtelt men iets, het welk men niet bewijzen kan, dat namelyk TIMOTHEUS, by den Apostel, tegenwoordig was, wanneer hy zijnen Briev, aen de Gemeente te Epheſen, heeft afgezonden. —— Men zoekt deze veröndérſtelling wel aen te dringen, door eene andere veröndérſtelling, dat deze Briev gelyktijdig, met dien aen de Gemeente te Colosſen geſchreven zy. Maer geſtelt, dat beide de Brieven, aen de Christenen te Epheſen en te Colosſen, door TYCHICUS van welken wy melding vinden Eph. VI: 21, 22, en Col. IV: 7. gezonden waren, dan volgt nog niet, dat zy ook gelyktijdig geſchreven zijn. —— Er kunnen byzondere omſtandigheden hebben zamengelopen, welke veroorzaekten, dat TIMOTHEUS, van den Apostel, toen hy ſchreev aen de Epheſiſche Christenen, afwezig ware. Waerſchijnlyk was hy toen, op de reis naer Philippi, van welke wy melding vinden, Phil. II: 19. (e)

(e) SCHUTTE *H. Jaerb.* III Deel. p. 123—

3. Eindelyk beroept men zich, op Col. IV: 16, alwaer men wil, dat uitdrukkelyk melding gemaekt worde, van eenen Briev aen de Gemeente te Laodicea. Het verkeerd begrip van deze woorden heeft wel de eerste aenleiding gegeven, tot de veronderstelling, dat onze Briev zou geschreven zijn, niet aen de Christenen te Ephesen, maer te Laodicea. — Dan, in onze *Inleiding* tot den Briev aen de Colossensen, zullen wy aentonen, dat 'er, ter gemelder plaets, een Briev bedoeld worde, die niet, door PAULUS, aen de Gemeente te Laodicea, maer, door die Gemeente, aen den Apostel, geschreven was.

Er is, die de zaek nog eenigszins anders begrijpen. Zy erkennen namelyk, dat de lezing ἐν Ἐφέσω, *te Ephesen*, Kap. I: 1. echt zy; maer beweren tevens, dat deze Briev niet, aen de Gemeente te Ephesen alleen, geschreven zy. Zy beschouwen denzelven, als eenen *circulairen* of rondgaenden Briev, gericht aen verscheidene Gemeenten in klein Asia, tot welke TYCHICUS zich begeven moest, om aen elk eene een afzonderlyk afschrivt ter hand te stellen, zijnde in het opschrivt van de onderscheidene afschrivten, de verschillende namen der steden, uitgedrukt. —— Nu zou, van alle die afschrivten, juist dat in den Canon gekomen zijn, in welke opschrivt de naem van Ephesen gevonden werd. Deze

Deze veronderſtelling is zekerlyk meer aennemenlyk, dan de vorige: „ want, volgens hen, „ is ἐν ΕΦΕΣΩ geenszins eene valſche lezing, maer „ ſlechts niet de eenigſte ware; of, met andere „ woorden, het is de lezing van het Exemplaer, „ dat naer Epheſus beſtemd was." (*f*). — Dan, met dit alles, is 'er nimmer eenig handſchrivt voor den dag gekomen, in het welk de naem van eene andere Stad, in het opſchrivt, gelezen wordt. Alle de Kerkvaders, en alle de oudſte Overzettingen, ſtemmen daer in overeën, dat de Apostel dezen Briev, bepaeldelyk aen de Christenen te Epheſen, geſchreven hebbe.

Alleenlyk zullen wy 'er nog maer byvoegen, dat de Apostel, volgens deze onderſtelling, te veel en nutteloze moeite gedaen hebbe. Waer toe alle die onderſcheidene afſchrivten, welke TYCHICUS moest rond brengen? In zulk een geval zou de Apostel zekerlyk den kortſten weg gekozen, en, even als PETRUS, in het opſchrivt ſlechts de namen van die plaetzen vermeldt hebben, door welke TYCHICUS reizen zoude.

Veel nader komen zy, die menen, dat deze Briev geſchreven zy, niet alleen aen de Christenen te Epheſen, maer aen meer Gemeenten van klein Aſia, in de nabuurſchap van Epheſen, met welke de Epheſiſche Gemeente in zoortgelyk eene

(*f*) MICHAELIS l. c. II Deel. p. 586.

betrekking ſtondt, als die van Colosſen, met die van Laodicea en Hierapolis. (vergel. Col. II: 1. IV: 13, 15, 16.) Zy beſchouwen de Epheſiſche Gemeente als de moederkerk van eenige andere, in hare nabuurſchap (*g*). —— Evenwel is 'er geen ſchijnbaer bewijs, voor dit begrip. De tweede Briev, aen de Gemeente te Corinthen, moest aen allen den Christenen, in het geheele Landſchap Achaje, worden medegedeeld, en de Briev, aen de Gemeente te Colosſen, moest ook door de Christenen, te Laodicea, gelezen worden. Maer deze byzonderheden worden uitdrukkelyk vermeld, 2 Cor. I: 1, 2. Col. IV: 16. Vermits wy nu niets van dien aert ontmoeten, in den Briev, over welken wy thans handelen, mogen wy daer uit in tegendeel beſluiten, dat dezelve, alleen aen de Gemeente te Epheſen, geſchreven en gezonden zy.

De aenleiding, tot het ſchrijven van dezen Briev, kunnen wy niet anders, dan uit deszelvs inhoud, opmaken. —— Laten wy daerom vooräf kortelyk iets zeggen,

II. *Over den inhoud van dezen Briev.*

De Apostel had ongemeen gunſtige berichten ontvangen, omtrent de ſtandvastigheid der Ephe-

ſi-

(*g*) ZACHARIAS *Paraphr. hugus Epistolæ, in Prolegom.*

ſiſche Christenen, in het geloov, en omtrent hunne blakende lievde. Dit was voor hem eene ſtof van blijdſchap en dankzegging, Kap. I: 15, 16. Hy ſpreekt zeer uitvoerig, over den rijkdom der Goddelyke genade, en over de onſchatbare weldaden, welke, dezen Christenen, beide uit Joden en Heidenen, gemeenſchappelyk bewezen waren, en dat de Joden hier geen voorrecht hadden, boven de Heidenen. Na dat hy dit ſtuk uitvoerig beredeneert had, dringt hy ernſtig aen, op eensgezindheid. Hy voegt 'er verſcheidene vermaningen by, in welke eenige ondeugden afgekeurd, en de plichten der godzaligheid ernſtig aengedrongen worden. Byzonder is hy uitvoerig, in het voordragen der plichten van den huwelyken ſtaet, Kap. V: 22, 23.

Hier uit mogen wy afleiden, welke

III. *De aenleiding tot het ſchrijven van dezen Briev*

Geweest zy.

In het algemeen, zal de hartelyke lievde van den Apostel, tot de Christenen te Epheſen, hem aengeſpoort hebben, tot het ſchrijven van eenen Briev aen deze Gemeente, welke hy zelvs geplant, en in welker midden hy, drie jaren lang, onvermoeid, en, met eenen allergewenschten zegen, gearbeidt hadt, vooräl toen hy verblijd werd,

met een alleräengenaemst bericht, van haren uitnemenden bloeiſtaet.

Meer byzonder ſchijnt 'er eenige verdeeldheid te hebben plaets gehad, voortſpruitende uit de zelvsverheffing der bekeerde Joden, die zich, uit hoofde der voorrechten, welke oulings aen hun volk geſchonken werden, den voorrang boven de gelovige Heidenen, zullen aengematigt hebben.

Voorts ſchijnen 'er ook eenige ongeregeldheden, in den wandel, te hebben plaets gehad, welke den Apostel aenleiding gaven, om zijne vermaningen daer tegen in te richten. —— Tot de uitvoerige beſchrijving der plichten van gehuuwde lieden, zal PAULUS aenleiding gekregen hebben, uit het wangedrag van zommige Christenen, vooräl uit de Heidenen, die zich, in ontuchtigheid, verliepen. Ondertusſchen is zijn voorſtel op verre na zo ſcherp niet, als in de Brieven aen de Gemeente te Corinthen. Wy mogen 'er uit beſluiten, dat deze ondeugden, onder de Epheſiſche Christenen, niet zo algemeen en heerſchende geweest zijn.

IV. *Het oogmerk van den Apostel, in dezen Briev*,

Is derhalven geweest, om de Epheſiſche Christenen, tot eene hartelyke dankzegging, over den rijkdom der Goddelyke genade aen hun bewezen,

tot onderlinge eensgezindheid, en, tot een wandel, waerdig het Euangelie, op te wekken.

V. *De schrijvstijl van den Apostel, in dezen Briev,*

Is gelijk, aen dien der overige Brieven, wat de vuurigheid van PAULUS geest aengaet. Evenwel is zijne manier van behandeling onderscheiden, en overëenkomstig met de byzondere omstandigheden der Gemeente. „ In zijnen stijl, vindt „ men dezelvde hoedanigheden, welke zijne ove„ rige Brieven kenschetsen, echter zo, dat, gelijk „ hy aen de *Romeinen* meer op eenen redeneeren„ den toon, aen de Corinthiërs meer ernstig en „ dringende, aen de Galatiërs meer eenvouwig, „ alles naer den aert der genen, aen welken hy „ schreev, hy dus in dezen Briev, aen de Asianen „ te Ephesen, in eenen meer gezwollen stijl, den „ Asiatischen niet ongelyk, schrijvt." (*h*)

In het leerstellig deel Kap. I—III, draegt hy vele en aengelegene waerheden van het Euangelie voor: evenwel behandelt hy dezelve niet opzettelyk, als wel in andere Brieven, maer als van ter zijde, ingewikkeld in gebeden en dankzeggingen. Alles, wat hy dezen Christenen, herïnneren en leeren wilde, besloot hy, in dankzeggin-

(*h*) VAN HAMELSVELD *korte aenmerk. over het N. T.* II Deel. p. 232.

gen en gebeden, het welk hem veel vryer en meer verheven deedt denken. —— Dit veröorzaekt wel, in den eersten opslag, eene duisterheid, zo dat het hier en daer eenigszins moeilyk zy, om 's mans uitdrukkingen wel te verstaen. Deze zwarigheid is nochthans niets minder dan onöverkomelyk, wanneer men den nadruk der spreekwijzen, en het redenverband, wel in het oog heeft, voorál wanneer men den Briev, aen de Gemeente te Colossen, die met dezen ongemeen veel overeenkomst heeft, te hulp roept.

In het zedenbestuurend deel, worden de vermaningen tot onderscheidene plichten, ook in byzondere betrekkingen, zeer duidelyk en uitvoerig voorgedragen, zodanig dat men, uit dezen Briev alleen, genoegzaem eene gansche Christelyke zedenkunde zou kunnen opmaken.

VI. *De plaets en de tijd, alwaer en wanneer deze Briev geschreven is.*

De plaets, alwaer deze Briev geschreven werd, is buiten allen twijffel Rome, en de tijd, toen de Apostel aldaer gevangen zat. (vergel. Kap. III: 1. IV: 1. VI: 20.)

Meer byzonder vraegt men, naer het bepaelde jaer der Christelyke tijdrekening. Zommigen bepalen het tot PAULUS eerste, anderen tot zijne tweede gevangenis. Dan, vermits 'er geen grond al-

altoos is, voor zulk eene tweede gevangenis (*i*), valt dit verschil geheel uit.

Deze Briev is, te gelijk met die aen de Gemeente te Colossen, door TYCHICUS verzonden, Eph. VI: 21, 22. (vergel. Col. IV: 7.) Alleenlyk schijnt die aen de Christenen te Ephesen, een weinig later, geschreven te zijn, wanneer TIMOTHEUS reeds op reis was naer Philippi. (vergel. Phil. II: 19.)

De zeer geleerde Tijdrekenaer R. SCHUTTE bepaelt het op het jaer 58 (*k*), toen de Apostel, bykans twee jaren, te Rome was gevangen geweest.

VII. *De verdeeling van dezen Briev.*

I. Vooräf gaet het opschrift en de groetenis, Kap. I: 1, 2.

א. Het opschrift vinden wy, vs. 1, en

ב. De groetenis vs. 2.

II. Het lichaem van' den Briev zelvs, Kap. I: 3—VI: 20, behelst twee hoofddeelen; het eerste is leerstellig, en het ander zedenbeöeffenende.

א. Het leerstellig deel is vervat, Kap. I: 3—III: 21.

A. Eerst brengt de Apostel den Christenen van

(*i*) XXII Deel. *Inleid.* p. XLV.
(*k*) l. c. p. 125.

Ephesen onder het oog, dat zy alle, het zy zy Joden het zy zy Heidenen van oorsprong waren, zo velen zy in CHRISTUS geloovden, dezelvde genadeweldaden waren deelächtig geworden, Kap. I: 3— II: 22.

A. Hy begint, met die weldaden, welke de Christenen, beiden uit Joden en Heidenen, te zamen gemeen hadden, Kap. I: 3— II: 10.

B. Daer na bepaelt hy zich, tot die genadeweldaden, welke aen de bekeerde Heidenen, in het byzonder, geschonken waren, Kap. II: 11-21.

A. In het eerste stuk, Kap. I: 3— II: 10.

a. Stelt hy de weldaden, welke de gelovige Joden, met de bekeerde Heidenen, te zamen gemeen hadden, op zich zelve voor, eerst by wijs van dankzegging, en daer na by wijs van gebeden, Kap. I: 3-23.

a. By wijs van dankzegging, Kap. I: 3-14.

𝔞. In het gemeen, vs. 3.

𝔟. Meer byzonder, vs. 4-14. De geestelyke en hemelsche zegeningen, met welke de Christenen te Ephesen bevoorrecht waren, beide uit Joden en Heidenen, waren van tweeërleien aert, zulke, welke reeds in de eeuwigheid, en zulke, welke in den tijd geschonken waren.

1. De zegeningen, reeds in de eeuwigheid geschonken, worden voorgesteld, vs. 4-6.

—. In het algemeen, vs. 4.
——. Meer byzonder, vs. 5, 6.
2. De zegeningen, in den tijd geschonken, worden beschreven, vs. 7-14.
—. De verlossing, uit den staet van hunne geestelyke dienstbaerheid, door het bloed van CHRISTUS, als de verdienende oorzaek van de vergeving der zonden, vs. 7, 8.
/. Deze weldaed wordt in het algemeen voorgesteld, vs. 7ª, en,
//. In hare uitmuntenheid, beschreven, vs. 7ᵇ, 8.
——. Hier by kwam nog de bekendmaking der vergadering van alles, beide in den hemel en op de aerde, tot één in CHRISTUS, vs. 9, 10.
/. Dit wordt in het algemeen voorgesteld, vs. 9, en
//. Meer byzonder uitgebreid, vs. 10.
———. De gelovigen, beide uit Joden en Heidenen hadden een gelijk aendeel, in de geestelyke ervenis van het Nieuwe Testament, vs. 11-14.
/. Dit leert de Apostel eerst, beide van Joden en Heidenen zaem genomen, vs. 11, 12ᵇ.
//. Daer na van elk afzonderlyk, vs. 12ᵇ, 13.

†. Ten aenzien van de gelovigen uit de Joden, vs. 12^b.

††. Met opzicht tot de Christenen uit de Heidenen, vs. 13.

///. Eindelyk toont hy, hoe zy beiden zich daer van verzekeren konden, vs. 14.

b. De weldaden, welke de gelovige Joden, met de bekeerde Heidenen, gemeen hadden, ſtelt de Apostel vervolgens voor, by wijs van gebeden, vs. 15-23.

a. Hy bericht den Epheſiſchen Christenen, dat hy geduurig bad, om hunnen wasdom in de genade, met hartelyke dankzegging, voor de weldaden, welke zy reeds ontvangen hadden, vs. 15, 16.

ß. Den inhoud van dit gebed vinden wy vs. 17-23.

1. In het algemeen badt de Apostel, om hunne verlichting, vs. 17, 18^a.

2. In het byzonder, dat zy hunnen gelukſtaet recht mogten kennen, vs. 18^b-23.

—. Dat zy weten mogten, waer in hun gelukſtaet gelegen was, vs. 18^b, en

——. Wat God, van zijnen kant, had moeten doen, om hun dien gelukſtaet deelächtig te maken, vs. 19-23.

/. In het gemeen, had God zijn Alver-

vermogen geopenbaert, om hen tot het geloov te brengen, vs. 19c.

//. Dit Alvermogen wordt meer byzonder beschreven, als niet minder, dan dat, door het welk CHRISTUS van de doden is opgewekt, vs. 19b-23.

†. Deze zaek wordt voorgesteld, vs. 19b, 20a.

††. By die gelegenheid, doet de Apostel eenen uitstap, sprekende van de uitnemende eer, met welke God den Verlosser, na zijne opstanding, bekroont heeft, vs. 20b-23.

⸸. In het gemeen, vs. 20b.

⸸⸸. Meer byzonder geevt PAULUS een vertoog, deels van den verhevenen staet, in welken de Verlosser geplaetst is, deels van de uitnemende waerdigheden, welke Hy verkregen heeft, vs. 21-23.

‡. De beschrijving van CHRISTUS verhevenen staet vinden wy vs. 21.

‡‡. Er wordt een vertoog bygevoegd van de uitnemende waerdigheden, welke Hy verkregen heeft, vs. 22, 23.

§. Zo ten aenzien van alle dingen in het gemeen, vs. 22a.

§§. Als ten opzichte van de Kerk in het byzonder, vs. 22^{b}, 23.

*. Dit wordt hoofdzakelyk voorgesteld, vs. 22^{b}, en

**. Nader opgehelderd, door eene beschrijving van de Kerk, vs. 23.

,. Zo ten aenzien van de betrekking, welke de Kerk tot CHRISTUS heeft, vs. 23^{a}.

,,. Als met opzicht tot de voordeelen, welke zy, uit die betrekking, erlangt, vs. 23^{b}.

β. Wijders betoogt de Apostel de uitnemende voortreffelykheid van de genadeweldaden, welke de Ephesische Christenen, beide uit Joden en Heidenen, te zamen gemeen hadden, Kap. II: 1-10.

Het bewijs is ontleend, uit hunnen vorigen ellendestaet, vergeleken, met hunnen tegenwoordigen gelukstaet.

a. Eerst geevt de Apostel eene treffende teekening van den allerrampzaligsten toestand, in welken beide Joden en Heidenen, voor hunne bekeering, verkeert hadden, vs. 1-3.

a. Ten aenzien van de Heidenen, vs. 1, 2.

1. In het gemeen, vs. 1.

2. In

2. In het byzonder, vs. 2.

ƀ. Met opzicht tot de Joden, vs. 3.

b. Hier op volgt eene beſchrijving van den uitnemenden gelukſtaet, tot welken de Christenen te Epheſen, beiden uit Joden en Heidenen, door Gods ontfermende lievde in CHRISTUS, waren overgebracht; als mede van de wijs, op welke zy dit heil waren deelächtig geworden, vs. 4-10.

a. Eerst vertoont de Apostel het onbegrijpelyke der Goddelyke ontferming jegens hen, vs. 4, 5.

1. De zaek zelve vinden wy vs. 4, 5ᵃ.

2. Er wordt eene tusſchenreden bygevoegd, vs. 6ᵇ.

ƀ. Daer na wordt de uitnemende gelukſtaet der Epheſiſche Christenen meer byzonder beſchreven, vs. 6-10.

1. De Apostel teekent het heil, het welk zy deelächtig geworden waren, vs. 6.

2. Hy ſpreekt van het oogmerk, het welk God daer in bedoelde, vs. 7.

3. Hy wijst de bronwel aen, waer uit dit heil voortvloeide, vs. 8, 9.

4. Hy leert hen, hoe zy, aen deze genade, moesten beantwoorden, vs. 10.

B. De Apostel bepaelt zich nader, tot die genadeweldaden, welke, aen de bekeerde Hei-

denen in het byzonder, geschonken waren, Kap. II: 11-22.

α. Hy herïnnert den Christenen, uit de Heidenen, den rampzaligen toeſtand, in welken zy voorheen verkeert hadden, vs. 11, 12.

β. Hy beſchrijvt den uitnemenden gelukſtaet, tot welken zy, niet minder dan de gelovige Joden, verheven waren, vs. 13-22.

a. In het gemeen, vs. 13.

b. Meer in de byzonderheden, vs. 14-22.

𝔞. CHRISTUS heeft alle gelovigen, zo wel uit de Joden, als uit de Heidenen, tot één lichaem vereënigt, vs. 14-16.

𝔟. Deze vereëniging der gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, tot één lichaem, heeft ten gevolge, dat alle onderſcheid zy wechgenomen; en dat de bekeerde Heidenen, met de gelovige Joden, in dezelve heilgoederen, gemeenſchappelyk deelen, vs. 17-22.

1. Alle onderſcheid, tusſchen volk en volk, is nu ten eenemael wechgenomen, vs. 17, 18.

2. De bekeerde Heidenen hebben, met de gelovige Joden, gemeenſchappelyk deel, aen dezelvde heilgoederen, vs. 19-22.

De

—. De zaek wordt, in het gemeen, voorgesteld, vs. 19, en,

——. In de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 20-22.

B. De Apostel doet eene krachtige heilbede, voor de Christenen te Ephesen, dat zy, in de genade, welke hun bewezen was, mogten bevestigd worden, Kap. III.

A. Eerst verklaert de Apostel, dat hy ernstige gebeden deedt, voor het heil der Ephesische Christenen, vs. 1.

B. Daer na spreekt hy, by wijs van tusschenreden, over zijne roeping tot het Apostelschap, om de verborgenheid der vereeniging van Joden en Heidenen, door het Euangelie, bekend te maken, vs. 2-13. Hier geevt hy de reden op, waerom hy zo byzonder bad, voor de Christenen uit de Heidenen; om dat hy namelyk geroepen was, om het Euangelie, voornamelyk onder de Heidenen, te prediken.

a. De zaek zelve, dat des Apostels zending, byzonder aen de Heidenen, hieldt, was den Ephesischen Christenen genoeg bekend, vs. 2-4.

a. Dit wisten zy, zo uit zijn mondeling bericht, vs. 2, 3[a],

b. Als uit zijne schriivtelyke herinnering, vs. 3[b], 4.

β. Evenwel scheen het den Apostel niet ongepast, dit stuk wat nader op te helderen, vs. 5-13.

a. Deze verborgenheid, voorheen onbekend, was nu duidelyk geopenbaerd, vs. 5, 6.

b. PAULUS was geroepen, om deze byzonderheid, voorál onder de Heidenen, door het Euangelie, bekend te maken, vs. 7-13.

a. De zaek zelve wordt voorgesteld, vs. 7-12.

1. PAULUS was geroepen, tot eenen Apostel der Heidenen, vs. 7, 8.

—. Dit beschouwde hy, als een uitnemend voorrecht, vs. 7.

——. Te meer wanneer hy zijne onwaerdigheid in aenmerking nam, vs. 8.

2. Het oogmerk was allergewichtigst, vs. 9-12.

—. Om de blinde Heidenen te verlichten, vs. 9.

——. Om Gods onnaspeurlyke wijsheid allerwegen bekend te maken, vs. 10, 11.

———. Om den bekeerden Heidenen, zo wel als den gelovigen Joden, eenen geopenden toegang, tot den Vader der barmhartigheid, aen te wijzen, vs. 12.

b. Op dezen grond vermaent hy de Ephesische Christenen, om, van wegens zijne ver-

verdrukkingen, niet moedeloos te worden, vs. 13.

C. Na deze tusschenreden geevt de Apostel den inhoud van zijne voorbidding op, vs. 14-21.

α. Het gebed zelvs vinden wy vs. 14-19.

a. De Apostel geevt eene merkwaerdige beschrijving van den horer des gebeds, vs. 14, 15.

b. Hy smeekt, om het heil der Ephesische Christenen, vs. 16-19.

𝔞. Om versterking in de genade, vs. 16.

𝔟. Om bevestiging van het geloov, vs. 17ᵃ.

𝔠. Om vermeerdering van lievde, vs. 17ᵇ.

𝔡. Om aenwas in kennis, vs. 18, 19.

β. Het gebed wordt, met eene God verheerlykende lovspraek, besloten, vs. 20, 21.

ב. Het zedenbeöeffenend deel van dezen Briev is vervat, Kap. IV: 1— VI: 20.

Het behelst eene drievouwige vermaning; de eerste raekt alle Ephesische Christenen, beide uit Joden en Heidenen; de andere heeft een byzonder opzicht, tot de bekeerde Heidenen; en de derde betreft wederom alle Ephesische Christenen, zo Joden, als Heidenen van oorsprong.

A. Uit aenmerking, dat beide Joden en Heidenen deel hadden, aen dezelvde genadewel-

daden, wekt de Apostel de Ephesische Christenen op, tot eensgezindheid, Kap. IV: 1-16.

A. Hy begint, met een algemeen voorstel van de gevorderde plichtsbetrachting, vs. 1.

B. Meer byzonder vermaent hy de Ephesische Christenen, tot eensgezindheid, vs. 2 16.

α. De opwekking, tot eensgezindheid, wordt voorgesteld, vs. 2, 3, en,

β. Door twee drangredenen, nader aengebonden, vs. 4-16.

a. De eerste is ontleend, uit aenmerking, dat de Ephesische Christenen, zo Joden als Heidenen, te zamen betrekking hadden, tot ééne geestelyke maetschappy, waer in alles één is, vs. 4-6.

b. De tweede van het oogmerk, het welk God bedoelde, met de bedeeling van verschillende gaven en bedieningen, in de Kerk, om namelyk dus doende de Gemeente van CHRISTUS eindelyk geheel te volmaken, vs. 7-16.

a. De Apostel stelt de verscheidene gaven en bedieningen voor, vs. 7-13.

1. Op zich zelve, vs. 7-12.

—. Eerst de onderscheidene gaven, vs. 7-10.

/. In het gemeen, vs. 7.

//. Meer byzonder, vs. 8 10ᵃ.

†. Door

†. Door het bybrengen van zekere Godspraek, vs. 8.

††. Waer over hy eene aenmerking maekt, vs. 9, 10[a].

///. Wijders wijst hy het oogmerk van de bedeeling der onderscheidene gaven aen, vs. 10[b].

——. Vervolgens worden de onderscheidene bedieningen, in de Kerk, beschreven, vs. 11, 12.

/. Ten aenzien der instelling, vs. 11.

//. Met opzicht tot het oogmerk, vs. 12.

2. De Apostel wijst tevens aen, hoe lang die bedeeling der onderscheidene gaven en bedieningen, in de Christelyke Kerk, duuren zoude, vs. 13.

b. Vervolgens geevt hy het gebruik op, het welk de Ephesische Christenen, van die buitengewone gaven en bedieningen, maken moesten, overëenkomstig het oogmerk, het welk CHRISTUS daer mede bedoelde, vs. 14-16.

1. Ontkennender wijs, vs. 14.

2. Stellender wijs, vs. 15, 16.

—. In het gemeen, vs. 15.

——. Meer byzonder, vs. 16.

B. De tweede vermaning heeft een byzonder opzicht, tot de bekeerde Heidenen te Ephe-

ſen, om namelyk die ondeugden te vermijden, welke, by de Heidenen, in zwang waren, vs. 17-32.

A. Deze vermaning wordt, in het algemeen, voorgeſteld, vs. 17-24.

α. De algemene vermaning zelve vinden wy vs. 17-19.

a. De Apostel waerſchouwt, tegen de ondeugden der Heidenen, vs. 17, 18[a].

b. Hy wijst de bronwel aen, vs. 18[b], en

c. Toont, hoe God dezelve, met de grootſte ongevoeligheid, rechtvaerdig ſtrafte, vs. 19.

β. Deze algemene vermaning wordt nader aengedrongen, vs. 20-24.

De Apostel ontleent zijne drangreden daer uit, dat de Christenen te Epheſen CHRISTUS alzo niet geleert hadden.

a. Dit verklaert hy op zich zelven, vs. 20, en

b. Betoogt het daer uit, dat zy, in zijne ſchool, eene waerheid, geleert hadden, welke, in CHRISTUS leer en voorbeeld, gegrond was, vs. 21-24.

α. De zaek wordt, in het gemeen, voorgeſteld, vs. 21, en,

β. In de byzonderheden, nader ontwikkeld, vs. 22, 24.

B. Op

B. Op deze algemene vermaning, laet de Apostel een register van byzondere ongeregeldheden volgen, welke, vooräl te Ephefen, in zwang waren, en van welke zy zich daerom voornamelyk onthouden moesten; met eene opwekking, om de tegengeftelde deugden te betrachten, vs. 25-32.

α. Eerst veröordeelt hy het liegen, vs. 25.

β. Daer na den toorn, byzonder dien, welke, in de gemoederen der Ephefifche Christenen, konde oprijzen, wanneer zy, in het verkeeren met hunne Heidenfche natuurgenoten, ergerlyke dingen ontdekten, vs. 26, 27.

γ. Vervolgens de dievery, welke haren oorfprong had, uit armoede, en wel uit zulk eene armoede, welke, door luiheid, veröorzaekt werd, vs. 28.

δ. Wijders het ontuchtig vuilbekken, vs. 29.

ε. Verder vermaent hy hen, dat zy den Heiligen Geest gene redenen geven moesten, om zijne vertroostende genade in te houden, maer veel eer, om dezelve gunftig mede te deelen, vs. 30.

ζ. Dit ftuk wordt eindelyk befloten, met eene waerfchouwing, tegen de gramfchap, en het woeden der hartstochten, vs. 31, 32.

C. De derde vermaning betreft wederom alle

Ephesische Christenen, zo Joden als Heidenen van oorsprong, Kap. V: 1— VI: 20.

A. Eerst schrijvt de Apostel eenige algemene plichten voor, welke alle Christenen, in alle gevallen en betrekkingen, betrachten moeten, Kap. V: 1-20.

α. De eerste is lievde, omtrent elkanderen, vs. 1, 2.

a. De opwekking vinden wy vs. 1, en

b. De drangreden, vs. 2.

β. De tweede algemene plicht, welken de Apostel voorschrijvt, is de kuisheid. Hy waerschouwt, tegen de ontucht, welke, onder de Heidenen, en ook te Ephesen, zo algemeen was, dat zy niet eens, onder de ondeugden, gerekend wierd, vs. 3-14.

a. De afmaning zelve wordt voorgesteld, vs. 3, 4, en

b. Nader aengedrongen, vs 5-14.

𝔞. Om dat God zulk een wangedrag rechtvaerdig straffen zal, vs. 5-7.

𝔟. Om dat het, met den gelukstaet, tot welken zy, door Gods genade, waren overgebracht, ten eenemael onbestaenbaer was, vs. 8-13.

1. In het gemeen, vs. 8.

2. Meer byzonder, daer de werken des lichts, met die der duisternis, regelrecht strijdig zijn, vs. 9-13. —. De

—. De werken des lichts werden voorgesteld, vs. 9, 10, en

——. Die der duisternis, vs. 11-13.

ε. De vermaning wordt, met eene merkwaerdige spreuk, aengedrongen, vs. 14.

γ. De derde algemene plicht is een voorzichtig gedrag, in alle gevallen, vs. 15-17.

a. Deze vermaning wordt, in het algemeen voorgesteld, vs. 15, en

b. Meer byzonder uitgebreid, vs. 16, 17.

δ. Wijders vermaent de Apostel, tegen de dronkenschap, welke, by de Heidenen, op hunne offermaeltijden, en voornamelyk op het feest van Bacchus, plaets had, vs. 18.

ε. Eindelyk wekt hy hen op, om God te verheerlyken, vs. 19, 20.

a. Met geestelyke liederen, vs. 19.

b. Met dankzeggingen, vs. 20.

B. Hier op volgen meer byzondere plichten, welke de Christenen, in onderscheidene betrekkingen, moeten uitöeffenen, Kap. V: 21— VI: 9.

α. Eerst spreekt de Apostel, van de wederzijdsche plichten der gehuuwden, in den echten staet, Kap. V: 21 33.

a. In het algemeen vermaent hy, tot ondergeschiktheid, vs. 21.

b. Op dit algemene voorstel, laet hy de

plichten der gehuuwden volgen, zo der vrouwen, jegens hare mannen, als der mannen, omtrent hunne vrouwen; en hy dringt dezelve nader aen, uit aenmerking van de betrekking en vereëniging, welke 'er is, tusschen CHRISTUS en zijne Gemeente, vs. 22-33.

a. De onderlinge plichten der echte lieden worden voorgesteld, vs. 22-32.

1. Eerst die der vrouwen, vs. 22-24.

—. Deze plichten worden opgegeven, vs. 22, en

——. Aengedrongen, vs. 23, 24.

2. De plichten der mannen, omtrent hunne vrouwen, worden aengeprezen, vs. 25-32.

—. Deze plichten, welke, in eene tedere lievde, gelegen zijn, vs. 25ª.

——. Worden aengedrongen, vs. 25ᵇ-32.

/. Uit aenmerking der lievde van CHRISTUS, tot zijne Gemeente, vs. 25ᵇ-27.

//. Uit overweging der nauwe vereëniging, tusschen man en vrouw, vs. 28-30.

†. De zaek wordt voorgesteld, vs. 28, 29ª, en

††. Door het voorbeeld van CHRISTUS, opgehelderd, vs. 29ᵇ, 30.

///. Om

///. Om dat God bevolen heeft, dat de Huwelyksband onverbreekbaer wezen zoude, vs. 31, 32.

†. De Apostel ſtelt de zaek zelve voor, vs. 31, en

††. Leert, dat dit mede zie, op de vereëniging, tusſchen CHRISTUS en de Gemeente, vs. 32.

𝔟. Deze wederkeerige plichten der echte lieden worden nog eens hoofdzakelyk herhaeld, vs. 33.

β. Wijders ſpreekt de Apostel van de wederzijdſche plichten, tusſchen Ouderen en kinderen, Kap. VI: 1-4.

a. Van de kinderen, omtrent hunne Oude-ren, vs. 1-3, en

b. Van de Ouderen, omtrent hunne kinderen, vs. 4.

γ. Hier op volgen de wederkeerige plichten van heeren en dienstknechten, Kap. VI: 5-9.

a. Die der dienstknechten, vs. 5-8.

𝔞. Zy worden uitvoerig voorgeſteld, vs. 5-7, en

𝔟. Aengedrongen, vs. 8.

b. Die der heeren, vs. 9.

C. Eindelyk voegt 'er de Apostel eene nadrukkelyke opwekking by, tot moed en dap-

perheid, in den geestelyken ſtrijd, welken de Christenen, tot het betrachten der voorheen gemelde plichten, met machtige vyanden, voeren moesten, Kap. VI: 10-20.

α. Eerst leert hy, hoe een Christen behoort moedig te zijn, en wel toegerust, tot dezen geestelyken ſtrijd, vs. 10-13.

a. De aenprijzing wordt voorgeſteld, vs. 10, 11, en

b. De noodzakelykheid daer van aengewezen, vs. 12, 13.

β. Deze geestelyke wapenrusting van eenen Christen wordt, in de byzonderheden, omſtandig beſchreven, vs. 14-17.

γ. Wijders leert de Apostel, hoe een Christen zich, van deze geestelyke wapenrusting, met vrucht, bedienen moet, vs. 18-20.

Vooräl moesten de Epheſiſche Christenen, uit aenmerking van hunne eigene zwakheid, de toevlucht nemen, tot het gebed, zo voor zich zelven, en hunne medebroederen, in den ſtrijd, als ook voor den Apostel, die dit, in zijne toenmalige omſtandigheden, byzonder nodig had; op dat zy, langs dezen weg, alle te zamen ſterk mogten zijn in den Heer, en hunne vyanden overwinnen. —— Zy moesten bidden,

a. Zo

a. Zo voor zich zelven en hunne medebroederen, vs. 18.

b. Als voor den Apostel, vs. 19, 20.

III. In het besluit van dezen Briev, Kap. VI: 21-24.

א. Wijst de Apostel de Ephesische Christenen, tot TYCHICUS, den brenger van dezen Briev, die hun, van alle de byzonderheden, zijn' persoon betreffende, nader bericht geven zoude, vs. 21, 22.

ב. Hier op volgt eene hartelyke heilbede, vs. 23, 24.

A. Zo over de Leeraren, vs. 23.

B. Als over alle de leden der Gemeente, vs. 24.

VIII. *Uitlegkundige Schriyten; over dezen Briev.*

Tot nader verstand van dezen Briev, aen de Ephesische Christenen, kan men, in onze tael, met de Schrijveren, raedplegen.

A. ROYAARTS, *over den Briev aen de* EPHESEREN, III Deelen in 4°.

P. DINANT, *over den Briev aen de* EPHESEREN, II Deelen in 4°.

D. KNIBBE, *over den Briev aen de* EPHESEREN, II Deelen in 4°.

H. GERBADE, *over den Briev aen de* EPHESEREN, in 4°.

S. HAZEVOET, *over den Briev aen de* EPHESEREN, in 4°.

P. DU BOSC, *over den Briev aen de* EPHESEREN, III Deelen in 8°.

J. A. CRAMER, *verklaring van den Briev aen de* EPHESEREN, II Deelen in 8°.

P. CURTENIUS, *der* EPHESEREN *geluk met dankzegging erkend enz. of het eerste Hoofdstuk van den Briev aen de Ephesiërs verklaerd en toegepast*, in 8°.

DE

INLEIDING
TOT DEN
ZENDBRIEV
VAN DEN APOSTEL
PAULUS,
AEN DE
CHRISTENEN
TE
PHILIPPI.

PAULUS de Apostel heeft dezen Briev geschreven, aen

I. *De Gemeente te Philippi.*

PHILIPPI was eene voorname Stad van Macedonien, naby de grenzen van Thracien. Voorheen had zy, tot Thracien zelve, behoort; wanneer zy eene plaets van weinig aengelegenheid was, en *Cronides* of *Crenide* genaemd werd, naer de bronnen en fonteinen, welke aldaer gevonden werden.

PHILIPPUS, Koning van Macedonien, de Vader van ALEXANDER *den Grooten*, had naderhand deze plaets, met al het land, het welk, tusschen de twee rivieren *Strymon* en *Nestus*, gelegen was, aen

de Thraciërs ontweldigt, en aen Macedonien gehecht. Ook had hy *Cronides* grotelyks uitgebreid en verfraeit, zo dat het eene aenzienlyke Stad geworden was; hy had dezelve, met eenen fterken muur omgeven, om, tot eene grensvesting (eene frontierftad), te dienen, tegen de Thraciërs, en, naer zijnen eigen naem, *Philippi* geheten.

LUCAS noemt *Philippi* Hand. XVI: 12. *de eerfte Stad dezes deels van Macedonien;* eene uitdrukking, welke vry duister is. —— Toen PAULUS ÆMILIUS geheel Macedonien veröverde, het zelve, aen de Romeinfche heerfchappy, onderwerpende, verdeelde hy dat Landfchap, in vier deelen. Dat gedeelte, in het welk de Stad *Philippi* gelegen was, werd het *eerfte deel van Macedonien* genoemd. Maer *Philippi* was de eerfte Stad of de Hoofdftad niet, in dat gedeelte van Macedonien; deze eer kwam *Amphipoles* toe (*a*). Voor het naefte fchijnt LUCAS te willen zeggen, dat *Philippi* eene Stad was, in het eerfte deel van Macedonien. Het kan ook zijn, dat de Romeinen den eeretijtel van *eerfte* of *hoofdftad*, aen Amphipolis ontnomen, en aen *Philippi* gegeven hebben (*b*).

Philippi is, in de gefchiedenisfen, zeer vermaerd geworden, door den fchromelyken veldflag, die, in de nabuurfchap van deze Stad, gele-

(*a*) LIVIUS l. XLV. c. 29.
(*b*) MICHAELIS *Inleid. tot het N. T.* II Deel. p. 605-607.

leverd werd, tusschen CASSIUS en BRUTUS, de moordenaers van JULIUS CÆSAR, aen de eene zijde, en tusschen ANTONIUS en OCTAVIUS, aen den anderen kant, waer in de twee eerste geslagen werden.

Na dat de Romeinen deze Stad overweldigt hadden, werd zy, door den Keizer AUGUSTUS, tot eene Romeinsche vrystad gemaekt; ook had men eenige Romeinen en Italianen derwaerds gezonden, om aldaer eene volkplanting op te richten, daerom heet zy eene *Colonie* of volkplanting, Hand. XVI: 12. —— De inwoners bestonden derhalven uit Grieken, de nakomelingen der oude Thraciërs, en uit Romeinen, die zich onder één vermengt hadden. Ook waren 'er Joden, gelijk op alle plaetzen, vooräl langs de Ægeïsche zee, om voordeelen te doen, met den koophandel. Evenwel schijnen zy geen groot getal te hebben uitgemaekt, om dat zy 'er gene Synagoge, maer slechts een bedenhuis buiten de Stad, hadden. (vergel. Hand. XVI: 13, 16)

In deze Stad *Philippi*, was eene zeer aenzienlyke Gemeente van Christenen, welke PAULUS de Apostel zelvs gesticht had. —— Door verscheidene plaetzen van klein Asia, reizende, trok hy ook, door Derben en Lystren, beide steden in Lycaonien. Hier nam hy TIMOTHEUS, na dat hy hem had laten besnijden, mede tot eenen reisgenoot. (vergel. Hand. XVI: 1-3.) Te Troas gekomen, stak hy over, naer Europa. Hier toe

werd hy opgewekt, door een buitengewoon gezicht, in het welk hy bevel kreeg, om zich, met het Euangelie, naer Macedonien te begeven. In de haven van Neapolis binnen gelopen, begav hy zich, met TIMOTHEUS en LUCAS, (die, in het verhael van deze reis, met insluiting van zich zelven spreekt) naer *Philippi.* (verg. Hand. XVI: 9-12) Dit geschiedde, in het jaer 49 der gewone telling (*c*).

LUCAS heeft de verrichtingen en het wedervaren van PAULUS, en zijne medehelpers, te *Philippi*, zeer omstandig aengeteekent, Hand. XVI: 13-40. De prediking van den Apostel werd, met blijkbare vruchten, gezegend. LYDIA, eene koopvrouw in purper, welke reeds te voren den Joodschen Godsdienst had aengenomen, werd, met haer huisgezin, het geloov gehoorzaem, en gedoopt, Hand. XVI: 13-15. Dan kort daer na geraekte de Apostel, in grote ongelegenheid. De aenleiding daer toe was, dat hy eenen waerzeggenden geest, uit eene zekere dienstmaegd, uitdreev, en dit wonder baende den weg, dat hy, in de gevangenis, geworpen wierd. De eigenaers van deze dienstmaegd, die grote winsten trokken, uit hare waerzeggingen, zeer verbitterd, klaegden PAULUS en zijne medearbeideren, by het gerecht, aen, als oproermakers, die de gansche Stad

(*c*) XXI Deel *Inleid.* p. LVI.

Stad in beweging en verwarring brachten. Het gemeen liep ſpoedig te hoop, ſchreeuwende, dat de kruisgezanten, als verſtorers van de algemene rust, geſtrengelyk behoorden geſtraft te worden; met dat gevolg, dat de Magiſtraet hen liet geesſelen, en in de gevangenis werpen. Dan zy werden, des nachts, door een zeer merkwaerdig wonderwerk, uit de gevangenis, verlost, zo dat de Cipier, met zijn ganſche huisgezin, tot het geloov in CHRISTUS, bekeerd wierd, Hand. XVI: 16-34. Door het gerecht, plechtig uit de gevangenis geleid zijnde, verſterkten zy de jonge Christenen in het geloov, en begaven zich vervolgens, naer Theſſalonica, Hand. XVI: 35— XVII: 1.

Op deze wijs, werden de eerſte grondſlagen van de Christen Kerk, te *Philippi*, gelegd. —— Naderhand heeft de Apostel deze Stad, meer dan eens, bezocht. Door het ſchromelyk oproer, het welk DEMETRIUS veröorzaekt had, genoodzaekt zijnde, om Epheſen te verlaten, vertrok hy naer Macedonien, om de Gemeenten, welke, in dat Landſchap, geſticht waren, byzonder ook te Philippi, in het geloov te verſterken, en begav zich vervolgens, naer het eigenlyk gezegde Griekenland, uit vrye Gemeenebesten beſtaende, Hand. XX: 1, 2. Dit geſchiedde, in het jaer 55 (*d*). — Drie maenden bracht hy door, in het eigenlyk

(*d*) XXI Deel *Inleid.* p. LVIII.

gezegde Griekenland, en keerde van daer weder, naer Macedonien, en, terwijl zijne reisgenoten, die hem tot in Afia vergezelden, vast vooruit gingen tot aen Troas, om hem aldaer in te wachten, ging hy, de Christenen te Philippi, voor de derdemael bezoeken, Hand. XX: 3-6.

Door deze herhaelde pogingen van den Apostel was de Philippifche Gemeente zeer aenmerkelyk uitgebreid. Ook had hy, toen hy zijn verblijv hieldt te Ephefen, TIMOTHEUS en ERASTUS, naer Macedonien, gezonden, om aldaer het Koningrijk van CHRISTUS voort te planten. (verg. Hand. XIX: 21, 22.)

De Gemeente te Philippi muntte uit, boven vele andere, in voortreffelyke hoedanigheden, in zo ver, dat de Apostel haer veelszins prijst, in dezen Briev, zonder dat hy 'er eenige beftraffing byvoegt. Zelvs waren deze Christenen, in het geloov, zo wel gevestigd, dat zy het zich, tot eene eere, rekenden, voor den naem van CHRISTUS, vervolgingen te ondergaen. (vergel. Kap. I: 29.) Ook was de Kerkeordening wel geregeld; 'er waren Opzieners en Diaconen, Kap. I: 1. In volgende tijden, is deze Gemeente nog aenmerkelyk toegenomen. TERTULLIANUS befchrijvt dezelve, als eene der voornaemfte, onder de Apostolifche Gemeenten. Onder de Christen Keizeren, is zy, tot den zetel van een Aerts-Bisdom verheven. Maer, de Stad, in lateren tijd, onder de heer-

fchap-

ſchappy der Turken gekomen zijnde, is zy geheel vervallen en de Gemeente ten eenemael verwoest (*e*).

II. *De aenleiding, welke den Apostel, tot het ſchrijven van dezen Briev, bewogen heeft*,

Was het bezoek van EPAPHRODITUS.

Te weten de Christenen te Philippi, droegen den Apostel niet alleen eene eerbiedige hoogächting toe, maer ook eene allerhartelykſte lievde. Het bericht daerom, dat hy gevangelyk naer Rome gezonden was, kon niet nalaten eene grote verſlagenheid, en eene algemene droevheid, by die Gemeente, te veröorzaken. Zy zonden daerom EPAPHRODITUS, eenen Leeraer van zeer veel gezach en aenzien, naer Rome, om den Apostel te bezoeken, en, naer zijnen toeſtand, te vernemen. Ook gaven zy hem eenen goeden voorraed van lievdegaven mede, om den Apostel te onderſteunen, en zijne gevangenis draeglyk te maken. (vergel. Kap. II: 25.)

Deze EPAPHRODITUS deelde den Apostel een omſtandig bericht mede, omtrent den toeſtand der Philippiſche Gemeente. Hy verhaelde, hoe die Christenen zeer getroffen waren, over het lijden

(*e*) G. J. NAHUYS *over den Briev aen de Philippenſen*, I Deel. p. 9, 10.

van den Apostel, en dat zy, tot nog toe, volſtandig bleven, by het geloov aen het zuiver Euangelie. Evenwel voegde hy 'er by, dat de Joodsgezinde Yveraers, ook tot in Macedonien, waren doorgedrongen, en de Philippiſche Christenen, onder allerlei ſchoonſchijnende voorwendſelen, poogden te verleiden, om zich te onderwerpen, aen de willekeurige en afgeſchafte plechtigheden van MOSES Wet.

De ongemakken, welke EPAPHRODITUS, op de reis, had doorgeſtaen, waren oorzaek, dat hy, te Rome, in eene dodelyke krankheid verviel. Evenwel hy herſtelde; maer, vernomen hebbende, dat men, te Philippi, reeds bericht gekregen had, van zijnen zorgelyken toeſtand, verlangde hy des te meer, om naer huis te keeren. (verg. Kap. II: 26-28.

De Apostel bediende zich, van deze gunſtige gelegenheid, om eenen Briev te ſchrijven, aen de Philippiſche Christenen, ter hunner opwekking en bemoediging, en denzelven, aen EPAPHRODITUS, mede te geven.

III. *De Inhoud van dezen Briev.*

Waren de Philippiſche Christenen getroffen en bedroevd, over het lijden van den Apostel, hy bericht hen, dat zy, zijnent wege, niet moesten bedroevd zijn, naerdien zijne bevelen gedient hadden,

den, ter bevoordering van het Euangelie, zo dat 'er te Rome zeer velen, ook zelvs van des Keizers Hovelingen, tot het geloov bewogen waren. Hy voegt 'er by, dat zijne gevangenis aenmerkelyk verligt was, en dat hy, uit de omſtandigheden, eenige hoop van verlosſing ſchepte. Evenwel was hy nog onzeker van zijn lot. Zo hy, uit de gevangenis, geſlaekt werd, zoude hy de Christenen te Philippi, nog eens bezoeken. By voorraed, zou EPAPHRODITUS hun verſlag doen, van zijnen toeſtand; en, zo drae hy meerder zekerheid bekwam, omtrent zijn toekomend lot, zou hy hun TIMOTHEUS toeſchikken.

De listige pogingen der Joodsgezinde yveraren ſtelden den Apostel in de noodzakelykheid, om de Philippiſche Christenen ernſtig te waerſchouwen, tegen deze verleiders, en hunne bedrieglyke drogredenen. —— Deze valſche Leeraers noemt hy Kap. III: 2. *honden*, uit hoofde van hunne twistgierigheid, waer door zy ieder een aenbasten, *kwade arbeiders*, van wegens hunne baetzucht. (vergel. 2 Cor. XI: 13) en de *verſnijding*, om dat de beſnijdenis, welke zy den Christenen, uit de Heidenen, opdrongen, ten aenzien van dezen, indedaed niets anders was, dan eene *verſnijding*, of nutteloze verminking. Door deze zeer ongunſtige beſchrijving van die verleiders, wilde de Apostel zijnen ernst en yver aenwijzen, en zy was recht geſchikt, om dit ſtuk, op het hart der

Philippiërs, te binden. —— Deze Joodsgezinde Yveraers hadden reeds te weeg gebracht, dat 'er, in deze anderszins zo bloeiende Gemeente, twisten en verdeeldheden ontstaen waren. Om den verderen voortgang van dit kwaed te stuiten, verklaert de Apostel niet alleen zijn gevoelig leedwezen, over het nadeel, het welk deze lieden der zake van het Euangelie toebrachten, Kap. III: 18, 19, maer hy vermaent ook de Philippische Christenen, tot eene lievderijke eensgezindheid, en hy stelt die vermaning voor, op zulk eene beweeglyke wijs, welke zeer naby komt, aen een zoort van bezweering, op dat dezelve des te meerderen invloed, op hunne gemoederen, maken zoude, Kap. II: 1, 2.

De lievdadigheid van deze Gemeente bewoog den Apostel eindelyk, om daer voor zijne hartgrondige dankbaerheid te betuigen.

Uit het gene wy tot dus verre gezegt hebben, kan men ligtelyk oordeelen, over

IV. *Het oogmerk van dezen Briev.*

De Apostel wilde de Christenen te Philippi gerust stellen, wegens zijn lijden, en hun de droevheid ontnemen, met welke zy daer over waren aengedaen. Hy wilde hen waerschouwen, tegen de verleiding der Joodsgezinde yveraren, die, in andere Gemeenten, byzonder in het Landschap

Ga-

Galatiën, zo veel nadeel hadden te weeg gebracht, en eindelyk zijne dankbaerheid betuigen, voor de lievdegaven, welke zy hem hadden toegezonden.

V. *De schrijvwijs van den Apostel in dezen Briev.*

Is ongemeen lievderijk en openhartig. Trouwens 'er waren, in de Philippische Gemeente, gene heerschende gebreken of wangedragingen, welke hy bestraffen moest. Hy prijst haer daerom, over het goede, waer in zy, boven andere, uitmuntte, met vriendelyke vermaning, om daer in te volharden. Zijne leeringen en opwekkingen zijn voorgedragen, met zulke bewoordingen, en zijn gepaerd, met zodanige betuigingen van zijne lievde tot hen, en van zijn genoegen over hen, dat men daer uit ligtelyk bemerken kan, dat de Christenen te Philippi hem zeer na, aen het hart, lagen.

Hy begint aenstonds, met eene blymoedige en dankbare betuiging, van hun voorbeeldig verkeer, omtrent het Euangelie, Kap. I: 3— zijne vermaningen stelt hy voor, op eene zeer vriendelyke en gansch lievderijke wijs, gelijk een Vader gewoon is, zijne kinderen op te wekken, Kap. II: 1, 2. IV: 1. Hy vermaent deze Christenen, tot eene bestendige blijdschap, zelvs begeert hy, dat zy zich, over zijne banden, en des noods, over zijnen marteldood, verheugen zouden, Kap.

II: 18. III: 1. IV: 1. Trouwens hy had, van EPAPHRODITUS, vernomen, dat zy, over zijne gevangenis, hartelyk bedroevd, en, over zijn toekomend lot, zeer ongerust waren.

Ten opzichte van de Joodsgezinde yveraers evenwel, drukt hy zich ongemeen ſcherp uit, Kap. I: 28. III: 2, 18, 19. Dus doende wilde hy de Philippiſche Christenen des te nadrukkelyker waerſchouwen, tegen deze verleideren.

VI. *De plaets, alwaer, en de tijd, wanneer deze Briev geſchreven is.*

Dat PAULUS dezen Briev geſchreven hebbe, te Rome, wanneer hy aldaer gevangen was, is, uit den gehelen inhoud, zo blijkbaer, dat het geen nader betoog nodig hebbe. Hy ſpreekt uitdrukkelyk van zijne gevangenis, en van de veräntwoording, welke hy reeds gedaen had, Kap. I: 7. Het was reeds, by het Hov, en door de gehele Stad Rome, algemeen bekend geworden, dat hy, niet als een boosdoener, maer alleenlyk om de prediking van het Euangelie, gevangen was, Kap. I: 14. Hy werd zachtelyk behandeld, en genoot grote vryheden; dit gav hem eenige hoop, op verlosſing, maer, met dit alles, was hy nog onzeker, omtrent zijn toekomend lot, of de gevangenis ook, op eenen marteldood, ſtondt uit te lopen, Kap. I: 19-26. II: 17, 18.

On-

Ondertusfchen is de juiste tijd moeilyker te bepalen. —— Het begin van des Apostels gevangenis te Rome, viel in de lente van het jaer 56 der gewone rekening (*f*). Gemeenlyk veröndersteit men, dat PAULUS tweemalen te Rome zy gevangen geweest. Uit de eerste gevangenis geslaekt zijnde, zoude hy nog eenige reizen, ter verdere uitbreiding van het Euangelie, gedaen hebben, maer naderhand, voor de tweedemael, gevangen zijnde, zoude hy den marteldood ondergaen hebben. —— Men meent, uit eenige plaetzen in dezen zelvden Briev, te mogen besluiten, dat de Apostel, uit de gevangenis, in welke hy, denzelven fchrijvende, geplaetst was, verlost zy, byzonder uit Kap. I: 25, 26. —— Na het ontslag, uit de eerste gevangenis, in het jaer 58, zou hy aenstonds de Philippifche Christenen bezocht hebben (*g*); en de tweede Briev aen TIMOTHEUS zou, geduurende de tweede gevangenis van den Apostel, in het jaer 67, gefchreven zijn (*h*).

Op dezen grond, meent men, dat PAULUS dezen Briev, aen de Philippifche Christenen, in het tweede jaer van zijne eerste gevangenis, en wel in den herfst van het jaer 57, gefchreven hebbe (*i*).

(*f*) XXI Deel. *Inleid.* p. LXI.
(*g*) SCHUTTE *H. Jaerboeken* III Deel. p. 129.
(*h*) SCHUTTE l. c. p. 147.
(*i*) *Idem ibidem* p. 122.

De Hoog Geleerde NAHUYS, die mede het gewone begrip van eene tweederlei gevangenis des Apostels heeft overgenomen, bepaelt het, op het einde van het jaer 57. „ Het komt my, (zegt hy) waerschijnlyk voor, met zommigen, het 55ste jaer „ der Christen Jaertelling te houden, voor het „ jaer van PAULUS gevangelyke opzending naer „ Rome; nu weet men, dat hy aldaer twee volle „ jaren in dien ſtaet heeft doorgebracht, dus „ moet hy dezen Briev tusſchen het 55 en 58ste „ jaer der eerſte eeuw geſchreven hebben. En „ wanneer wy daer by uit dezen Briev opmerken, „ dat zijne banden ten tijde als hy dien ſchreef, „ reeds bekend waren, in het ganſche Richthuis „ des Keizers, en allen anderen; als mede, dat „ men te Philippi daer van kennis gekregen, „ EPAPHRODITUS tot hem gezonden, en weder tijding vernomen had, dat EPAPHRODITUS te Rome, „ daer hy PAULUS met veel trouwhartigheid reeds „ eenigen tijd gediend had, ter dood toe krank „ geworden was (zie Kap. II: 26-30); en eindelyk, dat de Apostel Kap. II: 24. zijn vertrouwen te kennen gaf, van *haest* zelvs tot de Philippiers te zullen komen; wanneer we (zegge „ ik) dit alles opmerken en overwegen, is het „ hoogst vermoedelyk, dat deze Briev op het „ laetst van zijne gevangenis, niet lang voor zijne „ verlosſing, en dus waerſchijnlyk op 't einde

„ van

„ van het 57ste jaer der Christen jaertellinge, of „ eerste eeuw, geschreven is." (*k*)

Dan, onzes erächtens, is PAULUS maer eenmael te Rome, in hechtenis geweest, en deze gevangenis is uitgelopen in zijnen marteldood, wanneer hy onthoofd is, zonder dat men evenwel het juiste jaer, met zekerheid, bepalen kan. Er is geen grond altoos, om eene tweede gevangenis van den Apostel te stellen. Ook kan men, uit de oudheid, geen een bewijs bybrengen, het welk de loslating, uit de verönderstelde eerste gevangenis, de omreis naer Philippi en elders, en de tweede gevangenis bevestigen zoude. De vroegste Christen Schrijvers melden niets, van dit alles, en het gene 'er EUSEBIUS (*l*) van heeft, steunt op een enkel *men zegt*. Men vergelyke voorts het gene wy, by eene andere gelegenheid, omtrent dit stuk, breder beredeneert hebben (*m*).

PAULUS, eenmael, van Jerusalem, naer Rome overgebracht, is aldaer, in de gevangenis, gebleven, tot dat hy den marteldood ondergaen heeft; en LUCAS spreekt alleenlyk, van des Apostels tweejarig verblijv te Rome, Hand. XXVIII: 30, 31, om dat zijn geschiedverhael niet verder loopt.

De bewijzen, welke men, voor het gemene en heerschende gevoelen, dat de Apostel, uit zijne

(*k*) NAHUYS l. c. I Deel. p. 14, 15.
(*l*) *Hist. Eccl.* l. II. c. 22.
(*m*) XXII Deel. *Inleid.* p. XLV— XLIX.

eerste gevangenis, geslaekt zy, uit eenige plaetzen in dezen zelvden Briev, pleegt te ontlenen, zijn geheel onvoldoende.

Men beroept zich, op Kap. I: 25, 26, alwaer de Apostel schrijvt: *dit vertrouw en weet ik, dat ik zal blijven en met u allen zal verblijven, tot uwe bevoordering en blijdschap des geloovs, op dat uwe roem in* CHRISTUS JESUS *overvloedig zy aen my door mijne tegenwoordigheid wederom by u.* —— Dan, in onze *Uitbreidende verklaring* (*n*), menen wy genoegzaem te hebben aengetoont, dat deze gezegden, uit een geheel ander oogpunt, moeten beschouwd worden. Te weten de zachte manier, op welke de Apostel behandeld werd, en andere omstandigheden, schenen hem eenige gronden van hoop te geven, dat hy, uit zijne gevangenis, zoude ontslagen worden, en wederom gelegenheid krijgen, om de Philippische en andere Gemeenten te bezoeken. Maer naderhand namen de zaken eenen geheel anderen keer, en hy zag, dat hy zich te vergeevsch, met die hoop, gevleit hadde. Toen hy dezen Briev schreev, was hy onzeker, omtrent zijn toekomend lot, hoe zeer de toenmalige omstandigheden een gunstig vooruitzicht gaven. Zelvs wist hy niet, wat hy kiezen zoude, wanneer het aen hem gelaten werd, zijne loslating, of den marteldood. (vergel. Kap. II: 22-24.) Op dit

(*n*) pag. 377—

dit twijffelächtig voorſtel nu, laet hy aenſtonds volgen vs. 25, 26, *dit vertrouw en weet ik, dat ik zal blijven* enz. Derhalven verklaert hy daer door geenszins, dat hy, door eene Openbaring, of anderszins, zekerheid had van zijn ontſlag uit de gevangenis, maer alleen de verzekering, welke hy had, dat zijn blijven in het leven, en zijne wederkeering tot de Christenen te Philippi, indien Gods weg zodanig wezen mogt, tot nut van deze en andere Gemeenten, verſtrekken zouden.

Een ander bewijs ontleent men, uit Kap. II: 24: *ik vertrouw in den* HEER, *dat ik ook zelvs haest tot u komen zal.* Dan dit *vertrouwen* beduidt niets anders, dan eene aengename hoop, welke de Apostel ſchepte, uit de zachte manier, op welke hy thans behandeld werd, en uit de goede gedachten, welke men, te Rome, van hem en het Euangelie, had opgevat. Even in dien zelvden zin, *hoopte* hy ook *in den* HEER, of ſchoon hy zijnen marteldood als zeer mogelyk beſchouwde, vs. 17, 18, dat hy tijd en gelegenheid hebben zou, om TIMOTHEUS, in het vervolg, naer Philippi te zenden.

Dat deze des Apostels mening zy, zal nader blijken, uit vergelyking van het gene 'er onmiddelyk vooräf gaet vs. 23: *ik hoop dezen*, namelyk TIMOTHEUS, tot u *te zenden, zo* (*haest.*) *als ik in mijne zaken zal voorzien hebben.* Zo hebben het de Onzen overgezet. Maer, naer den letter, ſtaet

'er, zo drae ik de dingen, welke my betroffen, zal gezien hebben. Op dien grond, hebben wy 'er deze uitbreiding van gegeven (*o*): „ zo drae ik, uit „ het beloop van zaken, met genoegzame zeker- „ heid, zal bemerkt hebben, hoe het met my zal „ aflopen, of ik, uit de gevangenis, zal verlost „ worden, dan of ik den marteldood ondergaen „ moet; in het eerste geval, zal ik zelvs komen, „ en TIMOTHEUS vooräf zenden."

Voor het overige vereënigen wy ons, met het bovengemelde begrip, dat deze Briev, in het jaer 57, geschreven zy. In de lente van het jaer 56 kwam PAULUS te Rome. Eer nu het bericht van des Apostels gevangenis aldaer, te Philippi, gekomen, de inzameling der lievdegaven geschied, en EPAPHRODITUS, met dezelve, naer Rome gereist was, zal 'er ligtelyk een jaer verlopen zijn. Voeg 'er by, dat EPAPHRODITUS te Rome eene dodelyke krankheid gehad had, en, eer hy zo ver hersteld was, dat hy de terug reis ondernemen konde, zal 'er ook nog al eenige tijd verlopen zijn.

VII. *De verdeeling van dezen Briev.*

I. Vooräf gaet het opschrivt, gelijk in bykans alle de Brieven van den Apostel, Kap. I: 1, 2. Wy onderscheiden 'er in

ℵ. Het

(*o*) pag. 395.

א, Het opschrivt zelvs, vs. 1, en

ב, Den zegenwensch, vs. 2.

II. Het lichaem van dezen Briev strekt zich uit, van Kap. I: 3— IV: 20.

א. De Apostel begint, met eene zeer nadrukkelyke verklaring van zijne lievde, tot de Christenen te Philippi, Kap. I: 3-11.

Deze betuiging stelt hy voor, by wijs van dankzegging en gebeden.

A. By wijs van dankzegging, vs. 3-8.

A. De dankzegging zelve vinden wy vs. 3-5, en

B. De gronden daer van, vs. 6-8.

B. By wijs van gebeden, vs. 9-11. Hier vermeldt de Apostel

A. Zo de stof van zijn gebed, vs. 9.

B. Als het einde, het welk hy bedoelde, vs. 10, 11.

ב. Na deze merkwaerdige verklaring van zijne lievde, tot de Philippische Christenen, welke de *Inleiding* van dezen Briev uitmaekt, koomt de Apostel, tot de hoofdzaek zelve, welke hy hun wilde voordragen, Kap I: 12— IV: 20.

Wy onderscheiden 'er drie hoofddeelen in, het eerste is onderrichtende, het ander vermanende, en het laetste behelst eene dankzegging voor de lievdegaven.

A. In het onderrichtend deel, doet de Apostel

verflag van de omſtandigheden, in welke hy thans te Rome verkeerde, Kap. I: 12-26.

Hy beſchrijvt zijne omſtandigheden, en zijn beſtaen onder dezelve.

A. De beſchrijving van zijnen toeſtand vinden wy vs. 12-17.

α. Zijne gevangenis diende, ter bevoordering der belangen van het Euangelie, vs. 12-14.

a. Dit wordt, in het gemeen, voorgeſteld, vs. 12.

b. Meer byzonder aengewezen, vs. 13, 14.

𝔞. Zo ten aenzien van de Heidenen, vs. 13.

𝔟. Als met opzicht tot de Christenen, vs. 14.

β. Evenwel had de Apostel het verdriet, dat velen der Joden te Rome zich, in het ongeloov, verhardden; en dat anderen, die het Euangelie omhelsden, nog bleven dringen, op de onderhouding van MOSES Wet, vs. 15-17.

B. Wijders ſpreekt de Apostel, van zijn beſtaen en gedrag, onder het gene hy, voor het Euangelie, lijden moest, vs. 18-26.

α. Hy was wel gemoed, uit aenmerking van het goede, het welk daer uit zou voortkomen, vs. 18.

β. Hy vertrouwde, dat dit alles, ten goede, zoude medewerken, vs. 19-21.

a. Tot

a. Tot zijne Zaligheid, vs. 19.

b. Tot eer van CHRISTUS, en ter bevoordering der belangen van het Euangelie, vs. 20, 21.

γ. Evenwel ſtondt de Apostel in twijffel, wat hy wenſchen zoude, wanneer de keus aen hem gelaten werd, in vryheid geſteld te worden, of den marteldood te ondergaen, vs. 22-26.

a. Dit wordt in het gemeen voorgeſteld, vs. 22. en

b. Meer byzonder opgehelderd, vs. 23-26.

α. Voor PAULUS zelven was het ſterven verkiesbarer, vs. 23.

β. Maer voor de Philippiſche, en andere Christenen, was het voordeliger, dat hy in het leven bleve, vs. 24-26.

1. Dit betuigt de Apostel, vs. 24, en

2. Dringt het nader aen, uit aenmerking, dat hy, in zijn leven, genen anderen toeleg hebben zoude, dan om het geloov der Christenen, en hunne blijdſchap, te vermeerderen, vs. 25, 26.

B. Het vermanend deel van dezen Briev is het uitvoerigſte, Kap. I: 27— IV: 9.

A. In het gemeen, vermaent de Apostel, tot eenen wandel, waerdig het Euangelie, zo in het doen, als in het lijden, Kap. I: 27-30.

α. Ten aenzien van het doen, moesten de Christenen vooräl eensgezind wezen, vs. 27.

β. Met opzicht tot het lijden van verdrukkingen, moesten zy kloekmoedig en ſtandvastig zijn, vs. 28-30.

a. Deze vermaning wordt voorgeſteld, vs. 28ª, en

b. Aengedrongen, vs. 28ᵇ-30.

𝔞. Om dat de verdrukkingen, tot nadeel der vyanden, maer tot hun wezenlyk heil, dienen zouden, vs. 28ᵇ.

𝔟. Om dat het een voorrecht was, voor de zaek van CHRISTUS, te lijden, vs. 29.

𝔠. Om dat zy, in dit opzicht, met den Apostel, gelijk ſtonden, vs. 30.

B. De Apostel voegt 'er meer byzondere vermaningen by, Kap. II: 1— IV: 9.

α. Tot eene lievderijke eensgezindheid, vs. 1, 2.

β. Wijders vermaent de Apostel, om nedrig te zijn, en elkanders belangen te bevoorderen, Kap. II: 3-11.

a. De vermaning zelve wordt voorgeſteld, vs. 3, 4.

𝔞. Ontkennender wijs, vs. 3ª.

𝔟. Stellender wijs, vs. 3b, 4.

b. Deze vermaning wordt, door het gadeloos voorbeeld der nederigheid en lievde

van

van den gezegenden Verlosser, nader aengedrongen, vs. 5-11.

α. Dit voorbeeld wordt, in het gemeen, voorgesteld, vs. 5, en,

β. In de byzonderheden, nader opgehelderd, vs. 6-11.

1. Ten aenzien van des Heilands diepe vernedering, vs. 6-8.

2. Welke den weg gebaent heeft, tot zijne allerluisterrijkste verhoging, vs. 9-11.

γ. Verder vermaent de Apostel, om elkanderen dienstbaer te zijn, in het bevoorderen der eeuwige belangen, vs. 12, 13.

a. Deze vermaning wordt voorgesteld, vs. 12, en

b. Aengedrongen, vs. 13.

δ. Wijders waerschouwt de Apostel, tegen alle murmureering, vs. 14-18.

a. Deze vermaning wordt op zich zelve voorgesteld, vs. 14, en

b. Nader aengedrongen, vs. 15-18.

α. Op dat de eer van het Euangelie bevoorderd wierd, vs. 15.

β. Op dat de Apostel, ook over deze Christenen, roem hebben mogt, in den groten dag, vs. 16.

γ. Op dat hy zich verblijden mogt, al moest

hy ook den marteldood ondergaen, vs. 17, 18.

c. Kap. II: 19-30. ontmoeten wy eene aenbeveling van TIMOTHEUS, en EPAPHRODITUS, welke de Apostel naer Philippi zenden zoude.

a. Eerst spreekt hy van TIMOTHEUS, vs. 19-24.

α. Hy zou dezen zijnen medearbeider naer Philippi zenden, vs. 19.

β. De redenen van voorkeus, boven anderen, werden opgegeven, vs. 20-22.

1. De Apostel geeft hem een allerlovlykst getuigenis, vs. 20, 21, en

2. Beroept zich, op de ondervinding der Philippische Christenen zelve, vs. 22.

γ. Hy verklaert eenige hoop te hebben, dat hy nog eens zelvs, tot hen, komen zoude, vs. 23, 24.

b. Vervolgens spreekt de Apostel van EPAPHRODITUS, vs. 25-30.

α. Hy oordeelde het nodig, dezen lovwaerdigen man, naer Philippi, te zenden, vs. 25.

β. Hy prijst hem ernstig aen, vs. 26-28.

1. Deze uitmuntende man had een groot verlangen, naer de Philippische Christenen, vs. 26, 27.

2. Hy zou hunne blijdschap vermeerderen, vs. 28.

γ. De

ε. De Apostel beveelt, om hem lievderijk te ontvangen, vs. 29, 30.

ζ. De Apostel waerschouwt de Philippische Christenen zeer uitvoerig, tegen de verleiding der Joodsgezinde yveraren, die, op de onderhouding van MOSES Wet, aendrongen, Kap. III: 1— IV: 1.

a. Hy besluit zijn voorstel, in het vorige Kapittel, met eene belangrijke vermaning, en dat wel op zulk eene wijs, dat hy tevens eenen gepasten overgang make, tot de zaek, welke hy nu, met opzet, behandelen wilde, Kap. III: 1.

b. Hier op volgt eene uitvoerige en ernstige vermaning, tegen de verleiding der valsche Leeraren, Kap. III: 2— IV: 1.

α. De waerschouwing zelve vinden wy vs. 2-14.

1. In het gemeen, vs. 2.

2. Deze waerschouwing wordt meer byzonder uitgebreid, vs. 3-14.

—. Eerst toont de Apostel aen, dat hy meerder stof tot roem had, dan de valsche Leeraers, vs. 3-6.

/. Zo wel de Philippische Christenen, als de Apostel zelvs, hadden eene uitnemende voortreffelykheid, boven de Joodsgezinde yveraers, vs. 3.

//. PAULUS zelvs vooräl had veelvuldige

ſtof, om, op vleeſchelyke voorrechten, te roemen, vs. 4-6.

——. Daer na voegt 'er de Apostel by, dat hy nu alle die uitwendige voorrechten, in vergelyking met CHRISTUS, als niets beſchouwde, en minder dan niets achtte, vs. 7-11.

/. Dit ſtelt hy, in het gemeen voor, vs. 7.

//. En breidt het vervolgens nader uit, vs. 8-11.

†. Hy bleev, in deze denkwijs, volharden, vs. 8.

††. Langs dezen weg, zocht hy een wezenlyk en eeuwig voordeel, vs. 9-14.

⸸. Om deel te hebben, aen de vruchten van CHRISTUS gerechtigheid, vs. 9.

⸸⸸. Om CHRISTUS, in heerlykheid, gelykformig te worden, vs. 10.

⸸⸸⸸. Om, in het volgend leven, eene volmaekte zaligheid te bezitten, vs. 11.

⸸⸸⸸⸸. Ter wechneming van eene misvatting, ſpreekt de Apostel nader van zijne yverige poging, om volmaekt te worden, in heiligheid, vs. 12-14.

⸸. In

‡. In het gemeen, vs. 12.

‡‡. By wijs van nadere verklaring, vs. 13, 14.

§. Hy had zijn doel nog niet bereikt, vs. 13, maer

§§. Hy ſtreevde daer na, vs. 14.

b. Deze waerſchouwende vermaning vervolgt de Apostel, in dier voege, dat hy, uit de voorgeſtelde zuivere Euangelieleer, zeer gewichtige lesſen afleidt, Kap. III: 15— IV: 1.

1. Om zich te gedragen, overëenkomſtig hunne meer gevoorderde kennis, Kap. III: 15, 16.

—. De zaek zelve wordt voorgeſteld, vs. 15ª. en

——. Nader opgehelderd, vs. 15ᵇ, 16.

2. Wijders vermaent de Apostel de Philippiſche Christenen, om zijn voorbeeld naer te volgen, vs. 17-21.

—. Deze vermaning wordt op zich zelve voorgeſteld, vs. 17, en

——. Aengedrongen, door een vertoog van het aenmerkelyk onderſcheid, het welk 'er was, tusſchen den Apostel en zijne naervolgeren, en tusſchen de Joodsgezinde verleideren, vs. 18-21.

/. Deze verleiders worden geteekend, vs. 18, 19.

//. Van deze waren de Apostel, en alle rechtgeäerte Christenen, geheel onderscheiden, vs. 20-22.

†. In denk- en handelwijs, vs. 20ª.

††. In verwachting, vs. 20ᵇ, 21.

3. De Apostel besluit dit stuk, met eene opwekking, om standvastig te zijn in het geloov, Kap. IV: 1.

η. De zevende vermaning van den Apostel verkeerde, omtrent twee vrouwen, Kap. IV: 2, 3.

a. Hy wekt deze vrouwen op, tot eensgezindheid, vs. 2, en

b. Beveelt haer, aen de lievdezorg van de opzieneren der Gemeente, vs. 3.

ι. Eindelyk besluit de Apostel het vermanend deel van dezen Briev, met eenige algemene lessen der Christelyke zedenleer, Kap. IV: 4-9.

Hy wekt de Philippische Christenen op

a. Tot eene gelovige blijdschap, vs. 4.

b. Wijders tot bescheidenheid en vriendelykheid, omtrent alle menschen, vs. 5.

c. Vervolgens tot vertrouwen op God, vs. 6, 7.

a. De vermaning wordt voorgesteld, vs. 6, en,

b. Met eene bemoedigende belovte, aengedrongen, vs. 7.

d. Ein-

d. Eindelyk tot allerlei Christelyke deugden, vs. 8, 9.

a. De vermaning wordt voorgesteld, vs. 8, en

b. Vervolgens nader aengedrongen, vs. 9.

1. Door het voorbeeld van den Apostel zelven, vs. 9^a.

2. Uit aenmerking van het heilrijk vruchtgevolg, vs. 9^b.

C. Het derde deel van dezen Briev behelst eene dankzegging van den Apostel, aen de Philippische Christenen, voor de lievdegaven, met welke zy hem ondersteunt hadden, vs. 10-20.

A. Hy was verblijd, over de aen hem bewezene lievde, vs. 10-13.

α. Hy betuigt deze zijne blijdschap, vs. 10.

β. Tevens gaet hy eene misvatting te keer, als of hy nog meerdere gaven begeerde, vs. 11-13.

a. Dit ontkent hy, vs. 11^a, en

b. Bevestigt deze ontkenning, vs. 11^b-13.

a. Om dat hy, in alle gevallen, vergenoegd was, vs. 11^b.

b. Om dat hy ondervinding had, zo wel van tegenspoed, als van voorspoed, vs. 12.

c. Om dat hy, in alle gevallen, door CHRISTUS gesterkt werd, vs. 13.

B. De Apostel prijst de lievdadigheid der Philippische Christenen, Kap. IV: 14-19.

α. Deze lovtuiting vinden wy vs. 14-16.

a. In het gemeen, vs. 14.

b. Meer byzonder om dat zy uitmuntten, boven andere Christenen, vs. 15, 16.

β. Evenwel gaet PAULUS wederom eene misvatting te keer, als of hy meerdere gaven bedoelde, vs. 17, 18.

a. Hy zocht geen eigen voordeel, vs. 17ᵃ.

b. Maer hun wezenlyk heil, vs. 17ᵇ, 18.

γ. Hy verzekert hen, van Gods genadige vergelding, vs. 19.

C. Eindelyk geevt hy Gode, van alles, alleen de eer, vs. 20.

III. Het besluit van dezen Briev vinden wy Kap. IV: 21-23.

Het behelst

א. Ettelyke groetenissen, vs. 21, 22, en

ב. Den zegenwensch, vs. 23.

VIII. *De Uitlegkundige Schrivten.*

Over dezen Briev, in onze tael, zijn voornamelyk de volgende:

S. VAN TIL, *over den Briev aen de* PHILIPPENSEN, in 4°.

H. BRUINING, *over den Briev aen de* PHILIPPENSEN, in 4°.

P. VAN DER HAGEN, *over den Briev aen de* PHILIPPENSEN, in 4°.

A. LANDREBEN, *over den Briev aen de* PHILIPPENSEN, in 4°.

J. ELSNER, *over den Briev aen de* PHILIPPENSEN, II Deelen in 4°.

G. J. NAHUYS, en G. DE HAAS, *over den Briev aen de* PHILIPPENSEN, II Deelen in 8°.

INLEIDING
TOT DEN
ZENDBRIEV
VAN DEN APOSTEL
PAULUS,
AEN DE
CHRISTENEN
TE
COLOSSEN.

PAULUS de Apostel ſchreev dezen Briev, aen

I. *De Gemeente te Colosſen.*

COLOSSEN was eene Stad, in het Landſchap *Phrygien* gelegen, aen de rivier LYCUS. Eigenlyk was hare naem COLASSEN, of COLASSÆ met eene A, onder welken zy voorkomt, niet alleen by de Aerdrijkbeſchrijvers, maer ook in de oudſte Handſchrivten van het Nieuwe Testament. Dan, daer deze Stad thans, in de gedrukte uitgaven van het Nieuwe Testament, COLOSSEN geheten wordt, kan men dezen naem, als best bekend, of ſchoon het indedaed eene ſchrijvfout zy, wel behouden. Wy zouden thans, over het algemeen, niet verſtaen

ſtaen worden, wanneer wy ſpraken, van den Briev *aen de Christenen te Colasſen.*

In dat zelvde Landſchap Phrygien, in de nabuurſchap van *Colosſen*, lagen twee andere ſteden *Laodicea* en *Hierapolis*, welke mede, in dezen Briev, vermeld worden, Kap. IV: 13, 15, 16.

De inwoners van *Colosſen*, gelijk ook van die twee nabuurige ſteden, waren zondaers, uit de Heidenen. Maer ook daer, gelijk in alle waerelddeelen, hadden zich eenige Joden nedergezet.

In deze Stad Colosſen, had de gezegende Verlosſer mede eene Gemeente, beſtaende meerendeels uit Heidenen, die, tot het geloov in zijnen naem, bekeerd waren. Ondertusſchen was deze Gemeente niet, door PAULUS zelven, geſticht. De Briev zelvs leert allerduidelykst, dat de Apostel nimmer te Colosſen, of te Laodicea en Hierapolis, geweest was. Hy ſpreekt van hen, als van menſchen, die hem, van aengezicht, niet hadden leeren kennen, Kap. II: 1; hy had alleen *gehoort*, van hun geloov in CHRISTUS, Kap. I: 4, en zy hadden de waerheid des Euangeliums geleert, niet van PAULUS zelven, maer van EPAPHRAS, Kap. I: 7. Zelvs is deze Briev ook daer toe ingericht, om deze Christenen te overtuigen, dat zy de zuivere leer van het Euangelie ontvangen en aengenomen hadden, of ſchoon zy niet, door eenen Apostel, onderwezen waren. Daer uit hadden de verleiders aenleiding genomen, om hun wijs te maken,

dat het Euangelie hun niet recht gepredikt ware: Dan hier van, in het vervolg, nader.

PAULUS was, op zijne omreizen, door de landen der Heidenen, ter uitbreiding van CHRISTUS Koningrijk, tweemalen in het Landfchap *Phrygien* geweest. Maer *Colosfen*, en de beide andere gemelde fteden, welke, in hare nabuurfchap, gelegen waren, had hy niet bezocht. De eerftemael kwam hy, in *Phrygien*, in het jaer 49 (*a*), met TIMOTHEUS; maer toen werd hy, door eene verborgene infpraek van den Heiligen Geest, onderricht, dat hy, voor ditmael, zich naer Europa begeven moest. (vergel. Hand. XVI: 6.) Twee jaren later (*b*), ging de Apostel, van Jerufalem, naer Antiochien; by die gelegenheid, reisde hy, door de Landfchappen Galatien en Phrygien, verfterkende de Christenen in het geloov, (vergel. Hand. XVIII: 23.) Maer het zy dat hem de tijd ontbrak, of om eenige andere reden, hy doorreisde alleen de bovenfte deelen van die Landfchappen, en fpoedde zich, om te Ephefen te komen. Immers hy gav geen bezoek aen de Gemeenten van Colosfen, Laodicea en Hierapolis. (vergel. Hand. XIX: 2.)

PAULUS is dan nimmer te Colosfen geweest. Ook is 'er gene fchijnbare aenleiding, om te veronderftel-

(*a*) XXI Deel. *Inleid.* p. LVI.
(*b*) *Ibidem* p. LVII.

ſtellen, dat de Christenen aldaer, tot het geloov, zouden bekeerd zijn, door iemand, die van den Apostel, met dat oogmerk, derwaerds gezonden was. —— EPAPHRAS had die Gemeente te *Colosſen*, en denkelyk ook in de nabuurige ſteden *Laodicea* en *Hierapolis* geſticht. (verg. Kap. I: 7. IV: 12, 13.) Deze EPAPHRAS was een inboorling van *Colosſen*. (vergel. Kap. IV: 12.) Hy kan derhalven dezelvde perſoon niet zijn, met EPAPHRODITUS, van welken wy melding vinden, Phil. II: 25. IV: 18; gelijk GROTIUS en anderen menen, zo dat EPAPHRAS ſlechts de verkorte naem van EPAPHRODITUS wezen zoude: want de laetstgemelde was een burger van *Philippi*, blijkens de aengehaelde plaetſen.

EPAPHRAS was een dienaer van het Euangelie. De Apostel noemt hem zijnen *gelievden mededienstknecht*, en eenen *getrouwen dienaer van* CHRISTUS *voor de gelovigen* daer ter plaets, Kap. I: 7. —— Maer hoe was deze EPAPHRAS aen de genoegzame kundigheden gekomen, om een Leeraer van het Christendom te wezen? Hy kan PAULUS hebben horen prediken, toen de Apostel de bovenſte deelen van het Landſchap Phrygien doorreisde. (verg. Hand. XVIII: 23.) Maer vooräl had EPAPHRAS de allerbeste gelegenheid, om den Apostel te horen en meer van naby door hem onderwezen te worden, wanneer die uitmuntende man drie jaren achter een te Epheſen verkeerde. (vergel. Hand. XIX:

1-40. XX: 31.) —— ARCHIPPUS schijnt naderhand mede het Leeräerämbt, in de Gemeente te Colossen, waergenomen te hebben, Kap. IV: 17, ten zy men hem liever voor eenen *Diacon* houden wille (*c*).

Hoe het zy, EPAPHRAS was een Leeraer van het Euangelie, die de Gemeenten der Christenen, zo te Colossen, als in de nabuurige steden *Laodicea* en *Hierapolis*, gesticht heeft. Ondertusschen moet hy niet gerangschikt worden, onder de Euangelisten, hoedanige LUCAS, TIMOTHEUS, TITUS, en dergelyken, geweest zijn. De Euangelisten hadden eene algemene zending, maer het opzieners ambt van EPAPHRAS bepaelde zich, tot de Gemeenten te Colossen, en in de gemelde nabuurige steden.

Of schoon nu de Apostel deze Gemeente niet geplant had, verzuimde hy dezelve daerom geenszins. De Christenen te Colossen, en in de beide nabuurige steden, die, door den dienst van EPAPHRAS, tot het geloov in CHRISTUS bewogen waren, lagen hem even zo na aen het hart, als zulken, welke hy zelvs bekeert had. Hy maekt daerom ook, in het schrijven van zijne Brieven, geen onderscheid, tusschen deze en andere Gemeenten. De Christenen te Rome waren ook, door den dienst van anderen, voor CHRISTUS gewon-

(*c*) MICHAELIS *Inleid. tot het N. T.* II Deel. p. 558.

wonnen; en PAULUS vereërde hen ook, met eenen uitvoerigen Briev.

Tot nader verstand van dit geschrivt, dienen wy vooräl onderzoek te doen, naer

II. *De aenleiding, tot het schrijven van dezen Briev.*

EPAPHRAS was, naer Rome gereist, toen de Apostel aldaer gevangen was, om hem te onderhouden, over den toestand der Gemeente van Colosfen, en hem raed te plegen, over het gevaer, aen het welk dezelve was blootgesteld.

EPAPHRAS had den Apostel bericht, dat 'er eene talrijke en bloeiende Gemeente was te Colosfen, dat 'er ook, in de beide nabuurige steden, *Laodicea* en *Hierapolis*, vele Christenen waren, die, met de Gemeente van Colosfen, als de Moederkerk, eene nauwe gemeenschap oeffenden; dat het geloov van deeze jonge Christenen wel gegrond was, als mede dat zy uitmuntten, in onderlinge lievde, en de blymoedige betrachting van alle andere plichten der Godzaligheid. Dit bericht ontvong de Apostel, met grote blijdschap, en hy werd 'er door opgewekt, om 'er God hartelyk over te danken. Ook hadden zy de Christenen, te Ephesen en elders, zeer veel horen spreken van PAULUS, en zijne yverige pogingen, in de uitbreiding van CHRISTUS Koningrijk, zo dat zy hem, of schoon hem in persoon niet kennen-

de, die lievde en hoogächting toedroegen, welken zy, aen zulken Apostel, verschuldigd waren. (vergel. Kap. I: 3-8.)

Dan EPAPHRAS had tevens een verslag gedaen, van het groot gevaer, aen het welk die bloeiende Gemeente was blootgesteld. Die zelvde valsche Leeraers, of Joodsgezinde Yveraers, welke wy boven nader beschreven hebben (*d*), waren ook al te Colossen gekomen, bewerende, dat de Christenen uit de Heidenen, niet konden zalig worden, ten zy zy zich besnijden lieten, en de plechtigheden van MOSES Wet onderhielden. (vergel. Kap. II: 16, 17.)

Om hunne dwalingen des te gerederen ingang te verschaffen, bedienden zy zich van listige drogredenen. Onder anderen, betwistten zy het gezach van EPAPHRAS, en zochten den Christenen te Colossen, en in de gemelde nabuurige steden, wijs te maken, dat zy zich, op de prediking van EPAPHRAS, niet verlaten konden, en dat zijne leer de rechte niet was, vermits hy geen Apostel was, onmiddelyk, door den Heer CHRISTUS zelven, gezonden.

Het een en ander maekte den toestand dezer anderszins zo bloeiende Gemeente zeer zorgelyk, en het stondt te vrezen, dat velen der Christenen, op het vermoeden, komen zouden, dat

EPA-

(*d*) pag. CXXIX enz.

EPAPHRAS, in zommige ftukken der leere, gedwaelt hadt, en zich, langs dien weg, gemakkelyk zouden vervoeren laten, om, even als de Galatiërs, der waerheid ongehoorzaem te worden. (vergel. Gal. III: 1), en als een roov, wechgevoerd te worden, Kap. II: 8, 9.

EPAPHRAS gav daerom den Apostel rekenfchap, zo van de leer, welke hy predikte, als van zijne getrouwheid, in het opzicht over de Gemeenten, met verzoek dat hy het een en ander, door zijn onfeilbaer gezach, goedkeuren en bevestigen wilde. Daer door zouden de verleidende pogingen der valfche Leeraren ten eenemael verydeld worden: de Christenen toch te Colosfen, en in de omliggende fteden, droegen den Apostel de verfchuldigde lievde en hoogächting toe, en zouden zich gaerne aen zijn gezach onderwerpen. (vergel. Kap. I: 8.)

Dit bericht nu van EPAPHRAS gav den Apostel aenleiding, tot het fchrijven van dezen Briev, die ook aen de Gemeente te Laodicea, en denkelyk mede aen die te Hierapolis, moest worden medegedeeld. (vergel. Kap. IV: 16)

Hier kwam nog by, dat de Christenen te Laodicea zelve eenen Briev, aen den Apostel, gefchreven hadden, om hem raed te plegen, voorál over de woelingen der Joodsgezinde Yveraren. — Dan, over deze byzonderheid, in het vervolg, nader.

III. *De inhoud van dezen Briev*

Is deels leerstellig, deels zedenbeoeffenende.

In het Leerstellig deel, verklaert de Apostel uitdrukkelyk, dat deze Christenen de zuivere leer van het Euangelie, van EPAPHRAS, ontvangen hadden, en dat zy zich, op het onderwijs van dezen Leeraer, even zo zeer verlaten konden, als of zy hem PAULUS zelven hoorden prediken. (vergel. Kap. I: 7.) Om hen daer van nader te overtuigen, geevt hy een kort begrip op van de voornaemste grondwaerheden des Euangeliums, rakende de eeuwige Godheid van CHRISTUS, zijn gezach als verhoogde Middelaer, en de volkomenheid van zijne verzoening, Kap. I: 12. —— Hy verklaert, dat hy God hartelyk dankte, wegens hunne gehoorzaemheid aen het Euangelie, Kap. I: 3-7, dat hy hunner, in zijne gebeden, niet minder gedacht, dan der overige Gemeenten, Kap. I: 8-11, en dat hunne belangen hem even zo zeer ter harte gingen, als die van alle andere Christenen, Kap. II: 1-3.

Dit alles was reeds genoeg geweest, om deze Gemeenten te wapenen, tegen de drogredenen der valsche Leeraren; dan de Apostel oordeelt het nodig, haer daer tegen nog nader en met opzet te waerschouwen; betogende, dat de willekeurige plechtigheden van MOSES Wet, welke slechts schaduwen waren van toekomende dingen, door den

ver-

verzoenenden dood van den Middelaer, voor altoos en volkomen waren afgeschaft.

In het zedenbeöeffenend deel, dringt de Apostel ernstig aen, op de blymoedige betrachting van alle plichten der Godzaligheid, en byzonder waerschouwt hy hen, tegen die ondeugden, welke, by de Heidenen, in zwang waren.

IV. *Het oogmerk van dezen Briev*

Was derhalven, in het gemeen, om deze Christenen te versterken in het geloov, en te doen voorderen, op den weg der heiligmaking; byzonder om hen te wapenen, tegen de drogredenen der valsche Leeraren, vooräl tegen het voorwendsel, dat zy zich, op EPAPHRAS en zijne prediking, niet verlaten konden.

Tevens moest dit geschrivt dienen, ter beantwoording van den Briev, welken de Christenen te Laodicea, aen den Apostel, geschreven hadden. Daerom moest het ook te Laodicea gelezen worden. *Wanneer deze Zendbriev*, (schrijvt de Apostel Kap. IV: 16) *van u zal gelezen zijn, maekt, dat zy ook in de Gemeente der Laodicensen gelezen werde, en dat ook gy dien leest, die uit Laodicea, (geschreven is.)* De Christenen te Laodicea moesten ook dezen Briev, in hunne Gemeente, openlyk voorlezen, om daer in het antwoord te vinden, op de vra-

gen, welke zy den Apostel hadden voorgesteld; en die van Colosfen moesten ook een affchrivt, van den Briev lezen, welken men, uit Laodicea, aen PAULUS gefchreven had, om, langs dezen weg, zijne mening des te beter te verftaen, en te begrijpen, op welke byzonderheden hy het oog hadde.

De Gemeente te Laodicea, welke, mede door EPAPHRAS, geplant was, hieldt eene nauwe gemeenfchap, met die van Colosfen, het welk, uit hoofde der nabyheid van beide deze fteden, gemakkelyk gefchieden kon. NYMPHAS was een man van aenzien en vermogen te Laodicea, die, tot het Christendom bekeerd zijnde, een ruim vertrek in zijn huis, tot eene vergaderplaets der Gemeente, gegeven had. (vergel. Kap. IV: 15.)

Ondertusfchen heeft deze Briev *uit Laodicea* aenleiding gegeven, tot twisten onder de Christenen der volgende Eeuwen.

Zommigen hebben gedacht, aen eenen Briev, welken de Apostel, in onderfcheiding van dezen, afzonderlyk aen de Christenen te Laodicea, zoude gefchreven hebben. Dit begrip fchijnt het eerst ontftaen te zijn, uit de Latijnfche Overzetting, welke dubbelzinnig is, *et eam, quæ Laodicenfium eſt, ut vos legatis*, dat is, in onze tael, even twijffelächtig, *dat ook gy lieden dien der Laodicenfen leest.* Althans THEODORETUS maekt reeds melding, van ee-

eenen korten *Briev*, *aen de Laodicensen*, welken men in het Grieksch, by FABRICIUS (*e*), vinden kan. Dezelve is woordelyk van dezen inhoud.

„ PAULUS, een Apostel, niet van menschen, of „ door eenen mensch, maer door JESUS CHRISTUS, „ den broederen, die te Laodicea zijn. Genade „ zy u en vrede, van God den Vader, en onzen „ Heer JESUS CHRISTUS."

„ Ik dank mijnen God CHRISTUS altijd, in mijne „ gebeden, dat gy blijvt en volhardt in goede „ werken, verwachtende de belovte, in den dag „ des oordeels, en dat gy niet bewogen wordt, „ door de ydele woorden van zulken, die de „ waerheid veinsen, om u af te trekken van de „ waerheid des Euangeliums, het welk door my „ verkondigd is; en nu zal God geven, dat zy „ allen, die uit my zijn, tot volmaking der waer- „ heid van het Euangelie, overkomen, om de „ nuttigheid der werken te bevoorderen, welke „ de zaligheid van het eeuwig leven betamen. „ En nu zijn mijne banden, in welke ik in CHRIS- „ TUS gebonden ben, openbaer geworden; en „ hier in verblijd ik my, maer ik zal 'er my ook „ in verblijden: want ik weet. dat dit my strek- „ ken zal, tot de eeuwige zaligheid, het welk ge- „ schied is, door uw gebed, en de toebrenging „ des Heiligen Geestes, het zy door het leven,

(*e*) *Codex Apocr.* N. T. p. 873.

„ het zy door den dood: want het leven is my „ CHRISTUS, en het ſterven blijdſchap. En onze „ Heer zelvs werke zijne barmhartigheid in u „ door u, op dat gy dezelvde lievde hebbende, „ eensgezind het zelvde bedenkt. Daerom, ge- „ lievde, gelijk gy de tegenwoordigheid des Hee- „ ren gehoort hebt, bedenkt en doet alzo in de „ vreze Gods, en u zal het eeuwig leven zijn: „ want het is God, die in u werkt.

„ Doet alle dingen, zonder murmureering en „ tegenſpreking; en, voor het overige, geliev- „ de, verblijdt u, in den Heer JESUS CHRISTUS, „ en ziet toe, en wacht u, van alle ſchandelyk „ gewin der gierigheid.

„ Alle uwe begeerten met vrymoedigheid wer- „ den by God bekend, en wordt vast in het ge- „ voelen van CHRISTUS. En, voor het overige, „ Broeders, al wat waerachtig is, al wat eerlyk „ is, al wat rein is, al wat rechtvaerdig is, al wat „ lievlyk is, doet dat; en het gene gy gehoort „ en aengenomen hebt, bewaert dat in uwe har- „ ten, en het zal u vrede zijn.

„ Groet alle de broederen, met eenen heiligen „ kus. U groeten alle de heiligen.

„ De genade van den Heer JESUS CHRISTUS zy „ met uwen geest. Amen.

„ Maekt, dat deze Briev, ook in de Gemeente „ der Colosſenſen, gelezen worde, en dat gy ook „ dien uit Colosſe leest."

Elk

Elk bemerkt geredelyk, dat dit geschrivt zy zamengesteld, uit gezegden van den Apostel, op onderscheidene plaetzen van zijne Brieven, welke men eenigermate heeft aenëengeschakelt. Maer even zo gemakkelyk bemerkt men, dat het PAULUS bedrieglyk zy toegedicht. Had de Apostel afzonderlyk aen de Christenen te Laodicea geschreven, hy zou hen zekerlyk, even als die te Colossen, tegen de Joodsgezinde Christenen ernstig gewaerschouwt hebben, dan hier van wordt niet, dan in het voorbygaen, gesproken. —— Deze gewaende Briev wordt daerom, met recht, als onëcht, verworpen. Volgens HIERONYMUS werd dezelve reeds in zijnen tijd, door allen verworpen (*f*). Zelvs is hy, door den Cardinael BARONIUS, afgekeurd, zeggende: de Briev is valsch en door de Ouden geenszins gekend (*g*).

Anderen hebben gedacht, dat de Briev aen den Christenen te Ephesen dezelvde zy, met dien, welken PAULUS aen den Laodicensen zoude geschreven hebben, zo dat TYCHICUS dien oorspronglyken Briev wel naer Ephesen zou overgebracht, maer 'er tevens, op des Apostels bevel, een afschrivt van gemaekt, en het zelve, naer Laodicea, gezonden hebben (*h*). —— Anderen stemmen hier mede, in de hoofdzaek, overéén, maer

(*f*) *Catal. Script. Eccles.* c. 5.
(*g*) *Annal. ad Annam* 60 *Num.* 13.
(*h*) H. DE GROOT *Annat.* ad Col. IV: 16.

met dit onderscheid, dat zy den Briev, die doorgaens gehouden wordt aen den Christenen te Ephesen geschreven te zijn, beschouwen, als eenen Briev, die in het geheel niet aen den Epheseren, maer alleen aen de Laodicensen, geschreven zy. Den waren Briev derhalven van PAULUS, aen de Christenen te Laodicea, zouden wy nog hebben, onder de Schrivten van het Nieuwe Testament, maer onder een ander en verkeerd opschrivt, van dat namelyk aen de Christenen te Ephesen (*i*). Maer, dat de Briev, welken wy hebben, onder het opschrivt, *aen de Christenen te Ephesen*, alleenlyk aen de Gemeente te Ephesen, en niet aen die van Laodicea, geschreven zy, hebben wy reeds boven, in onze Inleiding, tot dat geschrivt, met opzet aengetoont (*k*).

Het vermoeden, dat, in deze plaets Col. IV: 16, de eerste Briev aen TIMOTHEUS bedoeld worde, welken PAULUS, uit Laodicea, zou geschreven hebben, zo als 'er, in het onderschrivt van gezegd wordt (*l*), heeft genen schijn van bewijs voor zich. Op de onderschrivten, welke van lateren tijd zijn, weet elk, kan men geheel genen staet maken. Daer te boven hadden de Christenen te Laodicea het aengezicht van den Apostel nimmer

(*i*) MILLIUS *Proleg. ad N. T.* §. 75—

(*k*) VAN ALPHEN *Proleg. ad Ephes.* p. 55.

(*l*) COCCEJUS ad h. l. HEIDEGGER *Enchir. Bibl.* l. III. c. 14. §. 4.

mer gezien. (vergel. Col. II: 1) hoe zou hy dan den eerſten Briev, aen TIMOTHEUS, uit Laodicea, geſchreven hebben?

Het gemeenſte gevoelen, waer mede wy ons vereënigen, beſtaet hier in, dat de Apostel Col. IV: 16. het oog hebbe, op eenen Briev uit Laodicea, welken iemand der Christenen in die Stad, uit naem van de ganſche Gemeente aldaer, aen hem Apostel geſchreven had, om hem te raedplegen, byzonder over de woelingen en drogredenen der Joodsgezinde Yveraren. Trouwens het was, in dien tijd, niet ongewoon, dat de Christenen Brieven ſchreven, aen den Apostel, om hem, over het een of ander ſtuk, te raedplegen, en zijn onfeilbaer oordeel in te nemen. Een groot deel van PAULUS eerſten Briev aen den Christenen te Corinthen behelst eene uitvoerige beantwoording der vragen, welke zy den Apostel hadden voorgeſtelt. — Op deze wijs begrepen het reeds CHRYSOSTOMUS, THEODORETUS, en andere Kerkvaders (*m*).

Wanneer nu de Christenen te Laodicea dezen Briev lazen, die eigenlyk aen de Colosſenſen geſchreven was, zouden zy daer in eene genoegzame beantwoording vinden van de vragen, welke zy den Apostel hadden voorgeſteld, en wanneer de

(*m*) ERASMUS ad h. l. BASNAGE *ad annum* 60. §. 26. FABRICIUS *Bibl. Græc.* l. V. c. 5.

Christenen te Colosse een afschrivt lazen van het gene die van Laodicea, aen den Apostel, geschreven hadden, zouden zy verscheidene byzonderheden, daer toe betrekkelyk, in dezen Briev, beter begrijpen.

Voor het overige, kan de Apostel byzondere redenen gehad hebben, welke ons onbekend zijn, waerom hy liever, aen den Christenen te Colossen, dan aen die te Laodicea, heeft willen schrijven. In alle gevallen, het was, voor den laetstgemelden genoeg, dat zy dezen Briev lazen, om een voldoenend antwoord te hebben, op hunne voorgestelde vragen.

V. *De plaets waer, en de tijd, wanneer deze Briev geschreven is.*

De Apostel maekt uitdrukkelyke melding, van zijne banden, Kap. IV: 18. Er is derhalven geen twijffel aen, of hy heeft dezen Briev te Rome geschreven, toen hy aldaer gevangen was.

Den tijd bepaelt de schrandere SCHUTTE op het jaer 58 der gemene Rekening, na dat TIMOTHEUS, (die, by het schrijven van den Briev, aen den Christenen te Ephesen, naer Philippi vertrokken was) te Rome by den Apostel was terug gekomen. Daerom wordt TIMOTHEUS mede vermeld, in het opschrivt Kap. I: 1, even als in het opschrivt

ſchrivt van den Briev aen de Christenen te Philippi; daer 'er, in den Briev aen de Epheſeren, van hem geheel niet geſproken wordt.

„ Te weten de Briev aen de Philippiërs is geſchreven, voor TIMOTHEUS vertrek in October of November van het jaer 57; de Briev aen de Epheſiërs, geduurende zijn afwezen, kort voor zijne terugkomst, in het begin van Maert 58; en die aen de Colosſers is blijkbaer opgeſteld, toen de denkbeelden van dezelvde zaken, den Apostel, levendig waren, in het laetſte van die maend, zeer kort voor het vertrek van TYCHICUS en ONESIMUS naer Epheſen, en Colosſen. zie Col. IV: 7-9. vergeleken met Eph. VI: 21." (*n*)

VI. *De ſchrijvwijs van den Apostel, in dezen Briev*

Is, over het algemeen, gelijk, aen die in zijne overige Brieven. Maer 'er is eene meer byzondere overëenkomst tusſchen de ſchrijvwijs in dezen Briev, en dien aen de Christenen te Epheſen. Zelvs ontmoet men verſcheidene voorſtellingen, in deze beide Brieven, welke niet alleen zakelyk, maer zelvs woordelyk overéénſtemmen. Vooräl bepaelt zich de Apostel, in beide deze Brieven, by dezelvde grondwaerheden van het Euangelie: de onnadenkelyke heerlykheid van den

(*n*) SCHUTTE *H. Jaerb.* III Deel. p. 126.

Verlosser, als het hoofd der Gemeente, boven alle dingen, de vereëniging van de gelovige Heidenen, met de bekeerde Joden, tot één lichaem; de afschaffing der dienstbaerheid aen MOSES Wet, door den verzoenenden dood van den Middelaer, de heiligheid des levens, als eene vrucht van het geloov; en de hoop, op de heerlykheid van het volgend leven.

Trouwens de Briev, aen de Christenen te Colosfen, is, zeer kort na dien aen de Gemeente te Ephesen, geschreven; wat wonder dat niet alleen dezelvde zaken, den Apostel, nog levendig, voor den geest, lagen, maer dat hy ook menigmalen dezelvde uitdrukkingen gebruike.

Met opzicht tot de waerschouwing, welke de Apostel doet, tegen de woelingen der Joodsgezinde Yveraren, is dit byzonder, dat hy deze verleiders en hunne drogredenen niet zo zeer met opzet wederlegt, als wel de Christenen te Colosfe, tegen hunne pogingen, wapent; door hun een kort en duidelyk bericht mede te deelen van de meest wezenlyke grondwaerheden des Euangeliums, en dat door elk eene gelegenheid waer te nemen, om deze Christenen te verzekeren, dat de leer, welke zy, van EPAPHRAS, gehoort en aengenomen hadden, de echte leer van het Christendom was, zo dat zy zich daer van niet moesten laten aftrekken, maer 'er standvastig by blijven.

De manier van behandeling, in de Brieven van den

den Apostel, is onderscheiden, naer de byzondere omstandigheden, welke, in de verschillende Gemeenten, plaets hadden. Wy mogen 'er uit besluiten, dat de Christenen te Colossen wel in gevaer waren, van verleid te worden, door de Joodsgezinde Yveraren, maer dat die valsche Leeraers nog weinig nadeel, aen die Gemeente, toegebracht, en niet veel ingang gevonden hadden. —— Die de manier van voorstel, in dezen Briev, met die in den Briev aen de Gemeenten in Galatiën, vergelykt; zal het onderscheid duidelyk genoeg bemerken. Trouwens de Galatiërs hadden maer al te veel gehoor gegeven aen, en zich laten verleiden, door de valsche Leeraren, die op de besnijdenis en de onderhouding der plechtigheden van MOSES Wet, allerwegen aendrongen.

VII. *De Verdeeling van dezen Briev is,*

Gelijk doorgaens in des Apostels Brieven.

I. Laet hy het opschrivt vooräfgaen, vs. 1, 2. Het behelst,

א. Het opschrivt zelvs, vs. 1, 2ª, en

ב. Eene minzame lievdegroet, vs. 2ᵇ.

II. Het lichaem van dezen Briev zelven is vervat, Kap. I: 3— IV: 6. Het behelst twee hoofddeelen.

א. Het eerste is leerstellig, waer in de Apostel deze Christenen, in het geloov, zoekt te ver-

ſterken. Ten dien einde ſtelt hy eenige hoofdwaerheden van het Euangelie voor, by welke zy ſtandvastig blijven moesten, in weerwil van alle verzoekingen, Kap. I: 3— II: 23.

ב. Het ander deel is plichtvermanende, waer.in de Apostel, op Euangeliſche Godsvrucht, ernſtig aendringt, Kap. III: 1— IV: 6.

א. Het eerſte deel, Kap. I: 3— II: 23.

A. Begint de Apostel, met eene betuiging van zijne dankbare blijdſchap, over den bloeiſtaet van deze Gemeente, Kap. I: 3-11.

Dit ſtuk kan men ook beſchouwen, als eene INLEIDING, tot den gehelen inhoud van den Briev. Hoe het zy, de Apostel wilde dezen Christenen al aenſtonds verzekering geven, dat EPAPHRAS hun de echte leer der zaligheid verkondigt hadde.

A. Deze betuiging wordt, in het gemeen, voorgeſteld, vs. 3. en

B. Vervolgens, in de byzonderheden, nader opgehelderd, vs. 4-11.

α. Eerst verklaert de Apostel, waer over hy God dankte, vs. 4-8.

a. In het gemeen, vs. 4.

b. Meer byzonder, vs. 5-8.

𝔞. Het geloov der Christenen te Colosſen ging gepaerd, met eene gegronde hoop, op eene zalige onſtervelykheid, vs. 5, 6.

𝔟. Evenwel 'er was eene ſchijnbare bedenking,

king, hier in bestaende, dat zy het Euangelie, niet van eenen Apostel, ontvangen hadden. Deze bedenking wordt opgelost, vs. 7, 8.

β. Des Apostels dankzegging ging gepaerd, met gebeden, vs. 9-11.

a. Dit gebed wordt, in het gemeen, opgegeven, vs. 9ª, en,

b. In de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 9ᵇ-11. PAULUS bad, voor deze Christenen,

a. Om vermeerdering van kennis, vs. 9ᵇ.

b. Om voordering in heiligheid, vs. 10.

c. Om krachtdadige ondersteuning, ten einde getrouw te zijn, vs. 11.

B. Na deze INLEIDING, komt de Apostel, tot het leerstellig deel van dezen zijnen Briev, Kap. I: 12— II: 23.

Zijn oogmerk, in dit leerstellig deel, was zeer gewichtig. Hy wilde deze Christenen, in de echte geloovsleer, bevestigen. Ten dien einde herïnnert hy hun de meest wezenlyke grondwaerheden van het Euangelie, en legt dit vertoog, tot eenen grondslag van zijne volgende vermaning, tot eene standvastige aenkleving van deze heilleer, in weerwil van alle verleiding.

A. De meest wezenlyke leerstukken van het Euangelie draegt hy voor, Kap. I: 12-22.

α. Eerst maekt hy melding, van den uitnemenden gelukstaet, tot welken de Christenen te Colosfen verheven waren, vs. 12-14.

a. In het gemeen, vs. 12.

b. Meer byzonder spreekt hy, vs. 13, 14.

𝔞. Van de vernieuwende genade, vs. 13.

𝔟. Van de schuldvergevende genade, vs. 14.

β. Vervolgens draegt de Apostel twee voorname grondwaerheden van het Christendom voor, vs. 15-22.

a. De eerste is de oneïndige heerlykheid van den Verlosser, vs. 15-19.

𝔞. Hy is Gods eeuwige Zoon, en de verhoogde Middelaer, de gebiedende Koning van het gansch Geheeläl, vs. 15.

𝔟. Deze beide waerheden worden, elk afzonderlyk, betoogd, vs. 16-19.

1. De eerste, dat CHRISTUS Gods eeuwige Zoon is, uit de schepping en bestuuring van alle dingen, vs. 16, 17.

2. De tweede, dat Hy de gebiedende Koning is van het gansch Geheeläl, vs. 18, 19.

b. De tweede grondwaerheid, welke de Apostel voorstelt, is de volkomenheid der verlossing van CHRISTUS, vs. 20-22.

𝔞. De Apostel draegt de volkomenheid der verzoening van CHRISTUS voor, in het gemeen, vs. 20, en

𝔟. Past

ß. Past dezelve meer byzonder toe, op de Christenen te Colosſen, vs. 21, 22.

1. De weldaed zelve vinden wy vs. 21, 22ª, en

2. Het oogmerk daer van, vs. 22ᵇ.

B. Vervolgens wekt de Apostel de Christenen te Colosſen op, tot eene ſtandvastige aenkleving, aen de gemelde Euangelie waerheden, in weerwil van alle verleidingen, Kap. I: 23— II: 23.

α. Eerst wordt deze plicht, benevens de gronden daer van, voorgeſteld, Kap. I: 23— II: 5.

a. De opwekking zelve vinden wy vs. 23ª. en

b. Den aendrang daer van, vs. 23ᵇ— II: 5.

Dezelve beſtaet, in één vertoog, over het lijden, het welk de Apostel zelvs, om de bediening van het Euangelie, ondergaen moest, ſtrekkende, om de Christenen te Colosſen, door zijn eigen voorbeeld, tot ſtandvastigheid op te wekken. Ten dien einde,

α. Verklaert hy, dat hy, door God zelven, tot den dienst van het Euangelie, geroepen was, Kap. I: 23ᵇ.

ß Dat hy zich, in de bediening daer van, ook onder allerlei wederwaerdigheden, getrouw betoont had, Kap. I: 24— II: 5.

1. Dit wordt in het gemeen voorgesteld, Kap. I: 24-29.

Zijne getrouwheid bleek,

—. Voor eerst hier uit, dat hy, ten nutte der Kerke, allerlei lijden gewillig onderging, vs. 24.

——. Vervolgens daer uit, dat hy, niet tegenstaende dit lijden, in de verkondiging van het Euangelie, bleev aenhouden, vs. 25-29.

/. Zijn last was zeer uitgestrekt, vs. 25-27.

†. Dit wordt, in het gemeen, voorgesteld, vs. 25.

††. Meer byzonder uitgebreid, vs. 26, 27.

//. Aen dezen uitgestrekten last, voldeedt de Apostel, met allen yver en getrouwheid, vs. 28, 29.

2. Meer byzonder spreekt de Apostel, van zijne getrouwheid en standvastigheid, in de bediening van het Euangelie, onder allerlei wederwaerdigheden, Kap. II: 1-5.

—. Hy onderging dit lijden, ook ten nutte der Christenen te Colossen en van anderen, die hem nog nooit in persoon gezien hadden, vs. 1-3.

/. De zaek wordt in het algemeen voorgesteld, vs. 1, en, //. In

//. In de byzonderheden, nader uitgebreid, vs 2, 3.

——. Hy had gewichtige redenen, om dit zijn lijden, ook ten hunnen nutte, aen de Christenen te Colosſen bekend te maken, ten einde voor te komen, dat zy niet, door listige drogredenen, misleid wierden, vs. 4, 5.

β. Deze opwekking der Christenen te Colosſen, tot eene ſtandvastige aenkleving, aen de gemelde Euangelie waerheden; in weerwil van alle verleidingen, wordt nader aengedrongen, Kap. II: 6-23.

a. De eerſte drangreden is daer uit ontleend, dat zy CHRISTUS, als hunnen Heer, hadden aengenomen, vs. 6, 7.

a. De Apostel ſtelt de zaek voor, vs. 6, en

b. Breidt dezelve nader uit, vs. 7.

b. De tweede drangreden is genomen, uit het gevaer der verleiding, vs. 8-15.

a. Dit gevaer beſtondt hier in, dat men hen, van CHRISTUS, zocht af te trekken, vs. 8.

b. Een gevaer, het welk des te groter was, om dat CHRISTUS een oneindig heerlyk Perſoon is, aen welken zy alles te danken hadden, vs. 9-15.

—. CHRISTUS is een Perſoon van oneïndige heerlykheid, vs. 9.

——. Aen Hem waren de Christenen te Colosſen alles verſchuldigd, vs. 10-15.

/. In het gemeen, vs. 10.

//. Meer byzonder, vs. 11-15.

†. Hunne geestelyke beſnijdenis, vs. 11-13ᵃ.

††. De vergeving der zonden, vs. 13ᵇ, 14.

†††. De bevrijding van de dienstbaerheid aen MOSES Wet, vs. 15.

c. De derde drangreden is ontleend, uit de nietigheid der dingen, tot welke de valſche Leeraers hen zochten te verleiden, vs. 16-23.

a. Deze drangreden werd op zich zelve voorgeſteld, vs. 16-19.

1. De valſche Leeraers drongen aen, op het onderhouden van willekeurige plechtigheden, welke volkomen hadden uitgedient, en derhalven van geen gewicht ter waereld waren, vs. 16, 17.

2. Zy drongen aen, op eene gewaende Godsdienstigheid, welke ſlechts, in uiterlyke vertoningen, gelegen was, vs. 18.

3. Ondertusſchen hadden zy, door het ge-

geloov, gene betrekking, tot CHRISTUS, het verheven hoofd der Kerke, vs. 19.

ƀ. Deze drangreden wordt nader uitgebreid, vs. 20-23.

1. Om dat de voorwendfels der verleideren, met den aert van het Christendom, onbestaenbaer waren, vs. 20, 21.

2. Om dat zy dingen voorschreven, welke gene innerlyke waerdy bezaten, vs. 22, 23.

ב. Het zedenbestuurend of plichtvermanend deel van dezen Briev, is vervat Kap. III: 1— IV: 6. Wy onderscheiden 'er drie hoofdbyzonderheden in; de algemene plichten, welke, voor rekening van alle Christenen leggen, Kap. III: 1-17; de plichten, welke, in onderscheidene betrekkingen, moeten beoeffend werden, Kap. III: 18— IV: 1; en eenige meer byzondere voorschrivten, Kap. IV: 2-6.

A. De Apostel begint, met de algemene plichten, welke, voor rekening van alle Christenen, liggen, Kap. III: 1-17.

A. Eerst stelt hy den hoofdplicht voor, vs. 1-4. Hier ontmoeten wy

α. Den grond, waer uit die hoofdplicht wordt afgeleid, vs. 1ᵃ.

β. Den hoofdplicht zelven, vs. 1ᵇ.

γ. Het gepaste hulpmiddel daer toe, vs. 2, en

ẟ. De drangreden, met welke dezelve wordt aengebonden, vs. 3, 4. Zy is tweeledig.

a. De eerste dient, ter aenbinding van de opwekking, om gene aerdsche dingen te zoeken of te bedenken, vs. 3^{a}.

b. De andere, om de Christenen te Colossen te bewegen, dat zy de dingen, welke boven zijn, zoeken en bedenken zouden, vs. 3^{b}, 4.

𝔞. Zy leevden reeds met CHRISTUS, vs. 3^{b}, en

𝔟. Zouden namaels, met Hem, verheerlykt worden, vs. 4.

B. Hier op volgen ettelyke ondergeschikte plichten, vs. 5-17.

α. Ten aenzien der ondeugden, welke de Christenen moeten nalaten, vs. 5-11.

a. Eerst spreekt de Apostel, van grove zonden by uitstek, welke, onder de Heidenen, in zwang waren, vs. 5-7.

𝔞. De vermaning zelve wordt voorgesteld, vs. 5, en,

𝔟. Door twee krachtige drangredenen, nader aengebonden, vs. 6, 7. Zy zijn ontleend,

1. Van de geduchte straffen, vs. 6.

2. Van het onbetamelyke voor Christenen, vs. 7.

b. Wijders spreekt de Apostel, van andere on-

ondeugden, welke, hoewel mede grouwelyk, doorgaens als zodanig niet beschouwd worden, vs. 8-11.

a. De vermaning zelve vinden wy voorgesteld, vs. 8, 9ª.

b. Aengedrongen, vs. 9ᵇ, 10, en,

c. Met eene aenmerking, bekrachtigd, vs. 11.

β. Met opzicht tot de deugden, welke de Christenen betrachten moeten, voegt 'er de Apostel eenige vermaningen by, vs. 12-17.

Deze deugden staen regelrecht over, tegen de wangedragingen, welke hy vs. 5, 8, 9ª. had afgekeurt, maer in eene omgekeerde orde.

a De plichten, tegen de mindere zonden, zo als zy doorgaens geacht worden, overgesteld, vinden wy vs. 12-15.

a. Eerst spreekt de Apostel, van eene betamelyke gemoedsgesteldheid, vs. 12.

b. Daer na van de daden, door welke men die gemoedsgesteldheid moet openbaer maken, vs. 13.

c. Wijders van de onderlinge lievde, vs. 14.

d. Eindelyk van de vreedzaemheid, vs. 15.

b. De plichten overgesteld, tegen de grovere misdaden, ontmoeten wy vs. 16, 17

B. Vervolgens gaet de Apostel over, tot zulke plichten, welke, in onderscheidene betrekkingen, moeten beoeffend worden, Kap. III: 18— IV: 1.

A. Vooräf gaen de plichten der gehuuwden, Kap. III: 18, 19.

α. Van de vrouwen, omtrent hare mannen, vs. 18.

β. Van de mannen, omtrent hunne vrouwen, vs. 19.

B. De plichten van kinderen en Ouderen vinden wy vs. 20, 21.

α. Van de kinderen, vs. 20.

β. Van de Ouderen, vs. 21.

C. Hier op volgen de plichten, in het huisselyk bestuur, Kap. III: 22— IV: 1.

α Der dienstknechten, omtrent hunne heeren, Kap. III: 22-25.

a. De plichten der dienstbaren worden voorgesteld, vs. 22, 23.

b. Deze vermaning wordt aengedrongen, vs. 24, 25.

β. De plichten der heeren, omtrent hunne dienstboden, worden kortelyk voorgedragen, Kap. IV: 1.

C. De Apostel voegt 'er eenige vermaningen by, tot onderscheidene plichten, Kap. IV: 2-6.

A. Tot het gebed, vs. 2-4.

α. In

α. In het gemeen, vs. 2.

β. Meer byzonder, vs. 3, 4.

B. Tot een betamelyk gedrag, onder de Heidenen, vs. 5, 6.

α. Met daden, vs. 5.

β. Met woorden, vs. 6.

III. Het besluit van dezen Briev is vervat, Kap. IV: 7-18. Het behelst

א. Een bericht, omtrent TYCHICUS en ONESIMUS, welke de Apostel naer Colossen zenden zoude, om den Christenen aldaer, van alle de byzonderheden, zijnen persoon betreffende, verslag te doen, vs. 7-2.

A. Eerst spreekt hy van TYCHICUS, vs. 7, 8.

B. Daer na van ONESIMUS, vs. 9.

ב. Eenige groetenissen van en aen verscheidene personen, vs. 10-15.

A. De Apostel doet den Christenen te Colossen de groetenis, van verscheidene personen, vs. 10-14.

A. Van ARISTARCHUS, vs. 10[a].

B. Van MARCUS, met eene aenprijzing van zijnen persoon, vs. 10[b].

C. Van JESUS JUSTUS, met byvoeging van een lovlyk getuigenis, vs. 11.

D. Van EPAPHRAS, met eene bygevoegde lovspraek, vs. 12, 13.

E. Van LUCAS, vs. 14[a].

F. Van DEMAS, vs. 14b.

B. De Apostel doet de groetenis, aen anderen, vs. 15.

a. Hy geevt bevel, om dezen Briev, ook aen de Christenen te Laodicea, te laten lezen, vs. 16.

b. Hy voegt 'er eene vermaning by, rakende ARCHIPPUS, vs. 17.

c. Eindelyk besluit hy dezen Briev, met eene eigenhandige lievdegroet en zegenwensch, vs. 18.

VIII.

VIII. *Uitlegkundige Schrivten.*

Die, in onze tael, over dezen Briev, gefchreven hebben, zijn voornamelyk:

H. BRUYNING, *over den Briev aen de* COLOSSENSEN, in 4°.

C. STRESO, *over den Briev aen de* COLOSSENSEN, in 4°.

J. D'OUTREIN, *over den Briev aen de* COLOSSENSEN, in 4°.

T. AKERSLOOT, *over den Briev aen de* COLOSSENSEN, in 4°.

D. KNIBBE, *over den Briev aen de* COLOSSENSEN, II Deelen in 4°.

T. A. CLARISSE, *nagelaten Leerredenen, over den Briev aen de* COLOSSENSEN, IV Deelen in 8°.

Amfterdam den 9den
December 1791.

J. VAN NUYS KLINKENBERG.

De geëerde Lezer gelieve de Drukfouten gunstig te verschonen. Door eene vriendelyke, maer onbekende hand, zijn my de volgende, in het vorige XXII Deel, aengewezen.

Pag. 384 reg. 7. *uit kracht* enz. lees: uit toelating, *niet uit kracht.*
— 403 I. CORINTHEN VI. lees: I. CORINTHEN VIII.
— 404 ——— ——— VI. lees: ——— ——— VIII.
— 406 11 regel van onder, tegen *uwe* lees: tegen *hunne.*
— 412 reg. 15. *iiever* lees: *liever.*
— 414 reg. 11. onder, in het *volven* lees: in het *volgende.*
— ibid. reg, 6. onder, *zonder eenige vergelding* lees: *of eenige vergelding begeert heb, te begeeren,*
— 424 reg. 1. *twijffe* lees: *twijffel.*
— reg. 2. *dran* lees: *drank.*
— 432 reg. 1. onder, *in avondmael* lees: *in het avondmael.*
— 453 reg. 9. onder, *gedronke* lees: *gedronken.*
— 472 reg. 17. *on. alle* lees: *om alle.*
— 497 reg. 11. onder, *Jer.* lees: *Jes.*
— 509 reg. 9. onder, *en zonder genoegzamen grond* lees: en *zonder genoegzamen grond.*
— 513 reg. 1. *voorgevallen aen* lees: *voorgevallen nae.*
— ibid reg. 13. *in zijnen* lees: *in mijnen.*

Ook heb ik nog eene zinstorende fout ontmoet.

Inleiding p. LXXI reg. 1. van onder, *Ideonia* voor *Idioma.*

DE
TWEEDE ZENDBRIEV
VAN DEN APOSTEL
PAULUS,
AEN DE
CHRISTENEN
TE
CORINTHEN.

D E

TWEEDE ZENDBRIEV
VAN DEN APOSTEL
P A U L U S,
A E N D E
C H R I S T E N E N
T E
CORINTHEN.

HET I. KAPITTEL.

I. *Vooraf gaet het opschrivt en de zegengroet, vs.* 1, 2.

1. PAULUS, een Apostel of buitengewoon afgezant, Jesu Christi, onmiddelyk geroepen, tot den dienst van het Euangelie, door den wille Godts, die hem daertoe afgezondert, en, met de nodige gaven, voorzien heeft; ende (*a*) Timotheus de broeder, zijn getrouwe metgezel en medeärbeider, in de uitbreiding van CHRISTUS Koningrijk, schrijven dezen Briev, aen de gemeynte Godts die te Corinthen is, met alle de heylige die in geheel Achaja zijn, het landschap, waer van Corinthen de hoofdstad is.

PAULUS stelt hier TIMOTHEUS nevens zich, ten blijke, dat deze, met den Apostel, in alles, volkomen instemde, het welk des te meerder nadruk en aendrang, aen den inhoud

(*a*) Phil. 1: 1.

van dezen Briev byzette, daer de getrouwheid en yver van dezen Euangelist, aen de Corinthiſche Gemeente, nog onlangs ten vollen gebleken was.

2. (*b*) Genade zy u ende vrede, met allerlei wezenlyk heil en voorſpoed, van Godt onſen lievderijken Vader, die de milde gever is van alles goeds, ende van den Heere Jeſu Chriſto, die de verdienende oorzaek is van alle zegeningen.

II. *Het lichaem van den Briev zelven, Kap. I*: 3— *XIII*: 10. *behelst vier hoofddeelen.*

א. *Eerst verontſchuldigt de Apostel zijne uitgeſtelde overkomst, en poogt de boetvaerdigen te vertroosten, die, door zijnen eerſten Briev, waren bedroevd geworden, Kap. I*: 3— *II*: 13.

ב. *Daer na bewijst hy de voortreffelykheid der Euangelie leer, welke hy verkondigde, Kap. II*: 14— VII.

ג. *Wijders maekt hy nadere beſtelling, omtrent de inzameling der lievdegivten, waer van, in den vorigen Briev, geſproken was, Kap. VIII, IX.*

ד. *Ten laetſten verdedigt hy zijne Apostoliſche bediening, tegen de valſche Leeraren, en waerſchouwt de Corinthiſche Christenen tegen de verleiding van die lieden, Kap. X*: 1— *XIII*: 10.

א. *Het eerſte ſtuk, Kap. I*: 3— *II*: 17.

A. *Begint de Apostel, met eene Inleiding, vermeldende de beproeving, welke hem, en zijnen metgezellen, vooräl in Aſia, waren overgekomen; de ſtandvastigheid en den moed, welke zy, onder dat alles, behouden hadden, als mede hunne hoop, voor het toekomende, Kap. I*: 3-14.

A. Hy wekt zich zelven en de Christenen van Corinthen op, om Gode lov en eer te geven, voor de heilzame vertroosting, welke hy en zijne ſtrijdgenoten, ook ten nutte der gelo-

vi-

(*b*) Rom. 1: 7. 1 Cor. 1: 3. Epheſ. 1: 2. 1 Petr. 1: 2.

vigen te Corinthen, in hunne beproeving, genoten hadden, vs. 3-7.

α. In het gemeen wekt hy zich zelven en de Corinthische Christenen nadrukkelyk op, om God te loven, vs. 3.

3. (c) Gelooft en eeuwig geprezen, met de vuurigste dankzeggingen, zy de Godt ende eeuwige Vader onses Heeren Jesu Christi, de Vader der barmhertigheden, of allerbarmhartigste Vader, die des ontfermens nimmer moede is, ende de Godt aller vertroostinge, die oorzaek is van alle bemoediging.

β. Meer byzonder spreekt hy van de heilzame vertroosting, welke hy, met zijne strijdgenoten, onder de beproeving, ondervonden hadden, vs. 4-7.

Dit korte, maer zeer nadrukkelyke, vertoog was recht geschikt, om de gemoederen der Corinthische Christenen in te nemen, en hunne toegenegenheid te gewinnen. In den vorigen Briev had hy hen, over veelerlei ongeregeldheden, scherpelyk moeten bestraffen, maer nu had hy bericht ontvangen van de gunstige veränderingen, welke in hunne Gemeente waren voorgevallen; daerom begint hy dezen Briev, op eenen zachten en innemenden toon. Die aengename tijding had hem zonderling vertroost en bemoedigd. Maer deze vertroosting wilde hy, niet alleen voor zich zelven, genieten; de Corinthische Christenen moesten daerin mededelen. Gelijk zijn lijden hen leren moest, om, in zoortgelyke gevallen, geduld te oeffenen, zo moesten zy ook, door het gene ter zijner vertroosting diende, mede bemoedigd worden.

(c) Eph. 1: 3. 1 Petr. 1: 3.

a. De zaek wordt in het algemeen voorgesteld, vs. 4.
b. Meer byzonder, vs. 5-7.
a. Het lijden, het welk de Apostel ondergaen had, was zwaer, maer de Goddelyke vertroosting was daer naer geëvenredigd geweest, vs. 5.
b. Beide zijne verdrukkingen en vertroostingen strekten den Corinthische Christenen tot wezenlyk voordeel, vs. 6, 7.
1. Deze stelling wordt opgegeven, vs. 6, en
2. Bevestigt, uit het vertrouwen en de zekere wetenschap, welke hy had van hunne gemeenschap beide aen zijn lijden, en aen zijne vertroosting, vs. 7.

Gode, den eeuwigen Vader van onzen Heer JESUS CHRISTUS, de algenoegzame bron van alle vertroosting, zy hartelyk dank.

4. (*d*) Die ons, my en mijne medeärbeiders in den dienst van het Euangelie, vertrooft en bemoedigd, in alle onse verdruckinge, en in alle wederwaerdigheden, welke ons bejegenen, met dat weldadig oogmerk, op dat wy wederom, van onzen kant, souden konnen vertroosten de gene die in allerley verdruckinge zijn, door de vertroostinge met welcke wy selve van Godt vertrooft worden, door hun die zelvde troostgronden voor te stellen, met welke God ons, in het lijden, bemoedigd heeft.

5. Trouwens, naermate ons lijden zwarer is, zijn ook onze bemoedigingen sterker. (*e*) Want gelijck het lijden, het welk ons, om Christi wil, overkomt, overvloedigh en zwaer is in ons, alsoo, en naer dezelvde evenredigheid, is oock door Christum onse vertroostinge overvloedigh; hoe meer wy verdrukt, hoe meer wy ook bemoedigd worden.

6. Doch beide de verdrukkingen en de vertroostingen dienen, niet alleen tot ons personele voordeel, maer ook ten nutte der Gemeenten, en byzonder van ulieden; 't zy toch

(*d*) 2 Cor. 7: 6. (*e*) Ps. 34: 20. ende 94: 19.

toch dat wy, dienaers van het Euangelie, lijden en verdruckt worden, [*het is*] tot uwe vertrooſtinge ende ſaligheyt, (*f*) die gewrocht wort in de lijdſaemheyt des ſelven lijdens, 't welck wy oock lijden: want uw wezenlyk heil wordt daer door bevorderd, dat gy, uit ons voorbeeld, leert, geduldig te zijn, onder het lijden; 't zy dat wy vertrooſt worden, [*het is*] tot uwe vertrooſtinge ende ſaligheyt, op dat wy u, door dezelvde troostgronden, welke onze harten verſterken, bemoedigen mogen.

7. Ende onſe hope van u is vaſt en zeker, dat namelyk en onze verdrukkingen, en onze vertroostingen, uw wezenlyk heil bevorderen, als die zeker weten dat gelijck gy, met ons, gemeynſchap hebt aen het lijden, voor zo ver gy aen zoortgelyke verdrukkingen, als wy ondergaen, zijt blootgeſteld, [*gy*] oock alſoo, met ons, [*gemeynſchap hebbet*] aen de vertrooſtinge, voor zo ver gy, door dezelvde troostgronden, bemoedigd wordt. Trouwens deze troostgronden, welke uit de belovten van het Euangelie ontleend worden, bepalen zich niet tot de Apostelen en andere Euangelie dienaers, maer zy zijn gemeen aen alle Christenen.

B. Wijders geevt de Apostel bericht, van de zware verdrukking, welke hy onlangs ondergaen had, en van zijne gunstige uitredding uit dezelve, vs. 8-14.

α. De zaek zelve wordt voorgeſteld, vs. 8-10ª.

a. De zware verdrukking, vs. 8, 9.

b. De merkwaerdige uitredding, vs. 10ª.

β. Deze gebeurtenis gav den Apostel eene gegronde hoop, dat hy ook in het vervolg, alle zwarigheden zou te boven komen, vooräl uit aenmerking der voorbidding van de Corinthiſche Christenen, vs. 10ᵇ-14.

a. Van deze voorbidding wordt in het gemeen geſproken, vs. 10ᵇ, 11.

b. Meer byzonder wijst PAULUS *de gronden aen, op welke hy zich, van die voorbidding, verzekerd hieldt, vs.* 12-14.

(*f*) 2 Cor. 4: 17.

8. Want of *Immers* wy en willen het lijden, het welk ons onlangs te Ephesus is overgekomen, voor u niet verbergen, broeders; wy begeeren geenszins dat gy onwetende zijt van onse zeer zware verdruckinge, (*g*) die ons in Asia overgekomen is, dat wy, door hoogstgaende mishandelingen, uytnemende seer beswaert zijn geweest boven [*onse*] macht, also dat wy seer in twijffel waren oock van het leven zelve.

9. Ja wy hadden al selve in ons selven het vonnis des doots vastgestelt, niet denkende, dat wy 'er het leven zouden afbrengen. Dit alles is ons te Ephesus overgekomen, by gelegenheid van het schromelyk oproer, het welk Demetrius de zilversmit verwekt had, vergel. Hand. XIX, (*h*) op dat wy niet op ons selven vertrouwen en souden, maer op Godt die de doode verweckt, en het meest dreigend doodsgevaer kan afkeren.

10. (*i*) Die ons uyt soo grooten doot, uit zulk een blijkbaer doodsgevaer verlost heeft, ende [*nogh*] by aenhoudenheid, uit de meest dreigende gevaren, verlost: op welcken wy hopen, dat hy [*ons*] oock nogh verder verlossen sal, te meer om dat gy ook, voor ons, strijdt in den gebede.

11. (*k*) Also gylieden oock mede-arbeydt voor ons door den gebede, smekende, dat wy, uit alle ongelegenheden en noden, mogen verlost worden, (*l*) op dat, (liever *zo dat*) over de gave, door vele persoonen aen ons te wege gebracht, [*oock*] voor ons dancksegginge door velen gedaen worde.

De *gaev* of het *gunstbewijs* is hier de verlosing van den Apostel uit grote gevaren, welke God, op het gebed der Christenen, ook die van Corinthen, geschonken had. Deze gaev was hem, *door vele personen*, *te weeg gebracht*. Letterlyk staet 'er, in het Grieksch, *uit vele personen tot ons de gaev*. Nu zouden wy het Griekfche voorzetsel, in plaets van uit, liever *om* of *van wegen* vertalen, gelijk het meermalen

(*g*) Hand. 19: 23, &c. (*h*) Jer. 17: 5, 7. (*i*) 1 Cor. 15: 31. (*k*) Rom. 15: 30. Phil. 1: 19. (*l*) 2 Cor. 4: 15.

len genomen wordt, vergel. Openb. VIII: 13. XVI: 10, 11, zo dat de zin deze zy; „ *de gaev* of het gunstbewijs, welke „ ons, *om* of van wegen *vele personen*, die belang ftellen in „ onze behoudenis, *tot ons* gekomen, of ons gefchonken „ is." — *Over* en *voor* dit gunstbewijs, zou ook *door velen dankzegging gedaen worden.* De uitdrukking *voor ons* zegt zo veel, als *om onzen wil.*

Het is derhalven als of de Apostel zeide: „ gelijk ik, te „ Ephefus, uit een dreigend doodsgevaer, gered ben, zo „ hoop en vertrouw ik ook, dat ik, in het vervolg, uit „ alle noden zal gered worden. Deze hoop is, onder an„ dere, gevestigd, op de voorbiddingen, gelijk van andere „ Christenen, alzo ook van ulieden, ten mijnen behoeve, „ zo dat voor mijne verlosfing, welke my, om en van wegens „ vele perfonen, die voor mijne behoudenis bidden, van „ God gefchonken is en verder zal gefchonken worden, „ ook door velen, dankzeggingen gedaen zijn, en zullen „ gedaen worden."

12. Want (of *Te weten*) onfe roem is defe, en hier in, ftellen wy onze eer, [*namelick*] het getuygeniffe onfer confcientie, dat wy in eenvoudigheyt ende oprechtigheyt, welke aengenaem is, in Godts oogen, met eenen hartelyken afkeer van alle list en bedrog, niet in vleefchelicke wijfheyt, ons niet ophoudende met de kunstgrepen van drogredenaren, maer in de genade Godts, en volgens het onderwijs van zijnen Geest, waer mede wy verwaerdigd worden, overäl in de werelt, daer wy het Euangelie verkondigden, verkeert hebben, ende allermeeft by ulieden. Ons hart veröordeelt ons, in genen dele, van bedrog en verkeerde oogmerken. Wy zijn, in de prediking van het Euangelie, altoos, en vooräl toen wy in uwe Stad verkeerden, met eene gulle openhartigheid, te werk gegaen, zonder onze eigene eer, gemak, of voordeel, te bedoelen; ook hebben wy ons, van de listige kunstgrepen der drogredenaren, zorgvuldig onthouden. Wy hebben de leiding en het onderwijs van Gods Geest opgevolgt.

13. Hier omtrent geevt niet alleen ons eigen geweten

ons getuigenis, maer wy durven ons ook beroepen, op uwe erkentenis. Want wy en ſchrijven u, in dit opzicht, geene andere dingen dan die gy zelve kennet en wel wetet, ofte oock erkennet, waer aen gy verplicht zijt; uwe toeſtemming te geven; ende ick hope dat gyſe oock tot den eynde toe erkennen ſult, vertrouwende, dat gy nimmer redenen zult hebben, om anders te denken, of tot ons nadeel te ſpreken.

14. Gelijckerwijs gy oock, immers ten deele ons erkent hebt; 'er mogen zommigen onder u zijn, die ons dit recht niet doen, evenwel geven velen ons dit getuigenis, dat wy, ik, Timotheus, en andere Euangelie dienaers, die onder u gepredikt hebben, uw roem en uwe Leeraers zijn, op welken gy roem draegt; (*m*) gelijck gy oock de onſe zijt en onze blijdſchap wezen zult; in den dagh des Heeren Jeſu, voor zó ver wy ons, in den groten dag der algemene vergelding, uitbundig verheugen zullen, over den zegen, met welke onze prediking, onder ulieden, bekroond is.

Daer gylieden nu zo veel betrekking op ons hebt, als op werktuigen, door welke gy tot het geloov bewrocht zijt, houden wy ons verzekerd, dat gy voor ons bidt, om, uit alle noden en gevaren, verlost te worden.

B. *Na deze Inleiding, komt de Apostel ongevoelig, tot zijn oogmerk, om zich te veröntſchuldigen, wegens de verändering, welke hy, in zijne voorgenomene reis naer Corinthen, gemaekt had, Kap. I: 15— II: 13.*

A. Ontkennender wijs verklaert hy, dat men hem, om de gemelde verändering, geenszins van wispeltuurigheid beſchuldigen moest, Kap. I: 15-22.

α. Hy had een voornemen gehad, om, met een lievderijk oogmerk, te Corinthen te komen, vs. 15, 16.

15. (*n*) Ende op dit betrouwen, in die verwachting, dat gy my en Timotheus erkent, als uwe Leeraren, op

(*m*) Phil. 2: 16. 1 Theſſ. 2: 19. (*n*) 1 Cor. 16: 5.

op welken gy roem draegt, vergel. vs. 14, **wilde ick te vooren**, wanneer ik mijnen eersten Briev schreev, vergel. 1 Cor. XVI: 5, **tot u komen, op dat gy een tweede genade soudt hebben**, en de leer van het Euangelie andermael, uit mijnen mond, horen.

16. **Ende** dan was mijn voornemen, **door uwe** [*stadt*] **nae Macedonien** te **gaen, ende wederom van Macedonien tot u** te **komen, ende van ulieden nae Judea**, werwaerds ik my eindelyk begeven wilde, door afgezanten, **geleydt** te **worden.**

β. Dit zijn voornemen had de Apostel veränderd, maer daerom moest hy niet, van wispeltuurigheid beschuldigd worden, vs. 17-22.

PAULUS had zijn voornemen verändert; maer dit was wel beraden, met een goed overleg, en niet uit wispeltuurigheid, geschied. Ondertusschen hadden zommigen daer uit aenleiding genomen, om laeg van den Apostel te denken, en verächtelyk van hem te spreken, als of hy een wispeltuurig man ware, zo dat 'er op hem, en gevolgelyk ook op zijne leer, geen staet te maken ware.

a. Deze beschuldiging weert hy af, door zich op de Corintheren zelve te beroepen, als die zijne oprechtheid kenden, vs. 17.

17. **Als ick dan dit**, by het schrijven van mijnen eersten Briev, **voorgenomen** en u bekend gemaekt **hebbe, hebbe ick oock lichtveerdigheyt gebruyckt**, en, zonder behoorlyk overleg, een onbedachtzaem besluit genomen? **ofte neme ick het nae den vleesche**, met louter waereldsche inzichten, **voor, 't gene ick voorneme**, gelijk ligtzinnige menschen gewoon zijn te doen, **op dat by my soude wesen Ja ja, en Neen neen?**

Alles zal duidelyk zijn, wanneer wy de laetste woorden vertalen, *zo dat het by my dan ja ja, en dan wederom neen neen was*, dat is: „ heb ik, in het gemelde geval, zo ligt- „ zinnig en wispeltuurig gehandelt, dat ik dan het één dacht

„ en zeide, en dan wederom juist het tegenövergestelde?
„ heb ik my daerin gelijk gestelt, aen iemand, op welken
„ men, gansch genen staet maken kan, die zijne voorne-
„ mens en gezegdens geduurig verändert, naer dat het zijn
„ waereldsch belang, en vleeschelyke inzichten mede bren-
„ gen? Van zulk eene wispeltuurigheid, zult gylieden, die
„ zo vele proeven van mijne oprechtheid gezien hebt, my
„ geenszins verdenken."

b. Hy doet eene ernstige betuiging van zijne oprechtheid, vs. 18-20.

a. Deze betuiging wordt voorgesteld, vs. 18, *en*

b. Nader bevestigd, uit den inhoud der leere, welke hy gepredikt had, vs. 19, 20.

c. Eindelyk beroept hy zich, op de eigene bevinding der Corintheren, vs. 21, 22.

18. Doch, wat dan ook, van de beschuldiging, tegen mijn persoon, welke ik straks nader zal beantwoorden, wezen moge, Godt is getrouwe en onfeilbaer, en zo waerlyk, als God getrouw is, zo zeker is het ook, dat ons woort, het woord onzer prediking, 't welck tot u [*is geschiet*], (*o*) niet en is geweest, dan Ja ende dan weder Neen, zo dat wy naderhand zouden ontkent hebben het gene wy eerst gestelt hadden, of eerst iets zouden gebouwd en naderhand wederom afgebroken hebben. Dit is allerblijkbaerst, uit den inhoud van onze leer zelve.

19. Want de Sone Godts Jesus Christus, die onder u door ons is gepredickt, [*namelick*] door my, ende Silvanum, ende Timotheum, drie getuigen, die, in alles, overëenstemmen, en was niet dan Ja ende dan wederom Neen. Wy hebben van dien gezegenden Persoon, nimmer iets beweert, het welk wy daer na wederom ontkenden, maer het gene wy, van JESUS CHRISTUS, gepredikt hebben, is altoos geweest Ja in of *door* hem, *door* den getrouwen God namelyk, die, door teekenen, wonderen, vele krachten, en bedeeling des Geestes, deedt

(*o*) Matth. 5: 37. Jac. 5: 12.

deedt blijken, dat zijn Zoon waerlyk zodanig was, als Hy door ons gepredikt is. Indien ik veränderlyk was, in mijne leer, zou 'er zulk eene juiste overéénstemming, tusschen my, Sylvanus, en Timotheus, niet hebben kunnen wezen.

20. Want of *Immers* soo vele beloften Godts als 'er zijn, en als de Onfeilbare immermeer, door zijne Propheten, gedaen heeft, die zijn in hem, in zijnen Zoon JESUS CHRISTUS, onveränderlyk Ja, ende zijn in hem Amen; zy zijn in Hem bewaerheid, en hebben in Hem hare vervulling bekomen. Dit is Gode tot heerlickheyt, die daer door zijne Volmaektheden kennelyk heeft opgeluistert, door ons, en door het Euangelie, het welk wy prediken. Zulk een Euangelie nu, het welk CHRISTUS predikt, als die gezegende Persoon, in welken alle Gods belovten bewaerheid zijn, kan onmogelyk dan Ja, en dan wederom Neen wezen; maer daerop kan men zo volkomen staet maken, als op de getrouwheid van den God der waerheid, aen welken het deszelvs oorsprong verschuldigd is. Zy doen my derhalven het hoogste onrecht, die my van wispeltuurigheid beschuldigen, en my lasteren, als of men, op my, en mijne prediking, genen staet maken konde.

21. Maer laten mijne vyanden my lasteren, en veráchtelyk van mijne prediking spreken, zo veel zy willen, wy zijn te zamen bestendig gebleven, by de erkentenis van dat Euangelie, en daerin volkomen bevestigd; die ons Euangelie gezanten, te zamen met u bevestigt heeft, in het geloov in Christo, ende die ons, met de buitengewone gaven van den Heiligen Geest, gesalft heeft, is Godt zelvs.

22. (*p*) Die ons oock heeft versegelt, ten blijke dat wy zijn eigendom zijn, en als zodanig door Hem beveiligd werden, ende het onderpant des Geests in onse herten gegeven, voor zo ver wy de gaven van den Geest ontvangen hebben, om ons, van zijne byzondere lievde en voorzorg, te verzekeren.

(*p*) Rom. 8: 16. 2 Cor. 5: 5. Ephes. 1: 13. ende 4: 30.

B. Stellender wijs bericht de Apostel, dat hy zeer gewichtige redenen gehad had, om zijn voornemen te veränderen, en voor als nog te Corinthen niet te komen, Kap. I: 23— II: 13.

α. Hy had de Corintheren, door zijne komst, met de Apostolische roede, niet willen bedroeven, Kap. I: 23— II: 11.

a. Deze reden van zijne verwijlde overkomst wordt in het gemeen voorgesteld, Kap. I: 23, 24.

23. Ik heb gewichtige redenen gehad, om mijne overkomst, tot ulieden, uit te stellen. Te weten ik ben, toen ik mijnen vorigen briev schreev, in de noodzakelykheid geweest van u te bedreigen, dat ik, overkomende, mijne Apostolische macht zou moeten gebruiken, wanneer de ergernissen niet geweerd werden. (*q*) Doch ik heb, tot dit uiterste, niet willen komen, voor dat ik beproevt had, welk een uitwerksel mijne bestraffingen en vermaningen hebben zouden. Uit een lievderijk beginsel derhalven ben ik, voor als nog, tot ulieden niet overgekomen. Trouwens ick aenroepe Godt tot een getuyge over mijne ziele, en zweer, by den Alwetenden God, die alle mijne gedachten kent, dat ick om u te sparen, en u, met de Apostolische roede, te straffen, nogh tot Corinthen niet en ben gekomen.

De Apostel doet hier eenen plechtigen eed. Trouwens de zaek was van zeer veel gewicht; daer de beschuldiging van zijne partyen invloed maekte, op het Euangelie zelve.

24. (*r*) Niet dat wy heerschappye voeren over uw geloove, en u zekere zaken, naer welgevallen, zouden willen opdringen. Onder zulk eene verdenking moet niemand ons brengen. Wy matigen ons geenszins eene dwingende macht; en een meesterlyk gezach aen, als of wy de belyders van het Christendom, naer ons goeddunken, konden behandelen, maer wy zijn medewerckers uwer blijt-

(*q*) Rom. 1: 9. ende 9: 1. 2 Cor. 11: 31. Gal. 1: 20. Philipp. 1: 8. 1 Thess. 2: 5. 1 Tim. 5: 21. 2 Tim. 4: 1. (*r*) 1 Petr. 5: 3.

blijtfchap, en onze toeleg is, om ulieden, door de troostgronden van het Euangelie, te bemoedigen: want gy ftaet door het geloove, en het geloov is het eenige middel, om, onder alle wederwaerdigheden en twijffelmoedigheden, vast te ftaen.

HET II. KAPITTEL.

b. De Apostel breidt dit ftuk nader uit, Kap. II: 1-11.

a. Hy had 'er niet toe kunnen befluiten, om de Corinthifche Christenen, door zijne overkomst met de Apostolifche roede, te bedroeven, vs. 1-4.

1. De zaek wordt voorgefteld, vs. 1.

2. Met redenen aengedrongen, vs. 2-4.

—. Uit de fmert, welke hy zou gevoelt hebben, wanneer hy, tot hunne droevheid, had moeten komen, vs. 2.

——. Uit het oogmerk van zijnen eerften Briev, vs. 3, 4.

1. MAer ick hebbe, (of *Daerom heb ik*) dit by my felven voorgenomen, dat ick niet wederom in droefheyt tot u komen en foude. Ik zag vooruit, dat mijne overkomst naer Corinthen, tot uwe droevheid, zoude geweest zijn, naerdien ik, wanneer gy de ergernisfen niet uit uw midden had wechgenomen, de Apostolifche roede zou hebben moeten gebruiken, gelijk ik u, in den vorigen briev, gefchreven heb, Kap. IV: 21. Ter voorkoming nu van deze droevheid, heb ik mijne voorgenomene reis uitgeftelt.

2. Want indien ick ulieden bedroeve, wie is 't doch die my fal vrolick maken, dan de gene die van my bedroeft is geworden. De nauwe betrekking, welke ik tot ulieden heb, als uw geestelyke Vader, is van dien aert, dat, wanneer ik u, by mijne overkomst, had moeten

bedroeven, zulks my tot eene hartgrievende smert zou gestrekt hebben, in zo ver, dat dezelve nergens anders door zou hebben kunnen wechgenomen worden, dan door dien zelvden persoon, welken ik had moeten bedroeven. Zijne verbetering alleen zou in staet geweest zijn, om mijne droevheid te verzachten.

3. Ende dit selve hebbe ick u, in mijnen vorigen Briev geschreven, Kap. IV, V, dat mijn voornemen was, om, wanneer de ergernissen niet waren wechgenomen, hen die dezelve gegeven hebben, byzonder den bloedschender te straffen, en aen den Satan over te geven. Deze bedreiging is, door mijne vyanden, misduid, als een blijk van mijne heerszucht. Maer daerin hebben zy my onrecht gedaen. Dit mijn schrijven is, met een lievderijk oogmerk, geschied, op dat ick [*daer*], te Corinthen, komende niet en soude droefheyt hebben van de gene van welcke ick moest verblijdet worden, door te vernemen, dat de ergernissen nog niet waren wechgenomen; (*a*) vertrouwende van u alle dat mijne blijtschap uwer aller [*blijtschap*] is, en dat gy, in mijne blijdschap, zo hartelyk deel neemt, als of gy zelve verblijd wierd.

Dit vertrouwde de Apostel van *alle* de Corinthische Christenen. — Het is waer, hy had ook vyanden te Corinthen; maer deze bestonden uit zulken, die van buiten aenkwamen, en niet behoorden tot de Gemeente, of immers niet tot het beste deel. — Dit gunstig vertrouwen van de Corinthische Gemeente had den Apostel aengemoedigd, om, in zijnen vorigen Briev, daerop aen te dringen, dat zy hem, door het wechruimen der ergernissen, gelegenheid geven zouden, om zich, over hen te verblijden.

4. Want ick hebbe ulieden, in mijnen vorigen Briev, van Ephesen, uyt vele verdruckinge, ende benaeuwtheyt des herten, met vele tranen geschreven, terwijl ik, aen geweldige mishandelingen, was blootgesteld, en nog daerënboven, door het bericht der treurige gesteldheid van uwe Gemeente, bedroevd werd; ondertusschen

(*a*) 2 Cor. 8: 22. Galat. 5: 10.

fchen was mijn oogmerk, in dit fchrijven, niet op dat gy foudt bedroeft worden, maer op dat gy de liefde foudt verftaen, die ick overvloedelick tot u hebbe. Te weten ik heb zo fterk en fcherp gefchreven, op dat gy zoudet opmerken, dat ik my uwe wezenlyke belangen aentrekke, en op dat gy daer door des te meer zoudt aengefpoord worden, om de ergernisfen wech te doen, en daer door de bedreigde tuchtöeffening voor te komen. Daer nu het oogmerk van mijn vorig fchrijven zo lievderijk geweest is, hoe onbetamelyk is dan het gedrag van mijne vyanden, die daer uit aenleiding nemen, om my, van heerszucht, te befchuldigen.

II. *By deze gelegenheid geevt de Apostel den Corintheren bevel, hoe zy, omtrent den bloedfchender, te handelen hadden, vs. 5-11.*

Het ganfche redenbeleid bepaelt ons, tot het geval van den bloedfchender, 1 Cor. V. Hy was, volgens des Apostels vermaning, over zijn fchandelyk wangedrag, niet alleen onderhouden en beftraft, maer zelvs uit de Gemeente afgefneden. Dit was, door Gods genade, van die gezegende uitwerking geweest, dat hy daer door, tot ware veröotmoediging en afftand van zijne ongerechtigheid, gebracht was, niets meer verlangende, dan hoe eer zo beter wederom aengenomen te worden. Daer toe waren de Corinthifche Christenen niet ongenegen, maer evenwel zy maekten zwarigheid, om het, in des Apostels afwezigheid, te doen. PAULUS van het één en ander, door TITUS, onderricht, en misfchien door de Corinthifche Gemeente geraedpleegt, deed haer daerömtrent zijne bevelen toekomen, hierin beftaende, dat zy dezen boetvaerdigen zondaer ten eerften, met blijdfchap, wederom moesten aennemen, naerdien hy, als een Apostel, uit CHRISTUS naem, aen dezen man, op zijne veröotmoediging en bekeering, zijn wangedrag reeds vergeven had.

1. De Apostel maekt eenen voegzamen overgang, tot zijn bevel, rakende het wederaennemen van den boetvaerdigen bloedschender, vs. 5.

5. Doch (of *Ondertusschen*) indien yemant bedroeft heeft, die en heeft niet my bedroeft, maer ten deele (op dat ick [*hem*] niet en besware) uliedenalle.

Het voorstel zal alzo duidelyk en vloeibaer zijn, wanneer wy het dus vertalen: „ *indien iemand bedroeft heeft; die* „ *heeft my niet zo zeer*, of *my niet alleen bedroevt, maer ook* „ *een gedeelte van ulieden*, namelyk het beste deel van uwe „ Gemeente. Deze aenmerking voeg ik 'er daerom by, „ *op dat ik niet* schijne *ulieden alle*, dat is, uwe gansche „ Gemeente, *te bezwaren*, dat is, te verdenken en te be- „ schuldigen, dat zy zich, omtrent het grouwzaem wan- „ gedrag van dien bloedschender, onverschillig gedragen „ had."

De zaek is deze. De Apostel had de Corinthische Gemeente, in zijnen vorigen Briev Kap. V, zeer ernstig bestraft, over het dulden van den bloedschender. Nu kon het schijnen, als of hy daer door de gansche Gemeente, en alle hare leden, bedoelt hadde. Daerom verklaert hy zich nader, dat hy geenszins hen allen had willen bezwaren en beschuldigen. Schoon de meesten, voor het dulden van dien ergerlyken zondaer, geweest waren, wist hy evenwel dat een gedeelte, door die ergernis, ten hoogsten, met hem, was bedroevd geweest.

a. Hier op volgt het Apostoliesch bevel, vs. 6-11.

α. Het bevel zelve, vs. 6-8. kwam hier op uit,

/. Dat de bestraffing van den bloedschender thans een einde behoorde te nemen, vs. 6.

//. Dat hy wederom, in lievde, moest worden aengenomen, vs. 7, 8.

6. (*b*) Den soodanigen, die zulk eene grote ergernis gegeven heeft, maer, door Gods genade, tot boetvaerdigheid gekomen is, is dese bestraffinge genoegh, die van velen [*geschiet is*].

Men denke hier niet, aen eene blote bestraffing, maer zodanig eene, welke, met eene afsnijding uit de Gemeente, had gepaerd gegaen. Immers de Apostel had, op deze afsnijding, zeer sterk gestaen, 1 Cor. V: 2, 13. Ook scheen zulk eene afsnijding, als het sterkste middel, best geschikt, om den overtreder tot inkeer te brengen. Voeg 'er by, dat deze opvatting best stroke, met des Apostels bevel, om den bloedschender wederom in lievde aen te nemen, vs. 7, 8. Het is waer PAULUS spreekt eenvouwig van eene *bestraffing*, maer de afsnijding was eene bestraffing met daden, welke, met eene woordelyke bestraffing, gepaerd ging.

Deze bestraffing van den bloedschender was *door velen, geschied.* Wie zijn die *velen?* Zommigen denken, aen de Opzieneren der Corinthische Gemeente. Dan dezen waren niet vele, maer weinige in getal. Het oorsprongelyk woord, door *velen* vertaeld, wordt wel eens, in den zin van de *voornaemsten*, genomen, vergel. Matth. XXI: 36. Hebr. XI: 4; dan deze betekenis heeft dat woord niet op zich zelve, maer alleen wanneer 'er eene vergelyking, met andere voorwerpen, plaets heeft. Wy denken daerom, aen de leden der Corinthische Gemeente. Immers, in de eerste Christen Kerk, werden, by alle gewichtige voorvallen, niet alleen de Opzieners, maer ook alle de leden der Gemeente,

(*b*) 1 Cor. 5: 3.

zamen geroepen, om hun oordeel uit te brengen, en het besluit, met de meeste stemmen, op te maken. — Zo zal het ook, in dit geval, gegaen zijn. Op het schrijven van den Apostel, zullen de leden der Corinthische Gemeente by één geroepen zijn, om hunne mening, omtrent den bloedschender, te verstaen, met dat gevolg, dat velen, die het meeste deel uitmaekten, besloten, den bloedschender, met eene scherpe bestraffing, uit hun midden wech te doen.

Deze *bestraffing*, *welke van velen geschied was*, oordeelde de Apostel thans *genoeg* te zijn. De tuchtiging had lang genoeg, op den misdadiger, gerust; zo dat hy konde en mogt ontslagen worden. Trouwens het oogmerk, bestaende in zijne verööotmoediging, was volkomen bereikt. In plaets, van hem langer onder de tucht te laten, moest hy veel eer opgebeurd en vertroost worden.

7. Also dat gy daerentegen [*hem*] liever zijn wangedrag [*moet*] vergeven, als of het nimmer had plaets gehad, ende hem vertroosten, door hem de belovten van het Euangelie te herïnneren, op dat de soodanige door al te overvloedige droefheyt, welke ligtelyk tot wanhoop konde overslaen, niet eenigsins en worde verslonden.

8. Daerom bidde en verzoek ick u vriendelyk, dat gy de broederlyke liefde, welke zedert eenigen tijd is afgebroken, aen hem bevestigt en openbaer maekt.

—. *Wijders wordt 'er eene bedenking opgelost, vs. 9-11.*

De Corinthische Christenen zouden, uit het schrijven van den Apostel, in den vorigen Briev, Kap. V: 3-5, eene bedenking hebben kunnen afleiden, als of hy de straf van den bloedschender aen zich behouden had, en zy derhalven gene vryheid hadden, om den man, geduurende PAULUS afwezigheid, wederom in hunne gemeenschap aen te nemen.

Deze bedenking neemt de Apostel uit den weg, vs. 9-11, en wel zo;

I. Dat

I. Dat hy eerst, in het algemeen, het oogmerk van zyn vorig schrijven opgeve, vs. 9.
II. Wijders verklaert hy, dat hy dezen persoon reeds by zich zelven ontslagen had, vs. 10a, en
III. Hy begeerde, dat de Corinthers daerin zijn voorbeeld volgen zouden, vs. 10b, 11.

9. Want daer toe hebbe ick oock, in den vorigen Briev, geschreven, dat gy den bloedschender zoudt uitwerpen, op dat ick uwe beproevinge mochte verstaen, u op den toets stellen, en vernemen, of gy in alles gehoorsaem zijt. Dit was des te nodiger, om dat ik wist, dat zommigen opgeblazen waren, die zich, aen mijn Apostoliesch bevel, niet onderwerpen wilden, vergel. I Cor. V: 2.

10. Schoon afwezig, stem ik, in het ontslag van den bloedschender, volkomen in. Dien gy nu yet vergeeft, [*dien vergeve*] ick oock: want, of *ja zelvs* so ick oock yet vergeven hebbe, dien ick vergeven hebbe, [*hebbe ick 't vergeven*] om uwent wille, uit lievde tot ulieden, en ten nutte van uwe Gemeente, voor het aengesichte, en in de tegenwoordigheid Christi, als het hoofd der Kerke, wiens Apostel ik ben, en derhalven in CHRISTUS naem, zo dat mijne vergeving van het zelvde gewicht zy, als of zy van CHRISTUS zelven bekrachtigd was. Zo heb ik gehandelt by my zelven, en begeer, dat gy daerin mijn voorbeeld volgen zult, op dat de satan over ons geen voordeel en krijge, door eenen blaem, op het Christendom, te leggen, als of deszelvs voorstanders onbarmhartige en wraekzuchtige menschen waren.

11. Want sijne boosäertige gedachten en bedoelingen, welke wy, door eene langduurige ondervinding, hebben leren kennen, en zijn ons niet onbekent. Derhalven moeten wy dien boeteling vergeven, en hoe eer zo beter wederom aennemen.

β. PAULUS *had inmiddels eene reis gedaen, naer Troas en vervolgens naer Macedonien, vs. 12, 13.*

Wy leren hier, dat de Apostel, een wijl tijds na het schrijven van den vorigen Briev, TITUS naer Corinthen gezonden had, om te vernemen, welk een uitwerksel die vorige Briev gehad hadde, of de ergernissen namelyk, voorāl ten aenzien van den bloedschender, waren wechgenomen; dat PAULUS, geduurende het verblijv van TITUS te Corinthen, op reis gegaen was, om den gemelden TITUS, by zijne wederkomst van Corinthen, te gemoet te trekken; dat 'er alvorens eene afspraek, tusschen den Apostel en TITUS, gemaekt was, om elkanderen te Troas te ontmoeten; dat PAULUS TITUS te Troas niet vindende, zich naer Macedonien begav, om hem aldaer te ontmoeten; en dat hy daerin zijn oogmerk bereikt hebbe, 2 Cor. VII: 5-7.

12. Voorts (c) als ick tot Troas, alwaer ik meermalen was doorgetrokken, vergel. Hand. XVI: 8, quam, om Titus af te wachten, en middelerwijl het Euangelium Christi [*te prediken*], ende als my een deure geopent was in den Heere, so en hebbe ick geen ruste gehadt voor mijnen geest, om dat ick Titum mijnen broeder niet en vondt:

Hem was *eene deur geopend in den Heer.* — De opening van eene deur is een middel, om in een huis te komen. Hier van daen, wordt deze spreekwijs meermalen gebruikt, van den ingang der Euangelie prediking, in eene Gemeente, byzonder in de harten der toehoreren. De Apostel wil derhalven twee zaken te kennen geven, vooreerst dat hy te Troas eene gepaste gelegenheid gevonden had, om het Euangelie te verkondigen, en dat zijne prediking ook eenen gezegenden invloed had gemaekt, op de harten der inwoneren van die Stad. — Zo was hem de deur geopend *in*, dat is, *door den Heer* CHRISTUS.

Evenwel was zijn genoegen te Troas niet volkomen geweest.

(c) Hand. 16: 8.

weest. *Ik heb gene rust gehad voor mijnen geest*, zegt hy, *om dat ik* TITUS *mijnen broeder niet vond*, noch by mijne aenkomst, noch geduurende mijn verblijv aldaer. Hy was, in kommer en verlegenheid geweest; en zijn gemoed was geweldig geslingerd, om dat hy TITUS te Troas niet ontmoette. Hy vreesde, dat het een of ander onheil dezen zijnen medearbeider getroffen had, dat de omstandigheden der Corinthische Gemeente daer van de oorzaek waren, dat hy aldaer tegenstand ontmoet had, en daer door, in zijne reis, verhinderd was. Deze en dergelyke angstvallige bedenkingen hadden zijn gemoed zodanig geslingerd, dat hy, dag noch nacht, rust voor zijnen geest vinden konde. Om deze reden had hy Troas verlaten.

13. Maer afscheyt van haer genomen hebbende, vertrock ick nae Macedonien.

Het oorspronglyk woord, door *afscheid nemen* vertaelt, zegt eigenlyk orde op zijne zaken te stellen. Wy mogen 'er uit besluiten, dat de Apostel niet alleen, van de jonge Christenen te Troas, een zegenend afscheid genomen, maer ook opzieneren over die Gemeente gestelt hebbe. — Vervolgens had hy klein Asia verlaten, en zich, over de Egeïsche zee, naer Europa begeven, *vertrekkende naer Macedonien*, om namelyk TITUS aldaer te ontmoeten. Trouwens deze zou, te Troas, by den Apostel komen; maer dan moest hy, van Corinthen, door Macedonien reizen. PAULUS begav zich daerom, naer Macedonien, in hoop dat hy TITUS aldaer ontmoeten zoude, en zo niet, dat hy ten minsten van de Macedonische Christenen eenig bericht ontvangen mogt, omtrent TITUS, en de gesteldheid der Corinthische Gemeente. — Ook is hy, in deze hoop, niet beschaemd: want hy vondt den verlangden TITUS in Macedonien, verg. Kap. VII: 5.

ב. *In het tweede deel van dezen Briev, betoogt de Apostel de voortreffelykheid der Euangelie leer, welke hy verkondigde, Kap. II: 14— VII: 16.*

A. *De Inleiding tot dit stuk vinden wy Kap. II:* 14-17.

Zommigen beschouwen de vier laetste versen van Kap. II,

als een aenhangfel van het vorige, zo dat de Apostel, vs. 12, 13. van zijne reis naer Troas en wijders naer Macedonien gefproken hebbende, daerop een bericht volgen late van de blijkbare vruchten, met welke zijne prediking aldaer gezegend was. Alzo liêv evenwel zouden wy dit voorftel befchouwen, als eene Inleiding tot het volgende ftuk, Kap. III—VII, zijnde een uitvoerig betoog van de voortreffelykheid der Euangelie leer, welke hy verkondigde.

Te weten Kap. III—VII. maekt de Apostel 'er zijn werk van, om de verdere bezwaren van zijne vyanden, tegen hem, wech te nemen. Zy vergenoegden zich niet, met laeg te vallen, op zijnen perfoon, en het uitftellen van zijne overkomst, aen wispeltuurigheid en lievdeloosheid, toe te fchrijven; maer zy hadden het ook geladen, op zijne leer en predikwijs, gelijk ook op die van zijne medeärbeiders. Tegen beide deze bezwaren verdedigt zich de Apostel. Hy begint, by wijs van inleiding tot dit ftuk, met een kort en algemeen voorftel, vs. 14-17.

A. Eerst bewijst hy de Goddelykheid van zijne leer, uit den blijkbaren zegen, welken God, op zijne pogingen, gefchonken had, vs. 14-16.

α. By wijs van eene Godverheerlykende lovfpraek, vs. 14-16a.

a. *In het algemeen, vs.* 14a.

b. *Meer byzonder, vs.* 14b-16a.

β. Deze Godverheerlykende lovfpraek wordt gebillykt, door een vertoog van zijne onbekwaemheid, vs. 16b.

B. Het ander bewijs is ontleend, uit de kunstelofe wijs, op welke het Euangelie verkondigd werd, vs. 17.

14. Ende Gode zy alleen de danck, van den gewenschten uitflag onzer prediking, die ons, niet alleen my, maer ook mijne medeärbeiders in den dienst van het Euangelie, alle tijt doet triumpheeren in Chrifto, (*d*) ende den reuck fijner kenniffe door ons openbaer maeckt in alle plaetfen.

God

(*d*) Col. 1: 27.

God *doet ons alle tijd triumpheren in* CHRISTUS. De zinneprent is ontleend van de triumphen der Romeinen, by welke een Veldheer, van het overwinnen der vyanden, wedergekeerd, in zegeprael, met eene verbazende pracht, naer het Capitolium gevoerd werd. — Eigenlyk ſtaet 'er *God triumpheert ons*, maer dit beteekent, in den ſtijl der LXX, welken PAULUS en de overige Schrijvers van het Nieuwe Testament naervolgen, God *doet ons triumpheren*, God *maekt, dat wy zegepralen*, vergel. 1 Sam VIII: 22. XII: 1. XV: 35. — *In* CHRISTUS. Wy vertalen het MET CHRISTUS, zo wordt het Griekſche voorzetſel meermalen genomen, verg. Marc. I: 23. Luc. XIV: 31. — God *doet ons altijd zegepralen, met* CHRISTUS, geevt niet alleen te kennen, dat de kruisgezanten, door de kracht van CHRISTUS, over allen tegenſtand, welken zy, in de uitbreiding van zijn Koningrijk, ontmoeten, blijkbaer zegepraelden; maer de verhoogde Middelaer wordt hier zinbeeldig afgeteekend, als een zegepralend overwinnaer, die, op de ſtaetſiekoets van het Euangelie, door de waereld, onder alle volken, rondrijd; en de kruisgezanten komen hier voor, als de dienaers van CHRISTUS, die zijne zegeprael beſtendig vergezelden, en daer door, op hunne wijs, eenigermate in zijne eer deelden.

Maer, in welk eene betrekking, vergezelden PAULUS en zijne ambtgenoten de zegeprael van CHRISTUS? dit wordt nader aengewezen, in de volgende woorden; het is God, *die den reuk zijner kennis, door ons, openbaer maekt in alle plaetzen.* — De Apostel blijvt nog, in dezelvde toeſpeling, op de triumphen der Romeinen. Te weten, wanneer een zegepralend Veldheer naer het Capitolium gevoerd werd, was zijn ſtaetſiewagen vergezeld, onder andere van zekere perſonen, die hem geduurig wierook, en ander reukwerk toezwaeiden, om hem te vereëren, en als het ware den geur van zijne roemruchtige daden allerwegen te verſpreiden. In deze toeſpeling, zegt PAULUS, van zich, en zijne medeärbeiders in den dienst van het Euangelie, God *maekt den reuk zijner kennis, door ons, openbaer in alle plaetzen.* — *Zijne kennis* is hier de kennis van CHRISTUS, al wat 'er, van CHRISTUS, kan én moet gekend worden, van de algenoegzaemheid

zijner verdiensten, van het volmaekte der verzoening, welke Hy heeft te weeg gebracht, van de heerlykheid, met welke Hy bekroond is, en van de overwinning, welke Hy, op de gansche macht der helle, behaelt hdeft. De *reuk van* CHRISTUS *kennis* is het aengenaem bericht van al het gene 'er, van CHRISTUS, kan en moet gekend worden.

De Kruisgezanten komen derhalven hier voor, als reukwerkers. Het gansche voorstel, het is God, *die den reuk zijner kennis, door ons, openbaer maekt in alle plaetzen*, komt, in den zakelyken zin, hier op neder: „ gelijk zommige „ personen, by eene zegeprael, de eer genieten, dat zy „ den overwinnenden Veldheer wierook toezwaeien, om „ aldaer als het ware den lievlyken geur van zijne heldhaf„ tige daden, op den weg naer het Capitolium, te versprei„ den, zo worden ook wy, die het Euangelie verkondi„ gen, van God verwaerdigd, om den reuk van CHRISTUS „ kennis openbaer te maken, in alle plaetzen, door allen „ een aengenaem bericht te geven van de luisterrijke over„ winning, welke de verhoogde Middelaer, over het ge„ weld van den dood, en van de gansche macht der helle, „ behaelt heeft."

Dit zinbeeldig voorstel wordt vs. 15, 16[a], nader uitgebreid en opgehelderd. In het gemeen vs. 15, meer byzonder vs. 16[a].

15. Want (of *Immers*) wy Euangelie gezanten zijn Gode een goede reuck Christi, in de gene die saligh worden, ende in de gene die verloren gaen.

Gode een goede reuk van CHRISTUS is, een reuk ter eere van CHRISTUS, welke Gode aengenaem en welbehaeglyk is. Zodanig waren de Kruisgezanten, *in* of met betrekking tot *de genen, die zalig worden, en in*, of met betrekking tot *de genen, die verloren gaen.* — De zakelyke zin is deze: „ onze Euangelie prediking, waer door wy den reuk van „ CHRISTUS kennis openbaer maken, in alle plaetzen, en „ alle volken bericht geven van zijne overwinning over de „ gansche macht der helle, heeft een tweederlei en tegen„ strijdig uitwerksel, by onze toehoreren; zommigen nemen „ het Euangelie gelovig aen, en werden zalig, maer anderen

„ ver-

„ verharden zich in het ongeloov, en gaen verloren; dan „ hoedanig de uitslag van onze pogingen wezen moge, wy „ zijn Gode een goede reuk van CHRISTUS, en onze prediking is Gode den Vader aengenaem; trouwens wy wer- „ den van God goedgekeurd, niet naer het aental der gener, „ die, onder onzen dienst, zalig worden, maer naer de „ zuiverheid onzer oogmerken, en de getrouwheid in ons „ werk."

16. (*e*) Den desen, den laetstgemelden, die verloren gaen, zijn wy Euangelie predikers wel een reuck des doots ter doot: maer den genen, den laetstgemelden, die zalig werden, een reuck des levens ten leven. De wierook, welke eenen zegepralenden Veldheer wordt toegezwaeid, is aengenaem voor den Raed en het volk van Rome, en een bewijs, dat zy van hunne vyanden, die hunnen dood zochten, heldhaftig verlost zijn; maer die zelvde geur is onaengenaem, voor de overwonnene vyanden, die, in ketenen geboeid, de staetsiekoets van den triumpherenden held volgen, vermits die reuk hun een teeken is, dat zy zullen gedood worden. Even zo is het ook gelegen, met de Euangelie prediking. Zy strekt den ongelovigen, die verloren gaen, ten dood, en ter verzwaring van hun oordeel, maer voor den gelovigen, die zalig worden, is zy eene zeer verblijdende boodschap, door welke zy, van het eeuwig leven, verzekerd werden. Ende wie is tot dese dingen, uit en van zich zelven, bequaem, om namelyk den reuk van CHRISTUS kennis openbaer te maken, aen alle plaetzen, met dat gevolg, dat zommigen zalig werden? noch ik, noch iemand mijner medeämbtgenoten. Derhalven moeten wy Gode alleen de eer geven, van alle de gezegende vruchten onzer Euangelie prediking, en daer uit blijkt het tevens, dat het Euangelie, het welk wy verkondigen, eene Goddelyke leer zy.

17. Trouwens dit bevestigt ook de kunstelose wijs, op welke wy het Euangelie prediken. Want wy en dragen

(*e*) Luc. 2: 34.

niet, gelijck vele valsche Leeräers, die ons op allerlei wijzen smaden en lasteren, het woort Godts te koop. Wy gedragen ons niet, als winzuchtige bedriegers, die, om hunne waren des te beter aen den man te helpen, dezelve opsmukken en vervalschen. Wy vermengen het Euangelie niet, het zy met Joodsche overleveringen, het zy met de cieraden der Griekſche welsprekenheid, om het daer door des te smakelyker te maken by het vleeschelyk vernuft, de ergernis van het kruis te ontwijken, of vervolgingen te ontgaen. Zulk eene handelwijs verfoeien wy; maer als uyt oprechtigheyt, uit de zuiverste beginselen, zonder eenig eigenbelang te bedoelen, maer zo als het uyt en van Gode oorsprongelyk is, in de geduurige herïnnering van de tegenwoordigheyt Godts, spreken wy het Euangelie, in Christo, en door zijnen bystand.

Hoe onbillyk is het derhalven, dat onze vyanden ons en onze leer verdacht maken, en zich, om die beschuldiging eenigen schijnbaren glimp te geven, op het uitstellen van mijne overkomst tot ulieden, beroepen?

HET III. KAPITTEL.

B. *De voortreffelykheid der Euangelie leer wordt uitvoerig betoogd, Kap. III–VII.*

Dit stuk is zeer uitvoerig, en wordt zodanig beredeneerd, dat de Apostel tevens zijne handelwijs, en die van zijne medeärbeideren, in de prediking van het Euangelie verdedige. Men kan het daerom aenmerken, als een zoort van verweerschrivt.

§. *Het betoog zelve vinden wy Kap. III: 1 - IV: 6.*

A. Het eerste bewijs is ontleend, uit den gezegenden invloed, welken des Apostels prediking gehad had, by de Corinthische Christenen zelve, Kap. III: 1-5.

α. De Christenen te Corinthen waren levendige bewijzen van den blijkbaren zegen zijner bediening, vs. 1-3.

a. De zaek wordt zinbeeldig voorgesteld, vs. 1, 2.

𝔞. Ontkennender wijs, vs. 1.

𝔟. Stelliger wijs, vs. 2, en

b. Nader aengedrongen, vs. 3.

β. God moest van dit alles de eer hebben, vs. 4, 5.

Dit wordt verklaerd,

a. In het gemeen, vs. 4.

b. In het byzonder, vs. 5.

1. (*a*) Beginnen wy ons selven wederom [*u*] aen te prijsen, en te verzekeren, dat wy nergens minder in zijn, dan de voornaemsten der Apostelen? Hebben ik en mijne mede ambtgenoten nodig, om het gene ik, in den vorigen Briev Kap. V, IX, en XIV, omtrent de voortreffelykheid van onze bediening, en de blijkbare vruchten, met welke zy gezegend is, geschreven heb, andermael te herhalen, om, langs dien weg, uwe gunst te gewinnen? Of behoeven wy oock, gelijck sommige valsche Leeräers, die partyschappen en verdeeldheden onder u te weeg brengen, brieven van voorschrijvinge aen u, ofte [*brieven*] van voorschrijvinge van u? Neen waerlyk, om ons Apostelen, en dienaers van het Euangelie, openbaer te maken, hebben wy gene brieven van aenprijzing nodig, noch van andere Gemeenten aen u, noch van u aen andere Gemeenten. Zulke kunstgrepen laet ik over, voor valsche Leerären, die hun gezach, door daden, niet kunnen handhaven. Wy ontlenen onze aenprijzing, en het bewijs van onze Goddelyke zending, uit de gezegende gevolgen, welke onze prediking, onder ulieden, gehad heeft.

(*a*) 2 Cor. 5: 12. ende 10: 8.

2. Gylieden zelve zijt onse brief van aenprijzing. Door onzen Euangeliedienst, zijt gy bekeerd van de duisternis, tot het licht; deze uwe bekeering is veel sterker bewijs, voor de Goddelykheid van onze zending, dan alle brieven van aenprijzing te zamen. Om deze reden heb ik u hartelyk liev, en ik gedenk geduurig aen u. In zo ver zijt gy ons een briev van aenbeveling, geschreven in onse herten, bekent ende gelesen van alle menschen. Gy zijt, voor ons, een open briev, die ten allen tijde, door de gehele waereld, kan gelezen worden: want alle menschen, die de verändering van uwe harten en gedragingen beschouwen, kunnen daerin den kennelyken zegen lezen, met welken onze prediking, onder ulieden, bekroond is.

3. Als die, door de blijken van uwe bekeering, openbaer en kenbaer zijt geworden, dat gy een brief Christi zijt. Wy brengen gene aenprijsings brieven mede, door feilbare menschen geschreven en geteekend, maer, in uwe personen, hebben wy eenen levendigen briev van aenbeveling, die als door CHRISTUS zelven, geteekend, ende door onsen dienst bereydt is. CHRISTUS heeft zich, van onzen predikdienst, bedient, om u te bekeeren, van de duisternis, tot het licht; en ons daer door, in uwe personen, eenen geloovsbriev van onze Goddelyke zending gegeven, van onëindig meerder gewicht; dan alle aenprijsings brieven der menschen, eenen brief, die geschreven is niet met inckt, gelijk de brieven van aenbeveling, welke onze partyen vertonen, maer door den Geest des levendigen Godts, die, door zijne heerschappyvoerende genade, uwe harten bekeert; en u tot geheel andere menschen gemaekt heeft. Onze briev is onvergangbaer, niet geschreven (*b*) in steenen of marmeren tafelen, welke, door langduurigheid van tijd, vergaen, (*c*) maer in vleeschen tafelen des herten, in menschelyke harten, welke, door de genade van den Geest, verbeterd zijn, en eeuwig leven zullen.

4. Ende

(*b*) Exod. 24: 12. ende 34: 1. (*c*) Jer. 31: 33. Ezech. 11: 19. ende 36: 26. Hebr. 8: 10.

4. Ende (of *ondertusschen*) moet God alleen van dit alles de gansche eer hebben, soodanigh een vertrouwen, zulk eene verzekering van de gezegende vruchten onzer prediking, onder ulieden, hebben wy door Christum by (of *tot*) Godt. Wy durven ons, in Gods alziende tegenwoordigheid, op uwe bekeering, als op eenen onlochenbaren geloovsbriev van onze Goddelyke zending, met alle verzekerdheid, beroepen; maer dit alles schrijven wy geenszins toe, aen ons zelven, of aen onze loffelyke pogingen. CHRISTUS moet 'er alleen de eer van hebben; zonder zijnen almachtigen invloed, zou alle onze arbeid ten eenemael te vergeevsch geweest zijn.

5. Niet dat wy van ons selven, en zonder eenen hogeren bystand, bequaem zijn yet van dien aert, als den weg van zaliging, in het Euangelie geopenbaerd, te dencken en uit te vinden, als uyt ons selven: maer (*d*) onse bequaemheyt, om zulke verhevene verborgenheden voor te stellen, en zondaren tot geloov en bekeering te bewegen, is uyt Godt, die 'er alleen de gansche eer van hebben moet.

B. Het tweede bewijs is genomen, uit de verhevenheid der Euangelieleer, boven die van MOSES *wet, Kap. III: 6— IV: 6.*

α. De voortreffelykheid van het Euangelie, boven MOSES *wet, wordt op zich zelven voorgesteld, Kap. III: 6-18.*

a. In het gemeen, vs. 6.

6. Die zelvde God, aen welken wy predikers des Euangeliums van alles de eer geven moeten, is het, die ons oock bequaem gemaeckt, verwaerdigt, en in staet gestelt heeft [*om te zijn*] (*e*) dienaers (*f*) des Nieuwen Testaments, niet der letter, maer des Geests. Want (of *te weten*) de letter doodt, maer de Geest maeckt levendigh.

Het woord *Testament* moet hier niet genomen worden, voor eenen uitersten wil, waer door iemand beschikking

(*d*) Phil. 2: 13. (*e*) 1 Cor. 5: 18. (*f*) Hebr. 8: 6, 8.

maekt, over zijne goederen, welken hy door den dood ontruimen zal, en welken men gewoon is een Testament te noemen. Het hechten van deze rechtsgeleerde kundigheid, aen het oorſprongelyk woord, hier en elders door Testament vertaelt, heeft vele duisterheid; over het Godgeleerd zamenſtel verſpreid, en de ganſche orde des heils, in de gedaente van eenen uiterſten wil, en van een verdrag, doen verwandelen. Het Griekſche woord beteekent eenvouwig eene beſchikking, eene bepaling; men denke dan, aen die hoogstwijze beſchikking, omtrent het zaligen van zondaren, welke God van eeuwigheid gemaekt, en, naer gelang der omſtandigheden van tijden, op verſchillende wijzen, in zijn woord, geopenbaerd heeft. — Dit woord wordt, door de LXX gebruikt, voor het Hebreeuwſche בריה, het welk de Onzen door *Verbond* vertalen. Aen het laetſte heeft men wederom de rechtsgeleerde kundigheid gehecht van een wederzijdsch verdrag, daer het, in den ſtijl van het Oude Testament niets anders beteekent, dan eene vastſtelling of verklaring, het zy dezelvde geſchiedde, by manier van onderwijs, het zy van belovte, het zy van bevel.

De Apostel ſpreekt hier van het *Nieuwe* en vs. 14. van het *Oude Testament*, en verſtaet 'er eenvouwig door, die verſchillende openbaringen, welke God, onder de bediening van MOSES wet, en van het Euangelie, gegeven heeft; betreffende zijne beſchikking, omtrent het zaligen van zondaren. De Goddelyke verklaring, omtrent die gewichtige beſchikking, welke onder MOSES wet plaets had, heet het *Oude Testament*, en die, welke, door het Euangelie der vervulling, geſchied, het *Nieuwe Testament*, om dat de eerſte, welke ſlechts ſchaduwächtig was, en geheel geſchikt voor het volk van Israël, heeft uitgedient; en om dat de andere hare plaets vervangt, en altoos duuren zal.

PAULUS, en zijne medeämbtgenoten, in de prediking van het Euangelie, waren *dienaers van het Nieuwe Testament*; zy verkondigden, welke eene beſchikking de alleen wijze God gemaekt en geopenbaert had, omtrent het zaligen van zondaren, onder den dag der vervulling. — Hunne bediening was derhalven veel voortreffelyker, dan die van MOSES

en de Propheten, die alleenlyk eene zaligheid bekend maekten, welke nog moest te weeg gebracht worden. Ten nadere betoge daer van, wordt 'er bygevoegd, *niet der Letter, maer des Geests.*

De Wet van MOSE wordt hier *de letter* genaemd, om dat dezelve, met letteren, in de twee steenen tafelen geschreven was. Het Euangelie daerëntegen heet *de Geest*, om dat het den geestelyken zin der wettische plechtigheden behelst, vergel. vs. 17.

De *Letter*, dat is de Wet van MOSE, *doodt*, voor zo ver zy namelyk den dood bedreigde, aen den overtreder, en derhalven Israël geduurig, als doodschuldig, veröordeelde; *maer de Geest maekt levendig*, voor zo ver het Euangelie het leven beloovt, en werkelyk te weeg brengt, aen allen, die geloven.

b. Meer byzonder, vs. 7-18.

a. De Apostel erkent, dat de bediening van MOSES *wet eene aenmerkelyke heerlykheid gehad hebbe, maer hy betoogt, dat de heerlykheid der bediening van het Euangelie onvergelyklyk groter zy, Kap. III: 7— IV: 6.*

1. De zaek zelve wordt voorgesteld, vs. 7, 8.

—. Zo ten aenzien van de wet, vs. 7.

——. Als van het Euangelie, vs. 8, en

2. Bewezen, vs. 9.

3. Het besluit werd opgemaekt, vs. 10.

7. Ende indien, (of *Daer nu*) de bedieninge van Moses Wet, welke eene bediening des doots was, vermits zy de Israëllers geduurig veröordeelde, en voor doodschuldigen verklaerde, in letteren [*bestaende*] of geschreven (g) [*ende*] in steenen tafelen ingedruckt of gehouwen, in heerlickheyt is geweest en eenen aenmerkelyken luister gehad heeft; waer van het glinsteren van Moses aengezicht, toen hy onmiddelyk met den hogen God gesproken had, een allerkennelykst teeken was, vergel. Exod. XXXIV: 29; een

(g) Exod. 24: 12. ende 34: 1. Deut. 10: 1.

glans, die (*h*) alſo groot was, dat de kinderen Iſraëls het aengeſicht Moſis niet en konden ſterck aenſien, om de heerlickheyt ſijns aengeſichts, of ſchoon die ſchitterende glans niet van eene beſtendige geduurzaemheid ware, maer te niete gedaen ſoude worden, daer nu zeg ik de Wet van Moſe, welke eene bediening des doods was, zulk eenen aenmerkelyken luister gehad heeft.

8. Hoe en ſal niet veel meer het Euangelie, het welk de bedieninge des Geeſts is, en het leven beloovt, (vergel. vs. 6) in heerlickheyt zijn? Dit wettig beſluit, van het mindere, tot het meerdere, kan niemand wraken.

9. Want indien, (of *Immers daer*) de bedieninge der wet, welke eene bediening der verdoemeniſſe was, voor zo ver zy verdoemenis, aen elken overtreder, bedreigde, en het onmogelyk was, om, door het onderhouden van hare geboden, de zaligheid te verwerven, (vergel. Rom. VIII: 3,) eenen aenmerkelyken luister gehad heeft; en daer door heerlickheyt geweeſt is, veel meer is dan de bediening van het Euangelie, welke eene bedieninge der rechtveerdigheyt is, voor zo ver het den weg, langs welken een verdoemelyk zondaer, op grond der borgtochtelyke gerechtigheid van CHRISTUS, gerechtvaerdigd wordt, allerduidelykst aenwijst, en die rechtvaerdigheid den zondaren aenbied, overvloedigh in heerlickheyt. Had derhalven de Wet van Moſe eenigen luister, dan heeft het Euangelie nog veel groter heerlykheid.

10. Want (of *Ja*) oock het verheerlickte, die heerlykheid, welke oudtijds, onder de bediening van Moſes Wet, plaets had, en is ſelfs niet verheerlickt in deſen deele, is zelvs gene heerlykheid, in dit opzicht; ten aenſien en in vergelyking van deſe uytnemende heerlickheyt, welke de bediening van het Euangelie bezit. Het luisterryke der wettiſche bediening kan in gene vergelyking komen, met de uitnemende grotere heerlykheid der Euangeliſche bedeling.

(*h*) Exod. 34: 30.

b. *De Apostel redeneert wijders, uit de vergangelykheid der wettische bediening, vs.* 11.

11. Want indien 't gene dat te niete gedaen wort, daer de Wet van Mose, die maer voor eenen tijd gegeven was, en reeds heeft uitgedient, in heerlickheyt was, en eenen aenmerkelyken luister gehad heeft; veel meer [*is*] het gene dat blijft, de bediening namelyk van het Euangelie, welke van eene bestendige geduurzaemheid is, in heerlickheyt, zo dat de luister van de eerste, by dien van de laetste, op verre na niet halen kunne.

c. *Eindelyk bewijst de Apostel de voortreffelykheid der Euangelieleer, boven de wet van* MOSE, *uit de duidelykheid, met welke zy gepredikt werd, Kap. III:* 12— *IV:* 6.

1. *De zaek zelve wordt voorgesteld, Kap. III:* 12— *IV:* 2.

/. *In het gemeen, vs.* 12.

//. *Meer byzonder, vs.* 13-17.

†. *In de wet van* MOSE, *was het wezenlyke van den Godsdienst, met eenen sluijer van schaduwächtige plechtigheden bedekt, Kap. III:* 13-17.

ǂ. *Er lag, in* MOSES *tijd, een deksel op de wet, vs.* 13.

ǂǂ. *Het lag 'er nog op, ten aenzien der ongelovige Joden, in* PAULUS *dagen, vs.* 14, 15.

ǂǂǂ. *Maer ten aenzien van het gelovig Israël, wordt het door* CHRISTUS *wechgenomen, vs.* 16, 17.

††. *Het Euangelie wordt, met alle mogelyke klaerheid, verkondigd, Kap. III:* 18— *IV:* 2.

ǂ. *Dit weten de kruisgezanten, by ondervinding, Kap. III:* 18, *en*

ǂǂ. *Daerom predikten zy ook het Euangelie, met eene overtuigende klaerheid, Kap. IV:* 1, 2.

12. Dewijle wy dan soodanige hope en eene gegronde verwachting hebben, dat de bediening van het

Euangelie altoos zal voortduuren, tot aen de voleïndiging der waereld, ſo gebruycken wy vele vrymoedigheyt in 't ſpreken:

Vrymoedigheid in het ſpreken. Wy vertalen het liever, door duidelykheid. Dit vordert het ganſche beloop van des Apostels redenering, daer hy bezig is, om van het duistere van MOSES wet te ſpreken, daer zy, door het Euangelie, in klaerheid, onvergelykelyk overtroffen werd. Ook wordt het oorſprongelyk woord meermalen genomen, voor een onbewimpeld, openhartig, en allerduidelykst voorſtel, Joh. X: 24. XI: 14. XVI: 25. — De Apostel veröordeelt van ter zijde de verkeerde handelwijs der valſche Leerären, die vele duisterheid gebruikten, vergel. Phil. I: 20.

13. Ende [*en doen*] niet gelijckerwijs (*i*) Moſes, [*die*] een deckſel op ſijn aengeſicht leyde, op dat de kinderen Iſraëls niet en ſouden ſterck ſien (*k*) op het eynde des genen dat te niete gedaen wort.

(*En doen niet*). Uit deze inlasſching onzer Overzetteren, moet men natuurlyk beſluiten, dat het woordeken *niet* in den oorſprongelyken Text ontbreke. Dit is eene zeer grove en ergerlyke fout, in onze gedrukte Nederduitſche Bijbels, daer, door de inlasſching van zulk een *niet*, de zin geheel en al wordt omgekeerd. Zo doende zou men, van alles, alles maken kunnen. Ondertusſchen ſtaet het woordeken *niet* wel degelyk in den Grondtext.

Wat nu de zaek zelve aengaet. Door *het einde des genen dat*, of *van het gene te niet gedaen wordt*, hebben wy, naer ons inzien, het einde en oogmerk van de wet, die maer voor eenen tijd diende, en te niet gedaen wordt, vergel. vs. 11, te verſtaen. Nu is CHRISTUS het einde van de wet, vergel. Rom. X: 4, en de hoofdſom der zaken, welke, door de ſchaduwächtige plechtigheden, werd afgebeeld. — MOSE *leide een dekſel op zijn aengezicht*, om dat de Israëllers den ſchitterenden glans, die van zijn aengezicht afſtraelde, niet verdragen konden, Exod. XXXIV: 30-33. Maer hy bedoelde daer door geenszins te verhinderen, dat de Israëllers het

(*i*) Exod. 34: 35. (*k*) Rom. 10: 4.

het einde van de wet, het welk CHRISTUS is, niet zien zouden. Wat dan? de Apostel, fprekende, van het eigenlyk kleed, waer mede MOSE zijn aengezicht bedekte, befchouwt het zelve als een zinbeeld, van den fluijer der fchaduwächtige plechtigheden, met welke het wezenlyke van den Godsdienst, in zijne Wet, bedekt was.

De zin der woorden moet derhalven, op deze wijs, worden aengevult: „ wy predikers van het Euangelie doen niet, „ gelijk MOSE, die een dekfel, op zijn glinsterend aengezicht, en ook een figuurlyk dekfel van fchaduwächtige „ plechtigheden, op het wezenlyke van den Godsdienst, „ gelegt heeft, op dat de kinders van Israël, het hoofdeinde „ van de Wet, welke maer voor eenen tijd dienen moest, „ niet regelrecht en onmiddelyk zouden doorzien. Dit „ dekfel legt nog op de wet, ten aenzien der ongelovige „ Joden, zy denken geheel niet, aen CHRISTUS, die het „ einde der wet is."

14. (*l*) Maer hare finnen zijn verhardt, en hunne zielsvermogens ftomp geworden, zo dat zy, alleen aen het uiterlyke, blijven hangen. Want zelvs tot op den [*dagh*] van heden blijft het felve deckfel in het lefen der fchrivten des Ouden Teftaments, fonder ontdeckt te worden, zo dat zy, tot het einde van de wet, niet doorzien, het welcke dekfel, door Chriftum, door zijne leer en verlichtende genade, met opzicht tot de Joden, die geloven, te niete gedaen wort.

15. Maer (of *Ja*) tot den huydigen [*dagh*] toe, wanneer de wet van Mofes, in de Synagoge, voor de Joden, gelefen wort, ligt 'er, by het meerder deel, nog een deckfel op haer herte, zo dat zy den geestelyken zin der fchaduwächtige plechtigheden niet begrijpen.

16. (*m*) Doch fo wanneer het verftokte *hart* van eenen Jood tot den Heere fal bekeert zijn, en tot het geloov bewrocht wordt; fo wort het deckfel, door de genade van CHRISTUS Geest, wechgenomen.

(*l*) Jef. 6: 10. Ezech. 12: 2. Matth. 13: 11. Hand. 28: 26. Rom. 11: 8. (*m*) Matth. 13: 11. Rom. 11: 23. 1 Cor. 2: 10.

17. (*n*) De Heere CHRISTUS nu is de Geest, de ziel, het hoofdëinde vs. 13, de geestelyke zin en bedoeling der Wet; ende waer de Geest des Heeren is, en het hart bekeert heeft, vergel. vs. 16, aldaer is vryheyt van de dienstbaerheid, welke de wet vordert; en van de verdoemenis, welke zy bedreigt heeft; vergel. Joh. VIII: 36. Rom. VIII: 21. 1 Cor. X: 29. Gal. II: 4. V: 1, 13.

18. (*o*) Ende derhalven is het, met ons, geheel anders gelegen, dan met de oude Israëllers; zy zagen den glans van Moses aengezicht niet, wegens het dekfel, het welk 'er op gelegd was, maer wy alle, zo Christenen, als byzonder Apostelen en dienaers van het Euangelie, met ongedeckten aengesichte de heerlickheyt des Heeren [*als*] in eenen spiegel aenschouwende, worden [*nae*] het selve beelt in gedaente verandert, van heerlickheyt tot heerlickheyt, als van des Heeren Geest.

De *heerlykheid des Heeren* is de luister van Gods oneindige Volmaektheden, welke Hy, in alle zijne werken, byzonder die der genade, allerkennelykst geopenbaert heeft; en, van zijne redelyke schepselen, wil geëerbiedigd hebben, vergel. Exod. XXXIII: 18, 19. XXXIV: 6, 7. Dit is de heerlykheid van God den Vader, welke, in het aengezicht van JESUS CHRISTUS, gezien wordt, vergel. 2 Cor. IV: 6. — Deze heerlykheid des Heeren, zegt de Apostel, *aenschouwen wy als in eenen spiegel.* Het Griekfche woord beteekent, zich in eenen spiegel te beschouwen. Daer door leert men zich zelven volkomen kennen. De Apostel heeft derhalven het oog, op eene duidelyke kennis van CHRISTUS heerlykheid, waer door men zijnen luister, met de oogen van het verstand beschouwt; deze beschouwing en kennis van Gods heerlykheid verkrijgen wy, uit het Euangelie. — PAULUS voegt 'er by, *met ongedekten aengezichte.* Hier is eene blijkbare tegenstelling tusschen MOSE en CHRISTUS. Beide zijn zy Middelaers, de eerste van het Oude en de ander van het Nieuwe Testament; in beide zag men Gods heerlykheid, maer op eene zeer onderscheidene wijs. Gods heerlykheid, wel-

(*n*) Joh. 4: 24. (*o*) 1 Cor. 13: 12. 2 Cor. 5: 7.

welke van MOSES aengezicht afstraelde, zien wy Christenen in het aengezicht van den Verlosser: want God, die onzichtbaer is, wordt in zijnen Zoon gekend. In CHRISTUS, als Middelaer, en in het werk der Verlossing, het welk Hy volbracht heeft, aenschouwen wy Gods Volmaektheden, byzonder zijne genade, barmhartigheid, heiligheid, rechtvaerdigheid, waerheid, en almacht; daerënboven heeft Hy Gods volmaektheden, met woorden en daden, openbaer gemaekt, vergel. Matth. XI: 27. Joh. I: 18. VII: 16, 17. XVII: 4, 6. Maer het aengezicht van MOSES, van het welk de Goddelyke luister afstraelde, was bedekt; daer het aengezicht van CHRISTUS ongedekt is. In CHRISTUS zien wy Gods heerlykheid, *met een ongedekt aengezicht*, dat is te zeggen, de luister van Gods Volmaektheden is, door CHRISTUS, onder de Euangelische bedeling, veel duidelyker geopenbaerd, dan onder de huishouding van MOSES wet.

Evenwel aenschouwen wy Gods heerlykheid nog niet volkomen, maer *als in eenen spiegel*. In de huishouding der eeuwigheid zal onze kennis van Gods Volmaektheden nog veel duidelyker en evenrediger wezen, wanneer alle de duisterheden, welke, in dezen staet van onvolmaektheid, plaets hebben, volkomen zullen opgehelderd worden, verg. 1 Cor. XIII: 8—

Ook werden wy, *naer het zelve beeld, in gedaente veränderd, van heerlykheid tot heerlykheid.* — Het woord, *in gedaente veränderd te worden*, zegt eene andere gedaente aen te nemen en te vertonen; de Apostel heeft het oog, op de verändering, welke MOSES aengezicht onderging, by het aenschouwen van Gods heerlykheid, wanneer het zodanig schitterde, dat de Israëlers het zelve niet konden aenzien. — Het *zelvde beeld* is de heerlykheid van God, welker afbeelding in het aengezicht van CHRISTUS, beschouwd wordt. — Naer *dat zelvde beeld, worden wy, in gedaente veränderd*, voor zo ver wy, door de verbetering van hart en wandel, eenige gelykvormigheid met Gods zedelyke volmaektheden erlangen, en eenig deel krijgen, aen zijne heerlykheid, op zoortgelyk eene wijs, als MOSES aengezicht, door den schitterenden glans, die 'er van afstraelde, iets ontving van de

Goddelyke heerlykheid. — *Van heerlykheid tot heerlykheid* zegt zo veel, als van de ééne heerlykheid tot de andere. „ Onze gelykvormigheid met God, en de heerlykheid, „ welke daer uit voortvloeit, (wil de Apostel zeggen,) word „ geduurig groter en blijkbarer."

Het ganfche zinbeeldig voorftel derhalven komt, in de zakelyke bedoeling, kortelyk hier op neder, dat de Christenen de heerlykheid van God, uit den Middelaer, en zijne verzoening, volmaekter kennen, dan de Israëllers, onder MOSES wet; en, door die kennis, bewogen worden, om God, in zedelyke hoedanigheden, hoe langs zo meer gelykformig te zijn.

Eindelyk is het nog, *als van des Heeren Geest.* — Anderen vertalen het, *als van den Heer den Geest*, dat is, *van den Heer, die de Geest* is; dit ftrookt ook beter, met de zamenftelling der oorfprongelyke woorden. De GEEST word derhalven, ten betoge van zijne eeuwige Godheid, de HEER genaemd. De zin is deze, dat de gemelde verändering, naer het beeld van Gods heerlykheid, een werk zy van den Heiligen Geest; die dezelve, door de invloeden van zijne genade werking, te weeg brengt. — Het woordeken *als* beteekent hier, gelijk meermalen niet eene gelykvormigheid, maer de zekerheid der zake, vergel. Matth. VII: 29. Joh, I: 14. 2 Cor. IX: 5.

HET IV. KAPITTEL.

1. DAerom dewijle wy defe bedieninge der rechtvaerdigheid, (vergel. Kap. III: 9,) en zulk een heerlyk ambt, om het Euangelie der verzoening te prediken, ontvangen hebben, nae de barmhertigheyt en de grote genade, die ons gefchiet is, fo en vertragen wy niet. Wy verflappen niet, in onzen yver; alle de verdrukkingen en verdrietelykheden, met welke wy te worstelen hebben, zijn niet in ftaet, om ons van deze bediening af

af te fchrikken; alle de moeite en arbeid, welke aen ons ambt verknocht is, verveelt ons niet; maer de voortreffelykheid van ons werk, en het vooruitgezicht der heerlyke vergelding, zijn ons geduurige drijfveeren, om daer in, in weêrwil van allen tegenftand, welgemoed en onvermoeid voort te gaen.

2. Maer wy hebben verworpen de bedeckfelen der fchande, eigenlyk de bedekte *dingen der fchande*, dat is, de geheime kunstgrepen der valfche Leeraers, welke fchandelyk zijn, in haren eigenen aert; en van welke dezen zich bedienen, om hunne wanbegrippen voort te planten. Van zulk eene handelwijs, hebben wy eenen afkeer, (*a*) niet wandelende in arglistigheyt, wy bedienen ons niet, van lage konstenaryen, om eenen aenhang van bedrogene menfchen te maken. De heerlykheid van ons ambt vordert, en wy leggen 'er ons op toe, om den menfchen de zuivere waerheid van het Euangelie oprecht en duidelyk voor te ftellen, wy houden ons niet op, met bedriegeryen, noch het woort Godts vervalfchende, door het vermengen van dwalingen, met de leer van het Euangelie, maer door openbaringe en een allerduidelykst voorftel der waerheyt ons felven (*b*) aengenaem makende by, en aenprijzende, aen alle confcientien der menfchen. Wy ftellen de leer van het Euangelie voor, op zulk eene wijs, en betogen dezelve zo krachtig, dat alle menfchen, die ons, op de rechte wijs horen, in hunne gewetens, overtuigd worden, zo van de waerheid onzer leer, als van de betamelykheid onzer predikwijs. Zo prediken wy,, in de tegenwoordigheyt Godts. Wy herïnneren ons geduurig, dat wy altoos en overäl verkeren, in de tegenwoordigheid, en onder het alziend oog van den Alwetenden, die alle de verborgene bedoelingen van onze harten kent, en alle onze leerredenen hoort.

(*a*) 2 Cor. 2: 17. (*b*) 2 Cor. 6: 4.

2. Deze duidelykheid van zijne Euangelie prediking verdedigt de Apostel tegen eene zeer schijnbare bedenking, vs. 3-6. Zy is ontleend, uit de ondervinding, dat 'er voor velen nog een dekfel lag op het Euangelie, zo dat zy het zelve niet verstonden en niet geloovden. Deze tegenwerping beantwoordt PAULUS, *door aen te merken.*

—. Dat de oorzaek daer van, niet in het Euangelie zelve, gelegen zy, maer in de gehechtheid der ongelovigen, aen de ydelheden dezer waereld, door welke de Satan hunne zinnen verblindde, vs. 3, 4.

/. Deze stelling wordt voorgedragen, vs. 3.

//. Nader uitgebreid en aengedrongen, vs. 4.

——. Dat hy, en zijne medeambtgenoten, zich, in de prediking van het Euangelie, betamelyk gedragen, vs. 5.

———. Dat Gods weldadig oogmerk, in de prediking van het Euangelie, ware, de harten der menschen te verlichten, vs. 6.

3. Wy stellen de leer van het Euangelie duidelyk en onbewimpeld voor, en leggen geen dekfel op het zelve, verg. Kap. III: 13. Doch indien oock zelvs ons Euangelium, zo als wy het zelve ombewimpeld en duidelyk prediken, nog voor zommigen bedeckt is, zo dat het, door hen, niet recht begrepen worde, so is het bedeckt in de gene (c) die, (liever *door de dingen, welke*) verloren gaen:

4. In (of *door*) dewelcke de Satan, die de godt deser eeuwe is (d) de sinnen verblindt heeft, [*namelick*] der ongeloovige, op dat haer niet en bestrale de verlichtinge des Euangeliums der heerlickheyt Christi, (e) die het beelt Godts is.

Elk bemerkt aenstonds, dat de woorden, zo als zy in onze vertaling, luiden, vry wat stoten, en dat de zin in het geheel niet vloeije. Om 'er eenigermate eenen zin aen te geven, wordt 'er *namelyk*, tusschen twee haekskens, inge-

(c) 2 Cor. 2: 15. 2 Thess. 2: 10. (d) Jes. 6: 10. Joh. 12: 40.
(e) Joh. 14: 9. Philipp. 2: 6. Coloss. 1: 15. Hebr. 1: 3.

gevoegd; maer dan zouden *de genen, die verloren gaen*, dezelvde zijn, met de *ongelovigen*; en dit ſtrookt in het geheel niet, met de zamenſtelling der Griekſche woorden. — Wy menen, dat het oorſprongelyk woord, door de onzen vertaeld, *de genen die verloren gaen*, niet in het mannelyk geſlacht, voor perſonen, maer in het onzijdige, voor zaken, moete worden opgevat; en zetten het daerom over *de dingen, welke verloren gaen.* Dit ſtemt volkomen overëen, met de zamenſtelling van het oorſprongelyke; dus doende wordt al het ſtotende en duistere geheel wechgenomen; ook levert de Text eenen rijken zin op, die volkomen beantwoordt, aen het oogmerk van den Apostel, en aen het verband van zijne redenering.

Maer wat bedoelt de Apostel dan, door *de dingen, welke verloren gaen*? zou hy het oog hebben, op de plechtigheden van MOSES ſchaduwwet; welke als een dekſel waren, op het wezen van den Godsdienst, vergel. Kap. III: 13? — Het is waer, deze plechtigheden gingen verloren; zy waren afgeſchaft en hadden uitgedient; het is ook waer, dat zommige valſche Leeräers, die Wet en Euangelie wilden zamenvoegen, daer door een dekſel plaetſten, op de leer der verzoening, en dezelve grotelyks verdonkerden; maer het voorſtel van den Apostel zal veel rijker worden, en eene algemene waerheid behelzen, welke op alle tijden toepasſelyk is, wanneer wy, door *de dingen, welke verloren gaen*, alle de ydelheden van dit leven verſtaen, alle vergangelyke dingen dezer waereld, aen welke de meeste menſchen hunne harten dermaten plegen te verſlaven, dat het Euangelie genen invloed hebbe, op hunne gemoederen, vergel. 1 Cor. VII: 31. Apostel JOANNES brengt dit alles, tot drie hoofdzoorten, *de begeerlykheid van het vleesch*, dat is, allerlei zoort van wellusten en zinnelyke vermaken, de *begeerlykheid der oogen*, dat is, de aerdſche ſchatten, welke de oogen der waereldsgezinde menſchen, door den uiterlyken glans, betoveren, en de *grootsheid van dit leven*, dat is, de pracht, en alles, wat den dwazen hoogmoed van den verblinden waereldling ſtrelen kan. — Dat alle deze dingen *verloren gaen*, en van eenen korten duur zijn, heeft geen betoog nodig.

Door deze vergangelyke dingen, *verblind de God dezer eeuw de zinnen der ongelovigen.* — De *God van deze eeuw* is zekerlyk de Duivel, de opperste der bose geesten. Deze wordt een *God* genaemd, om dat hy, van verdwaesde menschen, als een God, geëerd en gehoorzaemd wordt; de *God van deze eeuw* of *van deze waereld*, om dat hy, door het ongelukkig inkomen der zonde, alle menschen onder zijne macht en heerschappy gekregen heeft; zo dat zy aen hem, en het Koningrijk der duisternis, met alle hunne vermogens, dienstbaer zijn, zo lang zy niet, door almachtige genade, uit zijne slaverny, verlost worden, Eph. II: 2. De Heer JESUS zelvs noemt hem den Oversten der waereld, Joh. XII: 31. XIV: 30. XVI: 11, en PAULUS den geweldhebber der waereld, Eph. VI: 12. — De spreekwijs *de zinnen te verblinden* is ontleend, van de lichamelyke oogen, welke, op de eene of andere wijs, begocheld en geblinddoekt worden. Ter dezer plaets worden de inwendige zinnen bedoeld, de redelyke vermogens van onze ziel, en wel byzonder het verstand. Trouwens het grondwoord zegt eigenlyk *overleggingen*, en wordt Kap. II: 11, door *gedachten*, vertaeld. Nu *verblindt de God van deze eeuw de zinnen der ongelovigen*, voor zo ver hy hun verstand dermaten weet te begochelen, te overdwarschen, en tot andere zaken, te bepalen, dat zy, in de leer van het Euangelie, hoe duidelyk dezelve ook worde voorgesteld, onkundig zijn en blijven, dat zy het gewicht en de dierbaerheid der waerheden, welke hun werden voorgesteld, en het personeel belang, het welk zy daerby hebben, niet zien en opmerken. Van dit alles is het gevolg, dat zy het Euangelie onverschillig aenhoren, en in het ongeloov volharden. — De middelen, van welke zich de Aertsvyand bedient, zijn *de dingen, welke verloren gaen*, de vergangelyke schijngoederen dezer waereld. By deze dingen, weet hy de aendacht der ongelovigen zodanig te bepalen, dat zy gene acht slaen, op het Euangelie; dat zy als blind worden, vóor geestelyke zaken, en niet eens denken, aen hunne eeuwige behoudenis, maer rusteloos bezig zijn, om de vergangelyke dingen van den tijd naer te jagen.

Wat bedoelt de God van deze eeuw, met die verblinding

der

der ongelovigen? De Apostel zegt; *op dat hen niet bestrale de verlichting des Euangeliums der heerlykheid van* CHRISTUS, *die het beeld van God is.*

De verlichting van het Euangelie, is dat helder licht van kennis en wijsheid, het welk, door het Euangelie, in de waereld verspreid wordt; wanneer het niet, door van buiten aenkomende omstandigheden, bedekt en beneveld werd. — De leer der genade heet hier, het *Euangelie der heerlykheid van* CHRISTUS, om dat het ons een omstandig bericht geevt, van die onnadenkelyke heerlykheid, met welke CHRISTUS, als verhoogde Middelaer, bekroond is. — CHRISTUS wordt hier genaemd *het beeld van God*, om dat hy Gods eigen en natuurlyke Zoon is, zo dat Hy den Vader, in alles, gelijk zy, Joh. X: 30. Er kan geen meer gelykend beeld van eenen Vader zijn, dan zijn Zoon; en het is, onder ons menschen, zeer gewoon, dat een zoon het beeld van zijnen Vader genaemd worde. De Apostel heeft 'er eene zeer gewichtige reden voor, om CHRISTUS hier het *beeld van God* te noemen, om ons namelyk de uitnemende voortreffelykheid van het Euangelie onder het oog te brengen; een voorstel is des te gewichtiger, naermate de persoon, over welken gehandeld wordt, meer verheven is; maer hoe gewichtig is dan het voorstel van het Euangelie, en hoe zeer verdient het onze aendacht, daer CHRISTUS, het beeld van den onzienlyken God, de hoofdpersoon van dat Euangelie uitmaekt?

Maer hoe verlichtend en heerlyk het Euangelie ook wezen moge, het *bestraelt* evenwel de ongelovigen *niet.* — Het Griekfche woord, door *bestralen* vertaeld, komt nergens anders voor. Evenwel kunnen wy den zin, uit het verband van zaken, ligtelyk opmaken. PAULUS had vs. 3. gezegd, *indien ons Euangelie* BEDEKT *is* enz.; wanneer men nu een lichtgevend voorwerp bedekt, kan het ons niet bestralen; eene kaers, onder eene koormaet bedekt, kan geen schijnsel geven, en iemand, die geblinddoekt is, wordt, door de zon, niet bestraelt. Het Euangelie derhalven bestraelt eenen mensch, wanneer deszelvs verlichting, tot in de ziel, doordringt, zo dat hy het gewicht en dierbaerheid der waerhe-

den, met opzicht tot zich zelven, leert kennen. Maer op deze wijs, worden de ongelovigen, door de verlichting des Euangeliums, niet bestraelt; zy zijn blind, voor het licht, het welk het Euangelie verspreidt, en de God van deze eeuw brengt, door zijne verblinding, te weeg, dat het Euangelie den zondaer niet bestrale; door de dingen, welke verloren gaen, legt hy een deksel op het Euangelie, en bepaelt de aendacht der ongelovigen zodanig by de vergangelyke ydelheden van den tijd, dat zy gene acht slaen op, noch eenig belang stellen, in de eeuwige dingen, welke het Euangelie voordraegt.

5. In de prediking van dit heerlyk Euangelie, verkeeren wy kruisgezanten, op eene betamelyke wijs, en derhalven is het onze schuld niet, dat het voor zommigen, nog bedekt zy. Want wy en prediken niet ons selven, wy bedoelen geenszins onzen lov, en de bevordering van ons eigenbelang, maer wy prediken Christum Jesum den Heere, en bedoelen alleen zijne eer; ende ten aenzien van ons selven prediken wy, [*dat wy*] uwe dienaren [*zijn*], en ons beyveren, om uwe eeuwige belangen te bevorderen, om Jesu wille, en ter verbreiding van zijne eer.

6. Trouwens wy hebben het Euangelie van God ontvangen, en zijn weldadig oogmerk is, om, door onze prediking, de harten der menschen te verlichten. Want Godt (*f*) die, by de schepping der waereld, door zijn almachtig bevel, gesegt heeft dat het licht uyt de duysternisse soude schijnen, (vergel. Gen. I: 3.) is de gene (*g*) die in onse herten geschenen, en ons de verborgenheden van het Euangelie, door eene onmiddelyke Openbaring, ontdekt heeft, om, door middel van onze prediking, aen anderen [*te geven*] verlichtinge der kennisse der heerlickheyt Godts in het aengesicht of *in den persoon* Jesu Christi, die den luister van Gods oneindige volmaektheden, zo in zijne leer, als in zijne verzoening, allerduidelykst ontdekt heeft.

(*f*) Genes. 1: 3. (*g*) 2 Petr. 1: 19.

SS. *De*

§§. De voortreffelykheid der Euangelie leer, tot dus ver betoogt hebbende, gaet de Apostel vervolgens over, om eene zeer schijnbare tegenwerping te beantwoorden, Kap. IV: 7— VII: 10. Deze tegenwerping was ontleend, uit de wederwaerdigheden, welke den kruisgezanten bejegenden, en hen veráchtelyk maekten.

α. In het gemeen merkt de Apostel aen, dat God hen krachten gav, om allerlei verdrukkingen te ondergaen, vs. 7, en

β. Behandelt dit stuk meer in het byzonder, Kap. IV: 8— VI: 10.

a. Hy beroept zich op de ondervinding, dat God hen, in allerlei wederwaerdigheden, krachtdadig ondersteunde, en daerin weldadige oogmerken bedoelde, vs. 8-10.

b. Hy voegt 'er by, dat ook de Christenen, uit de verdrukkingen der Kruisgezanten, wezenlyk nut trekken konden, vs. 12-15.

c. De dienaers van het Euangelie werden, onder alle wederwaerdigheden, bemoedigd, door het vleiend vooruitzicht der heerlyke vergelding, Kap. IV: 16— VI: 2.

a. Zy ondervonden die vergelding reeds aenvangelyk, vs. 16.

7. Maer, dit erkennen wy gaerne, wy hebben desen zeer kostbaren schat der heilvolle Euangelie leer, en dragen dezelve om, (*h*) in aerden vaten, in brose lichamen, welke aen veelerlei wederwaerdigheden onderworpen zijn. Wy zijn, op ons zelve aengemerkt, zeer geringe werktuigen, in de hand van God, om de verlichting van het Euangelie, in de waereld, te verspreiden. Dan daer door wordt de Euangelie leer geenszins benadeeld, of veráchtelyk gemaekt. God heeft het dus zeer wijsselyk geschikt, op dat de uytnementheyt der kracht zy (*i*) Godes, ende niet uyt ons, op dat de eer van al het gezegend uitwerksel der Euangelie prediking, aen het krachtdadig vermogen van God, het welk met dezelve medewerkt, en niet aen ons, die slechts zwakke werktuigen zijn, worde toegebracht. Wy moeten wel, om de prediking van het Euan-

(*h*) 2 Cor. 5: 1. (*i*) 1 Cor. 2: 5.

gelie, veelerlei wederwaerdigheden ondergaen, maer onder deze worden wy, door God, krachtdadig gesterkt.

8. [*Als*] die in alles verdruckt, en, door allerlei wederwaerdigheden, gekneld worden, doch wy worden niet benaeuwet, zo dat wy genen adem zouden kunnen halen, en den moed geheel opgeven. Wy worden, door de zwaerheid der rampen, welke wy ondergaen moeten, wel eens twijffelmoedigh en verlegen, zo dat wy gene uitkomst zien, doch niet mismoedigh en wanhopig, naerdien wy weten, dat God hoger zy, dan alle de hogen, en machtig, om het licht op het onverwachtst, uit de duisternis, te doen schijnen.

9. Vervolgt worden wy dikwijls, en door menschen mishandeld, doch van God, die altoos voor ons zorgt, niet [*daer*] in verlaten, wy worden wel eens, gelijk de worstelaers, in de kampspeelen, ter aerde nedergeworpen, doch niet verdorven, en geheel te onder gebracht; naerdien wy, door het Goddelyk vermogen, gesterkt, wederom opstaen.

10. (*k*) Altijt de doodinge, of het smertelyk sterven des Heeren Jesu in den lichame ommedragende, voor zo ver zich, in de rampen en de verdrietlykheden, welke wy ondergaen, een afbeeldsel vertoont van CHRISTUS lijden en sterven, op dat oock het leven Jesu in onsen lichame soude geopenbaert worden, voor zo ver onze uitreddingen, uit alle mishandelingen en gevaren, als een afbeeldsel is van CHRISTUS opstanding.

11. (*l*) Want (of *Immers*) wy die nog leven, worden altijt in den doot overgegeven, aen allerlei smerten en doodsgevaren, blootgesteld, om Jesu wille, en om de prediking van zijn Euangelie, (*m*) op dat (of *zo dat*) oock het leven Jesu in ons sterflick vleesch soude geopenbaert worden, voor zo ver onze verlossing uit allerlei verdrukkingen een afbeeldsel is van CHRISTUS opstanding uit de doden.

12. So

(*k*) Rom. 8: 17. Galat. 6: 17. Phil. 3: 10. 2 Tim. 2: 11, 12. 1 Petr. 4: 13. (*l*) Ps. 44: 23. Matth. 5: 11. Rom. 8: 36. 1 Cor. 4: 9. (*m*) 1 Cor. 15: 49. Coloss. 3: 4.

12. So dan, de doot werckt wel in ons, voor zo ver wy geduurig, aen het gevaer des doods, zijn blootgesteld, maer het leven in ulieden, voor zo ver gy, uit onze verlossing, een wezenlyk nut trekt, en daer door bemoedigd wordt.

13. Dewijle wy nu den selven Geest des geloofs en des vertrouwens hebben, gelijck 'er geschreven is, Ps. CXVI: 10, alwaer iemand, die uit een dreigend doodsgevaer, verlost was, deze verklaring doet; (*n*) Ick hebbe geloofť, en, in den uitersten nood, op God vertrouwt; daerom hebb' ick gesproken en mijne hoop beleden, so geloven en vertrouwen wy oock op den Goddelyken bystand, hoe donker het 'er ook moge uitzien, daerom spreken wy oock, en doen vrymoedige belydenis van onze hoop.

14 (*o*) Wetende dat hy die den Heere Jesum opgeweckt heeft, oock ons, uit alle noden, verlossen, en, in den laetsten dag der waereld, door Jesum sal opwecken, ende met ulieden daer voor Hem sal stellen.

15. Want alle dese dingen, zo het Euangelie het welk wy prediken, als de wederwaerdigheden, welke wy daerom ondergaen moeten, zijn om uwent wille, en dienen, ter bevordering van uw wezenlyk heil, (*p*) op dat de vermenigvuldigde genade, door de dancksegginge van vele, overvloedigh werde ter heerlickheyt Godts, (of *op dat*) naermate de genadeweldaden, door merkwaerdige verlossingen uit dreigende gevaren, aen my bewezen, des te groter zijn, gylieden ook des te meerder stof mogt hebben, tot dankzeggingen, door welke Gode de heerlykheid wordt toegebracht.

16. Daerom en vertragen wy niet, wy verslappen niet, in onzen yver, maer, in weerwil van alle rampen en wederwaerdigheden, welke ons, om de prediking van het Euangelie, overkomen, gaen wy, in ons werk, rustig voort. Trouwens wy zien, op de heerlyke vergelding, waer van wy reeds de beginselen ondervinden: want hoe-

(*n*) Ps. 116: 10. (*o*) Rom. 8: 11. 1 Cor. 6: 14 (*p*) 2 Cor. 1 11.

wel onse uytwendige mensche verdorven en ons lichaem veelszins verzwakt wort, so wort nochtans de inwendige vernieuwt; en onze ziel versterkt en meer bemoedigd van dage te dage.

b. *Die vergelding zou, by uitnemenheid, plaets hebben, in het volgend leven, Kap. IV: 17 – VI: 2.*

1. *De zaek zelve wordt in het gemeen voorgesteld, vs.* 17, 18.

–. *De verdrukking der kruisgezanten, welke slechts kortstondig was, zou, met eene uitnemende heerlykheid van eene nimmer eindigende geduurzaemheid, achtervolgd worden, vs.* 17.

– –. *Deze hoop bemoedigde hen, onder alle wederwaerdigheden, om dat zy het tijdelyke niet bedoelden, vs.* 18.

17. (*q*) Want onse lichte verdruckinge, die seer haest voorby[*gaet*], werckt ons en brengt ons aen een gantsch seer uytnement eeuwigh gewichte der heerlickheyt:

De Apostel noemt hier de wederwaerdigheden, welke hy en zijne medeambtgenoten, in en om de bediening van het Euangelie, ondergaen moesten, *onze ligte verdrukking, welke zeer haest voorbygaet.* In zich zelve was deze verdrukking zeer zwaer, en langduurig. Zy werden overäl, en, op allerlei wijzen, wredelyk vervolgd. Zy werden, in alles verdrukt, vervolgd, en zomtijds nedergeworpen, in zo ver dat zy altijd de doding van den Heer JESUS, in het lichaem, omdroegen, vergel. vs. 8-10; en Kap. VI: 4, 5, 8, 9, 10. geevt de Apostel nog eene nadere beschrijving van zijne wederwaerdigheden. Maer evenwel deze verdrukking was *ligt en haest voorbygaende*, wanneer zy vergeleken werd, met de uitnemende heerlykheid van het volgend leven, welke nimmermeer zal eindigen.

PAULUS wist gene woorden genoeg uit te denken, om, door derzelver opéénstapeling, het uitmuntende van die onnadenkelyke heerlykheid uit te drukken. Hy spreekt daerom,

(*q*) Ps. 30: 6. Matth. 5: 12. Rom. 8: 18. 1 Joh. 3: 2.

daerom, van *een gansch zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlykheid.* Een *gewicht der heerlykheid* zegt zo veel, als eene gewichtige heerlykheid. De uitdrukking, *een gansch zeer uitnemend gewicht van heerlykheid*, betekent eene gewichtige heerlykheid, welke de hoogste volmaektheid bezit. Het gewicht van deze heerlykheid is *eeuwig*, altoosduurend en onafgebroken.

Voor het overige verdient de bewoording van een *gewicht*, onze opmerking. De vergelyking van het lijden der Kruisgezanten, met de eeuwige heerlykheid, welke zy te wachten hadden, wordt, onder het zinneprent van een *gewicht*, voorgesteld, om dat dit lijden, wanneer het, tegen over die heerlykheid, in eene schael gelegd en gewogen wordt; ligt is en van zeer weinig gewicht.

18. De wederwaerdigheden, welke ons bejegenen, beschouwen wy, als iets, het welk ligt en van eenen korten duur is, wanneer wy dezelve vergelyken, met de onnadenkelyke heerlykheid, welke wy, na dit leven, te gemoet zien, en de hoop, op deze heerlykheid, bemoedigt ons, onder alle verdrukkingen. Dewijle wy niet en aenmercken en bedoelen de dingen die men siet. Wy predikers van het Euangelie beöogen niet, om de zichtbare schijngoederen dezer waereld deelächtig te worden; maer wy vestigen onze aendacht op de dingen die men niet en siet, op de onzichtbare goederen van het volgend leven. De eerste verdienen niet eens onze opmerking: Want de dingen die men siet, zijn tijtlick en van eenen korten duur, maer de dingen die men niet en siet, zijn eeuwigh, en onvergangbaer.

HET V. KAPITTEL.

2. *Meer byzonder verklaert de Apostel, dat hy en zijne medeärbeiders die heerlyke vergelding, met zekerheid, te gemoet zagen, Kap. V: 1— VI: 2.*

—. *Zy waren zeker, van die heerlyke vergelding, vs. 1.*

——. *Zy verlangden naer dezelve, vs. 2-4.*

———. *De gronden van zekerheid waren genoegzaem, vs. 5.*

————. *Deze blijde verwachting had zeer gezegende uitwerkselen, by de Kruisgezanten, vs. 6— Kap. VI: 2.*

/. *Zy waren, in alle omstandigheden, wel gemoed, vs. 6-8.*

//. *Zy hadden eenen toeleg, om den* HEER, *in alles, te behagen, vs. 9— Kap. VI: 2.*

†. *Dezen hunnen toeleg verklaert de Apostel, vs. 9. en*

††. *Wijst de drangredenen aen, welke hen daer toe aenspoorden, vs. 10— VI: 2.*

1. WAnt wy weten, met zekerheid, dat so (liever *offschoon*) ons (*a*) aerdsche huys deses tabernakels gebroken wort, wy een gebouw van Godt hebben, een huys niet met handen gemaeckt, [*maer*] eeuwigh, in de hemelen.

Het aerdsche huis dezes tabernakels zegt zo veel, als het aerdsche huis, in het welk wy, voor eenen tijd, als in eenen tabernakel wonen. De Apostel bedoelt het menschelyk lichaem. Dit is een *aerdsch huis*, het welk zijnen grondslag heeft, in het stof der aerde, een *huis des tabernakels*, om dat wy daerin, als in eenen tabernakel, voor eenen korten tijd, huisvesten. Het wordt, door den dood, *verbroken* en gesloopt. — PAULUS en zijne medeambtgenoten wensch-

(*a*) 2 Cor. 4: 7.

wenschten wel, onmiddelyk en zonder den dood te ondergaen, wanneer het mogelyk was, de hemelſche heerlykheid deelächtig te worden, gelijk by vs. 2 en 4. nader blijken zal. Dan, al wierdt die begeerte niet vervuld, offchoon de leme hut van hun lichaem, waer in zy, voor eenen korten tijd, huisvestten; door den dood verbroken en geſloopt wierd, zy waren evenwel zeker van de heerlykheid, welke zy, in het volgend leven, genieten zouden. *Wy weten*, zegt de Apostel, dat wy *een gebouw van God hebben*, dat is, *hebben zullen*; immers de tegenwoordige tijd wordt zeer gemeenzaem, voor den toekomenden, genomen, vooräl wanneer 'er, van iets, geſproken wordt, het welk zeker geſchieden zal, vergel. 1 Cor. VIII: 11. XV: 29, 32, 57. Een *gebouw* of *woonplaets van God*, is eene woonplaets, door God zelven, toebereid. — Deze woonplaets wordt nader beſchreven, als *een huis niet met handen gemaekt*, dat is, niet vergangelyk, gelijk alle gebouwen, welke, door menſchen handen, zijn opgetrokken, maer het zal een *eeuwig* huis zijn, *in de hemelen*.

Door dit *gebouw van God*, zijnde *een huis, niet met handen gemaekt, maer eeuwig in de hemelen*, hebben wy te denken, aen het verheerlykte lichaem, met welke onze zielen, by de opſtanding, zullen *overkleed* worden vs. 2. Dan zal het lichaem onverdervelyk en onſtervelyk zijn, 1 Cor. XV: 54. Dit verheerlykt lichaem zal een *gebouw van God* zijn, eene woonplaets, door God zelven, toebereid, voor zo ver het niet, als het aerdſche huis van het tegenwoordig lichaem, op eene natuurlyke wijs, en langs den gewonen weg van voortteeling, maer onmiddelyk, door God zelven, zal toebereid worden. Het zal nimmer vergaen, gelijk een *huis met handen gemaekt*, maer, aen gene verändering, onderworpen zijnde, zal het *eeuwig* en onöphoudelyk, *in de hemelen zijn*.

De mening dan van den Apostel is kortelyk deze: „ wy,
„ ik en mijne medeambtgenoten, in de bediening van het
„ Euangelie, zouden wel wenſchen, indien het mogelyk
„ was, dat wy onmiddelyk, zonder den dood te onder-
„ gaen, der hemelſche heerlykheid deelächtig wierden,

„ maer, offchoon ons brofe lichaem, waerin wy, hier op
„ aerde, voor eenen korten tijd, als in een tabernakel,
„ huisvestten, door den dood, ontbonden en gesloopt
„ wordt; zo weten wy evenwel, met zekerheid, dat wy,
„ by de opstanding der doden, een verheerlykt lichaem
„ ontvangen zullen, het welk onverderfelyk en onsterfelyk
„ wezen zal."

2. (*b*) Want (of *Trouwens*) oock in desen tabernakel, in dit sterfelyk lichaem, in het welk wy thans huisvestten, suchten wy onder veelerlei wederwaerdigheden, verlangende en zeer begerig zijnde, om, met onse woonstede, die uyt den hemel is, overkleedt te worden.

Onze woonstede, welke uit de hemelen is, zegt zo veel, als de hemelsche woonstede, het eeuwig en onvergangelyk huis, het welk wy, in de hemelen, bewonen zullen. Men denke wederom, aen het verheerlykt lichaem. Hier mede verlangde de Apostel *overkleed* te worden. Thans gebruikt de Apostel een ander zinbeeld. Te voren had hy het verheerlykt lichaem voorgesteld, onder het zinneprent van een huis; thans vergelykt hy het by een kleed, om dat dit laetste beeld meer geschikt is, voor zijne volgende redenering. Hy wenschte, dat zijne ziel, in plaets van het aerdsch en vergangelyk lichaem, waerin zy nog huisvestte, met een verheerlykt lichaem, omkleed mogt worden, namelyk *onmiddelyk en zonder den dood te ondergaen.* Dat dit de mening van PAULUS zy, is, uit het gansche verband van zaken, allerblijkbaerst. Hy wenschte, dat hy die oogenblikkelyke verandering, ten aenzien van zijn lichaem, ondergaen mogt, welke by hen, die den dag der opstanding beleven zullen, plaets zal hebben, vergel. 1 Cor. XV: 51, 52. 1 Thess. IV: 16.

Evenwel de Apostel onderwierp zich, aen het Goddelyk welbehagen, daerom voegt hy 'er by vs. 3.

3. (*c*) So wy oock bekleedt, [*ende*] niet naeckt en sullen gevonden worden.

Het baert al aenstonds een ongunstig vermoeden tegen onze

(*b*) Rom. 8: 23. (*c*) Openb. 3: 18. ende 16: 15.

onze Overzetting, dat 'er het woordeken *ende*, het welk in den Grondtext geheel niet gevonden wordt; heeft moeten worden ingelascht, om 'er eenigen zin aen te geven. Daer te boven zou het eene nuttelofe aenmerking zijn, daer het van zelvs fpreekt; dat iemand die *bekleed* is niet *naekt* zal gevonden worden. Ook zijn de verklaringen, welke aen deze woorden gegeven worden, wanneer men de gewone lefing der gedrukte Griekfche uitgaven volgt, zeer gedrongen en doorgaens geheel ongepast.

Maer 'er is eene andere lezing, welke des Apostels woorden in een allerhelderst daglicht ftelt. Zy verfchilt, maer in ééne letter, van de gewone, en wordt door verfcheidene oude handfchrivten, als mede door de aenhaling van beroemde Kerkvaderen, genoegzaem geftaevd. Op den grond van deze lezing vertalen wy *ontkleed*, in de plaets van *bekleed*, op deze wijs: *offchoon wy, zelvs* ONTKLEED zijnde, *niet naekt zullen bevonden worden.*

Bevonden worden zegt, volgens den Griekfchen fpreektrant, eenvouwig *zijn.* Door het *ontkleed worden* verftaet de Apostel het fterven, het aerdfche lichaem, door den dood, als een kleed, af te leggen. Door den dood toch, wordt de mensch, als ontkleed, hy legt het lichaem af, even als iemand, die een kleed uittrekt; en, offchoon zijne ziel zalig zy, is evenwel zijn ganfche perfoon, voor de opftanding van het lichaem, niet volkomen gelukkig.

Het is derhalven, als of de Apostel vs. 2, 3. dus redeneerde: „ wy wenschten wel, indien het mogelyk was, „ dat wy, zonder den dood, die iets verfchrikkelyks is voor „ de natuur, te moeten ondergaen, aenftonds overkleed „ wierden, met dat heerlyk lichaem, in het welk wy, in „ den hemel wonen zullen. Dan wy onderwerpen ons, „ aen het Goddelyk welbehagen. Trouwens, offchoon wy „ zelvs, door den dood, van het aerdfche lichaem, als „ ontkleed worden, zullen wy evenwel niet naekt zijn, „ naerdien wy, in den dag der opftanding, met een „ hemelsch en onverdervelyk lichaem, zullen overkleed „ worden."

Wijders herhaelt de Apostel den wensch, welken hy vs. 2. gedaen had, eenigszins uitvoeriger, vs. 4.

4. Want (of *Immers*) oock wy, die in desen brosen tabernakel van dit vergangelyk lichaem zijn, suchten beswaert zijnde met, en als gedrukt, onder veelërlei wederwaerdigheden, naedemael wy, indien het wezen konde, liever niet en willen, door den dood, van het lichaem, ontkleedt, maer onmiddelyk, zonder den dood te ondergaen, met eén verheerlykt lichaem, overkleedt worden, (*d*) op dat (of *zo dat*) het sterflicke van het leven en het onsterffelyke, als het ware oogenblikkelyk verslonden, en dit verdervelyke, met het onverdervelyke, oogenblikkelyk verwisseld worde.

5. Die ons nu tot dit selve geluk, dat het stervelyke eens, door het onstervelyke, zal verslonden worden, bereydt heeft, is Godt, (*e*) die ons oock het onderpant des Geests gegeven heeft, voor zo ver zijn Geest, die in ons woont en werkt; ons tot een onderpand verstrekt; om ons te verzekeren van die heerlyke vergelding.

6. Wy hebben dan, in dat vertroostend voorüitgezicht van die uitnemende heerlykheid des volgenden levens, altijt goeden moet, in welke verdrietige omstandigheden wy ook verkeren mogen, wy beuren onze harten altoos op, ende weten, (liever *offchoon wy weten*) dat wy inwoonende in het lichaem, en zo lang wy in dit stervelyk leven verkeren, uytwoonen en afwezig zijn van den Heere CHRISTUS, even als vreemdelingen, die, buiten hun Vaderland wonen: want de hemel, daer CHRISTUS ons hoofd zijn zalig verblijv heeft, is ons Vaderland.

7. ((*f*) Want wy wandelen hier slechts door (of *in het*) geloove, in het vertrouwen, dat wy namaels een beter goed genieten zullen, [*ende*] nog niet door aenschouwen.) Wy geloven wel, dat wy eene onnadenkelyke heerlykheid genieten zullen, maer wy zien en bezitten dezelve nog niet.

8. Maer,

(*d*) Rom. 8: 11. 1 Cor. 15: 53. (*e*) Rom. 8: 16. 2 Cor. 1: 22. Ephes. 1: 13. ende 4: 30. (*f*) 1 Cor. 13: 12. 2 Cor. 3: 18.

8. Maer, (dit herhael ik nog eens) wy hebben goeden moet; al zijn onze verdrukkingen nog zo zwaer, wy bemoedigen ons, in het vleiend vooruitzicht van de heerlyke vergelding, welke wy, met zekerheid, te gemoet zien, ende hebben meer behagen, (liever *offchoon wy meer behagen hebben*) en veel eer verkiezen zouden, wanneer wy het oog vestigen, op onze verdrukkingen, om uyt het lichaem uyt te woonen, om, uit dit ſtervelyk leven, te verhuizen, ende by den Heere CHRISTUS, in den hemel, dat beter Vaderland, naer het welk wy verlangen, in te woonen.

9. Daerom, om dat wy niet twijffelen, aen die heerlyke vergelding, welke wy te wachten hebben, zijn wy oock ſeer begeerigh, en leggen 'er ons, met inſpanning van alle onze vermogens op toe, om getrouw te zijn, in het werk des HEEREN, en het zy hier nog langer, in het verdervelyk lichaem, inwoonende, het zy eerlang uytwoonende, en, uit dit ſtervelyk leven, verhuizende, om hem welbehagelick te zijn, en ons, door ons gedrag, by den Heer te veräengenamen.

De Kruisgezanten beyverden zich, om getrouw te zijn, in hun werk, en zich daer door, by den Heer CHRISTUS, te veräengenamen, *het zy inwonende*, *het zy uitwonende*, dat is, het zy zy nog lang, in dit ſtervelyk leven, verkeren moesten, het zy zy daer uit eerlang, naer een beter Vaderland, verhuizen zouden. Trouwens hier toe hadden zy zeer gewichtige drangredenen.

†. *De eerſte is genomen, van het oordeel, het welk eens over alle menſchen gaen zal, vs.* 10-13.

‡. *De zaek zelve wordt voorgeſteld, vs.* 10.

10. (*g*) Want wy, en alle menſchen, moeten eens verſchijnen en geopenbaert worden voor den Rechterſtoel Chriſti, die verhoogd is, tot den Richter van

(*g*) Matth. 25: 32. Rom. 14: 10.

levenden en doden, (*h*) op dat een yegelick wechdrage en vergelding ontvange, naermate van 't gene door (of *in*) het lichaem, geduurende dit ſtervelyk leven, hier op aerde, [*geſchiet*] is, nae dat hy gedaen heeft, het zy goet, het zy quaet.

‡‡. *De overweging van dit geduchte oordeel ſpoorde de kruisgezanten aen, tot yver in hunne Euangelie prediking*, *vs.* 11-13.

„ *Zy zochten zondaers te bewegen tot het geloov*, *en Gode te behagen*, *vs.* 11ª.

„ *Zy hoopten zich ook*, *by de Corinthiſche Christenen*, *te verängenamen*, *offschoon zy voor zich zelven genen ydelen roem zochten*, *maer gelegenheid geven wilden*, *om alle lasteringen der valſche Leeraren te wederleggen*, *vs.* 11ᵇ-13.

11. Wy dan wetende den ſchrick des Heeren, en ons geduurig herïnnerende, hoe vreesſelyk die toekomst des Heeren ten oordeel wezen zal, bewegen de menſchen, met de meest vermogende drangredenen, tot het geloove, ende zijn daer door Gode openbaer geworden: zo dat wy zijne hoge goedkeuring verworven hebben; doch (liever *ja zelvs*) ick hope oock in uwe conſcientien geopenbaert te zijn, en de goedkeuring van uwe gewetens verworven te hebben. Dan hier van zal ik niets meer zeggen.

12. (*i*) Want wy en prijſen ons ſelven u niet wederom aen, maer wy geven u oorſake van roem over ons, wy willen u alleenlyk aenleiding geven, om u, over ons, te beroemen, en ons gedrag te prijzen, op dat gy [*ſtoffe*] ſoudet hebben, en in ſtaet zijn, om ons te verdedigen, tegen de lasteringe van de gene die alleen in het aengeſicht, naer het uiterlyk aenzien, roemen, ende niet [*in*] de oprechtheid en welmenenheid van het her-

(*h*) Pſ. 62: 12. Jer. 17: 10. ende 32: 19. Matth. 16: 27. Rom. 2: 6. ende 14: 12. 1 Cor. 3: 8. Gal. 6: 5. Openb. 2: 23. ende 22: 12. (*i*) 2 Cor. 3: 1. ende 10: 8.

herte. Ik bedoel, die valsche Leeraers, die eenen groten ophef maken van hunne uitwendige verrichtingen, maer zich, op de oprechtheid van hunne bedoelingen, niet beroemen kunnen.

13. Deze hebben gene stof altoos, om ons te lasteren. Want 't zy dat wy uytsinnigh zijn, gelijk zy voorgeven, wy zijn 't Gode; het zy wy ons zelven te veel prijzen, wy doen het niet, uit ydele eerzucht; maer om den wil van God, die van alle onze bekwaemheid alleen de gehele eer hebben moet; 't zy dat wy gematigt van sinnen zijn, in ons zelve te prijzen, wy zijn 't ulieden, ten uwen nutte, op dat gylieden onze nederigheid zoudt opmerken en naervolgen.

||. *De andere drangreden was de lievde van* CHRISTUS, *vs.* 14— *VI:* 2.

‡. *Zy wordt voorgesteld. De kruisgezanten hadden eene hartelyke lievde tot* CHRISTUS, *die voor hun gestorven was, en rekenden zich daerom verplicht, om, voor Hem, te leven*, *vs.* 14, 15.

‡‡. *Om dat zy, met* CHRISTUS, *gestorven waren, met en voor Hem leevden, hieldt alle aerdsche betrekking op*, *vs.* 16.

‡‡‡. *Te meer daer een Christen een nieuw schepsel is, die een geheel nieuw leven begonnen heeft*, *vs.* 17— *Kap. VI:* 2.

,. *Deze verändering wordt beschreven*, *vs.* 17, *en*

,,. *Voorgesteld, als een werk van God zelven*, *vs.* 18a. *By deze gelegenheid, doet* PAULUS *eenen gewichtigen uitstap, over de leer der verzoening, welke den Apostelen was toevertrouwd*, *vs.* 18b. *Kap. VI:* 2.

⁂. *Hy handelt, over de leer der verzoening*, *vs.* 18b-21.

*. *Eerst leert hy, hoe de verzoening, door* CHRISTUS, *verworven zy, en door het Euangelie moet gepredikt worden*, *vs.* 18b-20.

§. *In het gemeen*, *vs.* 18b.

§§. *Meer byzonaer*, *vs.* 19, 20.

**. *Daer na wordt de leer der verzoening nader bekrachtigd*, *vs.* 21.

⁂ ×. *De Apostel besluit dit stuk, met eene beweeglyke vermaning, om die verzoening gelovig aen te nemen*, *Kap. VI:* 1, 2.

14. Want de liefde Christi, die hartelyke lievde, welke wy den gezegenden Verlosser toedragen, dringt en spoort ons aen, om ons daerop toe te leggen, met alle vlijt en yver, dat wy ons, by den HEER, mogen veräengenamen, vergel. vs. 9.

15. Als die dit oordeelen en het, met alle recht, daer voor houden, dat indien één voor alle, als plaetsvervangende Borg, gestorven is, sy dan alle, (of *die alle*) welke hy vertegenwoordigt heeft, moeten gerekend worden, in en met Hem gestorven te zijn. Ende (of *nu*) hy, de gezegende Verlosser, is voor alle, welker borg Hy geworden was, gestorven, (*k*) op dat de gene die leven; (liever *op dat deze*,) voor welken Hy gestorven is, *geduurende hun leven*, niet meer haerselven en souden leven, in het opvolgen van hunne zondige begeerlykheden, maer tot eer van dien die voor haer gestorven ende opgeweckt is. Wanneer wy deze verrukkingsmachtige weldaed van CHRISTUS overdenken, worden onze harten blakende, in vuurige lievde, tot Hem, en deze lievde spoort ons aen, niets onbeproevd te laten, om Hem te behagen.

16. (*l*) So dan, vermits wy, met CHRISTUS, gestorven zijn, en voor Hem leven, houdt alle aerdsche betrekking op; wy en kennen daerom van nu aen niemant meer nae den vleesche, naer zijne geboorte en aerdsche betrekking; wy onderzoeken niet, of iemand een Jood, en daer door, naer het vleesch, aen ons vermaegschapt zy; ende indien wy oock zelvs Christum nae den vleesche gekent hebben, nochtans en kennen wy [*hem*] nu niet meer [*nae den vleesche*], indien wy zelvs aen CHRISTUS, naer het vleesch, waren vermaegschapt geweest; en, in die betrekking, gemeenzaem verkeert hadden, zouden wy ook daer in geen wezenlyk belang stellen; te minder om dat een Christen een nieuw schepsel is, die een geheel nieuw leven begonnen heeft.

17. So dan indien yemant in Christo is, en Hem, door

(*k*) Rom. 14: 7. Galat. 2: 20. 1 Thess. 5: 10. 1 Petr. 4: 2.
(*l*) Matth. 12: 50. Joh. 15: 14. Galat. 5: 6. ende 6: 15. Col. 3: 11.

door een waerachtig geloov, heeft aengenomen, die is een nieuw schepsel, een geheel ander mensch, dan te voren, die een gansch ander leven leiden moet. Hy is, door den Geest van CHRISTUS, vernieuwd en wedergeboren; (*m*) het oude is voorbygegaen, siet, het is al nieuw geworden: een Christen is, in zijne denkwijs, neigingen, en handelingen, een geheel ander, een nieuw mensch geworden.

18 Ende deze aenmerkelyke verändering is geen menschen werk, maer alle dese dingen zijn uyt Gode, (*n*) die ons met hemselven versoent heeft door Jesum Christum, voor zo ver Hy zijnen eigenen Zoon in de waereld gezonden heeft, om alles te doen en te lijden, wat 'er nodig was, om zijne gramschap te bevredigen, ende ons doemwaerdige zondaren, in zijne hoge gunst, te herstellen. Hy is het ook, die ons, my en de overige Euangelie boden, de bedieninge der versoeninge gegeven, en ons gezonden heeft; om die verzoening aen alle zondaren bekend te maken en aen te bieden.

19. (*o*) Want (of *Te weten*) Godt was in (of *door*) Christo de zondige en verdoemelyke werelt met hemselven versoenende, hare sonden haer niet toerekenende, en van derzelver straffen ontslaende, ende Hy heeft het woort der versoeninge in ons gelegt, voor zo ver Hy ons de leer der verzoening, door onmiddelyke Openbaringen, bekend gemaekt, en gelast heeft, dezelve allerwegen te verkondigen.

20. So zijn wy dan, die van God zelven, tot de prediking van het Euangelie geroepen zijn, (*p*) gesanten van Christi wege, die, in zijne plaets, spreken, als of Godt door ons bade: want God zelvs vermaent en bidt, door ons: wy bidden van Christi wege, uit zijnen naem, en als in zijne plaets; Laet u met Godt versoenen, door die verzoening, welke CHRISTUS heeft te weeg gebracht, zo als zy u, door het Euangelie, wordt aengeboden, met een

(*m*) Jes. 43: 18. Openb. 21: 5. (*n*) Col. 1: 20. 1 Joh. 2: 2. ende 4: 10. (*o*) Rom. 3: 24, 25. Col. 1: 20. (*p*) 2 Cor. 3: 6.

gelovig hart aen te nemen, en daerin volkomen te berusten. Trouwens die verzoening is volkomen en algenoegzaem:

21. (q) Want dien vlekkeloos heiligen CHRISTUS, die geen fonde, door werkelyk bedrijv, met goedkeuring, gekent en heeft, (r) heeft hy fonde voor ons en in onze plaets gemaeckt, door Hem, als plaetsvervangenden borg, onze zonden toe te rekenen, en Hem, als eenen zondaer, te behandelen, op dat wy, doemwaerdige zondaers, op grond van zijne verdiensten, in zijne gunst souden hersteld worden, en als het ware de rechtveerdigheyt zelve zijn, welke wy, aen Godts genade, te danken hebben, in geloovsbetrekking tot hem, die voor ons gestorven is.

HET VI. KAPITTEL.

אא. *De vermaning zelve vinden wy vs.* 1, *en*
בב. *De drangreden, vs.* 2.

1. ENde wy dienaers van het Euangelie, [*als*] (*a*) mede-arbeydende met God, aen de Zaligheid der menschen, (vergel. 1 Cor. III: 9) die de eer genieten, om middelen en werktuigen te zijn, van welke de Allerhoogste zich bedient, om zondaren te bewegen, tot het geloov; wy vermanen en raden u niet alleen, maer wy verzoeken u ook op het minzaemst, en bidden [*u*] oock, op de beweeglykste wijs, dat (*b*) gy de genade Godts, waerdoor gy, met de prediking van het Euangelie, en het aenbod der verzoening, verwaerdigd wordt, niet te vergeefs en vruchteloos, zonder daer uit een wezenlyk nut te trekken, moogt ontfangen hebben.

2. (*c*) Want hy, die de Onfeilbare is, segt Jes. XLIX:

(*q*) Jes. 53: 9. 1 Petr. 2: 22. 1 Joh. 3: 5. (*r*) Jes. 53: 12. Rom. 8: 3. Galat. 3: 13. (*a*) 1 Cor. 3: 9. (*b*) Hebr. 12: 15. (*c*) Jes. 49: 8.

XLIX: 8., tot den MESSIAS zijnen Zoon: In den aengenamen tijt, wanneer Ik eene verbazende proev gav van mijne lievde tot de waereld, hebbe ick u, uit uwe benauwdheid, tot my roepende, verhoort, ende in den dagh der faligheyt, wanneer gy bezig waert, met de reinigmaking der zonden te weeg te brengen, hebbe ick u geholpen. Siet nu is 't, voor u Corintheren, in nadruk, de wel-aengename tijt, nu wordt u de vergeving der zonden, in het bloed van CHRISTUS, op het minzaemst aengeboden; siet nu is 't ook voor u, in nadruk de dagh der faligheyt, nu kunnen de grootsten der zondaren, door het geloov in CHRISTUS, volkomen zalig worden. Bedient u dan, van deze gunstige gelegenheid; verönachtzaemt dit onschatbaer voorrecht niet. Immers gy weet niet, hoe lang de dag der genade voor u duuren zal.

d. De Apostel voegt 'er by, dat hy en zijne medeämbtgenoten zich, onder alle wederwaerdigheden, betamelyk gedroegen, zo dat men, tegen hunne bediening, niets konde inbrengen, vs. 3-10.

a. Dit wordt, in het gemeen, voorgesteld, vs. 3, 4a.

b. In verscheidene byzonderheden, nader aengewezen, vs. 4b-10.

3. (*d*) Wy predikers van het Euangelie en geven geenen aenstoot in eenigh dingh, maer wy wachten ons zorgvuldig van alles, waer door iemand, het zy in het zy buiten de Gemeente, zoude kunnen geërgerd worden, op dat de bedieninge, welke ons is toevertrouwd, niet gelastert en worde, en ons ambt in verächting kome.

4. Maer wy (*e*) als dienaers Godts, maken ons selven in alles aengenaem, wy maken ons, in alle gevallen, en in alle onze handelingen, openbaer, als dienaers van God, en gedragen ons, gelijk het zulken betaemt, welke God tot zijne dienaers, in de prediking van het Euangelie, geroepen heeft; (*f*) in (of *door*) vele verdraegsaem-

(*d*) Rom. 14: 13. 1 Cor. 10: 32. (*e*) 1 Cor. 4: 1. (*f*) 2 Cor. 11: 23.

heyt, en eene zeer grote lijdzaemheid, in allerlei verdruckingen, in nooden, in benaeuwtheden.

5. In het ondergaen van ſlagen en onder geesſelingen, in gevanckeniſſen, in beroerten en volksbewegingen, (gelijk, voor korten tijd, te Epheſus, gebeurd is, toen Demetrius de ganſche Stad, in verwarring, gebracht had), in het verrichten van zwaren arbeyt, om anderen niet tot last te wezen, in waken, in vaſten.

6. In en onder alle deze wederwaerdigheid, bewaren wy de reynigheyt van hart en wandel. Onder dit alles, wandelen wy in kenniſſe en bedachtzaemheid, in lanckmoedigheyt, allerlei hoon en ſmaed geduldig verdragende, zonder tot toorn verwekt te worden, in goedertierenheyt, zoekende anderen zo veel voordeel toe te brengen, als maer in ons vermogen is. Zo gedragen wy ons, in en *door* den byſtand van den Heyligen Geeſt. De goede geſteldheid van onze gemoederen maken wy openbaer, in het uitoeffenen van ongeveynſde liefde.

7. In het onvermoeid prediken van het woort der waerheyt. Trouwens wy worden, door een hoger vermogen, onderſteund; zo gedragen wy ons, in de kracht Godts. Wy beſtrijden de vyanden der waerheid, door de wapenen der gerechtigheyt, dat is, *met de rechte wapenen*, het zwaerd des Geestes, en het ſchild des geloovs, waer mede wy toegerust zijn, aen de rechter ende aen de ſlincker [*zijde*] als geestelyke Krijgsknechten, die het ſchild, met de ſlinke, en het zwaerd, met de rechte hand, houden. Zo gedragen wy ons,

8. Door (of *in*) eere ende oneere. Het zy wy geëerd, het zy wy veracht worden, wy blijven, aen ons ambt, en aen onze betrekking, getrouw door quaet geruchte ende goet geruchte, het zy de menſchen goed, het zy zy kwaed van ons ſpreken; want, van zommigen, worden wy als verleyders ten toon geſteld, ende [*nochtans*] zijn wy waerachtige; volhardende, in het prediken van de leer der waerheid.

9. Als onbekende, ende [*nochtans*] bekent, daer zommigen ons niet, voor Apostelen, erkennen willen,

of-

of schoon wy ons, als de zodanigen, ten overvloede bekend maken: (g) als stervende, die in een geduurig doodsgevaer zijn, worden wy door zommigen beschouwd, ende siet wy leven nog, door Gods gunstige voorzorg. Door anderen worden wy beschouwd, als getuchtiget, als menschen, die, om hunne wanbedrijven, gestraft worden, ende evenwel wy worden niet gedoodet:

10. Als droevigh zijnde worden wy, door zommigen, aengemerkt, even als of wy treurden, onder onze wederwaerdigheden; doch, wetende, dat God voor ons zorgt, zijn wy altijt blijde. Wy worden ten toon gesteld, als arme en verachte lieden; doch wy zijn in de daed vele rijck makende, door hun onvergangbare schatten mede te delen, als mede door het inzamelen van aelmoesen voor behoevtigen; als niets hebbende en van alles beroovd, worden wy veracht; ende [*nochtans*] zijn wy alles besittende, wat wy nodig hebben.

§§§. Na dat de Apostel de voortreffelykheid der Euangelieleer, als mede zijn gedrag en dat van zijne ambtgenoten, in het prediken van dezelve, uitvoerig betoogt en verdedigt had, Kap. III: 1— *VI:* 10, *besluit hy dit stuk, met eene opwekking, aen de Corinthische Christenen, om de lievde, welke de Kruisgezanten hun bewezen, met wederlievde te beantwoorden, Kap. VI:* 11— *VII:* 16.

A. Deze opwekking wordt hoofdzakelyk voorgesteld, Kap. VI: 11-13.

α. PAULUS *verzekert de Corinthische Christenen, van zijne hartelyke en oprechte lievde, vs.* 11, 12. *en*

β. Vordert, op dien grond, hunne wederlievde, vs. 13.

11. Onse mont is open gedaen tegen u, o Corintheren; onze lievde tot ulieden is zo blakende, en wy zijn daer mede dermaten vervuld, dat wy 'er niet van zwijgen kunnen; ons herte is uytgebreydt, wy dragen u eene uitgebreide lievde toe, en ons gansche hart is daer mede, als het ware, geheel vervuld.

(g) Ps. 118: 18. Jes. 26: 19.

12. Gy en zijt niet naeuwe in ons, gy beſlaet geensʳ zins eene enge plaets, in ons hart, en in onze genegenheid; maer gy zijt naeuwe in uwe ingewanden, uwe genegenheid, jegens my en mijne medeambtgenoten, is zeer bekrompen, wy beſlaen ſlechts eene zeer enge plaets, in uwe ingewanden en genegenheid.

13. Nu dan beantwoordt onze hartelyke lievde, met wederlievde; [*om*] de ſelve vergeldinge [*te doen*], om, met eene gelyke evenredigheid, aen onze ruime lievde te beantwoorden (ick ſpreke, met vrymoedigheid, (*h*) als tot [*mijne*] kinderen, welke ik, door het Euangelie, geteelt heb, vergel. 1 Cor. IV: 14.) ſo wordet gy oock uytgebreydet, geevt ons ook wederkerig eene ruime plaets, in uwe harten en genegenheid.

B. Deze opwekking wordt, door tusſchen inkomende vermaningen, afgebroken, Kap. VI: 14— *VII:* 1.

α. De Apostel vermaent de Corinthiſche Christenen, om heilig te wandelen, en zich te onderſcheiden, van de ongelovige Joden, vs. 14ᵃ.

β. Deze vermaning wordt, met krachtige drangredenen, aengebonden, vs. 14ᵇ— *VII:* 1.

a. De eerſte drangreden is ontleend, uit de natuur der zaken zelve, vs. 14ᵇ-16.

b. De andere uit Gods duidelyke verklaringen, vs. 17— *VII:* 1, *in welke Hy*

𝔞. De gelovigen beveelt, om gene gemeenſchap te hebben, met de ongelovigen, vs. 17.

𝔟. Met byvoeging van merkwaerdige belovten, Kap. VI: 18— *VII:* 1.

1. *De belovten worden opgegeven, vs.* 18, *en*

2. *Daer uit wordt de verplichting der gelovigen afgeleid, om heilig te zijn, in hunnen ganſchen wandel, Kap. VII:* 1.

14. (*i*) En treckt niet een ander jock aen met de

(*h*) 1 Cor. 4: 14. (*i*) Deut. 7: 2. 1 Cor. 5: 9.

de ongeloovige. (*k*) Want wat mededeel heeft de gerechtigheyt met de ongerechtigheyt? ende wat gemeynschap heeft het licht met de duysternisse?

Een ander juk aen te trekken is eene spreekwijs ontleend van dieren, welke het juk dragen. Het juk was geëvenredigd, naer de verschillende zoort van dieren; dieren, welke een ander juk dragen, zijn daerom, by de LXX, dieren van verschillende zoorten, Lev. XIX: 19. De Christenen moesten *geen ander juk aentrekken, met de ongelovigen;* het veröndersteldt, dat zy andere menschen waren, dan de ongelovigen; in hun zedelyk bestaen, van deze geheel onderscheiden. Zy moesten daerom het juk niet dragen, het welk de ongelovigen op zich namen, en voor hun in het geheel niet paste; dat is te zeggen, zy moesten, met de ongelovigen, niet gemeenzaem verkeren, hunne zeden en levenswijs niet naervolgen. Dit zou hun even zo kwalyk staen, als dat een dier het juk droeg van een ander dier, van het zelve, in zoort, ten eenemael onderscheiden, als dat een ezel het juk van eenen os droeg, vergel. Deut. XXII: 9.

De *ongelovigen* zijn menschen, die het Christendom ongelovig verwerpen, byzonder heidenen. — Zommigen der Corinthische Christenen schijnen de losbandige zeden en gewoonten, zelvs de afgodische plechtigheden der heidenen, te hebben naergevolgt; en in zo ver een ander juk, het welk hun in het geheel niet paste, met de ongelovigen, te hebben aengetrokken. — Zulk een gedrag veröordeelt de Apostel, met het hoogste recht, en brengt hun het onvoegzame daer van uitvoerig onder het oog.

Want, (zegt hy,) *wat mededeel heeft de gerechtigheid, met de ongerechtigheid?* — *Gerechtigheid* en *ongerechtigheid* zijn hier deugd en ondeugd. Deze zijn, in het wezen der zaken, vierkant strijdig. Derhalven kunnen Christenen, die zich op de beöeffening der deugd toeleggen, gene gemeenschap hebben, met deugnieten, en 'er is niets wanvoegelyker, dan dat de eersten de gewoonten en levenswijs van de laetsten zouden naervolgen. — *Wat gemeenschap heeft het*

(*k*) 1 Sam. 5: 1, 2. 1 Kon. 18: 21. 1 Cor. 10: 21. Ephes. 5: 11.

licht, met de duisternis? De Christenen zijn, door het Euangelie, en de genade van den Heiligen Geest, verlicht, tot kennis van Gods heerlykheid; maer de heidenen waren, door bygeloov en afgodery, de duisternis zelve, Eph. V: 8. Zo zeer derhalven, als het licht, van de duisternis, onderscheiden is, moesten ook de Christenen, in zeden en levenswijs, van de ongelovige heidenen onderscheiden zijn.

15. Ende wat t'samenstemminge heeft Christus met Belial? ofte wat deel heeft de geloovige met den ongeloovigen?

De naem van BELIAL beteekent in het Oude Testament, zeer gemeenzaem eenen godlosen, eenen deugniet van den eersten rang. Hier is BELIAL, in tegenstelling van CHRISTUS, de duivel, die de heidenen begochelde, om, in de dwaesheid der afgodery, te volharden, en het Euangelie te verwerpen. *Wat zamenstemming heeft nu* CHRISTUS *met Belial*, en hoe kan iemand CHRISTUS, als zijnen heer. eerbiedigen, en te gelijk een dienaer van *Belial* wezen? *Ofte wat deel*, wat gemeens, *heeft de gelovige* Christen, *met den ongelovigen* heiden?

16. Ofte wat t'samenvoeginge heeft de Tempel Godts (*l*) met den tempel der afgoden? hoe kunnen 'er afgoden geplaetst, en afgodische plechtigheden verricht worden, in den Tempel van den eenigen en waren God? (*m*) Want (of *Immers*) gy zijt de Tempel des levendigen Godts, voor zo ver Gods Geest, in uwe harten woont, 1 Cor. III: 16. VI: 29. gelijckerwijs Godt gesegt heeft, (*n*) Ick sal in haer woonen, ende ick sal onder [*haer*] wandelen: ende ick sal haer Godt zijn, ende sy sullen my een volck zijn.

De Apostel heeft hier het oog, op verscheidene plaetsen van het Oude Testament, welke, niet letterlyk, maer zakelyk worden aengehaeld. — De eerste uitspraek: *Ik zal in hen wonen, en Ik zal onder hen wandelen*, vinden wy zakelyk, Exod.

(*l*) 1 Cor. 10: 7, 14. (*m*) 1 Cor. 3: 16. ende 6: 19. Ephes. 2: 21. Hebr. 3: 6. 1 Petr. 2: 5. (*n*) Exod. 29: 45. Lev. 26: 11, 12. Ezech. 37: 26.

Exod. XXIX: 45. Te weten God was, op eene zeer byzondere wijs, onder de Israëllers tegenwoordig, daer Hy, met het zichtbaer teeken van zijne meer byzondere tegenwoordigheid, in het Heiligdom, woonde; op zoortgelyk eene wijs, woont God ook, met zijnen Geest, in de harten der gelovigen. — De andere uitſpraek: *Ik zal hun een God zijn, en zy zullen my een volk zijn*, vinden wy Lev. XXVI: 12. De Allerhoogſte beloovt, dat hy de Israëllers, by uitnemenheid, zou begunstigen en zegenen, vorderende, dat zy Hem, met alle hunne vermogens, dienen zouden. Nu is God, in nog ſterkeren nadruk, de God der gelovigen, en zy zijn Hem een volk; maer niemand kan te gelijk een dienaer zijn van den levendigen God, en van de ſtomme afgoden. Vergel. Ezech. XXXVII: 26.

17. Daerom (*o*) gaet uyt het midden van haer, ende ſcheydet u af, ſegt de Heere, ende en raeckt niet aen 't gene onreyn is, ende ick ſal ulieden aennemen, als een volk van mijn byzonder eigendom, en als de voorwerpen van mijne onmiddelyke beſcherming.

Deze vermaning vinden wy, wederom zakelyk Jeſ. LII: 11. Zy is eigenlyk ingericht, tot de Euangelie predikers, die opgewekt worden, om zich, als geestelyke Levieten, van de hardnekkige Joden afteſcheiden, en niet langer gemeenſchap met hen te hebben, om, met de algemene boosheid, niet beſmet te worden, onder belovte, dat God zelvs, op eene byzondere wijs, voor hen zorgen, en hen beveiligen zoude. — Het gene hier, van de Euangelie predikers, met opzicht tot de hardnekkige Joden, gevorderd wordt, ligt ook voor de rekening der Christenen, met betrekking tot ongelovigen en vooral afgodendienaren.

18. (*p*) Ende ick ſal u tot een lievderijk en beſchermend Vader zijn, ende gy ſult my tot gehoorzame ſonen ende dochteren zijn, ſegt de Heere de Almachtige, die oneindig verheven is, boven de afgoden der Heidenen, en welken niemand, in het vervullen van zijne belovten, verhinderen kan.

(*o*) Jeſ. 52: 11. Openb. 18: 4. (*p*) Jerem. 31: 1.

Zoortgelyke toezeggingen ontmoeten wy wederom zakelyk op onderscheidene plaetsen van het Oude Testament, en zy worden aen den gelovigen, onder den dag van het Euangelie, in nadruk vervuld.

HET VII. KAPITTEL.

1. DEwijle wy dan dese beloften hebben, geliefde, van welke ik zo even gesproken heb, dat de Allerhoogste, by zijne gunstgenoten, wonen, en onder hen wandelen zal; dat Hy hun tot eenen God, en zy Hem tot een volk wezen zullen; dat Hy hen zal aennemen; dat zy Hem tot een volk, en zy Hem tot zonen en dochteren wezen zullen; dewijl deze grote en dierbare belovten ook aen ons gedaen zijn, laet ons dan ons selven reynigen van alle besmettinge des vleeschs ende des geests, voleyndigende de heyligmakinge in de vreese Godts.

De uitdrukking *van alle besmetting* kan ontleend zijn, van de schaduwächtige onreinheid onder de oude huishouding. Trouwens de belovten, in het slot van het vorige Kap. vermeld, zijn alle ontleend, van de voorrechten, met welke de oude Israëllers, in onderscheiding van alle de heidenen, verwaerdigd werden. — Hoe het zy, de Kruisgezanten, zo wel, als de Christenen te Corinthen, waren, *aen besmettingen van vleesch en geest*, onderworpen. Men denke, aen zulke gebreken en wangestalten, welke den ganschen mensch, beide naer ziel en lichaem, van zijnen luister beroven, en hem, in het oog van God, walgelyk maken. Meer byzonder zijn de besmettingen van het *vleesch*, zulke zonden, welke, in het ongeregeld dierlyk gestel van het lichaem, en vooräl van het bloed, hare voornaemste zitplaets hebben; de besmettingen van den *geest* zijn zulke zonden, welke in de verdorvene gesteldheid van de ziel, in de ongeregelde verbeeldingskracht, in de verkeerdheid van het oordeel, en de on-

onstuimige neigingen, haren voornaemsten grond en zitplaets hebben. Tot de eerste zoort behoren, by voorbeeld, onkuisheid, overdaed, dronkenschap, en dergelyke ondeugden; tot de tweede, hoogmoed, haet, toorn, afgunst, enz.

Een waer Christen is, door den Heiligen Geest, aenvangelyk vernieuwd en geheiligd, maer evenwel de menigvuldige verlokfels van buiten, en voorāl de inwendige verdorvenheid, welke nog is overgebleven, maken, dat hy niet alleen, voor de gemelde besmettingen, geduurig bloot ligge, maer 'er ook menigmalen aen toe geve. Hy heeft daerom nodig, zich van alle besmetting te *reinigen*, en daer van meer en meer te ontdoen, door zorgvuldig te waken, dat hy, door de gemelde ondeugden, niet besmet worde, en dus de vernieuwing van den Heiligen Geest, in zijn gansche gedrag, openbaer make.

De Apostel voegt 'er by, *de heiligmaking volëindigende in de vrees van God.* — De *Heiligmaking* bestaet, in het uitöeffenen van alle plichten der godzaligheid. De gelovige Corinthers, zo wel als de Kruisgezanten, hadden de heiligmaking, zedert zy door den Geest vernieuwd waren, reeds begonnen, maer zy was nog onvolmaekt en zeer gebrekkig. Zy moesten daerom het begonnen werk der heiligmaking yverig voortzetten, en, in het uitöeffenen der godzāligheid, al meerdere en meerdere vorderingen maken, tot dat zy het einde van hun geloov, de zaligheid van hunne zielen, bereikt hadden. — Dit moest geschieden *in de vrese Gods*, dat is, door God te vresen en te dienen. Hoe meer zy, in eenen diepen eerbied voor God, leevden, en zorgvuldig waren, om den Heiligen God niet te mishagen, zo veel te meer zouden zy ook toenemen, in heiligmaking.

De drangreden is ontleend, van de belovten, welke hun gedaen waren, *dewijl wy dan deze belovten hebben, laten wy ons zelve reinigen* enz. Trouwens wilde God, in hen, als in eenen Tempel, wonen, dan moesten zy ook rein zijn, daer de Heilige God eenen eeuwigen afkeer heeft, van alle zedelyke verkeerdheid. Wilde God in hun midden wandelen, dan moesten zy Hem ook zoeken te behagen. Zouden

zy des HEEREN zonen en dochters zijn, dan moesten zy Hem ook, als eenen Vader, vrezen, eeren en gehoorzamen.

C. Na deze tusschen inkomende vermaning Kap. VI: 14— VII: 1, vat de Apostel den afgebroken draed zijner redenering wederom op, de opwekking namelyk der Corintheren, om de hartelyke lievde, welke hy en zyne medeämbtgenoten hun toedroegen, met wederlievde te beantwoorden. Deze opwekking, welke Kap. VI: 11-13. hoofdzakelyk was voorgesteld, wordt vervolgens nader uitgebreid en aengedrongen, Kap. VII: 2-16.

α. Die zelvde opwekking wordt, met andere woorden, herhaeld, met redenen bekleed, en van misduiding gezuiverd, vs. 2-4.

a. Die opwekking wordt, met andere woorden, herhaeld, vs. 2a.

b. Met redenen bekleed, vs. 2b. en

c. Van misduiding, gezuiverd, vs. 3, 4.

2. Laet uwe lievde, jegens ons, niet eng en bekrompen, maer ruim en uitgebreid wezen. Geeft ons eene ruime plaetse, in uw hart, en in uwe genegenheden. Trouwens wy handelen niet, gelijk de valsche Leeräers doen, die ons lasteren, en pogen verächt te maken; wy en hebben niemant verongelijkt, maer in tegendeel getracht, om allen nuttig te zijn; wy en hebben niemant, door eene valsche leer, of door een kwaed voorbeeld, verdorven, maer allen zoeken te behouden; wy en hebben by niemant ons voordeel gesocht; wy hebben niet ons eigen belang, maer het wezenlyk heil van allen, behartigt. Waerom zoudt gy ons dan uwe lievde weigeren?

3. Ick en segge [*dit*] niet tot [*uwer*] veroordeelinge, en by wijs van een bitter verwijt, dat gy ons in het geheel gene lievde zoudt toedragen. Want ick hebbe u reeds Kap. VI: 11-13. (*a*) te vooren gesegt, dat gy in onse

(*a*) 2 Cor. 6: 11, 12, 13.

onse herten en genegenheden zo diep zijt ingedrongen, dat gy nimmer daer uit wederom gerukt kunt worden. Zelvs, indien het Gode zo behaegde, zouden wy begeren, om met u t'samen te sterven, ende t'samen te leven; zo na ligt gy ons aen het hart.

4. Ick hebbe vele vrymoedigheyt in 't spreken tegen u. Wanneer ik van uwe lievde, tot ons, in uwe tegenwoordigheid, getuigenis geev, doe ik dit, met alle ruimte, en zonder den allerminsten schroom. Ja ick hebbe zelvs veel roems over u, zo dat ik die vrymoedigheid hebbe, niet alleen wanneer ik dit getuigenis, in uwe tegenwoordigheid, maer ook wanneer ik het zelve, in uwe afwezenheid aflegge, in zo ver dat ik roem draeg, op uwe toegenegenheid, tot ons, zo menigmalen ik daer toe eene gepaste gelegenheid aentref. Ick ben, dat meer is, zelvs vervult met vertrooftinge, (*b*) ick ben seer overvloedigh van blijtschap in alle onse verdruckinge, naerdien de herïnnering van uwe lievde my bemoedigt, en mijne smerten lenigt.

De hoofdsom der zake gevolgelyk is deze: de Corinthische Christenen moesten de gemelde opwekking van den Apostel niet aenmerken, als eene veröordeling, als of hy hun eene schampere verwijting wilde doen van hunne lievdeloosheid, omtrent hem; maer hy wilde de zulken onder hen, welker lievde, schoon in het hart geworteld blijvende, echter ten aenzien van de dadelyke blijken, door de verkeerde inboezemingen der valsche Leerären eenigszins scheen verflauwd te zijn, wederom opwekken, om de oude lievde te doen herleven.

β. PAULUS *bindt deze opwekking nader aen*, *vs.* 5-15.

a. Vooreërst door een vertoog van die lievde, welke hy, jegens hen, betoont had, toen hy, in Macedonien, het bericht van TITUS, *aengaende hunnen toestand, in wachtte*, *vs.* 5-7.

5. Want (of *Immers*) oock als wy ons naer Troas be-

(*b*) Matth. 5: 12. Hand. 5: 41. Phil. 2: 17. Coloss. 1: 24.

geven hebben, en vervolgens in Macedonien gekomen zijn, om aldaer Titus, volgens onze affpraek, te ontmoeten, en van hem bericht te ontvangen, aengaende de gesteldheid van uwe Gemeente, en het uitwerkſel, het welk onze vorige briev gehad heeft; ſo hebben wy eene tweederlei proev gegeven van onze hartelyke lievde tot u, eerst toen ik Titus in Macedonien inwachtte, en daer na wanneer ik hem aldaer ontmoette. Toen wy in Macedonien gekomen waren, en Titus inwachtten, heeft ons vleeſch geen ruſte gehadt, ons lichaem werd afgemat, door de geſtadige ongerustheid, in welke wy verkeerden. Niet alleen hadden wy gene rust; (c) maer wy waren zelvs in alles verdruckt, en werden, van alle kanten beangſtigd; van buyten was ſtrijt en geduurige tegenkanting, van hardnekkige Joden, en ongelovige heidenen, en van binnen was ons gemoed vol van vreeſe en kommer, over den toeſtand van uwe Gemeente, daer het lang uitblijven van Titus ons aenleiding gav, om te duchten, dat de zaken by u ongunstig ſtonden, en daerom een langer verblijv van Titus vorderden. Hier in heb ik een kennelyk bewijs van mijne lievde tot ulieden gegeven, daer ik Troas, alwaer mijne prediking zeer gezegend was, (vergel. Kap. II: 12,) om uwen wil, verlaten, en zo veel tijd, in Macedonien, uit bezorgdheid over uwen toeſtand, in geduurige onrust doorgebracht hebbe.

6 (d) Doch vooräl gene mindere proev van mijne lievde tot ulieden heb ik gegeven, wanneer ik Titus ten laetſten, in Macedonien, ontmoette: want Godt, die de nedrige en bekommerden vertrooſt, heeft ons getrooſt door de komſte Titi, zijne aenkomst in Macedonien vertroostte my reeds, by voorraed, daer ik dezelve aenmerkte, als een gunstig voorteken van eene aengename boodſchap.

7. Ende niet alleen werden wy bemoedigd, door ſijne komſte, maer oock door de vertrooſtinge, met welcke hy over u, en den gewenschten toeſtand uwer Gemeente, vertrooſt is geweeſt, als hy ons verhaelde uw

(c) Hand. 16: 19, 23. (d) 2 Cor. 1: 4.

uw verlangen, om herstel, uit uw diep verval, uw kermen, over de zichtbare blijken van het Goddelyk ongenoegen, het welk gy u, door veelërlei ongeregeldheden, had op den hals gehaelt, uwen yver voor my, om my, tegen de lasteringen van mijne vyanden, te verdedigen, alſo dat ick niet alleen vertroost, maer zelvs te meer verblijdt ben geweeſt, naermate ik meer over u was bekommerd geweest, en naer het bericht van Titus verlangt had.

b. De Apostel geevt een nieuw bewijs van zijne lievde, tot de Corinthiſche Christenen, ontleend, uit den inhoud van zijnen vorigen briev, vs. 8-12.

Hy oordeelde het nodig, hier melding te maken van dien briev, wijl zommigen, uit deszelvs ſcherpen en bedroevenden inhoud, beſloten hadden, dat zulk eene ſchrijvwijs niet, uit een lievderijk hart, konde voortkomen. Hy toont daerom aen, dat zijn vorig ſchrijven, niet uit een bitter hart, maer in tegendeel uit enkele lievde, was voortgevloeid.

a. By wijs van inleiding, ſtaet hy toe, dat zijn vorige briev zeer ſcherp geweest was, en dat hy zelvs, de droevheid, welke dezelve zou te weeg brengen, voorziende, tot dien tijd toe, dat hy de goede uitwerking daer van, door het bericht van TITUS, *vernomen had, enigermaten was bedroevd geweest; maer die droevheid was, in blijdſchap, verwisſeld, vs. 8, 9.*

b. Wijders toont hy, dat de droevheid der Corintheren voor hun was voordelig geweest, vs. 10, 11.

c. Waerop hy het oogmerk van zijn vorig ſchrijven nader ontvouwt, vs. 12.

8. Want hoewel ick u in den Sendbrief bedroeft hebbe, 't en berouwt my niet, hoewel het my berouwt heeft: Want ick ſie dat deſelve Sendbrief, hoewel voor eenen kleynen tijt, u bedroeft heeft.

9. Nu verblijde ick my, niet om dat gy bedroeft zijt geweeſt, maer om dat gy bedroeft zijt geweeſt tot bekeeringe. Want gy zijt bedroeft geweeſt nae Godt, ſo dat gy in geen dingh ſchade van ons geleden en hebt.

Met eene geringe verplaetſing, welke meermalen gebruikelyk is, kan men deze woorden meer vloeibaer, op deze wijs, vertalen: *Ik zie, dat mijn briev u, eenen kleinen tijd, bedroevt hebbe, en, offchoon het my ook, in het eerst, berouwt hebbe, u bedroevt gemaekt te hebben, zo berouwt het my echter nu niet meer; dan ik verblijd my thans niet, om dat gy bedroevt zijt geweest; maer om dat gy bedroevt zijt geweest, tot bekeering*, enz.

De Apostel ſtaet twee dingen toe; eerst dat zijn vorige Briev de Corinthiſche Christenen, *voor eenen kleinen tijd, bedroevt* had, tot dat zy namelyk de gezegende uitwerkſelen van die droevheid beſpeurt hadden; daer na, dat hy deze hunne droevheid vooruitziende, *in het eerst*, zo lang hy namelyk, omtrent de uitwerking van zijn ſchrijven, door TITUS geen bericht gekregen had, daer over *berouw* gehad hadde; maer het was evenwel geen eigenlyk gezegd berouw geweest, hy was alleenlyk ongerust geweest, of zijn ſchrijven misſchien eer verbittering, dan verbetering had te weeg gebracht.

Dan, ſchoon de Apostel het een en ander toeſtae, verklaert hy echter te gelijk, dat zijn berouw en ongerustheid had opgehouden, zodrae hy de gezegende uitwerking van zijn vorig ſchrijven, uit het aengename bericht van TITUS, verſtaen had. Toen *berouwde* het hem niet meer. Zelvs verblijdde hy zich daer over. *Maer hy verblijdde zich niet*, daer over, dat de Corinthiſche Christenen, door zijnen vorigen briev, bedroevd waren, even als of hy zich, in hunne droevheid, op zich zelve aengemerkt, verblijd hadde; maer om dat die droevheid hun, tot bekeering, geſtrekt had. Trouwens zy *waren bedroevt geweest, naer God*, de droevheid had hen, naer God, uitgedreven; het was eene heilzame droevheid geweest, niet naer het vleesch, en uit vleeſchelyke, maer uit Gode aengename beginſelen. Dusdoende

had-

hadden zy, door dat scherpe schrijven van den Apostel, *in geen ding*, dat is, gene de minste *schade geleden*, maer zy hadden daer uit een wezenlyk en uitnemend voordeel getrokken.

10. (*e*) Want de uitwerksels van uwe droevheid zijn kennelyke blijken, dat zy eene rechte en Gode behaeglyke droevheid geweest zy. Trouwens de droefheyt nae Godt, welke door God zelven veröorzaekt werd, en iemand tot God, van welken hy is afgeweken, doet wederkeren, werckt en heeft ten gevolge, een onberouwlicke bekeeringe, eene verbetering van gedrag, over welke men nimmer berouw heeft; en die tot de saligheyt leidt, en in dezelve uitloopt; maer de droefheyt der werelt, welke, uit waereldsche beginselen voortvloeit, en by waereldsche menschen plaets heeft, wanneer zy vermaend en bestraft werden, werckt de doot, en heeft het verderv ten gevolge.

11. Want siet, en merkt toch eens op; dit selve dat gy nae Godt zijt bedroeft geworden, en, met berouw, tot Hem zijt wedergekeert, hoe groote neerstigheyt, en welken gezetten yver, om het vervallene te herstellen, heeft het in u gewrocht? ja verantwoordinge, tegen de verdenking, onder welke gy gekomen waert, als of gy onverschillig waert, omtrent alle ergernissen, ja onlust en misnoegen, over de ongeregeldheden, welke onder ulieden plaets hadden, ja vreese, voor verdere blijken van het Goddelyk ongenoegen, ja verlangen, naer vernieuwde proeven van de Goddelyke gunst, ja yver, om ergernissen wech te doen, ja wrake en straföeffening, over den bloedschender; in alles hebt gy uselven bewesen reyn te zijn in dese sake, in het weren der ergernissen, en in het uitwerpen van den bloedschender.

12. Hoewel ick dan, in mijnen vorigen briev, zeer scherp aen u geschreven hebbe, [*dat*] en is niet alleen geschied, om diens wille die onrecht gedaen hadde,

(*e*) 2 Sam. 12: 13. Matth. 26: 75. Luc. 18: 13.

den bloedschender namelyk, noch om diens wille dien onrecht gedaen was: maer op dat onse vlijtigheyt voor u, en onze hartelyke zucht, om uwe wezenlyke belangen te bevorderen, soude by u openbaer worden, in de tegenwoordigheyt Godts, die 'er getuige van is.

Die onrecht gedaen had, of de belediger, is zekerlyk de bloedschender, die eene zeer grote ergernis gegeven had, vergel. 1 Cor. V. Maer wie is hy, *dien onrecht gedaen was*, of de beledigde, die zekerlyk hoogst beledigd was? vergel. XXII Deel p. 353. — Voor het naest evenwel zouden wy denken, dat de Apostel zich zelven bedoele; immers hy was, door het ongestraft laten van den bloedschender, in zo ver beledigd, als men daer door aenleiding gegeven had, dat hy gelasterd werd, als of hy onverschillig ware, omtrent de grootste ergernissen.

Nu had hy, in den vorigen briev, zeer scherp geschreven, niet alleen met oogmerk, om den bloedschender tot berouw te brengen, en ook niet zo zeer, om zijne eigene eer te verdedigen, maer om zijnen yver en zijne hartelyke zucht, ter bevordering der wezenlyke belangen van de Corinthische Gemeente, waer van de alwetende God getuige was, openbaer te maken.

Dit gansche vertoog derhalven vs. 8-12. was recht geschikt, om de Christenen te Corinthen te overtuigen, dat het vorige schrijven van den Apostel, hoe scherp ook, uit enkele lievde was voortgekomen.

c. De Apostel voegt 'er nog een derde bewijs van de lievde by, welke hy en zijne medeämbtgenoten den Corinthische Christenen toedroegen, ontleend van de blijdschap, welke zy allen in het gemeen, en hy PAULUS *in het byzonder gevoelt hadden, toen* TITUS, *met een aengenaem bericht, van Corinthen was terug gekomen, vs.* 13-15.

13. Daerom, om dat wy u zulk eene hartelyke lievde toedragen, zijn wy vertroost geworden over uwe vertroostinge. Het heeft my en mijne medeärbeiders uiter-

maten zeer verblijdt, dat wy bericht kregen van de goede uitwerkſelen, welke mijn vorige briev by u gehad heeft; ende wy zijn nogh overvloedelicker verblijdt geworden over de blijtſchap Titi, welke hy ons verklaert heeft, om dat ſijn geeſt van u allen verquickt is geworden, daer gy hem, met alle vriendelykheid, ontvangen, en betoont hebt, dat gy gereed waert, om de ergernisſen wech te doen, en het vervallene te verbeteren.

14. Want indien ick yet by hem over u geroemt, en hem een gunſtig denkbeeld van uwe gereedheid, om alle ergernisſen te weren, ingeboezemt hebbe, ſo en ben ick niet beſchaemt geworden, als of ik verkeerde gedachten van ulieden gevoedt hadde, maer gelijck wy alles met waerheyt tot u geſproken hebben, gelijk de leer, welke wy ulieden gepredikt hebben, waerheid is, alſoo is oock onſe roem dien [*ick*] by Titum [*geroemt*, en het goed getuigenis, het welk ik hem van ulieden gegeven *hebbe*], waerheyt geworden:

15. Ende ſijn innerlicke bewegingen zijn te overvloediger tegen u, zijne tedere toegenegenheid tot ulieden neemt geduurig toe, als hy uwer aller gehoorſaemheyt overdenckt, hoe gy hem met vreeſe ende beeven, met alle blijken van eerbied, hebt ontfangen, zijn gezach, in alles, erkennende.

y. De Apostel beſluit dit ganſche ſtuk, met eene verklaring, dat hy, op de lievde en gehoorzaemheid der Corinthiſche Christenen, in alles, ſtaet maekte, vs. 16.

16. Ick verblijde my dan, dat ick in alles van u, ten aenzien van uwe lievde en gehoorzaemheid, een goed vertrouwen magh hebben.

HET VIII. KAPITTEL.

I. Wijders maekt de Apostel nadere bestellingen, omtrent het inzamelen der lievdegaven, waer van hy, in den vorigen briev, gesproken had, Kap. VIII, IX.

DE Apostel is Kap. VIII en IX. daer op uit, om de Christenen in Palestina, die, in eenen drukkenden nood van eene diepe armoede, verkeerden, aen de weldadigheid der gegoede Christenen te Corinthen, ernstig aen te bevelen. — Dit stuk behandelt hy, met ongemeen veel beleid en welsprekenheid, overëenkomstig den aert der zake, en de omstandigheden der Corinthische Gemeente. Hy voorzag bedenkingen en tegenkantingen, maer hy richt zijn voorstel zodanig in, dat het recht geschikt was, om de gemoederen der Corintheren in te nemen, en hen, tot het betrachten van hunnen plicht, te overreden.

Wy onderscheiden, in dit aengelegen stuk, vier hoofdbyzonderheden.

A. *Eene treffende opgaev van de zonderlinge milddadigheid der Macedoniers, aen de nooddruftige Christenen te Jerusalem, Kap. VIII: 1-5.*

B. *Eene opwekking der Corinthische Christenen, om dit lovwaerdig voorbeeld naer te volgen, vs. 6-15.*

C. *Eene aenprijzing der broederen, die de inzameling doen zouden, Kap. VIII: 16— IX: 5.*

D. *Eene ernstige vermaning, om rykelyk mede te delen, Kap. IX: 6-16.*

A. *In de eerste hoofdbyzonderheid, Kap. VIII: 1-5.*

A. Wordt eerst de zonderlinge milddadigheid der Macedonische Christenen in het gemeen voorgesteld, vs. 1.

B. Wijders wordt deze zaek meer byzonder behandeld, vs. 2-5.

α. De Apostel spreekt, van de grootheid hunner milddadigheid, vs. 2-4, en

β. Van de rechte wijs, op welke zy dezelve geöeffent hadden, vs. 5.

Dit

Dit gansche vertoog was daertoe ingericht, dat de Corinthische Christenen, door het lovwaerdig voorbeeld der gelovigen in Macedonien, mogten bewogen worden, om het zelve naer te volgen.

1. Voorts maken wy u, met blijdschap, bekent, mijne gelievde broeders, de genade Godts die in de gemeynten van Macedonien gegeven is:

In *Macedonien*, een groot landschap van Griekenland, waren verscheidene zeer aenzienlyke *Gemèenten*; te Philippis, te Bereën, te Nicopolis, en inzonderheid te Thessalonica. — In deze Gemeenten was *de genade Gods gegeven*. Door *de genade Gods*, bedoelt de Apostel de lievderijke milddadigheid der Macedonische Christenen, in het rijkelyk geven van aelmoessen, ten behoeve van de nooddruftige Christenen in Judea; vergel. vs. 6, alwaer het zelve oorsprongelyk woord, door *gave*, vertaeld is. De Apostel neemt hier de oorzaek, voor het gewrocht, en noemt de lievdadigheid der Macedoniers, *eene genade van God*, om dat zy daer toe, door Gods genadige werking, opgewekt en aengespoord waren, vergel. 1 Chron. XXIX: 14.

„ Ik kan niet nalaten, mijne broeders, (wil PAULUS zeggen), „ om u bericht te geven, van de merkwaerdige liev„ dadigheid der Christenen, in de onderscheidene Gemeen„ ten van Macedonien, tot welke zy, door Gods genade, „ bewogen zijn."

2. Dat in vele beproevinge der verdruckinge, midden onder veelërlei wederwaerdigheden, door welke hun geloov en standvastigheid op de proev gesteld wordt, de overvloet harer blijtschap, over het ontvangen en aennemen van het Euangelie, zeer groot zy, ende dat zelvs hare seer diepe armoede overvloedigh geweest is tot den rijckdom harer goetdadigheyt, zo dat zy, van hunne armoede, zeer rijke lievdegivten hebben uitgereikt.

Corinthen was eene rijke koopstad, en de Gemeenten in Macedonien waren arm, in vergelyking der Corinthische Christenen. Het voorbeeld der Macedoniers moest hen daerom des te meer opwekken, tot rijke lievdegaven.

3. Want ſy zijn nae hun vermogen, (ick, die thans by hen tegenwoordig ben, betuyge 't,) ja boven vermogen gewilligh geweeſt, om aelmoesſen te geven.

4. (*a*) Ons met vele vermaninge, en den ernſtigſten aendrang, biddende dat wy wilden aennemen de gave ende de gemeynſchap deſer bedieninge, die voor de heylige [*geſchiet*].

De *gaev* is, even als vs. 1 en 6, de lievdadigheid der Macedoniſche Christenen. *De gemeenſchap dezer bediening, welke voor de heiligen geſchied*, beteekent den last, om die lievdegaven aen de heiligen te bezorgen. De zaek is derhalven deze: de Macedoniſche Gemeenten hadden rijke aelmoesſen uitgereikt, en den Apostel, met zijne medeärbeideren, met allen aendrang, verzocht, om zich de moeite te laten welgevallen, van die lievdegivten, aen den armen Christenen in Judea, over te maken. — Het Griekſche woord *bediening* kan men ook nemen, voor Diakenſchap; PAULUS en zijne ambtgenoten waren verzocht, om, in dit geval, Diaconen te zijn.

5. Ende de Macedoniſche Christenen, [*deden*] niet [*alleen*] gelijck wy gehoopt hadden, maer zelvs veel meer, dan wy hadden kunnen verwachten: want zy gaven haerſelven eerſt aen den Heere en zijnen dienst over, ende [*daer na*] aen ons, om, zo als het ons goeddacht, ten algemenen nutte, in onderſcheidene bedieningen, gebruikt te worden. Deze volvaerdigheid des harten was, door den wille, en de genade Godts, in hen gewrocht.

B. De Apostel voegt 'er eene opwekking aen de Corinthiſche Christenen by, om het lovwaerdig voorbeeld der Macedoniſche Gemeenten naer te volgen, vs. 6-15.

A. De opwekking zelve wordt voorgeſteld, vs. 6, 7.

B. Daer na worden twee bedenkingen opgelost, vs. 8-15.

6. Alſo zijn wy, door de merkwaerdige mededeelzaemheid der Macedoniſche Gemeenten, aengemoedigd; dat wy Ti-

(*a*) Hand. 11: 29. Rom. 15: 26, 1 Cor. 16: 2. 2 Cor. 9: 1.

Titum vermaenden, dat gelijck hy te vooren reeds begonnen hadde, hy oock alſoo nogh deſe gave by u voleynden ſoude. Door de lievdadigheid der Macedoniſche Christenen aengemoedigd, heb ik Titus verzocht en opgewekt, dat hy de inzameling der lievdegaven, in uwe vermogende Gemeente, welke reeds begonnen was, zou voortzetten en voleindigen, niet twijffelende, of gy zult de Macedoniſche Christenen, naer uw meerder vermogen, verre weg overtreffen.

7. So dan gelijck gy in alles overvloedigh zijt, en, boven andere Gemeenten, uitmunt, in kracht van geloove, ende in woort, in de bekwaemheid, om, tot ſtichting, te ſpreken, ende in opgehelderde kenniſſe der Euangelie waerheden, ende in alle neerſtigheyt, om het vervallene te herſtellen, ende in uwe liefde tot ons, [*ſiet*] en draegt zorg, dat gy oock in deſe gave van rijke mededeelzaemheid, overvloedigh zijt en uitmunt.

α. De eerſte bedenking, welke by de Corinthieren zou kunnen opkomen, als of de Apostel deze opwekking, by wijs van een bevel, voorſtelde, wordt beantwoord, vs. 8-12.

a. In het gemeen ontkent hy deze bedenking, vs. 8.

b. Meer byzonder verklaert hy gene redenen te hebben, om hun te gebieden, vs. 9-12.

α. De Corinthers kenden hunne verplichting en de gronden daer van, vs. 9.

β. Ook was de zaek zelve allernuttigst, vs. 10-12.

8. Ick en ſegge [*dit*] niet [*als*] gebiedende Gy moest mijne opwekking zo niet verſtaen, als of ik dezelve, by wijs van een meesterlyk bevel, voorſtelde, maer [*als*] door de neerſtigheyt van andere, byzonder door den lovwaerdigen voorgang der Macedoniſche Christenen, oock de oprechtigheyt uwer liefde beproevende en u opwekkende, om mede kennelyke blijken van uwe lievdadigheid te geven. Immers ik heb niet nodig, u te gebieden.

9. Want gy wetet, en herinnert u, met eene aenbid-

dende dankzegging, de onnadenkelyke genade onses Heeren Jesu Christi, (*b*) dat hy om uwent wille is arm geworden, en het meest duldeloos lijden ondergaen heeft; daer hy, naer zijne eeuwige Godheid, oneïndig rijck en gelukzalig was: op dat gy door sijne armoede, welke Hy, als Borg, in uwe plaets ondergaen heeft, soudet rijck worden, in de schatten der eeuwige heerlykheid. Deze lievde van den Goddelyken Verlosser kan niet nalaten eenen waren Christen, tot weldadigheid, omtrent zijne nooddruftige broederen, te bewegen.

10. Ende (of *zo dan*) ick segge in desen alleenlyk [*mijne*] meyninge, maer ik schrijv geen bevel voor. Eene minzame opwekking is ook genoeg, daer de zaek zelve voor ulieden allernuttigst is. Want dit is u oorbaer en dienstig, om den roem der weldadigheid, welke gy reeds verkregen hebt, niet wederom te verliezen, als die niet alleen het doen, maer oock het willen van over een jaer te vooren hebt begonnen. Het is reeds een jaer geleden, dat gy niet alleen begonnen hebt, lievdegaven in te zamelen, maer zelvs het voornemen gehad hebt, om meer te geven, vergel. 1 Cor. XVI.

11. Maer nu voleyndigt oock het doen, laet het werk der inzameling nu zijn volle beslag krijgen. Wanneer gy nog langer zammelt, zult gy den roem der milddadigheid, die van u uitgegaen is, verliezen. Maekt daerom spoed, op dat gelijck als 'er reeds lang geweest is het goede voornemen, en de volveerdigheyt des gemoets om te willen, daer oock alsoo nu eindelyk zy het voleyndigen der inzameling, elk uyt het gene dat gy hebt, en naer evenredigheid van uw vermogen. Ik wil u gene lasten opleggen, welke gy niet dragen kunt.

12. (*c*) Want (of *Immers*) indien te vooren de volveerdigheyt des gemoets daer is, indien 'er een goed hart en voornemen is, (*d*) so is yemant Gode aengenaem, wanneer hy geevt, nae 't gene dat hy heeft.

Er

(*b*) Luc. 9: 58. (*c*) Marc. 12: 43. Luc. 21: 3. (*d*) Spr. 3: 28. 1 Petr. 4: 10.

Er wordt niet gevorderd, dat iemand geve, boven zijn vermogen, en niet nae 't gene dat hy niet en heeft.

β. De tweede bedenking, welke by de Corintheren zou kunnen opkomen, wordt beäntwoord, vs. 13-15.

a. De bedenking wordt voorgesteld, vs. 13. *en*

b. Beantwoord, vs. 14, 15.

13. Want (of *Trouwens*) [*dit en segge ick*] niet op dat andere souden verlichtinge hebben, ende gy verdruckinge. Gy moest mijne opwekking niet kwalyk begrijpen, als of ik u, door het geven van ruime aelmoessen, zou willen verarmen, op dat anderen verrijkt wierden. Geenszins, ik wilde u alleenlyk bewegen, om het overvloedige te geven, of immers zo veel, als gy, zonder u zelve te benadelen, missen kunt.

14. Maer mijn bedoeling is alleenlyk, [*op dat*] 'er, uyt uwe mededeelzaemheid, eene gelijckheyt voortkome, zo dat, door het overvloedige, het welk gy bezit, het gebrek der noodlijdende Christenen in Judea, aengevuld worde; op dat, in desen tegenwoordigen tijt, daer de Christenen in Judea veelszins gebrek lijden, uwe overvloet [*zy*] om haer gebreck [*te vervullen*]: op dat oock hare overvloet, wanneer zy denzelven, in het vervolg, bezitten mogten, en gy tot armoede mogt vervallen, insgelyks zy om uw gebreck [*te vervullen*], op dat 'er eenige gelijckheyt worde, voor zo ver de overvloed van den eenen Christen diene, ter vervulling der behoeften van den anderen, en niemand gebrek hebbe.

15. Gelijck geschreven is, Exod. XVI: 18, (*e*) Die veel [*versamelt hadde*], en hadde niet over, ende die weynigh [*versamelt hadde*], en hadde niet te weynigh; zal het dus doende ook, by de Christenen, zijn. Een Israëller, die veel van het Manna verzamelt had, deelde daer van mede, aen eenen anderen, die talrijker huisgezin, en, uit dien hoofde, meer nodig had, zo dat elk genoeg

(*e*) Exod. 16: 18.

had. Zoortgelyk een gedrag moet ook, onder de Christenen, plaets hebben; hy, die overvloed heeft, moet aen den behoevtigen mededelen, op dat ook deze genoeg hebbe.

C. *Wijders prijst de Apostel de broederen aen, die de inzameling zouden doen en overmaken, Kap. VIII: 16— IX: 5.*

A. Eerst noemt hy deze broederen, vs. 16-22.

α. In de eerste plaets noemt hy TITUS, *en roemt zijne lievde, tot de Corinthische Christenen, vs. 16, 17.*

16. Doch Gode zy danck, die de selve neerstigheyt, en dien groten yver, voor u in het herte Titi gegeven heeft,

17. Dat hy de vermaninge, om eene inzameling van lievdegaven, ten behoeve der noodlijdende Christenen in Judea, onder ulieden te doen, blymoedig heeft aengenomen, ende dat hy, tot dat werk seer neerstigh zijnde, gewilligh tot u gereyst is.

β. Daer na noemt de Apostel eenen anderen broeder, vs. 18-21.

a. Hy prijst dezen broeder, van zijn lovwaerdig karakter, vs. 18, 19.

a. Zo in den dienst van het Euangelie, vs. 18.

b. Als het inzamelen der lievdegaven, vs. 19; en

b. Geevt, by die gelegenheid, reden, waerom hy berichtte, dat 'er, behalven hem, ook anderen, tot dezen dienst, verkozen waren, ter weeneming van eene gewichtige bedenking, vs. 20, 21.

γ. Wijders spreekt de Apostel nog van eenen anderen broeder, wiens lovlyk karakter hy ons insgelyks opgeevt, vs. 22.

18. Ende wy hebben oock met hem naer Corinthen gesonden den anderen broeder, die lof heeft in den Euangelio door alle de gemeynten, welke hem en zijne prediking, met toegenegenheid, ontvangen hebben.

19. Ende dat niet alleen, dat hy roem heeft, door het prediken van het Euangelie, maer hy is oock van de gemeynten, by welke lievdegaven, ten behoeve der nood-

noodlijdende Christenen in Judea, verzameld zijn, *met opsteking der handen* verkoren, (vergel. Hand. X: 41) om met ons te reysen met dese lievdegave, die van ons bedient en overgebracht wort tot de heerlickheyt des Heeren selve, die een welgevallen heeft in weldadigheid, ende ten betoge van de volveerdigheyt uwes gemoets, om de noodlijdenden lievderijk te ondersteunen.

Wie deze broeder geweest zy, die, door de Gemeenten, verkozen was, om, met den Apostel, naer Jerusalem te reisen, en de ingezamelde lievdegivten derwaerds over te brengen, kunnen wy niet bepalen. Men denkt zeer onderscheidenlyk, aen LUCAS, aen SILAS, aen MARCUS, aen BARNABAS, aen anderen. — In het onderschrivt van dezen Briev, wordt LUCAS, met TITUS, als overbrengers van denzelven, zamengevoegd. Maer LUCAS was reeds te voren een reisgenoot van den Apostel geweest; en de hier bedoelde broeder was, door de Gemeenten, verkozen, om PAULUS, op de reis naer Jerusalem, ter overbrenging van de ingezamelde lievdegivten, te vergezellen. Ook is het uitgemaekt, dat men, op de onderschrivten, welke van lateren tijd zijn, genen genoegzamen staet maken kunne.

20. Dit verhoedende, door het verkiezen van anderen, die nevens ons de ingezamelde penningen, naer Jerusalem, zullen overbrengen, dat ons niemant en moge lasteren, of gelegenheid hebbe, van ons in verdenking te brengen, als of wy, in desen overvloet, die van ons wort bedient, en naer Jerusalem overgebracht, ons eigen voordeel bedoelden, en daer van iets, tot ons eigen gebruik, nemen zouden;

21. (*f*) Als die besorgen 't gene eerlick is, en altoos bedacht zijn, om niets te doen, dan het gene goedkeuring heeft, niet alleen voor den Heere, die onze harten kent, maer oock voor de menschen, die, naer het uiterlyk aenzien, oordelen.

22. Wy hebben oock met haer gesonden, en, by de twee gemelden, gevoegt onsen anderen broeder, welc-

(*f*) Rom. 12: 17.

ken wy in vele dingen dickmael beproeft, en, in onderscheidene gevallen, bevonden hebben dat hy neerstigh en getrouw is; ende die nu nog veel neerstiger is, en eenen meerderen yver betoont, door het groot vertrouwen dat [*hy heeft*] tot ulieden, en door de verwachting, dat gy rijkelyk zult mededelen.

B. De Apostel prijst deze opgenoemde broederen, den Corinthische Christenen, ernstig aen, Kap. VIII: 23– IX: 5.

α. Hy stelt hunne hoedanigheid en lovwaerdig karakter voor, vs. 23.

β. Hy beveelt hen den Corintheren, met verzoek, om hun, op allerlei wijzen, behulpzaem te wezen, vs. 24.

23. Het zy [*dan*] Titus, hy is mijn medegesel, gelijk gy weet, ende mijn mede-arbeyder, in de prediking van het Euangelie, by u: het zy onse, twee andere broeders, van welken ik zo even gesproken heb, sy zijn afgesanten der gemeynten, by welke inzamelingen van lievdegaven, voor de noodlijdende Christenen in Judea, gedaen zijn, om dezelve, nevens my, naer Jerusalem, over te brengen, [*ende*] een eere Christi, werktuigen, door welke de eer van onzen Verlosser bevorderd wordt. Gy kunt derhalven de zaek der inzameling en overbrenging van de lievdegaven, aen deze beproevde mannen, veilig toevertrouwen.

24. Bewijst dan aen haer de bewijsinge uwer liefde, ende onses roems van u, op dat het oock voor het aengesicht der gemeynten blijke, dat de roem, welken wy van ulieden en uwe lievdadigheid gegeven hebben, gegroud zy.

HET IX. KAPITTEL.

γ. De Apostel verklaert het oogmerk van de gemelde bezending nader, vs. 1-5.

a. Hy twijffelde niet, aen de volvaerdigheid der Corinthische Christenen, om hunne noodlijdende broederen in Judæa te onderſteunen, vs. 1, 2.

b. Maer op dat hunne lievdegaven in gereedheid wezen zouden, wanneer de Apostel, misſchien van eenige Macedoniſche Christenen, vergezeld komen zoude, vs. 3-5.

a. De zaek zelve wordt voorgeſteld, vs. 3. en

b. Aengedrongen, vs. 4, 5.

—. Om dat het, tot ſchande van den Apostel, wezen zoude, wanneer zy niet gereed waren, vs. 4.

——. Op dat de gewilligheid der Corintheren blijken mogt, vs. 5.

1. (*a*) WAnt (of *Immers*) van de bedieninge die voor de heylige [*geſchiet*], en uwe verplichting, om rijkelyk te geven, tot onderſteuning der nooddruftige Christenen in Judea, is my onnoodigh aen u te ſchrijven. Ik zal gene uitvoerige drangredenen gebruiken, om u, tot eene ruime mededeelzaemheid, te bewegen.

2. Want ick weet' de volveerdigheyt uwes gemoets, van welcke ick roeme over u by de Macedoniers, onder welke ik thans mijn verblijv heb, dat Achaja, waer van Corinthen de hoofdſtad is, reeds van over een jaer bereydt is geweeſt, om lievdegaven in te zamelen, vergel. 1 Cor. XVI; ende de lovwaerdige yver van u [*begonnen*] heeft 'er vele verweckt tot naervolging.

(*a*) Hand. 11: 29. Rom. 15: 26. 1 Cor. 16: 2. 2 Cor. 8: 4.

3. Maer ick hebbe deſe voorheen gemelde broeders tot u geſonden, met geen ander oogmerk, dan op dat onſe roem dien [*wy*] over u [*hebben*], niet en ſoude ydel gemaeckt worden in deſen deele. Wy hebben toch, by de Christenen in Macedonien, van uwe lievdadigheid, groot opgegeven; wanneer gy nu, by onze komst, nog niet in gereedheid waert, om ons de verzamelde penningen, ter overbrenging naer Jeruſalem, ter hand te ſtellen, zouden wy beſchaemd uitkomen, en het zou blijken, dat onze roem van ulieden ongegrond ware. Daerom dan alleenlyk, heb ik de gemelde broederen gezonden, op dat (gelijck ick geſegt hebbe) gy bereydt moogt zijn, wanneer ik zelvs overkome.

4. [*Ende*] dat niet mogelick, ſo eenigen van de Macedoniers met my quamen, ende u onbereydt vonden, wy (op dat wy niet en ſeggen, gy zelve) beſchaemt en worden in deſen vaſten gront der roeminge, dat is, in het gene wy, met zo vele verzekering, tot uwen roem gezegt hebben.

5. Ick hebbe dan noodigh geacht deſe broeders te vermanen, dat ſy eerſt en vooräf tot u ſouden komen, ende voorbereyden of doen voltooijen uwen te vooren aengedienden ſegen, uwe lievdegave, van welke ik reeds zo veel geſproken heb, op dat die, wanneer ik komen zal, gereet zy, alſoo als een ſegen, als eene ruime weldadigheid, ende niet als eene vreckheyt of karige givt.

De Apostel ſpreekt tweemalen van den *zegen*, en bedoelt de lievdegivt. Hy bedient zich, van eene overnoeming, door welke de oorzaek, naer het gewrocht, genoemd wordt. Eigenlyk ſtaet 'er *dankzegging*; nu brengt weldadigheid dankzegging te weeg.

D. *De Apostel besluit dit stuk, met eene vermaning, om rijkelyk mede te delen, vs. 6-16.*

A. Hy laet deze algemene aenmerking voorafgaen, dat de vergelding zal geëvenredigd zijn, naer de lievdegivt, vs. 6.

B. Hy vermaent, om gewillig en blymoedig te geven, vs. 7-14.

α. De vermaning wordt voorgesteld, vs. 7.

β. Aengedrongen, vs. 8-14.

a. Om dat God machtig is, de lievdegivten te vergelden, vs. 8-11.

𝔞. *Het welk de Apostel herïnnert, vs. 8, 9, met*

𝔟. *Eenen wensch, dat het de Corinthers ondervinden mogten, vs. 10, 11.*

b. Om dat de mildadigheid een wezenlyk voordeel aenbrengt, vs. 12-14.

C. Eindelyk geevt de Apostel Gode de eer van alles, zo van de milddadigheid zelve, als van hare vruchten, vs. 15.

6. Ende dit [*segge ick*], ter uwer aenmoediging, om rijkelyk te geven, dat God de lievdegivten uit genade, naer evenredigheid, vergelden zulle. Het is hier, op zoortgelyk eene wijs, gelegen, als in het natuurlyke. (*b*) Die spaersaemlick zaeyt, sal oock spaersaemlick maeyen, die karig is, in het uitdelen van lievdegaven, zal ook, in het volgend leven, eene bekrompene vergelding erlangen, ende die in segeningen of overvloed zaeyt, sal oock in segeningen of in overvloed maeyen; die mild is, in lievdegivten, zal ook eene ruime vergelding erlangen, vergel. Spreuk. XIX: 17.

7. Een yegelick [*doe*] gelijck hy in [*sijn*] herte ongedwongen, en naer zijne eigene keus, voorneemt: (*c*) niet uyt droefheyt en met tegenzin, ofte uyt nootdwangh. (*d*) Want Godt heeft eenen blymoedigen gever lief.

8. Ende Godt is machtigh alle genade te doen

(*b*) Spr. 11: 24. Galat. 6: 7. (*c*) Deut. 15: 7. Rom. 12: 8. (*d*) Exod. 25: 2. ende 35: 5.

overvloedigh zijn in u, om u eenen groten overvloed van genadeweldaden te schenken, op dat gy in alles alle tijt, alle genoegsaemheyt hebbende voor u zelven, van het gene gy begeren kunt; tot allen goeden wercke overvloedigh moogt zijn, vermogen en lust moogt hebben, om anderen, die minder hebben, wel te doen, op dat het ook ulieden wel gae.

9. Gelijck 'er Ps. CXII: 9. geschreven is, (*e*) Hy heeft zijne weldaden overvloedig gestroyt, hy heeft den armen rijkelyk gegeven; de vrucht van sijne gerechtigheyt, de genadige beloning van zijne lievde en mededeelzaemheid, blijft in der eeuwigheyt.

10. Doch (of *nu*) de weldadige bestuurer van het gansch Geheeläl, die het zaet den zaeyer verleent, die verleene oock broot tot spijse, ende vermenigvuldige uw gezaeysel, zo dat het gene gy als het ware zaeit, in het uitdelen van aelmoessen, overvloedig zy, ende Hy vermeerdere de vruchten uwer gerechtigheyt, of weldadigheid, zo dat de vruchten van uwe mededeelzaemheid veelvuldig zijn.

Met eene verzetting van het zinsnijdings teeken, zal men de eerste woorden ruim zo goed, overbrengen op deze wijs: Hy die *den zaeijer het zaed*, en *ook brood* tot *spijse verleent*, *verlene en vermenigvuldige uw gezaeisel* enz. De Apostel wenscht met één woord, dat de Corinthische Christenen overvloed van aerdsche zegeningen hebben mogten, met een weldadig hart, om den noodlijdenden daer van overvloedig mede te delen.

11. Dat gy in alles, in alle opzichten, rijck wordet, om in staet en bereid te zijn, tot het uitöeffenen van alle goetdadigheyt, welcke door ons werckt, en, door onze vermaningen, aenleiding geevt, dat de beweldadigde nooddruftigen het offer der dancksegginge tot Godt brengen.

12. Want de bedieninge van desen dienst, de bezorging van uwe lievdegaven, aen de noodlijdende Christe-

(*e*) Ps. 112: 9.

tenen in Judea, en vervult niet alleen het gebreck der gemelde heylige, maer is oock overvloedigh door vele danckseggingen tot Godt, of recht geschikt, om velen te bewegen, dat zy God hartelyk danken.

13. Dewijle sy door de beproevinge deser bedieninge, of van wegens dit bewijs uwer lievdadigheid, Godt verheerlicken over de onderwerpinge uwer belijdenisse onder het Euangelium Christi, of om dat gy daer in kennelyke blijken geevt, dat gy het Euangelie, het welk niets anders, dan lievde, ademt, niet alleen met den mond, maer ook met het hart, en den wandel, belijdt, ende zy zullen God ook danken, [*over*] de goetdadigheyt der mededeylinge, over de gulhartige mededeling van uwe lievdegaven, aen haer ende aen alle:

14. Ende zy zullen, door haer gebedt voor u, by God, intreden, welcke nae u verlangen, (liever *welke u hartelyk beminnen*) om de kennelyke blijken van de uytnemende en onderscheidende genade Godts over u, daer God u niet alleen, met tijdelyke zegeningen, bevoorrecht, maer ook een milddadig hart gegeven heeft.

15. Doch Gode, (of *Gode nu*) zy alleen de danck voor sijne onuytsprekelicke gave, en nooit genoeg geroemde gunsten, aen u bewezen, dat Hy u in staet gestelt, en bereidwillig gemaekt heeft, om uwen noodlijdenden broederen by te staen.

HET X. KAPITTEL.

¶. *Eindelyk houdt de Apostel zich bezig, om zijn Apostoliesch gezach, en de macht, welke hy had, om wederspannigen te straffen, te betogen en te verdedigen, Kap. X: 1— XIII: 10.*

De vyanden van den Apostel lasterden hem, dat hy laeghartig ware. Naer hun voorgeven, sprak hy wel, op eenen hogen en bedreigenden toon, wanneer hy afwezig

was, maer, wanneer hy tegenwoordig was, openbaerde hy zijne vreesächtigheid. Deze lastering, welke het Apostoliesch gezach van PAULUS zeer benadeelde, vond merkelyken ingang, by zommigen der Corintheren, die begonnen te twijffelen, of PAULUS wel zo veel macht bezat, als hy, in het schrijven, voorgav, of ten minsten daer van eene kennelyke proev verlangden. Tegen deze lastering, verdedigt zich PAULUS uitvoerig, door zijn Apostoliesch gezach te betogen, met ernstige waerschouwing aen de Corinthische Christenen, van zorg te dragen, dat zy hem niet in de noodzakelykheid stelden, om zijn gezach, by hen tegenwoordig zijnde, op eene gestrenge wijs, te handhaven, Kap. X: 1 — XIII: 10.

PAULUS verdedigt zijn Apostoliesch gezach, en de macht, welke hy bezat, om de wederspannigen te straffen, op zulk eene wijs, dat zijne lievde tot de Corintheren, maer ook tevens zijn gepaste ernst, in deze gewichtige zaek, kennelyk doorstrale. Daerom is zijne schrijvstijl, in dit vertoog, vry scherp, maer hy doet tevens blijken, dat hy niet zo zeer, tegen de Corinthische Christenen, handelde, als wel tegen zekere valsche Leerären, die, onder eene schoonschijnende vertoning, zijnen dienst en dien van zijne getrouwe medeärbeiders poogden vruchteloos te maken.

A. *Hy laet eene waerschouwing aen de Christenen van Corinthen vooräfgaen, dat zy zijne vermaningen niet zouden verächten, Kap. X: 1-11.*

A. De waerschouwing zelve vinden wy vs. 1, 2.

B. Meer byzonder voegt hy 'er by, dat deze waerschouwing niet voortkwam, uit vleeschelyke inzichten, vs. 3-11.

α. Dit wordt op zich zelve voorgesteld, vs. 3. en

β. Nader uitgebreid, vs. 4-11.

a. Zijne Apostolische macht diende, tot gewichtige einden, vs. 4-8.

a. Om de menschen tot het geloov te brengen, vs. 4, 5.

b. Om de wederspannigen te straffen, vs. 6.

b. Hy had alle redenen, om zich, wanneer hy wilde, te beroemen, byzonder op zijn wondervermögen, het welk

hem

hem gegeven was, niet om te beschadigen, maer om het nut der Gemeente te bevorderen, vs. 7, 8.

c. In het voorbygaen, voegt 'er de Apostel, ter beschaming van zijne vyanden by, dat hy, het zy afwezig, het zy by de Corintheren tegenwoordig, zich zelven, in alles, gelijk ware, vs. 9-11.

1. Voorts ick Paulus selve, die van Titus vernomen heb, hoe ik, door de valsche Leerären, gelasterd wordt, om, ware het mogelyk, mijn Apostoliesch gezach by uliedеn in verdenking te brengen; ik verzoek, en bidde u door (of *by*) de sachtmoedigheyt ende goedertierenheyt Christi, om mijne vermaning niet te verächten. Om alle gestrengheid te vermijden, wil ik eene proev nemen, om u, door zachte middelen, te recht te brengen, en daer in het voorbeeld van den zachtmoedigen en goedertieren Verlosser, die de tegensprekeren verdragen heeft, naervolgen. Dit verzoek doe ik, die, volgens het voorgeven van mijne vyanden, by ulieden tegenwoordigh zijnde wel geringh, nederig en vreesächtig ben, in mijn spreken, onder u, maer afwesende stout en scherp ben tegen u, in mijn schrijven.

2. Ick verzoek en bidde dan, dat ick tegenwoordigh zijnde niet stout en magh zijn, dat ik, wanneer ik tot u koom, niet genoodzaekt worde scherp te zijn, met die vrymoedigheyt, waer mede ick geacht worde stoutelick gehandelt te hebben, (of *waer mede ik reken, dat ik scherpelyk mag handelen,*) tegen sommige, die ons achten en lasteren, als of wy nae den vleesche wandelden.

Naer het vleesch te wandelen zegt, uit menschelyke en lage beginselen, te handelen. De valsche Leeräers beschuldigden den Apostel, dat zijne handelwijs laeg en verachtelyk was; dat hy, voor zijne zaek, niet durvde uitkomen, en zich schikte, naer de omstandigheden; dat hy, afwezig zijnde, op eenen hogen en scherpen toon, schreev, maer dat hy tegenwoordig zijnde, wanneer men hem konde tegenspreken, uit vreesächtigheid zich inbond; dat hy, op eene lage

wijs, den vreesächtigen bedreigde, en vreesde voor zulken, die hem ſtaen durvden.

3. Want (of *Trouwens*,) wandelende in den vleeſche, en in een menſchelyk lichaem, (dat is, offchoon wy menſchen zijn, van gelyke bewegingen, als alle andere), voeren wy den krijgh niet nae den vleeſche, en op eene menſchelyke wijs. In de prediking van het Euangelie, werken wy niet, uit die lage en verächtelyke beginſelen van eigen eer en voordeel, welke, onder de menſchen, zo gewoon zijn.

4. (*a*) Want de wapenen onſes krijgs, waer mede wy, in de uitbreiding van CHRISTUS Koningrijk, tegen alle hindernisſen, ſtrijden, en zijn niet vleeſchelick, het zijn niet die zwakke middelen, van welke de menſchen zich plegen te bedienen, om hun oogmerk te bereiken; maer onze wapenen zijn krachtigh door Godt, die, met onze pogingen, medewerkt, (*b*) tot nederwerpinge der ſterckten en vestingen, welke de vyanden van het Euangelie als het ware opwerpen, om deszelvs loop, ware het mogelyk, te ſtuiten.

5. Dewijle wy de trotſche overleggingen van de vyanden der waerheid, om de uitbreiding van CHRISTUS Koningrijk te dwarsbomen, ter neder werpen, ende alle hoogte die haer verheft, alle hoogmoedige ondernemingen tegen de verſpreiding van de rechte kenniſſe des waren Godts, ende alle gedachte gevangen leyden tot de gehoorſaemheyt Chriſti:

Alle de ſpreekwijzen zijn van den oorlog ontleend. De Apostel wil, met één woord, dit zeggen; dat hy en zijne medeämbtgenoten, in de prediking van het Euangelie, zich niet van lage en verächtelyke middelen bedienden, maer, door Gods almachtige medewerking, over allen tegenſtand, die zich, tegen de uitbreiding van CHRISTUS Koningrijk, aenkantten, luisterrijk zegenpraelden.

De laetſte woorden zouden wy liever dus vertalen: „ *wy* „ *leiden elk eene gedachte*, TEGEN *de gehoorzaemheid van* „ CHRIS-

(*a*) Ephes. 6: 13, &c. (*b*) Jer. 1: 10.

„ CHRISTUS, elk een voornemen, het welk gesmeed wordt;
„ om het geloov en de gehoorzaemheid aen CHRISTUS te
„ dwarsbomen, *gevangen*, en maken dezelve vruchteloos,
„ zo dat de vyanden der waerheid, aen de zaek van CHRIS-
„ TUS, al zo weinig nadeel kunnen toebrengen, als of zy
„ gevangenen waren." Het Grieksche voorzetsel *tot* vertaelt, heeft meermalen de beteekenis van *tegen*, vergel. Matth. XVIII: 15. Luc. XII: 10.

6. Ende daerënboven moet gy weten, dat wy gereet hebben [*'t gene dient*] om te wreken alle ongehoorsaemheyt, en straf te oeffenen, over de wederspannigen. Maer dit zullen wy dan eerst doen, wanneer uwe gehoorsaemheyt sal vervult, en alles, in uwe Gemeente, zal geregeld zijn.

De Apostel wilde niet eer te Corinthen komen, en zijne macht, tot straffe der wederspannigen, uitöeffenen, voor dat de gehoorzaemheid van het meerder en beste gedeelte der Corinthische Gemeente gebleken was, ten einde alle omzichtigheid, in het oeffenen van zijne Apostolische macht, te gebruiken, en zich van gene meerdere gestrengheid te bedienen, dan immers mogelyk was.

7. Siet gy aen dat voor oogen is? geevt gy acht, op de voorwendselen en uitwendige vertoningen van de valsche Leerären, die wat grootsch willen schijnen, en, door ydele zelvsverheffing, achting verwerven? Indien yemant by hemselven betrouwt, en stoutelyk voorwendt, dat hy een dienaer Christi is, geroepen, om het Euangelie te verkondigen, (vergel. Kap. XI: 23) die dencke en erkenne ook dit wederom uyt hemselven, en als van zelvs, dat gelijckerwijs hy een dienaer Christi is, alsoo wy oock dienaers Christi zijn

8. Want indien ick oock yet overvloediger soude roemen, dan onze tegenstanders roemen kunnen, van onse wondermacht, in het uitöeffenen van lichamelyke straffen, over de hardnekkigen, en hen over te geven, aen den Satan, (vergel. 1 Cor. IV: 21. V: 5,) welcke de Heere, niet aen den valschen Leerären, (vergel. 1 Cor. IV: 19, 20,) maer aen ons, aen my en mijnen medeämbtgenoten, by

uitsluiting, gegeven heeft (*c*) tot stichtinge, ende niet tot uwer nederwerpinge en verwoesting, so en sal ick niet, als een ydele en leugenächtige grootspreker, beschaemt worden. Dan van dit vermogen, het welk ons geschonken en toevertrouwd is, zal ik thans niet meer spreken.

9. Op dat ick niet en soude schijnen als of ick u door bedreigingen, in de Brieven, welke ik afwezig schrijv, wilde verschricken, terwijl ik, tegenwoordig zijnde, die gezegde macht niet zoude durven gebruiken, zo als mijne partyen lasterlyk voorwenden.

10. Want de Brieven, welke ik u schrijv, (seggen sy) zijn wel gewichtigh (of *deftig*) ende krachtigh (of *scherp*) maer de tegenwoordigheyt des lichaems is swack; wanneer ik by u tegenwoordig ben, vertoon ik mijne vreesächtigheid, ende de reden, wanneer ik mondeling tot u spreek, is verachtelick en zwak.

11. De sulcke, die ons, op deze wijs, lastert, bedencke dit, en make 'er staet op, dat hoedanige wy zijn in den woorde door Brieven, als wy afwesigh zijn, wy oock soodanige zijn in der daet, als wy tegenwoordigh zijn, zo dat wy ons zelven, het zy afwezig, het zy tegenwoordig, in alles, en altoos, gelijk zijn.

B. *De Apostel wederlegt de lastering van zijne partyen, die hem en zijne medeämbtgenoten, van eene ydele zelvsverheffing, beschuldigden, en betoogt, dat zy zelve, aen deze misdaed, schuldig stonden, Kap. X:* 12— *XII:* 18.

A. In het gemeen verklaert hy, dat niet hy en zijne medeärbeiders, maer hunne partyen, aen eene ydele zelvsverheffing, schuldig stonden, Kap. X: 12.

B. Hy behandelt dit stuk meer byzonder, Kap. X: 13— *XII:* 18.

a. Eerst geevt hy de welgegronde roemstof op, welke hy, met zijne medeärbeideren, gemeen hadt, Kap. X: 13-18.

a. Deze roemstof stelt hy voor, vs. 13-16, *en*

b. Geevt de gronden daer van op, vs. 17, 18.

(*c*) 2 Cor. 13: 10.

12. (*d*) Want, (of *Wel is waer*) wy en durven ons selven niet rekenen, ofte vergelijcken, wy kunnen van ons niet verkrijgen, om ons gelijk te stellen met, of ons zelve af te meten, naer sommige die ons by ulieden zoeken veràchtelyk te maken, en haerselven prijsen, door groot van zich zelve op te geven; maer dese en verstaen niet, en handelen daer in zeer onverstandig, dat sy haerselven met haerselven afmeten, ende haerselven slechts met haerselven vergelijcken.

De valsche Leeräers meetten zich zelve af, naer zich zelven. Zy stelden, by voorbeeld, de welsprekenheid, tot een noodzakelyk vereïschte van eenen dienaer des Euangeliums; die welsprekenheid bepaelden zy, naer hunnen eigenen smaek, en stelde dezelve tot eene maetstaf, naer welke alle predikers van het Euangelie moesten worden afgemeetten; en, om dat zy, aen die maetstaf, beantwoordden, beroemden zy zich uitermaten, verächtende PAULUS en zijne medeärbeideren.

13. Doch wy, die echte dienaers van CHRISTUS zijn, in de uitbreiding van zijn Koningrijk, en sullen niet roemen buyten de mate, noch ons zelven meerderen lov toeëigenen, dan wy verdienen, (*e*) maer dat wy, nae de mate des regels, welcke mate ons Godt toegedeelt heeft, oock tot u toe zijn gekomen.

Wy zouden de woorden, (en het voorstel zal veel duidelyker zijn) liever dus vertalen: *maer* wy beroemen ons, *naer die maetstaf, welke God* zelvs *ons gegeven heeft, dat wy* namelyk, met de prediking van het Euangelie, *zelvs tot ulieden gekomen zijn.*

De maetstaf, welke God aen den Apostel, en zijnen medeärbeideren, gegeven had, en naer welke hy zich zelven beroemde, was de uitgestrektheid van hunnen Euangeliedienst. Hoe verder zy het Koningrijk van CHRISTUS hadden uitgebreid, zo veel groter was ook de stof van hunnen roem. Zy beroemden zich, over het aental der Gemeenten, welke

(*d*) 2 Cor. 3: 1. ende 5: 12. (*e*) Ephes. 4: 7.

zy gesticht hadden. Nu had PAULUS zeer vele Gemeenten geplant, en hy was, zelvs tot de Corintheren toe, gekomen.

14. Want wy en strecken ons selven niet te wijt uyt, en matigen ons niet meer aen, dan ons toekomt; als die tot u niet en souden komen, (liever *gelijk zy doen, die tot u niet gekomen zijn,*) om onder ulieden eene Gemeente te stichten, maer die zich, over den arbeid van anderen, beroemen, vermits zy by u eene reeds bevestigde Gemeente gevonden hebben: want wy zijn oock, de eersten van allen, gekomen tot u toe, in (of *met*) den Euangelio Christi. Wy matigen ons derhalven niet te veel aen.

15. Niet roemende buyten de mate in en *over* anderer [*luyden*] arbeyt, maer hebbende hope, als uw geloove sal gewassen en meer versterkt zijn, dat wy onder (of *om*) ulieden, om de vorderingen, welke gy, in het geloov, zult gemaekt hebben, overvloedelick sullen vergrootet worden, door het Koningrijk van CHRISTUS al verder en verder uit te breiden, zo dat onze roem zal vermeerderd worden, nae onsen regel, en naer die maetstaf, welke God ons gegeven heeft, om ons zelven daer naer af te meten, vergel. vs. 13. Trouwens wy zijn voornemens, (en daer door zal onze roem meer en meer toenemen,)

16. Om het Euangelium te verkondigen in de [*plaetsen*] die op gene zijde van u [*gelegen*] zijn. Wy zijn niet gewoon, om te roemen in een anders regel, en volgens zijne maetstaf, over het gene dat [*alreede*] bereydt is, en, door anderen, verricht is.

17. (*f*) Doch, (of *Voor het overige*) wie roemt, die roeme in den Heere, en geve Gode alleen de eer van den goeden uitslag zijner pogingen.

18. (*g*) Want niet die hemselven prijst, maer dien de Heere prijst, die is beproeft, en lovwaerdig.

(*f*) Jes. 65: 16. Jer. 9: 23, 24. 1 Cor. 1: 31. (*g*) Spr. 27: 2.

HET XI. KAPITTEL.

ß. Wijders beschrijvt de Apostel de roemstof, welke hy voor zich zelven had in het byzonder, Kap. XI: 1— XII: 18.

a. Daer toe baent hy zich den weg, door een verzoek aen de Corinthische Christenen, om hem, in zijne beroeming, te verdragen, vs. 1-15.

α. Dit verzoek wordt, in het algemeen, voorgesteld, vs. 1.

1. Och of gy my een weynigh verdroegt in de onwijsheyt, en geduld had, met mijne dwaesheid; ja oock verdraegt my, en wilt immers, met my, wel eenig geduld hebben.

Het woord, door *onwijsheid* vertaeld, beteekent gemis aen verstand; het zy door een natuurlyk gebrek; het zy door ondeugd, zo dat iemand zijn verstand niet gebruikt; het zy door onoplettenheid. Ter dezer plaets wordt de tweede zoort van onwijsheid bedoeld, wanneer men zijn verstand niet gebruikt en dwaesfelyk handelt; byzonder die welke haren oorsprong heeft, uit trotschheid. Trouwens het is het werk van eenen dwaes, die, door hoogmoed, verblind is, zich zelven te prijsen, en te roemen op het gene hy heeft. Evenwel kunnen 'er redenen van noodzakelykheid voor zijn, om zich aen anderen, tot hun nut, bekend te maken, of zich, tegen laster, te verdedigen.

De Apostel had het prijsen van zich zelven, het welk zijne partyen deden, ingewikkeld afgekeurt, Kap. X: 12; en deze veráchtelyke handelwijs teekent hy hier, als eene *onwijsheid.* Maer nu zou hy ook roemen, en, uit dien hoofde, zou men hem ook voor eenen onwijsen, kunnen aenzien. Dan in de daed was het, by hem, gene onwijsheid, naerdien hy roemen zoude, niet uit het beginsel van zelvsverheffing, maer om zich, tegen den laster, te verdedigen, en het nut der Corinthische Christenen te bevoorde-

ren. — Ondertusschen wilde hy toegeevlyk met hun handelen, en hunne zwakheid te hulp komen. Oordeelden zy, dat hy, in het roemen, dwaesselyk handelde, en berispten zijne vyanden hem deswegens, hy staet het toe; maer hy verzoekt, dat zy hem, voor eenen kleinen tijd dragen, en met zijne dwaesheid, wanneer zy het zo noemden, geduld hebben zouden. Trouwens zijne redenen, welke men voor onwijs houden mogt, zouden hen, tot wijsheid opleiden.

Hy verzoekt maer *een weinig* verdragen te worden. Zou hy, tot het roemen, komen, het welk zijne partyen voor onwijsheid hielden, hy zou 'er hunne aendacht niet lang op hechten; schoon anderen hen dikwijls, en langduurig, met hun roemen, bezig hielden, het zijne zou zeer kort zijn. — Billijk verzocht hy daerom, dat zy hem verdragen, en, voor eenen korten tijd, met zijne zogenaemde dwaesheid, geduld hebben zouden.

Ja ook verdraegt my. Onze Overzetters nemen het, in eenen gebiedenden zin, als eene hervatting van het gemelde verzoek, en dan ligt 'er een byzondere nadruk in de woordekens *ook my*, als of de Apostel zeide: „ gy draegt ande-„ ren, die zich beroemen, wel in hunne onwijsheid, draegt „ dan *ook my*, zo wel, *ja* meer dan anderen, verg. vs. 19." Wy nemen het liever stellig, als een getuigenis, het welk PAULUS geevt, van der Corintheren gereedheid, om hem te dragen, als of hy zeide: „ gy hoort gaerne, dat Leeraers „ zich zelven prijsen, en daerom zult gy ook, met mijnen „ roem, wel, voor eenen korten tijd, geduld hebben „ willen."

b. *Dit verzoek wordt, met redenen, bekleed, vs.* 2-15.

1. *Deze redenen worden voorgesteld, vs.* 2-5.

-. *Om dat hy meer behoorde verdragen te worden, dan de valsche Leeräers, vs.* 2-4.

/. *Dit vertoont hy, ten zijnen opzichte, vs.* 2, 3.

//. *Met betrekking tot de valsche Leerären, vs.* 4.

2. Want ick ben yverigh over u met eenen yver Godts.

Godts. Want ick hebbe ulieden toebereydt om (*a*) [*u als*] een reyne maegt, éénen manne voor te ſtellen, [*namelick*] Chriſto:

PAULUS was *yverig*, *over* de Corinthiſche Christenen. Zijn gemoed was ontſtoken, in eene yverige gezetheid, om, voor hunnen wezenlyken welſtand, te waken. Het was geen menſchelyke yver, hy werd niet bewogen, door menſchelyke driften, maer door Gods Geest; het was daerom een *yver Gods*, een heilige yver, niet voor hem zelven, maer voor God, en in de zaek van God. — De yver kan eenen mensch wel eens vervoeren, tot onwijsheid, maer zijn yver was een yver Gods, en daerom vorderde hy, met recht, dat zy zijnen yver, welken zommigen, voor onwijsheid, aenzagen, verdragen zouden.

De grond van dezen yver was gelegen, in zijne betrekking tot hen. Deze ſtelt de Apostel voor, onder eene verbloemde vertoning: *want ik heb uliedtn toebereidt, om u, als eene reine maegd, eenen man voor te ſtellen, namelyk* CHRISTUS.

Het zinneprent is ontleend, van het huwelyk. — Zommigen menen, dat de Apostel het oog hebbe, op de gewoonte der Grieken, vooräl der Lacedemoniers, by welke zekere bedienden moesten zorg dragen, dat de maegden en hare zeden wel gevormd wierden, byzonder tusſchen de ondertrouw, en het huwelyk. Anderen menen, dat 'er gezinſpeeld worde, op de gewoonte der Joden, by welke de jonge dochters, of door hare vaderen, of door gezanten, in ondertrouw uitgegeven werden. — Hoe het wezen moge, de Apostel bedoelt hier het uithuwelyken der Gemeente, als eene reine maegd, aen CHRISTUS, als haren man. Hy was de Vader der Corinthiſche Christenen, die hen, door het Euangelie, geteelt had, 1 Cor. IV: 15. 2 Cor. VI: 13. Zijn arbeid, aen hun beſteed, ſtrekte alleenlyk, om hen tot CHRISTUS te brengen, en door het geloov, aen Hem te verbinden, om Hem alleen te beminnen, zich naer Hem te benoemen, en door Hem gezegend te worden.

Maer zouden zy, als eene reine maegd, aen CHRISTUS

(*a*) Lev. 21: 13.

worden voorgesteld, dan moest de Apostel voor hen *yveren*, en toezien, dat zy niet, door valsche Leeraers, verdorven, tot vreemde lievde, of ongeöorloovde zeden, vervoerd wierden. Dit was des te noodzakelyker, om dat anderen hen van CHRISTUS zochten af te trekken. — PAULUS betuigt deswegens zijnen kommer, vs. 3.

3. Doch ick vreese dat niet eenigsins, (*b*) gelijck de slange Evam door hare arglistigheyt bedrogen heeft, alsoo uwe sinnen bedorven worden, [*om af te wijcken*] van de eenvoudigheyt die in Christo is.

PAULUS was *bevreesd, dat de zinnen* der Corintheren zouden *bedorven worden, om af te wijken van de eenvouwigheid, welke in* CHRISTUS *is*. Hy schrijvt, aen *hunne zinnen*, dat is, hun verstand, oordeel, en genegenheden, aengemerkt als eene ondertrouwde maegd, eene *eenvouwigheid* toe. Hy heeft het oog, op die enkelheid van hunne bevattingen en geneigdheden, welke zich, door geloovsöeffening, lievde, en naervolging, tot CHRISTUS, als den eenigen man en bruidegom, uitstrekten. — Die zinnen konden *bedorven worden*, wanneer zy andere begrippen aennamen, anders oordeelden, hun geloov en lievde van CHRISTUS afstrokken, of hunne genegenheden verdeelden, en tot andere voorwerpen bepaelden.

De Apostel vreesde, dat het hun gaen mogt, als EVA, die, in het afwezen van haren man, door den Satan, die, om zijne verdervelyke hoedanigheden, zinbeeldig *de slang* genaemd word, op eene listige wijs, verleid werd, om Gode ongehoorzaem te worden. — Trouwens hem was, door TITUS, bericht, dat 'er verleiders waren onder de Corintheren, die, valsche Apostelen en dienaers van den Satan zijnde, (vergel. vs. 13, 14,) hen, van CHRISTUS en het Euangelie, zochten af te trekken, of ten minsten andere dingen, dan geloov en lievde omtrent CHRISTUS, in te boesemen. — Deze vrees maekte den yver van PAULUS, voor hun wezenlyk welzijn, des te meer gaende, daer zijne betrekking tot hen vor-

(*b*) Gen. 3: 4. Joh. 8: 44.

vorderde, om hen tot CHRISTUS te brengen; en, uit hoofde van dezen zijnen yver, mogt hy billijk verwachten, dat zy hem, in zijn roemen, en zogenaemde onwijsheid, dragen zouden.

By deze gelegenheid, toont hy ingewikkeld aen, hoe onredelyk het ware, dat zy de verleiders droegen.

4. (*c*) Want (of *Trouwens*) indien de gene die komt eenen anderen Jesum predickte, dien wy niet gepredickt en hebben, ofte [*indien*] gy eenen anderen Geest ontfinget, dien gy niet en hebt ontfangen, ofte een ander Euangelium, dat gy niet en hebt aengenomen, so verdroegt gy [*hem*] met recht.

De Apostel spreekt, in het enkelvouwige, van den *genen*, *die komt*. Hy schijnt het oog te hebben, op eenen bepaelden persoon, die de Corintheren zocht te verleiden, en van CHRISTUS aftetrekken. Deze *predikte eenen anderen* JESUS, *welken* PAULUS en zijne medeambtgenoten *niet gepredikt hadden*, dat is, hy predikte wel JESUS, maer in den smaek der Joden, hy stelde den Verlosser voor, in een ander licht, en wilde de wet, met het Euangelie, zamenvoegen.

De *Geest* schijnt hier genomen te worden, voor de leer door den Geest geopenbaerd. *Indien gy eenen anderen Geest ontvingt*, *welken gy*, namelyk van ons, *niet ontvangen hebt*, zegt dan zo veel, als „ indien die bedrieger eene andere „ leer predikt, en voorwendt, dat hy dezelve van den „ Heiligen Geest ontvangen heeft, zijnde geheel onderschei„ den van die leer, welke gy van ons ontvangen hebt."

Zo verdraegt gy hem met recht. De Apostel wil zekerlyk niet zeggen, dat de Corinthers wel en lovlyk deden, wanneer zy den gemelden bedrieger verdroegen. Hy verklaert zelvs, dat een Engel, die ondernemen mogt, om een ander Euangelie te verkondigen, vervloekt zy, Gal. I: 8. Maer het woord, het welk de Onzen door *met recht* vertalen, zegt zo veel als by ons *zeer fraei.* De Apostel geevt, gelijk men zegt, den Corintheren eenen schimpscheut, dat zommi-

(*c*) Galat. 1: 8.

gen onder hen zo zwak en achteloos waren, dat zy zich, door eenen bedrieger, verleiden lieten, en wil hun onder het oog brengen, dat 'er meerder reden was, om met hem, in zijne onwijsheid, geduld te hebben, dan de valsche Leeraren te verdragen.

--. Om dat 'er zo veel reden was, om hem te verdragen, als iemand der echte Apostelen, vs. 5.

5. Want ick achte en houde het daer voor, dat ick nergens in minder en ben geweest dan de uytnementste Apostelen.

PAULUS was nederig van geest, en noemde zich, wanneer het op personele waerdigheid aenkwam, den minsten der Apostelen, ja den minsten van alle de heiligen, 1 Cor. XV: 9. Eph. III: 8, maer, wanneer het aenkwam, op zijn bestaen na zijne bekeering, en zijnen arbeid in den dienst van het Euangelie, had hy vrymoedigheid, om het gene hy, door de kracht van CHRISTUS, gedaen had, om zich, met de andere Apostelen, en zelvs met de voornaemsten te vergelyken. Op dezen grond, betuigt hy hier, terwijl hy noodzaek had, om te roemen, dat hy, in zijne bediening, gelijk was, aen de uitnemendste der Apostelen.

2. Vervolgens lost hy eenige bedenkingen op, welke men, tegen zijn roemen, zou kunnen inbrengen, vs. 6-15.
-. De eerste was ontleend, uit de eenvouwigheid van zijn voorstel, vs. 6.

6. Ende indien ick oock slecht ben in woorden, eenvouwig in mijne manier van voorstel, zonder eene winderige vertoning van eene kwalyk geplaetste geleerdheid te maken, nochtans en ben ick 't niet in wetenschap, naerdien de zaken, welke ik, op eene eenvouwige wijs, voordraeg, eene zeer verhevene wijsheid behelsen, 1 Cor. II: 7; maer allesins, en in alle opzichten, zijn wy, ik en mijne medeambtgenoten, in alle dingen onder u openbaer geworden, voor zo ver wy ons kenbaer gemaekt hebben, als rechtgeäerte dienaers van het Euangelie.

--. De

**. *De andere bedenking was deze, dat de Apostel gene bezolding genoten of begeert had, vs.* 7-15.

/. *Zy wordt voorgesteld, vs.* 7-10.

†. *In het algemeen, vs.* 7.

††. *Meer byzonder, vs.* 8-10.

Men bracht tegen den Apostel in, dat hy gene bezolding, van de Corinthische Gemeente, genoten of begeert had, en wilde daer uit afleiden, dat hy daer toe niet gerechtigd was, en derhalven minder gezach had, dan de andere Apostelen, vergel. 1 Cor. IX: 3.

7. Hebbe ick sonde gedaen en iets misdreven, als ick my selven vernedert hebbe, door, geduurende mijn verblijv in uwe Stad, met mijne eigene handen, te arbeiden, op dat gy soudt verhoogt worden en een voorrecht genieten, boven andere Gemeenten, dat gy het Euangelie kosteloos, en zonder eenig bezwaer, ontvangen hebt? overmits ick u het Euangelium Godts (*d*) om niet verkondigt hebbe, zonder bezolding te verlangen.

Deze vraeg moest de Corinthische Christenen terstond beschamen, en hen, met verlegenheid, doen zien, hoe kwalyk zy gedaen hadden, met, aen de gemelde betichting, gehoor te geven.

8. Ick hebbe andere gemeynten als het ware berooft, en haer, in vergelyking van u, te kort gedaen, besoldinge [*van haer*] nemende om u te bedienen, en tot uw wezenlyk heil werkzaem te zijn, zo dat andere Gemeenten veel eerder redenen hebben zouden, om te klagen, dan gylieden; ende als ick by u tegenwoordigh was, ende gebreck hadde, waer in ik, door den arbeid van mijne eigene handen, voorzien moest, (*e*) en ben ick niemant lastigh gevallen.

9. (*f*) Want mijn gebreck, daer de zorg voor uwe

(*d*) 1 Cor. 9: 18. (*e*) Hand. 20: 33. 2 Cor. 12: 13. 1 Thess. 2: 9. 2 Thess. 3: 8. (*f*) Phil. 4: 15.

belangen my verhinderde, mijn nodig lichaems onderhoud te verdienen, hebben de broeders vervult, die van Macedonien quamen, byzonder die van Philippis, (vergel. Phil. IV: 15,) ende ick hebbe my selven in alles gehouden sonder u te beswaren, ende sal [*my* ook *nogh* in het toekomende *alsoo*] houden, en gedragen, dat ik niemand van ulieden tot last wezen zal. Denkt derhalven niet, dat ik deze dingen schrijv, om nu nog van achteren uwe lievdegaven te bedelen. Ik draeg 'er mijnen roem op, dat ik u het Euangelie kosteloos gepredikt hebbe, en, in dien roem, wil ik niet verkort worden.

10. De waerheyt Christi is in my, en zo zeker, als ik een oprecht Christen ben, zo zeker is het ook, dat dese roem in de gewesten van Achaja aen my niet en sal verhindert worden.

II. De bedenking wordt opgelost, door het wechnemen van eene misvatting, als of het den Apostel, aen gebrek van lievde, haperde, vs. 11-15.

†. *In het gemeen, vs.* 11.

11. Waeromme heb ik van u gene bezolding genomen, en wat is de reden, dat ik dezelve, ook in het toekomende niet genieten wil? Is 't om dat ick u niet lief en hebbe? Godt weet het tegendeel.

Men kon op het vermoeden komen, als of de reden, waerom de Apostel gene bezolding, van de Corinthische Christenen, begeerde, in gebrek van lievde gelegen ware. Te weten, nam hy bezolding, dan moest hy erkennen, dat de Corinthers zijnen dienst beantwoordden, en dat hy verplichting aen hun hadde; maer daer gene lievde is, wil men gene erkentenis hebben, en zou men de zulken, welke men wel gedaen heeft, liever voor ondankbaren doen doorgaen. — PAULUS zou in het brede hebben kunnen uitweiden, over de blijken van lievde, welke hy aen de Corinthische Christenen bewezen had; maer daer van had hy reeds te voren gesproken, Kap. VI: 11, 12. Ook waren zijne daden spre-

kende bewijzen van zijne toegenegenheid. Ter dezer plaets beroept hy zich daerom eenvouwig, op de alwetenheid van God, die zijn hart kende.

††. *Meer byzonder wijst hy de reden aen van zijne handelwijs, vs. 12-15.*

‡. *Hy wilde den valschen Leeraren de aenleiding ontnemen, om hem te lasteren, vs. 12.*

‡‡. *De verleiders stelt hy breedvoerig ten toon, in hun boosaertig karakter, vs. 13-15.*

12. Maer dat ick doe, in gene bezolding van u te nemen, dat sal ick, ook in het vervolg, nogh blijven doen, om de oorsake en aenleiding af te snijden den genen die oorsake [*hebben*] willen, om zich met ons Apostelen gelijk te stellen, op dat sy in 't gene sy roemen, bevonden mochten worden gelijck als wy. De valsche Leeraers, die u verleiden, willen zich, met ons Apostelen, gelijk stellen. Maer ik heb gene bezolding genomen, gelijk zy doen, om hun de gelegenheid af te snijden, van zich met my gelijk te stellen. Zy zoeken niets anders, dan hun eigen belang, eer, voordeel, en gemak.

13. Want sulcke valsche Apostelen, die zich voor onmiddelyke afgezanten van CHRISTUS uitgeven, en met ons in éénen rang stellen, zijn bedrieglicke arbeyders, in den dienst van het Euangelie, die geen ander doelwit hebben, dan het zelve te vervalschen, haer veranderende in en de vertoning makende van Apostelen Christi, daer zy met de daed, eenen gansch anderen heer dienen.

14. Ende het en is geen wonder, het bevreemde niemand, dat de veinsery zo ver gaen kunne: want de satan selve verandert hem in, en weet de gedaente aen te nemen van eenen Engel des lichts, gelijk gebleken is, by de verleiding van Eva, by welke hy zich uitgav, voor eenen der heilige Engelen, die onmiddelyk van God zou gezonden zijn, om haer bekend te maken, dat de tijd van het willekeurig proevgebod verstreken was.

15. So en is 't dan niet groots, en niemand moet 'er zich over verwonderen, indien oock sijne dienaers haer veranderen als [*warense*] dienaers der gerechtigheyt, van God gezonden, om den menschen den rechten weg aen te wijzen: van welcken het eynde en vergelding geëvenredigd sal zijn nae hare wercken.

b. Wijders gaet de Apostel over, om zijne roemstof te beschrijven, Kap. XI: 16— XII: 18.

a. Dit stuk heeft eene nieuwe voorbereiding, vs. 16-21.

a. PAULUS *herhaelt zijn verzoek nog eens, om, als een onwijze, in het roemen, gedragen te worden, vs. 16, en*

b. Geevt redenen van zijne beweegdheid tot het roemen, vs. 17-21.

16. Ick segge wederom, dat niemant en meyne dat ick onwijs ben: doch so gy mijne tegenbetuiging, dat ik geen dwaes ben, niet wilt aennemen, neemt my [*dan*] aen als eenen onwijsen, op dat ick oock een weynigh magh roemen.

Vs. 1. had hy verzocht, in zijne onwijsheid, gedragen te worden. Maer, op dat niemand dit zijn schrijven, in goeden ernst, zou opvatten, als of hy waerlyk, als een dwaes, te werk ging, gaet hy deze verdenking tegen, zeggende; *niemand mene, dat ik* in de daed *onwijs ben*, en my als eenen dwaes aenstelle, wanneer ik, daer toe genoodzaekt zijnde, de gronden van mijnen roem opgeev. Maer wilde men hem ondertusschen, hoe zeer ten onrechte, als eenen onwijzen aenmerken, dan herhaelde hy zijn gedane verzoek, om, in zijne zogenaemde onwijsheid, voor eenen korten tijd, gedragen te worden, op dat hy gelegenheid hebben mogt, om, daer zijne partyen zich als onwijzen gedroegen, in het roemen, ook een weinig te roemen.

1. *De beweegredenen, welke den Apostel tot roemen aenspoorden, waren tweederlei, vs. 17-21.*
—. *Ten opzichte van hem zelven, vs. 17.*
——. *Met betrekking tot de verleiders, vs. 18.*
2. *Op deze gronden vorderde hy de verdraegzaemheid der Corinthische Christenen, vs. 19-21.*

17. Dat ick, tot mijnen roem, spreke en spreke ick niet nae den Heere, en gelijk het eenen dienaer van CHRISTUS betaemt, wanneer de zaek op zich zelve beschouwd wordt: want CHRISTUS heeft ons niet bevolen, om te roemen, maer om nederig te zijn. Het staet my zelvs tegen, dat ik genoodzaekt ben, mijne eer, op zulk eene wijs, te moeten verdedigen, en ik zou, tot dezen roem, niet komen, wanneer het de omstandigheden zo niet mede brachten; maer het gene ik, tot mijnen roem spreek, spreek ik als in onwijsheyt, voor zo ver het roemen op zich zelve eene dwaesheid is. Dan ik ben thans, in het geval, dat ik my, voor een oogenblik, als een onwijse gedragen moet, in desen vasten gront der roeminge, daer ik my nu, met zo veel verzekerheid, begin te prijzen, vergel. Kap. IX: 4.

18. (g) Dewijle vele valsche Leeraers roemen nae den vleesche, en op uitwendige voorrechten, so sal ick, daer toe gedrongen zijnde, om mijne eer, tegen de lasteringen van mijne partyen, te verdedigen, of schoon ongaerne, nu oock eens roemen.

19. Want gy verdraegt geerne de onwijse, dewijle gy wijs zijt. Gy verbeeldt u eene zeer grote maet van kennis en wijsheid te bezitten, vergel. 1 Cor. III: 18. IV: 6-8. VIII: 1, en daerom mag ik verwachten, dat gy zulken, die zich dwaesselyk gedragen, met toegevenheid verdragen zult; trouwens zo handelt gy ook, omtrent de valsche Leeraren, die zich uitbundig beroemen, op hunne uitwendige voorrechten, en gy maekt, in vele gevallen, eene meer dan gewone verdraegzaemheid openbaer.

(g) 2 Cor. 10: 13. ende 12: 5, 6.

20. Want gy verdraegt het so u yemant dienstbaer maeckt, aen menschen, (vergel. 1 Cor. VII: 23,) wanneer de valsche Leeraers u, op eene slaevsche wijs, behandelen, en u, naer hunne willekeur, voorschrijven het gene hun goeddunkt; gy verdraegt het geduldig, so [*u*] yemant der gemelde verleiders, die alleen hun eigen voordeel bedoelen, als het ware op eet en uwe inkomsten verslindt, so yemant [*van u*] neemt, zo veel hy maer kan machtig worden, so hem yemant, door eene opgeblasene trotschheid, verheft, so u yemant veráchtelyk mishandelt, en zelvs in het aengesicht slaet.

21. Ick segge [*dit*] nae oneere gelijck of wy swack waren geweest; ik zegge deze dingen, omtrent uwe kwalyk geplaetste verdraegzaemheid, tot schande der valsche Leeraers, naerdien wy nooit iets van dien aert ondernomen hebben. Dit noemen zy zwakheid, (vergel. Kap. X: 1, 10,) maer wy stellen onze eer, in die zogenaemde zwakheid, dat wy ons niet meer hebben aengematigt, dan ons toekomt. Dan denkt evenwel niet, dat wy minder zijn, dan die verleiders; (*h*) maer waer in yemant hunner stout is en zich durvt beroemen (ick spreke thans in onwijsheyt, vergel. vs. 1, en 16.) [*daer in*] ben ick oock stout, en heb nog veel meer stof, om my te beroemen.

b. Op deze voorbereiding, volgt des Apostels roemstof, Kap. XI: 22— XII: 18.

a. Eerst spreekt hy van het gene, waerin hy den valschen Leeraren gelijk was, vs. 22.

22. Ik ben hun, in afkomst, gelijk, en zo min een zondaer uit de heidenen, als zy lieden. Zijn sy Hebreen, en belijders van den Joodschen Godsdienst? (*i*) ick ben het oock, zo wel als zy; zijn sy geborene Israëliten, en gene aenkomelingen uit de heidenen? ick ben het oock, niet minder dan zy lieden; zijn sy het zaet Abrahams, en rekenen zy hunnen oorsprong van dien beroemden vader? ick geniet oock dezelvde eer. *b. Ver-*

(*h*) Philipp. 3: 4. (*i*) Hand. 22: 3.

b. Vervolgens spreekt de Apostel van het gene, waerin hy, boven de valsche Leeraers uitmuntte, Kap. XI: 23— XII: 18.

1. *In zijne Apostolische waerdigheid, Kap. XI:* 23ª.

2. *In het ondergaen van vele wederwaerdigheden, om de zaak van het Euangelie, vs.* 23ª-33.

-. *Dit wordt in het gemeen voorgesteld, vs.* 23ᵇ.

--. *In de byzonderheden nader aengewezen, vs.* 24-33.

/. *De Apostel noemt eene gehele reeks van wederwaerdigheden op, vs.* 24-31.

†. *De zaek zelve stelt hy voor, vs.* 24-29.

‡. *Zo ten aenzien van uitwendige rampen, vs.* 24-27.

‡‡. *Als met opzicht tot inwendige moeilykheden, vs.* 28, 29.

††. *Hy voegt 'er eene aenmerking by, vs.* 30, 31.

23. Zijn sy dienaers Christi, of geven zy zich ten minsten uit, voor gezanten van den Verlosser, geroepen, om zijn Koningrijk uit te breiden (ick spreke onwijs zijnde, voor zo ver ik genoodzaekt ben, om my te beroemen, het welk, op zich zelve aengemerkt, eene dwaesheid is) (*k*) ick ben, in dit opzicht, verre weg boven [*haer*], daer ik onmiddelyk, door JESUS CHRISTUS, tot de hoge waerdigheid van het Apostelschap, geroepen ben; (*l*) in arbeyt overvloedelicker, daer ik, in het prediken van het Euangelie, ongelyk meerder werk gedaen heb, niet alleen dan zy lieden, maer zelvs dan alle de Apostelen, Rom. XV: 19. 1 Cor. XV: 10, in slagen en mishandelingen, waer van ik nog de lidtekenen in mijn lichaem draeg, (vergel. Gal. VI: 17,) uytnemender dan zy lieden, in gevanckenissen, in welke ik dikwerv geworpen ben, als ware ik een kwaeddoener, overvloedelicker dan zy lieden; zelvs in doots[*gevaer*] ben ik menigmael geweest.

24. Van de Joden hebbe ick (*m*) veertigh [*slagen*] min één, vijfmael ontfangen.

(*k*) 1 Cor. 15: 10. (*l*) Hand. 9: 16. ende 21: 11. 2 Cor. 6: 4.
(*m*) Deuter. 25: 3.

25. (*n*) Driemael ben ick met roeden gegeesselt geweest, (*o*) eens ben ick gesteenigt, (*p*) driemael hebbe ick schipbreucke geleden, eenen [*gantschen*] nacht ende dagh hebbe ick in de diepte overgebracht.

26 In 't reysen menigmael, in perikelen van rivieren, in perikelen van moordenaers, in perikelen van [*mijn*] geslachte, in perikelen van de Heydenen, in perikelen in de stadt, in perikelen in de woestijne, in perikelen in de zee, in perikelen onder de valsche broeders:

27. In arbeyt ende moeyte, in waken menigmael, in honger ende dorst, in vasten menigmael, in koude ende naecktheyt.

Van zeer vele dezer opgenoemde wederwaerdigheden, vinden wy geheel gene melding, in de *Handelingen der Apostelen.* Wy leren 'er uit, dat LUCAS niet alles, wat den Apostel wedervaren is, maer alleenlyk de hoofdzaken, hebbe aengeteekent. Ook moet men hier toe niet betrekkelyk maken het gene hem, na het schrijven van dezen briev, bejegend is. Nu schreev de Apostel dezen briev, in het jaer 54 der gewone Jaertelling, toen hy zich, in Macedonien, ophieldt, Hand. XX: 1, 2, gelijk wy, in de Inleiding nader hebben aengewezen.

α. Het geesselen was eene strafoeffening, gewoon in de Synagogen der Joden, vergel. Matth. X: 17. XXIII: 34. Hand. XXII: 19. De Wet verboodt, meer dan 40 geesselslagen te geven, Deut. XXV: 2. Om deze wet niet te overtreden gaven de Joden 'er één min, by de zwaerste geesseling. Dit was den Apostel, vijf onderscheidene malen, bejegend, vs. 24.

β. *Driemalen was hy met roeden gegeesseld* vs. 25; dit was eene Romeinsche straf. Eénmael is het, te Philippus, geschied, Hand. XVI: 23; de twee andere gevallen zijn, door LUCAS, niet vermeld.

γ. *Eens*

(*n*) Hand. 16: 22. (*o*) Hand. 14: 19. (*p*) Hand. 27: 9, 41.

γ. *Eens was hy gesteenigd* vs. 25[b]. Dit geschiedde te Lijstren in Lycaonien, op aenzetting der Joden van Antiochien, met dat gevolg, dat hy voor dood wierdt opgenomen, Hand. XIV: 19.

δ. *Driemalen had hy schipbreuk geleden* vs. 25[c]. Hier van vinden wy geen bericht, in de Handelingen der Apostelen: want het gene Kap. XXVII. verhaeld wordt, behoort tot lateren tijd. Dit algemene weten wy, dat PAULUS verscheidene reizen ter zee gedaen hebbe, en derhalven menigwerv in de gelegenheid geweest zy, om, of in de Middellandsche, of Ageische, of Adriatische zee, schipbreuk te lijden.

ε. Eenmael zelvs had hy *eenen nacht en dag, in de diepte, overgebracht*, vs. 25[d], zo dat hy, drijvende op eenen plank, of eenig ander stuk hout, ter nauwernood het leven gered had. Van deze byzonderheid heeft LUCAS ook al gene melding gemaeckt.

ζ. Menigmalen had hy de meest dreigende gevaren doorgestaen, op zijne veelvuldige reistochten vs. 26. Zy worden tot acht hoofdzoorten gebracht. *Gevaren van rivieren*, by het overtrekken van dezelve, of door den snellen stroom, of door het ongunstig weder; — *gevaren van moordenaren*, die hem van alles beroven wilden, op de gemene wegen; — *gevaren van zijn geslacht*, daer de Joden, zijne broeders naer het vleesch, op zijn leven toelegden, gelijk te Antiochien, Hand. XIII: 45, 50, te Iconien, Hand. XIV: 2, te Thessalonica, Hand. XVII: 5-10, te Bereën, Hand. XVII: 13, te Ephesen, Hand. XIX: 9-13; — *gevaren van de Heidenen*, gelijk te Philippus, Hand. XVI: 19. te Athenen, Hand. XVII: 18, te Ephesen, Hand. XIX: 23; — *gevaren in de Stad*, zo als byzonder te Corinthen, alwaer men hem, voor GALLIO, getrokken had, Hand. XVIII: 12; — *gevaren in de woestijne* en eenzame plaetzen van het wild gedierte; — *gevaren in de zee*, van stormwinden en klippen; — *gevaren onder de valsche broederen*, die op zijn verderv toelegden, en hem poogden te verraden, zo dat hy nergens veilig ware.

¶. Hier by kwamen nog bekommerende omstandigheden; vs. 27. — Hy was geduurig *in arbeid en moeite*, zo wanneer hy bezig was, met leren en prediken, als wanneer hy, door den arbeid van zijne eigene handen, voor zijn lichaems onderhoud, zorgen moest; — *in waken menigmael*, wanneer overkroppende bezigheden, dreigende gevaren, of gemoedsäendoeningen hem gene rust toelieten; — *in honger en dorst*, wanneer hem de middelen ontbraken, om spijs en drank te bekomen, of wanneer hy gene gelegenheid vondt, om dezelve te gebruiken; — *in vasten menigmalen*, het zy uit noodzake, het zy uit een Godsdienstig beginsel; — *in koude*, welke hy, te water of te land, in onguure tijden, by dagen en by nachten, had doorgestaen; — *in naektheid*, wanneer hy gebrek had aen klederen, of van dezelve beroovd was.

28. Mijne uitwendige rampen gaen nog gepaerd, met inwendige bezwaernissen. Sonder de smertelyke dingen die van buyten zijn, overvalt my dagelicks (*q*) de sorge van alle de gemeynten. De Gemeenten toch, welke, door mijnen dienst, of dien van anderen, gesticht zijn, moeten opgebouwd worden. Daer toe moeten zy, van bekwame opzieneren, voorzien; de dwalingen wederlegd, de scheuringen geheeld, en de ergernissen geweerd worden. Daerënboven leggen de Gemeenten bloot, voor de vervolging der Joden, de versmading der Heidenen, en de verleiding der valsche Leeraren. Alle de Gemeenten, zo in Judea, als onder de Heidenen, liggen my aen het hart; en dit veröorzaekt my geduurig veelvuldige zorgen en bekommeringen, zo dat ik nimmer rust hebbe.

29. (*r*) Wie is 'er swack, dat ick niet swack en ben, zo dat ik my, naer zijne zwakheid, schikke, en liever alles verlochenen wille, dan eenen zwakken broeder aenstoot te geven, vergel. Kap. VIII: 13? Wie wort 'er ge-ergert, dat ick, uit hoofde van belangneming, niet van yver en brande, om den aenstoot uit den weg te ruimen.

30. In-

(*q*) Hand. 20: 18, &c. (*r*) 1 Cor. 8: 13.

30. Indien men moet roemen, so sal ick roemen de dingen mijner swackheyt.

Men kon den Apostel tegenwerpen, of dit eene roemstof was, dat men zich, naer de zwakheden van anderen schikte, en dat men, in zo vele vernederende en smertelyke omstandigheden, geplaetst was? Deze tegenwerping beäntwoordt hy, door aen te tonen, dat daerin de meeste hoogheid gelegen ware, niet op zich zelve, maer in zijne hoedanigheid, als een dienaer van CHRISTUS, die alle de gemelde rampen en bezwaernissen onderging, voor en om de zaek van den Verlosser. Wanneer hy derhalven roemen moest, wilde hy het lievst doen, in die dingen, welke voor hem vernederende waren, maer door welke de genade van CHRISTUS, die hem ondersteunde, verheerlykt werdt.

31. (s) De alwetende Godt ende Vader onses Heeren Jesu Christi, die gepresen is in der eeuwigheyt, weet dat ick niet en liege, door ydele snorkeryen, wanneer ik spreek van de menigvuldige gevaren, welke ik ondergaen heb, en door de Goddelyke voorzorg, op eene onbegrijpelyke wijs, ontworstelt ben.

II. De Apostel bepaelt zich, by een zeer merkwaerdig geval, vs. 32, 33.

32. De Stadthouder, (om nog een zeer merkwaerdig voorbeeld op te noemen, van de dreigende gevaren, in welken ik verkeert heb, en uit welken ik, door de Goddelyke hulp, op eene zeer zonderlinge wijs, gered ben;) *de Stadhouder* (t) des Arabischen Konings Arete, die, in des gemelden Konings naem, in Damasco, de hoofdstad van Syrien, het bewind voerde, besettede de stadt der Damascenen, en liet alle de poorten sluiten, op aenhitsing der ongelovige Joden, willende my vangen.

33. Ende ook dit gevaer ben ik, door Gods gunstige bestelling, gelukkig ontkomen: want ick wert, van mijne

(s) Rom. 1: 9. ende 9: 1. 2 Cor. 1: 23. Galat. 1: 20. Philipp. 1: 8. 1 Thess. 2: 5. (t) Hand. 9: 24.

vrienden, door een venster van een huis, het welk op de Stadsmuur gebouwd was, in een mande over den muer nedergelaten, ende, dus doende buiten de Stad gekomen zijnde, ontvloodt ik sijne handen.

Is 'er nu iemand, onder de valsche Leeraers, ja onder de Apostelen zelve, die zo veel, voor de zaek van CHRISTUS, en in de uitbreiding van zijn Koningrijk, geleden heeft? en mag ik daer op genen roem dragen?

HET XII. KAPITTEL.

3. *De Apostel betoogt zijne voortreffelykheid, boven de valsche Leeraren, ja zelvs boven de andere Apostelen, uit de buitengewone gezichten en openbaringen, met welken hy verwaerdigd was,* vs. 1-18.

-. *Hy zendt eene korte voorreden vooruit,* vs. 1.

--. *Daer na komt hy, tot de zaek zelve,* vs. 2-18.

/. *Hy beschrijvt het buitengewone gezicht, waerop hy byzonder het oog had,* vs. 2-4.

//. *Hy voegt 'er by, dat hy echter van zich zelven, met opzicht tot deze openbaring, niet breed wilde opgeven, maer liever roemen, in zijne zwakheid,* vs. 5-10.

†. *Dit stelt de Apostel op zich zelve voor,* vs. 5,

††. *Bekleedt het, met redenen,* vs. 6-9ᵃ, *en*

†††. *Leidt daer uit het besluit af,* vs. 9ᵇ, 10.

1. TE roemen, op buitengewone voorrechten, en is my waerlick niet oorbaer of nuttig. Dit zou, uit hoofde van de overblijvselen der verdorvenheid, aenleiding geven kunnen, tot eene zondige zelvsverheffing. Maer daer ik 'er, uit noodzake, en als gedrongen, toe gekomen ben, om mijne eer te verdedigen, moet en zal ik nu voortgaen, en spreken, van de buitengewone gezichten en openbaringen, met welken ik verwaerdigd ben. Want (of te weten) ick sal komen, of ik gae thans over zelvs tot Ge-

Gesichten ende openbaringen des Heeren. Niemand verdenke my derhalven van eene ydele en trotsche roemzucht.

2. (*a*) Ick kenne een mensche in Christo, voor veertien jaren, (of [*het geschiet zy*] in het lichaem, en weet' ick niet; ofte buyten het lichaem, en weet' ick niet: Godt weet het,) dat de soodanige opgetrocken is geweest tot in den derden hemel.

De Apostel maekt hier melding, van eenen zekeren *mensch in* CHRISTUS, welken hy *kende*. — Hy bedoelt eenen zondigen mensch, van gelyke bewegingen, als alle zijne natuurgenoten, maer die *in* CHRISTUS was. — Zommigen veréënigen de woorden *in* CHRISTUS niet met het woord *mensch*, maer in den zin van eene beëedigde betuiging, even als Rom. IX: 1, *ik zeg de waerheid in* CHRISTUS, en 2 Cor. XII: 19, zo dat de mening deze zy: „ ik ken eenen „ mensch, en ik beroep my op CHRISTUS zelven, als eenen „ alwetenden getuige, dat het gene ik, van dien mensch, „ zeggen zal, de zuivere waerheid zy." Ondertusschen houden wy ons liever, aen onze Overzetting, als welke meest eenvouwig is, en, met de zamenstelling der oorspronkelyke woorden, best overéénkomt. Maer wat is nu *een mensch in* CHRISTUS? In eenen meer algemenen zin, een Christen, die, door het geloov, CHRISTUS is ingelijvd. Meer byzonder evenwel wijst ons de kracht der uitdrukking, naer zulken mensch, die, behalven zijne geloovsbetrekking op den Verlosser, welke hy, met alle Gods kinderen, gemeen heeft; door de uitöeffening van de krachtigste geloovsdaden, in de gemeenschap met CHRISTUS, op eene byzondere wijs, en zeer diep, als het ware is ingedrongen, en daer van, in zijnen wandel, de kennelykste blijken geevt, met één woord, eenen man en Vader in CHRISTUS.

Maer wie is nu die *mensch in* CHRISTUS, welken de Apostel *kende*? bedoelt hy zich zelven, of eenen anderen? — Er zijn uitleggers, die het, op de laetste wijs, begrijpen, en van oordeel zijn, dat de Apostel het oog hebbe, het zy

(*a*) Hand. 9: 3. ende 22: 17. 1 Cor. 15: 8.

op den eersten bloedgetuige STEPHANUS, die den verhoogden Middelaer zag staen, aen Gods rechtehand, Hand. VII: 55, 56, het zy eenen anderen. Dan dit begrip rust, op genen genoegzamen grond. Immers wat STEPHANUS betreft, deze werd wel, met een zeer verheven gezicht, maer niet met eene Goddelyke Openbaring, verwaerdigd, en 'er is gene schijnbare aenleiding, om aen eenen anderen te denken. — Het is waer, de Apostel schijnt, van eenen anderen, te spreken; maer het is gansch niet ongewoon, en 'er kunnen byzondere redenen voor zijn, dat iemand van zich zelven zo spreke, als of hy eenen anderen bedoelde. Dit doet JOANNES, in zijn Euangelie, zeer dikwijls. Ook strijdt de opvatting, dat PAULUS van eenen anderen spreke, allerblijkbaerst met zijn oogmerk, daer hy zijne verhevenheid, boven de valsche Apostelen, betogen wilde. Gezichten en openbaringen, met welke anderen verwaerdigd waren, konden hem gene stof van roem opleveren.

By ons, is 'er daerom gene twijffeling over, of de Apostel bedoelt zich zelven. Trouwens, met het hoogste recht, mogt hy zich omschrijven, als eenen *mensch in* CHRISTUS; hy had niet alleen de geloovsgemeenschap aen CHRISTUS, met alle Gods kinderen, gemeen, maer, uit hoofde van zijne verhevene geloovswerkzaemheden, en zijne aenmerkelyke vorderingen in heiligheid, was hy ook een man en vader in CHRISTUS. — Ook had hy byzondere redenen, om zich zelven, op deze wijs, al sprak hy van eenen anderen, te beschrijven. Dit deedt hy, deels uit nederigheid, deels uit bescheidenheid, jegens zijne partijen, die welligt zouden zijn verbitterd geworden, wanneer hy meer recht uitgesproken had, deels nog om dat, in dit zijn voorrecht, dat hy een mensch, een man en vader, in CHRISTUS was, de grond lag, dat hy, met buitengewone gezichten, en openbaringen, verwaerdigd wierdt.

Het gene dezen mensch in CHRISTUS wedervaren was, wist de Apostel ten dele, en ten dele was het hem onbekend.

A. Hy wist, *dat de zodanige, voor veertien jaren, was opgetrokken geweest, tot in den derden hemel.* — Hy was, *tot in*

in den derden hemel, alwaer God woont, in het zichtbaer teeken van zijne onmiddelyke tegenwoordigheid, de zalige verblijfplaets der Heilige Engelen, *opgetrokken*, dat is, naer de kracht van het grondwoord, schielyk, door eene onwederstaenbare kracht, opgevoerd en wechgerukt. — Dit was geschied *voor veertien jaren*, op dien zelvden tijd, wanneer PAULUS te Jerusalem was, biddende in den Tempel, Hand. XXII: 17. Maer de vraeg is nog, of de Apostel, met deze verrukking, verwaerdigd zy, by zijne eerste komst, na zijne bekeering, te Jerusalem, dan by zijne tweede komst aldaer? wy brengen het, tot de eerste komst te Jerusalem, deels wegens het verband van dit verhael, met Kap. XI: 32, 33, alwaer gesproken is van des Apostels vlucht uit Damascus, en deze gav juist aenleiding, tot zijne eerste komst te Jerusalem, Hand. IX: 25, 26, deels ook en voornamelyk om dat de tijdrekening van 14 Jaren anders niet zoude uitkomen. — Maer waer toe deze tijdsbepaling? PAULUS geevt 'er van ter zijde door te kennen. dat hy dit merkwaerdig gezicht, veertien jaren lang, by zich zelven had opgesloten gehouden, zonder 'er iets van, immers in het openbaer, aen anderen te melden, en dat hy 'er ook nu nog niet van zoude gesproken hebben, was hy 'er niet toe gedrongen geworden.

B. Maer in dit geval, vondt hy zelvs byzondere omstandigheden, welke hem onbekend waren; daerom voegt hy 'er, by wijs van tusschenreden by, of *het geschied zy in het lichaem, weet ik niet, of buiten het lichaem, weet ik niet; God weet het.*

In het lichaem, kon de gemelde optrekking tot in den derden hemel geschied zijn, op eene meer oneigenlyke, of meer eigenlyke wijs. Oneigenlyk kon dit plaets gehad hebben, wanneer God, zonder PAULUS lichaem van de aerde op te nemen, en plaetselyk naer den hemel over te voeren, door zijne almacht, zo al niet aen des Apostels zintuigen, ten minsten aen zijne verbeeldingskracht; zulk eene vertoning van zaken deedt voorkomen, welke hy zou gezien en ondervonden hebben, wanneer hy plaetse-

lyk, met zijn lichaem, was in den hemel geweest. Op eene eigenlyke wijs, kon de gemelde optrekking plaets gehad hebben, wanneer God het lichaem van den Apostel, door zijn wonderdoend alvermogen, voor eenen korten tijd, tot in den derden hemel, plaetfelyk had overgevoerd.

Buiten het lichaem kon de optrekking hebben plaets gehad, wanneer God, aen de ziel van den Apostel, door eene onmiddelyke werking, zonder tusfchenkomst van het lichaem, zulk een levendig inzien in den ftaet der heerlykheid, en in de onnadenkelyke zaligheden, welke in den derden hemel genoten worden, gegeven had, als of hy aldaer lichamelyk was tegenwoordig geweest.

De Apostel wist niet, op welk eene van de gemelde wijzen, die optrekking gefchied ware. Het geval was zo zonderling geweest; en had zijn gemoed zodanig getroffen, dat hy niet bepalen konde, of het in, dan buiten het lichaem gefchied ware. *God* alleen *wist* het.

3. Ende (of *ook zelvs*) ick kenne een foodanigh menfche, (of [*het*] in het lichaem, ofte buyten het lichaem [*gefchiet zy*], en weet' ick niet: Godt weet het.)

4. Dat hy opgetrocken is geweeft in het paradijs, ende gehoort heeft onuytfprekelicke woorden, die eenen menfche niet en is geoorloft te fpreken

Hier komt aenftonds in bedenking, of PAULUS dezelvde gebeurtenis bedoele, welke hy vs. 2, onder kortere bewoordingen, vermeldt had, dan of hy vs. 3, 4. van eene tweede optrekking fpreke, welke van de eerfte onderfcheiden was. Wy voegen ons, by de zulken, die het, op de laetfte wijs, begrijpen. — Immers het fchijnt, met de kortheid van des Apostels ftijl, en vooräl met zijne nederigheid, niet te ftroken, dat hy, van dezelvde openbaring, by herhaling, fpreken zoude. — Het woordeken *ende* of *ook zelvs*, waer mede vs. 3. begint, fchijnt aen te wijzen, dat de Apostel, tot het verhael van eene andere gebeurtenis,

over-

overgae. — Er doet zich wijders een aenmerkelyk verschil op, tusschen deze woorden, en die van vs. 2; immers vs. 2. wordt, van den *derden hemel* gesproken, en vs. 4. van het *paradijs*; ten aenzien van PAULUS optrekking vs. 2, wordt niets anders gemeld, dan dat dezelve geschied zy, tot in den derden hemel, maer, met opzicht tot de optrekking, vs. 4, wordt gezegd, dat hy aldaer iets gehoort hebbe. — Wanneer wy de onderstelling aennemen, dat 'er vs. 3, 4. eene gebeurtenis beschreven worde, van die, welke vs. 2. gemeld is, onderscheiden, kan men meerdere reden geven, waerom de Apostel vs. 1. niet slechts gezegt had, dat hy komen zou, tot gezichten, maer ook tot openbaringen: want dan vinden wy vs. 2. een gezicht, en vs. 3, 4. eene openbaring. — Eindelyk klimt de Apostel, volgens deze verönderstelling, van de ééne tot de andere, en nog meer verhevene genieting.

Wy zouden daerom denken, dat PAULUS, in het eerste geval, tot in den derden hemel, en, in het andere, tot in het paradijs zelve, zy opgetrokken geweest.

Maer wat hebben wy, door het *paradijs*, in onderscheiding van den *derden hemel*, te verstaen? Zullen wy denken, aen eene plaets, buiten den derden hemel gelegen? Doch alle de plaetzen, in welke, van dit paradijs, gesproken wordt, brengen het zelve, tot den derden hemel. Onzes erächtens is het paradijs het zelvde, met den derden hemel, maer met dit onderscheid, dat de benaming van den *derden hemel* meer algemeen die plaets der heerlykheid betekene, welke wy gewoon zijn den derden hemel te noemen, maer dat het woord *paradijs* ons nader wijze, op eene byzondere plaets in den derden hemel, welke, om de onnadenkelyke heerlykheid van dit verblijv, boven de andere gewesten van den zaligen hemel, het *paradijs* genaemd wordt; die plaets namelyk, alwaer de oneindige Godheid, op eene byzondere wijs, tegenwoordig is, en zich allerluisterrijkst openbaer maekt. — Met een woord, PAULUS was de eerstemael, tot in het voorportael, maer, de tweede keer, zelvs in het binnenste vertrek van den hemel, toegelaten.

De Apostel zegt niet, wat hy aldaer gezien hebbe. Dat hy echter iets gezien hebbe, mag men daer uit besluiten, dat hy vs. 1. van gezichten spreke. Hy zal, in het paradijs, het ongemeen glansrijk teeken der Goddelyke Majesteit gezien hebben, en den verhoogden Verlosser, in allen den luister van zijne onnadenkelyke heerlykheid. — Alleenlyk vermeldt hy, wat hy gehoort hebbe, edoch op zulk eene wijs, dat hy duidelyk genoeg doe blijken, hoe onmogelyk het hem ware, om dit, in de byzonderheden, te beschrijven. Hy had *gehoort onuitsprekelyke woorden, welke eenen mensch niet geöorloovd is te spreken.* Hy had *woorden* gehoort, en zaken, welke, met woorden, op eene voor hem verstaenbare wijs, werden voorgesteld, het zy van de Engelen en gezaligden, het zy van God zelven, het zy van den verheerlykten Heiland. Dit bepaelt hy niet. Maer het waren *onuitsprekelyke* woorden geweest, of zulke zaken, welke nooit, op aerde, aen stervelingen, geopenbaerd — of die in zich zelve onuitsprekelyk waren, het zy van wegen den verhevenen inhoud, zo dat zy, met gene menschelyke woorden, waren uit te brengen, het zy van wegens de wijs, op welke zy uitgesproken werdén, zo majestueus Goddelyk, dat zy, door gene aerdsche tong, zelvs niet stamelende, konden naergevolgd worden. — Het was *eenen mensch niet geöorloovd* deze woorden *te spreken*; het waren zulke woorden geweest, welke geen mensch, wie hy ook ware, al konden zy uitgesproken worden, zou mogen uitspreken, dewijl zy zaken behelsden, welke God nog niet, op aerde, wilde geopenbaerd hebben. Dan men kan het ook vertalen, *welke het niet geaorloovd is, te zeggen*; zo dat het den Apostel stellig verboden ware, om het gene hy, in het paradijs, gehoort had, aen eenig mensch bekend te maken. Kortom het waren zaken, voor welke de Christenen, hier op aerde, nog niet vatbaer zijn.

Maer waerom was PAULUS, met zulke uitnemende openbaringen, verwaerdigd? Niemand had meerder nodig, dan PAULUS, om in zijn zwaerwichtig werk, op eene buitengewone wijs, versterkt en bemoedigd te worden. Wisten wy de juiste gelegenheid, by welke de Apostel, met deze openba-

baringen, verwaerdigd is, wy zouden misschien, omtrent het Goddelyk oogmerk, iets naders bepalen kunnen. Voeg 'er by, dat God, op deze wijs, een buitengewoon blijk van zijne goedkeuring, op des Apostels werk, gegeven hebbe.

Dan hy wilde daer van niet verder spreken, verkiesende liever, in zijne zwakheden, dan in zijne voorrechten, te roemen.

5. **Van den soodanigen,** van dien mensch in CHRISTUS, die zulke uitnemende voorrechten genoten heeft; **sal ick roemen: doch van my selven en sal ick niet roemen, dan in mijne swackheden.**

Wanneer de Apostel den *zodanigen*, dien bevoorrechten mensch in CHRISTUS, tegen zich zelven overstelt; wil hy daer door geenszins aenwijzen, dat hy twee onderscheidene personen bedoele; hy was, gelijk wy gezien hebben, die mensch in CHRISTUS zelvs; maer hy drukt zich zo uit, om dat hy, uit nederigheid, als het ware verbergen wilde, dat hy van zich zelven gesproken hadde.

Het is derhalven, als of hy zeide: „dien mensch in CHRIS-„TUS, welke ik zelvs ben, moet gy in een tweederlei oog-„punt beschouwen; als mensch aengemerkt, heb ik veelerlei „zwakheden, maer beschouwd, als een mensch in CHRIS-„TUS, die eene zeer nauwe en byzondere geloovsgemeen-„schap met CHRISTUS oeffene, ben ik, met zeer buitenge-„wone gezichten en openbaringen, verwaerdigd; dan hoe „uitnemend dat voorrecht ook wezen moge, en hoe zeer „ik my daerop zou kunnen en mogen beroemen, zo wil ik „liever, in mijne zwakheden, roemen."

Maer welke zwakheden bedoelt PAULUS? Het moeten zulke zwakheden zijn, welke, tegen het gemelde voorrecht, overstaen; waerin hy kon en mogt roemen, waerin hy een welbehagen had, en die onderscheiden waren van smaedheden, vs. 10. Onzes erächtens, heeft hy het oog, op die gesteldheid van hem, als mensch aengemerkt, waer door hy, schoon een *mensch in* CHRISTUS, en met gansch buitengewone openbaringen verwaerdigd, echter van zich zelven niets goeds

kon doen, noch eenige verzoeking tegenſtaen, zo dat hy, zelvs in de minſte, door CHRISTUS, die in hem woonde, moest geholpen worden. Deze geſteldheid mogt hy eene zwakheid noemen, ja zelvs *zwakheden*, in het meervouwig getal, dewijl dezelve zich, tot alles, uitſtrekte; tot alle de vermogens van ziel en lichaem, en zich, by alle gelegenheden, openbaer maekte.

In deze zijne zwakheden, wilde de Apostel liever roemen en daer van ſpreken, dan over de openbaringen, met welken hy verwaerdigd was. De redenen waren deze, deels om dat hy niet hoger wilde worden aengezien, dan hy waerlyk was, namelyk als een mensch, die in zich zelven, en zonder den byſtand van CHRISTUS, zeer zwak was: deels uit vrees, dat het vermelden van de openbaringen, met welke hy verwaerdigd was, hem aenleiding geven mogt, tot zelvsverheffing, en deze wederom tot ſmertelyke proevwegen, waer van hy een voorbeeld opgeevt, vs. 7-9.

6. Want ſo ick roemen wil, ick en ſal niet onwijs zijn. Niemand denke, dat ik daerom verkieſe niet breed op te geven, van de openbaringen, met welken ik verwaerdigd ben, en daer van ſlechts bedektelyk, in den derden perſoon, te ſpreken, om dat ik ſchijnen zou een onverſtandige en ydele poccher te zijn, die zich, aen leugenächtige grootſpraek, ſchuldig maekt; neen waerlyk, al kwam ik 'er onbewimpeld vooruit, dat ik zelvs die bevoorrechte mensch in CHRISTUS ben, dan zou ik my nog niet dwaesſelyk aenſtellen: want ick ſal (of *ik zou*) de waerheyt ſeggen: maer ick houde [*daer van*] af, en laet het roemen, op mijne openbaringen, daerom nu, op dat niemant my hoger aenzie, dan ik waerlyk ben, noch van my en dencke boven het gene hy, uit mijne daden ſiet dat ick ben, ofte dat hy uyt my en mijne prediking hoort, dat ik namelyk een Apostel ben van JESUS CHRISTUS.

7. Ende (of *daerënboven*) op dat ick my door de uytnementheyt der openbaringen, met welken ik verwaerdigd ben, niet trotſchelyk en ſoude verheffen, ſo is my gegeven een ſcherpe doorn in het vleeſch,

[*ma-*

[*namelick*] een engel des satans, (*b*) dat hy my met vuysten slaen soude, op dat ick my niet en soude verheffen.

Bedoelt de Apostel, door *den scherpen doorn in het vleesch*, en door *den Engel des Satans*, tweederlei bezoekingen, dan eene en dezelvde bezoeking, welke, door twee bewoordingen, wordt uitgedrukt? Onze Overzetters begrijpen het, op de laetste wijs, en voegen het woordeken *namelyk*, tusschen die beide bewoordingen, van oordeel zijnde, dat de eerste uitdrukking van *eenen scherpen doorn in het vleesch*, door de tweede van eenen *Engel des Satans*, *die met vuisten sloeg*, nader verklaerd worde. Met deze opvatting verëenigen wy ons mede, om dat de Apostel dit kruis vs. 8, slechts als eene enkelvouwige bezoeking, schijnt aen te merken.

Eerst stelt hy deze bezoeking meer verbloemd voor, onder de bewoording van *eenen scherpen doorn in* of *voor het vleesch*. — Vertaelt men het grondwoord, met de Onzen, door *eenen scherpen doorn*, dan hebben wy te denken, aen eenen eigenlyk gezegden doorn, welken men in den voet treedt, en, in het zinbeeldige, aen zulk eene bezoeking, welke allersmertelykst is, even als een doorn, welken men in den voet treedt, de hevigste smerten veröorzaekt. Dan het Grieksche woord beteekent ook, by ongewijde Schrijveren, eene spitse pael, waer aen de snoodste booswichten gestraft werden, wanneer dezelve onder in het lichaem gestoken werd, zo dat zy den mond wederom uitkwam. Volgens deze toespeling, bedoelt de Apostel een lijden, het welk te gelijk allersmadelykst en allersmertelykst was. — Door het *vleesch* verstaet hy niet zijn lichaem, maer, gelijk zeer dikwijls, de inwonende zonde, zo dat een *scherpe doorn voor het vleesch* een allersmertelykst kruis betekene, het welk geschikt was, om zijne inwonende zonde te bedwingen.

Dezen scherpen doorn voor zijn vleesch beschrijvt hy nader, als eenen *Engel des Satans*, *die hem met vuisten sloeg*. — De Onzen hebben eenen *Engel des Satans*; wy zouden het liever vertalen een *Engel Satan*, dat is, een Engel, die de

(*b*) Job 2: 6.

Satan zelvs is. Dit schijnt wel zo goed te stroken, met de zamenstelling der oorsprongelyke woorden. — Zommigen denken, aen eenen boosäertigen mensch, die, als een werktuig van den Satan, den Apostel met vuisten sloeg, of eigenlyk, of oneigenlyk voor zo ver hy hem smaedde en lasterde; byzonder den een of anderen der valsche Leeraren, van welke PAULUS gesproken had, 1 Cor. XI: 13, 14. Maer zou dit, voor den Apostel, zulk een onverdraeglyk kruis geweest zijn, om daer van zo veel ophev te maken, vs. 8, 9. —? De Engel dan, die de Satan zelvs is, *sloeg* den Apostel, *met vuisten.* Er is, die het eigenlyk nemen, zo dat de Satan hem, zo drae zijn hoogmoed zich begon te verheffen, eigen gezegde vuistslagen toevoegde. Liever evenwel zouden wy de uitdrukking, in eenen oneigenlyken zin, nemen, en denken, aen zekere verborgene werkingen des Satans, op het hart van den Apostel, welke, wegens derzelver smertelyk gevoel, wel by vuistslagen mogten vergeleken worden. Zy zullen bestaen hebben, in de aenprikkeling tot dat kwaed, het welk des Apostels temperament of boezemzonde uitmaekte, hier by kwamen misschien snoode en godslasterlyke inwerpsels, welke vuurige pijlen des bosen genaemd werden, Eph. VI: 16.

Zo dikwijls PAULUS vleesch, tot zelvsverheffing, werd aengeprikkeld, bediende de Satan zich van de gemelde kwelling; dit kruis was voor hem diep vernederende en allersmertelykst, en mogt daerom wel, by eenen scherpen doorn voor zijn vleesch, vergeleken worden. — God evenwel had hem dit kruis toegeschikt, en den Satan deze macht gegeven, met een weldadig oogmerk, om den hoogmoed van den Apostel te beteugelen, op dat hy zich, op de uitnemenheid zijner openbaringen, niet verheffen zoude.

Maer hoe had hy zich, onder dit kruis, gedragen? Dit vinden wy vs. 8.

8. Hier over hebbe ick den Heere driemael en herhaelde keeren, vergel. Job XXXIII: 29. Amos I: 3, 6, 9, 11, 13, ernstig gebeden, op dat ik van dit geweld des Satans mogt verlost worden, en hy van my soude wijcken.

9. Ende

9. Ende hy heeft tot my gesegt, of met eene hoorbare stem, in eene verschijning, of door eene verborgen inspraek in het hart; Mijne genade is u genoegh: want mijne kracht wort in swackheyt volbracht. So sal ick dan veel liever roemen in mijne swackheden, op dat de kracht Christi in my woone.

Uit dit Goddelyk antwoord, kunnen wy opmaken, met welken kommer het hart van den Apostel bezet ware, toen hy zich biddende tot den HEER wendde. Hy was bekommerd, dat deze buitengewone bezoeking een uitwerksel wezen mogt van Gods byzonder ongenoegen jegens hem, en dat dezelve hem vroeg of laet zoude doen bezwijken. Maer de HEER verzekerde hem, en van zijne genade, en dat deze genade hem genoeg ware, zeggende *mijne genade is u genoeg*. De HEER verklaerde, dat zijne genade niet alleen eene ontfermende, maer ook eene krachtdadige genade was, volkomen bekwaem, om den Apostel, in weerwil van alle aenslagen des Satans, staende te houden. Hy voegde 'er by: *want mijne kracht wordt, in zwakheid, volbracht*, zo dat zijne verborgene genadekracht den Apostel, wanneer hy dreigde, onder die zware beproeving, te bezwijken, blijkbaer ondersteunen zoude; was PAULUS zwak, de kracht des HEEREN was daerëntegen onverwinbaer.

Wanneer wy nu dit antwoord des Heeren, met het gebed van den Apostel, vergelyken, zien wy, dat 's mans begeerte niet vervuld zy. Hy had gebeden, dat de Satan van hem wijken mogt. Maer het antwoord van den Heiland behelsde eene ingewikkelde weigering. Hy oordeelde het, om wijze redenen, nodig, den Apostel, nog eenigen tijd, in dezen weg van beproeving, te houden. Evenwel werd 's mans gebed, in een ander opzicht, gunstig verhoord, daer de kommer, welke hem beangstigde, volkomen werd wechgenomen.

Zo zal ik dan, (dit is het besluit, het welk de Apostel uit dit alles afleidt,) *veel liever roemen in mijne zwakheden, op dat de kracht van* CHRISTUS *in my wone*. Trouwens hy had 'er gewichtige redenen toe; het roemen, op de openbaringen,

met welke hy verwaerdigd was, zou hem in gevaer van zelvsverheffing brengen, en dus doende zou hy zich aen nieuwe vuistslagen van den Satan blootstellen, terwijl zijne zwakheden daerëntegen aenleiding gaven, dat de genade en kracht van CHRISTUS hoe langs zo meer aen hem verheerlykt wierden. Immers het oogmerk was, *op dat de kracht van* CHRISTUS *in hem woonde*. Het grondwoord wijst ons, naer zulk eene inwoning, als 'er plaets heeft in tenten, byzonder wordt 'er gezinspeeld op de Goddelyke inwoning in den tabernakel onder Israël. De kracht van CHRISTUS woonde, in den Apostel, en beveiligde hem, even als de Schechinah, in de vuur en wolkkolom, het oude heiligdom bedekte en beveiligde. Met één woord, zijne zwakheden gaven aenleiding, dat de genadekracht van CHRISTUS, die hem ondersteunde, zich des te duidelyker openbaerde.

10. Daerom, vermits de kracht van CHRISTUS, in zwakheid, volbracht en verheerlykt wordt, hebbe ick een welbehagen in de evengemelde swackheden, en berust 'er in, met een volkomen genoegen, als mede in alle zulke omstandigheden, welke my gelegenheid geven, om deze mijne zwakheden te gevoelen; in smaetheden, welke ik, om de prediking van het Euangelie, ondergaen moet, in nooden, gebrek, honger, dorst, en naektheid, in vervolgingen, welke my, van hardnekkige Joden, en ongeovige Heidenen, worden aengedaen, in benaeuwtheden, en allerlei beangstigende omstandigheden, in welke ik, om Christi wille, geplaetst wordt. In dit alles, het welk my gelegenheid geevt, om mijne zwakheden te kennen, heb ik behagen. Want als ick swack ben, en in zulke omstandigheden verkeer, welke my mijne zwakheid leren kennen, dan ben ick, door de genadekracht van CHRISTUS, sterk en machtigh, om alle die zwarigheden door te staen.

III. De

III. De Apostel beklaegt zich, over de Corinthische Christenen, dat zy hem, tegen wil en dank, genoodzaekt hadden, om zich, ter handhaving van zijn Apostoliesch gezach, over de openbaringen, met welke hy verwaerdigd was, te beroemen, vs. 11-18.

†. Hy beklaegt zich daer over, vs. 11ᵃ. en

††. Toont nader aen, dat dit zijn beklag alleszins gegrond ware, vermits zy hem zeer onverschillig behandelt hadden, vs. 11ᵇ-18.

⊥. De Corinthiers hadden hem, by de valsche Leeraers, behoren te prijzen, vs. 11ᵇ, en dat,

⊥⊥. Om zeer gewichtige redenen, vs. 11ᶜ-18.

‡. Om dat hy een Apostel was, vs. 11ᶜ, 12.

‡‡. Om dat hy, en zijne medearbeiders, een lovlyk gedrag, onder de Corinthiers, gehouden hadden, vs. 13-18.

,. Dit toont hy, ten aenzien van zich zelven, vs. 13-15.

,,. Met opzicht tot zijne medearbeideren, vs. 16-18.

11. Ick ben roemende onwijs geworden, immers volgens het voorgeven van mijne vyanden, die de gewoonte hebben, om alles, het welk ik, ter verdediging van mijn Apostoliesch gezach, bybreng, wanneer ik 'er toe genoodzaekt wordt, voor eenen dwazen zelvsroem uit te maken. Ik weet wel, dat mijne partyen het gene ik kortelyk, van de gezichten en openbaringen, met welken ik verwaerdigd ben, gezegt heb, voor dwaesheid zullen uitkrijten. Maer gesteld zijnde, ik had, in dat roemen, eens dwaesselyk gehandelt, wie heeft dan de schuld van die voorgewende onwijsheid? immers niet ik, maer gylieden, die 'er my toe genoodzaekt hebt; gy hebt my genootsaeckt, om, tegen mijnen wil, te roemen, door den valschen Leeraren geloov te geven, door hun, uit laeuwheid en menschenvrees, niet genoeg tegen te staen, en de echtheid van mijn Apostoliesch gezach niet ernstig genoeg te verdedigen. Deze uwe handelwijs heeft gemaekt, dat ik 'er niet van tusschen konde, van het een en ander, ter handhaving van mijne Apostolische waerdigheid, by te brengen. Want ick behoorde van u gepresen te zijn, en wel verre van u zo onver-

schillig, omtrent mijn' persoon, en mijne Apostolische bediening, te gedragen, hadt gy my behoren te verdedigen: (c) want, en dit weet gy, ick en ben in geen dingh minder geweest dan de uytnementste Apostelen, (vergel. 1 Cor. XI: 5.) en zelvs overtref ik hen, met opzicht tot mijnen overvloedigen arbeid, (vergel. 1 Cor. XV: 10,) hoewel ick, op my zelven aengemerkt, als mensch en zondaer, niets en ben en niets vermag: want alles, wat ik ben en vermag, heb ik alleen aen Gods genade, en aen de kracht van CHRISTUS, te danken.

De valsche Leeraers, die den Apostel, by de Corinthische Christenen, in verächting gebracht hadden, waren Joden van oorsprong, (vergel. Kap. XI: 22.) Zy hadden het meest, op onzen PAULUS, geladen, om dat niemand der Apostelen zo algemeen yverde, voor de afschaffing der Mosaïsche schaduwwet, het welk vierkant inliep, tegen hunne denkenswijs. Uit dit beginsel, lieten zy niets onbeproevd, om PAULUS gezach en invloed, by de Corinthische Gemeente, te verzwakken. Dan vielen zy, op de geringheid van zijn' persoon, dan op de eenvouwigheid zijner kunstelose predikwijs; dan poogden zy de echtheid van zijn Apostoliesch gezach te betwisten, uit aenmerking, dat hy niet, gelijk de XII andere Apostelen, met den Heer CHRISTUS, toen Hy hier op aerde omwandelde, verkeert hadde. Uit dit alles besloten zy, dat hy geen Apostel was, of immers niet van dat gezach en van die waerdigheid, dat hy, met de drie uitnemendsten der Apostelen, PETRUS, JACOBUS en JOANNES, in eenen rang konde gesteld worden.

Dan hoe zeer PAULUS gaerne erkennen wilde, dat hy, in zich zelven aengemerkt, niets ware, betuigde hy nog eens, even als in den vorigen Briev Kap. XI: 5, *dat hy*, *in geen ding*, wat zijn gezach en waerdigheid betrof, *minder geweest was dan de* gemelde uitnemendste Apostelen.

12. (*d*) De merckteeckenen immers van een Apostel, waer door men eenen echten Apostel onderkennen kan, van eenen bedrieger, die zich daer voor valschelyk uitgeevt, zijn

(*c*) 1 Cor. 15: 10. (*d*) 1 Cor. 9: 2.

zijn onder u betoont, en kenbaer geworden, daer in, dat ik my, als een Apostel, gedragen heb, in alle lijdsaemheyt, onder allerlei zoort van verdrukkingen; eene lijdzaemheid, welke een allerduidelykst kenmerk is van mijn Apostelschap, naerdien ik dezelve, zonder die buitengewone genade, welke aen de Apostelen geschonken wordt, niet zou hebben kunnen uitöeffenen. Hier by zijn nog onlochenbare geloovsbrieven van mijne Goddelyke zending gekomen, daer ik dezelve, met teeckenen, ende wonderen, ende krachten, bevestigt heb. Van dit alles zijt gy volkomen overtuigd, en daerom had het u betaemt, mijn Apostoliesch gezach, tegen de lasteringen der valsche Leeraren, te verdedigen.

13. Ook hebben ik en mijne medearbeiders ons zodanig, onder ulieden, gedragen, dat wy uwe achting en uwen lov alleszins verdient hadden. Want wat is 'er, daer in gy minder geweest zijt dan de andere gemeynten? heb ik u, met mindere zorg en genegenheid, behandelt, dan eenige andere Gemeente? achttien maenden heb ik my, in uwe Stad, opgehouden, om u, in eigen persoon, CHRISTUS te prediken; een en andermael ben ik, tot u, te rug gekeert, om uw geloov te versterken, en nu ben ik gereed, om, voor de derdemael, tot u te komen, (vergel. vs. 14) en mijn vorige Briev is een sprekend bewijs, hoe zeer het diep verval, het welk onder u plaets heeft, my ter harte ging; zelvs heeft mijn vleesch gene rust gehad, voor dat Titus my, met een goed bericht, verblijdt had, (verg. Kap. VII: 5, 7, 8.) Indien 'er evenwel iets mogt wezen, waerin ik u minder geacht heb, dan de overige Gemeenten der Christenen, is het niets (*e*) anders, dan dat ick selve u niet lastigh en ben geweest. Het is waer, ik heb van u gene bezolding genomen, gelijk van andere Gemeenten; om u niet lastig te vallen, heb ik, met mijne eigene handen, gewrocht, en wanneer mijn handwerk niet toereikende was, om my het nodig onderhoud te verschaffen, is dat gebrek, door de lievdadigheid der Christenen in Macedonien,

(*e*) 1 Cor. 9: 12. 2 Cor. 11: 9.

vervuld, (vergel. Hand. XVIII: 3. 1 Cor. IV: 12. IX: 15. 2 Cor. XI: 8, 9.) Maer dit kunt gy immers niet bybrengen, als een bewijs van mijne mindere genegenheid, of my het zelve, als eene misdaed, toerekenen. Zo gy evenwel deze mijne handelwijs, als een biijk van mindere genegenheid, wilt aenzien, vergeeft my dan dit gewaende ongelijck, het welk, uit de beste beginselen, is voortgekomen, op dat ik niet schijnen mogt mijn eigenbelang te zoeken.

14. Dat niemand mijner vyanden my in verdenking brenge, als of ik, in het vervolg, wel middel zou weten te vinden, om mijne schade vergoed te krijgen. Gelijk ik my voorheen gedragen heb, denk ik my ook, in het vervolg, te gedragen. Siet ick ben ten derden mael gereet om tot u te komen, ende en sal u ook dan niet lastigh zijn, noch bezolding vorderen. (*f*) Want ick en soecke niet het uwe, ik bedoel geenszins, om my, met uwe tijdelyke goederen, te verrijken, maer ik zoek u, en bedoel het behoud van uwe zielen. Want, (om de zaek, met eene gepaste gelykenis, op te helderen) de kinderen, schoon zy verplicht zijn, den ouderen wedervergelding te doen, en moeten evenwel niet schatten vergaderen voor de ouders, maer de ouders voor de kinderen, om dat de Ouders veröndersteld worden, vroeger te zullen sterven, dan de kinders, maer de kinders in tegendeel, na hunne ouderen, te zullen leven. Even nu, gelijk het, in het natuurlyke, plaets heeft, dat niet de kinders, voor hunne ouderen, maer de ouders, voor hunne kinderen, schatten vergaderen, zo reken ik my ook verplicht, als uw geestelyke Vader, om u de schatten van geloov, hoop, en lievde, door mijnen Euangeliedienst, te bezorgen en na te laten, zonder dat ik tijdelyke voordelen van u verwachte.

15. Ende ick sal seer geerne de kosten doen, welke 'er nodig zijn, om tot u over te komen, zonder eenige vergelding te begeeren, ende daerënboven zal ik zeer gaerne met mijnen tijd, krachten en gaven, voor de behoude-

(*f*) Hand. 20: 33.

denis van uwe zielen, te koste gegeven worden: hoewel ick u (g) overvloedelicker beminnende, en u meerdere blijken van mijne lievde, dan aen andere Gemeenten, gevende, van velen uwer, die het oor lenen, aen de valsche Leeraren, weyniger bemint worde. Dit doet mijne onbaetzuchtige lievde niet verkoelen.

16. Even zo lievderijk zijt gy, ook door mijne getrouwe medearbeideren, behandeld. Doch het zy soo, zullen mijne vyanden zeggen, ick en hebbe u te voren niet beswaert, en zal u, ook by mijne derde komst, om gene bezolding lastig vallen; maer dit is niet genoeg, om mijne onbaetzuchtige lievde te doen blijken, also ick listigh was, hebbe ick u met bedrogh en schranderheid gevangen en weten in te nemen. Ik heb, mijne baetzucht, listiglyk bedekkende, mijne medearbeiders gebruikt, om tijdelyk voordeel van u te begeeren en te verkrijgen.

De Apostel oppert vs. 16. eene bedenking, welke zijne vyanden, tegen zijne vorige verklaring, zouden hebben kunnen inbrengen, als of hy zijne baetzuchtige oogmerken wel listig had weten te verbergen, door gene bezolding in eigen persoon, te begeeren, daer hy zich intusschen, van zijne medearbeiders, bedient had, om, door middel van deze, waereldsche voordelen te bejagen. — Op deze bedenking antwoordt PAULUS, vs. 17, 18.

17. Hebbe ick, door yemant der gene die ick tot u gesonden hebbe, om lievdegaven in te zamelen, voor de nooddruftige Christenen in Judea, (vergel. Kap. VIII: 6, 16-24,) van u mijn voordeel gesocht, en, door deze mijne medearbeiders, iets, ten mijne behoeven, begeert?

18. Zy hebben immers even zo onbaetzuchtig gehandelt, als ik *zelvs*. Ick hebbe Titum gebeden, om den post der inzameling, daer hy anders niet toe genegen was, op zich te nemen, en, op mijn sterk aendringen, heeft hy zich denzelven eindelyk laten wel gevallen. Hier uit ziet gy allerduidelykst, dat Titus geen eigen belang bedoelde; ende ik heb den anderen broeder Kap. VIII: 18 of 22. vermeld

(g) 2 Cor. 6: 12.

medegesonden, om dat Titus, ter afwending van alle vermoeden, als of hy zijn eigen voordeel zocht, niet alleen trekken wilde; heeft nu oock Titus van u sijn voordeel gesocht? zijt gy niet, van het tegendeel, ten vollen verzekerd? en hebben wy niet in den selven Geest van onbaetzuchtige lievde gewandelt? [*hebben wy*] niet [*gewandelt*] in de selve voetstappen, van zuivere genegenheid voor u? Gy waert derhalven verplicht geweest, om mijn gezach en waerdigheid, tegen de lasteringen der valsche Leeraren, te verdedigen; dan was ik niet in de noodzakelykheid gekomen, om, ter handhaving van mijn gezach, op gezichten en openbaringen te roemen.

C. De Apostel besluit de verdediging van zijn Apostoliesch gezach, tot welke hem de lasteringen der valsche Leeraren genoodzaekt hadden, met het opgeven der redenen, waerom hy zich, met deze verdediging, zo breedvoerig, had opgehouden, Kap. XII: 19— *XIII:* 10.

PAULUS had, ter verdediging van zijn Apostoliesch gezach, zeer uitvoerig geschreven, Kap. X: 1— XII: 18, niet om zijnen wil, maer ter bevoordering van het wezenlyk welzijn der Corinthische Christenen; daer hy vreesde, dat hy, by hen komende, nog vele ongeregeldheden vinden zoude, welke hem zouden noodzaken, om, door het uitöeffenen van buitengewone straffen, eene proev van zijne Apostolische macht te geven.

A. De zaek wordt, op zich zelve, voorgesteld, Kap. XII: 19-21.

α. Ontkennender wijs, vs. 19ª.

β. Stellender wijs, vs. 19ᵇ-21.

19. Meynt gy wederom, dat wy ons by u verontschuldigen? Neen waerlyk; mijn oogmerk is geenszins, om mijn Apostoliesch gezach op nieuws te betogen, en te verdedigen; het gene ik, in mijnen vorigen Briev Kap. IX: 3, ter mijner verantwoording, geschreven heb, houd ik, voor volkomen genoegzaem; daer mede heb ik dit stuk voldon-

dongen. Wy, ik en Timotheus, fpreken het gene wy vervolgens verklaren zullen, in de tegenwoordigheyt Godts, voor welken alle dingen naekt en geopenbaerd zijn; wy betuigen in en by Chrifto, dat wy de waerheid fpreken, ende dit alles, geliefde, tot uwer ftichtinge, tot uwe verfterking in geloov en Godsvrucht.

20. Het gene ik, ter verdediging van mijn Apostoliesch gezach, heb bygebracht; heb ik, met dat oogmerk, gefchreven, op dat gy daer door zoudt bewogen worden, om alle ergernisfen, welke 'er nog onder u zijn overgebleven, tegen mijne komst, wech te doen, naerdien dezelve my anderszins zouden noodzaken, om de Apostolifche roede tegen u te gebruiken. Want ick vreefe, dat als ick gekomen fal zijn, ick, aen mijne zijde, u niet eenigfins en fal vinden foodanige als ick wil, in zulk eene verbeterde gefteldheid van uwe Gemeente, als ik wel wenschte, ende [*dat*] ick ook, aen uwe zijde, van u fal gevonden worden foodanigh als gy niet en wilt, zo dat gy my ontmoeten zult, met blijken van mijn ongenoegen, over het diep verval, het welk nog, in uwe Gemeente, plaets heeft. Ik ben zeer bekommerd, ten uwen opzichte, dat [*daer*] niet eenigfins, nog onder ulieden, [*en zijn*] twiften, nijdigheden, toorn, gekijf, achterklap, oorblafingen, opgeblafenheden, beroerten, en andere ergernisfen.

21. Opzichtelyk tot my zelven, ben ik bekommerd, dat wederom als ick tot ulieden fal gekomen zijn, mijn Godt my niet en vernedere en bedroeve by u, ende ick rouwe hebbe over vele die te vooren gefondigt hebben, ende die haer nog niet bekeert en fullen hebben van de onreynigheyt, ende hoererye, ende ontuchtigheyt die fy gedaen hebben, en waer over ik hen, in mijnen vorigen Briev, zo ernftig beftraft en vermaent heb.

HET XIII. KAPITTEL.

B. De zaek wordt nader opgehelderd en aengedrongen, Kap. XIII: 1-10.

DE valfche Leeraers zochten den Corinthifche Christenen wijs te maken, dat zy, van PAULUS, geen kwaed te duchten hadden, en dat hy niet eens voornemens was, om tot hen te komen, zelvs dat het hem, wanneer hy al eens komen mogt, aen de macht ontbreken zoude, om de bedreigde ftraf uit te oeffenen. De Apostel wilde daerom dezen Briev niet eindigen, zonder hen, van het tegendeel, nogmaels op het fterkst verzekert te hebben. — Hy doet eene zeer ernftige bedreiging, dat hy, ten betoge van zijne Apostolifche macht en waerdigheid, de zulken onder hen, die nog ongeregeld bleven wandelen, zonder verfchoning, op eene buitengewone wijs, ftraffen zoude.

α. De bedreiging zelve vinden wy vs. 1, 2.

1. Dit is de derde mael [*dat*] ick tot u kome: (*a*) In den mont van twee ofte drie getuygen fal alle woort beftaen.

Veel al vat men deze woorden zo op, als of de Apostel zeggen wilde: „ Het is thans de derde mael, dat ik voornemens ben, en my gereed maek, om tot u te komen; en „ dan zal ik de zaek van hen, die zich, aen hoerery en andere „ ongeregeldheden, in weerwil van alle mijne beftraffingen, „ vermaningen, en bedreigingen, blijven fchuldig maken, „ overëenkomftig de Goddelyke wet, beflisfen; alles zal, „ op de verklaring van twee of drie getuigen, aenkomen; die,

(*a*) Numer. 35: 30. Deut. 17: 6. ende 19: 15. Matth. 18: 16. Joh. 8: 17. Hebr. 10: 28.

„ die, op de uitspraek van deze getuigen, schuldig bevon-
„ den worden, zal ik, in gevolge van mijne Apostolische
„ macht, ontwijffelbaer zeker, op eene buitengewone wijs,
„ straffen."

Dan deze opvatting schijnt ons niet te stroken, noch met de oorspronkelyke woorden, noch met het volgende 2 vs. Onzes erächtens, beroept zich de Apostel, op de Goddelyke wet, Deut. XIX: 15, om de Corinthische Christenen te doen opmerken, dat hy, ten aenzien van de zulken, die ongeregeld wandelen, alles beproevt had, wat tot hunne verbetering dienen konde, en wat men, met eenige billykheid, van hem vorderen konde, zo dat hy nu een einde van waerschouwen en bedreigen maken moest. Het is dan, als of PAULUS zeide: „ *Dit is de derde* en *laetstemael*, *dat ik*, met
„ eene waerschouwende bedreiging, *tot u koom*; dit heb ik
„ reeds schrivtelyk gedaen, in mijnen eersten briev, daer
„ na mondeling door TITUS, en nu herhael ik het nog eens,
„ by dezen. Dit is ook genoegzaem, om nu zonder ver-
„ der uitstel, tot de uitvoering der bedreigde straf zelve,
„ over te gaen. Immers *zal*, volgens de Goddelyke wet,
„ Deut. XIX: 15, *alle woord bestaen* en toereikende bewezen
„ zijn, of *alle zaek*, al wat 'er voorvalt, *zal bestaen*, be-
„ sloten en afgedaen worden, *in den mond*, of op de uit-
„ spraek *van twee of drie getuigen*; derhalven kunt gy, met
„ genen den minsten schijn van reden, van my vorderen,
„ dat ik nog al meer en langer zal waerschouwen."

2. Ick hebbe het te vooren gesegt, in mijnen eersten briev, waerin ik u reeds gewaerschouwt heb, ende segge het te vooren als tegenwoordigh zijnde de tweede mael, of liever (gelijk 'er letterlyk, in de grondtael staet,) *ik zeg het*, in den tegenwoordigen tijd, *als tegenwoordig zijnde de tweedemael*, door Titus, welken ik, met dezen briev, tot u zende, op dat hy u, uit mijnen naem, even als of ik zelvs tegenwoordig ware, waerschouwe, onder verzekering, dat ik, wanneer ik koom, de bedreigde straf, zonder uitstel, volbrengen zal; ende ick schrijve het nu afwesende, in dezen mijnen briev. Ziet daer mijne derde en laetste waerschouwing; zy raekt den

genen die te vooren, reeds voor mijnen eersten briev, gesondigt, en zich, aen eenen zeer ongeregelden wandel, schuldig gemaekt hebben, ende ook allen den anderen, die zich naderhand, in weerwil van mijne waerschouwingen en vermaningen, tot zoortgelyke grouwelen, hebben laten verleiden. Aen deze allen verklaer ik, dat so ick, in den weg der Voorzienigheid, wederom tot u kome, ick [*haer*] niet en sal sparen, maer, naer verdiensten, straffen.

β. De bedreiging wordt nader aengedrongen, vs. 3-6.
a. In het gemeen, vs. 3, 4.
b. Meer byzonder, vs. 5, 6.

3. Dewijle (of *Immers*) gy soeckt een proeve Christi die in my spreeckt, welcke in u niet swack en is, maer krachtig is onder u.

Eene proev van CHRISTUS, *die in my spreekt*, of *van* CHRISTUS, *door my sprekende*, dat is, een kennelyk bewijs, dat CHRISTUS, door my spreekt. — Te weten, CHRISTUS sprak, door zijnen Geest, in en door de Apostelen, zo ten aenzien van de leer, welke zy, het zy mondeling of schrivtelyk voorstelden, als met opzicht tot het verrichten van wonderen, en het mededeelen van buitengewone gaven. Eene *proev van* CHRISTUS *sprekende door* PAULUS, is derhalven een duidelyk en onlochenbaer bewijs, dat hy waerlyk een Apostel van CHRISTUS was.

Zulk eene proev, zulk een beslissend bewijs van PAULUS Apostelschap *zochten* de Corinthische Christenen; zy begeerden het, drongen 'er ten sterksten op aen, en betoonden daerop zeer gezet te zijn. Zy noodzaekten gevolgelyk onzen PAULUS, dat hy, door het uitoeffenen van de buitengewone straffen, welke hy bedreigd had, eene proev van zijn Apostoliesch gezach en vermogen geven zoude.

De begeerte, naer zulk eene proev van PAULUS Apostelschap, was ten eenemael onnodig en zelvs onredelyk. *Welke*, (voegt 'er daerom de Apostel by) *welke proev*, *in* of *onder u niet zwak, maer krachtig is onder u.* Trouwens de Corinthi-

thische Christenen hadden vele en overtuigende bewijzen van PAULUS Apostelschap gezien, daer zy, door zijne prediking, tot het geloov bewrocht, en de verscheidenheid der gaven van den Heiligen Geest, onder zijne bediening, deelächtig geworden waren.

4. Want hoewel hy gekruyst is door swackheyt, so leeft hy nochtans door de kracht Godts. Want oock wy zijn swack in hem, maer sullen met hem leven door de kracht Godts in u.

Hy, te weten CHRISTUS *is gekruist, door* of *wegens zwakheid.* — De menschelyke natuur van den Heiland wordt hier bedoelt, en komt, onder de benaming van die hoedanigheid voor, welke hier eigenlyk in aenmerking kwam. De zakelyke zin is deze, dat de Verlosser, gekruisigd zijnde, uit of van wegens zwakheid, by zijnen dood, scheen te bezwijken, zo dat het toen, met zijn' persoon, zaek, en Koningrijk, naer het uiterlyk aenzien, geheel afgedaen scheen te wezen.

Dan, dit niet tegenstaende, *zo leevt* CHRISTUS *nochtans, door de kracht van God.* — *Door de kracht van God,* hebben wy, uit hoofde van tegenstelling, te denken, aen de kracht van CHRISTUS Goddelyke natuur, door welke Hy, by zijne opstanding uit de doden, bewezen heeft, dat Hy Gods Zoon zy, de Heer der heerlykheid. — Offchoon dan CHRISTUS, als een zwak mensch gekruisigd zy, leevt hy nu, door de kracht van zijne eeuwige Godheid.

De Apostel voegt 'er by: *ook wy zijn zwak, in Hem.* — Hy en zijne medearbeiders, schenen, uit hoofde van de verdrukkingen, smaedheden, en vervolgingen, welken zy, om CHRISTUS en de prediking van zijn Euangelie, ondergaen moesten, gemene en zwakke menschen te zijn, op geenërlei wijs onderscheiden van anderen, noch, met uitmuntende gaven en bekwaemheden, voorzien. — *Maer,* des niet tegenstaende, *zouden zy leven, met Hem,* dat is, wanneer de zaek het vorderde, zouden zy betonen en kennelyke blijken geven, dat zy, met CHRISTUS leevden, dat zy zijne Apostelen waren, voorzien met zijnen Geest en zijne *Goddelyke kracht.* Dit zouden zy betonen *in* of *onder hen* Corinthiers,

byzonder door de hardnekkige zondaren, die, in weerwil van alle waerſchouwingen, in hunnen ongeregelden wandel, hardnekkig voortgingen, op eene voorbeeldige en buitengewone wijs, te ſtraffen.

Maer waer toe diende nu het voorſtel van deze dingen? — Onzes erächtens, ruimt de Apostel eene bedenking uit den weg, welke, uit zijne vorige gezegden, zou kunnen afgeleid worden. Hy had namelyk, om reden te geven, waerom hy, te Corinthen komende, de zulken, die ongeregeld bleven wandelen, niet ſparen, maer zekerlyk ſtraffen zoude, vs. 3. gezegt, dat de Corinthers eene proev van zijn Apostoliësch gezach begeerden, en dat daer hy, zich onder hen, niet zwak, maer krachtig bewezen had. Maer hier mede, zou men kunnen denken, was blijkbaer ſtrijdig, dat hy, aen allerleie verdrukkingen en wederwaerdigheden, als een zwak mensch, onderworpen was. Dan het voorſtel vs. 4. diende, om de Corintheren te doen opmerken, hoe ongegrond die redenering ware, en hoe deerlyk zy zich zouden bedriegen, wanneer zy, uit zijn lijden, en de rampen, welke hem overkwamen, beſluiten wilden, dat PAULUS maer een zwak mensch ware, voor wiens bedreigingen zy niet te vrezen hadden. „ Trouwens, (wil de Apostel zeggen,) ſchoon „ CHRISTUS, wegens de zwakheid, dat is, zijne menſche„ lyke natuur, gekruist en geſtorven zy, zo leevt Hy even„ wel, door de kracht van zijne eeuwige Godheid; op „ zoortgelyk eene wijs, is het ook, met my en mijne me„ deambtgenoten in de bediening van het Euangelie, gele„ gen; offchoon wy, om zijnen wil, en om de prediking „ van zijn Euangelie, aen allerlei wederwaerdigheden on„ derworpen zijn, zo zullen wy evenwel, door het ſtraffen „ van hardnekkige zondaren, blijken geven, dat wy krach„ tig zijn, door CHRISTUS."

Dit voorſtel diende derhalven ten betoge, dat de Apostel de bedreigde ſtraffen niet langer kon of mogt uitſtellen, indien de ongeregelden zich niet verbeterden.

Het gene de Apostel vs. 3. gezegt had, breidt de Apostel nader uit, door de Corinthiſche Christenen, uit de heilrijke vruchten van zijne bediening, te doen opmerken,

dat

dat CHRISTUS in hem, als eenen Apostel, niet zwak, maer krachtig was, vs. 5, 6.

5. (*b*) Onderſoeckt uſelven of gy in het geloove zijt, beproeft uſelven. Ofte en kent gy uſelven niet, dat Jeſus Chriſtus in u is? ten zy dat gy eenigſins verworpelick zijt.

Wy vinden hier eene opwekkende vermaning, welke eene ſtilzwijgende beſtraffing inſluit. Te weten de Corinthiers hielden zich op, met een onderzoek, of PAULUS een Apostoliesch gezach bezat, en begeerde daer van eene proeve. Dan hy maent hen daer van af, hen opwekkende, om *zich zelven*, hun eigen inwendig beſtaen, *te onderzoeken en te beproeven.* Deze twee woorden beteekenen, in de zaek, wel het zelvde, maer het laetſte geevt de grootſte nauwkeurigheid te kennen, welke, in dit onderzoek, moest plaets hebben; terwijl de zamenvoeging van beide deze woorden het belang van den voorgeſchrevenen plicht aenwijst, en den yver, met welken men daerin verkeren moet. — De Corinthiers moesten zich zeer nauwkeurig onderzoeken, *of zy in het geloov waren*, dat is, of zy Christenen waren, niet ſlechts in den naem, maer in de daed en in waerheid. Bevonden zy nu, dat zy in het geloov waren, dan hadden zy *eene proev van* CHRISTUS, *ſprekende door* PAULUS, een overtuigend bewijs, dat PAULUS waerlyk een Apostel van CHRISTUS was, daer zy, door middel van zijnen dienst, tot het geloov bewrocht waren. Hier uit bleek het, dat PAULUS *niet zwak, maer krachtig onder hen* geweest ware, vergel. vs. 3.

De Apostel voegt 'er by: „ *of kent gy u zelven niet?* „ Immers ja. Of zou de geest des menſchen niet weten, „ wat in den mensch is? Zo gy derhalven maer nauwkeurig „ let, op u zelven, op uw beſtaen, op uwe neigingen en „ werkzaemheden, dan kunt gy ten vollen verzekerd wor„ den, *dat* JESUS CHRISTUS *in u is*, dat Hy, met zijnen „ Geest, genade, en heilrijke werkingen, in uwe harten „ wone. *Ten zy dat gy eenigſins verworpelyk zijt*, of liever „ (gelijk 'er eenvouwig ſtaet) ten zy dat gy de proev niet

(*b*) 1 Cor. 11: 28.

„ kunt doorstaen, zijnde slechts Christenen in naem en
„ schijn, maer niet in de daed en in waerheid." — Had het laetste geval plaets, dan waren zy gene bevoegde richters, om, over het Apostoliesch gezach van PAULUS, te oordeelen; dan zou het van veel meer aenbelang zijn, dat zy zich, over zich zelven, bekommerden, en zochten eene proev van CHRISTUS in zich zelven te hebben.

6. Doch, op dat ik 'er een bewijs van mijne hartelyke lievde jegens u byvoege, ick hope dat gy sult verstaen, en, by ondervinding weten, dat wy niet verworpelick en in de daed zulken zijn, als wy voorgeven, echte Apostelen van CHRISTUS, die de proev kunnen doorstaen. Dit hoop ik, zal de vrucht van uw onderzoek en van uwe zelvsbeproeving wezen, dat gy, op onwankelbare gronden, mogt verzekerd worden, dat gy in het geloov zijt, en gevolgelyk dat CHRISTUS, met mijne prediking onder ulieden, krachtdadig hebbe medegewerkt. Dusdoende zult gy de proev van CHRISTUS sprekende in my, van mijn Apostelschap, in u zelven ondervinden. Langs dezen weg zal ik, zo ik hoop, niet genoodzaekt zijn, om mijn Apostoliesch gezach, door het uitöeffenen van buitengewone straffen, te doen blijken.

γ. *Eindelyk betuigt de Apostel zijnen wensch, dat de Corinthische Christenen het uitvoeren van zijne bedreiging, door het wechdoen van alle ergernissen, mogten voorkomen, vs. 7-10.*

a. *Hy stelt dezen zijnen vuurigen wensch voor, vs. 7.*

b. *Breidt dezelve, ter nadere opheldering, verder uit, vs. 8, 9. en*

c. *Wijst zijn oogmerk in dezen aen, vs. 10.*

7. Ende (of *Evenwel*) ick wensche van Godt, en bid Hem, met vuurige smekingen, dat gy geen quaet en doet, en dat de ergernissen uit uw midden mogen wechgenomen worden. Het is ons toch niet te doen, op dat wy, door het uitöeffenen der bedreigde en buitengewone straffen, in ons Apostoliesch gezach beproeft souden bevonden en openbaer worden, maer op dat gy het goede soudet doen,

doen, in het yverig betrachten van Euangelifche deugd en Godsvrucht, ende wy als verworpelick fouden zijn.

De Apostel wenschte, dat hy *verworpelyk zoude zijn.* — De zaek is deze. Wanneer PAULUS te Corinthen kwam, en de bedreigde ftraf niet uitoeffende, zou hy, door de valfche Leeraren, uitgemaekt worden, als een Apostel, die de proev niet konde doorftaen, en wiens bedreigingen flechts ydele klanken waren. Dan zo veel lievde droeg hy den Christenen te Corinthen toe, dat hy niets vuuriger wenschte en badt, dan dat zy de ergernisfen wech deden, hem daer door buiten de noodzaek ftelden, om de bedreigde ftraffen uit te oeffenen, en langs dien weg, den valfchen Leeraren aenleiding gaven, om hem uit te maken voor iemand, die de proev van het Apostelfchap niet doorftaen konde.

8. Want wy, ik en mijne medearbeiders, in de bediening van het Euangelie, vermogen niets tegen de leer der waerheyt. Wie derhalven de leer der waerheid belijdt, naer het voorfchrivt van het Euangelie wandelt, en in geval van afwijking, ernftig vermaend zijnde, zijn gedrag verbetert, heeft, voor de bedreigde ftraffen, niet te vrezen; maer wy vermogen alles, voor de waerheyt, tot ftaving en bevestiging van de leer der waerheid. Wie derhalven, in leer of leven, van de waerheid afwijkt, en, in die afwijking, ondanks alle waerfchouwingen, bedreigingen, en vermaningen, blijvt volharden, kan zich verzekerd houden, dat wy hem, door onze Apostolifche macht, op eene buitengewone wijs, ftraffen zullen.

9. Want (of *Trouwens*) wy verblijden ons hartelyk, wanneer wy, door de valfche Leeraers, geacht worden, fwack te zijn, en ons Apostoliesch vermogen, in het ftraffen der ongeregelden, niet openbaer maken, ende wanneer gy fterck zijt in het geloov en kracht van heiligmaking. Ende wy wenfchen en bidden oock dit, [*namelick*] uwe volmakinge.

Het Griekfche woord, door *volmaking* vertaeld, wordt eigenlyk gebruikt, van lichaems leden, welke verwrongen zijn, en wederom te recht gezet worden, op dat dezelve,

ter volmaking van het ganſche lichaem, de vereischte werkingen volbrengen kunnen. — Vele leden der Corinthiſche Gemeente waren, door twisten, verdeeldheden, en eenen gansch ongeregelden wandel, als ontwricht, zo dat zy, aen het verhevene oogmerk hunner gewichtige beſtemming, niet konden beantwoorden, en, in plaets van ter volmaking van het ganſche lichaem mede te werken, eerder ten verderve van het zelve dienden. — De Apostel wenschte nu niets vuuriger, dan dat alle die twisten, verdeeldheden, en ergernisſen, uit hun midden mogten wechgenomen worden, en dat alle de leden der Gemeente weder, door den band van geloov en lievde, mogten vereenigd worden, op dat elk, in zijne betrekking, alles, wat in hem was, mogt toebrengen, ter volmaking van het ganſche lichaem, en ter bevordering van het wezenlyk heil der ganſche Gemeente.

10. Daerom ſchrijve ick afweſende deſe dingen, in hoop, dat gy, overëenkomſtig mijnen hartelyken wensch, alle ergernisſen uit uw midden zult wechdoen, op dat ick tegenwoordigh en tot u overgekomen zijnde niet nodig en ſoude hebben, door het uitoeffenen der bedreigde ſtraffen, ſtrengigheyt te gebruycken, nae de macht (*c*) die my de Heere gegeven heeft, om zulke die ergerlyk zijn, en tot verleiding van anderen dienen kunnen, tot bederv des vleeſches, met lichamelyke bezoekingen, op eene buitengewone wijs, te ſtraffen, tot opbouwinge, ende niet tot nederwerpinge, vergel. Kap. X: 8.

(*c*) 2 Cor. 10: 8.

III. *De Apostel besluit dezen Briev*, *vs.* 11-13.

א. *Met eene treffende vermaning*, *vs.* 11, 12a.

A. *Tot allerleie plichten der godzaligheid in het gemeen*, *vs.* 11.

B. *Tot broederlyke lievde in het byzonder*, *vs.* 12a.

ב. *Met eene minzame groetenis*, *vs.* 12b.

ג. *Met eenen heilrijken zegenwensch*, *vs.* 13.

11. Voorts, mijne gelievde broeders, om te eindigen, en dezen Briev te besluiten, zijt blijde, in God, uwen Vader, en CHRISTUS, uwen Verlosser; beveelt u zelven, en alle uwe belangen, blijmoedig aen Hem, die altoos voor u zorgt; vertrouwt op Hem, in alles, wat u bejegent; en houdt u verzekerd, dat Hy het wel maken zal; wort volmaeckt, en poogt elk, aen uwe verplichting, te beantwoorden, op dat een ieder het zijne toebrenge, ter bevoordering van het wezenlyk heil der gansche Gemeente; zijt getrooſt, *vermaent* de dwalenden, door woord en voorbeeld, en bemoedigt de treurigen; laten alle twisten en verdeeldheden eens een einde nemen, (*d*) zijt eensgesint, om, met vereenigde harten, Gods eer te bevoorderen; (*e*) leeft in vrede: ende de Godt der liefde ende des vredes, die de bron is van alle lievde, van alle heil, en van allen zegen, sal met u zijn, en u blijkbaer begunstigen.

12. (*f*) Groetet malkanderen met eenen heyligen kus, op eene godvruchtige wijs, tot een openbaer bewijs van uwe hartelyke genegenheid, om, in onderlinge lievde en eensgezindheid, te leven. U groeten alle de heylige; alle de Christenen, die hier in Macedonien zijn, en met welken ik gemeenzaem verkeer, laten u, onder toebidding van alle heil, van hunne hartelyke lievde, verzekeren.

(*d*) Rom. 12: 16. ende 15: 5. 1 Cor. 1: 10. Philipp. 2: 2. 1 Petr. 3: 8. (*e*) Rom. 12: 18. Hebr. 12: 14. (*f*) Rom. 16: 16. 1 Cor. 16: 20. 1 Thess. 5: 26. 1 Petr. 5: 14.

13. De genade des Heeren Jesu Christi, de overvloed van alle die genadeweldaden, welke de gezegende Zaligmaker, tot heil van zondaren, verworven heeft; ende de onderscheidende liefde Godts des Vaders, de eenige bron, uit welke alle geestelyke zegeningen dadelyk voortvloeien, ende de gemeynschap des Heyligen Geests, het deelgenootschap aen alle de gaven, welke de Heilige Geest schenkt, tot onderwijzing, leiding, bestuuring en vertroosting, zy met u allen. Al dit heil worde u allen, van den Drieëenigen God, geschonken en rijkelyk vermenigvuldigd! Amen. Dit is mijn oprechte wensch, mijne vuurige bede, voor u allen.

De Apostel smeekt hier, voor den Corinthischen Christenen, alle die genadeweldaden, van den Drieëenigen God, welke aen ieder der drie Goddelyke Personen, volgens hunne huishoudelyke wijs van werken, gegrond, op de wijs van hun bestaen, onderscheidenlyk worden toegekend.

EINDE VAN DEN TWEEDEN BRIEV VAN PAULUS AEN DE CORINTHEREN.

DE

ZENDBRIEV

VAN DEN APOSTEL

PAULUS,

AEN DE

GEMEENTEN

DER

CHRISTENEN

IN

GALATIEN.

DE ZENDBRIEV VAN DEN APOSTEL PAULUS, AEN DE GEMEENTEN DER CHRISTENEN IN GALATIEN.

HET I. KAPITTEL.

I. *Vooräf gaet de Inleiding, tot dezen Briev, vs.* 1-5. *Zy behelst,*
א. *Eene minzame groetenis, vs.* 1-3. *Daerin ontmoeten wy*
A. *Den Schrijver, en de genen, die thans by hem waren, vs.* 1, 2a.
B. *De personen, welke gegroet werden, vs.* 2b, *en*
C. *De groetenis zelve, vs.* 3.
ב. *By gelegenheid van deze groetenis, doet de Apostel eenen uitstap, ter nadere beschrijving van den gezegenden Verlosser, vs.* 4, 5.

1. PAULUS, een Apostel, een buitengewoon afgezant van den Verlosser, om zijn Koningrijk, door de prediking van het Euangelie, allerwegen en onder alle

volken, uit te breiden; tot deze hoogwaerdige bediening ([*geroepen*] niet van eenig genootſchap van menſchen, noch door eenen bepaelden menſche, hoe groot zijn gezach ook wezen moge, maer onmiddelyk, (*a*) door Jeſum Chriſtum, den verhoogden Koning zijner Kerke zelven, ende door Godt den Vader, die hem uyt den dooden opgeweckt heeft,)

2. Ende alle de broeders die thans, als mijne medearbeiders, in de prediking van het Euangelie, met my zijn, Ik ſchrijv dezen briev, ook uit naem van gemelde mijne medeambtgenoten, aen de onderſcheidene gemeynten van de Christenen, welke, in het Landſchap van Galatien, geſticht zijn.

PAULUS geevt vs. 1. eene uitvoerige beſchrijving van zijne hoedanigheid, als een Apostel, om, al aenſtonds in het begin, zijn gezach te handhaven, het welk, door de valſche Leeraren, betwist werd, gelijk, in het vervolg, nader blijken zal. — Hy was niet geroepen *van menſchen*, dat is, van een genootſchap van menſchen. Dusdoende wil hy de valſche Leeraren beſchamen, die de Gemeenten in Galatien ontrust en op den dwaelweg gebracht hadden. Deze gaven voor, dat zy, van de Gemeente te Jeruſalem, gezonden waren, om het beſluit, het welk de Apostelen aldaer, met opzicht tot de bekeerde Heidenen genomen hadden, Hand. XV, en waer van zy misbruik maekten, te doen uitvoeren. „ Geſteld zijnde, (wil de Apostel zeggen) dat deze verleiders, door de Gemeente van Jeruſalem, gezonden waren, „ gelijk zy voorwenden, dan heb ik eene nog veel hogere „ zending; ik ben, tot de prediking van het Euangelie, „ niet van menſchen, of eenig genootſchap van menſchen, „ hoe aenzienlyk ook, geroepen; ik heb gene enkel „ menſchelyke, maer eene Goddelyke zending." — Hy voegt 'er by, *noch door eenen mensch.* Hy bedoelt eenen bepaelden mensch, die, boven anderen, in gezach uitmuntte; byzonder ſchijnt hy het oog te hebben, op PETRUS, (vergel. vs. 18.) De valſche Leeraers, die den Christenen in

(*a*) Tit. 1: 3.

in Galatien verkeerde begrippen hadden ingeboezemt, beriepen zich, op het gezach van PETRUS, en beweerden, dat PAULUS leer, met die van PETRUS, voorál ten aenzien van de besnijdenis, en de schaduwáchtige plechtigheden, niet overéénstemde. Maer PAULUS was niet geroepen van PETRUS, of eenigen anderen mensch, hoe groot zijn gezach ook wezen mogt; hy had eene Goddelyke zending.

Hy was, tot de hoge waerdigheid van het Apostelschap, geroepen, *door* JESUS CHRISTUS, en *God den Vader*, die *Hem uit de doden heeft opgewekt.* — Hy was onmiddelyk geroepen, *door* JESUS CHRISTUS, den verhoogden Middelaer, (vergel. Hand. IX, XXII, en XXVI.) Maer waerom voegt hy 'er by, en *door God den Vader, die Hem uit de doden heeft opgewekt?* niet alleen om aen te tonen, dat hy, door JESUS CHRISTUS geroepen zijnde, ook tevens geroepen ware, door God den Vader, met welken Hy, naer zijne Goddelyke natuur, eenswezens is, maer ook voornamelyk, om eene schijnbare tegenwerping der valsche Leeraren voor te komen, die zijn Apostoliesch gezach in verdenking brachten, om dat hy niet, met den Verlosser, toen Hy hier op aerde, in den staet van zijne vernedering, omwandelde, gelijk de andere Apostelen, verkeert had. PAULUS doet hier opmerken, dat hy onmiddelyk door JESUS CHRISTUS geroepen ware, na dat Hy reeds uit de doden opgewekt en verheerlykt was, en dat derhalven zijne roeping, in plaets van minder te zijn, dan die der overige Apostelen, in tegendeel veel eer verhevener ware.

PAULUS schreev dezen Briev, niet alleen op zijn eigen gezach, maer ook in naem van *alle de broederen, die met hem waren.* Hy bedoelt zijne Ambtgenoten, in de bediening van het Euangelie, die thans by hem tegenwoordig waren. Hy wilde 'er door aentonen, dat deze zijne medearbeiders, in alles, wat hy, in dezen Briev, zou voordragen, volkomen overéénstemden.

Hy schreev *aen de Gemeenten van Galatien.*

Galatien was een Landschap, gelegen in klein Asia. Ten Noorden had het Paphlagonien, ten Oosten Capadocien, ten Zuiden Lycaonien, en ten Westen Phrygien en Bithynien.

De inwoners waren meerendeels afkomstig, uit de Galliërs. Deze hadden hun Vaderland, thans Frankrijk genaemd, alwaer zy denkelyk niet ruim genoeg woonden, verlaten, naer Griekenland overgestoken, en zich nedergeslagen, in dat gedeelte van het zelve, het welk, naer hunnen naem, Galatien geheten is. Aldaer hadden zy zich, met de oude ingezetenen, vermengt. Ook kwamen 'er naderhand vele volkplantingen, uit andere volken, welke derwaerds gelokt werden, zo door de vruchtbaerheid van den grond, als door het bloeien van den koophandel, volgens de berichten van STRABO en anderen.

Om dat de Galliërs zich, in dit Landschap, met de Grieken, tot één volk veréénigd hadden, werd het ook, by de Ouden, *Gallo-Græcia* genaemd; *Fransch Griekenland* zouden wy zeggen. — De inwoners waren derhalven oorsprongelyk Heidenen; maer, volgens het bericht van JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XVI, hadden 'er zich ook, gelijk in alle waereld-delen, vele Joden nedergezet.

Dit Landschap werd, door eigene wetten, bestuurd, tot dat het, onder de regeering van Keizer AUGUSTUS, eenige jaren voor CHRISTUS geboorte, tot een Romeinsch Wingewest gemaekt werd.

In dit Galatien, en op onderscheidene plaetzen van dit Landschap, waren eenige *Gemeenten* van Christenen, die, door PAULUS voorheen bekeerd waren, en belijdenis deden van het geloov aen het Euangelie. — Men vergelyke wijders onze INLEIDING tot dezen Briev.

3. (*b*) Genade zy u, met allerleien voorspoed ende vrede van Godt den Vader, die de bron is van alle zegeningen, ende onsen Heere Jesu Christo, die de verdienende oorzaek is van alle heil, ende

4. (*c*) Die hemselven, uit onbesevbare lievde, als Borg in onze plaets, in den vervloekten kruisdood gegeven heeft voor onse sonden, om dezelve te verzoenen, op dat hy ons trecken soude uyt dese tegenwoordi-

(*b*) Rom. 1: 7. 1 Cor. 1: 3. Ephes. 1: 2. 1 Petr. 1: 2. (*c*) Matth. 20: 28. Galat. 2: 20. Ephes. 5: 2. Tit. 2: 14. Hebr. 9: 14.

dige boofe werelt, en ons eenen afkeer inboefemen van de godloosheden, welke, onder de menfchen van deze Eeuwe, zo algemeen geworden zijn, nae den wille en het genadig voornemen onfes Godts ende Vaders.

5. Den welcken zy toegebracht, gelijk Hem toekomt van alle redenmachtige fchepfelen, de heerlickheyt, de hulde, de aenbidding, en de dankzegging in alle eeuwigwigheyt. Amen.

II. *Na deze Inleiding, volgt het lichaem van den Briev zelven, Kap. I: 6— VI: 10.*

Het hoofdoogmerk van dezen Briev was, om de Christenen in het Landfchap Galatien te waerfchouwen en te wapenen, tegen de drogredenen van zommige valfche Leeraren, die Joden van oorfprong waren, en beweerden, dat de Christenen uit de Heidenen, zouden zy deelgenoten zijn der belovten, aen ABRAHAM en zijn zaed gedaen, moesten befneden worden, en de plechtigheden van MOSES wet onderhouden. Vermits nu PAULUS, by alle gelegenheden, leerde, en voor die leer fterk yverde, dat de Christenen uit de Heidenen, met de befnijdenis, en de Mofaifche fchaduwwetten, niets te doen hadden, zochten zy zijn Apostoliesch gezach verdacht te maken, en te beweren, dat hy, in dit ftuk, van de overige Apostelen, blijkbaer verfchilde.

Dit is de reden, dat PAULUS zich, in dezen Briev, voornamelyk bezig houdt, om deels de Goddelykheid van zijn Apostelfchap te betogen, deels om aen te tonen, dat de Galatiërs zeer dwaesfelyk handelden, wanneer zy zich, aen MOSES wetten onderwerpen, en, van de eenvouwige gehoorzaemheid aen het Euangelie, aftrekken lieten; by dit alles voegt hy eene opwekking tot Godzaligheid.

Het lichaem van dezen Briev behelst derhalven drie hoofddelen.

ℵ. *In het eerste betoogt hy de waerheid van zijn Apostelschap, en den Goddelyken oorsprong van zijne leer, welke hy, door eene Openbaring, onmiddelyk van* JESUS CHRISTUS *ontvangen had, Kap. I: 6— II: 21.*

A. *Eerst bewijst hy, dat hy, ten aenzien van zijne leer, niet met menschen, zelvs met gene Apostelen, had te rade gegaen, Kap. I: 6-24.*

A. Vooraf gaet eene bestraffing, over de afwijking der Christenen in Galatien, van de eenvouwige Euangelieleer, welke PAULUS *hun verkondigt had, vs. 6-9.*

α. De bestraffing zelve vinden wy vs. 6.

β. Zy wordt nader aengedrongen, uit aenmerking, dat hunne afwijking allerverdervelykst was, vs. 7-9. Trouwens

a. Er is geen ander Euangelie, vs. 7, en

b. Zy, die een ander Euangelie prediken, strijdig met dat van PAULUS, *brengen zich zelve onder den vloek, vs. 8, 9.*

6. Ick verwondere my dat gy soo haest, na dat ik u de leer der zaligheid verkondigt heb, welke gy toen blymoedig hebt aengenomen, onbedachtzaem af[*wijckende*] van den genen die u in de genade Christi geroepen heeft, of, gelijk 'er eigenlyk staet, *van* CHRISTUS, *die u, door de genade*, dat is, door de leer der genade, tot het deelgenootschap aen alle de heilgoederen, welken Hy heeft verworven, *geroepen heeft*, overgebracht wort en u vervoeren laet tot een ander Euangelium, het welk u, door Joodsgezinde Leeraren, is smakelyk gemaekt. Deze afwijking, van het waerachtig en eenvouwig Euangelie, is allerverdervelykst.

7. Daerder, om eigenlyk te spreken, geen ander Euangelie en is, dan het gene ik u, op CHRISTUS bevel, gepredikt heb, en in het welk ik, met de overige Apostelen, volkomen overéénstem. Trouwens de waerheid is maer één; maer daer zijn sommige Joodsgezinde Leeraers, (*d*) die u

(*d*) Hand. 15: 1.

u ontroeren, verontrusten, ende het Euangelium Christi willen verkeeren, door het zelve te verplooien, en, met de afgeschafte plechtigheden van Moses wet, te vermengen. Zulk een voordracht is eigenlyk geen Euangelie, maer een mengsel van genade met de verplichting tot uitgediende kerkplechtige verrichtingen.

8. (*e*) Doch al waer 't oock dat wy, ik en mijne medearbeiders, ofte zelvs een Engel uyt den hemel u een Euangelium verkondigde buyten of verschillende van 't gene wy u verkondigt hebben, die zy vervloeckt, en zal het Goddelyk oordeel niet ontwijken.

9. Gelijck wy te vooren gesegt hebben, [*soo*] segge ick oock nu wederom, en herhael het nog eens, op dat het des te meerderen invloed op uwe harten maken moge, Indien u yemant, wie hy ook wezen moge, een zogenaemd Euangelium verkondigt buyten en strijdig, met 't gene gy van my ontfangen hebt, die zy vervloeckt.

B. De Apostel verdedigt zich vervolgens, tegen de lasteringen, met welke de valsche Leeraers zijne Apostolische zending en gezach poogden te krenken, vs. 10 24.

α. Eerst toont hy in het gemeen aen, dat de voorwendsels der verleideren, ten zijnen opzichte, onbillyk en ongegrond waren, vs. 10.

10. Want (of *Immers*) men geevt my zeer ten onrechte na, dat ik mijne leer, naer het goeddunken der menschen, schikken zoude, om daer door hunne gunst te gewinnen; (*f*) predike (of *overreed*) ick nu de menschen? is het mijn oogmerk, om menschen, door mijne prediking, van de waerheid des Euangeliums, te overreden? ofte bedoel ik Godt te bewegen, om dat gene, het welk Hy eenmael voor waerheid verklaert heeft, te veranderen? Dit laetste moest mijn toeleg wezen, wanneer ik, door het verdraeien der waerheid, de gunst van menschen bejagen wilde.

(*e*) 2 Cor. 11: 4. (*f*) 1 Thess. 2: 4.

(g) Ofte soecke ick dan menschen te behagen, door mijne leer te schikken, naer de zinnelykheid en de begrippen der menschen. Oordeelt gy 'er zelve over, die mijne prediking gehoort en aengenomen hebt. Ik heb, in dit geval, een zuiver geweten. Want (of *Trouwens*) indien ick nogh men chen behaegde en hunne gunst zocht te gewinnen, door mijne leer, naer hunne zinnelykheid te schikken, so en ware ick geen echt dienstknecht Christi. Dan zou ik niet de eer van CHRISTUS, maer mijn eigen belang bedoelen. Mijne vyanden mogen my zulk eene verächtelyke laegheid te laste leggen; maer, aen het gene zy my aentijgen, zijn zy zelve schuldig.

β. Meer byzonder verdedigt hy zijne Goddelyke zending en Apostoliesch gezach, betogende dat hy het Euangelie, niet van menschen, en zelvs niet van de Apostelen, ontvangen hadde, vs. 11-24.

a. De zaek zelve stelt hy voor, vs. 11, 12, *en*

b. Betoogt zijne stelling, met drie duchtige bewijsredenen, vs. 13-24.

a. Vooreerst, om dat'er, noch voor, noch na zijne bekering, voor hem gelegenheid geweest was, om het Euangelie van menschen te ontvangen, vs. 13-17.

1. *Voor zijne bekering had hy eenen afkeer van het Euangelie gehad, vs.* 13, 14.

2. *Na zijne bekering, had hy, onder de Heidenen verkeert, vs.* 15-17.

11. (*h*) Maer ick make u bekent, en verzeker u, mijne broeders, dat het Euangelium, 't welck van my verkondigt is, niet en is nae den mensche, van eene menschelyke uitvinding, of geschikt naer de zinnelykheid en begrippen der menschen.

12. (*i*) Want (of *Trouwens*) ick en hebbe oock het selve niet van een mensche, wie hy ook wezen moge, ontfangen, noch geleert, maer door de onmiddelyke open-

(g) Jac. 4: 4. (h) 1 Cor. 15: 1. (i) Ephes. 3: 3.

openbaringe Jesu Christi, den verhoogden Middelaer, die my, op den weg naer Damascus, verschenen is. Noch voor, noch na mijne bekering, is 'er eenige mogelykheid geweest, dat ik het Euangelie, van menschen, zelvs niet van de Apostelen, zou hebben kunnen ontvangen.

13. (*k*) Want, voor mijne bekering, was ik geheel afkerig van het Euangelie. Immers gy hebt mijnen ommegangh en gedrag, voor mijne bekering, genoeg gehoort, die eertijts in het Jodendom was, dat ick uytnemende seer de gemeynte Godts vervolgde, ende deselve verwoestede, niets onbeproevd latende, om de Christenen, ware het mogelyk geweest, geheel en al uit te roeien. Dit deedt ik, uit eenen onberedeneerden yver voor den Joodschen Godsdienst, en deszelvs plechtigheden.

14. Ende het kan u niet onbekend zijn, [*dat*] ick in het Jodendom toenam boven vele van mijnen ouderdom in mijn geslachte, hen verre overtreffende in yver, voor de Mosaïsche plechtigheden, zijnde overvloedelick yverigh voor mijne vaderlicke insettingen. Het was derhalven, uit hoofde der begrippen, welke ik, voor mijne bekering, omtrent den Godsdienst, koesterde, volstrekt onmogelyk, dat ik op de gedachten zou gekomen zijn, of my enkel door het gezach van eenigen mensch, zou hebben laten overreden, om de leer van het Euangelie te prediken, welke, met mijne toenmalige begrippen, zo vierkant strijdig was.

15. (*l*) Maer wanneer het Gode behaegt heeft, die my van mijns moeders lijve en van mijne geboorte aen, (vergel. Luc. I: 15,) tot de hoge waerdigheid van het Apostelschap, afgesondert en geschikt heeft, ende my daer toe, op den weg naer Damascus, geroepen heeft, door sijne genade, en onderscheidende gunst,

16. Sijnen Sone in my te openbaren, en my, door eene onmiddelyke Openbaring, zijnen Zoon bekend te maken, in de oneindige verhevenheid van zijnen Persoon, en

(*k*) Hand. 8: 3. ende 9: 1. ende 22: 4. ende 26: 9. Philipp. 3: 6. 1 Tim. 1: 13. (*l*) Hand. 9: 15. ende 13: 2.

in de algenoegzame kracht van zijne Middelaers verdiensten, (*m*) op dat ick denselven door het Euangelium onder de Heydenen soude verkondigen, als den eenigen en algenoegzamen Verlosser van verlorene zondaren, so en hebbe ick terstont niet te rade gegaen, (*n*) met menschen, die uit vleesch ende bloet bestaen, om van hen te vernemen, of en hoe ik het Euangelie verkondigen zoude. Door Gods onmiddelyke openbaring voorgelicht, had ik het onderwijs van menschen geheel niet nodig.

17. Ende zelvs en ben ik niet wederomgegaen nae Jerusalem, van waer ik, met brieven van voorschrijving van den Joodschen Raed, naer Damascus was uitgegaen, tot de gene die voor my Apostelen waren, om hunnen raed in te nemen, of hun onderwijs te genieten: maer ick gingh henen nae Arabien, ende keerde, na verloop van eenigen tijd, wederom nae Damascum. Onmiddelyk na mijne bekering, heb ik onder de Heidenen verkeert, en derhalven gene gelegenheid gehad, om, door de Apostelen, of door iemand anders, in de leer van het Euangelie, onderwezen te worden. Daer ik dan het Euangelie, door eene Openbaring, onmiddelyk van den verhoogden Verlosser ontvangen heb, ben ik nergens minder in, dan de uitnemendste der Apostelen; ik heb het zelvde gezach, en dezelvde voorrechten, als Petrus, Jacobus, Joannes, of andere Apostelen, die, door de Joodsgezinde Leeraers, maer geheel ten onrechte, zo hoog boven my verheven werden.

b. *Het tweede bewijs bestaet hierin, dat* PAULUS, *eenen geruimen tijd na zijne roeping, te Jerusalem komende, slechts twee Apostelen, en dat nog maer voor eenen korten tijd, ontmoet had,* vs. 18-20.

1. *Zijn verblijv te Jerusalem was zeer kort geweest,* vs. 18, *en*
2. *Hy had 'er maer twee Apostelen ontmoet,* vs. 19, 20.

18. Daer na quam ick eerst na drie jaren, welke ik

(*m*) Hand. 9: 15. ende 13: 2. ende 22: 21. Galat. 2: 8. Ephes. 3: 8. (*n*) Matth. 16: 17.

ſt, deels in Arabien, deels te Damascus, heb doorgebracht, voor de eerſtemael wederom te Jeruſalem om Petrum te beſoecken, ende met dien Apostel kennis te maken; ick bleef toen niet langer by hem, dan geduurende den korten tijd van vijftien dagen, eenen tijd, die zeker te bekrompen was, om, van hem, in alle de verborgenheden van het Euangelie, onderwezen te worden, zo dat ik in ſtaet wezen zou, om het zelve, als Leeraer, aen anderen te prediken, en, tegen alle bedenkingen van het ongeloov, te verdedigen.

19. Ende, in allen dien tijd, en ſagh ik geenen anderen van de Apoſtelen, dan Jacobum den broeder of Neev des Heeren. Maer nu zijn Petrus en Jacobus juist de beide Apostelen, op welke de valſche Leeraers zich beroepen, bewerende, dat mijne leer, met de hunne, ſtrijdig zy; derhalven kan het niet in bedenking komen, dat ik het Euangelie van dezen zou geleert hebben; en andere Apostelen heb ik toenmaels te Jeruſalem niet ontmoet. Hier op kunt gy volkomen ſtaet maken.

20. Het gene nu ick u ſchrijve, ſchrijv ik, onder diepe indrukken van Gods alziende tegenwoordigheid, en ſiet [*ick getuyge*] (*o*) voor den alwetenden Godt, dat ick niet en liege.

c. Het derde bewijs lag hierin, dat PAULUS, *na een kort verblijv te Jeruſalem, weder naer elders gegaen, en den Christenen in Judea onbekend gebleven was, vs.* 21-24.

1. *Hy had zich, naer de gewesten van Syrien en Cilicien, begeven, vs.* 21.

2. *De Christenen in Judea hadden wel, by geruchte, van hem gehoort, maer kenden hem niet van aengezicht, vs.* 22-24.

21. Daer na, na een kort verblijv te Jeruſalen, ben ick gekomen in de geweſten of landſchappen van Sy-

(*o*) Rom. 1: 9. ende 9: 1. 2 Cor. 1: 23. ende 11: 31. 1 Theſſ. 2: 5. 1 Tim. 5: 21. 2 Tim. 4: 1.

rien ende van Cilicien, om aldaer het Euangelie te prediken.

22. Ende ick was van aengesichte onbekent den overige gemeynten in Judea, die in Christo zijn. Ik heb, met de Christenen, die, buiten Jerusalem, in Judea woonden, ook gene verkering gehad; derhalven kan niemand van hen lieden my, in het Euangelie, onderwezen hebben.

23. Maer sy hadden alleenlick, zonder my in persoon te zien, by geruchte gehoort [*dat men seyde*], De gene die ons eertijts vervolgde, verkondigt nu zelve de leer van het geloove, 't welck hy eertijts verwoestede, en zocht uit te roeien.

24. Ende sy verheerlickten Godt in (of *over*) my, dat ik, van eenen vervolger, in eenen voortplanter van het Christendom, veranderd was.

HET II. KAPITTEL.

B. PAULUS *gaet over, om de waerheid van zijn Apostelschap, en den Goddelyken oorsprong van zijne leer, met opzet, te bewijzen, vs.* 1-21.

A. De overige Apostelen hadden zijne leer goedgekeurt, en hem erkent, voor eenen Apostel van JESUS CHRISTUS, *vs.* 1-10.

a. De aenleiding was zijne reis naer Jerusalem, alwaer hy de leer, welke hy onder de Heidenen gepredikt had, den broederen, om gewichtige redenen, voorstelde, vs. 1, 2.

1. DAer na ben ick, na veertien jaren, wederom (*a*) nae Jerusalem opgegaen met Barnaba, oock Titum medegenomen hebbende.

De Gemeente te *Jerusalem* was, als het ware, de moeder-

(*a*) Hand. 15: 2.

derkerk. Van daer waren de Apostelen, volgens des Heilands uitdrukkelyk bevel, en overëenkomftig de oude Godfpraken, uitgegaen, om het Euangelie allerwegen, onder de volken, te verkondigen. — Na zijne bekering, is PAULUS, verfcheidene malen, om gewichtige redenen, te Jerufalem geweest. De vraeg is daerom, welk eene reis hier bedoeld worde? De zaek wordt verfchillendlyk begrepen. Zonder de onderfcheidene begrippen ter toets te brengen, zullen wy alleenlyk raedplegen, met de omftandigheden, welke hier, door den Apostel zelven, worden opgegeven.

Omtrent den tijd, zegt hy in het algemeen, *daer na*. — Hy bedoelt derhalven eene reis naer Jerufalem, welke later dan die, Kap. I: 18-20. vermeld, was voorgevallen. Drie jaren, na zijne bekering, had hy den Apostel PETRUS te Jerufalem bezocht, Kap. I: 18, en vervolgens, in de gewesten van Syrien en Cilicien, het Euangelie verkondigt, Kap. I: 21. — *Daer na*, na dezen tijd, was hy *wederom naer Jerufalem opgegaen*. Deze reis moest derhalven, op zijn minst, de derde geweest zijn, gelijk men mag opmaken, uit vergelyking van Kap. I: 18, alwaer zijne eerfte, en Hand. XI: 30, alwaer zijne tweede reis naer Jerufalem vermeld wordt. Van deze tweede reis, maekt PAULUS gene melding, om dat zy niet, tot zijn oogmerk, diende, naerdien hy toenmaels genen der Apostelen gezien had.

Meer byzonder wordt de tijd bepaeld, *na veertien jaren*. Maer van waer moeten die veertien jaren geteld worden? Zommigen rekenen dezelve, van PAULUS eerfte reis naer Jerufalem, wanneer de reis derwaerds, welke hier vermeld wordt, 17 jaren na zijne bekering, in het 52fte der gewone Jaertelling, zal invallen. Maer, vermits de Apostel, reeds Kap. I: 21, van latere gebeurtenisfen gefproken heeft, kan dit eerfte vers van Kap. II, met Kap. I: 18, niet onmiddelyk zamenhangen; en, wanneer men overweegt, dat de bekering van PAULUS een allergewichtigst tijdperk van zijn leven uitmaekt, zal men zich niet bevreemden, dat de Apostel aenmerkingswaerdige gevallen, en dus ook de hier bedoelde reis, van dat tijdperk berekene. — Wy denken daerom, aen die reis van PAULUS naer Jerufalem, welke Hand. XV.

aengeteekend, en by welke gelegenheid de eerste Kerkvergadering aldaer gehouden is. Ook laten zich alle de omstandigheden, welke hier vermeld worden, op deze reis alleen toepassen. De tweede reis, waer van Hand. XI. gesproken wordt, is veel vroeger, dan 14 jaren na des Apostels bekering, ondernomen. Aen eene latere reis, van welke Hand. XVIII. gesproken wordt, kunnen wy hier geheel niet denken, naerdien PAULUS en BARNABAS, welke wy hier in gezelschap ontmoeten, toen reeds van elkanderen gescheiden waren.

Wy voegen ons, om de gemelde redenen, by die Uitleggeren, die hier, aen PAULUS derde reis naer Jerusalem denken, van welke, zedert zijne bekering, uitdrukkelyke melding gemaekt wordt, zijnde voorgevallen, ongeveer 14 jaren na zijne bekering, 49 jaren na de geboorte van den Verlosser, volgens de gemene rekening.

Toen was PAULUS *wederom naer Jerusalem opgegaen, met* BARNABAS, *ook* TITUS *medegenomen hebbende.*

BARNABAS was oorsprongelyk een godvruchtig Leviet, geboortig van Cyprus. Zijn naem was JOSES, maer de Apostelen hadden denzelven veranderd, in BARNABAS, dat is, *een zoon der vertroosting*, Hand. IV: 36. Hy was een goed man, vol van den Heiligen Geest en geloov, Hand. XI: 25, en is, eenen geruimen tijd, de getrouwe metgezel en medearbeider van PAULUS geweest. — Op de hier gemelde reis, werd hy PAULUS, tot eenen reisgenoot, toegevoegd, Hand. XV: 2.

Ook had de Apostel TITUS *medegenomen.* — Van geboorte was TITUS een Griek, die, door PAULUS, bekeerd werd. Hy wordt wel Hand. XV. niet met name genoemd, maer hy werd evenwel bedoeld, onder die andere broederen, die, met PAULUS, zijn opgetrokken.

2. Ende ick gingh, met het gemelde gezelschap, op den bepaelden tijd, naer Jerusalem op, (*b*) door en ingevolge een onmiddelyke openbaringe. De Gemeente van Antiochien vondt goed, om my naer Jerusalem aftevaerdigen,

(*b*) Hand. 19: 21.

gen, en ik ondernam de reis blymoedig, om dat God my, in eene Openbaring, bekend maekte, dat het alzo zijn wil ware, ende te Jerusalem gekomen zijnde, ſtelde ik haer, den Christenen, die aldaer waren, het Euangelium voor, dat ick predike onder de Heydenen, gevende hun een nauwkeurig verſlag, wat en hoe ik, onder de volken, gepredikt hadde; ende dit deedt ik in 't byſonder, op eene meer uitvoerige wijs, den genen die, wegens hunne kundigheden en gaven, by de Jerusalemmer Gemeente, in grote achtinge waren, op dat ick niet eenigſins te vergeefs en ſoude loopen, ofte geloopen hebben; op dat de vrucht van mijnen yverigen en onvermoeiden arbeid, in de bediening van het Euangelie, niet nutteloos zoude gemaekt worden, door de valſche broederen, die mijne leer zochten en nog zoeken verdacht te maken, als of dezelve, met die der andere Apostelen, niet overéénſtemde, en op dat elk van de echtheid mijner leer, door de goedkeuring der Apostelen, ten vollen zoude verzekerd worden.

β. De Apostelen hadden zijne leer goedgekeurd, en zijne Apostoliſche waerdigheid erkent, vs. 3-10.

a. Hy had ſtandvastig volhart, by de leer van het Euangelie, zo als hy dezelve allerwegen, onder de Heidenen, gepredikt had, vs. 3-5.

3. (*c*) Maer oock Titus die met my te Jeruſalem gekomen was, (vergel. vs. 1,) een Grieck en derhalven een Heiden van oorſprong zijnde, en wiert, door de Apostelen, of andere Christenen, die, by de Jeruſalemmer Gemeente, in grote achting waren, (vergel. vs. 2,) niet genootſaeckt hem te laten beſnijden. Zy namen dezen mijnen reisgenoot, offchoon hy niet beſneden was, als eenen broeder aen, en erkenden hem, voor den zodanigen. Dit was een kennelyk bewijs, dat de Jeruſalemmer Christenen het Euangelie, zo als ik het, onder de Heidenen gepredikt had, alleszins goedkeurden. Hier uit bleek het allerduide-

(*c*) Hand. 16: 3. 1 Cor. 9: 21.

lykst, dat zy de besnijdenis, en de onderhouding van MOSES schaduwwetten, voor de Christenen uit de Heidenen, niet meer noodzakelyk rekenden.

4. (*d*) Ende [*dat*] om der ingekropene valsche broederen wille, die van bezijden ingekomen waren om te verspieden onse vryheyt, die wy in Christo Jesu hebben, op dat sy ons souden tot dienstbaerheyt brengen.

5. Den welcken wy oock niet een ure en hebben geweken met onderwerpinge, op dat de waerheyt des Euangeliums by u soude verblijven.

Het voorstel van den Apostel vs. 4, 5. is zeer afgebroken; en moet, op de eene of andere wijs, worden ingevuld. Dit veröorzaekt eene grote verscheidenheid van gedachten, by de Uitleggeren. Alleenlyk zullen wy die opvatting voorstellen, welke ons de eenvouwigste, en daerom de meest aennemenlykste, voorkomt.

Onze Overzetters vullen vs. 4. aen, op zulk eene wijs, dat zy des Apostels woorden tot vs. 3. onmiddelyk betrekkelyk maken. Maer dan is de zin gedrongen, en de woorden laten zich, niet dan zeer moeilyk verklaren, overéénkomstig het oogmerk van den Apostel, en het geschiedverhael van LUCAS, Hand. XV. Wy maken daerom de woorden van vs. 4, 5, liever betrekkelyk, tot vs. 2, door vs. 4. dus in te vullen: *ik ging op*, van Antiochien namelyk naer Jerusalem, *om der ingekropene valsche broederen wil*. Dan beantwoordt dit voorstel duidelyk, aen het oogmerk van den Apostel, en het stemt volkomen overéén, met het verhael van LUCAS, Hand. XV: 1, 2.

Door de *ingekropene valsche broederen* worden dan Joodsgezinde Christenen bedoeld, die, volgens Hand. XV: 1, 2, van Jerusalem, te Antiochien, gekomen waren, en stoutelyk staende hielden, dat zy, die niet besneden waren, niet konden zalig worden. — Deze waren *van byzijden ingekomen*, dat is, zy hadden zich, onder eenen valschen schijn, te Antiochien, by de Christenen gevoegt, met oogmerk, zegt

(*d*) Hand. 15: 24.

zegt de Apostel, *om te verspieden onze vryheid, welke wy in* CHRISTUS JESUS *hebben*, dat is, om listig en heimelyk naer te speuren, welke vryheid wy ons aenmatigden, ten aenzien van het ontslag der schaduwächtige plechtigheden van MOSES wet. Dit deden zy, voegt PAULUS 'er by, *op dat zy ons zouden tot dienstbaerheid brengen.* De Joodsgezinde Christenen verspiedden den Apostel en zijne medearbeideren, op dat zy de Christenen te Antiochien, met meerdere vrucht, van de noodzakelykheid der besnijdenis, en de onderhouding der schaduwächtige plechtigheden, overreden, en hen, langs dien weg, wederom onder de lastige dienstbaerheid aen MOSES wet brengen mogten.

Maer hoe hadden zich PAULUS en zijne medearbeiders, omtrent deze ingekropene valsche broederen, gedragen? Volgens het verhael van LUCAS Hand. XV: 2. hadden zy 'er zich mannelyk tegen verzet. De Apostel zegt vs. 5: *den welken wy ook niet een ure hebben geweken, met onderwerping*, dat is, „ den welken ik, en mijne medeambtgenoten in de „ prediking van het Euangelie, in het minste niet hebben „ toegegeven, om ons, naer hunne begrippen, te schikken; „ zelvs hebben wy daer over, geen oogenblik, in beraed „ gestaen." — PAULUS was, wanneer hy, met zwakke broederen te doen had, by uitnemenheid toegevende, maer, wanneer hy, met listige verleiders, te doen had, wilde hy gene de minste inschikkelykheid gebruiken, om dat hy voorzag, dat zy 'er misbruik van maken zouden, by de Christenen uit de Heidenen.

Hy had gene toegevelykheid gebruikt, omtrent die valsche broederen, *op dat de waerheid van het Euangelie*, de eenvouwige leer des geloovs, zuiver en onvervalscht, *by* de Galatiers, en andere Christenen uit de Heidenen, *zoude verblijven* en bewaerd worden.

PAULUS had derhalven, ook ten dezen opzichte, eene allergewichtigste reden gehad, om, op last der Gemeente van Antiochien, naer Jerusalem op te gaen.

b. De overige Apostelen hadden te Jerusalem zijn Apostelschap erkent, zijne leer en handelwijs, met hunne goedkeuring, bevestigt, vs. 6-10.

a. Dit stelt PAULUS *in het gemeen voor, vs. 6.*

6. Ende van de gene die geacht waren wat groots te zijn, en in ongemene achting waren, by de Jerusalemmer Christenen, hoedanige sy eertijts waren, toen ik nog een vervolger der Christenen was, wat ook, in deze betrekking, tot hunne verheffing, en mijne verächting, door de valsche broederen, wordt opgegeven, en verschilt my niet; dat trek ik my niet aen, dat doet niets, tot de achtbaerheid van mijn Apostelschap: (*e*) Godt en neemt den persoon des menschen niet aen, Hy beöordeelt en behandelt den mensch niet, naer het gene hy bevorens was, maer naer het gene hy nu in de daed is. In het schenken van zijne weldaden, handelt God niet, naer de gesteldheid en waerdigheid der personen, maer naer zijn oneindig wijs en onafhangelyk welbehagen; van hen, die, by de Jerusalemmer Gemeente, by uitnemenheid in achting waren, heb ik niets geleert: want die geacht waren, en hebben my niets toegebracht, die geachte mannen hebben, na dat zy het Euangelie, het welk ik, onder de Heidenen, gepredikt heb, uit mijnen mond verstaen hadden, tot het zelve niets toegedaen; zy berustten 'er volkomen in.

b. De zaek word meer byzonder uitgebreid en opgehelderd, vs. 7-10.

1. Eerst wordt de grondslag aengewezen, op welken de hoofden der Jerusalemmer Gemeente onzen PAULUS *plechtig, voor eenen Apostel, erkent hadden, vs. 7-9a.*

2. Daer na wordt deze plechtige erkentenis zelve voorgesteld, vs. 9b.

3. Eindelyk wordt 'er de voorwaerde, of het beding bygevoegd, vs. 10.

7. Maer daerentegen als sy, die de hoofden der Je-

(*e*) Deuter. 10: 17. 2 Chr. 19: 7. Job 34: 19. Hand. 10: 34. Rom. 2: 11. Ephes. 6: 9. Coloss. 3: 25. 1 Petr. 1: 17.

Jerusalemmer Gemeente waren, duidelyk sagen dat my het Euangelium der Voorhuyt, als een zeer dierbare schat, door God zelven toebetrouwt was, om het voornamelyk, onder de Heidenen, te prediken, gelijck Petro het Euangelie der Besnijdenisse, om het zelve meer byzonder, onder de Joden, te verkondigen.

8. (Want die in Petro krachtelick wrocht tot het Apostelschap der Besnijdenisse, (*f*) die wrocht oock krachtelick in my onder de Heydenen.) Het was God zelvs, die door de invloeden van den Heiligen Geest, en zijnen almachtigen bystand, my zo wel bekwaem maekte, om het Euangelie, onder de Heidenen, als Petrus, om het zelve onder de Joden, te prediken, en die mijne leer, zo wel als die van Petrus, door teekenen en wonderwerken, bevestigde.

9. Ende als Jacobus de kleine, de Neev van onzen Verlosser, ende Cephas, welken de Heiland den naem van Petrus gegeven heeft, ende Joannes, de byzondere lieveling van den Heiland, die geacht waren, niet slechts iets groots, maer zelvs pilaren te zijn, welke dienden tot ondersteuning en cieraed van het geestelyk gebouw der Christelyke Kerk; als deze grote en uitmuntende mannen, de uitnemende genade van het Apostelschap, die my gegeven was, bekenden, en, met volle overreding, erkenden, gaven sy my ende Barnabe de rechter[*hant*] der gemeynschap, op dat wy, met de verkondiging van het Euangelie, tot de Heydenen, ende sy tot de Besnijdenisse of Joden [*souden gaen*].

10. Alleenlick begeerden en verzochten zy, dat wy den armen Christenen in Judea souden gedencken, en, ten hunnen behoeven, aelmoessen, onder de bekeerde Heidenen, inzamelen, (*g*) het welck selve ick oock beneerstigt hebbe te doen, (vergel. Hand. XI. Rom. XV: 25-28. 1 Cor. XVI. 2 Cor. VIII en IX.)

(*f*) Hand. 9: 15. ende 13: 2. ende 22: 21. Galat. 1: 16. Ephes. 3: 8. (*g*) Hand. 11: 30. ende 24: 17. Rom. 15: 25. 1 Cor. 16: 1. 2 Cor. 8: 1. ende 9: 1.

Het bleek derhalven, uit al het bygebrachte, dat het Euangelie, het welk PAULUS, onder de Heidenen, gepredikt had, niet alleen de goedkeuring van allen, die, by de Jerusalemmer Gemeente, in eenig aenzien waren, wechgedragen hadde, maer dat het ook volkomen overéénstemde, met de leer van de eerste en voornaemste Apostelen, en dat dezen hem, door het geven van de rechtehand der gemeenschap, openlyk en plechtig, voor hunnen Medeäpostel, erkenden.

B. PAULUS *was, van zijne Goddelyke zending, en de echtheid zijner leer, zo volkomen verzekerd, dat hy, in die betrekking, niemand, zelvs* PETRUS *niet ontzien, en hem, offchoon een Apostel van den eersten rang, openlyk bestraft had, toen hy, niet overëenkomstig het Euangelie, handelde, vs.* 11-14.

α. Dit geval wordt, in het gemeen voorgesteld, vs. 11.

β. Meer byzonder opgehelderd, vs. 12-14.

a. Het gedrag van PETRUS *was berispelyk geweest, vs.* 12, 13.

b. PAULUS *had hem daer over openlyk bestraft, vs.* 14.

11. Ende doe Petrus naderhand tot Antiochien, de beroemde hoofdstad van Syrien, gekomen was, na dat ik, met Barnabas, den briev der Apostelen derwaerds hadde overgebracht, vergel. Hand. XV, wederstont ick hem, en verzette my, tegen hem, met kracht van redenen, door hem, op eene ernstige wijs, vrymoedig onder het oog te brengen, dat zijn gedrag onbetamelyk ware, en strijdig, met het Euangelie. Dit deedt ik niet in het heimelyke, veel min in zijne afwezenheid, achter zijnen rug, maer in het aengesicht, in zijne en aller tegenwoordigheid, om dat hy te bestraffen en zijne handelwijs berispelyk was.

Eigenlyk staet 'er, *om dat hy veröordeeld was*, door zijn eigen gedrag namelyk, en het berichtschrivt der Jerusalemmer Kerkvergadering, vergel. Hand. XV: 7. Vat men de woorden, op deze wijs, dan ligt 'er eene allergewichtigste reden in, om PETRUS, op eene verstommende wijs, te wederstaen; ook werd deze opvatting begunstigd, door vs. 14, alwaer PAULUS de wijs verhaelt, op welke hy PETRUS wederstaen had.

12.

12. Trouwens het gedrag van Petrus was, te Antiochien in Syrien, zeer berispelyk. Want eer sommige Christenen uit Jerusalem, van Jacobo gezonden, te Antiochien gekomen waren, at hy mede met de bekeerde Heydenen, hy ging gemeenzaem met hen om, hy at en dronk met hen, zonder eenigen schroom, het gene zy hem voorzetten; maer doe sy, de gemelde Jerusalemmer Christenen, die Joden waren van oorsprong, en vry groter yveraers voor de Wet, dan hy zelvs was, te Antiochien gekomen waren, onttrock hy [*hem*] aen de bekeerde Heidenen, en brak zijnen gemeenzamen ommegang met dezelve af, ende scheydde hemselven af, zich alleen by de Christenen uit de Joden vervoegende, vreesende de gene die uyt de Besnijdenisse waren. Hy was namelyk beducht, dat hy, aen die Jerusalemmer Christenen, door zich, overéénkomstig de overreding van zijn gemoed en zijne verplichting, te gedragen, ongenoegen geven zoude, vooräl dat zy, te Jerusalem, een kwaed gerucht van hem verspreiden zouden, en veröorzaken, dat hy zijne grote achting by de Joden verloor.

13. Ende dit wangedrag van Petrus had eenen zeer verdervelyken invloed: want oock de andere Christenen uit de Joden, die te Antiochien waren, volgden het gedrag van Petrus naer. Zy veynsden met hem, en onthielden zich, van de verkeering met de bekeerde heidenen, hoe zeer zy, in hun gemoed, overtuigd waren, dat de Christenen uit de Heidenen, aen Moses wet, niet onderworpen waren. Ja zelvs ging het also ver, dat oock Barnabas, mijn getrouwe metgezel, medeafgetrocken en wechgesleept wiert, door hare veynsinge.

14. Maer ik verzette my openlyk, tegen Petrus, en zijne berispelyke handelwijs: want, als ick sagh dat sy, zo Petrus, als die, door zijn voorbeeld, verleid waren, niet recht en wandelden nae de waerheyt des Euangeliums, en dat hunne handelwijs vierkant inliep, tegen de leer van het Euangelie, waer van de hoofdinhoud is, dat, in CHRISTUS, noch besnijdenis noch voorhuit eenige kracht hebbe, maer alleen het geloov, werkende door de lievde, seyde ick tot Petrum, die de eerste en voornaemste was,

in de overtreding, in aller tegenwoordigheyt, ook van de Christenen uit de Heidenen, welken zy beledigt en bedroevt hadden: (*h*) Indien gy, die een Jode zijt van geboorte, door besnijdenis, en opvoeding, nae Heydensche wijse leeft, ende niet nae Joodsche wijse, gelijk gy voorheen gedaen hebt, toen gy, met de Christenen uit de Heidenen, gemeenzaem verkeert, en met hen gegeten hebt; zonder het onderscheid van spijsen in acht te nemen, waerom nootsaeckt gy de Heydenen, nu, door uwe handelwijs, geheel strijdig met uw vorig gedrag nae de Joodsche wijse te leven, en nog het onderscheid van spijsen in acht te nemen.

Te vergeevsch zou men, uit dit wangedrag van PETRUS, eene tegenwerping, tegen zijne onfeilbaerheid afleiden; Hy dwaelde niet in de leer zelve, maer zijne handelwijs was strijdig, tegen zijne eigene overtuiging.

Door deze bestraffing is PETRUS, buiten allen twijffel, van zijn wangedrag overreed, en heeft 'er afstand van gedaen. Dat dit het gevolg geweest zy, schoon het niet worde aengetekend, mogen wy besluiten, niet alleen uit de vertrouwelyke vriendschap, welke naderhand, tusschen de beide Apostelen, geheerscht heeft; maer ook uit de byzondere hoogächting, welke PETRUS aen PAULUS heeft toegedragen, vergel. 2 Petr. III: 15, 16.

C. De Apostel besluit dit stuk, met het voorstellen van de leer des Euangeliums, welke hy gepredikt had, en het verdedigen van dezelve, vs. 15-21.

Zommigen zijn van oordeel, dat de Apostel hier de bestraffing vervolge, welke hy te Antiochien aen PETRUS gedaen had, en daer mede voortgae tot vs. 21. Alzo liev evenwel zouden wy het, met anderen, daer voor houden, dat PAULUS hier zijne reden wendt, tot de Christenen in Galatien, die zich, door de drogredenen van Joodsgezinde Leeraren, hadden laten vervoeren, om een groot gewicht, en

(*h*) Hand. 10: 28.

en zelvs eenen grond van verdienstelykheid, in de besnijdenis, en onderhouding der schaduwächtige plechtigheden, te stellen. Dezen brengt de Apostel onder het oog, hoe hy hen gansch anders geleert had. — Hoe men het ook beschouwe, het maekt, in het wezen der zaek zelve, geen het minste verschil. Het kwam hier aen, op de Euangelische vryheid, en het ontslag der Christenen, van de dienstbaerheid, aen MOSES wet.

α. *In het gemeen stelt de Apostel den inhoud zijner leer voor, dat een zondaer, alleen door het geloov, zonder de werken der wet, gerechtvaerdigd worde, vs.* 15, 16.

β. *Meer byzonder betoogt en verdedigt hy deze leer, vs.* 17-21.

a. *Hy betoogt dezelve, vs.* 17-20.

𝔞. *Uit de ongerijmde gevolgen van de tegengestelde leer, vs.* 17, 18.

𝔟. *Uit de verplichting der Christenen, vs.* 19, 20.

b. *Hy verdedigt de gemelde leer, vs.* 21.

15. Wy ik, Petrus, Barnabas, en andere dienaers van het Euangelie, zijn van nature Joden, ende niet sondaers, onheilige menschen, en afgodendienaers, uyt de Heydenen. God heeft aen ons volk, door den dienst van Mose, de schaduwächtige wetten voorgeschreven; daer door zijn vele Joden, op de gedachte gekomen, dat zy een uitsluitend recht hebben, op de Goddelyke gunst, en, door het onderhouden van die wetten, iets verdienen kunnen.

16. (*i*) [*Doch*], uit het Euangelie, wetende dat de mensche, wie hy ook wezen moge, het zy Jood of Heiden, niet gerechtveerdigt en wort uyt de wercken der wet, als of deze eenigen grond van verdienstelykheid konden uitmaken, maer alleen door het geloove Jesu Christi, het welk den gezegenden Verlosser beschouwt, als den eenigen grond van zaligheid, so hebben wy oock, schoon wy Joden zijn van geboorte, opgevoed in werkheilige vooröordelen, in Christum Jesum

(*i*) Hand. 13: 38. Rom. 3: 28. ende 8: 3. Hebr. 7: 18.

geloofT, op dat wy fouden gerechtveerdigt, en vrygefproken worden uyt het geloove Chrifti, ende niet uyt de wercken der wet: (*k*) daerom dat uyt de wercken der wet geen vleefch, geen ftervelyk mensch, wie hy ook wezen moge, en fal gerechtveerdigt worden, vergel. Pf. CXLIII: 2.

17 Maer nu, indien wy, Joden van oorfprong, die in Chrifto foecken gerechtveerdigt te worden, oock felve fondaers bevonden worden; indien daer uit, dat wy Joden, alleen om de verdienften van CHRISTUS, zoeken gerechtvaerdigd te worden, kennelyk voortvloeït, dat ook wy zondaers zijn, zo wel als de Heidenen, naerdien wy anderszins de rechtvaerdiging niet nodig hadden; is dan Chriftus een dienaer of Leeraer der fonde, wanneer Hy ons ontflaet, van de dienstbaerheid aen Mofes fchaduwwet? Dat zy verre, en is blijkbaer ongerijmd. Iemand, die iets van dezen aert beweren wilde, zou het Euangelie verwoesten.

18. Want indien ick, 't gene ick voorheen afgebroken hebbe, dat felve wederom opbouwe, indien ik, die eerst geleert heb, dat de fchaduwächtige plechtigheden, onder den dag der vervulling, hebben uitgedient, op derzelver onderhouding wederom aendring, fo ftelle ick my felven tot een overtreder, en verklaer met fprekende daden, dat ik voorheen verkeerd gehandelt hebbe.

PAULUS fpreekt hier, in den eerften perfoon, als van zich zelven, om de verkeerde handelwijs van zijne partyen des te zachter voor te dragen. PETRUS had eerst afgebroken, het welk hy naderhand wederom opbouwde, voor zo ver hy te Antiochien eerst zeer gemeenzaem, met de bekeerde Heidenen, omgegaen, en zich naderhand aen hen geheel onttrokken had. Zo was het ook gelegen, met de Gemeenten in Galatien, daer zeer velen zich, door de drogredenen van Joodsgezinde Leeraren, hadden laten vervoeren, om, tot de dienstbaerheid aen MOSES wet, van welke zy zich te voren ontflagen rekenden, weder te keren.

(*k*) Rom. 3: 20. Gal. 3: 11.

19. (*l*) Want (of *Immers*) ick ben door de wet van het Euangelie, aen welke ik my blymoedig onderworpen heb der schaduwächtige wet gestorven, en reken my van hare dienstbaerheid geheel ontslagen, (*m*) op dat ick, naer de voorschrivten van het Euangelie, Gode en tot zijne eer leven soude, daer een Jood, die, uit de onderhouding der schaduwächtige plechtigheden, loon zoekt, voor zich zelven leevt. Ik ben, zeg ik, der schaduwächtige wet afgestorven.

20 Ick ben namelyk met Christo gekruyst; toen CHRISTUS, als Borg, ook voor my en in mijne plaets, aen het kruis gestorven is, ben ik in zo ver met Hem, gekruist en gestorven, ende evenwel ick leve ter eere van God, (vergel. vs. 19) [*doch*] niet meer ick, maer Christus leeft in my, door de invloeden van zijnen Geest, door welken Hy mijn hart en mijnen wandel verbetert; ende 't gene ick nu in het vleesch, in het zwak en sterveIyk lichaem, leve, dat leve ick door het geloove des Soons Godts, ik richt mijn gansche levensgedrag in, naer het voorschrivt van het Euangelie, volgens het welk een zondaer voor God gerechtvaerdigd wordt, alleen door het geloov in zijnen Zoon, zonder de werken der wet. Ik werk in alles, uit het beginsel van het geloov in den Goddelyken Verlosser, (*n*) die my by uitnemenheid lief gehadt heeft, ende hemselven ook voor my, in den allervervloekften kruisdood, overgegeven heeft. Aen dien Verlosser ben ik alles verschuldigd; zijne lievde dringt my tot wederlievde en dankbaerheid.

21. Ick en doe de genade Godts niet te niete. Ik versmaed de Goddelyke weldaden, welke Hy, in den weg der verzoening, bewijst, geenszins door een losbandig gedrag. Wel verre daer van daen. Dit zoude ik juist dan doen, wanneer ik, door het onderhouden der schaduwächtige plechtigheden, eenig recht op de Goddelyke gunst verwerven wilde. Want (*o*) indien de rechtveerdigheyt

(*l*) Rom. 7: 4. (*m*) Rom. 14: 7. 2 Cor. 5: 15. 1 Thess. 5: 10. Hebr. 9: 14. 1 Petr. 4: 2. (*n*) Galat. 1: 4. Ephes. 5: 2. Tit. 2: 14. (*o*) Hebr. 7: 11.

door de wet is, indien het mogelyk is, dat men, door het waernemen der schaduwächtige plechtigheden, de Goddelyke gunst verwerven konde, so is dan Christus te vergeefs gestorven. Dan was het geheel onnodig, dat CHRISTUS, voor zondaren, den kruisdood ondergaen heeft, en dan had God zijnen eigenen Zoon zeer wel kunnen sparen.

HET III. KAPITTEL.

2. De Apostel komt, tot een ander stuk, betogende, dat de Christenen in Galatien zeer dwaesselyk handelden, wanneer zy zich, aen MOSES *schaduwächtige wetten, onderwierpen, en zich, van de eenvouwige gehoorzaemheid aen het Euangelie, aftrekken lieten, Kap. III: 1— V: 12.*

Dit merkwaerdig vertoog, het welk eigenlyk de hoofdzaek van dezen Briev uitmaekt, behelst twee delen.

A. *Eerst toont de Apostel het ongerijmde van de wispeltuurigheid der Galateren uitvoerig aen, Kap. III: 1— IV: 18.*

B. *Daer na vermaent hy hen nadrukkelyk, om, tot het Euangelie der vryheid, weder te keren, Kap. IV: 12— V: 12.*

A. *Het eerste stuk vinden wy Kap. III: 1— IV: 12.*

De wispeltuurigheid der Galateren bestondt hierin, dat zy, eerst het Euangelie der vryheid blymoedig hebbende aengenomen, zich kort daerop hadden laten vervoeren, tot het wanbegrip der Joodsgezinde yveraren, die beweerden, dat de Christenen nog, aen de besnijdenis, en andere plechtigheden van MOSES *schaduwwet, moesten onderworpen worden. Om nu het ongerijmde van die berispelyke wispeltuurigheid aen te tonen, bedient zich de Apostel van vier bewijzen.*

A. Het eerste bewijs is genomen, uit de ondervinding der gelovige Galatiers zelve, vs. 1-5.

a. Hy begint, met eene zeer scherpe bestraffing van die wispeltuurigheid, vs. 1.

1. O

1. O Gy uytsinnige en verdwaesde Galaten, (*a*) wie heeft u verleidt en als het ware betoovert, dat gy de waerheyt van het eenvouwig Euangelie, het welk de werken der wet geheel uitsluit, niet en soudt gehoorsaem zijn? Wie zou dit verwacht hebben van uliedeu, den welcken Jesus Christus, door mijne prediking, als het ware voor de oogen te vooren geschildert is geweest, onder u gekruyst zijnde, zo duidelyk, als of Hy, onder ulieden zelve, gekruicigd ware?

Dit verwijt en deze bestraffing is zeer scherp. Maer de Christenen in Galatien hadden het rechtmatig verdient. Hunne wispeltuurigheid was des te onverschoonbarer, naer mate zy, door den Apostel zelven, in de leer van het Euangelie, onderwezen waren, en dezelve blymoedig hadden aengenomen.

β. Hy betoogt het ongerijmde van deze wispeltuurigheid, uit hunne eigene ondervinding, vs. 2-5.

a. Om dat zy de gaven van den Geest, niet uit de werken der wet, ontvangen hadden, vs. 2.

b. Om dat hunne handelwijs zeer onbedachtzaem was, vs. 3.

c. Om dat zy, voor het Euangelie, veel geleden hadden, vs. 4.

d. Het eerste bewijs wordt nog eens herhaeld en nader aengedrongen, vs. 5.

2. Dit alleen wil ick van u leeren, deze ééne zaek wil ik nu maer vragen, zonder van vele andere, welke ik zou kunnen voorstellen, te spreken, hebt gy de buitengewone gaven van den Geest ontfangen uyt de wercken der wet, en dezelve, door het onderhouden der schaduwächtige plechtigheden, verworven, ofte uyt de predikinge van de leere des geloofs, op het gelovig aennemen van het Euangelie? Ik beroep my, op uw eigen geweten. Immers niet het eerste. Daer gy nu, op het gelovig aennemen

(*a*) Gal. 5: 7.

van het Euangelie, het welk de werken der wet geheel uit-fluit, de buitengewone gaven van den Heiligen Geest ontvangen hebt; hoe zijt gy dan zo dwaes, dat gy u, door de drogredenen van Joodsgezinde yveraren, hebt laten vervoeren, om u, aen de dienstbaerheid der afgeschafte schaduwwet, te onderwerpen?

3. Zijt gy soo uytsinnigh en verdwaesd? handelt gy zo onbedachtzaem? Daer gy met den geest begonnen, en, by uwen overgang tot het Christendom, de buitengewone gaven van den Geest ontvangen hebt, voleyndigt gy nu met het vleesch, met de zinnelyke en uitwendige plechtigheden van de Levitische schaduwwet? Hoe weinig zamenhangende is zulk eene handelwijs?

4 Hebt gy, om het aennemen van het Euangelie, soo veel smaedheden te vergeefs geleden van de Joden, die, voor hunne vaderlyke wetten, yveren, (verg. Kap. IV: 29?) Indien maer oock niet meer dan te vergeefs. Waertoe toch die smaedheden ondergaen, wanneer gy u schikken wildet, naer de wanbegrippen der Joodsgezinde yveraers, die het Euangelie, met Moses schaduwwet, vermengen willen?

5. Die zelvde God, die u dan de buitengewone gaven van den Geest verleent heeft, ende krachten of wonderdaden onder u werckt, [*doet* of deedt *hy dat*] uyt de wercken der wet, op de onderhouding der schaduwachtige plechtigheden, ofte uyt de predicatie van de lere des geloofs, op het gelovig aennemen van het Euangelie? Immers niet het eerste, maer het laetste. Hoe onbedachtzaem en onverschoonbaer is dan uw gedrag, dat gy u, regelrecht strijdig, met de leer, welke ik zelvs ulieden gepredikt heb, hebt laten vervoeren, om dienstbaer te zijn, aen de afgeschafte schaduwwet?

B. Het tweede bewijs is ontleend, uit het voorbeeld van ABRAHAM, *die, zonder ſchaduwwet, geleevt had, en behouden was, terwijl Gods onveränderlyke belovte, aen* ABRAHAM *gedaen, ook vorderde, dat de Heidenen, op dezelvde wijs, zouden gezegend worden, vs. 6-29.*

α. Dit bewijs wordt op zich zelve voorgeſteld, vs. 6-18.

a. ABRAHAM *was alleen door het geloov, zonder ſchaduwächtige plechtigheden, gerechtvaerdigd en behouden, vs. 6.*

6. (*b*) Gelijckerwijs Abraham is het u ook gegaen, wanneer gy het Euangelie gelovig hebt aengenomen. Deze grote man beleevde eenen tijd, in welken Moſes ſchaduwwet nog geheel onbekend was; en hoe is hy behouden? alleen door het geloov. Wy weten, dat hy Gode gelooft, en zich, met een onwankelbaer vertrouwen, op Gods belovten, verlaten heeft, hoe zeer de vervulling van die belovten, naer alle menſchelyke uitzichten, hoogst onwaerſchijnlyk ware; ende het geloov is hem tot rechtveerdigheyt gerekent, de uitnemende proev van zijn ſterk geloov was een onlochenbaer bewijs, dat hy reeds te voren voor God gerechtvaerdigd was, vergel. Rom. IV: 3, 5.

b. ABRAHAM *was, in dit opzicht, een voorbeeld van allen, die gerechtvaerdigd worden, vs. 7-18.*

a. De zaek wordt in het gemeen voorgeſteld, vs. 7, en

b. Meer byzonder, op de Heidenen, toegepast, vs. 8-18.

7. So verſtaet en begrijpt gy dan van zelvs, zonder dat ik het nader behoeve aen te dringen, dat de gene die uyt den geloove zijn, en zich gelovig op Gods belovten verlaten, zonder iets te zoeken, in het waernemen van ſchaduwächtige plechtigheden, Abrahams rechtgeäerte kinderen zijn, die de voetſtappen van zijn geloov naervolgen.

(*b*) Gen. 15: 6. Rom. 4: 3. Jac. 2: 23.

1. *God had, aen* ABRAHAM *beloovt, dat ook de Heidenen, door den* MESSIAS, *zouden gezegend worden*, *vs.* 8.
2. *Deze zegeningen werd men, alleen door het geloov, deelächtig*, *vs.* 9-18.
-. *Deze stelling wordt voorgedregen*, *vs.* 9.
--. *Bewezen, uit den aert der zake zelve*, *vs.* 10-14.
/. *De onderhouding van de wet kan niemand het recht ten leven geven, om dat dit strijdig is, met de genade*, *vs.* 10-12.
//. CHRISTUS *heeft die zegeningen verworven, zo wel voor Heidenen, als Joden, wanneer zy geloven*, *vs.* 13, 14.
---. *De zaek wordt, door eene gelykenis, opgehelderd en bevestigd*, *vs.* 15-18.
/. *De gelykenis wordt voorgesteld*, *vs.* 15, *en*
//. *Op het stuk, het welk behandeld wordt, eigenäertig toegepast*, *vs.* 16-18.

8. Ende de Heilige Geest, die spreekt in de Schrift, te vooren siende, dat Godt ook de Heydenen, welke Hy, om wijze redenen, vele Eeuwen lang, in hunne eigene wegen heeft laten wandelen, en die daerom de voorwerpen der verächting van de meer begunstigde Joden geworden waren, onder den dag der vervulling, uyt den geloove soude rechtveerdigen, en hen, wanneer zy geloovden, in zijne onderscheidene gunst doen delen, heeft te vooren aen Abraham, voor dat hy besneden werd, het Euangelium verkondigt: [*seggende*,] (*c*) In u, in uw zaed, by uitnemenheid, door den MESSIAS, sullen alle de volckeren des aerdbodems, zonder onderscheid, wanneer zy in Hem geloven, met geestelyke en hemelsche zegeningen, gesegent worden.

9. So dan die uyt den geloove zijn, en zich, naer het voorbeeld van Abraham, eenvouwig op Gods belovten ver-

(*c*) Gen. 12: 3. ende 18: 18. ende 22: 18. ende 26: 4. ende 49: 10. Hand. 3: 25.

verlaten, zo wel onbesnedene Heidenen, als besnedene Joden, worden gesegent met den geloovigen Abraham, en deelgenoten van dezelvde geestelyke en eeuwige zegeningen.

10. Trouwens niemand kan, door de onderhouding der wet, de Goddelyke gunst, en het recht ten leven, verwerven. Want soo vele als 'er uyt de wercken der wet zijn, en zich beyveren, om hare schaduwächtige plechtigheden te onderhouden, die zijn onder den vloeck, en aen de straffen, welke, op de overtreding van deze Wet, bedreigd zijn, onderworpen, vermits geen Jood alle hare onderscheidene voorschrivten altoos, en in alle gevallen, onderhouden kan. Dit verklaert de Wet van Mose zelve alleruitdrukkelykst. Want daer is geschreven Deut. XXVII: 26. (*d*) Vervloeckt is een yegelick, wie hy ook wezen moge, die niet bestendig, en in alle gevallen, blijft in de onderhouding van al het gene geschreven is in het Boeck der wet, om dat te doen, zonder eenig het allerminste verzuim.

11. (*e*) Ende daerënboven sluit de genade de werken der wet ten eenemael uit. Trouwens dat niemant door de onderhouding van de wet gerechtveerdigt en wort voor Godt, en, op dien grond, de Goddelyke gunst verwerven kan, is openbaer en kan niet betwist worden: (*f*) want de rechtveerdige sal, volgens de uitspraek der Goddelyke Openbaring, uyt den geloove leven, het geloov is de eenige weg, tot het leven en de eeuwige gelukzaligheid, vergel. Hab. II: 4. Rom. I: 17.

12. Doch de wet voert eenen geheel anderen toon. Zy zegt, het leven en is niet uyt den geloove: maer zy zegt in tegendeel, Lev. XVIII: 5. Ezech. XX: 11, (*g*) De mensche die dese dingen doet, sal door deselve leven. Vergel. Rom. X: 5.

13. (*h*) Christus heeft die geestelyke en eeuwige ze-

(*d*) Deuter. 27: 26. (*e*) Rom. 3: 20. Galat. 2: 16. (*f*) Habak. 2: 4. Rom. 1: 17. Hebr. 10: 38. (*g*) Lev. 18: 5. Ezech. 20: 11. Rom. 10: 5. (*h*) Rom. 8: 3. 2 Cor. 5: 21.

geningen, welken God aen Abraham, en allen, die de voetstappen van zijn geloov naervolgen, beloovt heeft; zo wel voor Heidenen, als Joden verworven. Hy heeft ons Joden verloſt van den vloeck der wet, van alle de vloeken en ſtraffen, welke de Wet, aen den overtrederen van hare geboden, bedreigt heeft; een vloeck geworden zijnde voor ons en in onze plaets, wanneer Hy, als een uitvaegſel van het menschdom, aen het vervloekte kruishout gehangen is. Trouwens God had, aen deze allerſmertelykſte doodſtraf, eenen byzonderen vloek vastgehecht: Want daer is geſchreven Deut. XXI: 23, (*i*) Vervloeckt is een yegelick die aen het hout hangt. Dit alles heeft Hy, die volmaekt onſchuldig was, als Borg, voor doemwaerdige zondaren, ondergaen;

14. Op dat de ſegeninge Abrahams, al dat geestelyk en eeuwig heil, het welk God, aen Abraham beloovt had, ook tot de Heydenen, hoe verächtelyk zy, in de oogen der Joden, wezen mogen, komen ſoude in en *door* Chriſto Jeſu, [*ende*] op dat wy, beide Joden en Heidenen, te zamen de belofte des Geeſts, de beloovde gaven van den Geest, verkrijgen ſouden door het geloove.

15. Broeders, ick ſpreke nae den menſche, en ontleen eene gelykenis, uit het gemene leven, (*k*) Selfs eens menſchen verbont dat beveſtigt is, en doet niemant te niete, ofte [*niemant*] en doet daer toe.

Het woord, hier door *verbond* vertaeld, zegt in het gemeen eene beſchikking, eene bepaling, welke iemand maekt, over zekere zaken. De LXX Griekſche Overzetters gebruiken het veelvuldige malen, om het Hebreeuwſche woord *Berith*, het welk de Onzen door *verbond* overzetten, uit te drukken. In volgende tijden, heeft men, aen dit woord, de Rechtsgeleerde kundigheid gehecht van een Testament, of Uiterſten wil, waerby iemand beſchikking maekt, over de goederen, welke hy, door den dood, ontruimen zal. Nu beteekent het Hebreeuwſche woord *Berith*, by de Onzen *Ver-*

(*i*) Deuter. 21: 23. (*k*) Hebr. 9: 17.

Verbond, wanneer het van God gebruikt wordt, de verklaringen en belovten, welke de Onfeilbare doet aen menschen.

Hier spreekt de Apostel van *eenes menschen verbond*. Gemeenlyk denkt men, aen een verdrag, waer door iemand zich, tot dit of dat, verbindt, onder zekere voorwaerden. Dan dit ligt geheel niet, in het oorspronglyk woord. Onzes erächtens bedoelt de Apostel eenvouwig eene menschelyke beschikking, en bepaeldelyk eene menschelyke belovte. Dit blijkt duidelyk, uit vs. 16, alwaer deze gelykenis, op de belovten, aen ABRAHAM en zijn zaed gedaen, wordt toegepast. — De Apostel voegt 'er by, *dat bevestigd is*; het wijst ons, naer eene menschelyke belovte, welke, op eene plechtige wijs, by voorbeeld met eedzwering, gestaevd en bevestigd is.

Zulk eene menschelyke belovte, welke plechtig gestaevd is, *doet niemand te niet*. Het grondwoord wordt gebruikt van iemand, die, tegen de wet van MOSES handelt; en het tegendeel doet van het gene hy verplicht was, vergel. Hebr. X: 28. — *Of niemand doet daer toe*; men zal het, volgens het oorsprongelyk woord, en het verband van zaken, beter vertalen, *of niemand maekt eene andere bestelling*.

Op grond van het beredeneerde derhalven, is des Apostels mening deze: „ Laet ik de zaek, betreffende de be-
„ lovte, welke God aen ABRAHAM gedaen heeft, met eene
„ gelykenis, uit de menschelyke zaken, en het gemene
„ leven, ontleend, wat nader ophelderen. Niemand der
„ menschen, wanneer hy anders braev en eerlyk is, zal
„ eene belovte, welke hy, op eene plechtige wijs, gestaevt
„ heeft, te niet doen, door het tegengestelde van het gene
„ hy beloovt had te verrichten, of eene andere schikking
„ te maken, strijdig met zijne belovte. Heeft dit nu plaets
„ by de menschen, hoe veel te min zal dan God, de On-
„ feilbare, zijne belovte aen ABRAHAM toegezegd, door het
„ maken van eene andere schikking, te niet doen?"

16. (*l*) Nu so zijn de beloftenissen tot Abraham ende sijnen zade, dat ook de Heidenen, in den MESSIAS,

(*l*) Gal. 3: 8.

zouden gezegend worden, niet door eenen mensch, maer door den Onfeilbaren God zelven, gefproken. Hoe luidt nu die belovte? Hy, die niet liegen kan, en fegt niet, Ende den zaden of de nakomelingfchappen, in het meervouwig getal, als of het van vele moest verftaen worden, maer als van één bepaelden nakomeling, Ende uwen zade, in het enkelvouwig getal; welcke ééne en bepaelde nakomeling is Chriftus.

De Apostel fpreekt hier van *de belovtenisfen tot* ABRAHAM *en zijn zaed*, of nakomelingfchap, *gefproken*. De belovten, aen ABRAHAM gedaen, waren vele en van veelerleie zoorten; maer de hoofdbelovte was die, welke vs. 8, uit Gen. XII: 3, is aengehaeld. Deze wordt hier, om hare voortreffelykheid, volgens den Hebreeuwfchen fpreektrant, in het meervouwige, door *belovtenisfen*, uitgedrukt.

De Apostel verklaert deze belovte nader, om aen te tonen, dat de MESSIAS de bron en de oorzaek zy van die geestelyke en eeuwige zegeningen, welke, onder den dag der vervulling, ook tot de Heidenen komen zouden, vs. 14. God had, tot ABRAHAM gezegt, *in uwen zade* zullen alle volken der aerde gezegend worden, Gen. XXII: 18. Dat nu dit *zaed*, het welk de bron en de oorzaek van die zegeningen wezen zoude, CHRISTUS de MESSIAS zy, leidt de Apostel daer uit af, dat 'er niet van *zaden*, in het meervouwig getal, van nakomelingfchappen, als van velen, maer, in het enkelvouwig getal, van *zaed*, van éénen bepaelden nakomeling, gefproken worde.

Maer, mag men denken, *zaed* is reeds een zamenvoegend woord, beteekenende iemands ganfche nakomelingfchap, hoe talrijk het oök wezen moge; hoe kan dan dit woord éénen bepaelden nakomeling aenduiden? en wie fpreekt 'er van *zaden* in het meervouwige, daer het woord *zaed* reeds een veeltal in zich fluit? — De zaek moet, uit den Hebreeuwfchen fpreektrant, verklaerd worden. Het Hebreeuwfche woord, door *zaed* vertaelt, beteekent zomtijds iemands zoon, in het enkelvouwige, vergel. Gen. IV: 25, zomtijds alle zijne nazaten, die een veeltal uitmaken, (vergel. Gen. XV: 18.) Nu leert de Apostel, dat het zaed van ABRAHAM,

in de hier bedoelde plaets, voor éénen bepaelden nakomeling, die de MESSIAS de CHRISTUS is, moete genomen worden.

17. Ende dit ſegge ick, dit bedoel ik, met de bygebrachte gelykenis, Het verbont dat, of *de belovte*, *welke* te vooren van Godt aen Vader Abraham gedaen en plechtig beveſtigt is, en op Chriſtum, als de bron en oorzaek der beloovde zegeningen, betrekkelyk was, en wort door de wet, die (*m*) na vier hondert ende dertigh jaren, na de gemelde belovte, gekomen en door Moſe voorgeſchreven is, niet krachteloos gemaeckt, en buiten uitwerking geſteld, om de gemelde beloftenisſe te niete te doen. Niemand moest denken, dat God, wanneer Hy, na verloop van vele jaren, de Wet op Sinaï gegeven heeft, eene andere beſchikking gemaekt had, ſtrijdig met zijne vorige belovte, zo dat de Heidenen niet zouden gezegend worden, ten zy zy de gemelde Wet onderhielden. Zelvs een eerlyk mensch handelt niet ſtrijdig, met zijne belovte, en maekt naderhand gene nieuwe ſchikkingen, welke zijne vorige belovten buiten uitwerking ſtellen; hoe zoude men dan iets dergelyks van den Onfeilbaren verwachten kunnen?

18. Want, (of *Evenwel*) indien de erffenisſe, het deelgenootſchap aen dat geluk, het welk God den Heidenen heeft toegezegd, uyt de wet is, en, door de onderhouding van Moſes wet, verkregen wordt, ſo en isſe niet meer uyt de beloftenisſe; dan wordt dat geluk den Heidenen niet geſchonken, volgens de belovte aen Abraham gedaen, en dan moet men ſtellen, het gene ten hoogſten ongerijmd is, dat God zijne toezeggingen, aen Abraham gedaen, door het maken van eene nieuwe ſchikking, krachteloos gemaekt, en buiten uitwerking geſteld hebbe. In die belovte toch, werd de MESSIAS voorgeſteld, als de eenige oorzaek van die zegeningen; maer, van de onderhouding der wet, werd geen enkel woord geſproken. Immers Godt heeftſe Abraham door de beloftenisſe genadelick gegeven, God heeft het gemelde geluk aen Abraham, om niet, toe-

(*m*) Gen. 15: 13. Exod. 12: 40. Hand. 7: 6. (*n*) Rom. 4: 14.

gezegd, zonder hem, tot het onderhouden der Mosaïsche Wet, welke eerst, na verloop van ettelyke Eeuwen gegeven is, of tot eenige andere voorwaerde, te verbinden.

β. Dit bewijs werd, tegen twee schijnbare bedenkingen, verdedigd, vs. 19-29.

a. De eerste tegenwerping wordt beantwoord, vs. 19, 20.

a. *Zy wordt voorgesteld, vs. 19a. en*

b. *Beantwoord, vs. 19b, 20.*

19. Waer toe, (zullen mijne partyen, de Joodsgezinde yveraers, tegen het gene ik zo even, omtrent Abraham, beredeneert heb, inwerpen;) *waer toe* is dan de wet gegeven? Is zy dan te vergeevsch geweest? en zo neen, zijn dan de gelovigen van het Nieuwe Testament, niet zo wel, als die van het Oude Testament, aen hare dienstbaerheid onderworpen? Ik antwoord, de Wet had wel hare nuttigheid, maer deze nuttigheid bepaelde zich, alleenlyk tot het volk van Israël. (*o*) Sy is geenszins gegeven, om de belovten aen Abraham gedaen, betreffende de zegeningen, welke, om niet, en zonder eenige voorwaerden, tot de Heidenen komen zouden, buiten uitwerking te stellen en krachteloos te maken, maer zy is om der overtredingen wille daer by gestelt, om de hardnekkigheid der Israëlleren, om dit onbuigzaem volk in toom, en, van de afgodery, te rug te houden. Deze wet moest haer gezach niet voor altoos behouden, maer alleenlyk tot dat het gemelde zaet van Abraham, de MESSIAS, (vergel. vs. 16,) soude gekomen zijn, dien het belooft was, of op welken de belovte betrekking had, (vergel. vs. 17;) ende de belovte is, door de wet, geenszins te niet gedaen. Dit blijkt duidelyk genoeg, uit de wijs, op welke de Wet gegeven is: want sy is (*p*) door de Engelen bestelt in de hant (*q*) des middelaers, de Engelen waren 'er by tegenwoordig, als Gods dienaers, en Mose de Middelaer, de tusschenspreker tusschen God en Israël, ontving de Wet, niet onmidde-

(*o*) Joh. 15: 2[illegible]. Rom. 4: 15. ende 5: 20. ende 7: 8. (*p*) Hand. 7: 38, 53. (*q*) Deut. 5: 5. Joh. 1: 17. Hand. 7: 38.

delyk van God zelven, maer middelyk van zijne dienaren, de Engelen.

20. Ende de middelaer, (liever *Nu een Middelaer*) en is niet [*middelaer*] van éénen. Daer flechts eene party is, komt geen Middelaer of tusfchenfpreker te pas; maer Godt is één, in de belovte, aen Abraham gedaen, was God maer eene party, daer die belovte volftrekt gedaen werd, en niet verbonden was, aen eenige voorwaerde, welke Abraham, van zijnen kant, volbrengen moest. Derhalven kwam 'er, by die belovte, noch Middelaer, noch Wetgeving, te pas. De Wet had een bepaeld oogmerk, het welk, alleen tot Israël, en niet tot andere volken, betrekkelyk was.

b. De tweede bedenking, of de Wet niet ftrijdig ware, met de belovte, wordt opgelost, vs. 21-29.

a. De bedenking wordt voorgefteld, vs. 21ᵃ. *en*

b. Opgelost, vs. 21ᵇ-29.

1. *Door te ontkennen, dat de Wet, met de belovte, ftrijdig zy, vs.* 21ᵇ.

2. *Door die ontkenning te bewijzen, vs.* 21ᶜ-29.

-. *Om dat de Wet niet gegeven was, om daer door Gods gunst en het eeuwig leven te verwerven, vs.* 21ᶜ.

--. *Maer tot een gansch ander einde, om aen te tonen, dat alle menfchen, Joden zo wel als Heidenen, zondaers zijn, en niet anders, dan alleen uit genade, kunnen zalig worden, vs.* 22-29.

/. *De Apostel ftelt de zaek zelve voor, vs.* 22, 23.

//. *En leidt 'er dit befluit uit af, dat de Wet, aen Israël, gegeven ware, tot eenen tuchtmeester, om hen, als onmondige en ongehoorzame kinderen, in bedwang te houden, vs.* 24-29.

†. *Dit befluit vinden wy vs.* 24.

††. *De Apostel voegt 'er by, vs.* 25-29.

‡. *Dat de Wet haer tuchtmeesterlyk gezach, onder het Euangelie, verloren hebbe, vs.* 25, 26, *en*

‡‡. *Dat nu alle onderfcheid, tusfchen Joden en Heidenen, zy wechgenomen, vs.* 27-29.

21. Is dan de wet tegen de beloftenissen Godts strijdig? dit is eene tweede bedenking, welke mijne partyen, de Joodsgezinde yveraers, tegen het beredeneerde, omtrent Gods belovten aen Abraham gedaen, zouden kunnen inbrengen. Dat zy verre. Dit gevolg verfoei ik; want de Wet zou dan eerst, met de belovten, aen Abraham gedaen, strijdig wezen, indien daer een wet gegeven ware die machtigh was levendigh te maken, door welker onderhouding iemand Gods gunst en het eeuwig leven verwerven konde. Wanneer het so, met de zaek, gelegen was, soude waerlick de rechtveerdigheyt uyt de wet zijn, dan zou een zondaer, op grond van zijne gehoorzaemheid aen de Wet, voor God kunnen gerechtvaerdigd worden.

22. (*r*) Maer de Wet is, tot een geheel ander einde, gegeven, om namelyk aen te tonen, dat alle menschen, zo wel Joden als Heidenen, zondaers zijn, en niet anders, dan alleen uit genade, kunnen zalig worden: want de Schrift van het Oude Testament heeft het al, alle menschen, onder de sonde als het ware besloten, de Wet leerde, in de offeranden en andere plechtigheden, dat de Joden zo wel verdoemelyke zondaers waren, als de Heidenen, op dat de belofte uyt den geloove Jesu Christi den geloovigen soude gegeven worden, op dat de Joden, hunnen zondigen en verdoemelyken toestand ziende, zich, door het geloov, tot den MESSIAS wenden, en, langs dien weg, de zegeningen erlangen zouden, welke aen hun, die geloven, beloovd zijn.

23. Doch eer CHRISTUS, die het voorwerp is van dit geloove, in de waereld quam, waren wy Joden onder de wet in bewaringe gestelt, zo dat wy, als onder eenen bewarer en oppasser, waren, verplicht om ons, naer zijne voorschrivten, te schikken, even als minderjarige kinders, aen hunnen verzorger, onderworpen zijn, ende, in deze bewaring, zijn wy als besloten geweest, om ons te beteugelen, tot op het geloove dat geopenbaert soude wor-

(*r*) Rom. 3: 9. ende 11: 32.

worden, tot op den tijd der vervulling, wanneer de MESSIAS, die het voorwerp des geloovs is, gekomen was.

24. (s) So dan de wet, wel verre van ons, door het onderhouden van hare geboden, de Goddelyke gunst en het leven te verschaffen, is onse tuchtmeester geweest; die ons, als onmondige en wederspannige kinderen, in bedwang hieldt, tot op de komst van Christum, op dat wy uyt den geloove in den Verlosser alleen, en niet door de gehoorzaemheid aen de Wet, als eenen grond van verdiensten, voor God souden gerechtveerdigt worden:

25. Maer als, (of *maer nu*) wanneer de MESSIAS, die het voorwerp is van het geloove, gekomen is, so en zijn wy niet meer onder het opzicht van den gemelden tuchtmeester.

26. (t) Want gy bekeerde Galatiërs, of schoon Heidenen van oorsprong, zijt, zo wel als wy gelovige Joden, alle, niet meer onmondige, maer volwassene kinderen Godts door het geloove in Christo Jesu.

27. Trouwens, door dat geloov in CHRISTUS, zijt gy zo naeuw, met den Goddelyken Verlosser, vereënigd, dat gy met Hem maer éénen persoon uitmaekt. (v) Want soo vele als gy in Christum, en tot zijne gemeenschap, gedoopt zijt, hebt gy Christum aengedaen, en zijt gy, met Hem, ten naeuwsten vereënigd.

28. Daer in, en in dit geval van de gemeenschap aen CHRISTUS, en is geen onderscheid meer noch tusschen Jode noch tusschen Grieck of Heiden, daer in en is noch dienstbare noch vrye: daer in en is geen man ende wijf; het onderscheid van rang en kunne doet hier niets ter zake: (x) Want gy alle, bekeerde Heidenen, zijt, met de gelovige Joden, maer één persoon in geloovsvereëniging met Christo Jesu.

29. (y) Ende indien gy Christi zijt, en behoort, tot het eigendom van den Verlosser, so zijt gy dan Abra-

(s) Matth. 5: 17. Hand. 13: 38. Rom. 10: 4. (t) Jes. 56: 5. Joh. 1: 12. Rom. 8: 15. Galat. 4: 5. (v) Rom. 6: 3. (x) Joh. 17: 21. (y) Genes. 21: 12. Rom. 9: 7. Hebr. 11: 18.

hams zaet, rechtgeäerte kinders van dien beroemden man, die de voetstappen van zijn geloov naervolgt; ende gevolgelyk, nae de beloftenisse, aen Abraham gedaen, erfgenamen en deelgenoten van die zegeningen, welke, door den MESSIAS, tot de Heidenen komen zouden, vergel. vs. 14.

HET IV. KAPITTEL.

C. Uit het gene de Apostel beredeneert had, vloeide van zelvs een derde bewijs voort, ten betoge, dat de Christenen, aen de besnijdenis, en andere plechtigheden van MOSES *Wet, niet meer onderworpen waren. Te weten de staet der Kerke van het Nieuwe Testament, was niet meer, aen dien van minderjarige kinderen, zo als onder de oude huishouding, maer aen dien van volwassene zonen, gelijk vs. 1-7.*

α. Dit bewijs zelve vinden wy vs. 1-6. De Apostel vergelykt den toestand der Kerke, onder de Wet, met den staet der Kerke, onder het Euangelie.

a. De gesteldheid der Joodsche Kerk, onder de oude huishouding, vorderde zulk eene handelwijs, als God met haer gehouden had, vs. 1-3. Dit toont de Apostel, door eene eigenäertige gelykenis.

a. Welke hy voorstelt, vs. 1, 2, en

b. Toepast, vs. 3.

1. DOch niemand moest, uit het gene ik voorheen beredeneert heb, (dat namelyk de gelovigen van den ouden dag, onder de Wet, als onder eenen tuchtmeester, geweest zijn) een verkeerd besluit maken. Daerom ick segge, ter nadere opheldering en bevestiging van het gene ik daerömtrent heb voorgedragen, Soo langen tijt als de zoon van een huis, die, na den dood van zijne ouderen, als erfgenaem, in het bezit van hunne goederen komen moet, een kint, en in zijnen onmondigen leevtijd, is, so en verschilt hy niets van een dienstknecht, ten aen-

aenzien van de handelwijs, welke men gewoon is, met zulken onmondigen zoon, te houden, hoewel hy, in het vooruitzicht, en in de verwachting, als ervgenaem, een heere is van alles.

PAULUS zinspeelt hier, op de gewoonte, welke oudtijds, by lieden van aenzienlyken huize, plaets had, om hunne kinderen, voor eenen zekeren tijd, onder het opzicht en de gestrenger tucht van vreemden, te stellen. Zo lang een zoon, geduurende zijne minderjarigheid, onder die tuchtmeesters, als voogden en verzorgers, gesteld was, verschilde de behandeling, welke men hem aendeedt, weinig van die eenes dienstknechts. Zijn Vader ging zelden gemeenzaem en vertrouwelyk, met hem om. Hy was zijn eigen meester niet, maer, even als de slaven, onder het opzicht en bestuur van anderen. Hy ontving, even als de slaven, zijnen bepaelden toeleg, welken hy nog niet eens, naer zijn welgevallen, gebruiken mogt.

2. Maer hy is onder voogden ende versorgers, tot den tijt van den vader te vooren gestelt.

Men kan, door de *voogden*, zulken verstaen, aen welken niet alleen de lichamelyke, maer ook de zedelyke opvoeding van eenen minderjarigen zoon, door den Vader, werd toevertrouwd; en dan zijn de *verzorgers* zulken, die, op last van den Vader, het opzicht hadden, over de klederen, het voedsel, en andere noodwendigheden van den onmondigen. Gemeenlyk werden, tot deze posten, oude en bekwame slaven gebruikt, in welken de Vader vertrouwen stelde.

De toestand van zulken minderjarigen zoon was gelijk aen, en zelvs nog lager, dan die van eenen dienstknecht, naerdien hy, die een geboren ervgenaem was, onder het gezach van slaven staen moest. — Dit duurde, *tot den tijd van den Vader te voren gesteld* en bepaeld. Na verloop van dezen tijd, was de zoon vry, van dat gestrenger opzicht; dan werd hy, als heer en ervgenaem, behandeld.

3. Alsoo werden wy Joden oock behandeld, onder de oude huishouding; doe wy kinderen waren, so waren wy dienstbaer gemaeckt onder de eerste-beginselen der werelt.

De Apostel past de gelykenis niet toe, in alle de byzonderheden. Alleen zegt hy zo veel, van de beduidenis, als genoeg was, om zijne mening te verstaen. — Gods Kerk, van het begin, tot aen het einde der waereld, is gelijk, aen eenen mensch, in zijnen onderscheidenen leevtijd. Onder den dag van het Nieuwe Testament, is zy gelijk, aen eenen volwassenen man. Onder de huishouding der belovte, behandelde God haer zachtelyk en lievderijk, als een jong kind, aen het welk vele vryheid gelaten wordt. Maer, onder de Wet van MOSE, werden de gelovige Joden, ofschoon ook ervgenamen der genade en der heerlykheid, als minderjarige kinderen behandeld, en, als dartele jongens, onder eene gestrenge tucht gehouden, zo dat zy, in dit opzicht, niet verschilden, van dienstknechten.

Dit geevt de Apostel in het gemeen te kennen, wanneer hy zegt, *toen wy* onmondige *kinders waren, zo waren wy dienstbaer gemaekt, onder de eerste beginselen der waereld.* — Door *de eerste beginselen der waereld*, bedoelt hy zekerlyk de schaduwächtige geboden en plechtigheden van den Mosaïschen Godsdienst. Het oorsprongelyk woord, door *eerste beginselen* vertaeld, beteekent eigenlyk zulke eenvouwige dingén, welke beginselen zijn van andere, die van meerder belang zijn. Het werd daerom gebruikt, van de eenvouwigste hoofdstoffen, welke wy gewoon zijn *elementen* te noemen, als mede van de eerste grondbeginselen eener wetenschap. Eene benaming, welke eigenaertig past, op de schaduwächtige inzettingen, naerdien dezelve voor de Israëlleren, toen gelijk aen onwetende en onbeschaefde jongens, als *eerste beginselen* van den Euangelischen Godsdienst, zeer geschikt waren, naer hunne vatbaerheid, om hen, door dezelve, tot de meer verhevene verborgenheden van de genadeleer, op te leiden, terwijl zy, in vergelyking van het Euangelie der vervulling, slechts *eerste beginselen* waren. — De schaduwächtige plechtigheden waren eerste beginselen *der waereld*, dat is, waereldsche eerste beginselen, voor zo ver zy betrekking hadden, tot de waereldsche dingen, zo dat zy geschikt waren, voor de bekrompene bevattingen van jonge lieden, die, door de zinnelyke voorwerpen, het meest

gen:

aengedaen worden, en génen smaek hebben, in meer verhevene en geestelyke dingen.

Aen deze eerste beginselen der waereld, waren de gelovigen, onder de oude huishouding, *dienstbaer* gemaekt; trouwens God had Israël, als eenen onmondigen en losbandigen jongen, aen het juk der schaduwachtige inzettingen, onderworpen, terwijl zy, tot derzelver onderhouding, door hunne tuchtmeesteren, op de gestrengste wijs, gedreven wierden. — Dit was evenwel, slechts voor eenen tijd, welken God daer toe bepaelt had, en het moest, met hunne meerderjarigheid, een einde nemen, onder den dag der vervulling, vs. 4-6.

b. De gesteldheid der Kerke, onder den dag van het Euangelie, is van eenen gehelen anderen en veel voortreffelyker aert, vs. 4-6. De gelovigen van het Nieuwe Testament zijn, als volwassene zonen, in vryheid gesteld.

a. Eerst wordt het middel aengewezen, waer door die gezegende verändering bezorgd is, vs. 4, en

b. Daer na wordt die verändering zelve beschreven, vs. 5, 6.

4. (*a*) Maer geheel anders is het gelegen, met de gelovigen, onder den dag der vervulling; deze worden, als volwassene zonen, en niet meer als onmondige kinders, behandeld. Te weten, wanneer de volheyt des tijts gekomen is, en die tijd geëindigd was, welken God bepaelt had, voor de onderwerping der Israëlitische Kerk aen de voogden en verzorgeren, (vergel. vs. 2,) heeft Godt, de Vader der barmhartigheid, sijnen eigenen en eeuwigen Sone, tot de allerweldadigste einden, in de waereld uytgesonden, zijnde, naer zijne menschelyke natuur, welke Hy, uit de maegd Maria, heeft aengenomen, geworden en geboren uyt een vrouwe, (*b*) geworden en geboren onder de wet. Uit kracht van zijne geboorte, uit eene vrouw, welke onder de Wet was, werd Hy ook, aen de Mosaïsche Wet en hare plechtigheden, onderworpen, zo dat

(*a*) Genes. 49: 10. Dan. 9: 24. (*b*) Matth. 5: 17.

Hy, tot gehoorzaemheid aen de ganſche Wet, verplicht ware. Dezen zijnen eeuwigen Zoon heeft God, met een zeer genadig oogmerk, in de waereld gezonden, namelyk:

5. Op dat hy de gene die, ſtaende de oude huishouding, onder de dienstbaerheid der wet, en onder het gezach van dien geſtrengen tuchtmeester, geplaetst waren, door het opbrengen van eenen voldoenden rantzoenprijs, verloſſen ſoude. Te weten Hy moest, door het daerſtellen van eene eeuwige gerechtigheid, de zonden verzoenen, en daer door te weeg brengen, dat alle de verdrietige herinneringen van de nog onbetaelde ſchulden der overtredingen, onder welken ook de dienstbaerheid aen de Wet der ſchaduwen behoorde, voor altoos wechgenomen wierden; (c) [*ende*] dit geſchiedde tevens, op dat wy gelovigen, die, onder den dag der vervulling, leven, beide uit Joden en Heidenen, de aenneminge tot kinderen, *de ſtelling tot zonen* verkrijgen ſouden, en niet meer behandeld worden, als minderjarige kinders, maer als volwasſene zonen, die, van het gezach des tuchtmeesters, ontſlagen zijnde, meerdere vryheden en voorrechten genieten.

6. (*d*) Ende gy Christenen in Galatien hebt reeds kennelyke bewijzen van uw recht, tot de meerdere vryheden en voorrechten van volwasſene zonen ontvangen: want overmits gy kinderen, volwasſene *zonen* zijt, welken men gansch anders behandelt, dan minderjarige kinderen, ſo heeft Godt, de Vader der barmhartigheid, den Geeſt ſijns Soons uytgeſonden in uwe herten, die roept, Abba, Vader.

Het oorſprongelyk woord vs. 5, 6, door *kinderen* vertaeld, beteekent *zonen*, volwasſene zonen, in onderſcheiding van minderjarige en onmondige kinderen. — De gelovigen des Nieuwen Testaments, beide uit Joden en Heidenen, aengemerkt als volwasſene zonen, hadden *den Geest van Gods Zoon* ontvangen. Dus wordt hier de Heilige Geest genaemd, om dat Hy, in de gelovigen, aen welken Hy gegeven wordt, dezelvde aendoeningen en bewegingen van vrymoedigheid, ver-

(*c*) Joh. 1: 12. Galat. 3: 26. (*d*) Rom. 8: 15.

vertrouwen, en lievde tot God den Vader, te weeg brengt, als Hy in Gods Zoon werkte, toen Dees hier op aerde verkeerde. De Geest, welken de gelovigen thans ontvangen, is hun een Geest van vertrouwelyken toegang, tot den Vader, zo als, met den ſtand van volwasſene zonen, overëenkomt.

Dezen Geest der vryheid en der vrymoedigheid had God, *in de harten* der Christenen in Galatien, *uitgezonden*, als eenen hemelſchen afgezant; om in dezelven, als in zijne Tempelen, te wonen, en die te vervullen, met vertrouwen, vrymoedigheid, lievde, en andere gemoedsgeſtalten, welken volwasſene zonen pasſen.

Die Geest *riep* in hen, door zijne genade werkingen, en deedt hen roepen, *Abba, Vader.* — Te voren was God ook wel de Vader der gelovigen, zy waren Gods kinders, en genoten kinderlyke voorrechten; maer zy werden behandeld, en waren ook werkzaem, als minderjarige kinders, die niet van dienstknechten verſchillen, (vergel. vs. 1.) Onder de bediening der Wet, gingen de gelovigen meer met God om, als eenen achtbaren Heer en majestuëuſen Koning, dan als eenen Vader, (vergel. Hoſ. II: 15;) maer nu verkeeren de Christenen gemeenzaem en vertrouwelyk met God, als met eenen Vader. — Dan 'er ligt nog meer in, wanneer PAULUS zegt, dat de gelovigen roepen mogen, *Abba, Vader.*

Abba is een Syriesch woord, en wordt van kinderen gebruikt, wanneer zy hunnen Vader, op de gemeenzaemſte en tederſte wijs, aenſpreken. De Apostel wil derhalven zeggen, dat de gelovigen thans eenen zeer gemeenzamen en vertrouwelyken ommegang, met God, hebben. — De verdubbeling van *Abba, Vader* kan aenwijzen, hoe het vrymoedig vertrouwen, in den toegang tot God, deze aenſpraek doet herhalen, (vergel. 2 Kon. II: 12. XIII: 14,) als mede dat de gelovigen, op dezelvde wijs, met God den Vader omgaen, als zijn eeuwige Zoon deedt, (verg. Marc. XIV: 36.)

De Apostel zegt niet, de Geest van Gods zoon, die in uwe harten is uitgeſtort, *ſpreekt*, maer *roept* Abba Vader, met eene ſterke verheffing van de ſtem. Dit wijst wederom de vertrouwelyke vrymoedigheid aen, waer mede de gelovi-

gen tot God, als hunnen lievderijken Vader, fpreken mogen, (vergel. Hebr. X: 19-22.) Geheel anders doen dienstknechten, en minderjarige kinders, aen welken een meer bedeesde toon eigen is.

Dit *roepen van Abba Vader* eigent PAULUS toe, aen Gods Geest, om dat deze Goddelyke bewoner van de harten der gelovigen, door zijne genadewerking, zulke kinderlyke aendoeningen in dezelve te weeg brengt; (vergel. Rom. VIII: 15, 27.) — Nu had God zelvs den gelovigen Galateren dezen Geest gefchonken, ten blijke, dat Hy hen niet meer behandelde, als minderjarige kinderen, maer als vrye en volwasfene zonen, die van den tuchtmeester ontflagen waren, en derhalven niet meer, aen de dienstbaerheid van MOSES Wet, moesten onderworpen worden.

β. Uit het een en ander, leidt de Apostel een wettig gevolg af, vs. 7.

7. So dan, vermits God zelvs u het onderpand van het vrye Zoonfchap, in uwe harten, gegeven heeft, (vergel. vs. 6) gy en zijt niet meer een dienftknecht, of een minderjarig kind, die niet verfchilt, van eenen dienstknecht, maer een volwasfen meerderjarige fone, die niet meer onder voogden en verzorgers ftaet: ende gevolgelyk moet gy ook, als zodanigen, de Euangelifche vryheid genieten, en niet meer, aen de dienstbaerheid van Mofes Wet, onderworpen worden. Daer te boven indien gy een volwasfen en meerderjarige fone zijt, fo zijt gy oock een erfgenaem Godts, die, als meerderjarige zonen, een vry en ruim genot van 's Vaders goederen hebben moet, van alle die eeuwige zegeningen, welken door Chriftum verworven zijn, welken gy hier reeds aenvangelyk geniet, en, na dit leven, volkomen bezitten zult. Nu behoort ook, tot deze zegeningen, het volkomen ontflag van de dienstbaerheid aen Mofes wet, gevolgelyk moet gy geen gehoor geven, aen de Joodsgezinde yveraren, die het Euangelie der vryheid zoeken te verbasteren, en u wederom dienstbaer maken willen, aen de eerfte beginfelen der waereld.

D. De Apostel voegt 'er nog een vierde bewijs by, hier in bestaende, dat de wederkeering, tot de dienstbaerheid aen MOSES *Wet, eene zeer berispelyke wispeltuurigheid, in de gelovige Galatiers, zoude aenwijzen, vs.* 8-11.

α. Hier ontmoeten wy eene ernstige bestraffing, over hunne wispeltuurigheid, vs. 8-10.

a. De Apostel herinnert hun hunnen vorigen rampzaligen toestand, in het Heidendom, vs. 8.

b. En bouwt daerop zijne bestraffing, vs. 9, 10.

8. Maer, liever *Ja dat meer is*, (verg. Joh. XVI: 2. 1 Cor. III: 2. 2 Cor. VII: 11) doe als gy den eenigen waren Godt niet en kendet, zo als Hy zich, als eenen God van zaligheid voor zondaren, in het Euangelie, geopenbaert heeft; toen waert gy ellendig verdwaeld. Immers op dien tijd, wanneer gy van het Euangelie nog niets gehoort had, diendet gy de gene (*e*) die van nature geen Goden en zijn, noch die oneindige volmaektheden bezitten, welke den eenigen grond van aenbidding en eerdienst uitmaken.

9. Ende nu als gy den eenigen en waren Godt, door het Euangelie, kennet, als eenen God van zaligheid in CHRISTUS, ja veel meer (of *liever nu gy*) van Godt gekennet zijt, die u, van eeuwigheid, in ontfermende lievde gekent, en zich aen u, als eenen God van genade, geopenbaert heeft; (*f*) hoe keert gy u wederom tot de instellingen van Mofes wet, welken in de daed niets anders zijn, dan fwacke ende arme eerfte-beginfelen, welcken gy wederom van vooren aen wilt dienen? Immers zijn de fchaduwächtige inzettingen flechts *eerste beginselen*, gelijk ik boven reeds heb opgemerkt vs. 3. Deze inftellingen zijn *zwak*, en hebben geen vermogen, om iets, tot 's menfchen zaligheid, toe te brengen, (vergel. Hebr. X: 1-4.) zy zijn *arm*, en, op zich zelve aengemerkt, zeer

(*e*) 1 Cor. 8: 4. (*f*) Col. 2: 20.

gering, daer zy den onderhouder, noch wezenlyk heil, noch ware vertroosting, kunnen aenbrengen. Immers zou het ongerijmd zijn, dat een meerderjarige zoon zich op nieuws onderwierp, aen het gezach van den tuchtmeester; maer het zou nog grotere ongerijmdheid wezen, dat gy, die, van den rampzaligen afgodsdienst, tot den levendigen God, bekeerd zijt, u begeven zoudt, tot de dienstbaerheid aen Moses Wet, welke, nu het lichaem en de vervulling der schaduwen gekomen is, niet veel beter is, dan afgodery. (vergel. Jes. LXVI: 3.) Of zou dit beantwoorden zijn, aen de uitnemende weldadigheid, welke God aen u bewezen heeft, door u, uit den drek, te verhogen? En evenwel zo ongerijmd is uw wangedrag.

10. (*g*) Gy onderhoudt immers dagen, door den Joodschen Sabbath nog te vieren, ende maenden, op de feesten der nieuwe manen, ende tijden, op de drie hoge feesten, het feest des geklanks, en het nieuwe jaer, ende de Sabbath en Jubeljaren. Deze Sabbatthen en Feesten neemt gy waer, met nauwkeurigheid, daer zy behoren, tot de afgeschafte eerste beginselen der waereld, van welker dienstbaerheid de gelovigen van het Nieuwe Testament, als volwassene en vrye zonen, ontslagen zijn, vergel. Col. II; 16, 17.

β. De Apostel was bekommerd, over den toestand der Galateren, vs. 11.

11. Ick heb, aen het behoud van uwe zielen, gearbeidt, tot vermoeijing toe, met oogmerk, om u, tot eenen zuiveren geestelyken Godsdienst, te bewegen, en my gevleidt, dat deze mijn afmattende arbeid aen u niet ydel zou geweest zijn. Maer nu vreese ik waerlyk voor u, dat ick niet eenigsins of *misschien* te vergeefs aen u gearbeydt en hebbe. Ik ben bekommerd, of vele het Euangelie, wel, met een oprecht geloov, hebben aengenomen, en

(*g*) Rom. 14: 5. Coloss. 2: 16.

en of mijne pogingen, by de ware Christenen, wel dat gevolg hebben, welke ik bedoelde, om hen namelyk te brengen, tot het genot der voorrechten van het vrye Zoonschap. Immers moet ik, tot mijne smert, ondervinden, dat gy afgeweken zijt, tot een ander Euangelie, geheel strijdig, met dat, het welk ik u verkondigt heb, daer gy u, aen de dienstbaerheid van Moses Wet, laet onderwerpen. Daer door, vrees ik, zal de Heer vertoornd, en bewogen worden, om zich, aen uwe Gemeenten, te onttrekken.

B. *Wijders gaet de Apostel over, om de Gemeenten in Galatien ernstig te vermanen, dat zy, op het rechte spoor, tot het Euangelie der vryheid, wederkeerden, Kap. IV:* 12— *V:* 12.

A. De vermaning zelve wordt, op eene zeer beweeglyke wijs, voorgesteld, Kap. IV: 12.

12. Weest (of *wordt*) gy als ick ben; volgt my naer, in denkwijs, gevoelens, en betrachting, daer ik my, aen het juk der dienstbaerheid van Moses wet, onttrokken heb, en, door de Wet, der Wet gestorven ben, (vergel. Kap. II: 19: want (of *Immers*) oock ick ben (liever ik *was* voorheen) zo als gy nu zijt, een yveraer voor de Wet, tot dat God my het verkeerde daer van ontdekte; toen heb ik aenstonds der waerheid hulde gedaen; zo moet gy ook doen. Mijne gelievde broeders, ick bidde u, dat gy, hoe eer zo beter, mijn voorbeeld naervolgt, en op den rechten weg wederkeert. Denkt niet, dat ik op u verstoord ben; ik heb, in dezen Briev, nu en dan wel sterk gesproken, maer dit is niet voortgekomen, uit een verbitterd gemoed. Neen; gy en hebt my in persoon geen ongelijck gedaen, maer gy hebt u, omtrent God, die u zo zeer beweldadigt had, onbetamelyk gedragen.

B. De Apostel dringt deze vermaning nader aen, Kap. IV: 13 — V: 12.

a. Door hun de vorige genegenheid te herinneren, welke zy hem bewezen hadden, en nu niet moesten afleggen, vs. 13-18.

a. De herinnering van hunne vorige genegenheid, tot den Apostel, vinden wy vs. 13, 15.

13. Ende (of *Immers*) gy weet, en kunt u ligtelyk herinneren, dat ick u door (of *onder*) ſwackheyt des vleeſchs, wanneer mijn lichaem, door geduurig reizen, en waken, door veelvuldige gevaren en moeilykheden, verzwakt was, het Euangelium, zonder eenige cieraden der welſprekenheid, en uitwendige veraengenaming, eerſtmael verkondigt hebbe:

14. Ende mijne verſoeckinge, die in mijn vleeſch [*geſchiedde*], de ſmerten en wederwaerdigheden, welken my, in den weg der Voorzienigheid, getroffen hebben, en hebt gy niet veracht noch verſoeyt. Gy hebt my daerom niet ſmadelyk behandelt; gelijk anders wel het lot der Euangeliedienaren pleegt te wezen, (vergel. 1 Cor. IV: 11-13) maer gy naemt my, in mijn perſoon, en bediening, aen (*h*) als eenen Engel Godts. Gy hebt my eene hoogächting bewezen, welke niet groter had behoeven te zijn, al had God eenen van de Engelen des lichts tot u gezonden; (*i*) [*ja*], dat meer is, gy naemt my en mijne prediking zo blymoedig en eerbiedig aen, als of Gods Zoon Chriſtum Jeſum zelvs het Euangelie onder ulieden verkondigt had.

15. Ook hebt gy den arbeid mijner lievde, met eene uitnemende wederlievde, beantwoordt. Welcke en hoedanig was dan uwe geluck-achtinge? herinnert u eens, hoe gelukzalig gy u zelve geſchat hebt, wanneer ik u het Euangelie verkondigt heb. Welk eene dankbaerheid hebt gy toen aen God, en welk eene lievde hebt gy my bewezen!

(*h*) Mal. 2: 7. (*i*) Matth. 10: 40. Joh. 13: 20.

zen! Ja uwe lievde jegens my was zo groot, dat zy niet groter wezen konde: Want ick geve u allerwegen dat getuygenisse dat gy, so het mogelick ware, uwe oogen soudet uytgegraven, ende my gegeven hebben; dat gy, wanneer ik, door eene of andere bezoeking, mijne oogen verloren had, bereid zoudt geweest zijn, om uwe oogen uit te graven, en dezelve my te geven, om mijn gebrek te vergoeden, indien het mogelyk en geöorloovd geweest was, om my daer door te helpen. Keert dan weder tot het zuiver Euangelie der vryheid, en betoont daer door uwe oude lievde en hoogächting, by vernieuwing.

b. Uit deze vorige lievde der Galatiers tot hem, leidt de Apostel hunne verplichting af; om, tot het Euangelie der vryheid, weer te keeren, te meer terwijl zy daer door een bewijs van hunnen yver, voor eene goede zaek, geven zouden, in tegenstelling van den schijnyver der Joodsgezinde verleideren, vs. 16-18.

16. Indien gy niet wederkeert, tot het Euangelie der vryheid, en daer door uwe hoogächting mywaerds, by vernieuwing, betoont, zou het schijnen, als of ik, wegens mijnen yver, voor uwe belangen, uw vyand geworden was. Ben ick dan uw' vyant geworden, u de waerheyt seggende, zoude ik daerom, als een vyand, van u aengezien en behandeld worden? Zou uw hart daerom, van my en mijnen dienst, afkeerig wezen, om dat ik, in dezen Briev, de waerheid van het Euangelie voorstae, en u, omtrent het ongerijmde van uwe afwijking, tot een ander Euangelie, onbewimpeld de waerheid gezegt heb? Waerlyk dit zou eene slechte beloning zijn, voor eenen Euangeliedienaer, die voor de waerheid yvert, en zoekt te waken, dat uwe zielen niet, door leugenleer, verleid worden.

17. Onderscheidt u toch, in uwen yver, van de valsche broederen, die slechts eenen vuilen toeleg hebben. Denkt niet, by u zelven, dat de Joodsgezinde yveraers, die na my zijn ingekomen, ook waerdige Leeraers zijn, die voor u yveren, en daerom uwe lievde waerdig zijn. Waerlyk het zijn de rechte yveraers niet, maer valsche broeders,

(*k*) Sy en yveren niet recht over u, maer het is een verkeerde yver, daer zy eenen vuilen toeleg hebben: want ſy willen ons, my en mijne medeambtgenoten, die u het zuiver Euangelie verkondigt hebben, uit uwe lievde uytſluyten, op dat gy over haer ſoudt yveren, en zy, by u, zouden geroemd worden, als alleen yverige en getrouwe Euangeliedienaers, met verächting van ons. Dit is een verkeerde en vuile yver, die uwe verfoeijng waerdig is.

18. Doch betoont gy lieden den rechten yver. Trouwens in het goede alle tijt te yveren, is goet; een yver, die in deszelvs beginſelen, voorwerpen, oogmerken, en omſtandigheden, goed is, verdient allen lov. Zulken yver moet gy betonen, in het wederkeren tot het Euangelie der vryheid, waer van gy zo onbedachtzaem zijt afgeweken; ende dat niet alleenlick als ick by u tegenwoordigh ben, maer ook nu ik afwezig ben.

β. Ter naderen aendrang van de voorgeſtelde vermaning, voert de Apostel, na eene beweeglyke inleiding, een krachtig bewijs aen, het welk, uit de Wet zelve, ontleend was, Kap. IV: 19— V: 12.

a. De bewegelyke en zeer gepaste inleiding vinden wy vs. 19, 20.

19. (*l*) Mijne gelievde kinderkens, die ick, door het Euangelie geteelt heb, en nu wederom arbeyde te baren, tot dat Chriſtus een geſtalte in u krijge.

Het Griekſche woord, het welk de Onzen vertalen, door *arbeiden om te baren*, ſluit zo wel het dragen van eene vrucht, als een ſmertelyk baren in zich. Onder deze zinneprent, ſtelt de Apostel voor het gene hy, als Leeraer, omtrent de Christenen in Galatien, gedaen had. Zich zelven, als eene moeder, aenmerkende, zegt hy, dat hy *wederom in arbeid was, om hen te baren.* — Hy was te voren reeds in arbeid geweest, om den Heere kinderen uit de Gala-

(*k*) Rom. 10: 2. 2 Cor. 11: 2. (*l*) 1 Cor. 4: 15. Philem. vs. 10. Jac. 1: 18.

latiers te baren, wanneer hy onder hen het Euangelie gepredikt had. Hy had, met infpanning van alle krachten, gearbeidt, zonder eenige moeite te ontzien, om voor den HEER rechtfchapene kinderen te gewinnen. Maer aen deze geestelyke kinderen, die welgemaekt geboren waren, was eene wangeftalte gekomen. Zy hadden zich gebogen, onder het juk der dienstbaerheid aen MOSES Wet, het welk recht gefchikt was, om hen te mismaken, en, op eene wanftaltige wijs, voor God te doen beftaen. Dit wekte den yver van den Apostel op, om, aen de verbetering der wangeftaltens van zijne geestelyke kinderen, te werken, en dat gene te verrichten, het welk voor moeders, in het natuurlyke, omtrent mismaekte kinderen, onmogelyk is. — Daerom was hy *wederom* als in arbeid. Hy nam deze zijne kinderkens, als op nieuws, in de ingewanden zijner lievde op, in welken zy niet nauw waren; hy zocht de wangeftaltens te verbeteren, en was in zo ver, op nieuws, over hen in arbeid. Alle zijne pogingen, byzonder ook het fchrijven van dezen Briev, waren, tot hunne te rechtbrenging, ingericht.

Zijn oogmerk ftelt hy dus voor, *tot dat* CHRISTUS *eene geftalte in u krijge.* Eigenlyk ftaet 'er, *tot dat* CHRISTUS *in u afgebeeld worde*, dat is, tot dat het beeld of de gedaente van CHRISTUS in u overgedrukt, en Hy zo doende in u geformeerd worde. — PAULUS wenschte, dat het beeld van den verheerlykten CHRISTUS in hen mogt geformeerd, en van hun vertoond worden; niet alleen door eene meer volmaekte kennis van, en nauwer verkering met God, maer vooral in een ruimer genot van de geestelyke en hemelfche zegeningen, met alle blymoedigheid, en in het gebruik der Euangelifche vryheid, als volwasfene zonen.

Deze betuiging was recht gefchikt, om de oude genegenheid van deze Christenen, tot den Apostel, wederom te verlevendigen. Hy arbeidde niet, om zich eenen naem of eenen aenhang te maken, veel min om, op de puinhopen van eenes anderen achting, zijnen eigenen roem te bouwen, gelijk de Joodsgezinde Wetyveraers deden; maer zijn toeleg was, om de gelovige Galatiers nauwer met CHRISTUS te

vereenigen, en, aen den verheerlykten Middelaer, gelijkformig te maken.

Ondertusschen moesten zy de zachtheid, met welke de Apostel omtrent hen te werk ging, niet misbruiken, tot eene oorzaek voor het vleesch, of ter verkleining van hun wangedrag, in het wispeltuurig overhellen, tot een ander Euangelie. Hy beschouwde hun wangedrag, als zeer berispelyk, schoon hy hen lievderijk behandelde. Dit schijnt hy hun vs. 20. onder het oog te willen brengen.

20. Doch ick wilde en wenschte wel, dat ick nu, in persoon, tegenwoordigh by u ware, om uwe afwijking van het Euangelie van naby te kunnen zien en beöordeelen, dan zou ik my sterker uitdrukken, ende dat ik mijne stemme mocht veranderen. Dan zou ik eene andere tael voeren, en op eenen scherperen toon spreken: maer mijne afwezenheid en hartelyke lievde wederhoudt my, om het schrivtelyk te doen: want ick ben in twijffel over u, en weet bykans niet, wat ik van u denken en zeggen moet. Wanneer ik my, aen de ééne zijde, herinner, hoe blymoedig gy het Euangelie, het welk ik u voorheen predikte, hebt aengenomen, dan kan ik niet anders denken, of uw geloov is oprecht geweest; maer wanneer ik, aen den anderen kant, bedenk, hoe spoedig gy afgeweken zijt, tot een ander Euangelie, en u hebt laten dienstbaer maken, aen de zwakke en arme eerste beginselen der waereld, dan bekruipt my de vrees wel eens, of ik ook te vergeevsch aen u gearbeidt hebbe.

b. Na deze gepaste inleiding, gaet de Apostel over, om zijne vermaning nader aen te dringen, Kap. II: 21— V: 12.

c. Hy betoogt, dat de gelovigen, onder den dag van het Euangelie, geheel vry moeten zijn, van het juk der dienstbaerheid aen MOSES *Wet. Dit betoog is ontleend, uit de Wet zelve, en wel uit eene geschiedenis, welke, volgens het Goddelyk oogmerk, eene verhevener beduidenis had, vs. 21-31.*

a. Hy begint, met eene treffende aenspraek, aen de yverige aenklevers der schaduwwet, vs. 21.

21. Segget my, gy die, tegen de verklaring van het Eu-

Euangelie, door het welk gy, tot vryheid, geroepen zijt; naer uwe eigene verkiezing en zinnelykheid, onder de wet, en aen hare schaduwächtige plechtigheden, dienstbaer wilt zijn, en hoort gy de wet en de schrivten van Mose niet? Ik zal u, uit uwe eigene beginselen, van het ongerijmde uwer handelwijs, zoeken te overtuigen; hebt gy achting voor de Wet en de schrivten van Mose? Immers ja; en daerom zal ik, uit de Wet zelve, een bewijs ontlenen, het welk u overtuigen zal, dat de gelovigen, onder den dag der vervulling, niet meer onder de Wet dienstbaer wezen, maer in vryheid leven moeten.

b. *Het betoog zelve vinden wy vs. 22-31.*

1. *De bedoelde geschiedenis wordt voorgesteld, vs. 22, 23.*

De Apostel beroept zich op een geval, in het huis van ABRAHAM, door MOSE beschreven, Gen. XVI—XX. Uit deze geschiedenis haelt hy alleenlyk zo veel aen, als, tot zijn oogmerk, dienstbaer was. ABRAHAM namelyk had twee zonen, die zeer onderscheidene waren van elkander, zo ten opzichte van hunnen staet, als met betrekking tot de wijs van hunne herkomst, ISMAEL en ISAAC.

22. Want (of *Te weten*) daer is, in de Wet, in de boeken van Mose geschreven, dat Abraham twee sonen hadde, die grotelyks verschilden, in afkomst. De (*m*) éénen zoon, Ismaël namelyk, had de Aertsvader, uyt de dienstmaegt Hagar, (*n*) ende deze was gevolgelyk van eene geringe afkomst; maer hy had ook nog éénen anderen zoon, Isaac namelyk, die uyt de vrye Sara geboren, en derhalven van eene veel edeler afkomst was. Ismaël was in dienstbaerheid, geboren, en, van 's moeders zijde, uit het verworpen geslacht van Cham; maer Isaac was de rechte zoon des huises, en de wettige ervgenaem.

23. (*o*) Maer niet minder verschilden deze beiden, in de wijs van hunnen oorsprong; gene die uyt de dienst-

(*m*) Genes. 16: 15. (*n*) Gen. 21: 2. Hand. 7: 8. Hebr. 11: 11.
(*o*) Joh. 8: 39. Rom. 9: 7.

maegt was, namelyk Ismaël, is nae den vleesche, langs den gewonen weg der natuur, geboren geweest: doch dese die uyt de vrye Sara oorsprongelyk was, Isaac namelyk, was geboren, door en uit kracht van de beloftenisse, welke God aen Abraham gedaen had, dat hy, in zijnen hogen ouderdom, uit de afgeleevde Sara, tegen den loop der natuur aen, eenen zoon gewinnen zoude. Hier toe was eene buitengewone tusschenkomst van het Goddelyk Alvermogen nodig. Vergel. Rom. IV: 19-21. Hebr. XI: 11.

2. *Deze geschiedenis past* PAULUS *tot zijn oogmerk toe, om daer uit te betogen, dat de gelovigen, onder den dag der vervulling, niet meer dienstbaer zijn, aen Moses Wet, vs.* 24-31.

—. *De zaek wordt, in het gemeen, voorgesteld, vs.* 24ᵃ, *en*

——. *In de byzonderheden, nader uitgebreid, vs.* 24ᵇ-31.

/. *De Apostel verklaert den verborgenen zin, en de hogere beduidenis van dit voorval, vs.* 24ᵇ-27.

†. *De verklaring van dien verborgenen zin zelve vinden wy vs.* 24ᵇ-26.

‡. *In het algemeen, vs.* 24ᵇ.

‡‡. *Meer byzonder, vs.* 24ᶜ-26.

‡. *Eerst wijst hy aen, wat* HAGAR, *in het voortbrengen van haren dienstbaren zoon, beteekent hebbe, vs.* 24ᶜ, 25.

‡‡. *Daer na wat 'er, door Sara, de vrygeborene vrouw van* ABRAHAM, *zy afgebeeld, vs.* 26.

24. Het welcke dingen zijn die andere beduydinge hebben: want dese zijn de twee verbonden: het een van den bergh Sina, tot dienstbaerheyt barende, het welck is Agar.

Deze dingen, zegt de Apostel, *hebben andere beduiding.* — Het grondwoord wijst ons, naer zulke dingen, welke wat anders aenduiden, en ons tot iets hogers opleiden, dan men daer in, met den eersten opslag, ontdekt. De *Allegorie*, of zaek van hogere beduidenis, welke PAULUS ter dezer plaets voorstelt, behoort tot de Historische voorbeelden, tot dat zoort van geschiedenissen, onder het Oude Testament, welke,

welke, door Gods aenbiddelyke wijsheid, zo zijn ingericht, dat, door die gevallen, volgens het Goddelyk oogmerk, andere en hogere dingen, geleerd en voorbeduid wierden.

Ondertusſchen, (op dat wy dit kortelyk, in het voorbygaen, aenmerken) moeten dergelyke *Allegorien* genoegzame gronden, in de Schrivtuur, hebben, en gene blote ſpelingen van het vernuft zijn, uit enkele overéénkomſten opgemaekt. Anderszins zou men, aen alle geſchiedenisſen van het Oude Testament, eene voorbeeldige beduidenis geven kunnen.

De Apostel wil, met één woord zeggen, dat de hier gemelde geſchiedenis, door Gods aenbiddelyk beſtuur, dermaten was ingericht, dat zy iets toekomſtigs afbeeldde, en, als het ware, eene zakelyke voorzegging was van toekomende dingen. — Maer waer uit wist hy dit? Uit den aert der zake, en de geſteldheid van die geſchiedenis zelve? of uit de overéénkomſten, welke een vindingrijk vernuft kon uitdenken? Neen. Hy wist het, niet alleen uit het onfeilbaer onderwijs van den Heiligen Geest, die hem in alle waerheid leidde, maer ook uit de Godſpraek van JESAIAS, Kap. LIV, alwaer moeder SARA werd aengemerkt, als een voorbeeld van de Euangelie Kerk uit de Joden, vergel. vs. 27.

De hogere beduidenis van het gemelde geval was, in het gemeen, deze; dat, door HAGAR en SARA, de twee verbonden beteekend waren. *Want*, zegt de Apostel, *deze zijn de twee verbonden.* — Een *verbond* of *Testament* is eigenlyk eene *beſchikking*, (vergel. Kap. III: 15.) Men denke, aen Gods wijze beſchikking, omtrent het zaligen van zondaren. Meer byzonder beteekent een *verbond* of *beſchikking*, ter dezer plaets, het volk, omtrent het welk God zulk eene beſchikking maekt. — Voorts is het, by de Hebreeuwen, zeer gewoon, geheele genootſchappen, en ganſche volken, onder het zinbeeld van eene vrouw, voor te ſtellen, (vergel. Hoſ. I: 2, 3;) Op dezen grond, worden de byzondere menſchen, of leden van zulk een genootſchap, aengemerkt, als kinders van zodanig eene vrouw.

PAULUS ſpreekt hier, van *twee verbonden* of beſchikkingen, omtrent het zaligen van zondaren. Hy bedoelt het Ver-

bond, aen Sinaï opgericht, en het nieuw Verbond, onder den dag van het Euangelie. — Deze twee Verbonden werden, door HAGAR en SARA, beteekend. Trouwens, in elk van deze beide beschikkingen, heeft God, met een zeker volk, als het ware een huwelyk aengegaen, even als ABRAHAM, met HAGAR en SARA. In het Sinaïtiesch Verbond, het welk, als een huwelyk, wordt voorgesteld, (Ezech. XVI. Jer. II. Hos. I), nam God het gansche vleeschelyk zaed van ABRAHAM, als tot zijne vrouwe, aen. Maer, in het nieuw Verbond, neemt Hy alleen het geestelyk zaed van ABRAHAM aen, die namelyk in de voetstappen van 's mans geloov wandelen.

Meer byzonder wijst de Apostel aen, wat HAGAR, in het voortbrengen van haren dienstbaren zoon, beteekende, vs. 24^{c}, 25 Deze geheimzinnige beteekenis van HAGAR stelt hy voor vs. 24^{c}, en bevestigt het vs. 25.

Het eene Verbond, zegt hy, *van den berg Sina, tot dienstbaerheid barende, het welk is* AGAR. — Het Sinaïtiesch Verbond, de Wettische huishouding, *was barende tot dienstbaerheid.* Uit kracht van deze beschikking, waren de Israëllers niet alleen *dienstbaer*, aen het juk van MOSES schaduwwet, en, als minderjarige kinders, onder de Wet, als onder eenen tuchtmeester, gesteld; maer zy was ook *tot dienstbaerheid barende*, voor zo ver het talrijk nageslacht van ABRAHAM, het welk in grote menigte uitbrak, ook als een dienstbaer geslacht, aen het juk der wet onderworpen was, (vergel. Deut. XXIX: 14, 15.) Elk een Israëller werd, in die dienstbaerheid, geboren. —. Dit Sinaïtiesch Verbond, zegt PAULUS, *is* HAGAR, dat is, het werd, door de dienstmaegd HAGAR, in het voortbrengen van haren dienstbaren zoon, beteekend en afgebeeld.

25. Want dit woord zelvs, [*namelick*] Agar is en beteekent Sina een bergh in Arabien, ende komt over een met Jerusalem dat nu is, ende dienstbaer is met hare kinderen.

Dit namelyk AGAR *is Sina, een berg in Arabien.* Deze uitspraek is zeer duister en de zamenstelling van het oorspronkelyke maekt dezelve nog moeilyker. In onze uitbreiding,

ding, hebben wy reeds doen zien, hoe des Apostels voorstel, naer ons inzien, moet begrepen worden. Hy redeneert namelyk, uit den naem HAGAR, die eenen rots beteekent, en, by de Arabieren, nog wel aen den berg Sinaï gegeven werd. Het is, als of hy dus redeneerde: „ HAGAR, „ heb ik gezegt, beteekende het Verbond, het welk God, „ aen Sinaï, met Israël gemaekt heeft. De gegrondheid „ van deze allegorische verklaring zou ik, zelvs uit den „ naem HAGAR, kunnen aentonen; deze naem beteekent „ eenen *rots*, en wordt, nog tot op dezen dag, door de „ Arabiers gebruikt; wanneer zy spreken van Sinaï, eenen „ berg in Arabien."

De Apostel voegt 'er nog eene aenmerking by, om het duchtige van zijne geheimzinnige verklaring nader aen te tonen, zeggende: *zy*, HAGAR namelyk, tot dienstbaerheid barende, *komt overéén, met Jerusalem, dat nu is, en dienstbaer is met hare kinderen.*

Jerusalem beteekent hier het gansche Joodsche volk, zijnde hunne moederstad, en de zetel van den schaduwächtigen Godsdienst. — *Het Jerusalem*, zegt de Apostel, *het welk nu is.* Te weten, of schoon de schaduwdienst, door den dood en de voldoening van CHRISTUS, deszelvs kracht verloren had, hy was in dien tijd nog in stand, naerdien de Tempel nog niet verwoest was. — Tusschen dat Jerusalem van dien tijd, het vleeschelyk Israël, en tusschen HAGAR was eene zeer duidelyke *overéénkomst*; bestaende hier in, dat het toenmalig Jerusalem, of Joodsche volk, even als HAGAR, *dienstbaer was, met hare kinderen*, zijnde onderworpen aen de dienstbaerheid van MOSES Wet.

Vs. 25. brengt de Apostel twee bewijzen aen, voor de allegorische verklaring, welke hy van HAGAR gegeven had; het eerste was eene speling op den naem HAGAR, het andere was genomen, uit de overéénkomst tusschen HAGAR, en het oude Israël, in beider dienstbaerheid. — Vs. 26. leert hy, wat 'er, door de vrye SARA, zy afgebeeld.

26. (*p*) Maer Jerusalem dat boven is, (of het

(*p*) Openb. 21: 2.

vorige Jerusalem,) dat is vry, welck is onser aller moeder.

Tegen Jerusalem, het welk toen was vs. 25, dat is het Joodsche volk, onder de Wettische huishouding, stelt de Apostel het *Jerusalem dat boven is.* Wy vertalen het liever, *het vorige Jerusalem,* zo dat de Apostel de Aertsvaderlyke Kerk bedoele, voor de Sinaïtische wetgeving, onder de huishouding der belovte, wanneer de gemelde dienstbaerheid nog gene plaets had. Deze Kerk heet hier *Jerusalem,* om dat zy, van de vroegste tijden, te Jerusalem geplant is, in en by het oude Salem, alwaer Melchisedek Priester was. — Dit Jerusalem *is vry;* de Aertsvaderlyke Kerk had niets in het geheel te doen, met de dienstbaerheid aen MOSES Wet, aen welke het toenmalig Jerusalem, met hare kinderen, onderworpen was, (vergel. vs. 25.)

Dit Jerusalem, van het welk de vrye SARA een voorbeeld was geweest, schoon eertijds onvruchtbaer, was nu reeds, by aenvang, eene blijde moeder geworden van vele kinderen. Daerom voegt 'er de Apostel by, *het welk is onzer aller moeder.* — De zamenvoeging der beide zinbeelden, van eene Stad, en eene moeder, heeft niets ongewoons. Jerusalem komt meermalen voor, als eene moeder van Israël, en Israël heet dikwerv de dochter van Jerusalem. — Het vorige Jerusalem der Aertsvaderlyke Kerk *is onzer aller moeder,* de moeder van alle gelovigen, die, in PAULUS tijden, uit Joden en Heidenen, in Zion geboren waren, en, tot aen het einde der Eeuwen, zullen geboren worden.

Deze vrye en thans vruchtbaer gewordene Aertsvaderlyke Kerk was afgebeeld, door de vrye SARA, welke eerst wel onvruchtbaer en daerom gesmaed, maer naderhand eene blijde moeder van een gezegend kroost geworden was.

††. *Deze verklaring van den verborgenen zin der gemelde geschiedenis was gene eigenwillige speling van het vernuft; maer op Goddelyk gezach gegrond. Dit betoogt de Apostel; uit de voorzegging van den Propheet* JESAIA, *vs.* 27.

27. Want daer is geschreven, by den Propheet Je-

Jesaia, Kap. LIV: 1, (q) Zijt vrolick gy onvruchtbare, die niet en baert: breeckt uyt ende roept gy die geenen barensnoot en hebt: want de kinderen der eensame zijn veel meer dan der gene die den man heeft.

PAULUS haelt deze Godspraek aen, volgens de vertaling der LXX, het welk, in den zakelyken zin, gene verandering maekt. — In de gemelde Godspraek wordt de uitbreiding der Kerke, onder den dag van het Euangelie, voorspeld. De Propheet, dien bloeienden staet der Kerke voorziende, wekt dezelve op, om vrolyk te zingen, en zich gereed te maken, om het heil, het welk haer beschoren was, blymoedig te genieten.

De aenspraek is, aen eene *onvruchtbare*. Hier komt eene vrouw voor, welke, reeds in hare jeugd, was getrouwd geweest, Jes. LIV: 6, maer, langen tijd, onvruchtbaer gebleven was. Het zinneprent wijst ons, naer een volk, het welk, in de vroegste tijden, by deszelvs eerste opkomst, door den HEER zelven, plechtig geëigend was. Wy denken daerom aen de Aertsvaderlyke Kerk, aen ABRAHAM en zijne gelovige nazaten, onder de huishouding der belovte. Deze Aertsvaderlyke Kerk wordt hier afgebeeld, als eene vrouw, welke, onder de huishouding van MOSES wet, onvruchtbaer, maer, met het begin der Euangelische bedeling, eene blijde moeder van een talrijk zaed geworden was. — Ook is het zinneprent ongemeen gepast. God had, met ABRAHAM, zijn verbond opgericht, en zich zijne nakomelingen reeds, op eene zeer byzondere wijs, geëigent; daerom wordt de Aertsvaderlyke Kerk, eene *getrouwde* genaemd, Jes. LIV: 1. Dan zy bleev, Eeuwen lang, onvruchtbaer; de geboorte van den MESSIAS werd, van tijd tot tijd, uitgesteld; de weinige gelovigen schenen van God verlaten, terwijl het vleeschelyk Israël, in menigte, uitbrak; maer, onder het Euangelie, werd zy, in eenen zeer gevorderden leevtijd, vruchtbaer, en uitgebreid, onder de Heidenen.

(q) Jes. 54: 1.

De Propheet zinfpeelt allerduidelykst, even als de Apostel, op het tweederlei huwelyk van ABRAHAM, met HAGAR en SARA. — ABRAHAM, en zijn gelovig zaed, werd, door den HEER, als het ware door een huwelyk, geëigend. Toen was de Kerk, in hare jeugd. Daer na richtte God, aen Sinaï, zijn verbond op, met het ganfche zaed van ABRAHAM, en daer door werd gansch' Israël als aen God getrouwd. In dit zinbeeldig Huwelyk, was Israël dienstbaer aen de Wet, even als HAGAR, met haren zoon. Geduurende die Wettifche huishouding bleev het gelovig Israël, met opzicht tot den MESSIAS, den zoon der belovte, langen tijd onvruchtbaer. Eindelyk deedt God, onder den dag der vervulling, den zoon der belovte geboren worden, en de Kerk werd vruchtbaer.

De Aertsvaderlyke Kerk dan, welke, na eene lange onvruchtbaerheid, onder de huishouding, ten dage van het Euangelie, een talrijk nageflacht bekomen zoude, wordt, tot blijdfchap en dankzegging, opgewekt; met byvoeging van deze drangreden: *want de kinders der eenzame zijn veel meer, dan van haer, die den man heeft.* — De *eenzame* is de Aertsvaderlyke Kerk, en de gelovigen uit Israël, die de voetftappen van ABRAHAM naervolgden. *Zy, welke den man heeft*, fchildert het vleefchelyk Israël, onder de oude huishouding; deze getrouwde kreeg wel vele kinderen, zelvs uit de Heidenen, door de Jodengenoten, maer deze maekten het ware zaed niet uit. — Maer de oude onvruchtbare moederkerk zou, onder den dag van het Euangelie, meer kinderen hebben, dan het vleefchelyk Israël. Het getal der gelovigen, onder het Nieuwe Testament; zou dat der kinderen van het vleefchelyk Israël, in menigte, verre weg te boven gaen. De oude moederkerk zou zo vele kinderen, ook zelvs uit de Heidenen gewinnen, dat deze het aental der Jodengenoten, die 'er van tijd tot tijd geweest waren, zeer verre overtreffen zouden.

Met het hoogfte recht, beroept zich de Apostel, ten betoge van zijne geheimzinnige verklaring der gemelde gefchiedenis, op den Propheet JESAIAS, die dezelvde zaek, onder dezelvde teekening, voorfpelt had.

II. De

//. De Apostel past het gene hy, omtrent de geheimzinnige beteekenis van het gemelde geval, gezegd had, tot zijn oogmerk nader toe, om te betogen, dat de gelovigen van het Nieuwe Testament, aen MOSES *Wet, niet meer dienstbaer zijn, vs.* 28-31.

†. *Deze toepassing zelve vinden wy vs.* 28-30.

‡. *Eerst toont de Apostel, dat de gelovigen van het Nieuwe Testament, even als* ISAAC, *kinders der belovte zijn, vs.* 28. *Dan*

‡‡. *Dat zy* ISAAC *gelijk zijn, in wedervaren en lotgevallen, vs.* 29, 30.

28. (r) Maer (of *Derhalven*) wy, mijne gelievde broeders, zo velen wy geloven, en het vrye Jerusalem tot onze moeder hebben, (vergel. vs. 26;) wy zijn kinderen der belofte, als Isaac was.

Wat zegt het *kinders der belovte* te zijn? Aen ABRAHAM was eene tweederlei belovte gedaen; vooreerst dat hy eenen zoon, uit SARA, hebben zoude, en door deze belovte is ISAAC geboren, (vergel. vs. 23;) daer na ook en voornamelyk, dat alle geslachten der aerde, in zijn zaed, zouden gezegend werden, dat is, hy zou eene grote menigte van naervolgers zijnes geloovs, onder alle volken hebben, die, op dezelvde wijs, als hy, door het geloov in den MESSIAS, ervgenamen van geestelyke en eeuwige zegeningen wezen zouden.

Wy, gelovigen van het Nieuwe Testament, beide Joden en Heidenen, *zijn kinders der belovte*, dat is, ervgenamen en deelgenoten van die geestelyke zegeningen, welke aen ABRAHAM en zijn geestelyk zaed, uit alle volken, onder den dag van het Euangelie, beloovd waren. — PAULUS voegt 'er by, *als* ISAAC *was.* Te weten ISAAC werd, uit kracht der Goddelyke belovte, na eene langduurige onvruchtbaerheid, uit SARA geboren, wanneer zy reeds oud geworden was.

(r) Rom. 9: 7, 8.

Even zo waren ook de gelovigen, in de eerfte Euangelie dagen, uit de moederkerk, na eene langduurige onvruchtbaerheid, uit kracht der Goddelyke belovte, geestelyker wijs geboren.

Dit leidt de Apostel, uit het voorheen beredeneerde, by wijs van een wettig gevolg, af. Wy hebben het daerom, in de plaets van *maer*, vertaelt door *derhalven:* DERHALVEN *wy, broeders, zijn kinders der belovte, gelijk* ISAAC *was.* — Trouwens was het *Jerufalem*, *het welk voorheen was*, de vrye Aertsvaderlyke moederkerk, door SARA, afgebeeld, en was dat Jerufalem de moeder van alle gelovigen, die het zuiver Euangelie omhelst hadden, vergel. vs. 26, dan waren deze ook kinderen der belovte, deelgenoten der eeuwige zegeningen, welke God, aen ABRAHAM en zijn geestelyk zaed, beloovt had.

29. Doch gelijckerwijs doe, die nae den vleefche geboren was, (*s*) vervolgde den genen die nae den geeft [*geboren was*], alfoo gaet het oock nu.

Hier wordt gezinfpeeld, op het voorval, het welk, by de fpening van ISAAC, gebeurd is, wanneer ISMAËL, *die naer het vleesch*, dat is, volgens den gewonen weg der natuur, geboren *was*, *vervolgde* den ISAAC, *die*, *naer den geest*; dat is, door eene buitengewone tusfchenkomst van het Goddelyk Alvermogen, *geboren was*. Te weten ISMAËL dreev den fpot, met ISAAC, en deze befchimping ging gepaerd, met dreigende gebaerden, en dadelyke mishandelingen. De Apostel noemt het daerom een *vervolgen*, (verg. Gen. XXI: 8, 9.)

Alzo, zegt PAULUS, gaet het *ook nu*. — De vleefchelyke Joden, trotsch op de voorrechten, met welke zy, onder de oude huishouding, verwaerdigd waren, vervolgden ook de ware Christenen, die, uit de vrye SARA, uit de oude moederkerk, naer den geest, door Gods almachtige genade, geboren en kinders der belovte waren, (vergel. vs. 28.)

30. Maer wat fegt de Schrift van Ismaël, Gen. XXI: 10? (*t*) Werpt de dienftmaegt uyt ende haren fone:

(*s*) Gen. 21: 9. (*t*) Gen. 21: 10.

ſone: want de ſone der dienſtmaegt en ſal geenſins erven met den ſone der vrye.

SARA, met het hoogſte recht, grotelyks verſtoord, over de mishandelingen, welke ISMAËL, haren zoon, had aengedaen, vorderde van ABRAHAM, dat hy HAGAR, de dienstmaegd, met haren zoon, zou uitdrijven, op dat hy niet erven zou, met haren zoon. Dit voorſtel werd, door den HEER, gebillijkt; en, op zijnen last, ter uitvoer gebracht. — Nu even zo zoude het gaen, met de vleeſchelyke Joden, die de Christenen vervolgden; zy zouden, met Gods volk, niet erven, maer eerlang, uit Gods huis en heiligdom, werden uitgeworpen.

††. *De Apostel brengt al het beredeneerde, door een wettig beſluit, ten ſlotte, vs.* 31.

31. So dan, mijne gelievde broeders, wy die het Euangelie gelovig omhelzen, zo Joden als Heidenen, wy en zijn niet kinderen der dienſtmaegt en derhalven niet meer, aen de dienstbaerheid der Wet onderworpen, maer geestelyke kinders der vrye Sara, en derhalven deelgenoten van alle die eeuwige zegeningen, welke, aen het geestelyk zaed van Abraham, beloovd waren.

HET V. KAPITTEL.

§§. *De Apostel Kap. IV:* 21-31, *uitvoerig betoogt hebbende, dat de gelovigen, onder den dag van het Euangelie, geheel vry moeten zijn, van het juk der dienstbaerheid aen* MOSES *Wet, vestigt; op dit betoog, zijne vermaning, aen de Gemeenten in Galatiën, om de Euangelifche vryheid te handhaven, Kap. V:* 1-12.

a. *Deze vermaning werd, by wijs van een gevolg, uit het voorheen beredeneerde, afgeleid, vs.* 1.

1. STaet (*a*) dan in de vryheyt, met welcke ons Chriftus vrygemaeckt heeft, ende en wort niet wederom (*b*) met het jock der dienftbaerheyt bevangen.

De *Vryheid* beftaet geenszins daerin, dat een mensch, aen gene wetten onderworpen, in alles leevt, naer eigen zin en welgevallen. Dit zou losbandigheid, en voor het menschdom, na het inkomen van het zedelyk bederf, zeer fpoedig de allerrampzaligfte flaverny wezen. Maer daerin beftaet het wezen der vryheid, dat iemand, niet onderworpen, aen eene overheerfchende macht, en de willekeurige bevelen van eenen anderen, alle zijne daden, naer billyke wetten, blymoedig inricht.

PAULUS bedoelt de geestelyke en Euangelifche vryheid, waer door een Christen, ontflagen van de dienstbaerheid, aen de plechtigheden van MOSES wet, welke een zwaer en ondraeglyk juk was, God, als eenen verzoenden Vader, uit het beginfel van een geloov werkzaem in lievde, niet naer willekeurige voorfchrivten, maer volgens de billyke en heilzame wetten van het Euangelie, blymoedig dient.

Met deze vryheid, heeft CHRISTUS *ons vrygemaekt.* Trouwens

(*a*) Joh. 8: 32. Rom. 6: 18. 1 Petr. 2: 16. (*b*) Jef. 9: 3.

wens de Verlosser heeft eene volmaekte verzoening te weeg gebracht, en alle schaduwächtige plechtigheden, welke zo vele verdrietige heïnneringen van de nog onbetaelde schulden der zonde waren, voor eens en altoos afgeschaft. Dit had de Apostel boven reeds aengetoont, Kap. III: 13, 14. IV: 4.

In deze vryheid, moesten de gelovige Galatiërs *staen*, dat is, in dezelve volharden, en wel toezien, dat zy 'er, door de listige verleiding der valsche broederen, niet van afgetrokken wierden. Zy moesten deze vryheid aenmerken, als eene gezegende vrucht van CHRISTUS verzoening, dezelve, als een Goddelyk geschenk, hoogächten, daer van een blymoedig en dankbaer-gebruik maken.

En, voegt 'er de Apostel by, *wordt niet wederom, met het juk der dienstbaerheid, bevangen.* — Maer de Galatiërs waren Heidenen van oorsprong, en derhalven te voren niet dienstbaer geweest, aen MOSES Wet, hoe kan dan de Apostel, oogende op de dienstbaerheid aen MOSES Wet, zeggen, *wordt niet* WEDEROM, *met het juk der dienstbaerheid, bevangen*, of aen het zelve onderworpen? De zaek is deze: zy waren te voren dienstbaer geweest, aen de bygelovige plechtigheden der afgodery, vergel. Kap. IV: 8, maer daer van, door Gods genade, vrygemaekt; moesten zy zich niet, op nieuws, aen een ander juk onderwerpen, te minder om dat het onderhouden der schaduwächtige plechtigheden, na dat zy waren afgeschaft; in het wezen der zake, een zeker zoort van afgodery uitmaekte.

Deze vermaning leidt de Apostel, uit het voorheen betoogde, als een wettig gevolg, af: *staet* DAN *in de vryheid* enz. Trouwens de gelovigen van het Nieuwe Testament zijn, als tegenbeelden van ISAAC, niet uit de dienstbare HAGAR, maer uit de vrye SARA, geboren, en gevolgelyk vrye kinders van ABRAHAM, en erfgenamen der belofte. Zy moesten zich ook, uit dien hoofde, als vrye kinders, gedragen, en zich geen nieuw juk der dienstbaerheid, op hunne vrye halsen, laten leggen, noch zich aen den zoon der dienstmaegd, die eerlang stondt uitgeworpen te worden, gelijk stellen.

B. Deze vermaning wordt, met gewichtige drangredenen, nader aengebonden, vs. 2-12.

1. De eerste drangreden is ontleend, uit het gevaerlyke en nadelige van een tegenövergesteld gedrag, vs. 2-6.

—. De Apostel laet eene tweeledige betuiging vooraf gaen, welke allertreffendst is, om den Galateren eenen diepen indruk te geven, van het groot gewicht zijner vermaning, vs. 2, 3.

/. Dat zy, wanneer zy zijne vermaning verönachtzaemden, een zeer groot verlies lijden zouden, vs. 2.

//. Dat zy zich eenen allerzwaersten last op den hals halen zouden, vs. 3.

2. Siet, en merkt toch aendachtig, op het gene ik thans zal voorstellen, als op eene zaek van het alleruiterste belang, welke uw tijdelyk en eeuwig belang betreft; ick Paulus, die voorheen een yveraer, voor de Wet en de besnijdenis, geweest ben, maer nu een Apostel, die de leer, welke ik verkondig, door eene onmiddelyke Openbaring, van JESUS CHRISTUS zelven, ontvangen heb, (verg. Kap. I: 12;) en die, als zodanig, openlyk erkend ben, door de overige Apostelen, zelvs ook door die, welke de meeste achting hebben, (vergel. Kap. II: 6-10;) die het zegel der Goddelyke goedkeuring, op mijnen arbeid, overäl, en ook onder ulieden, genoten heb, (vergel. Kap. III: 2;) en welken gy zelve, toen ik, onder ulieden, het Euangelie predikte, met ongemene blijken van lievde en hoogächting, als eenen Engel van God, ja als JESUS CHRISTUS zelven, ontvangen hebt, (vergel. Kap. IV: 14;) *ik* PAULUS segge, en betuig u allerplechtigst, met dat gezach, het welk my, als eenen Apostel, toekomt; (*c*) so gy u, door de Joodsgezinde yveraers, vervoeren laet, om u te besnijden, op dien grond, dat de gelovigen uit de Heidenen niet kunnen zalig worden, ten zy zy de Wet van Mose onderhouden, dat Christus u niet nut en sal zijn; dat gy, in zulk een geval, van Hem,

(*c*) Hand. 15: 1.

Hem, en zijn verworven heil, geen wezenlyk nut zult trekken. Trouwens zo doende zoudt gy Hem, als den eenigen en algenoegzamen Zaligmaker, met de daed verlochenen, uw heil eenigermaten buiten Hem zoeken, en verönderstellen, dat Hy die volmaekte verzoening, welke de schaduwächtige plechtigheden heeft afgeschaft; niet te weeg gebracht hebbe.

3. Ende nog zelvs daerënboven, zoudt gy u, dus doende, eenen onverdraeglyken last op den hals halen; ick betuyge daerom wederom allerplechtigst, op mijn Apostoliesch gezach, eenen yegelicken mensche, hoofd voor hoofd, die hem, om daer door de Goddelyke gunst te verwerven, laet besnijden, dat hy een schuldenaer en op het sterkst verplicht is om de geheele wet te doen, en dezelve, in haren gehelen omslag, zo wel in de schaduwächtige, als zedelyke geboden, volmaekt en bestendig te onderhouden.

Door de besnijdenis, werd men oudtijds der Joodsche Kerk ingelijvd, en dus doende verbonden, om de gehele Wet te onderhouden, niet om daer door gerechtvaerdigt, maer, tot het geloov in den MESSIAS, geleid te worden. Doch die zich, onder het Euangelie, laet besnijden, na dat CHRISTUS alles volbracht heeft; wat de schaduwächtige plechtigheden hadden afgebeeldt, om daer door zijne gerechtigheid voor God te zoeken, verlochende de volmaekte verzoening van den Verlosser: hy onderwierp zich zelven aen de Wet, en bracht zich daer door onder den vloek, (verg. Kap. III: 10.

Misschien wilde de Apostel tevens de dwaze handelwijs der Joodsgezinde verleideren doorstrijken, die den Galateren, niet de onderhouding der gansche Wet, maer alleen de besnijdenis, en de onderhouding der Feestdagen, wilden opdringen, (vergel. Kap. IV: 10.) Dit was zeer ongerijmd en tegenstrijdig, daer iemand, door de besnijdenis, een schuldenaer wordt van de gansche Wet.

--. *Op deze betuiging, laet de Apostel een betoog volgen, dat de besnijdenis, en de onderhouding van* MOSES *Wet, zeer gevaerlyk en nadelig zy, vs.* 4-6.

/. *Deze stelling vinden wy vs.* 4, *en*

//. *Het bewijs daer van, vs.* 5, 6.

4. Christus is u ydel en geheel nutteloos geworden; alle betrekking, welke 'er, tusschen Hem en u, scheen plaets te hebben, wanneer gy het geloov aen het Euangelie beleden hebt, is geheel vernietigd, die door de wet gerechtveerdigt [*wilt*] worden, die u laet besnijden, en aen Moses Wet dienstbaer wordt; om, langs dien weg, de Goddelyke gunst en het eeuwig leven te verwerven; gy zijt dus doende van de genade vervallen, zo dat gy de minste aenspraek hebt op de Goddelyke gunst, noch eenigen grond, om dezelve te verwachten. Trouwens, indien de rechtvaerdigheid uit de Wet was, zou CHRISTUS te vergeevsch gestorven wezen.

5. Want (of *Immers*) wy ten minsten, ik en alle ware Christenen, die niet, uit de werken der Wet, willen gerechtvaerdigd worden, maer al ons heil, alleen by den Verlosser, zoeken; wy alle verwachten door den Geest uyt den geloove, door het welk wy JESUS CHRISTUS, als den eenigen en algenoegzamen Zaligmaker, hebben aengenomen, de hope der rechtveerdigheyt, dat is, de vervulling van onze hoop, dat wy, voor God gerechtvaerdigd zijnde, namaels het eeuwig zalig leven genieten zullen.

Staet nu het geloov, waer door men de gerechtigheid van CHRISTUS, als den eenigen grond van rechtvaerdiging en zaligheid, aenneemt; het vertrouwen op de onderhouding der Wet, lijnrecht tegen, en kan, uit dat geloov alleen, de hoop der rechtvaerdigheid, de verwachting van het eeuwig leven, als eene vrucht des Geestes, geboren worden, (vergel. Kap. II: 16;) dan ligt 'er ook, in de bewustheid van allen, die dat geloov zijn deelächtig geworden, een onlochenbaer bewijs, voor des Apostels stelling vs. 4, dat CHRISTUS voor hun, die door de Wet willen ge-

recht-

rechtvaerdigd worden, ydel geworden zy, en dat zy van de genade, vervallen zijn.

6. (*d*) Want in Christo Jesu, met betrekking tot den Verlosser, en geloovsgemeenschap aen alle zijne heilgoederen, en heeft noch besnijdenisse eenige kracht, noch voorhuyt. Of iemand een besneden Jood, dan een onbesneden Heiden zy, komt, in de zaek der zaligheid, alleen om de verdiensten van CHRISTUS, in gene aenmerking altoos; maer de zaek, welke hier alles beslist, en waerop het alleen aenkomt, is het geloove door het welk wy CHRISTUS aennemen, en deel krijgen aen alle zijne heilgoederen. Ondertusschen bestaet dit geloov geenszins, in eene enkele belijdenis, met den mond, en eenige uitwendige vertoningen, maer het is in de liefde (*e*) werckende. Het maekt zich openbaer, en oeffent deszelvs kracht uit, in ongeveinsde lievde, jegens God en menschen. Zy derhalven, die hun heil zoeken, in de onderhouding der Wet, hebben geen oprecht geloov, en derhalven ook gene gemeenschap aen den Verlosser, die de eenige en algenoegzame oorzaek is van alle leven en zaligheid.

2. De Apostel voegt 'er eene tweede drangreden by, ontleend, uit hunnen vorigen wandel, welken zy niet, zonder hun merkelyk nadeel, verlaten konden, vs. 7-12. Deze drangreden stelt de Apostel voor, op zulk eene wijs, dat hy tevens aenwijze, wat eenigermate, tot verschoning der Galateren, diende, en hoe onveräntwoordelyk de handelwijs der verleideren ware.

**. Hy prijst hunnen vorigen wandel, en bestraft hen, over hunne vertraging, vs. 7.*

7. Gy liept wel, (*f*) wie heeft u verhindert de waerheyt niet gehoorsaem te zijn?

Gy liept wel. — De leenspreuk is genomen, van de loopbanen en renspelen der Grieken, en, onder het zinneprent,

(*d*) Matth. 12: 50. Joh. 15: 14. 1 Cor. 7: 19. 2 Cor. 5: 17. Galat. 6: 15. Coloss. 3: 11. (*e*) 1 Thess. 1: 3. (*f*) Gal. 3: 1.

wordt het lovwaerdig gedrag der Galateren, toen zy het Euangelie eerst hadden aengenomen, eigenäertig voorgesteld. Toen hadden zy zich, in de loopbaen van Euangelische heiligheid, wel en lovwaerdig gedragen. Zy hadden de verzoening van den Middelaer, met verlochening van alle eigene gerechtigheid, ter rechtvaerdiging gelovig aengenomen, en zich aen Hem, ter heiligmaking, vertrouwelyk overgegeven. Ook hadden zy, in dezen loop, op eene prijswaerdige wijs, eenigen tijd volhardt.

Maer, met verwondering, en verőntwaerdiging, voegt 'er de Apostel by: *wie heeft u verhindert, de waerheid niet gehoorzaem te zijn?* Deze verwijtende bestraffing komt zakelyk overéén, met de vorige, Kap. III: 1. Deze Christenen hadden niet alleen, in hunnen loop, vertraegt; maer zelvs hadden zy de gehoorzaemheid des geloovs verlaten; zy waren, van het rechte spoor, schandelyk afgeweken. Zy zochten hunne gerechtigheid, ook buiten CHRISTUS, in de onderhouding der Wet, lijnrecht strijdig, met de leer van het Euangelie. — Over deze zeer laekbare verändering, geevt PAULUS niet alleen zijne verwondering te kennen, maer hy veronderstelt tevens, dat zy daer toe, door anderen, vervoerd waren. *Wie heeft u verhindert?* zegt hy, wie heeft, door schijnbare drogredenen, zo veel vermogen, op uwe harten, gehad, dat gy zo schandelyk, van het rechte spoor, afgeweken, en der waerheid, der leere van het Euangelie, ongehoorzaem geworden zijt? Dit is my, wanneer ik my uw vorig lovlyk gedrag herïnner, eene onbegrijpelyke en bykans ongeloovbare zaek.

——. *Hy wijst de bron aen, uit welke deze verändering was voortgevloeid, vs. 8, 9.*

/. *By wijs van ontkenning, vs. 8.*

//. *Meer stellig, vs. 9.*

8. Dit gevoelen, (liever *Deze verleiding*) de yver der valsche broederen, die niets onbeproevd laten, om u, van uwen vorigen loop, af te trekken, en wederom, onder het juk van Moses Wet, dienstbaer te maken, en is niet uyt

hem

hem die de Waerachtige is, en u roept, tot zijne zalige gemeenschap in CHRISTUS. Wat deze lieden ook mogen voorwenden, en van zich zelve voorgeven, zy zijn niet van God gezonden, en worden, door zijnen Geest, niet gedreven. Welk eene vertoning van belang, in de waerheid en in uw heil, zy ook maken mogen, zy zijn valsche Leeraers, en schadelyke verleiders.

9. Gy stelt u, aen het uiterste gevaer, bloot; wanneer gy, aen die valsche Leeraren, eenigermaten het oor leent. (g) Een weynigh suerdeessem, zegt het bekende spreekwoord, het welk ook, in dit geval, bewaerheid werd; versuert het geheele deegh. Indien gy de grondbeginselen en stellingen van deze verleideren eenigermate aenneemt, zal de leer der waerheid, onder ulieden, wel ras geheel bedorven en verpest zijn.

---. *Op dat zijne ernstige waerschouwing eenen gerederen ingang vinden mogt, by de Galateren, verklaert hy, betere dingen van hen te verwachten*, *vs.* 10.

----. *Hy verdedigt zich, tegen eene beschuldiging, welke de valsche broeders, tegen hem, inbrachten*, *vs.* 11.

-----. *Hy besluit dit stuk, met eenen wensch, dat de Galaters, van die verleiders, mogten ontlast worden*, *vs.* 12.

10. (h) Ick vertrouwe van u in den Heere, die machtig is, om u weder, tot de omhelsing van het zuiver Euangelie, te bewegen, en die het goede werk, in u begonnen, zekerlyk volbrengen zal, dat gy niet anders en sult gevoelen, dan ik u bevorens gepredikt, en thans, in dezen Briev, geschreven heb. Wanneer ik my de volvaerdigheid en blijdschap herïnner, met welke gy voorheen het Euangelie hebt aengenomen, als mede de heilrijke vruchten, welke het onder u gehadt heeft; en tevens overweeg, dat Gods genadegivten en roeping onberouwlyk zijn, dan houd ik my verzekerd, dat gy van den dwaelweg, tot welken gy u hebt laten vervoeren, wederom te rug zult keeren, en met

(g) 1 Cor. 5: 6. (h) 2 Cor. 2: 3. ende 8: 22.

de leer, welke ik u gepredikt heb, volkomen instemmen; maer die u ontroert, en, tot die dwaling, zoekt te verleiden, dat gy u, zult gy zalig worden, moet laten besnijden, en de Wet van Mose onderhouden, sal het oordeel dragen, en, onder de geduchte straf, bukken moeten, wie hy oock zy.

11. Maer ick, mijne gelievde broeders, indien ick nogh de besnijdenisse predike, en dezelve, aen zommige Gemeenten, als noodzakelyk, ter verkrijging van de zaligheid, voorstel, gelijk ik, door de valsche broederen, by u beschuldigd en gelasterd werd, waerom worde ick nogh vervolgt, door de ongelovige Joden. Immers, indien dit voorgeven gegrond is, dan zou ik zo zeer het voorwerp van den haet der ongelovige Joden niet wezen. So is dan (*i*) de ergernisse des kruyces vernietigt. De leer van den gekruisten JESUS, als den eenigen en algenoegzamen Verlosser, en de daer uit voortvloeiende afschaffing van Moses Wet, is, voor den ongelovigen Joden, eene onöverkomelyke ergernis. Maer deze ergernis, welke de aenleiding is van mijne vervolgingen, was vernietigd en geheel wechgenomen, indien ik nog, op de besnijdenis en de onderhouding van Moses Wet, aendrong; schoon ik even daer door verönderstellen zoude, dat CHRISTUS, door zijnen kruisdood, de verzoening niet had te weeg gebracht.

12. (*k*) Och of sy oock afgesneden wierden, die u onruitigh maken, en, van de waerheid des Euangeliums, zoeken af te trekken, en die my, met opzettelyke leugentael, by u zoeken veracht te maken! Dat zy, als verrotte leden, mogten afgezet worden, om het bederv van het gansche lichaem voor te komen.

De Apostel zinspeelt, zo het schijnt, op de besnijdenis, van welke het Grieksche woord, door *afsnijden* vertaeld, meermalen gebruikt wordt. In zijnen heiligen yver, wenschte hy, dat de verleiders, als onreine leden, in den weg van Gods aenbiddelyke Voorzienigheid, mogten afgesneden, en krachtdadig belet worden, om meerder nadeel, in de Gemeen-

(*i*) 1 Cor. 1: 23. (*k*) Jos. 7: 25.

meenten, te veröorzaken, al was het dan ook, door eenen onverwachten dood; of ten minsten, dat zy, uit de gemeenschap der Galateren, geheel en voor altoos mogten uitgesloten worden.

§. Het derde deel van dezen Briev is zedenbestuurend, Kap. V: 13— VI: 10. De Apostel vermaent de gelovige Galatiërs, om, van de Christelyke vryheid, een recht gebruik te maken, en allerleie deugden te beoeffenen.

A. De eerste vermaning is, om, van de Christelyke vryheid, een recht gebruik te maken, Kap. V: 13-26.

A. Deze vermaning wordt voorgesteld, vs. 13.

α. Den grond van die vermaning vinden wy vs. 13ª. en

β. De vermaning zelve, vs. 13b.

13. Want, (liever *Gevolgelyk*) gy zijt, blijkens het voorheen beredeneerde, tot vryheyt geroepen, mijne gelievde broeders, om God, naer de altoos billyke voorschrivten van het Euangelie, blymoedig te dienen, en niet dienstbaer te zijn, aen de afgeschafte Wet van Mose, welke, door den kruisdood van den Verlosser, is te niet gedaen. Dan de grote zaek, waerop het (*l*) alleenlick aenkomt, en waerop gy, met de uiterste omzichtigheid, te letten hebt, is deze, dat gy den valschen broederen, die u zoeken te verleiden, gene aenleiding geevt, om u, en de leer der waerheid, te lasteren. Daerom [*en gebruyckt*] de vryheyt niet tot een oorsake voor het vleesch, en tot eene aenleiding, om uwe vleeschelyke begeerlykheden te voldoen. Misbruikt de vryheid, welke CHRISTUS voor u verworven heeft, niet tot een losbandig en ongeregeld levensgedrag. Die vryheid moet u in tegendeel aensporen, tot eene blymoedige beoeffening van Godzaligheid, en ook vooräl van broederlyke lievde. Maekt dan geen misbruik van de Christelyke vryheid, maer dient malkanderen door de liefde.

(*l*) 1 Cor. 8: 9. 1 Petr. 2: 16. Jud. vs. 4.

De valsche Leeraers, die den Galateren het juk der dienstbaerheid, aen Moses Wet, wilden opdringen, schijnen scheuringen en verbitteringen onder hen veröorzaekt te hebben. PAULUS vermaent daerom de Christenen al aenstonds, tot de beoeffening van broederlyke lievde, als regelrecht, uit de Christelyke vryheid, voortvloeiende. „ *Dient elkanderen*, (zegt de Apostel) daer gy, niet alleen als menschen, maer „ ook vooräl als Christenen, de nauwste betrekking hebt, „ op elkanderen, zo moet de één den anderen, zonder ee„ nige uitzondering, alle hulp en diensten, ter bevordering „ van tijdelyke en eeuwige belangen, in alle opzichten, „ toebrengen, en dat *door de lievde*, welke uit het geloov „ voortvloeit. (vergel. vs. 6.) Eene hartelyke en vuurige „ zucht, om elkanders wezenlyk heil blymoedig te bevorde„ ren, moet het beginsel zijn van deze dienst en hulpvaer„ digheid."

Tot deze dienstvaerdigheid zijn de Christenen, schoon zy, in de vryheid, staen en blijven moeten, (vergel. vs. 1) op het sterkst verplicht, ja zy vloeit zelvs voort, uit de ware vryheid, wanneer men het hoogste van zijne blijdschap daerin stelt, dat men God, in alles, welbehagelyk dienen mag.

B. Deze vermaning wordt, door krachtige drangredenen, nader aengebonden, vs. 14-26.

α. Eerst wordt de betamelykheid van de onderlinge dienstvaerdigheid betoogd, vs. 14, 15.

a. Uit den inhoud der zedelyke Wet, vs. 14.

b. Uit de nuttigheid van dezen plicht. vs. 15.

14. (*m*) Want (of *Immers*) de hoofdinhoud der geheele zedelyke wet, welke van eene eeuwigduurende verplichting is, wort in één woort vervult, en ligt, in één gebod, opgesloten, [*namelick*] in dit, (*n*) Gy fult uwen naesten, alle menschen, die, met u, uit het zelvde vleesch

(*m*) Rom. 13: 8. (*n*) Levit. 19: 18. Matth. 22: 39 Marc. 12: 31. Jac. 2: 8.

vleesch en bloed, zijn voortgesproten, en tot welken gy de allernauwste betrekking hebt, lief hebben, hun alles goeds toewenschen, en, zo veel in u is, werkelyk toebrengen, en dat wel gelijck uselven. Gy zult, met alle menschen, in alle gevallen en betrekkingen, zo handelen, als gy, in gelykzoortige gevallen, en betrekkingen, zoudt wenschen gehandeld te worden. Deze lievde moet zich onbepaeld uitstrekken, tot alle menschen, ook tot uwe vyanden: want, al behandelen zy u vyandig, dit ontslaet u geenszins, van uwe verplichting. Een tegengesteld gedrag zou vierkant strijdig zijn, met de altoosduurende Wet der zeden, tot welker onderhouding gy, niet alleen als Christenen, maer zelvs als menschen, ten sterksten verplicht zijt. Dit vordert niet alleen de inhoud der zedelyke Wet,

15. Maer zelvs uw eigen belang. Trouwens (*o*) indien gy, in plaets dat de één den anderen, door lievde, dienen, en alles goeds toebrengen zoude, malkanderen bijt ende vereet, als verscheurende dieren, door elkanderen, met bittere woorden, en benadelende daden, op allerlei wijzen, te beledigen, siet toe dat gy van malkanderen niet verteert en wort, dat gy elkanderen, niet geheel en al, naer lichaem en ziel beide, verdervt. Dit zal het natuurlyk gevolg zijn, wanneer gy, aen uwe schandelyke drivten, den losſen teugel viert.

B. Wijders betoogt de Apostel de verplichting, om de Christelyke vryheid niet, tot losbandigheid, te misbruiken, vs. 16-26.

a. Eerst wekt hy de Galateren op, tot eenen wandel, door den Geest, om niet meer dienstbaer te zijn, aen de begeerlykheden des vleesches, vs. 16.

16. Ende ick segge, vermaen, en beveel u, op mijn Apostoliesch gezach, (*p*) Wandelt door den Geest, ende en volbrengt de begeerlickheyt des vleesches niet.

De *Geest* wordt hier, tegen het *vleesch*, overgesteld. —

(*o*) 2 Cor. 12: 20. (*p*) Rom. 13: 14. 1 Petr. 2: 11.

Zommigen verstaen, door den *Geest*, het Euangelie; het welk de geest, de ziel, van MOSES Wet was, (verg. 2 Cor. III: 6, 8.) Dan deze opvatting strookt niet, met de tegenöverstelling van geest en vleesch. Anderen denken, aen de verlichte reden, dan dit stemt niet overéén, met des Apostels spreektrant; (vergel. vs. 5, 18, 22, 25.) Onzes eráchtens heeft PAULUS het oog, op den Heiligen Geest, aengemerkt als den inwoner, en den werkmeester van alles goeds, in de harten der gelovigen. Dit zal, uit het vervolg, klaer genoeg blijken. Het *vleesch* is derhalven daerëntegen, het zedelyk bederv, het welk alle menschen van natuure aenkleevt, en zeer gemeenzaem, onder deze benaming, wordt voorgesteld.

Wandelt door den Geest, zegt derhalven: „ laet uw gan„ sche handel en wandel, al uw doen en laten, in alle om„ standigheden en betrekkingen, niet alleen, naer het voor„ schrivt van den Heiligen Geest, die in u woont en werkt, „ ingericht worden; maer onderwerpt u ook geduurig, aen „ de leering, leiding, en bestuuring van dien Geest, om „ zijne invloeden en werkingen volvaerdig op te volgen, „ en, door zijne kracht, in alles, den HEER welbehaeglyk „ te dienen."

En, (wordt 'er bygevoegd) *volbrengt de begeerlykheden des vleesches niet.* Wy vertalen het, volgens de aenmerking van onze Randschrijveren, liever, als een gevolg, *en gy zult de begeerlykheden des vleesches niet volbrengên*, dat is, „ dus „ doende zult gy niet meer, met vermaek en genoegen, in „ het opvolgen der vleeschelyke begeerlykheden, leven; gy „ moogt, door de opwellende neigingen der aenklevende „ verdorvenheid, eens verrast, en, tot het opvolgen van „ de eene of andere begeerlykheid, vervoerd werden, het „ zal evenwel geen *volbrengen*, geen voltooijen der begeer„ lykheden, geen leven in dezelve, wezen."

b. Daer na dringt de Apostel deze vermaning nader aen, vs. 17-23.

a. In het gemeen, uit de natuur der zake zelve, vs. 17, 18.

b. Meer byzonder uit het verbasend onderscheid, het welk 'er is, tusschen het wandelen door den Geest, en het volbrengen van de begeerlykheden des vleesches, vs. 19-23.

1. De rampzalige gevolgen van het opvolgen der vleeschelyke begeerlykheden vinden wy vs. 19-21.

2. De aengename vruchten des Geestes, vs. 22, 23.

17. (*q*) Want het vleesch begeert tegen den geest, ende de geest tegen het vleesch: ende dese staen tegen malkanderen, also dat gy niet en doet het gene gy wildet. De begeerlykheden van het vleesch, welke, uit de aengeborene verdorvenheid, voortvloeien, en, ook by de gelovigen, nog telkens van zelvs opwellen, zijn lijnrecht strijdig, met die goede neigingen, welken de Heilige Geest, door zijnen verborgenen invloed, in de harten der Christenen, te weeg brengt. Deze twee beginselen van werkzaemheid staen, tegen elkander, en zijn als in eenen geduurigen strijd. Het vleesch zoekt hen, op allerlei wijzen, tot het bedrijven van deze en gene zonden, te vervoeren. De Geest daerëntegen wekt hen op, tot de yverige betrachting der godzaligheid. Dit maekt, dat zy menigmalen, tot het dadelyk bedrijven van zonden, verleid worden; dan, door het vernieuwd grondbeginsel, het welk, door den Heiligen Geest, in hunne harten gewrocht is, zich daer mede nimmer kan verëenigen, zo doen zy het gene zy niet willen of verkiezen.

18. Maer indien gy door den Geest geleydt wort, en u, aen de leering, leiding, opwekking, en bestuuring van den Geest onderwerpt, om dezelve, met verzaking van de begeerlykheden des vleesches, blymoedig op te volgen, so en zijt gy niet onder de wet, en hare

(*q*) Rom. 7: 15, &c.

vloeken, maer onder de genade. Hier van is de Geest, die in u woont en werkt, een zegel en onderpand.

19. Daer te boven is 'er een verbasend onderscheid, tusschen het wandelen door den Geest, en het volbrengen van de begeerlykheden des vleesches. (*r*) De wercken des vleeschs nu zijn openbaer; het is bekend, en gy weet het ook, tot welke grouwelen een mensch al vervoerd worde, wanneer hy zijne vleeschelyke begeerlykheden opvolgt: welcke zijn overspel van gehuuwde, hoererye van ongehuuwde lieden, onreynigheyt of onnatuurlyke vermenging, ontuchtigheyt, en alles wat aenleiding geevt, dat de onkuische lusten opgewekt en gaende gemaekt worden.

20. Afgoderye, venijngevinge (liever *tovery* verg. Openb. XVIII: 23) allerlei bedriegeryen, tot misleiding en benadeling van anderen, vyantschappen, twisten en onëenigheden, welke de vyandschappen aenkweken en vermeerderen, afgunstigheden en nijd, over den voorspoed van anderen, toorne en oplopenheid, by de minste en zelvs ingebeelde beledigingen, gekijf, schelden en rasen, tweedracht, zo dat de één den anderen dwarsboomt, ketteryen of partyschappen;

21. Nijt en knagende spijt, over het geluk van anderen, moort en doodslag, dronckenschappen, overdadige brasseryen, ende diergelijcke grouwelen meer. Deze alle vloeien uit het vleesch, uit de aengeborene verdorvenheid, voort, wanneer men deszelvs begeerlykheden opvolgt; (*s*) van dewelcke ick u te vooren segge en plechtig betuig, gelijck ick oock te vooren gesegt hebbe, toen ik, in persoon, onder ulieden gepredikt heb, dat die sulcke dingen doen het Koninckrijcke Godts niet en sullen be-erven, noch deel hebben, aen deszelvs zaligheden. Tegen de zulken is de Wet, en zy liggen, onder haren vloek, vergel. vs. 23.

De Apostel noemt vs. 19-21. niet alle werken des vleesches op, maer alleenlyk de zulke, welke, in dien tijd, on-

(*r*) 1 Cor. 3: 3. Jac. 3: 14. (*s*) 1 Cor. 6: 10. Ephes. 5: 5. Coloss. 3: 6. Openb. 22: 15.

onder de Heidenen, vooräl onder de Galatiers, by onbekeerde menschen, heerschende waren.

22. (*t*) Maer de vrucht des Geests, de deugdsöeffening, welke de Heilige Geest, door zijne gezegende invloeden, by ware Christenen, te weeg brengt, is alleraengenaemst. Laet ik de voornaemste der Christelyke deugden, welke onmiddelyke gevolgen zijn der heilrijke invloeden van den Heiligen Geest, kortelyk optellen. Zy zijn byzonder liefde, tot God en menschen, welke de moeder is van alle andere deugden, en de vervulling der gehele Wet, (vergel. vs. 14. en Rom. XIII: 10;) eene inwendige en hartelyke blijtschap, niet alleen over ons eigen geluk, maer ook over dat van zijnen naesten; vrede en eene zucht, om de onderlinge eensgezindheid aen te kweken, en voort te planten; lanckmoedigheyt, wanneer men beledigd wordt; goedertierenheyt, vriendelykheid en bescheidenheid, in de verkeering met menschen; goetheyt, eene hartelyke geneigdheid en werkzame poging, om het welzijn van andere menschen, in alle gevallen, en betrekkingen, te bevoorderen; geloove, (liever *trouw* en oprechtheid) in alle woorden en daden; sachtmoedigheyt, waer door men zich, aen alle verongelykingen, in stilheid, zonder wraekzucht, onderwerpt; matigheyt in spijs en drank; en dergelyke beminnelyke deugden meer.

23. (*v*) Tegen de soodanige en is de wet niet. Zulke godzalige Christenen, al zijn zy niet besneden, werden, door Moses Wet, niet veröordeeld. CHRISTUS heeft, voor hun, de Wet vervult. Voor hun is gene verdoemenis meer. Zy hebben allerlei heil, zegen, en zaligheid te wachten.

(*t*) Eph. 5: 9. (*v*) 1 Tim. 1: 9.

c. De Apostel besluit dit gansche stuk, met eene nadrukkelyke vermaning, aen de Galatiers, om zich, overëenkomstig hunnen staet, te gedragen, vs. 24-26.

a. Voorâf gaet eene aftekening van hunnen staet, vs. 24, en

b. Daer uit wordt de vermaning afgeleid, vs. 25, 26.

24. (*x*) Maer, (liever *Nu*) die Christi zijn, die, door het geloov, met Hem verëenigd, en zijnen Geest deelächtig geworden zijn, hebben het vleesch gekruyst met de bewegingen ende begeerlickheden; zy hebben de kracht der verdorvenheid, welke voorheen in hen leevde en heerschte, overwonnen, en als het ware gekruicigt; en het is, door de genade van den Heiligen Geest, hunne geduurige bezigheid, dezelve al verder te onder te brengen.

25. Indien wy dan, zo vele wy CHRISTUS gelovig aengenomen hebben, en met Hem verëenigd zijn, door den Geest leven; indien niet meer de verdorvenheid, maer de Geest van CHRISTUS, het heerschend grondbeginsel is, het welk in onze harten werkt, ons leert, opwekt, en bestuurt; so laet ons oock door den Geest wandelen, door de leeringen, opwekkingen, en bestuuringen van den Geest op te volgen, en ons, aen zijne leidingen, over te geven, om vruchten des Geestes voort te brengen.

26. En laet ons niet zijn soeckers van ydele eere, door de toejuiching der menschen naer te jagen, gelijk de valsche broeders doen, malkanderen tergende, door de één den anderen, op eene schampere wijs, zijne gebreken en zwakheden te verwijten, malkanderen benijdende, over meerdere gaven, bekwaemheden, en voorrechten. Zulke handelingen zijn werken des vleesches, met de vruchten des Geestes strijdig, en den staet van eenen Christen geheel onwaerdig.

(*x*) Rom. 6: 6. ende 13: 14. Galat. 2: 20. 1 Petr. 2: 11.

HET VI. KAPITTEL.

B. Vs. 1-10. *vinden wy eenige vermaningen, tot onderscheidene Christelyke plichten.*

A. Eerst tot nederigheid, zachtmoedigheid, en mededogenheid, omtrent elkanderen, vs. 1-5.

α. Deze plichten worden voorgesteld, vs. 1, 2, *en*

β. Aengedrongen, vs. 3-5.

1. (*a*) BRoeders, indien oock een mensche, wie hy wezen moge, zonder onderscheid, een broeder in CHRISTUS, die echter een mensch, een zondig mensch, in zich zelven blijvt, en onderworpen is, aen menschelyke zwakheden, door onbedachtzaemheid, verrassing, of overyling, overvallen ware door eenige zware en in het oog lopende misdaet; gy die geestelick zijt, die den Heiligen Geest, tot eenen inwoner in uwe harten hebt, en door Hem leevt, (vergel. Kap. V: 25;) brengt den soodanigen te rechte met den geest der sachtmoedigheyt: siende op uselven, op dat oock gy niet versocht en wort.

☞ Het oorsprongelyk woord, door *te recht brengen* vertaeld, is ontleend van de heelkunst, en zegt eigenlyk een lid, het welk verwrongen is, wederom te herstellen, om dienstbaer te zijn aen het gansche lichaem. Nu moesten de Christenen eenen broeder, die, tot eene zware misdaed, vervallen was, te recht brengen, door hem, tot boetvaerdigheid en bekeering, op te wekken, op dat hy wederom, in zijnen onderscheidene stand, en in zijne verschillende betrekking, mogt medewerken, aen het nut van het lichaem der Gemeente. — Dit moest geschieden, door den *geest der zacht-*

(*a*) Rom. 14: 1. ende 15: 1. 1 Cor. 9: 22.

moedigheid, dat is, met die zachtmoedigheid, welke eene vrucht des Geestes is, (vergel. vs. 22;) op eene zachtzinnige en bescheidene wijs, met blijken van een hartelyk medelijden, en eene ongeveinsde zucht, om het wezenlyk welzijn van anderen te bevorderen. Zulk eene manier van terechtbrenging heeft veel meer invloed, op het hart van eenen afgedwaelden broeder, dan harde bestraffingen, en bittere verwijtingen, (vergel. Spreuk. XXV: 15). — Dus doende betoont men, dat men een *geestelyk* mensch zy, en, door den Geest, bestuurd worde. In de aenspraek, *gy die geestelyk zijt*, ligt gevolgelyk eene ingewikkelde drangreden, tot deze vermaning.

Er wordt eene uitdrukkelyke drangreden bygevoegd, *ziende op u zelve, op dat ook gy niet verzocht wordt.* — Hier spreekt de Apostel, in het enkelvouwig getal, om elk der broederen op zich zelven te wijzen. Een ieder moest *op zich zelven zien*, zijne eigene zwakheid, en het geduurig gevaer van verleiding, aen het welk hy bloot stondt, in aenmerking nemen, *op dat ook hy niet*, tot eenigen zondenval, verzocht wierd. Trouwens daer voor stondt men des te meer bloot, wanneer men, met eene trotsche zelvsverheffing, eenen broeder, die gevallen was, onheusch en bitter behandelde, (vergel. Spreuk. XVI: 18.) Dus doende zou een Christen betonen, dat hy, door den Geest leevde, en, als een geestelyk mensch, zocht te leven.

2. (*b*) Draegt malkanders lasten: ende vervult alsoo de wet Christi.

Met een oog, op de vorige vermaning, kan de Apostel, door deze *lasten*, de zwakheden en misdaden van anderen verstaen, en de grievende smert, welke, by de herinnering daer van, veröorzaekt wordt, en zulke overtredingen, tot zware lasten, maekt. Zo waren de ongerechtigheden van den Dichter hem, als een zware last, te zwaer geworden, Ps. XXXVIII: 5. Volgens deze opvatting zal het dragen der lasten van den eenen mensch, voor den anderen, bestaen, niet

(*b*) Matth. 11: 29. Joh. 13: 14. Rom. 15: 1. 1 Thess. 5: 14.

niet in de schuld te verkleinen, het zware en schandelyke van de misdaed te ontkennen; maer daerin, dat men eenen broeder, die eene in het oog lopende misdaed begaen heeft, met zachtmoedigheid, het verkeerde van zijn gedrag onder het oog brengt, en, op eene hartinnemende wijs, tot boetvaerdigheid en bekeering opwekt.

Ondertusschen is 'er gene reden voor, waerom men, onder den naem van *lasten*, niet, in eenen ruimeren zin, denken zoude, aen allerleie lasten, welke onze Medechristenen drukken, zo dat de Apostel hier niet blotelyk de zachtmoedigheid, maer ook de goedertierenheid, de goedheid, en andere vruchten van den Geest, (vergel. Kap. V: 22,) met één woord de lievde omtrent den naesten, in alle hare uitwerkselen, en in alle gevallen, aenprijse. Te meer dewijl de Apostel, in het vervolg, op allerlei lievdeplichten, tot verkwikking en ondersteuning der medemenschen, en byzonder der Medechristenen, in onderscheidene standen en betrekkingen, ernstig aendringt, vs. 6-10.

Hier vinden wy dan een meer algemeen voorschrivt, waer van de zin niet duister is, *draegt elkanders lasten.* — De toespeling schijnt te zijn, op zulken, die te zamen denzelvden weg reisen, en, om de reis des te gemakkelyker voort te zetten, elkanders pakken en lasten, voor eenen tijd, overnemen, en elkanderen, door zulk een lievdewerk, ondersteunen. Men denke derhalven, aen allerlei zwarigheden en verdrukkingen, waer onder de Christenen, aengemerkt als reizigers, door de woesteny van de waereld, naer het hemelsch Vaderland, dikwerv gebukt gaen. — Deze *lasten te dragen* zegt zo veel, als een innerlyk medelijden te lijden, met de smerten en verdrietelykheden van anderen, geduld te hebben, met hunne zedelyke zwakheden, voor hun te bidden, hen te verkwikken en te vertroosten, hun de behulpzame hand te bieden, en alles toe te brengen, wat, tot hunne redding, ter bevoordering van hunnen lichamelyken en geestelyken welstand, dienen kan.

En, wordt 'er bygevoegd, *vervult alzo de Wet van* CHRISTUS. — De Apostel heeft het oog, op de Wet der lievde

jegens den naesten, (vergel. Kap. V: 12.) Deze is de *Wet van* CHRISTUS, niet alleen, om dat Gods Zoon deze Wet, door MOSE, heeft voorgeschreven, Hand. VII: 38. Hebr. XII: 25, 26, maer ook voornamelyk om dat zy de hoofdsom uitmaekt van alle zedelyke plichten, welke CHRISTUS, door het Euangelie, heeft voorgeschreven, en eene onmiddelyke vrucht is van het geloov, (vergel. Kap. V: 6.) Dit is de Koninglyke Wet der vryheid, Jac. II: 8, 12. CHRISTUS heeft op de lievde, geduurig aengedrongen, en deze Wet, met nieuwe drangredenen, bevestigt. Daerom noemt Hy dezelve een nieuw gebod, Joh. XIII: 34, 35. In deze benaming de *Wet van* CHRISTUS, lag derhalven eene sterke en zeer merkwaerdige drangreden opgesloten. — Deze Wet zouden de Christenen *vervullen*, dat is, gehoorzamen, en aen hunne verplichting beantwoorden, door *elkanders lasten te dragen*, zich elkanders noden en zwarigheden aen te trekken. Wy vertalen het wederom liever, als een gevolg, gelijk Kap. V: 16, *draegt elkanders lasten, en alzo*, zo doende, *zul gy*, in dit opzicht, *de Wet van* CHRISTUS *vervullen.*

3. Ik heb u reeds te voren, tegen de ydele eerzucht gewaerschouwt, Kap. V: 26. Deze ondeugd zou u terug houden, van de beminnelyke plichten, welke ik u thans voorschrijv. Openbaert daerom nederigheid en ootmoed, als echte vruchten van den Geest. Want so yemant, wie hy ook wezen moge, al was hy nog zo bevoorrecht, by zich zelven meynt yet byzonders en groots te zijn, daer hy ondertusschen, op zich zelve aengemerkt, niets en is, die bedriegt hemselven in [*sijn*] gemoet. Zulk een opgeblasen mensch wordt, door zijne trotsche verbeelding, misleid. Dit bedrog is hoogst gevaerlyk. Ziet dan toe, dat gy niet verzocht wordt, en onttrekt u niet, aen het dragen van elkanders lasten, (vergel. vs. 1, 2.) Gy weet immers niet, waer toe gy zelve komen kunt; gy staet, voor dezelvde misdaden, en bezwaren, geduurig bloot. Niemand wane daerom, dat hy, van wegens zijne Godsvrucht, gaven, vermogens, of voorrechten, boven die zelvde zwakheden en bezwaren, verheven is. Die zo denkt, wordt, door

zij-

zijnen ydelen waen, jammerlyk bedrogen, en, wanneer hy zich, door trotschheid, aen de lievde onttrekt, welke hy zijnen zwakken en gevallene broeder fchuldig is, zoude hy zulks ligtelyk, tot zijne eigene fchade en fchande, ondervinden kunnen.

4. Maer (liever *Derhalven*) een yegelick, welke gedachten hy ook van zich zelven voeden moge, beproeve fijn felfs werck, zijn eigen gedrag en verrichtingen, aen den toetfteen van het Euangelie, ende alfdan fal hy aen hemfelven alleen roem hebben. Langs dezen weg, zal hy ftof van innerlyke blijdfchap en vergenoeging hebben, van vrolyken roem in den HEER, wegens het goede en lovwaerdige, het welk 'er, door Gods genade, in zijn werk gevonden wordt, ende niet aen eenen anderen.

Men zoekt *roem aen eenen anderen*, wanneer men zich beroemt, anderen, tot zijn gevoelen overgehaelt, en daer door lov en goedkeuring, by anderen, verkregen te hebben. Zo deeden de valfche Leeraers, die de Gemeenten in Galatien beroert hadden, (vergel. vs. 13.) Maer wanneer men zijn eigen beftaen en handelingen geftreng beöordeelt, en dan het getuigenis van een goed geweten voor God heeft; dan is men, wegens het gebrek, het welk men, in zich zelven, veröordeelt, niet zeer geftreng, in het veröordeelen en fmadelyk verächten van eenen zwakken en gevallenen broeder; dan bekreunt men zich weinig, over het ligtvaerdig en ftoutmoedig oordeel van anderen.

5. (*c*) Want een yegèlick fal fijn eygen pack dragen. Elk zal zijn eigen beftaen en gedrag moeten veräntwoorden, en, in den groten dag der algemene vergelding, van zijne eigene daden rekenfchap geven moeten. Niets is 'er derhalven nodiger, dan dat elk zijn zelvswerk vooräl beproeve, (vergel. vs. 4,) en zich meer, over zijn eigen beftaen en gedrag, dan over dat van eenen anderen, bekommere. Elk zie toe, hoe hy zijn eigen gedrag, in den gro-

(*c*) Pf. 62: 13. Jer. 17: 10. ende 32: 19. Matth. 16: 27. Rom. 2: 6. ende 14: 12. 1 Cor. 3: 8. 2 Cor. 5: 10. Openb. 2: 23. ende 22: 12.

ten dag, verantwoorden zal; hy legge daerom allen ydelen waen af, en oeffene de plichten der lievde uit, byzonder omtrent eenen zwakken broeder.

B. Vervolgens prijst de Apostel nog meer byzondere plichten aen, namelyk de beoeffening van lievde en mededeelzaemheid, vs. 6-10.

α. Zo als dezelve moest plaets hebben, omtrent de Leeraren, vs. 6.

6. (*d*) Ende die onderwesen wort in het woort van het Euangelie, deyle mede van alle goederen, waer mede God hem gezegent heeft, den genen die [*hem*] onderwijst, in de aengelegene leer der zaligheid, op dat de Leeraers een onbekrompen bestaen hebben, zich geheel en onverdeeld, op de bediening van hun verheven ambt, toeleggen, zonder ingewikkeld te worden, in de handelingen van dit leven, (vergel. 2 Tim. II: 4.)

β. Zo als de lievde, meer uitgebreid, moest plaets hebben, omtrent andere menschen, voornamelyk evenwel omtrent de huisgenoten des geloovs, vs. 7-10.

a. Deze vermaning wordt voorgesteld, vs. 7.

b. Nader opgehelderd, vs. 8.

c. Nog eens herhaeld en aengedrongen, vs. 9, 10.

7. (*e*) En dwaelt niet, maer draegt zorg, dat gy u, door schoonschijnende voorwendsels, van het uitoeffenen eener algemene menschenlievde, niet laet te rug houden. Kortzichtige menschen moge men te leur stellen, en zich, onder eenen schonen schijn, aen zijnen plicht onttrekken, maer de Alwetende Godt, die doorziet, tot op den bodem van het hart, en laet hem niet bespotten: (*f*) want (of *Immers*) so wat de mensche zaeyt, dat sal hy oock maeyen. Gelijk een landman, ten tijde van den oogst, vruchten inzamelt, overëenkomstig het gene hy gezaeit heeft; zo

(*d*) Rom. 15: 27. 1 Cor. 9: 11. (*e*) 1 Cor. 6: 10. (*f*) Luc. 16: 25.

zo zullen ook wy, in den toekomenden oogsttijd, in den dag der algemene vergelding, vruchten maeien, naer het gene wy, hier in den zaeitijd, gezaeit hebben, en loon, naer onze werken, erlangen.

8. Want die in (of *voor*) ſijn ſelfs vleeſch zaeyt, in zijne werkzaemheden, en in het beſteden van zijne tijdelyke goederen, alleen zijn eigen genoegen en voordeel beöogt, zonder zich, over het toekomend leven, te bekommeren, die ſal uyt het vleeſch, uit zijne lichamelyke bedoelingen, in den oogst van den groten dag, verderffeniſſe maeyen: maer die in den geeſt zaeyt, die, in het beſteden van zijne tijdelyke goederen, uit een vernieuwd beginſel, het welk de Heilige Geest, in zijn hart, gewrocht heeft, werkzaem is, en daer in, als een geestelyk mensch, verkeert, door lievde en barmhartigheid te oeffenen, die ſal uyt den geeſt, en overëenkomſtig zijne geestelyke werkzaemheden, in den oogst van het algemeen gericht, het eeuwige leven maeyen. Het is derhalven de grootſte dwaesheid, en tevens de grouwzaemſte boosheid, den alwetenden God te willen bedriegen, en zijn kwaed, voor Hem, te verbergen.

9. (g) Doch (of *Derhalven*) en laet ons goet doende niet vertragen. Het is niet genoeg, eenmael goed te doen, aen anderen, die nood hebben, maer men moet daerin geduurig aenhouden, en, in de lievdadigheid, niet verſlappen: want een landman immers ziet niet aenſtonds de vruchten van het gezaeiſel, maer het ſpruit langzaem voort, en, ten dage des oogstes, verzamelt hy eerst de vruchten; even zo zal het ook ons gaen; te ſijner tijt, in den oogst van den groten dag der algemene vergelding, ſullen wy de heerlyke vrucht van het eeuwig leven maeyen, ſo wy niet en verſlappen, in het goed doen.

10. So dan terwijle wy nog tijt hebben, om te zaeijen, laet ons goet doen aen alle menſchen, zonder eenige uitzondering, ook zelvs aen onze vyanden, maer

(g) 2 Theſſ. 3: 13.

(*h*) meest en voornamelyk aen de huysgenooten des geloofs, aen de Christenen, die, met ons, tot het zelvde geestelyk huisgezin, behoren, en tot welke wy, behalven de algemene natuurlyke, nog eene byzondere en geestelyke betrekking hebben.

III. *Het besluit van dezen Briev vinden wy vs. 11-18. De Apostel bindt, den Galateren, zijn gedane voorstel, met klem van reden, op het hart, onder ernstige vermaning, om hunnen wandel, naer den voorgeschreven regel, in te richten, en besluit daerop alles, met eenen hartelyken heilwensch.*

א. *Hy waerschouwt de Galateren, tegen de verleiding der valsche Leeraren, vs. 11-14.*

A. *Hy betoogt voorăf zijne genegenheid, blijkbaer, in het eigenhandig schrijven van dezen Briev, vs. 11.*

11. Siet eens en merkt wel op, hoe grooten Brief ick u geschreven hebbe met mijne eigene hant.

Er zijn wel grotere Brieven van den Apostel, aen andere Gemeenten, voorhanden, gelijk die aen de *Romeinen*, aen de *Hebreeuwen*, en de beide aen den *Corintheren*. Maer die waren niet, met zijne eigene hand, geschreven; hy had dezelve slechts, aen eenen affchrijver, in de pen gegeven, en daer na onderteekent. Dezen Briev evenwel, die, in vergelyking van vele kleinere, vry groot en uitvoerig was, had PAULUS, met zijne eigene hand, geschreven. De moeite, welke hy zich hierin, tegen zijne gewoonte, gegeven had, moesten de Galatiers beschouwen, als een kennelyk bewijs van zijne byzondere lievde, en van zijne hartelyke zucht, tot hun wezenlyk welzijn.

(*h*) 1 Tim. 5: 8.

B. *Daerop*

B. Daer op volgt de gemelde waerschouwing zelve, vs. 12-14.
A. Hy beschrijft de bose oogmerken, welke de verleiders, onder eenen schonen schijn, bedoelden, vs. 12, 13.
B. Hy betuigt, dat hy daer van eenigen innigen afkeer had, en geheel andere oogmerken bedoelde, vs. 14.

12. Alle de gene, die u verleiden, om dienstbaer te worden aen het juk van Moses Wet, wat zy ook mogen voorwenden, bedoelen zeer veráchtelyke oogmerken. Het zijn menschen, die een schoon gelaet willen toonen nae den vleesche, die eenen groten ophev maken van hunne welmenenheid, en gewaende zucht voor uwe meest wezenlyke belangen. Maer laet u niet misleiden, zy noot-saken u besneden te worden en de Wet te onderhouden, met een laeggeestig oogmerk, alleenlick op dat sy van wegen het kruyce Christi niet en souden vervolgt worden; zy zoeken zich dus doende, by de ongelovige Joden, te veräengenamen, en voor te komen, dat zy, om de prediking van den gekruisten CHRISTUS, als de eenige bron van leven en zaligheid, mishandelingen ondergaen.

13. Want oock sy selve die besneden worden, en zo zeer, op de noodzakelykheid der besnijdenis, en andere afgeschafte plechtigheden van Moses Wet, by de Heidenen, aendringen, en houden de wet niet, maer maken allerlei schoonschijnende uitzonderingen, om hunne overtredingen te verbloemen: maer sy willen dat gy, die, met de Wet van Mose, niets te doen hebt, besneden wort, op dat sy in uwen vleesche, over uwe lichamelyke besnijdenis, roemen, en zich daer door, by de ongelovige Joden, veraengenamen souden.

14. Maer ik werk, uit geheel andere beginselen, en heb eene geheel andere bedoeling, het zy verre van my dat ick soude roemen anders dan in het kruyce onses Heeren Jesu Christi, en in de verdrukkingen, welke ik, om de prediking van den gekruisten CHRISTUS, ondergaen moet, door welke ik Hem eenigermate gelykvormig ben,

en door welcken de werelt als het ware voor my gekruycigt is, voor zo ver de waereld, en alles, wat zy oplevert, veráchtelyk is, in mijne oogen, ende ick der werelt gekruicigd ben, even als of ik tot deze waereld, niet behoorde.

C. PAULUS *vermaent de Galatiërs, om zich te houden, aen de leer, welke hy hun haa voorgestelt, vs.* 15, 16.

α. Hy stelt zijne leer nog eens kortelyk voor, vs. 15, *en*

β. Vermaent de Galatiërs, zich daer aen te houden, onder verzekering van uitnemende voordelen, vs. 16.

15. (*i*) Want (of *Trouwens*) gelijk ik reeds gezegt heb, in Christo Jesu, met betrekking tot den Verlosser, en de gemeenschap aen alle zijne heilgoederen, en heeft noch besnijdenisse eenige kracht, noch voorhuyt. Het doet, in het stuk van zaligheid, niets ter zake, of iemand een onbesneden Heiden, dan een besneden Jood is; maer de zaek, welke hier alles beslist, en waerop het voornamelyk aenkomt, is een nieuw schepsel. Het is eenvouwig de vraeg, of iemand, door de wederbarende genade van den Heiligen Geest, het beginsel van een nieuw en geestelyk leven ontvangen hebbe, en of hy, uit dit vernieuwde grondbeginsel, een geloov bezitte, werkzaem in de lievde, (verg. Kap. V: 6.)

16. (*k*) Ende soo vele als 'er nae desen grondregel sullen wandelen, en hun gedrag, naer deze leer, inrichten, dat namelyk de besnijdenis den Joden geen byzonder voorrecht geevt, en dat de voorhuit den Heidenen geen nadeel toebrenge, maer dat het alles, op het vernieuwde levensbeginsel, en een geloov, werkzaem in de lievde, aenkomt, zo dat zy hunne waerdigheid, alleen in de verdiensten van CHRISTUS stellen; over deselve [*sal zijn*] vrede ende barmhertigheyt, ende over het echte Israël Godts.

Vrede

(*i*) Matth. 12: 50. Joh. 15: 14. 2 Cor. 5: 16. Galat. 5: 6. Coloss. 3: 11. (*k*) Ps. 125: 5.

Vrede zegt, in het algemeen, allerleien voorfpoed, en hier bepaeldelyk den inwendigen vrede van het gemoed. *Barmhartigheid* is hier de gunst van den ontfermenden God in CHRISTUS. — De verleiders zochten, door het dringen op de befnijdenis, tijdelyken voorfpoed en gunst van menfchen, (vergel. vs. 12.) Maer, wanneer de Galatiërs zich, aen de leer en het voorfchrivt van PAULUS, hielden, zonder eenig belang te ftellen, in de befnijdenis, en hunne waerdigheid, uit een vernieuwd levensbeginfel, alleen in de verdiensten van CHRISTUS, ftelden, zouden zy uitnemend grotere voorrechten genieten, eenen inwendigen vrede van het gemoed, en de zalige gunst van den eeuwigen Ontfermer, in CHRISTUS.

D. Wijders verzoekt PAULUS *de gelovige Galatiërs, dat zy, onder zijn lijden, om des Euangeliums wil, hem geen verdriet, door hunne verkeerdheden, zouden veröorzaken, vs.* 17.

17. Voorders, voor het overige, om dezen wijdlopigen Briev, welken ik, ten bewijze van mijne byzondere toegenegenheid, met mijne eigene hand, gefchreven heb, te befluiten; niemant, wie hy ook wezen moge, en doe my moeyte aen, of veröorzake my verdriet, met verdere tegenbedenkingen, met heimelyke of openbare befchuldigingen, of met het aendringen op de noodzakelykheid der befnijdenis, en der onderhouding van Mofes Wet. (*l*) Want ick drage de lidtteeckenen der mishandelingen, welke ik om het Euangelie des Heeren Jefu ondergaen heb, in mijn lichaem. Maer een gedrag van ulieden, ftrijdig met dat Euangelie, waer van ik het onbetamelyke genoegzaem betoogt heb, zou my veel verdriet veröorzaken, en my even zo zeer fmerten, als het lijden, het welk ik, om CHRISTUS wil, ondergaen moet.

(*l*) 2 Cor. 4: 10.

E. Eindelyk besluit de Apostel dezen Briev, met eenen hartelyken zegenwensch, vs. 18.

18. De genade onses Heeren Jesu Christi zy met uwen geest, mijne gelievde broeders. Al dat heil, het welk de Verlosser heeft te weeg gebracht, zy met ulieden, vooräl naer den Geest. Dit is mijn hartelyke wensch, en ernstige bede, tot God. Amen. Het zy zo.

EINDE VAN DEN BRIEV VAN PAULUS AEN DE GALATEREN.

DE BRIEV VAN DEN APOSTEL PAULUS, AEN DE CHRISTENEN TE EPHESEN.

DE BRIEV VAN DEN APOSTEL PAULUS, AEN DE CHRISTENEN TE EPHESEN.

HET I. KAPITTEL.

I. *Vooräf gaet het opschrivt en de groetenis*, *vs.* 1, 2.
א. *Het opschrivt vinden wy vs.* 1, *en*
ב. *De groetenis*, *vs.* 2.

1. PAULUS, een Apostel Jesu Christi, een buitengewoon afgezant van den verhoogden Verlosser, om zijn Koningrijk, door de prediking van het Euangelie, onder alle volken, uit te breiden; die zich niet eigenwillig, in die hoogwaerdige bediening, heeft ingedrongen, maer dit heerlyk ambt bekleedt, door den wille en op het gezach des allerhoogsten Godts; Paulus schrijvt dezen Briev (*a*) den heyligen die te Ephesen zijn, ende geloovigen in Christo Jesu.

Ephesen was de hoofdstad van het Voorburgemeesterlyk

(*a*) Rom. 1: 7. 1 Cor. 1: 2. 2 Cor. 1: 1.

Asia, het welk een gedeelte uitmaekte van klein Asia, thans Natolien genaemd, gelegen aen eenen inham der Griekfche zee. Deze Stad was zeer beroemd en welvarende, deels uit hoofde van den bloeienden koophandel, deels en voornamelyk om den prachtigen Tempel van Diana, daer gansch Asia derwaerds zamenvloeide, om die gewaende Godin te vereêren, het welk aen deze Stad een groot vertier gav. — Met alle welvarende steden, had zy dit gemeen, dat de weelde en dartelheid den rijkdom vergezelden, zo dat de zeden der inwoneren, over het algemeen, zeer bedorven waren. Byzonder heerschte 'er de afgodery, (vergel. Hand. XIX: 35.) — Voor het overige waren de inwoners Heidenen van oorsprong; maer, uit hoofde van den koophandel, hadden 'er zich ook vele Joden neergezet, die 'er grote voorrechten genoten.

In dit Ephefen, was thans eene aenzienlyke Gemeente van Christenen, bestaende deels uit gelovige Joden, deels uit bekeerde Heidenen. Deze Ephesische Christenen noemt de Apostel, *heiligen en gelovigen in* CHRISTUS JESUS. — De eerste benaming van *heiligen* stelt de Christenen te Ephefen voor, als menschen, die, door de prediking van het Euangelie, en de krachtdadige werking van den Heiligen Geest, tot den dienst van God en CHRISTUS, afgezonderd en toegewijd waren. De andere benaming van *gelovigen in* CHRISTUS JESUS teekent hen, als de zodanigen, die den gezegenden JESUS, als den eenigen en algenoegzamen Zaligmaker, hadden aengenomen, en, van Hem alleen, al hun heil verwachtten.

Aen deze Ephesische Christenen schreev PAULUS de Apostel den Briev, welken wy thans voor handen hebben. — Ondertusschen is deze zaek, reeds in de tweede Eeuw, en naderhand door verscheidene Geleerden van lateren tijd, in twijffel getrokken, die van oordeel zijn, dat deze Briev, niet aen de Gemeente van Ephefen zy ingericht, maer, als een rondgaende Briev, moete aengemerkt worden, houdende aen alle de Gemeenten van klein Asia, en in zo ver ook aen die van Ephefen. — Over dit begrip, hebben wy, in de INLEIDING tot dezen Briev, met opzet gehandelt. Voor het tegenwoordige, zal het genoeg zijn, eenvouwig aen te merken,

dat

dat de lezing van het opschrivt, *den heiligen die te Ephesen zijn*, door de oudste en beste handschrivten, bevestigd worde.

2. (*b*) Genade, alle wezenlyk heil, het welk God, om CHRISTUS wil, uit enkele ontferming schenkt, aen zondaren; alles wat u, voor den tijd, en voor de eeuwigheid, wezenlyk kan gelukkig maken, zy u, ende vrede, allerlei wenschbare voorspoed, van Godt onsen lievderijken Vader, die de algenoegzame bron is van alle zegeningen, ende van den Heere Jesu Christo, de verdienende oorzaek van alle leven en zaligheid.

II. Het lichaem van dezen Briev zelvs, Kap. I: 3— VI: 20. behelst twee hoofddelen, het eerste is leerstellig, en het ander zedenbeoeffende.

ℵ. *Het leerstellig deel is vervat, Kap. I: 3— III: 21.*

A. *Eerst brengt de Apostel den Christenen van Ephesen onder het oog, dat zy alle, het zy zy Joden, het zy zy Heidenen van oorsprong waren, zo vele zy in* CHRISTUS *geloovden, dezelvde genade weldaden waren deelächtig geworden, Kap. I: 3— II: 21.*

A. Hy begint met die weldaden, welke de Christenen, beide uit Joden en Heidenen, te zamen gemeen hadden, Kap. I: 3— II: 10.

B. Daer na bepaelt hy zich, tot die genadeweldaden, welke, aen de bekeerde Heidenen, in het byzonder, geschonken waren, Kap. II: 11— II: 21.

A. In het eerste stuk, Kap. I: 3— II: 10.

α. Stelt hy de weldaden, welke de gelovige Joden, met de bekeerde Heidenen, gemeen hadden, op zich zelve voor, Kap. I: 3-23.

a. By wijs van dankzegging, Kap. I: 3-14.

b. By wijs van gebeden, Kap. I: 15-23.

β. Vervolgens betoogt hy de uitnemenheid van deze weldaden, uit aenmerking der vorige ellende, beide van Joden en van Heidenen, Kap. II: 1-10.

(*b*) Galat. 1: 3. 1 Petr. 1: 2.

α. De weldaden, welke de Christenen, beide uit Joden en Heidenen, gemeen hadden, worden voorgesteld, Kap. I: 3-23.

a. By wijs van dankzegging, Kap. I: 3-14.

Vooräf hebben wy aen te merken, dat de gemelde weldaden, onder zulke bewoordingen, worden voorgesteld, welke ontleend zijn, van de voorrechten des ouden Israëlitischen volks, zo dat de gelovigen des Nieuwen Testaments beschouwd worden, als het tegenbeeldig Israël Gods. — Ook verdient het onze opmerking, dat de Apostel zich zelven, in de beschrijving van het heil der Ephesische Christenen, doorgaens mede insluite, om daer door zijne hartelyke vereëniging met hen aen te wijzen. — Voeg 'er by, dat de Apostel deze heilweldaden niet stellig voordrage, of in een doorgaend redenbeleid, gelijk hy gewoon is, in zijne andere Brieven, te doen, maer dezelve vermelde, by wijs van dankzegging tot God, of by wijs van gebeden, zo dat hy dezelve, in zijne dankzeggingen en gebeden, op eene zonderlinge wijs, invlechte. Daerin betoont hy niet alleen de kracht van zijne welsprekenheid, maer ook vooräl hoe zijn gemoed, onder het vermelden van die heilweldaden, werkzaem ware.

Hy vermeldt de genadeweldaden, welke aen de Ephesische Christenen, beide uit Joden, en uit Heidenen, geschonken waren, by wijs van dankzegging, vs. 3-14.

a. In het gemeen, vs. 3.

3. Gesegent zy (*c*) de eerste persoon der aenbiddelyke Drieëenheid, die, in de huishouding der genade, de Godt, ende, uit hoofde van zijne natuurlyke betrekking, de Vader is onses Heeren Jesu Christi, die ons gesegent heeft met alle geestelicke segeninge in den hemel in Christo.

Deze veel betekende woorden behelzen eene dankzegging aen

(*c*) 2 Cor. 1: 3. 1 Petr. 1: 3.

aen God, wegens het heil, het welk Hy den Christenen aenvangelyk geschonken had; eene dankzegging en lovspraek, welke zich niet bepaelt, by vs. 3, maer zich uitstrekt tot vs. 14. Voorts ontmoeten wy hier eene zeer cierlyke woordspeling, in de drie uitdrukkingen van *gezegend* zy God, die ons *gezegend* heeft, met alle geestelyke *zegening*.

Onder de benaming van *alle geestelyke zegening in den hemel*, hebben wy te denken, aen alle die genadeweldaden, welke, vervolgens vs. 4-12, meer byzonder beschreven worden. Zy heten eene *zegening*, in het enkelvouwig getal, om dat zy te zamen een aenéèngeschakelde keten van heilweldaden uitmaken, waer van de eene, aen de andere, onafscheidbaer verbonden is; *alle zegening*, om het groot aental, en verschillende soorten van die heilgoederen aen te wijzen; *geestelyke* zegening, ten aenzien van den oorsprong, om dat zy, door den Heiligen Geest, gewrocht worden, met opzicht tot den aert, om dat het gene lichamelyke en zichtbare, maer geestelyke en onzichtbare dingen zijn, en met betrekking tot de uitwerkselen, om dat zy geestelyke werkzaemheden van geloov, hoop, en lievde, te weeg brengen, en de Christenen, tot geestelyke menschen, maken. (vergel. 1 Cor. II: 15.) Eindelyk wordt 'er bygevoegd, *in den hemel.* Eigenlyk staet 'er, *in de hemelsche*, dat is, in de hemelsche plaetzen, (vergel. vs. 20. Kap. II: 6. Phil. II: 10,) om dat deze zegeningen, niet alleen van eenen hemelschen oorsprong zijn, maer ook hemelsche gezindheid, in de gemoederen der Christenen, te weeg brengen, en namaels de hemelsche heerlykheid ten gevolge hebben.

Met deze onschatbare zegening, had de *God en Vader van onzen Heer* JESUS CHRISTUS de gelovige Joden, en de bekeerde Heidenen, te Ephesen, *gezegent*; dat is, God de Vader had hun die zegening geschonken, en dat wel zo overvloedig, dat zy daer door, als tot eenen zegen, gesteld waren, (vergel. Hand. III: 26. Hebr. VI: 14). — Den aert van deze zegeningen, en de wijs, op welke zy daer mede gezegend waren, zal de Apostel, in het vervolg, nader verklaren. — De uitdrukking, *in* of *door* CHRISTUS, herinnert

ons, dat CHRISTUS, op grond van zijne aengebrachte gerechtigheid, de verdienende oorzaek zy van deze zegeningen.

De Apostel begint dezen Briev, uit de volheid van zijn dankbaer hart, met deze nadrukkelyke lovspraek, *gezegend zy de God en Vader* enz. God te *zegenen* zegt zo veel, als God te loven en te danken, (vergel. Luc. I: 68. Openb. V: 13;) het is, als of de Apostel zeide: „ geloovd zy God, „ dank zy Gode." — Op deze wijs moest God gezegend, geloovd en gedankt worden, van alle redenmachtige wezens, in den hemel en op aerde, maer byzonder van de Christenen, die, met de gemelde zegeningen, zo zonderling bevoorrecht waren, hier aenvangelyk, om het namaels volkomen te doen. — Dat alle Christenen, tot deze dankzegging, verschuldigd zijn, heeft geen betoog nodig. De dankbare beschouwing van al dat heil, verrukte het hart van den Apostel zodanig, dat hy zich al aenstonds, eer hy deze weldaden beschrijvt, en de Epheseren tot dankzegging opwekt, gedrongen vondt, om zijn gemoed, in lov en dankzeggingen, voor God te ontboesemen.

b. *Dit algemene voorstel wordt nader uitgebreid, door eene beschrijving van die geestelyke en hemelsche zegeningen, vs.* 4-12. *Zy zijn van tweederleien aert, zulke, welke reeds in de eeuwigheid, en zulke, welke in den tijd, geschonken waren.*

1. *De zegeningen, reeds in de eeuwigheid geschonken, worden voorgesteld, vs.* 4-6.

-. *Meer algemeen, vs.* 4.

--. *Meer byzonder, vs.* 5, 6.

In deze drie versen, als mede in het volgende 7 vs. schijnt gezinspeeld te worden, op de voorrechten van het oude Israël, die, uit alle Natiën van den aerdbodem, tot het volk van Gods byzonder eigendom, en tot zijne kinderen, uitverkoren, en vervolgens, door middel van het bloed des Paeschlams, uit het Egyptiesch diensthuis, verlost waren. De Apostel beschouwt zich zelven en de gelovigen van Ephesen, beide uit Joden en Heidenen, als het Israël Gods,

naer den Geest, en, in die betrekking, eigent hy zich en hun die zelvde weldaden toe, in het geestelyke, welke, aen het oude Israël, naer den letter geschonken waren

4. (*d*) Gelijck hy ons ook, uit den gemenen hoop van het menschelyk geslacht, het welk, aen zijn oneindig verstand, als zondig en verdoemelyk voorkwam, met voorbygang van anderen, zonder eenige zedelyke gesteldheid in aenmerking te nemen, (vergel. Rom. XI: 11.) vrymachtig uytverkoren heeft, in en met betrekking tot hem, die, in dat zelvde voornemen der genade, tot onzen Borg en Middelaer, bestemd is. Zo vrymachtig heeft God de Vader ons reeds liev gehad, voor de grontlegginge der werelt, eer de tijd een aenvang genomen had, en, in de nimmer begonnene eeuwigheid, tot voorwerpen van zijne ontfermende barmhartigheid bestemt, (*e*) op dat wy souden heyligh ende onberispelick zijn voor hem in de liefde:

Het is eenigermaten bedenkelyk, of men de uitdrukking *in de lievde*, tot de woorden *heilig en onberispelyk*, dan tot het woord *uitverkoren*, moet betrekkelyk maken. — Neemt men het op de eerste wijs, *opdat wy voor Hem zouden zijn, heilig en onberispelyk, in de lievde*; dan wordt 'er door aengewezen, omtrent welk eene zaek die heiligheid en onberispelykheid verkeeren moet, namelyk de lievde. — Volgens de andere opvatting, Hy heeft ons *uitverkoren in de lievde*, dan wordt het grondbeginsel der verkiezing, aen de zijde van God, aengewezen; namelyk zijne gadeloze en onnadenkelyke lievde. — Wy, voor ons, kiezen het eerste begrip, omdat het, met de zamenstelling der oorspronGelijke woorden, best overëen koomt.

Het oogmerk dan van onze eeuwige verkiezing is, *opdat wy heilig en onberispelyk* zouden zijn, op dat wy onze heiligheid zo vertonen zouden, dat wy daer in onberispelyk zijn, met een volkomen hart, en eene heerschende gezindheid, om, in alles, Gods wil te doen, (vergel. Luc. I: 6;) op dat wy deze onberispelyke heiligheid zouden uitöefenen,

(*d*) Joh. 15: 16. 2 Tim. 1: 19. (*e*) Luc. 1: 75. Eph. 5: 27. Coloss. 1: 22. 1 Tim. 1: 9. Tit. 2: 12.

in de lievde tot God, en onzen naesten; en dat wel *voor Hem*, dat is, onder Gods alziend oog, onder diepe indrukken van zijne hooge en heilige tegenwoordigheid. Dit was het oogmerk van God, in onze verkiezing. God bedoelde wel zijne eigene heerlykheid, en de zaligheid der uitverkorenen. Maer het één ſtrijdt niet, met het ander: want God wordt, door de heiligheid van zijn volk, verheerlykt, en de heiligheid der gelovigen, is het beginſel van hunne zaligheid.

5. Die ons te vooren verordineert heeft tot aenneminge tot kinderen, door Jeſum Chriſtum in hemſelven, nae het welbehagen ſijns willens,

God had hen *te voren verordineert, tot aenneming tot kinderen.* — Door deze *voorverordineering*, bedoelt de Apostel dezelve weldaed, welke hy vs. 4, de verkiezing genaemd heeft. Trouwens, de verkiezing is eene *verordineering* of bepaling, om dat God, in het eeuwig voornemen der genade, eene vrymachtige en onveränderlyke bepaling gemaekt heeft, omtrent de perſonen, aen welke Hy den uitnemenden rijkdom zijner genade verheerlijken zoude; eene *voorverordineering*, om dat die bepaling gemaekt is, eer die perſonen in wezen waren, ja voor de grondlegging der waereld, of van eeuwigheid, volgens vs. 4. — De *aenneming tot kinderen*, of *tot zonen*, gelijk 'er eigenlyk ſtaet, is die weldaed, waer door God de uitverkorenen, als zijne gelievde kinderen, beſchouwt, en allertederst behandeld. Een voorrecht, het welk wel, aen de gelovigen van alle tijden, gemeen, maer evenwel, onder den dag van het Euangelie, aenmerkelyk vermeerderd is: want de gelovigen, onder de oude huishouding, werden aengemerkt, als minderjarige kinders, die, onder voogden en verzorgers, ſtonden, daer zy, onder het Euangelie, als vrye en volwasſene zonen, behandeld worden, vergel. Gal. IV: 5. — Tot dit onſchatbaer voorrecht, had God de Epheſiſche Christenen te voren verördineert, en, met voorbygang van vele anderen, van eeuwigheid beſtemt.

Om den aert van deze zegening nader kenbaer te maken, voegt 'er de Apostel ettelyke byzonderheden by, ten aenzien

van

van den grond, op welken zy rustte, met opzicht tot het beginsel, waer uit zy voortvloeide, en met betrekking tot het oogmerk. Ten aenzien van den grond dezer weldaed, zegt hy *door* JESUS CHRISTUS, om aen te tonen, dat deze voorverördineering tot aenneming tot kinderen, niet Gode betamelyk had kunnen geschieden, ten zy te gelijk, in dat zelvde voornemen der genade, was bepaeld geweest, dat de Heer JESUS CHRISTUS, als Borg en Middelaar, de verdienende oorzaek van deze en alle andere zegeningen wezen zoude.

Het beginsel van dit voornemen der genade, wijst de Apostel aen, wanneer hy zegt: *naer het welbehagen van zijnen wil.* De reden van deze voorverördineering was derhalven niet te zoeken, in de voorwerpen zelve, of in de meerdere geschiktheid van den éénen, boven den anderen; maer alleen in de vrymachtige bepaling van den Goddelijken wil, om dat het Hem zo, en niet anders, goed dacht, verg. Matth. XI: 26.

Het oogmerk van God, in deze voorverördineering, was tweeledig, en aen de zijde der uitverkorenen, en aen de zijde van God zelven. — Het eerste wordt dus voorgesteld, *in hem zelven*, liever TOT *Hem zelven*, (vergel. Col. I: 20,) zo dat de zin deze zy: „ God heeft ons, tot die weldaed, te „ voren verördineert, *tot Hem zelven*, op dat wy, tot zijne „ zalige gemeenschap, zouden overgebracht, en in staet „ gesteld worden, om Hem, als zijne kinders, blymoedig „ en dankbaer te dienen." — Het oogmerk dezer voorverördineering, aen de zijde van God zelven vinden wy, vs. 6.

6. Tot prijs der heerlickheyt sijner genade, dat is, van zijne heerlyke, uitmuntende en alles overtreffende genade. God bedoelde, in die voorverördineering, van zijnen kant, dat de heerlykheid en het uitnemende zijner genade, welke alle eindige bevatting te boven gaet, door al wat in den hemel en op de aerde is, maer, vooräl door de uitverkorene zelve, zou geprezen en verheerlykt worden. Trouwens, in deze voorverördineering, vertoont zich eene onnadenkelyke genade, door welcke hy ons begenadigt

heeft (*f*) in en door den Geliefden: door zijnen Eeuwigen Zoon, die het voorwerp is, zo van Gods lievde, als van de lievde der gelovigen, en die de verdienende oorzaek is van de aenneming tot kinderen.

De spreekwijs, *door genade te begenadigen*, gebruikt de Apostel, niet alleen cieraeds, — maer ook nadrukshalven, om daer door het overvloedige, het onnadenkelyke van deze genade aen te wijzen. — Zulke spreekmanieren komen meer voor, (vergel. vs. 3. Hebr. VI: 14.)

PAULUS voegt 'er dit by, om eenen voegzamen overgang te maken, tot het volgende vs. 7.

2. *De zegeningen, in den tijd geschonken, worden vs. 7-14 beschreven.*

—. *De verlossing, uit den staet van hunne geestelyke dienstbaerheid, door het bloed van* CHRISTUS, *als de verdienende oorzaek van de vergeving der zonden, vs.* 7, 8.

/. *Deze weldaed wordt, in het algemeen, voorgesteld vs.* 7ª, *en*

//. *In hare uitmuntenheid, beschreven vs.* 7ᵇ, 8.

7. (*g*) In welcken JESUS CHRISTUS, den gelievden van God en van de gelovigen, wy hebben de verlossinge door sijn bloet, [*namelick*] de vergevinge der misdaden, nae den rijckdom sijner genade:

De Apostel bedoelt hier eene *verlossing*, welke, door de verlossing van Israël, uit Egyptens dienstbaerheid, oudtijds was afgebeeld, en, door middel van een rantzoen of losprijs geschied; de geestelyke verlossing namelyk, uit die akelige gevangenis, in welke de Christenen van Ephesen te voren gezeten hadden, onder de macht van den helschen PHARAÖ, in het diensthuis van het geestelyk Egypten, van hunnen zondigen natuurstaet. — Deze verlossing hadden zy te danken, aen CHRISTUS; daerom is het, *in welken*, Gelievden by uitnemenheid, (vergel. vs. 6) *wy de verlossing hebben*; en wel

(*f*) Matth. 3: 17. (*g*) Hand. 20: 28. Col. 1: 14. Hebr. 9: 12. 1 Petr. 1: 18, 19.

wel bepaeldelyk aen *zijn bloed*, dat is, zijne bloedige gehoorzaemheid. De toespeling is hier, op het bloed van het Paeschlam. Te weten, het bloed van het Paeschlam was oudtijds het schaduwächtig rantzoen, het welk van Israël, tot hunne verlossing uit Egypten, gevorderd werd; even zo is de borgtochtelyke gehoorzaemheid van CHRISTUS, welke Hy allerbyzonderst, by het storten van zijn bloed aen het kruis betoont heeft, het rantzoen, het welk eerst, aen Gods gerechtigheid, moest worden opgebracht, zou die geestelyke verlossing kunnen plaets hebben.

Er wordt bygevoegd, *namelyk de vergeving der misdaden*. Deze vergeving wordt in het verband gebracht, met de even gemelde verlossing. — Dit verband kan men, met onze Overzetteren, zo begrijpen, dat de *Verlossing in* CHRISTUS *door zijn bloed*, nader verklaerd worde, door de *vergeving der misdaden*, zo dat deze beide weldaden zakelyk dezelvde zijn. Trouwens, de verlossing, uit het geweld des Satans, bevrijdt ons, zo wel van zijn beschuldigend, als van zijn overheerschend vermogen. — Anders kan men de zaek zo begrijpen, dat de *vergeving der misdaden*, hier inkome, als een gevolg van de *verlossing in* CHRISTUS *door zijn bloed*. Immers, door het daerstellen der verlossing, door het opbrengen van het rantzoen, heeft CHRISTUS, als Borg, voor de schuld der misdaden volkomen betaelt. Er zijn vele andere zeer heerlyke gevolgen van de verlossing door CHRISTUS bloed; maer de Apostel bepaelt zich alleen, tot de vergeeving der misdaden, om dat deze de wortel is van alle volgende genade weldaden.

Deze onschatbare weldaed was, aen Gods zijde, geheel ongehouden. Dit geevt de Apostel te kennen, wanneer hy zegt: *naer den rijkdom zijner genade*, dat is, naer zulk eene overvloedige en alles overklimmende genade, dat daer aen, met het hoogste recht, een rijkdom moge toegeschreven worden. — Dus doende wil hy niet alleen, het onnadenkelyke van Gods vrymachtige lievde vertonen; maer ook eenen gepasten overgang maken, tot die heil weldaed, welke hy vervolgens zal voorstellen.

8. Met welcke genade hy, die de Vader der barm-

hartigheid is, **overvloedigh is geweeſt over ons**, gelovige Joden en bekeerde Heidenen, die nu, onder den dag der vervulling, leven. God heeft, zijne genade, over ons Christenen, op eene meer overvloedige wijs, dan voorheen geſchiedde, uitgebreidt en verheerlykt, op dat wy ons gedragen zouden, **in alle wijſheyt, ende voorſichtigheyt**, en, in alles, eene wel beſtuurde heiligheid, zouden openbaer maken.

——. *Hier by kwam nog de bekendmaking der vergadering van alles, beide in den hemel en op de aerde, tot één, in* CHRISTUS, *vs.* 9, 10.

/. *Dit wordt, in het algemeen, voorgeſteld vs.* 9, *en*

//. *Meer byzonder uitgebreid vs.* 10.

9. **Ons bekent gemaeckt hebbende (*h*) de verborgenheyt ſijns willens nae ſijn welbehagen**, voor zo ver God ons wetenſchap heeft doen toekomen, van eene gebeurtenis, welke voorheen eene verborgenheid was, zijnde nog niet, of immers nog niet, in de byzondere omſtandigheden, geöpenbaerd; eene voorheen onbekende gebeurtenis, welke God, naer zijn vrymachtig welbehagen, van eeuwigheid heeft vastgeſtelt; een voorval, **'t welck hy**, voor de grondlegging der waereld, **voorgenomen hadde in** of *by* **hemſelven:**

10. **Om in de bedeelinge van (*i*) de volheyt der tijden wederom alles tot een te vergaderen in Chriſto, beyde dat in den hemel is, ende dat op de aerde is:**

Wat bedoelt PAULUS, met *beide dat in den hemel en dat op de aerde is*? —— Deze uitdrukking, kan zekerlyk niet onbepaeld genomen worden, voor alle ſchepſelen in het gansch Geheeläl, naerdien men niet zeggen kan, dat dit alles, onder den dag der vervulling, *in* CHRISTUS *tot één vergaderd* zy. Hier wordt geſproken van leden, die, tot CHRISTUS, als het

(*h*) Rom. 16: 25. Epheſ. 3: 9. Coloſſ. 1: 26. 2 Tim. 1: 9. Tit. 1: 2. 1 Petr. 1: 20. (*i*) Gen. 49: 10. Dan. 9: 24. Galat. 4: 4.

net hoofd, betrekking hebben. Men denke dan, aen alle de leden van CHRISTUS geestelyk lichaem, beide in den hemel en op de aerde; aen de gelovigen, die reeds in den hemel zijn, en aen de Christenen, die nog op aerde verkeeren. — Onder het Griekfche woord *παντα*, *alle*, wordt namelyk het woord *μελη* of *leden* verftaen.

Het oorfprongelyk woord, het welk de Onzen vertalen, door *wederom tot één te vergaderen*, zegt eigenlyk onder een hoofd te brengen; wy zouden het daerom liever overzetten, onder één hoofd, tot het zelvde lichaem, zamenvoegen. Er wordt bygevoegd *in* CHRISTUS, om aen te tonen, dat CHRISTUS het hoofd zy, door het welk alle de leden, tot één en het zelvde lichaem, worden zamen gevoegd.

Maer wat verftaet nu de Apostel, door de zamenvoeging van alle de leden, welke beide in den hemel en op de aerde zijn, tot één en het zelvde lichaem, door of onder het hoofd CHRISTUS? — Men herinnere zich, dat de Heidenen, ftaende de oude huishouding, van de Goddelyke gunst waren uitgefloten, en dat de Joden het volk van Gods byzonder eigendom uitmaekten, (vergel. Kap. II: 11, 12.) Maer nu, *in de bedeling van de voltijd der tijden*, wanneer de tijd, door God zelven, tot deze groote gebeurtenis, beftemd, gekomen was, onder den dag der vervulling, beftonden de Christenen, niet alleen uit gelovige Joden, maer ook uit bekeerde Heidenen. Deze alle, die nu op de aerde, en voorheen van één gefcheiden waren, werden nu, te gelijk met de gelovigen, die reeds in den hemel gezaligd waren, door en onder CHRISTUS, als het algemene hoofd, tot leden van een het zelvde lichaem, zamengevoegd.

De zaek is derhalven met één woord deze: de gelovigen niet alleen uit de Joden, maer ook uit de Heidenen, maekten te zamen, met de Vaders, die reeds in den hemel gezaligd waren, één en het zelvde geestelyk lichaem uit, waer van CHRISTUS het hoofd is; of nog korter, de bekeerde Heidenen behoorden zo wel, tot het geestelyk lichaem van CHRISTUS, als de gelovige Joden, en hunne voorvaders, die reeds gezaligd waren.

Deze gebeurtenis was eene *verborgenheid*, vs. 9. Zy was

wel, door de Propheten, voorſpeld; maer het meerder deel der Joden, grotelyks ingenomen, met de uitſluitende voorrechten, welke zy, onder de oude huishouding, genoten, had deze voorzeggingen niet begrepen, ook was de zaek niet voorgeſteld, in alle de byzondere omſtandigheden. — God had evenwel deze zaek, reeds van eeuwigheid, naer zijn vrymachtig welbehagen, by zich zelven vastgeſteld.

———. *De gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, hadden een gelijk aendeel in de geestelyke ervenis van het Nieuwe Testament, vs.* 11-14.

Uit de vereëniging der gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, onder den dag der vervulling, vloeide van zelvs voort, dat zy beide deelgenoten waren van die geestelyke en hemelſche zegeningen, welken CHRISTUS, hun hoofd, voor hun verworven had.

/. *Dit leert de Apostel, eerst beide van Joden en Heidenen zaemgenomen. vs.* 11, 12a.

//. *Daer na van elk afzonderlyk, vs.* 12b, 13.

†. *Ten aenzien van de gelovigen uit de Joden, vs.* 12b.

††. *Met opzicht tot de bekeerde Heidenen, vs.* 13.

///. *Eindelyk toont hy, hoe zy beiden zich daer van verzekeren konden, vs.* 14.

11. In hem, in en onder CHRISTUS, als het hoofd, zijn alle gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, zo die nog op aerde, als die reeds in den hemel zijn, tot één en het zelvde lichaem zamengevoegd; in en onder dien zelvden CHRISTUS, in welcken wy Christenen, zo uit de Heidenen, als uit de Joden, oock (*k*) een erfdeel geworden zijn, liever *een* gelijk en gemeenſchappelyk *ervdeel verkregen hebben*, in die zalige heilgoederen, welke Hy verworven heeft. Dit onſchatbaer voorrecht genieten wy, die te vooren verordineert waren, nae het voornemen des genen, die alle dingen werckt, nae den raet ſijns willens:

De

(*k*) Rom. 8: 17.

De Apostel spreekt van een *voornemen des genen, die alle dingen werkt, naer den raed van zijnen wil;* van de zulken, *die naer dat voornemen, te voren verördineerd waren*, en deze merkt hy aen, als deelgenoten van de gemelde ervenis. — Het hier bedoelde *voornemen* is het eeuwig, vrymachtig, en onveränderlyk besluit van God den Vader, het welk vervolgens *de raed*, de wijze bepaling *van zijnen wil* genaemd wordt. Door deze uitdrukkingen, wordt het vrymachtige en het hoogst wijze van dit besluit aengewezen. — Dit vrymachtig en hoogwijs besluit, is de regel en het richtsnoer van alle Gods werken, in den tijd. Dit wil de Apostel te kennen geven, wanneer hy zegt: *het voornemen des genen, die alle dingen werkt, naer den raed van zijnen wil.* — *Naer dat voornemen* waren de gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, *te voren verördineerd*, bestemd en voorgeschikt, tot de deelgenoten der heilgoederen van CHRISTUS. — Deze waren deelgenoten van de gemelde ervenis. Wy leren 'er uit, dat die ervenis moet aengemerkt worden, als een gevolg van de voorverördinering, als een goed, tot het deelgenootschap van het welk zy, zonder eenig opzicht tot personeele hoedanigheden, vrymachtig bestemd waren. In dit alles bedoelde God de Vader een hoogwichtig einde, namelyk:

12. Op dat wy souden zijn tot prijs sijner heerlickheyt, en zijne volmaektheden, in den weg der verzoening, zo kennelyk geöpenbaerd, in tijd en eeuwigheid, zouden prijzen en verheerlyken. De deelgenoten van die heilgoederen, zijn wy gelovigen uit de Joden, die eerst in Christo gehoopt hebben.

Wanneer de Apostel zegt: *die wy eerst*, (of liever *te voren in* of *op*) CHRISTUS *gehoopt hebben*, bedoelt hy, buiten allen twijfel, de Christenen, die Joden van oorsprong waren. Dit blijkt allerduidelykst, uit de tegenstelling vs. 13. *gy lieden*, dat is, de Ephesische Christenen, die meerendeels Heidenen van natuure waren. — De gelovigen uit de Joden, hadden *eerst* of *te voren op* CHRISTUS *gehoopt*. Dit kan men tweezins opvatten, of voor zo ver zy behoorden, tot dat volk, het welk, reeds onder de oude huishouding, wanneer God de Heidenen liet wandelen in hunne wegen, volgens

Gods belovte, de komst van den MESSIAS, met verlangen te gemoet zag; of voor zo ver de geroepenen uit de Joden, die thans te Ephesen en elders leevden, hun geloov, omtrent CHRISTUS geoeffent hadden, voor dat de Heidenen nog van het Euangelie gehoord hadden.

Nu evenwel, onder den dag der vervulling, was dit voorrecht niet alleen voor de gelovige Joden, maer ook voor de Christenen uit de Heidenen. Dit verklaert de Apostel vs. 13.

13. In en *door* welcken CHRISTUS, oock gy gelovige Ephesiërs, die van natuure, immers voor verre weg het meerder deel, Heidenen zijt van oorsprong, (vergel. Kap. II: 11, 12) de ervenis der heilgoederen, welke Hy verworven heeft, [*zijt*] deelächtig geworden, na dat gy het woort der waerheyt, [*namelick*] het Euangelium, de heuchlyke blymaer uwer saligheyt, gehoort, en, met een gelovig hart, aengenomen hebt: in en *door* welcken hoogstgeloovden CHRISTUS, gy bekeerde Heidenen, oock, na dat gy gelooft hebt, (*l*) zijt versegelt geworden met den Heyligen Geest der belofte:

14. Die het onderpant is van onse erffenisse, beide van gelovige Joden en bekeerde Heidenen, tot (*m*) de verkregene verlossinge, tot prijs sijner heerlickheyt.

De Heilige Geest der belovte betekent, volgens den Hebreeuwschen spreektrant, de beloovde gaven van den Heiligen Geest. Met dezen Heiligen Geest der belovte, waren de bekeerde Heidenen te Ephesen *verzegeld geworden* vs. 13[b], voor zo ver hun de Heilige Geest, in zijne zalige werkingen, en met zijne gaven, geschonken was. — De Apostel zinspeelt, of op de zogenaemde toverringen by de Ouden, en vooräl by de Ephesiërs, waerin het beeld van den Pythischen Apollo was ingedrukt, aen welke toverringen het bygeloov grote krachten toeschreev, tegen allerlei onheilen; of liever meer algemeen op de oude gewoonte, om krijgsknechten en slaven, met het zegel van hunnen Veld-Oversten of

(*l*) Rom. 8: 15. 2 Cor. 1: 22. ende 5: 5. Ephes. 4: 30. (*m*) Exod. 19: 5. Deut. 7: 6. ende 14: 2. ende 26: 18. Rom. 8: 23. 1 Petr. 2: 9.

of Heer, te merken, ten einde hen daer door niet alleen kenbaer te maken, maer ook onfchendbaer te bewaren. — In deze toefpeling zegt de Apostel, dat de bekeerde Heidenen te Ephefen, met den Heiligen Geest der belovte, verzegeld waren, voor zo ver namelyk, de Heilige Geest, door zijne gaven en werkingen, het Goddelyk beeld van wijsheid in hun verftand, en heiligheid in hunnen wil, had ingedrukt, zo dat zy het beeld van hunnen Goddelyken eigenaer vertoonden, en, als aen den Heer toegewijden, onfchendbaer waren.

Die Heilige Geest, die in hun woonde en werkte, was, beide voor gelovige Joden, en bekeerde Heidenen, *het onderpand van hunne ervernis.* — Een *onderpand* is iets, het welk iemand ontvangt, tot een waerborg, om hem te verzekeren van zijn aendeel aen een tegenwoordig, of van zijn recht op een toekomend goed. — Nu is de Heilige Geest, voor de gelovigen, zulk een onderpand en waerborg van hunne ervenis, voor zo ver zy, uit het bezit van den Heiligen Geest, die aen de gelovigen van het Nieuwe Testament, beloovd was, kunnen opmaken, dat zy behoren, tot het eigendom van CHRISTUS, en deelgenoten zijn van de heilgoederen, welke Hy verworven heeft.

De Apostel voegt 'er by, *tot de verkregene verlosfing.* — Door de *verlosfing* hebben wy, volgens het ganfche beloop van zaken, te denken, aen de voltooijng der zaligheid, in het volgend leven; in dien zelvden zin fpreekt de Apostel, van den dag der verlosfing, Kap. IV: 30, en de verlosfing des lichaems, Rom. VIII: 23. — Maer wat zegt het woord *verkregene*? behoudt men deze vertaling, dan is de mening eenvouwig, dat die toekomende en volkomene verlosfing, door het bloed van CHRISTUS, verkregen en verworven is. Dan de LXX nemen het Griekfche woord voor eigendom, Mal. III: 17; op dezen grond, vertalen wy het liever de *verlosfing des eigendoms*, de volkomene verlosfing van het geestelyk Israël, van dat volk, het welk Gods byzonder eigendom is. Deze verlosfing zal plaets hebben, in de zalige eeuwigheid, wanneer het Israël naer den geest, van alle ram-

pen, aen welke zy hier op aerde onderworpen zijn, volkomen zullen verlost wezen.

Wy nemen het daerom, als eene tijdsbepaling, zo dat de zin van vs. 14. zakelyk dèze zy: „ de Heilige Geest, die in „ ons gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, woont en „ werkt, is ons een waerborg van ons deelgenootſchap, „ aen de heilgoederen, welke CHRISTUS verworven heeft, „ en dit onderpand zullen wy blijven behouden, tot dat wy, „ in de zalige eeuwigheid, van alle rampen volkomen zullen „ verlost wezen."

b. De weldaden, welke de gelovige Joden, met de bekeerde Heidenen, gemeen hadden, ſtelt de Apostel vervolgens voor, by wijs van gebeden, vs. 15-23.

De hoofdzaek van dit gebed komt hier op uit, dat God den Epheſiſchen Christenen genade mogt ſchenken, om de voorrechten, met welke zy verwaerdigd waren, in derzelver grootheid en onſchatbare waerdy, recht in te zien, ten einde zy daerop des te meerderen prijs zouden ſtellen, en 'er betamelyk aen beantwoorden, door in het geloov te volharden, en Euangeliſche heiligheid uit te oeffenen.

a. De Apostel bericht den Epheſiſchen Christenen, dat hy geduurig bad, om hunnen wasdom in de genade, met hartelyke dankzegging, voor de weldaden, welke zy reeds ontvangen hadden, vs. 15, 16.

15. (*n*) Daerom oock, vermits gy, met de gemelde geestelyke en hemelſche zegeningen, bevoorrecht zijt, kunnen wy God niet genoeg dankbaerheid bewijzen. Althans ick gehoort hebbende het toenemen van het geloove in den Heere Jeſu, dat onder u is, ende het aenwasſen van de liefde, welke gy hebt en uitöeffent, tot en omtrent alle de heylige, uwe Medechristenen;

16. En houde niet op voor u te dancken. De bloei-

(*n*) Phil. 1: 3. Col. 1: 3. 1 Theſſ. 1: 2. 2 Theſſ. 1: 3.

bloeiſtaet van uwe Gemeente verplicht my, om God daer voor hartelyk te loven. Dit mijn danken gaet gepaerd, met bidden, gedenckende uwer ſteeds in mijne gebeden, wanneer ik de belangen der onderſcheidene Gemeenten, aen den Vader der barmhartigheid, gelovig en vertrouwelyk aenbeveel.

II. *Den inhoud van dit gebed vinden wy vs.* 17-23.

1. *In het algemeen badt de Apostel, om hunne verlichting*, *vs.* 17, 18a.

2. *In het byzonder dat zy hunnen gelukſtaet recht mogten kennen*, *vs.* 18b-23.

—. *Dat zy weten mogten, waerin hun gelukſtaet gelegen was*, *vs.* 18b. *en*

——. *Wat God, van zijnen kant, had moeten doen, om hun dien gelukſtaet deelächtig te maken*, *vs.* 19-23.

17. Op dat de eerſte Perſoon, in de aenbiddelyke Drieëenheid, die, in de huishouding der genade, de Godt is onſes Heeren Jeſu Chriſti, aengemerkt als Middelaer, de Vader der heerlickheyt, u geve den Geeſt der wijſheyt, ende der openbaringe, in ſijne kenniſſe:
18. [*Namelick*] verlichtede oogen uwes verſtants, op dat gy meugt weten welcke zy de hope van ſijne roepinge, ende welcke de rijckdom zy der heerlickheyt van ſijne erffeniſſe in de heylige:

God heet hier *de Vader der heerlykheid*, dat is, volgens eene Hebreeuwſche ſpreekmanier, de zeer heerlyke Vader, of de Vader, die altoos moet geloovd en verheerlykt worden; de Vader, van welken alle heerlykheid afdaelt, en tot welken ook alle heerlykheid moet wederkeren. Ten zy men het liever vertale, *de Vader des lichts*. Althans het oorſpronglyk woord wordt meermalen, voor een heerlyk en ongemeen glansrijk licht genomen, (verg. Luc. II: 9. 1 Cor. XV: 41.) Volgens deze opvatting zal *de Vader der heerlykheid* of *des lichts* het zelvde zeggen, als de benaming van Vader der lichten, Jac. I: 17. Eene beteekenis, welke, met den

inhoud van dit gebed, om den Geest der verlichting, eigenäertig overeénkomt.

De Apostel bad, voor de Ephesische Christenen, om *den Geest der wijsheid, en der openbaring in Gods kennis, namelyk verlichte oogen van hun verstand.* — *De Geest der wijsheid en der openbaring* beteekent die genade en werking van den Heiligen Geest, waer door Hy, als de *Geest der wijsheid*, de ware wijsheid mededeelt, bestaende in het rechte inzien van het Godebetamelyke, het welk 'er, in den ganschen weg, der verzoening, gelegen is: als de *Geest der openbaring*, de ziel inleidt, in alle die verborgenheden, welke tot het werk der verlossing, de nauwste betrekking hebben, en, zonder de openbaring van den Geest, niet konden geweten worden. — *In zijne kennis*, (liever *tot zijne kennis*) dat is, om God, als eenen verzoenden Vader in CHRISTUS, gelijk Hy zich, door het Euangelie, geopenbaert heeft, en in den luister van zijne oneindige Volmaektheden, welke Hy, in den weg der verzoening, allerkennelykst geopenbaert heeft, hoe langs hoe meer en onderscheidener te leren kennen. Het woord, door *kennis* vertaeld beteekent eene opgehelderde en onderscheidene kennis. — *Verlichte oogen des verstands* zijn opgeklaerde zielsoogen, een opgehelderd verstand, het welk, van alle nevelen der onkunde, dwalingen, en vooröordeelen, gezuiverd zijnde, in staet is, om God den Vader, en den weg der verzoening, op de gezegde wijs, recht te leren kennen.

Om zulke verlichte oogen des verstands te erlangen, en voorderingen te maken, in de opgehelderde en onderscheidene kennis van Gods Volmaektheden, heeft men, daer het verstand van natuure verduisterd is, en nog veelszins beneveld blijvt, den Geest der wijsheid en der openbaring nodig. — Deze genade badt daerom de Apostel, voor de Christenen te Ephesen, van God den Vader, die, om dat Hy, in de huishouding der genade, de God is van onzen Heer JESUS CHRISTUS, ook de schenker is van CHRISTUS verworvenen Geest, en tevens de Vader des lichts, de bron van alle zegeningen, (vergel. Jac. I: 17.)

Deze

Deze verlichting hadden de gelovige Ephesiers nodig, om te weten, waerin hun gelukstaet gelegen ware. *Op dat gy weten moogt*, (zegt de Apostel) *welke de hoop zy van zijne roeping, en welke de rijkdom zy der heerlykheid van zijne ervenis in de heiligen.*

Zy moesten weten, *welke de hoop zy van zijne roeping*, dat is, op welke zalige heilgoederen zy, op grond van hunne roeping tot het geloov, voor het vervolg hopen konden. Dit alles kan men brengen, tot drie byzondere heilweldaden, de bewaring by de geschonkene genade, de voortzetting daer van door de heiligmaking, en de voltooijing in de heerlykheid van het volgend leven. Dit voorrecht hadden zy, met alle Gods kinderen gemeen. — Maer zy hadden nog iets byzonders als gelovigen van het Nieuwe Testament. Dit byzondere bestondt, in den *rijkdom der heerlykheid van zijne ervenis in de heiligen.*

Door *zijne ervenis in de heiligen*; dat is, het erfdeel, het welk God, onder de Heiligen uitdeelt; verstaet de Apostel het deelgenootschap aen de genadeweldaden van het Nieuwe Testament, zo als dezelve, onder den dag der vervulling, aen de gelovigen, op eene meer aengename wijs, en in eene overvloediger maet, geschonken worden. — Aen deze ervenis wordt een *rijkdom van heerlykheid* toegeschreven, om dat zy by uitnemenheid heerlyk, en te gelijk rijk en overvloedig is. Dus doende werd zy niet alleen overgesteld, tegen alle aerdsche ervenissen, die slechts vergangelyke goederen opleveren, maer ook voornamelyk tegen de ervenis der gelovigen, onder de oude huishouding, welke, voor die der heiligen, onder den dag der vervulling, en ten aenzien van het getal der ervgenamen, en met opzicht tot de waerdy van het efvgoed zelve, verre weg wijken moet.

De Christenen te Ephesen behoorden te weten, waerin hun gelukstaet gelegen ware, welke heilweldaden zy, met alle gelovigen, voor het vervolg te wachten hadden, en tevens hoe zy, als gelovigen onder den dag der vervulling, boven die der oude huishouding, bevoorrecht waren. — Tot deze wetenschap hadden zy de verlichting van den Heiligen Geest nodig.

Dan dit was nog niet genoeg; zy moesten ook daerënboven weten, hoe zy, tot dezen gelukſtaet gekomen waren, en wat God daer toe, van zijnen kant, aen hun had moeten te koste leggen; dit vinden wy vs. 19-23.

/. In het gemeen had God zijn Alvermogen geopenbaert, om hen tot het geloov te bewegen, vs. 19a.

//. Dit Alvermogen wordt meer byzonder beſchreven, als niet minder, dan dat, door het welk CHRISTUS *van de doden is opgewekt, vs.* 19b-23.

†. *Deze zaek wordt voorgeſteld, vs.* 19b, 20.

††. *By die gelegenheid doet de Apostel eenen uitſlap, ſprekende van de uitnemende eer, met welke God den Verloſſer, na zijne opſtanding, bekroont heeft, vs.* 20a-23.

‡. *In het gemeen, vs.* 20b.

19. Ende die verlichting van het verſtand ſmeek ik voor u lieden, op dat gy tevens weten moogt, welcke de uytnemende grootheyt ſijner kracht zy, aen ons die gelooven, (*o*) nae de werckinge der ſterckte ſijner macht,

20. Die hy gewrocht heeft in Chriſto, als hy hem uyt de dooden heeft opgeweckt: (*p*) ende heeft [*hem*] geſett tot ſijne rechter[*hant*] in den hemel.

Elk een zondaer is, van natuure, onvermogend tot eenig Gode behaeglyk goed werk, (vergel. Kap. II: 1.) Vooräl is hy geheel gekant, tegen het geloov, om dat de trotschheid van het hart daer van afkeerig is, vermits men, door het geloov, zich zelven ten eenemael moet verlochenen, en CHRISTUS alleen de gehele eer der zaligheid geven. Byzonder waren de Joden en Heidenen, in PAULUS tijd, van het geloov geheel afkeerig, om dat de gekruiste CHRISTUS voor dezen, eene dwaesheid was, en, voor genen, eene ergernis.

God

(*o*) Col. 2: 12. (*p*) Pſ. 110: 1. Hand. 2: 34. 1 Cor. 15: 25. Coloſſ. 3: 1. Hebr. 1: 3. ende 10: 12. 1 Petr. 3: 22.

God had daerom aen de Christenen te Ephesen, op dat zy zouden kunnen geloven, zijn onbeperkt Alvermogen moeten te koste leggen. De Apostel spreekt van *de uitnemende grootheid zijner kracht, naer de werking der sterkte van zijne macht.* Het is, als of hy gene nadrukkelyke woorden, welke eene grote kracht te kennen geven, genoeg kan uitdenken, om, door derzelver opéénstapeling, het verbasende van het Goddelyk Alvermogen te beschrijven, het welk 'er nodig is, om zondaren, tot het geloov, te bewerken.

Hy spreekt van eene macht, *welke God gewrocht heeft, in* of *omtrent* CHRISTUS, *als Hy Hem uit de doden heeft opgewekt;* om daer door aen te duiden, dat 'er gene mindere werking van Gods onbeperkt Alvermogen vereischt werde, om eenen zondaer, tot het geloov, te bewegen, als 'er nodig was, om CHRISTUS uit de doden op te wekken. — Dit moesten de Ephesische Christenen weten, en daer toe hadden zy de verlichting van den Heiligen Geest nodig, op dat zy de genade des geloovs, waer mede zy verwaerdigd waren, niet aen zich zelven, maer alleen aen Gods kracht, zouden toeschrijven.

God heeft den Verlosser, na zijne opwekking, op eene zeer uitnemende wijs, verheerlykt, vs. 20^b - 23.

In het gemeen zegt de Apostel, *en heeft Hem gezet, tot zijne rechtehand, in den hemel,* vs. 20^b.

‡‡. *Meer byzonder geevt* PAULUS *een vertoog, deels van den verhevenen staet, in welken de Verlosser geplaetst is, deels van de uitnemende waerdigheden, welken Hy verkregen heeft, vs.* 21-23.

‡. *De beschrijving van* CHRISTUS *verhevenen staet vinden wy vs.* 21.

21. Verre weg boven al wat hoog en verheven kan genaemd worden, is onze Verlosser, na dat Hy aen de rechtehand van zijnen Vader gezeten is, verheven; boven alle Overheyt, ende Macht, ende kracht, ende heerschappye, ende zelvs boven allen naem die genaemt

wort, niet alleen in dese werelt, maer oock in de toekomende:

Onder de benamingen van *Overheid, en macht, en kracht, en heerschappy*, bedoelt de Apostel alle wezens van eenen hogen rang, welke eenig gezach hebben, het zy dezelve een oppergezach voeren, gelijk het eerste woord schijnt aen te duiden, het zy eenig minder en ondergeschikt gezach, gelijk de volgende uitdrukkingen te kennen geven. Of hier byzonder, op de verscheidene rangen der Overheden, by de Persen, gezinspeelt worde, durven wy niet bepalen. Zo veel is, onzes erächtens, zeker, dat hier gezien werde, op de Engelen, in hunne onderscheidene rangen en waerdigheden: want dat de verheerlykte Middelaer, boven alle aerdsche Vorsten, verheven zy, behoevde niet eens gezegd te worden.

Een *naem* is, volgens den Hebreeuwschen spreektrant, eene waerdigheid. De Apostel bedoelt, naer ons inzien, de meest verhevene der Engelen, zo dat *alle naem, die genaemd wordt, niet alleen in deze waereld, maer ook de toekomende*, betekene, de hoogsten der Engelen, de meest voortreffelyke onder de geschapene wezens, welke ons, in de huishouding van het volgend leven, zullen kenbaer worden. — Ook boven deze is de verheerlykte Middelaer, in aenzien en gezach, verre weg verheven.

‡‡. *De Apostel voegt 'er een vertoog by van de uitnemende waerdigheden, welke Hy verkregen heeft, vs.* 22, 23.

§. *Zo ten aenzien van alle dingen in het gemeen, vs.* 22a.

§§. *Als ten opzichte van de Kerk in het byzonder, vs.* 22b, 23.

,. *Dit wordt hoofdzakelyk voorgesteld, vs.* 22b, *en*

,,. *Nader opgehelderd, door eene beschrijving van de Kerk, vs.* 23.

*. *Zo ten aenzien van de betrekking, welke de Kerk tot* CHRISTUS *heeft, vs.* 23a.

**. *Als met opzicht tot de voordelen, welke zy, uit die betrekking, erlangt, vs.* 23b.

22. (*q*) Ende God de Vader heeft, by de verhoging van

(*q*) Psalm 8: 7. Matth. 28: 18. 1 Cor. 15: 27. Hebr. 2: 8.

van onzen gezegenden Verlosser, alle dingen, het gansche schepsel, sijnen voeten onderworpen, om 'er, als gebiedende Koning, de heerschappy over te voeren, (vergel. Ps. VIII: 7-9) ende heeft hem der gemeynte, de Kerke van het Nieuwe Testament, aengemerkt als een geestelyk lichaem, gegeven tot een Hooft boven alle dingen, om dezelve, met zulk een gezach, te bestuuren, dat Hy alle geschapene wezens, aen het heil der Kerke, dienstbaer maken kunne.

23. (r) Welcke Kerk tot Hem de nauwste betrekking heeft; naerdien zy sijn lichaem is, voor zo ver alle gelovigen, hoe wel uit vele en onderscheidene leden bestaende, te zamen een geestelyk lichaem uitmaken, uit kracht der algemene betrekking, tot Hem, als het hoofd, en der nauwe lievde vereëniging onder malkanderen; ende, uit deze betrekking, erlangt de Kerk uitnemende voordelen: want zy is, *[ende] de vervullinge des genen die alles in allen vervult.

CHRISTUS is het, *die alles in allen vervult.* — De toespeling is ontleend van het gene het hoofd, aen de leden van het menschelyk lichaem, doet, en aen dezelve uitwerkt, voor zo ver het de levensgeesten, naer alle de leden van het lichaem, geduurig afzendt, en daer mede als het ware het gansche lichaem vervult. Even zo is ook CHRISTUS de bron van alle die invloeden der genade, welke aen de gelovigen, als leden van zijn geestelyk lichaem, geschonken worden. Zo *vervult Hy alles, in alle* de leden van zijn geheimzinnig lichaem.

De Kerk is *de vervulling des genen, die alles, in allen, vervult*, in eenen lijdelyken zin, voor zo ver zy het voorwerp is, aen het welk CHRISTUS de invloeden zijner genade mededeelt.

Maer waer toe diende deze beschrijving van CHRISTUS uitnemende eer en waerdigheid, vs. 20b-23? Zy koomt hier in, als de grond, waerop de hoop der roeping steunt, en als de bron, waer uit de rijkdom der ervenis van de gelovigen

(r) Rom. 12: 5. 1 Cor. 12: 27. Ephes. 4: 16. ende 5: 23.

voortvloeit, en tevens als de rede, waerom, aen die ervenis, zulk een rijkdom der heerlykheid wordt toegeschreven, vs. 18. Hier uit moest te gelijk blijken, hoe nodig de Ephesische Christenen hadden, om deze byzonderheden van CHRISTUS te weten, en ook daer toe de verlichting van den Heiligen Geest te erlangen.

HET II. KAPITTEL.

β. Wijders betoogt de Apostel de uitnemende voortreffelykheid van de genadeweldaden, welke de Ephesische Christenen, beide uit Joden en Heidenen, te zamen gemeen hadden, vs. 1-10. Het bewijs is ontleend, uit hunnen vorigen ellendestaet; vergeleken met hunnen tegenwoordigen gelukstaet.

a. Eerst geevt hy eene treffende teekening van den allerrampzaligsten toestand, in welken beide Joden en Heidenen, voor hunne bekeering, verkeert hadden, vs. 1-3.

a. Ten aenzien van de Heidenen, vs. 1, 2.

1. In het gemeen, vs. 1.

2. Meer byzonder, vs. 2.

b. Met opzicht tot de Joden, vs. 3.

1. (*a*) ENde u [*heeft hy mede levendigh gemaeckt*] daer gy doot waert door de misdaden ende de sonden,

De woorden, *heeft hy mede levendig gemaekt*, zijn 'er, door onze Overzetteren, ingevuld. In het oorsprongelyke staet letterlyk: ook *ulieden, dood zijnde, door de misdaden en zonden.* — Zommigen begrijpen het zo, dat deze woorden onmiddelyk verbonden zijn, aen Kap. I: 19, op deze wijs, op dat gy moogt weten, *welke de uitnemende grootheid zijner kracht zy, aen ons, die geloven,* — *en ook aen ulieden, die dood waert* enz. Al het overige, het welk wy vs. 19^b - 23. le-

(*a*) Rom. 5: 6. Coloss. 2: 13.

lezen, zou dan, als eene tusschenreden, moeten beschouwd worden. Maer deze opvatting strijdt kennelyk, met het Grieksch. — De meesten vullen het voorstel, met onze Overzetteren, aen, uit vs. 5, door 'er in te lasschen, *Hy heeft ons mede levendig gemaekt*, zo dat de woorden van vs. 2-4. eene tusschenreden behelzen zouden. Maer hier spreekt de Apostel van de Heidenen, en vs. 5, met insluiting van zich zelven, van de bekeerde Joden. Dus doende wordt derhalven het verband van zaken kennelyk verward. Ook is het zonder grond, zelvs vry wat hard en gedrongen, wanneer men des Apostels woorden vs. 2-4, als eene tusschenreden, wil doen voorkomen. — Wy zouden ons daerom liever, by de zulken, voegen, die de woorden van vs. 1, aen het onmiddelyk voorgaende Kap. I: 23[b], verbinden, op deze wijs: „ *die alles, in allen, vervult; heeft* OOK „ U, *dood zijnde, door de misdaden en de zonden, vervult;* „ voor zo ver Hy namelyk u alle die heilweldaden geschon- „ ken heeft, welke, tot uwe vervulling, tot volmaking van „ uw geluk, in tijd en eeuwigheid, nodig zijn." Volgens dit begrip, heeft men niet nodig, eene tusschenreden, vs. 2-4. te verönderstellen.

Dan hoe men ook de woorden moge invullen, zo veel is zeker, dat des Apostels bedoeling zy, om den Christenen te Ephesen onder het oog te brengen, dat zy, die Heidenen waren van oorsprong, dezelvde genadeweldaden, als zy, die Joden waren van geboorte, deelächtig geworden waren.

Op dat nu de gelovigen, uit de Heidenen, de uitnemende grootheid en waerdy van deze genadeweldaden recht begrijpen zouden, herïnnert hy hun den rampzaligen toestand, in welken zy, van natuure, verkeert hadden. Zy waren *dood, door de misdaden en zonden.* — Het griekfche woord, door *dood* vertaeld, wordt door den Apostel, voorâl Rom. VI en VII. meermalen gebruikt, van iemand, die aen den dood onderworpen, of ter dood veröordeeld is. Volgens deze beteekenis, zouden de bekeerde heidenen te Ephesen hier beschreven worden, als zulken, die, van wegen hunne misdaden en zonden, de straf des doods verdiënt hebben; even als 'er vs. 3, van de gelovige Joden, gezegd wordt,

dat zy, van natuure, kinders des toorns waren. Maer vs. 5. worden de doden door de misdaden gezegt, *levendig gemaekt* te zijn, met CHRISTUS. Waren nu hier de *doden* zulken, die den dood verdient hebben en aen den dood onderworpen zijn, dan zou het *levendig maken met* CHRISTUS, uit kracht van tegenstelling, de ontheffing van de doodstraf, en de herstelling in het recht ten leven moeten aenduiden. Dan dit strookt, noch met de beteekenis van die spreekwijs, noch met het verband van zaken.

De gewone opvatting is daerom zeer gegrond, dat hier, door de *doden*, zulken bedoeld worden, die geestelyk dood zijn, en even onvermogende, om zich, in eenige betrekking, den HEERE welbehaeglyk, te gedragen, als een doode is, om zich te bewegen, of iets te verrichten. Door de benaming immers van *dood* wordt, in de Heilige Schrivt, zeer gemeenzaem een staet van de uiterste rampzaligheid aengeduid, zo als een zondaer, niet alleen aen de welverdiende straffen, onderworpen, maer ook ten eenemael onmachtig is, om zich de Goddelyke gunst, op eenigerlei wijs, te verwerven, (vergel. Rom. VIII: 6.) In dezen zin waren ook de Christenen te Ephesen, uit de Heidenen, voor hunne bekeering, dood geweest, *door de misdaden en de zonden.* Men denke, aen allerlei zoorten van zedelyk kwaed. Trouwens, waer de zonde heerscht, is eene beroving van het geestelyk leven.

2. (*b*) In welcke misdaden en zonden, gy eertijts, voor uwe bekeering, toen gy nog blinde Heidenen waert, met vermaek, gewandelt hebt, zoekende uw genoegen, in het bedrijven van allerlei grouwelen, nae de eeuwe deser werelt, gelijk waereldsgezinde menschen, in dezen tijd van diep verderv, gewoon zijn, naer hunne bose lusten, te leven, nae den (*c*) oversten der macht des luchts, des geests die nu werckt in de kinderen der ongehoorsaemheyt, zijnde rampzalige slaven der zonde, der waereld, en des Satans.

Na

(*b*) 1 Cor. 6: 11. Coloss. 3: 7. Tit. 3: 3. (*c*) Joh. 12: 31. ende 14: 30. ende 16: 11. Ephes. 6: 12.

Na den overſten der macht des luchts, des geestes, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaemheid. — De zaek zal eenigermaten duidelyker worden, wanneer men de woorden dus vertaelt: *naer den machtigen beheerſcher der lucht, namelyk van dien geest, die nu nog werkt, in de kinderen der ongehoorzaemheid* of *des ongeloovs.* — Het verſtaet zich van zelvs, dat *kinders der ongehoorzaemheid* of *des ongeloovs* zijn, ongelovige menſchen, die weigeren, om het Euangelie, hoe duidelyk het hun ook gepredikt worde, te gehoorzamen en gelovig aen te nemen. — Maer wie is de *machtige beheerſcher der lucht*, of de Vorst, die in de lucht heerscht? De *lucht*, in zich zelven een duister lichaem, wordt, by de Griekſche Schrijveren, zeer dikwijls voor de duisternis genomen. Nu is de duivel de machtige beheerſcher der duisternis; een zeer bekend zinbeeld van onkunde, bygeloov, en allerlei boosheid, (verg. Col. I: 13.) Hy wordt nader beſchreven, als *de geest, die nu nog*, ter dezer tijd, *werkt*, en door zijne verborgene invloeden, heerscht, in de ongelovigen, om hen van het Euangelie afkeerig te houden, en tot allerlei boosheid aen te ſporen, (vergel. 2 Cor. IV: 3, 4)

De bekeerde Heidenen te Epheſen wandelden voorheen, in allerlei grouwelen, *naer*, dat is, naer den wil van dien bozen geest, die de ongelovigen nu nog, van het Euangelie, afkeerig maekte.

3. Onder dewelcke kinderen der ongehoorzaemheid, oock wy, gelovigen uit de Joden, en wel wy alle, niemand uitgezonderd, eertijts, voor onze bekeering, toen wy het Euangelie nog niet geloovden, verkeert en geleevt hebben in de breidelofe opvolging van de begeerlickheden onſes verdorvenen vleeſchs, doende den wille des vleeſchs ende de begeerte van ons verdorven grondbeginſel. Wy volgden het voorſchrivt der onreine gedachten en overleggingen, waer door wy opzettelyk allerlei boosheid uitdachten, ende wy, ſchoon, boven andere volken, zonderling bevoorrecht, waren van nature kinderen des toorns, gelijck oock de andere menſchen.

Van natuure is, volgens de gewone beteekenis van het

Griekſche woord, *in dien ſtaet, in welken wy geboren zijn.* De Apostel wil zeggen: „ wy Joden van oorſprong, hoe „ zeer wy ons beroemen, op onze afkomst, uit ABRAHAM, „ *waren van natuure*, in dien ſtaet, waer in wy geboren „ zijn, of in dien ſtaet, waer in wy voorheen, overéén- „ komſtig onze natuurlyke en aengeborene geäertheid, leev- „ den, *wy waren kinders des toorns*, dat is, voorwerpen van „ Gods toorn, en ſtrafwaerdig voor God, *gelijk ook de an-* „ *dere* menſchen, zo wel als de Heidenen."

De Joden waren derhalven, in hunne natuurlyke geäertheid, niet beter dan de Heidenen. Naer hunne trotſche verbeelding, beſchouwden zy de Heidenen, als onreinen van geboorte, maer zy waren den Heidenen, ten aenzien van hunne oorſprongelyke zedelyke geſteldheid, volkomen gelijk; *zy waren van natuure kinderen des toorns, gelijk ook de anderen.*

b. Hier op volgt eene beſchrijving van den uitnemenden gelukſtaet, tot welken de Christenen te Epheſen, beide uit Joden en Heidenen, door Gods ontfermende lievde in CHRISTUS, *waren overgebracht, als mede van de wijs, op welke zy dit heil waren deelächtig geworden, vs.* 4-10.

a. Eerst vertoont de Apostel het onbegrijpelyke der Goddelyke ontferming jegens hen, vs. 4, 5.

1. *De zaek zelve vinden wy vs.* 4, 5ᵃ.

2. *De Apostel voegt 'er eene tusſchenrede by, vs.* 5ᵇ.

4. Maer Godt die rijck is in barmhertigheyt, en zijn teder medelijden, met ellendigen, allerkenbaerst openbaer maekt, heeft ons geenszins, naer onze verdiensten, behandelt; dan had Hy zich, in onzer aller verderv, rechtvaerdig kunnen verheerlyken; maer door (of *uit*) ſijne groote en onnadenkelyke liefde daer mede hy ons reeds van eeuwigheid, lief gehadt heeft,

5. Oock doe wy doot waren door de miſdaden, geheel onvermogende, om zijne gunst te verwerven, (*d*) heeft de

(*d*) Rom. 6: 8. ende 8: 11. Col. 3: 1, 2.

de Vader der barmhartigheid [*ons*] levendigh gemaeckt met Christo; door CHRISTUS uit de doden op te wekken, heeft Hy Hem in het recht gestelt, om ons het beginsel van een nieuw en geestelyk leven mede te deelen; ja, daer CHRISTUS, als Borg in onze plaets, gestorven en opgewekt is, zo zijn wy ook, toen Hy werd opgewekt, met Hem levendig gemaekt. ((*e*) Uyt genade zijt gy, bekeerde Heidenen, saligh geworden;) gy hebt, door het geloov, deel aen alle de heilgoederen, welken CHRISTUS verworven heeft; daer door zijt gy reeds aenvangelyk zalig, en het gene nog aen uw geluk ontbreekt, zal in de eeuwigheid, voltooid worden. Dit alles hebt gy geheel en alleen, aen Gods vrymachtige en ontfermende genade, te danken.

De Apostel overwegende, hoedanig de Christenen van natuure waren, en welk een onschatbaer geluk zy nu waren deelächtig geworden, werd zijn gemoed zodanig met verwondering vervuld, over het vrymachtige der Goddelyke genade, dat hy, als in eene aenbiddende verrukking, tusschen beide uitriep: *uit genade zijt gy zalig geworden.* Eene tusschenreden, welke recht geschikt was, om den Ephesischen Christenen in te scherpen, dat zy alles, alleen aen Gods genade, te danken hadden.

b. Daer na beschrijvt de Apostel den uitnemenden gelukstaet der Ephesische Christenen meer byzonder, vs. 6-10.

1. *Hy teekent het heil, het welk zy deelächtig geworden waren, vs. 6.*
2. *Hy spreekt van het oogmerk, het welk God daer in bedoelde, vs. 7.*
3. *Hy wijst de bronwel aen, waer uit dit heil voortvloeide, vs. 8, 9.*
4. *Hy leert hen, hoe zy, aen deze genade, moesten beäntwoorden, vs. 10.*

6. Ende heeft [*ons*] mede opgeweckt, ende heeft [*ons*] mede-gesett in den hemel in Christo

(*e*) Hand. 15: 11. Tit. 3: 5.

Jesu. Te weten God de Vader heeft den gezegenden Verlosser, ten onlochenbare bewijze, dat Hy, in zijne voldoening, volkomen berustte, uit de doden opgewekt, en in den hemel onnadenkelyk verheerlykt. Nu heeft CHRISTUS ons, die in Hem geloven, het zy Joden het zy Heidenen van oorsprong, zô wel in zijne opwekking en verheerlyking, als in zijn lijden en sterven, vertegenwoordigt. Derhalven is de opwekking van den Verlosser, als ons hoofd, een onwraekbaer bewijs, dat wy in Hem, als onzen Borg, den dood overwonnen hebben, en, ter verkrijging van eene volkomene gelukzaligheid, door zijne kracht, zullen opgewekt worden; even zo is ook zijne hemelvaert voor ons een onderpand, dat wy eens zijn zullen, daer Hy is, om Hem, in zijne heerlykheid, elk naer zijne mate, gelykformig te worden. (Vergel. Rom. VI. 1 Cor. XV.) Al dit heil heeft God ons aenvangelyk geschonken, om het namaels volkomen te genieten;

7. Op dat hy soude betoonen, en in het allerklaerst daglicht stellen, in alle volgende tijden, zo in deze, als in de toekomende eeuwen, den uytnemenden rijckdom sijner onnadenkelyke genade, door de goedertierenheyt en zijne ontfermende lievde, over ons, zo bekeerde Heidenen, als gelovige Joden, in en *door* Christo Jesu. In het zaligen van zondaren openbaert zich het alles overklimmende van Gods vrymachtige genade, en ontfermende lievde, op eene wijs, waer over wy ons, met aenbidding en dankzegging, nooit genoeg verwonderen kunnen. Dit moet elk erkennen, die den rampzaligen ellendestaet, in welken alle menschen van natuure gedompeld liggen, in aenmerking neemt.

8. Ontfermende genade is de bron van al dat heil, het welk ook de gelovige Heidenen deelächtig worden. Want uyt vrymachtige genade, en ontfermende liefde, zijt gy, die Heidenen waert van oorsprong, reeds aenvangelyk in hoop saligh geworden. Dit is geschied, door middel van het geloove, waer door gy de verdiensten van den Heiland voor u zelven hebt aengenomen; ende zelvs is dat geloov nog niet eens een werk van uwe eigene handen; het

is niet uyt u: (*f*) het is Godts gave, die u, door almachtige en herfcheppende genadekracht, tot dat geloov, heeft moeten bewerken, (vergel. Kap. I: 19, 20.

9. Niet uyt de wercken, zijt gy zalig geworden. Eigene verdiensten, van welken aert ook, komen hier geheel niet in aenmerking. Het is alleen en geheel genade; (*g*) op dat niemant en roeme. Liever zo DAT *niemand*, de gelovige Jood zo min, als de bekeerde Heiden, roemen kunne.

Dit ftuk dringt de Apostel, op eene zeer vernuftige wijs, nader aen, zo dat hy alle aenleiding wechneemt, om, van deze leer der genade, misbruik te maken, door tevens aen te wijzen, hoe deze leer hen, ter betrachting van deugd en Godsvrucht, moest aenfporen.

10. Want wy gelovigen, beiden uit Joden en Heidenen, zijn fijn maeckfel, ten aenzien der verändering van ons gemoeds beftaen, geneigdheden, en werkzaemheden. In die betrekking, zijn wy nieuwe fchepfelen geworden. Deze gezegende verändering hebben wy, alleen aen Gods levendigmakende en herfcheppende genade, te danken. Daer toe was gene mindere werking van het Goddelyk Alvermogen nodig, dan 'er vereïscht werd, om de waereld te fcheppen. In zo ver zijn wy het maekfel van Gods handen, (*h*) gefchapen in Chrifto Jefu, die al dat heil voor ons verworven heeft. God heeft ons, als op nieuws, gefchapen, tot goede wercken, op dat wy, uit dat vernieuwde grondbeginfel, door het betrachten van Euangelifche Godsvrucht, overéénkomftig zijnen wil, tot zijne heerlykheid leven zouden; welcke goede werken Godt voorbereydt, beftemt, en bevolen heeft, op dat wy allerlei deugden betrachten, en in defelve, by aenhoudenheid met blijdfchap, fouden wandelen.

(*f*) Matth. 16: 17. Ephef. 1: 17. (*g*) Rom. 3: 27. 1 Cor. 1: 29.
(*h*) 2 Cor. 5: 17. Ephef. 1: 4. ende 4: 24. Tit. 2: 14.

C. De Apostel bepaelt zich nader, tot die genadeweldaden, welke, aen de bekeerde Heidenen, in het byzonder, geschonken waren, vs. 11-22.

α. Hy herinnert de bekeerde Heidenen den rampzaligen toestand, in welken zy voorheen verkeert hadden, vs. 11, 12.

11. Daerom, vermits gy bekeerde Heidenen, even als de gelovige Joden, uit enkele genade zalig geworden, en uit dien hoofde op het sterkst verplicht zijt, om, ten blijke van hartelyke dankbaerheid, in goede werken te wandelen; *daerom* gedenckt, herïnnert u geduurig, en brengt het u telkens levendig voor den geest, dat gy die eertijts blinde Heydenen waert in het vleesch of naer uwe afkomst, ende die by verächting, Voorhuyt genaemt wiert van de gene die genaemt zijn Besnijdenisse in het vleesch, die met handen geschiet, voor zo ver gy by de Joden, die zich, op de uitwendige besnijdenis, verhovaerdigden, als onreine menschen wordt aengemerkt. Herïnnert u geduurig,

12. Dat gy in dien tijt waert sonder Christo, zonder kennis aen, of eenige betrekking op den Verlosser; vervreemt van het burgerschap Israëls, verstoken van alle die voorrechten, met welken de Israëllers, onder de Godsregeering der oude huishouding, verwaerdigd werden; ende vreemdelingen (*i*) van de verbonden der belofte, geheel onkundig van die grote en bemoedigende belovten, ter vervulling van welke de God der waerheid zich aen Israël plechtig verbonden had; geen hope hebbende, voor het toekomend leven; ende zelvs sonder kennis van den eenigen en waren Godt in de werelt.

(*i*) Rom. 9: 4.

β. De

B. De Apostel beschrijvt den uitnemenden gelukstaet, tot welken de Ephesische Christenen uit de Heidenen, niet minder dan de gelovige Joden, verheven waren, vs. 13-22.

a. In het gemeen, vs. 13.

13. Maer nu zijt gy in Christo Jesu; voor zo ver gy Hem, door het geloov, hebt aengenomen, zijt gy met Hem vereënigd, en leden van dat geestelyk lichaem, waer van Hy het hoofd is. Immers gy die eertijts verre waert van God, geheel vervreemd van zijne gunst, en onkundig van de middelen, om dezelve te erlangen, zijt nu naeby geworden, zo dat gy nu eenen vryen en geopenden toegang hebt, tot God en zijne zalige gunst. Dit onschatbaer voorrecht is u verworven, door het bloet Christi, door zijne volmaekte gehoorzaemheid, welke Hy, by het storten van zijn bloed aen het kruis, allerbyzonderst geopenbaert heeft.

b. De Apostel breidt dit wichtig stuk, in de byzonderheden, nader uit, vs. 14-22.

α. CHRISTUS *heeft alle gelovigen, zo wel uit de Heidenen, als uit de Joden, tot een lichaem vereënigt, vs. 14-16.*

14. (*k*) Want de gezegende Verlosser is het, aen welken wy alles te danken hebben. Immers hy is onse vrede, die dese beyde één gemaeckt heeft, ende den middelmuer des afscheydsels gebroken hebbende.

CHRISTUS *is onze vrede.* Dit zegt, volgens de meest gewone opvatting, „ CHRISTUS is de bewerker van onzen „ vrede; Hy is de oorzaek, dat wy Joden en Heidenen, „ die eertijds in vyandschap leevden, met elkanderen bevre„ digd zijn." Dan, daer deze uitspraek, in een onmiddelyk verband, staet, met de vorige woorden vs. 13, schijnt

(*k*) Jes. 9: 5. Mich. 5: 4. Joh. 16: 33. Hand. 10: 36. Rom. 5: 1. Coloss. 1: 20.

ons de Apostel het oog te hebben, op den vrede met God, als de bron van alle heil en zaligheid. Immers dan behelst deze uitspraek een bewijs, dat de Ephesische Christenen, daer zy eertijds verre waren, nu naby geworden waren, door het bloed van CHRISTUS. (Zie vs. 13.) Volgens dit begrip, is de zin deze: „ gy bekeerde Heidenen, „ die eertijds van de Goddelyke gunst waert uitgesloten, „ hebt nu eenen vryen toegang, tot God en zijne zalige „ gunst; dit grote voorrecht hebt gy te danken, aen het „ bloed van den Verlosser: *want Hy is onze vrede*, Hy is „ het, die, door zijne Borgtochtelyke gehoorzaemheid, de „ verzoening en den vrede met God, voor ons, zo wel „ bekeerde Heidenen, als gelovige Joden, verworven „ heeft."

Van deze verzoening en vrede met God, is dit het onmiddelyk gevolg, dat Hy *deze beide een gemaekt hebbe.* Trouwens, hebben de gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, de verzoening en den vrede met God, dan moeten zy ook te zamen maer eene Godsdienstige Maetschappy uitmaken, en, door den band van geloov en lievde vereênigd, maer één lichaem zijn, waer van CHRISTUS het hoofd is.

CHRISTUS heeft ook *den middelmuur des afscheidsels*, waer door Joden en Heidenen van elkanderen afgescheiden waren, *gebroken.* De toespeling schijnt te zijn, op den middelmuur, door welken het voorhov der Joden, van dat der Heidenen, in den Tempel, was afgescheiden. Het zegt, met één woord, dat CHRISTUS de aenleiding en oorzaken, waer door de Joden eertijds van de Heidenen waren afgescheiden, ten eenemael heeft doen ophouden. — Dit stuk verklaert de Apostel nader, vs. 15, 16. Den middelmuur des afscheidsels gesloopt hebbende,

15. Heeft hy, die de oorzaek is van onzen vrede met God, de vyantschap en den afkeer, welken Joden en Heidenen eertijds van elkanderen hadden, in sijn vleesch, door het opöfferen van zijn lichaem aen het kruis, te niete gemaeckt, [*namelick*] de wet der geboden in insettingen [*bestaende*]: op dat hy die twee soude in

hem-

hemſelven tot éénen nieuwen menſche ſcheppen, vrede makende:

De vyandſchap, tusſchen Joden en Heidenen, werdt veröorzaekt, door *de Wet der geboden, in Inzettingen beſtaende.* Om nader aen te wijzen, welk eene *Wet der geboden* hy bedoelde, voegt hy 'er by, *in Inzettingen beſtaende.* Hy heeft het oog, niet op de zedelyke, maer op de ſchaduwächtige Wet, welke *Inzettingen* en willekeurige plechtigheden voorſchreev. — Door deze Wet der willekeurige geboden, had God de Israëllers, als een afgezonderd volk, van alle andere Natiën onderſcheiden; en dat om zeer gewichtige redenen; op dat namelyk de ware Godsdienst, onder dat volk, bewaerd, — en het zelve, tot de komst van den MESSIAS, zoude voorbereid worden. Maer, welke gewichtige oogmerken God daerin bedoelen mogt, veröorzaekte evenwel dezelve Wet eene vyandſchap, tusſchen Joden en Heidenen; welke, zo lang die Wet in ſtand bleev, geduurig werdt gaende gehouden. De Joden beſchouwden de Heidenen, uit hoofde van deze afzondering, als onreine en verfoeijelyke zondaren, die, van de Goddelyke gunst, voor altoos waren uitgeſloten, en de Heidenen, van hunnen kant, merkten de Joden aen, als geſlagene vyanden van het ganſche menſchelyk geſlacht. Maer deze vyandſchap heeft, hy *in zijn vleesch*, dat is, door het opöfferen van zijn lichaem aen het kruis, *te niete gedaen.* Te weten, CHRISTUS en zijn verzoenende kruisdood, was het luisterrijk tegenbeeld van alle de ſchaduwächtige plechtigheden. Wanneer Hy derhalven alles werkelyk vervult had, wat de ſchaduwächtige plechtigheden afbeeldden, moest de Wet der geboden in willekeurige Inzettingen beſtaende, van zelvs hare kracht verliezen, en afgeſchaft worden. Was nu de ſchaduwächtige Wet, welke den afkeer tusſchen Joden en Heidenen veröorzaekte, afgeſchaft, dan was ook die vyandſchap even daer door te niet gedaen.

Het gewichtig oogmerk was, *op dat* CHRISTUS *die twee zoude in zich zelven tot éénen nieuwen mensch ſcheppen, vrede makende.* — Door eenen *nieuwen mensch*, kan men hier eene nieuwe Godsdienſtige Maetſchappy, verſtaen, zo dat alle de

leden, beide uit Joden en Heidenen, als in éénen perfoon vereënigd, dezelvde voorfchrivten, naer de Wet van het Euangelie, zouden opvolgen. Althans het is zeer bekend, dat zulk eene Maetfchappy meermalen, onder het zinneprent van eenen mensch, voorkome. Dan het fchijnt ons, met den fpreektrant van den Apostel, meer overëen te komen, dezen *nieuwen mensch* op te vatten, van de geestelyke vereëeniging der gelovigen, zo uit de Joden als uit de Heidenen, die te zamen eenen geestelyken mensch uitmaken, en leden zijn van het zelvde lichaem; die, door het zelvde hoofd geregeerd, door denzelvden geest bezield, en naer dezelvde wetten, beftuurd worden.

„ CHRISTUS dan, *heeft in zijn vleesch*, door de offerände „ van zijn lichaem, *de vyandfchap te niet gedaen*, *op dat Hy* „ *die twee*, Joden en Heidenen, die voorheen van elkande- „ ren zo zeer afkeerig waren, *in zich zelven*, als beider „ Middelaer en Vertegenwoordigend hoofd, *tot eenen nieuwen* „ *mensch fcheppen*, tot één en het zelvde geestelyk lichaem, „ waer van Hy het hoofd is, hen als herfcheppen *zoude*, „ door niet alleen de oorzaken der verwijdering wech te „ nemen, maer ook door het *maken* van eenen beftendigen „ *vrede*, als eenen onverbreekbaren band van vereëeniging."

16. Ende CHRISTUS heeft de vyandfchap in zijn vleesch te niet gedaen, al verder [*op dat*] hy die beyde Joden en Heidenen, die voorheen in vyandfchap leevden, met Godt foude in één geestelyk lichaem vereënigd zijnde, verfoenen door den dood, welken Hy aen het kruyce ondergaen heeft. Trouwens, toen Hy, als Borg van zondaren, aen het kruis geftorven is, heeft Hy ook de vyandfchap tusfchen God en menfchen, welke haren grond had in de zonden, volkomen en voor altoos wechgenomen. Zo doende heeft Hy ons, met God, verzoent, de gemelde vyantfchap aen het felve kruis, geheel te niet gedaen, en als het ware gedoodt hebbende.

δ. Deze vereeniging der gelovigen uit Joden en Heidenen, tot één lichaem, heeft ten gevolge, dat alle onderscheid is wechgenomen, en dat de bekeerde Heidenen, met de gelovige Joden, in dezelvde heilgoederen gemeenschappelyk deelen, vs. 17-22.

1. Alle onderscheid, van volk en volk, is nu wechgenomen, vs. 17, 18.

17. (*l*) Ende CHRISTUS heeft ook de blymaer van dezen vrede, onder alle volken, laten bekend maken: want, door zijne Gezanten en Euangeliedienaers, tot de volken komende, heeft hy door het Euangelium vrede, allerlei heil en zaligheid, verkondigt u bekeerde Heidenen, die eertijds verre waert van God en zijne zalige gunst, (verg. vs. 13,) ende dien die naeby waren, den Joden namelyk, die tot dat volk behoorden, het welk den waren God kende, en van Hem zonderling begunstigd werd. Het heil, door CHRISTUS verworven, wordt nu door het Euangelie, zo wel den Heidenen als den Joden, verkondigd; ten blijke, dat alle onderscheid, tusschen volk en volk, ten eenemael is wechgenomen.

18. (*m*) Want (liever *Derhalven*,) door hem hebben wy, die geloven, beyde Joden en Heidenen, den vryen en geöpenden toegangh tot God, door éénen en denzelvden Geest, welken wy beiden, als eenen Geest des levens en des geloovs, ontvangen hebben. Op de leiding en bestuuring van dien Geest, hebben wy vrymoedigheid, om, met onze gebeden en geloovswerkzaemheden, vertrouwelyk te naderen tot den God der lievde, als tot eenen verzoenden Vader: verzekerd zijnde, dat Hy ons alles geven zal, wat wy, overëenkomstig het Euangelie, biddende begeeren. Ook in dit opzicht, is geen onderscheid meer, tusschen volk en volk. Alles komt hier aen op het geloov, werkzaem in de lievde.

(*l*) Jes. 57: 19. Ephes. 3: 12. (*m*) Joh. 10: 9. ende 14: 6. Rom. 5: 2. Ephes. 3: 12. Hebr. 10: 19.

2. De bekeerde Heidenen hebben, met de gelovige Joden, gemeenschappelyk deel aen dezelvde heilgoederen, vs. 19-22.
—. De zaek wordt in het gemeen voorgesteld, vs. 19, en
— —. In de byzonderheden nader uitgebreid, vs. 20-22.

19. So en zijt gy dan niet meer vreemdelingen ende bywooners, maer medeburgers der heyligen, ende (n) huysgenooten Godts:

Gy zijt niet meer vreemdelingen en bywoners. — *Vreemdelingen* zijn, in tegenstelling van de burgeren, de zodanigen, die zich voor eenigen tijd, in eene Stad ophouden; maer, van de rechten en voorrechten der burgeren, verstoken zijn. *Bywoners* zijn gasten, die voor eenigen tijd in een huis verkeeren, maer 'er niet toe behoren, en derhalven ook ook geen deel hebben, aen de goederen van dat huis. — Zulke *vreemdelingen en bywoners*, waren de gelovige Heidenen te Ephesen, voor hunne bekeering. Wanneer zy oudtijds den God van Israël, voor den waren God, erkenden, werden zy slechts beschouwd als vreemdelingen en bywoners, en hun werd niet meer toegelaten, dan in het voorhov der Heidenen aen te bidden. Maer, onder den dag der vervulling, is deze vernederende onderscheiding geheel en al wechgenomen. — *Nu zijn zy medeburgers der heiligen*, die, tot den dienst van den waren God, zijn afgezonderd, *en huisgenoten van God.* Zy zijn medeleden van dat zelve geestelyk lichaem, waer toe alle de heiligen behoren, en gezamentlyk, met de gelovige Joden, kinders van God, die deelen in alle de voorrechten van 's Heeren huis.

Deze stelling leidt de Apostel, by wijs van een besluit, uit het vorige af. — Trouwens, had de eeuwig gezegende Verlosser, na het te weeg brengen van de verzoening, zo wel den Heidenen als den Joden, door het Euangelie, vrede laten verkondigen, (vergel. vs. 17,) en hadden zy beiden, door denzelvden Geest, den vertrouwelyken toegang tot God, als tot eenen verzoenden Vader; dan konden de be-

(n) Gal. 6: 10.

bekeerde Heidenen ook niet, als vreemdelingen en bywoners, worden aengemerkt.

De Apostel heldert de zaek nader op, door aen te merken, dat alle gelovigen te zamen als eenen geestelijken Tempel uitmaken, en dat gevolgelyk de Christenen uit de Joden niets voorüit hebben, boven de Heidenen, naerdien zy elk het hunne, tot voltooijing van Gods geestelyk huis, toebrengen.

Alle gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, zijn

20. (*o*) Gebouwt (*p*) op het fondament der Apoſtelen ende Propheten; zy hebben alle éénen en denzelven grondſlag, de leer namelyk der Apostelen en Propheten, Gods onmiddelyke Gezanten, onder de oude en nieuwe huishouding, is het eenige, maer ook het onwankelbare fondament, waer op hun geloov en hunne hoop gevestigd is. Op dezen grondſlag, worden zy, als levendige ſtenen, tot eenen geestelijken Tempel, opgebouwd, (*q*) waer van Jeſus Chriſtus is de uyterſte hoeckſteen:

Een *hoekſteen* dient, om het gebouw daer op veilig te doen rusten, en deszelvs muuren, als door eenen onverbreekbaren band, zamen te vereënigen. Zodanig nu is JESUS CHRISTUS. — Men kan dit tweezins opvatten. Of ten aenzien van die leer, dat JESUS is de CHRISTUS, de MESSIAS; in de gelovige erkentenis en omhelzing van deze hoofdwaerheid, welke de Apostelen, in overëenſtemming met de Propheten, hebben voorgedragen, vindt elk Christen zijne voornaemſte ſterkte; deze vereënigt ook de harten van alle gelovigen, die daer in overëenſtemmen, zonder onderſcheid van Jood of Heiden. Of met betrekking, tot den perſoon van den Verlosſer, voor zo ver alle Christenen met Hem, op welken de hoop van hunne zaligheid alleen gevestigd is, door het geloov vereënigd, en, in Hem, door den band der lievde, onderling ten nauwſten verbonden zijn. — Dit laetſte ſchijnt de Apostel, blijkens het gene hy vervolgens zegt, voornamelyk te bedoelen.

(*o*) 1 Cor. 3: 9, 10. (*p*) Jeſ. 28: 16. Matth. 16: 18. 1 Cor. 3: 10, 11. Openb. 21: 14. (*q*) 1 Petr. 2: 4.

21. (*r*) Op welcken JESUS CHRISTUS, aengemerkt als den uiterſten hoekſteen, het geheel gebouw der Gemeente, beſtaende beide uit Joden en Heidenen, bequamelick en volgens eene goede bouwörde, zo onderling met elkanderen, als te zamen met CHRISTUS, t'ſamengevoegt zijnde, dagelyks opwaſt en gedurig wordt opgetrokken; zo door nieuw bekeerden, die, als levendige ſteenen, tot dit geestelyk gebouw worden toegevoegd, als door de verdere volmáking van hen, die reeds zijn toegebracht; zo dat dit geestelyk gebouw allengskens opwast, (*s*) tot eenen heyligen Tempel in den Heere, waer in God, op eene byzondere wijs, tegenwoordig is.

Een heiligen Tempel in den Heere. Er wordt gezinſpeeld, op den Tabernakel, of den Tempel van SALOMO, welken de HEER, by deszelvs plechtige inwijding, zichtbaer bewoonde, en met eene wolk, tot een teken van zijne byzondere tegenwoordigheid, vervulde, zo dat het volk, als het ware, *in den Heer* ſtondt.

22. Op welcken JESUS CHRISTUS, aengemerkt als den uiterſten hoekſteen, oock gy bekeerde Heidenen, zo wel als de gelovige Joden, mede-gebouwt wort tot een woonſtede Godts. Uwe toevoeging dient mede, tot geloov en volmaking van dien geestelyken Tempel, die, als eene woning en verblijvplaets van den Allerhoogſten, in den Geeſt moet beſchouwd worden, voor zo ver de HEER, in de Gemeente, woont door zijnen Geest.

Voor den Joden was niets dierbarer en eerwaerdiger, dan de Tempel te Jeruſalem, waer in God, op eene byzondere wijs, tegenwoordig was. Maer PAULUS leert, dat ook de bekeerde Heidenen, als levendige ſteenen, tot den geestelijken Tempel, behoorden. Derhalven konden de Christenen te Epheſen, uit de Heidenen, zich verzekerd houden, dat zy nu, met de gelovige Joden, aen dezelvde heilgoederen deel hadden, als mede dat de HEER hen, als zijne woonſtede, bewaren, beveiligen, en verheerlijken zoude.

(*r*) Eph. 4: 16. (*s*) 1 Cor. 6: 19. 2 Cor. 6: 16.

HET III. KAPITTEL.

B. *De Apostel doet eene krachtige heilbede voor de Christenen te Ephesen, dat zy, in de genade, welke hun bewezen was, mogten bevestigd worden, Kap. III.*

ALles, wat wy vs. 2-13 vinden, behelst, onzes erächtens, eene tusfchenrede. Zulke uitvoerige uitweidingen, zijn den Apostel niet ongewoon. Wy hebben 'er reeds meermalen ontmoet, byzonder in den Briev aen de Romeinen. Volgens dit begrip hervat de Apostel vs. 14, den draed van zijn voorftel vs. 1, die, met vs. 2, wordt afgebroken. — De Apostel bericht vs. 1, dat hy ernftig bad, voor de Ephefifche Christenen, en vs. 14-21. geevt hy den inhoud van zijn gebed meer byzonder op. — Op dien grond moet het woord *bid*, ter aenvulling van den zin, vs. 1 worden ingelascht.

Wy onderfcheiden daerom in dit IIIde Kapittel, drie hoofdbyzonderheden.

A. Verklaert de Apostel dat hy ernftige gebeden deedt, voor het heil der Ephefifche Christenen, vs. 1.

B. Daer na fpreekt hy, by wijs van tusfchenrede, over zijne roeping tot het Apostelämbt, om de verborgenheid der vereëniging van Joden en Heidenen, door het Euangelie, bekend te maken, vs. 2-13.

C. Eindelyk geevt hy den inhoud van zijne krachtige heilbede op, vs. 14-21.

1. Om defe oorfake, uit aenmerking, dat CHRISTUS alle gelovigen, zo wel uit de Heidenen als uit de Joden, tot één lichaem verënigd heeft, en zy allen gemeenfchappelyk deel hebben, aen dezelvde genade weldaden, Kap. II: 13-22; uit deze aenmerking, [*bcn*] (liever BID) ick Pau-

lus, (*a*) de Apostel der Heidenen, die thans te Rome gevangen ben, om de prediking van het Euangelie Christi Jesu, voor u, gelovige Ephesiërs, byzonder, die gy Heynen zijt van oorsprong, dat gy in de genade, moogt bevestigd, in het geloov versterkt, en in de lievde geworteld worden. (vergel. vs. 16-19.)

D. Hier volgt eene uitvoerige tusschenrede, vs. 2-13. De Apostel geevt daer in de reden op, waerom hy zo byzonder badt, voor de Christenen uit de Heidenen; om dat hy namelyk geroepen was, om het Euangelie, voornamelyk onder de Heidenen, te prediken.

PAULUS was daerom vooräl, by de Joden, in haet gekomen, om dat hy het Euangelie, onder de Heidenen, predikte. Ook had een Heidensche inwoner van Ephesen, schoon zonder zijn toedoen, aenleiding gegeven, tot de gevangenis van den Apostel. Hy had namelyk, met TROPHIMUS, eenen Ephesiër, door Jerusalem gewandelt, en de ongelovige Joden meenden, dat hy dezen heiden in den Tempel gebracht had. Hier uit was een geweldige oploop ontstaen, en deze had den weg gebaent, dat PAULUS in boeien geraekte, en vervolgens naer Rome gevangelyk werdt opgezonden, (verg. Hand. XXI: 29.)

Uit deze aenmerkingen kan men opmaken, waerom PAULUS melding maekt van zijne gevangenis vs. 1, als mede van zijne roeping, om het Euangelie, byzonder onder de Heinen, te verkondigen, vs. 2-13.

α. De zaek zelve, dat des Apostels zending, byzonder aen de Heidenen, hieldt, was den Ephesischen Christenen genoeg bekend, vs. 2-4. Dit wisten zy:

a. Zo uit het mondeling bericht van den Apostel, vs. 2, 3ᵃ.

b. Als uit zijne schrivtelyke herinnering, vs. 3ᵇ, 4.

2. Indien gy maer gehoort hebt van de bedeelinge

(*a*) Hand. 21: 33. Ephes. 4: 1. Phil. 1: 7, 13, 14, 16. Coloss. 4: 3. 2 Tim. 1: 8. Philem. vs. 1.

ge (*b*) der genade Godts, (*c*) die my gegeven is aen u:

Volgens onze vertaling, ſtelt het de Apostel twijffelächtig voor, of de Epheſiërs wel immer gehoord hadden, van zijne roeping, om het Euangelie, byzonder onder de Heidenen, te verkondigen; *indien gy maer gehoort hebt*, enz. Maer dit kan zekerlyk de mening niet zijn. Hy zelvs had, drie jaren lang, te Epheſen gepredikt, en zou hy dan niet verklaert hebben, dat het Euangelie der voorhuit byzonder aen hem, boven de andere Apostelen, was aenbevolen? — Dan, alle zwarigheid zal op éénmael verdwijnen, wanneer men de woorden ſtellig vertaelt. *Gy hebt toch wel gehoort.*

Door de *bedeeling der genade Gods, die hem gegeven was*, verſtaet PAULUS het Apostelämbt, het welk God hem, uit eene byzondere gunst, had opgedragen, om de genade, door CHRISTUS verworven, door het Euangelie te verkondigen, en als het ware uit te deelen. — Het is dan, als of de Apostel dus redeneerde: „ Gy hebt toch, uit mijn „ mondeling bericht, toen ik onder ulieden verkeerde, wel „ gehoort, en deze zaek kan u niet onbekend zijn, dat God, „ my onwaerdigen, de uitnemende gunst bewezen heeft van „ my te roepen, om de genade weldaden, welke CHRISTUS „ verworven heeft, byzonder onder ulieden, die zondaers „ zijn uit de Heidenen, te verkondigen en als het ware uit „ te deelen."

3. Dat hy my (*d*) door eene onmiddelyke openbaringe heeft bekent gemaeckt (*e*) deſe gewichtige verborgenheyt, dat de bekeerde Heidenen gemeenſchappelyk, met de gelovige Joden, deel hebben aen dezelvde geestelyke en hemelſche zegeningen, (vergel. vs. 6,) (gelijck ick met weynige [*woorden*] te vooren, in de twee eerſte Kapittelen van dezen Briev, geſchreven hebbe:

4. Waer aen gy [*dit*], het welk ik, in het vorige gedeelte van dezen Briev, omtrent dit ſtuk, geſchreven heb, aendachtig leſende, kont bemercken mijne weten-

(*b*) Rom. 1: 5. (*c*) Hand. 13: 2. Epheſ. 3: 8. (*d*) Hand. 22: 17, 21. ende 26: 16, 17. Gal. 1: 11, 12. (*e*) Rom. 16: 25.

ſchap in deſe zaek, en mijn doorzicht in die gewichtige verborgenheyt, van de leere Chriſti. Deze weten- ſchap en het doorzicht zou ik niet hebben, indien ik niet, door eene onmiddelyke openbaring, was voorgelicht.

β. Evenwel ſcheen het den Apostel niet ongepast, dit ſtuk wat nader op te helderen, vs. 5-13.

a. Deze verborgenheid, voorheen onbekend, was nu duidelyk geöpenbaerd. vs. 5, 6.

5. Welcke verborgenheid in andere eeuwen, en in vorige tijden, den kinderen der menſchen, op verre na zo duidelyk niet en is bekent gemaeckt, (*f*) gelijckſe nu is geopenbaert ſijne heylige Apoſtelen ende Propheten, of buitengewone Leeraren, door den Geeſt: De Propheten hebben ja wel de zaek zelve voorſpelt, maer niet zo duidelyk, en in alle de byzonderheden als zy thans geöpenbaerd is;

6. [*Namelick*] dat de gelovigen uit de Heydenen, die oudtijds van God vervreemd waren, met de bekeerde Joden te zamen, zijn mede-erfgenamen of mede deelgenoten van dezelvde heilgoederen, ende mede leden van 't ſelve geestelyk lichaem, ende mede-deelgenooten ſijner belofte, welke in Chriſto vervuld zijn. Aen al dit heil krijgen ook de Heidenen deel, door het Euangelium, wanneer zy het gelovig aennemen.

b. PAULUS *was geroepen, om deze verborgenheid, byzonder onder de Heidenen, door het Euangelie, bekend te maken, vs. 7-13.*

a. De zaek zelve wordt voorgeſteld, vs. 7-12.

§. PAULUS *was geroepen, tot eenen Apostel der Heidenen, vs. 7, 8.*

1. *Dit beſchouwde hy, als een uitnemend voorrecht, vs. 7.*

2. *Te meer, wanneer hy zijne onwaerdigheid in aenmerking nam, vs. 8.*

§§. Het oogmerk was allergewichtigst, vs. 9-12.

1. Om

(*f*) Hand. 10: 28.

1. *Om de blinde Heidenen te verlichten, vs. 9.*

2. *Om Gods onnaspeurlyke wijsheid allerwegen bekend te maken, vs. 10, 11.*

3. *Om den bekeerden Heidenen, zo wel als den gelovigen Joden, eenen geöpenden toegang, tot den Vader der barmhartigheid, aen te wijzen, vs. 12.*

II. *Op dezen grond vermaent hy de Ephesische Christenen, om, van wegens zijne verdrukkingen, niet moedeloos te worden, vs. 13.*

7. Waer van, (van het Euangelie namelyk) ick, die eertijds een vervolger der Christenen was, een dienaer geworden ben, nae de genade Godts, die my gegeven is, naer de onderscheidene gunst, welke God my onwaerdigen bewezen heeft, (*g*) nae de werckinge sijner kracht, of naer zijne krachtdadige werking, welke Hy, in mijne bekeering en roeping tot het Apostelämbt, geöpenbaert heeft;

8. My, die, uit hoofde van mijne vorige woede tegen de Christenen, (*h*) de allerminste en geringste van alle de heylige Apostelen ben, is dese genade gegeven, en die zonderlinge gunst bewezen, dat ik onmiddelyk van God geroepen ben, om, byzonder (*i*) onder de Heydenen door het Euangelium te verkondigen den onnaspeurlicken rijckdom, den onnadenkelijken overvloed van de genade weldaden Christi.

PAULUS spreekt vs. 5, van *heilige Apostelen.* Dit geevt ons aenleiding, om te denken, dat hy ook hier, onder den naem van *heiligen*, van welken hy zich zelven den allerminsten verklaert, byzonder de Apostelen bedoele.

9. Ende ik geniet de eer, van geroepen te zijn, om alle menschen, zo wel Heidenen als Joden, door de prediking van het Euangelie, te verlichten, [*datse mogen verstaen*] welcke de gemeynschap (*k*) der verbor-

(*g*) Eph. 1: 19. Coloss. 2: 12. (*h*) 1 Cor. 15: 9. 1 Tim. 1: 15. (*i*) Hand 9: 15. ende 13: 2. ende 22: 21. Galat. 1: 16. ende 2: 8. 1 Tim. 2: 7. 2 Tim. 1: 11. (*k*) Rom. 16: 25. Ephes. 1: 9. Coloss. 1: 26. 2 Tim. 1: 10. Tit. 1: 2. 1 Petr. 1: 20.

genheyt zy, die van [*alle*] eeuwen verborgen is geweest in en by Gode zelven, welcke alle dingen (*l*) geschapen heeft door Jesum Christum.

De gemeenschap der verborgenheid. — Het wijst zich van zelvs, dat wy, door de *verborgenheid*, aen de reeds meermalen gemelde verborgenheid, te denken hebben, aen die voorheen onbekende leer, dat de Heidenen, gemeenschappelyk met de Joden, deel hebben, aen dezelvde heilgoederen. Maer wat zegt de *gemeenschap* dezer verborgenheid? De uitdrukking is ongemeen duister. Dan wy lezen, op het gezach van vele handschrivten en vertalingen, de *huishouding* der verborgenheid. — Op dien grond is des Apostels mening deze: „ ik reken het my, tot eene grote eer, „ en een uitnemend voorrecht, dat ik geroepen ben, *om* „ *alle* menschen van allerlei volken, zonder eenig onder„ scheid, door mijne prediking, te verlichten, en hen te „ onderwijzen, *hoedanig de huishouding der* meermalen ge„ melde *verborgenheid* zy, dat namelyk de Heidenen, te za„ men met de Joden, deelgenoten zijn van dezelvde heil„ goederen; eene verborgenheid, welke God, van eeu„ wigheid, by zich zelven heeft verborgen gehouden."

De Apostel voegt 'er by, *die alle dingen geschapen heeft door* JESUS CHRISTUS. — Men kan deze woorden, van de schepping aller dingen, zeer wel verstaen. Maer het is zeer moeilyk, om aen te wijzen, hoe deze uitspraek, hier in het verband van zaken, zou te pas komen. — De Apostel gebruikt het woord *scheppen*, in dezen Briev, meermalen, voor eene geheimzinnige schepping, voor de mededeling van het beginsel des geestelyken levens, voor de krachtdadige verändering van 's menschen hart en wandel, (vergel. Kap. II: 10;) en de geestelyke verëeniging der gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, tot een en het zelvde lichaem, noemt hy Kap. II: 15. het scheppen van eenen nieuwen mensch. In die zelvde beteekenis, dunkt ons, moet ook hier het woord *scheppen* genomen worden, zo dat de zin deze zy: „ *God heeft alles*, allen, die geloven, beide uit Joden

„ en

(*l*) Genes. 1: 3. Psalm 33: 6. Joh. 1: 3. Coloss. 1: 16. Hebr. 1: 2.

„ en Heidenen, door zijne almachtige genade, tot nieuwe
„ schepselen gemaekt, en hen allen, tot één geestelyk
„ lichaem, te zamen vereënigt; dit hebben zy te danken,
„ aen JESUS CHRISTUS, en zijne volmaekte verdiensten."

Volgens deze opvatting verklaert de Apostel, hoe God nu zijn eeuwig voornemen, omtrent de gemelde verborgenheid, had ter uitvoer gebracht, als mede wat het gezegend uitwerksel van zijne prediking ware.

10. (*m*) Op dat nu door de gemeynte bekent gemaeckt worde den Overheden ende den Machten in den hemel de veelvuldige wijsheyt Godts:

Wy zouden het liever dus vertalen: *zo dat nu, aen de overheden en de machten in den hemel, door middel der Gemeente*, welke namelyk reeds uit Joden en Heidenen gesticht is, *openbaer werde, hoe veelvuldig* en onnadenkelyk *Gods wijsheid* zy. — Dan schijnt ons het voorstel veel duidelyker te zijn.

Dat wy, door de *Overheden en machten*, de Engelen van onderscheidene rangen en waerdigheid, te verstaen hebben, blijkt duidelyk genoeg, niet alleen uit vergelyking van Kap. I: 21, maer ook uit de nadere beschrijving, *in den hemel*, of, gelijk 'er eigenlyk staet, *in de hemelsche plaetzen.* — Deze zien, door middel van de Gemeente, welke nu, beide uit Joden en Heidenen, gesticht is, hoe verwonderlyk de Goddelyke wijsheid zy, in het bestuuren der Kerke, naer gelang der onderscheidene omstandigheden, en de hoogwichtige einden, welken Hy bedoelde.

11. Nae het eeuwige voornemen, dat van eeuwigheid by God verborgen was, (vergel. vs. 9,) maer het welk hy nu gemaeckt en ter uitvoer gebracht heeft in (of *door*) Christo Jesu onsen Heere, aen welken wy alles verschuldigd zijn;

12. (*n*) In en door den welcken eeuwig gezegenden Verlosser, wy Christenen, beiden uit Joden en Heidenen, hebben de vrymoedigheyt, ende den toegangh, dat

(*m*) 1 Petr. 1: 12. (*n*) Joh. 10: 9. ende 14: 6. Rom. 5: 2. Ephes. 2: 18. Hebr. 10: 19.

is den vryen toegang, tot God, als eenen verzoenden Vader, met vertrouwen, dat Hy ons alles schenken zal, wat wy met eene gelovige vrymoedigheid, van Hem bidden. Deze vrymoedigheid heeft haren grond, en wordt uitgeöeffend, door het geloove aen hem, die ons heeft liev gehad en zich zelven voor ons overgegeven.

13. (*o*) Daerom, vermits ik geroepen ben, om het Euangelie te verkondigen, byzonder onder de Heidenen, bidde en begeer ick, dat gy Christenen, die Heidenen zijt van oorsprong, niet en vertraegt in of *moedeloos wordt* over mijne verdruckingen, welke ik ook (*p*) voor u en om uwent wil ondergae, voor zo ver mijne prediking onder zulken, die van natuure Heidenen waren, eene der oorzaken is van mijne tegenwoordige gevangenis, 't welck is uwe heerlickheyt. Immers moogt gy het u, tot eene eer rekenen, dat een Apostel, ook om uwen wille, zo veel lijden moet; en zoudt gy dan moedeloos worden, over mijne wederwaerdigheden, daer zy u overtuigen moeten, dat ik niet mijn eigen belang zoeke, maer het voordeel van anderen bedoele?

C. *Na deze tusschenrede geevt de Apostel den inhoud van zijne voorbidding op, vs.* 14-21.

α. *Het gebed zelve vinden wy vs.* 14-19.

a. *De Apostel geevt eene merkwaerdige beschrijving van den horer des gebeds, vs.* 14, 15.

b. *Hy smeekte, om het heil der Ephesische Christenen, vs.* 16-19.

1. *Om versterking in de genade, vs.* 16.
2. *Om bevestiging in het geloov, vs.* 17a.
3. *Om vermeerdering van lievde, vs.* 17b.
4. *Om aenwas in kennis, vs.* 18, 19.

β. *Hy besluit dit gebed, met eene God verheerlykende lovspraek, vs.* 20, 21.

14. Om dese oorsake, dat mijne roeping byzonder houdt

(*o*) Phil. 1: 14. 2 Thess. 3: 3. (*p*) Coloss. 1: 24.

houdt tot de Heidenen, gelijk ik u zo even herïnnert heb, en dat ik zulk eene nauwe betrekking tot u heb, buyge ick, ootmoedig en vertrouwelyk biddende, mijne knien tot den eeuwigen Vader onses Heeren Jesu Christi,

15. Uyt welcken JESUS CHRISTUS al het gehele geslachte van Gods kinderen, beide die reeds in de hemelen verheerlykt zijn, ende die nog op de aerde verkeren, genaemt wort, voor zo ver zy hunnen geestelyken oorsprong, aen Hem, verschuldigd zijn, en ook zijnen naem dragen.

16. Op deze eerbiedige wijs, bid ik den eeuwigen Vader van onzen gezegenden Verlosser, dat hy u geve, nae den rijckdom sijner heerlickheyt, naer zijne heerlyke genade, met kracht of krachtdadig (q) versterckt te worden door de invloeden van sijnen Geest, in betrekking tot den inwendigen mensche, tot uw inwendig bestaen, het welk aenvangelyk geheiligd en verbeterd is, (verg. Rom. VII: 22.)

17. Op deze wijs bid ik den Vader der barmhartigheid, dat Christus door het geloove in uwe herten woone, uw geloov versterke, en uwe gemoederen, met heilige aendoeningen en werkzaemheden, vervulle, ende gy in de liefde tot God en menschen, geduurig moogt toenemen, zo dat gy daer in als het ware (r) gewortelt, ende gegrondet zijt, daer in, onder alle wederwaerdigheden, onbeweeglyk vast staende, op zoortgelyk eene wijs, als een gebouw, het welk vast gegrond is.

18. Op deze wijs bid ik al verder voor u, om aenwas, in geheiligde kennis, zo dat gy ten vollen kondet begrijpen met alle de heylige, welcke de breette, ende lengte, ende diepte, ende hoogte zy van dat geestelyk gebouw, tot het welk nu alle de gelovigen behoren uit allerlei natien en geslachten, gelijk ik zo even heb opgemerkt, Kap. II: 20-22. Dus doende zult gy u, met aen-

(q) Ephes. 6: 10. (r) Coloss. 2: 7.

bidding, verwonderen, over Gods wijsheid, in het bestuuren der Kerke, (vergel. vs. 10.)

19. Ende met dankzegging, bekennen de liefde Christi, daer Hy al het heil, het welk aen den gelovigen geschonken wordt, door het opöfferen van zijn lichaem aen het kruis, verworven heeft, (vergel. Kap. II: 15.) Dit is eene lievde, die de kennisse te boven gaet, en van welke wy ons geen evenredig denkbeeld maken kunnen. Dit alles bid ik voor ulieden, op dat gy vervult wort tot alle de volheyt Godts, op dat gy geheel moogt vervuld worden, met zulk eene overvloedige maet der Goddelyke weldaden, als voor welke gy vatbaer zijt.

20. (s) Hem nu die machtigh is, meer als overvloedelick te doen boven al dat wy bidden ofte dencken kunnen, nae of blijkens de kracht die in ons gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, reeds aenvangelyk werckt, om ons te heiligen, en, tot de eeuwige zaligheid, voor te bereiden.

21. Hem [*segge ick*] zy de heerlickheyt de hulde en de dankzegging toegebracht, in de gemeynte der Christenen, door Christum Jesum, om wiens wil onze dankzeggingen Gode aengenaem zijn, (vergel. Rom. I: 8,) in of geduurende alle de opvolgende geslachten tot alle eeuwigheyt, Amen.

(s) Rom. 16: 25.

HET

HET IV. KAPITTEL.

B. Het zedenbeöeffenend deel van dezen Briev, is vervat Kap. IV: 1— VI: 20. Het behelst eene drievouwige vermaning; de eerste raekt alle de Ephesische Christenen, beide uit Joden en Heidenen; de andere heeft een byzonder opzicht, tot de bekeerde Heidenen; en de derde betreft wederom alle de Ephesische Christenen, zo Joden, als Heidenen van oorsprong.

A. Uit aenmerking, dat beide Joden en Heidenen deel hadden, aen dezelvde genadeweldaden, wekt de Apostel de Ephesische Christenen op, tot eensgezindheid, Kap. IV: 1-16.

A. Hy begint, met een algemeen voorstel van de gevorderde plichtsbetrachting, vs. 1.

1. SO bidde ick u dan, ick de gevangen in den Heere, (*a*) dat gy wandelt weerdiglick of overëenkomstig der roepinge, met welcke gy geroepen zijt:

De hoofdsom der plichten, welke de Ephesische Christenen betrachten moesten, was te *wandelen waerdiglyk der roeping, met welke zy geroepen waren*; dat is, met een woord, zy moesten hun gansche levensgedrag, op zulk eene wijs, inrichten, als overéénkomstig was, met die grote weldaed, welke God hun bewezen had, wanneer hy hen, door het Euangelie, genodigt, en, door de heerschappyvoerende werking van den Heiligen Geest, dadelyk overgebracht had, tot de gemeenschap aen CHRISTUS en alle zijne heilgoederen.

De Apostel ontleend eene drangreden, uit de omstandigheden, in welke hy thans verkeerde, zeggende; *ik de gevangene in den* HEER, dat is, om des HEEREN wil, en om

(*a*) Gen. 17: 1. 1 Cor. 7: 20. Phil. 1: 27. Coloss. 1: 10. 1 Thess. 2: 12.

de prediking van zijn Euangelie, byzonder onder de Heidenen, (vergel. Kap. III: 1.) De herïnnering, dat de Apostel, in zulke onaengename omstandigheden, ook om hunnen wil, verkeerde, moest de Ephesische Christenen des te meer opwekken, om gehoor te geven aen de vermaningen van zulk eenen getrouwen dienaer van JESUS CHRISTUS.

Deze opwekking wordt, by wijs van gevolgtrekking, uit het vorige afgeleid; *zo bid ik u* DAN enz. Trouwens weldaden vorderen dankbaerheid. De Apostel had Kap. I—III. uitvoerig gesproken van de uitnemende weldaden, welke God aen de Ephesische Christenen bewezen had, en daer uit mogt hy, met het hoogste recht, hunne verplichting afleiden, om hunne dankbaerheid, in eenen wandel overéénkomstig aen hunne roeping, openbaer te maken. — Meer byzonder had de Apostel hun herïnnert, dat zy alle te zamen, zo Joden als Heidenen van oorsprong, gemeenschappelyk deel hadden, aen dezelve heilgoederen; uit aenmerking daer van, vermaent hy hen ook voorål, tot eensgezindheid. Daer door zouden zy, onder andere, betonen, dat zy wandelden waerdig hunne roeping.

B. Meer byzonder vermaent de Apostel de Ephesische Christenen, tot eensgezindheid, vs. 2-16.

Maer wat gav den Apostel aenleiding, om juist zo ernstig en bepaeld, op eensgezindheid, aen te dringen? Deze aenleiding moet gezocht worden, in de gesteldheid der Gemeente van Ephesen. Zy bestondt namelyk, en uit gelovige Joden, en uit bekeerde Heidenen. Tusschen deze beide was doorgaens eene treurige verwijdering. De gelovige Joden waren hoogmoedig, op hunne afkomst uit de Eertsvaderen, en op de voorrechten, met welke hun volk oudtijds, by uitsluiting, begunstigd was; uit dit beginsel wilden zy de Christenen, uit de onbesnedene Heidenen, nauwlyks voor hunne broederen erkennen. De bekeerde Heidenen daeréntegen, wetende, dat het Joodsche volk eerlang zou verstoten worden, zagen, op hunne broederen uit de Joden, met een oog van veráchting,

Er

Er kan nog eene andere oorzaek van verwijdering zijn bygekomen. Te weten de buitengewone gaven van den Heiligen Geest werden, zo wel bedeeld, aen de Christenen uit de Heidenen, als aen de gelovige Joden. Dit verwekte by de laetften, die zich als eene meer begunstigde Natie befchouwden, nijd en afgunst, tegen de eerften, vooräl wanneer zy verheven werden, tot aenzienlyke Kerkelyke bedieningen.

a. De opwekking, tot eensgezindheid, wordt voorgefteld, vs. 2, 3.

2. (*b*) Met alle ootmoedigheyt ende fachtmoedigheyt, met lanckmoedigheyt, verdragende malkanderen in liefde,

3. U beneerftigende te behouden de eenigheyt des Geefts door den bant des vredes.

De hoofdplicht was, *de eenigheid des geestes*, dat is, de onderlinge verëeniging der harten, en de daer uit voortvloeiende lievderijke eensgezindheid, *te behouden* en te bewaren, *door den band des vredes*, dat is, door de zucht tot vrede, welke de harten aen elkanderen verbonden houdt. — Dan deze eenigheid des geestes kon niet bewaerd werden, zonder elkanderen, in verfchillende begrippen, omtrent zaken, welke den grondflag der zaligheid niet betreffen, lievderijk te verdragen, daerom voegt 'er de Apostel by, *verdraegt elkanderen in lievde.*

Tot het uitoeffenen van deze lievderijke verdraegzaemheid, was 'er *ootmoedigheid*, *zachtmoedigheid* en *langmoedigheid*, nodig, om diepe indrukken te hebben, van hunne eigene feilbaerheid en zwakheid, om rekkelyk te zijn, omtrent anderen, en om geduld te hebben, wanneer anderen die infchikkelykheid zo niet beäntwoordden, als men zou mogen verwachten.

(*b*) Col. 1: 11. ende 3: 12. 1 Theff. 5: 14.

β. De opwekking wordt, door twee drangredenen, nader aengebonden, vs. 4-16.

a. De eerste is ontleend, uit aenmerking, dat de Ephesische Christenen, zo Joden als Heidenen, te zamen betrekking hadden, tot éene geestelyke maetschappy, waer in alles een is, vs. 4-6.

4. De verwijdering, welke doorgaens, tusschen de gelovige Joden, en de bekeerde Heidenen, plaets heeft, is zeer ongepast, en vierkant strijdig, met de éénheid van dat geestelyk lichaem, waer van CHRISTUS het gezegend hoofd is. Eén lichaem is het immers, het welk alle de gelovigen te zamen uitmaken; ende, gelijk het menschelyk lichaem maer éene ziel heeft, zo wordt ook het geestelyk lichaem van CHRISTUS, door één Geest bestuurd, namelyk God den Heiligen Geest; gelijckerwijs gy, Ephesische Christenen, zo Joden als Heidenen, oock geroepen zijt tot éene hope uwer beroepinge, zo dat gy dezelvde heilgoederen, uit kracht van uwe roeping, op grond der Goddelyke belovten, in den tijd, en ook voor de eeuwigheid, te gemoet ziet.

5. (*c*) Eén gemeenschappelyke Heere is het, namelyk JESUS CHRISTUS, tot welken alle gelovigen, beiden uit Joden en Heidenen, dezelvde betrekking hebben. Ook is het maer éene geloovsleer, welke alle de leden van het zelvde geestelyk lichaem belijden, en zy allen zijn, door één en het zelve geloove, met hunnen Heer, ten nauwsten veréenigd. Ook zijn alle Christenen, hoedanig hunne oorsprong ook wezen moge, door één en denzelvden Doop, der Christelyke Gemeente, ingelijvd.

6. Eén Godt ende verzoende Vader is 'er van alle gelovigen, die daer onëindig verheven is boven alle, ende door alle, als zijne werktuigen, werkt; ende die ook werkt in u alle, gelovige Ephesiers. Is 'er nu, in alles, wat tot de Gemeente van den levendigen God, behoort,

(*c*) Deut. 4: 39. Mal. 2: 10. 1 Cor. 8: 4, 6.

hoort, zulk eene éénheid, dan ligt 'er ook, op u allen, zo gelovige Joden, als bekeerde Heidenen, die leden zijt van dit eene en het zelvde geestelyk lichaem, eene onlosmaekbare verplichting, om de eenigheid des Geestes, door den band des vredes, te behouden, en daer toe elkanderen, met ootmoedigheid, zachtmoedigheid, en langmoedigheid, te verdragen in de lievde, waer toe ik thans bezig ben uliedden vriendelyk op te wekken, (vergel. vs. 2, 3.)

b. De tweede drangreden is ontleend, van het oogmerk, het welk God bedoelde, met de bedeeling van verscheidene gaven en bedieningen in de Kerk, om namelyk dus doende de Gemeente van CHRISTUS *eindelyk geheel te volmaken, vs.* 7-16.

Wat bewoog den Apostel, om, over de verscheidene gaven en bedieningen in de Kerk, zo breedvoerig te handelen? — Het kan zijn, dat 'er, over dit stuk, twisten ontstaen waren, in de Ephesische Gemeente, tusschen zulken, die meerder, en anderen, die minder bedeeld waren. — Misschien begeerden de gelovige Joden, en de bekeerde Heidenen, beide den voorrang, zo dat daer uit zelvsverheffing ontstaen zy, by zulken, die meerder, en nijdigheid by anderen, die minder bedeeld waren. Ook kan de Apostel vooruitgezien hebben, dat men, tegen zijn vorige gezegde, dat alles, wat tot de Kerk behoort, een zy, vs. 4-6, eene bedenking zou inbrengen, hoe namelyk die eenheid der Kerke, met de verscheidenheid van gaven en bedieningen, bestaenbaer ware.

Althans de Apostel gaet, in dit uitvoerig vertoog, over de verscheidenheid van gaven en bedieningen in de Kerk, dus te werk, dat hy de zaek zelve eerst voorstelle, vs. 7-13, en daer na, uit het Goddelyk oogmerk, bewijze, dat die verscheidenheid van gaven en bedieningen de eenheid der Kerke niet benadele, maer veel meer bevoordere, zo dat 'er, ook uit deze aenmerking, eene drangreden, om de eenigheid des geestes te behouden, kunne afgeleid worden, vs. 14-16.

a. *De Apostel stelt de verscheidene gaven en bedieningen voor*, *vs.* 7 - 13.

1. *Op zich zelve*, *vs.* 7 - 12.

-. *Eerst de onderscheidene gaven*, *vs.* 7 - 10.

/. *In het algemeen*, *vs.* 7.

//. *Meer byzonder*, *vs.* 8 - 10a.

†. *Door het bybrengen van zekere Godspraek*, *vs.* 8.

††. *Waer over hy eene aenmerking maekt*, *vs.* 9, 10a.

///. *Wijders wijst hy het oogmerk van de bedeeling der onderscheidene gaven aen*, *vs.* 10b.

7. (*d*) Maer, dit is waer, elck een van ons, die leden zijn van CHRISTUS ééne lichaem, het zy wy uit de Joden, het zy wy uit de Heidenen, oorsprongelyk zijn, aen eenen iegelyken onzer, is de genade van onderscheidene gaven gegeven nae de mate der gave Christi, naer die maet, welke CHRISTUS, aen eenen ieder van ons, naer zijne vrymacht, heeft toegelegt; den eenen deze, en den anderen die gaev; den eenen in meerdere, en den anderen in mindere maet.

De Apostel leert hier drie byzonderheden; — dat alle de Ephesische Christenen geestelyke gaven ontvangen hadden; — dat elk 'er eene bepaelde maet van verkregen had, — en dat de bepaling dezer mate, alleen van CHRISTUS vrymacht, afhange.

Immers dat 'er, door het woord *genade*, byzondere en buitengewone gaven bedoeld werden, is, uit het verband met vs. 8, klaer genoeg. Deze buitengewone gaven, waer van de Apostel elders omstandig spreekt, Rom. XII: 4 - 8, en vooräl 1 Cor. XII—XIV, heten, met het hoogste recht, de *genade*, om dat zy, uit vrymachtige genade, geschonken werden.

8. Daerom segt hy, die Ps. LXVIII: 19. het woord voert; (*e*) Als hy opgevaren is in de hoogte, heeft hy

(*d*) Rom. 12: 6. 1 Cor. 12: 11. 2 Cor. 10: 13. 1 Petr. 4: 10.
(*e*) Ps. 68: 19.

hy de gevanckenisse gevangen genomen, ende heeft den menschen gaven gegeven.

Wy veronderstellen, dat de aengehaelde woorden, tot den MESSIAS, gesproken zijn, (vergel. XI Deel. p. 144—) Wy vinden hier eene beschrijving van CHRISTUS hemelvaert; en van hare heerlyke gevolgen. — Het eerste wordt dus voorgesteld, *gy*, o Vorst MESSIAS, *zijt*, door uwe eigene kracht, en op uw eigen recht, *in de hoogte*, dat is, tot in den hoogsten hemel, *opgevaren*. — Wijders worden de uitwerkselen van CHRISTUS hemelvaert beschreven, zo die daer mede meer of min onmiddelyk gepaerd gingen, *gy hebt de gevangenis gevangen genomen*, als die daer op volgen zouden, *gy hebt gaven genomen, om uit te delen, onder de menschenkinderen, ja ook de wederhorigen, om by u te doen wonen.* De toespeling is ontleend, van de oude gewoonte der Koningen en Veldheeren, die, wanneer zy, na het overwinnen van hunne vyanden, de hoofdstad zegepralende introkken, de overweldigde vyanden, voor hunnen zegewagen, pleegden om te leiden, en, by die gelegenheid, rijke geschenken uit te delen.

De MESSIAS zou de *gevangenis*, dat is, by overnoeming de vyanden, die zijn volk te voren gevangen hielden, den Satan en zijne werktuigen, *gevangen nemen*, en hen, by zijne hemelvaert, als in zegeprael omvoeren, voor zo ver zijne hemelvaert een openbaer bewijs was, van de overwinning, welke Hy, op zijne vyanden, behaelt had. — Wijders zou Hy *den menschen gaven geven*, de gaven namelyk van zijnen Geest, zo gewone, als buitengewone.

Deze Godspraek brengt de Apostel hier by, met eenige verändering, volgens de Overzetting der LXX, en met achterlating van de laetste woorden, als zijnde, tot zijn oogmerk, niet zo zeer dienstig. Vervolgens maekt hy, over dezelve, eene ophelderende aenmerking, vs. 9; 10ª.

9. (*f*) Nu dit zeggen van den Propheet, omtrent den MESSIAS, Hy is opgevaren, wat is 't en geevt het anders te kennen, dan dat hy, die hier spreekt, het oog

(*f*) Joh. 3: 13, ende 6: 62.

hebbe, op zulken persoon, die **oock eerst is nedergedaelt in de nederste deelen der aerde?**

Hy, die opgevaren is, *was ook eerst nedergedaeld*, in *de benedenste deelen der aerde.* — De *nederste deelen der aerde* staen hier over, *tegen de hoogte.* Nu beteekent de *hoogte* den hemel, derhalven duiden *de nederste deelen der aerde* in het gemeen den aerdbodem aen, die hier voorkoomt, onder de benaming van *nederste deelen*, of *lage gewesten*, der aerde, om dat de aerde, in vergelyking der hoogte van den hemel, zeer laeg is. Alzo liev evenwel zouden wy den nadruk der woorden behouden, en, door de NEDERSTE *deelen der aerde*, die deelen der aerde verstaen, welke onder hare oppervlakte, en derhalven onder de aerde zijn. Men denke aen het grav, dewijl de graven, byzonder in het Oosten, diep onder de oppervlakte der aerde, gemaekt worden. De Apostel bedoelt dan, door *het nederdalen van* CHRISTUS *in de nederste deelen der aerde*, zijn verblijv in het grav, geduurende zijnen driedaegschen dood.

Deze aenmerking van den Apostel vs. 9. diende, om aen te tonen, dat 'er, Ps. LXVIII: 19, van genen anderen persoon, gesproken worde, dan van den MESSIAS, die eerst van den hemel, op de aerde gekomen, en vervolgens begraven is. Dit wordt bewezen, uit de bewoording van *opvaren*, naerdien dezelve eene vorige komst op, of verblijv in de aerde, verönderstelt.

Het gene 'er vs. 10. wordt bygevoegd diende, ter nadere bevestiging van het gene de Apostel, van den MESSIAS, als het onderwerp der aengehaelde Godspraek, vs. 9. gemeld had; of nog liever om eenen gepasten overgang te maken, tot het gene hy vs. 10^{b}, nopens het oogmerk van CHRISTUS hemelvaert, en het uitdelen zijner gaven, zeggen wilde.

10. **Die nedergedaelt is**, tot in de nederste deelen der aerde, **is de selve** MESSIAS **oock die opgevaren is verre boven alle de hemelen, op dat hy alle dingen vervullen soude.**

De laetste woorden kunnen tweezins genomen worden. — Behoudt men onze Overzetting, dan is de zin deze: „ *op* „ *dat Hy alle* de leden van zijn geestelyk lichaem, met zijne ga-

„ gaven, van welke Ps. LXVIII: 19. gesproken wordt, *ver-*
„ *vallen zoude.*" — Dan het woord, door *vervullen* overgezet, kan ook *volmaken* beteekenen, op deze wijs: „ *op* „ *dat Hy alle* de leden zijner Kerke, door het schenken van „ zijne gaven, *zou volmaken*, of volledig maken, door de- „ zelve ten nauwsten onderling te vereenigen." Deze laetste opvatting, schijnt, in het verband met al het volgende, beter te vleien. Dit diende te gelijk, ter bevestiging van het gezegde, vs. 7.

Vermits nu die onderscheidene gaven, welke de verheerlykte Verlosser, aen de leden van zijn geestelyk lichaem, geschonken had, zo veel invloed hadden, op de verschillende ambtsbedieningen in de Kerk, dat deze, zonder die gaven, niet naer vereisch konden waergenomen worden, spreekt de Apostel ook, over die ambtsbedieningen, vs. 11, 12.

--. *De verscheidene bedieningen, in de Kerk, worden beschreven, vs.* 11, 12.

/. *Ten aenzien der instelling, vs.* 11.

//. *Met opzicht tot het oogmerk, vs.* 12.

11. (g) Ende de selve CHRISTUS, die opgevaren is in de hoogte, heeft gegeven sommige tot Apostelen, ende sommige tot Propheten, ende sommige tot Euangelisten, ende sommige tot Herders ende Leeraers:

Hier worden vierderlei zoorten van Kerkelyke bedieningen opgeteld, waer van de drie eerste buitengewoon zijn, terwijl de laetste gewoon is.

De *Apostelen* bekleden den eersten rang, zijnde buitengewone gezanten, boven alle andere Euangeliedienaren, in gezach en waerdigheid, verheven. — Hunne zending was algemeen, tot alle volken, daer gewone Leeraers, aen eene bepaelde Gemeente, verbonden zijn. — Zy waren voorzien, met buitengewone gaven, om het Euangelie, in allerlei talen, te prediken, en hunne leer, met wonderen,

(g) 1 Cor. 12: 28.

te bevestigen. — Zy hadden het vermogen, om deze gaven, door oplegging der handen, aen anderen mede te delen, en om ergerlyke zondaers, met buitengewone straffen, te tuchtigen.

De *Propheten* waren mede buitengewone Leeraers, maer van minder gezach en aenzien, dan de Apostelen. — Door de verlichting van den Heiligen Geest, hadden zy het vermogen, om de Schrivten der Propheten te verklaren, om, in het openbaer, tot stichting der Gemeente, te spreken, (vergel. 1 Cor. XIV: 3) en zelvs om toekoomstige dingen te voorzeggen.

De *Euangelisten* waren medehelpers der Apostelen, in het verkondigen van het Euangelie, die ook, met buitengewone gaven, verwaerdigd werden, gelijk LUCAS, SILAS, JOANNES MARCUS, en anderen.

De gewone dienaers van het Euangelie heten *Herders* en *Leeraers*, onder twee benamingen, welke het onderscheiden werk van dezelve personen aenwijzen, daer zy, als *Herders*, het opzicht moeten hebben, over hunne Gemeenten, en, als *Leeraers*, het Euangelie verkondigen.

Deze Kerkendienaers *heeft* CHRISTUS *gegeven*, en wel *zommigen tot Apostelen*, *zommigen* enz. De Apostel wil, met één woord, zeggen, dat alle deze onderscheidene bedieningen, door CHRISTUS, zijn ingesteld, en dat elk, tot eenen afzonderlyken post, geroepen zy. — Om zijne dienaren, tot die onderscheidene posten, bekwaem te maken, had CHRISTUS hun verschillende gaven, elk naer gelang van zijn werk, medegedeelt, vs. 7-10. Dit alles diende

12. Tot de volmakinge der heyligen, tot het werck der bedieninge, tot opbouwinge (*h*) des lichaems Christi.

Tot de volmaking der Heiligen. — Door de *Heiligen*, hebben wy hier te denken, aen de Christenen, aen de leden der Kerke. Het woord *volmaking* beteekent, volgens onze overzetting, die welgesteldheid der Kerke, wanneer zy alle

(*h*) Rom. 12: 5. 1 Cor. 12: 27. Ephes. 1: 23. ende 5: 23. Coloss. 1: 24.

alle die genade bezit, welke, tot haren welſtand, nodig is. Dan het Griekſche woord wordt ook gebruikt, van een gebouw, wanneer het, door de ſchikking en vereëniging van alle de nodige deelen, voltooid wordt, (vergel. Luc. XIV: 28.) Anderen vertalen het daerom *tot byéén vergadering der Heiligen*, en dan is de zin deze: „ het inſtellen „ van onderſcheidene bedieningen in de Kerk dient, om, „ aen het lichaem der Kerke, deszelvs voltoijing te geven, „ door het byéén vergaderen van alle de leden." — Deze opvatting ſtrookt al zo wel, in het verband, met het vorige en volgende.

Ook hadden die onderſcheidene bedieningen invloed, op de middelen, door welke de gemelde voltoijing der Heiligen bevoorderd werd, en te gelijk op het gevolg daer van. De Apostel gebruikt daerom een ander voorzetſel, dan in de voorgaende uitſpraek, *tot het werk der bediening* enz.

Tot het werk der bediening. — Het woord *bediening* beteekent in het gemeen, allen Kerkelyken dienst; hier wordt, blijkens vs. 11, byzonder geöogd, op de bediening der leere. Het *werk der bediening* is het waernemen van het ambt der Leeraren. „ CHRISTUS, (wil de Apostel zeggen) „ heeft zommigen verordent, tot de bediening van het „ Leeraers ambt, om daer door alle de leden der Kerke te „ zamen te vereënigen, en dus doende hare voltooijing te „ bevorderen."

Dit alles zou *de opbouwing des lichaems van* CHRISTUS, de volmaking der Kerke, door de vereëniging van alle hare leden, ten gevolge hebben.

2. *De Apostel wijst tevens aen, hoe lang die bedeeling der onderſcheidene gaven en bedieningen, in de Christelyke Kerk, duuren zoude, vs. 13.*

13. Tot dat wy alle, die thans geloven, beide uit Joden en Heidenen, en die nog maer al te zeer, door verſchillende begrippen, van elkanderen verwijderd zijn, ſullen komen tot de eenigheyt des geloofs ende der

kennisse des Soons Godts, tot eenen volkomenen man, tot de mate der grootte der volheyt Christi:

De bedeeling der onderscheidene gaven en bedieningen zou, maer voor eenen tijd, duuren. De Apostel zegt, *tot dat wy allen zullen komen tot de eenigheid des geloovs, en der kennis van Gods Zoon.* — Door het *geloov*, wordt hier de geloovsleer bedoeld, zo als zy, door het Euangelie, geopenbaerd is. — *De kennis van Gods Zoon* zegt de gelovige erkentenis en omhelsing van die grondwaerheid, dat onze gezegende Verlosser de eeuwige Zoon van den eeuwigen Vader zy. — Door de *eenigheid des geloovs en der kennis van Gods Zoon*, verstaet de Apostel derhalven zulken tijd, wanneer alle Christenen, zonder de minste verwijdering van gemoederen, in de geloovsleer, zouden overéénstemmen, en CHRISTUS erkennen, voor Gods gezegenden Zoon.

De zaek wordt vervolgens zinbeeldig voorgedragen, *tot eenen volkomen man, tot de maet der grootte der volheid van* CHRISTUS. — Een *volkomen man* is een volwassen *man*, die eene mannelyke gestalte en sterkte verkregen heeft. — De *volheid* of *vervulling* beteekent hier de Kerk, het voorwerp, het welke CHRISTUS, met zijne zegeningen, vervult; (verg. Kap. I: 23,) en wel op dien tijd, wanneer CHRISTUS haer volkomen zal vervult hebben. Het woord *grootte*, of gelijk men het ook vertalen kan, *statuur*, wijst ons naer eene mannelyke gestalte, welke dan by eenen mensch plaets heeft, wanneer het groeien heeft opgehouden. De *maet* nu *der grootte* of *der statuur van* CHRISTUS *volheid*, beteekent de juiste bepaling van die mannelyke gestalte, tot welke de Kerk van CHRISTUS, overéénkomstig de Goddelyke bestemming, moet opgroeien. — De zamenvoeging derhalven van deze drie woorden wijst ons, naer zulken tijd, wanneer de Kerk dien trap van volkomenheid zou bereiken, welken God voor haer bestemt heeft.

Alle de Christenen zouden eens *komen*, *tot de eenigheid des geloovs* enz. dat is: „ alle de gelovigen, beiden uit Joden „ en Heidenen, die nu nog maer al te zeer, in begrippen, „ verdeeld en van elkanderen verwijderd zijn, zullen eens,

„ In de geloovsleer, waer van CHRISTUS eeuwige Godheid de „ voornaemste grondwaerheid is, volkomen overéénstemmen; „ dan zal de Kerk de gedaente hebben van eenen volwasse- „ nen man, by welken alle de leden hunnen volkomen groei „ verkregen hebben."

Maer welken tijd bedoelt de Apostel? — Zommigen denken, aen den heerlyken staet der Kerke, in den hemel; anderen aen de laetste dagen der waereld, wanneer de Kerk, na het ingaen van de volheid der Heidenen, en het zalig worden van gansch Israël, eene zeer luisterrijke gedaente vertonen zal. Maer noch de eene, noch de andere opvatting, is bestaenbaer, met het verband van zaken. De Apostel spreekt hier van den tijd, tot welken de bedeeling der gemelde buitengewone gaven en bedieningen duuren zoude. Dit leert het tijd bepalend woordeken *tot dat* allerduidelykst. De Apostel bedoelt daerom, naer ons inzien, dien staet, welken de Christelyke Kerk stondt te verkrijgen, wanneer die verdeeldheden en verwijderingen, welke uit de verschillende begrippen van Joden en Heidenen, haren oorsprong hadden, ten eenemael zouden ophouden. Zo lang zouden de buitengewone gaven en bedieningen duuren, om daer door de eenigheid, onder de leden der Kerke, te bevoorderen; en wanneer dit oogmerk bereikt was, zouden 'er alleen gewone gaven en bedieningen plaets hebben.

Daer nu de verèeniging van de Christenen, beide uit Joden en Heidenen, het oogmerk van CHRISTUS was, in de bedeeling der onderscheidene gaven en bedieningen, moesten de Ephesische Christenen zich toeleggen, om de eenigheid te bevorderen.

II. *De Apostel wijst vervolgens het gebruik aen, het welk de Ephesische Christenen, van die buitengewone gaven en bedieningen, maken moesten, overëenkomstig het oogmerk, het welk* CHRISTUS *daer mede bedoelde*, *vs.* 14-16.

1. *Ontkennender wijs*, *vs.* 14.
2. *Stellender wijs*, *vs.* 15, 16.
   - *In het gemeen*, *vs.* 15.
   --. *Meer byzonder*, *vs.* 16.

14. (*i*) Op dat wy niet meer kinderen en fouden zijn, (liever *zo dat wy niet meer kinders behoren te zijn*) (*k*) die als de vloet beweegt ende omgevoert worden met allen wint der leere, door de bedriegerye der menfchen, door arglistigheyt om liftelick tot dwalinge te brengen:

Kinders; eigenlyk ftaet 'er *jonge kinders*, die nog niet fpreken kunnen, en derhalven nog geheel onbedreven zijn, zonder doorzicht of oordeel des onderfcheids. Aen zulke jonge kinderen moesten de Ephefifche Christenen zich niet gelijk ftellen. — Dit zouden zy doen, wanneer zy, *gelijk de vloed, bewogen en omgevoerd werden, met allen wind der leere* enz. Het wijst zich van zelvs, dat de Apostel het oog hebbe, op eene verleiding in de leer. Hy gebruikt eene opéénftapeling van woorden, welke het gevaer van die verleiding aenwijzen. Hier op ziet de zinbeeldige uitdrukking, wanneer hy fpreekt, van *allen wind der leere*, verftaende daer door valfche leeringen en dwalingen, welke, by den wind, vergeleken worden, om dat zy fchielyk en onverwacht opkomen, en de waerheid, als met geweld, dreigen te verwoesten. Het gevaer was des te groter, naermate de werktuigen en de wijs der verleiding listig waren; de valfche leer werd voortgeplant, *door de bedriegery der menfchen, door arglistigheid, om listiglyk tot dwaling te brengen.* Wederom eene opéénftapeling van woorden, welke ons de kracht der verzoeking levendig afteekent. Het eerfte woord, door *bedriegery* vertaeld, is ontleend van de dobbelaers, en valfche fpelers, die de dobbelfteenen, door listige kunstgrepen, tot hun voordeel, weten te doen uitvallen. Het ander woord *arglistigheid* geevt te kennen, dat deze verleiders, op alle bedrog, waren afgericht, en daerom alles durvden ondernemen. Zy zochten *listiglyk tot dwaling te brengen*, door de leugenen zodanig te vernisfen, dat zy, by onbedachtzamen, den fchijn van waerheid hadden.

Maer welke verleiders bedoelt de Apostel? Men denke, aen de Joodsgezinde yveraers, die Wet en Euangelie wilden za-

(*i*) 1 Cor. 14: 20. (*k*) Matth. 11: 7.

zamenvoegen, als mede aen de voorlopers der Gnostieken, die beiden hunne dwalingen, even listig en bedrieglyk, wisten voor te stellen.

Deze verleiders brachten de Ephesische Christenen in gevaer, van, *als de vloed, bewogen, en met, allerleien wind van valsche leer, omgevoerd te werden.* Het zinbeeld is ontleend, van eenen overstromenden vloed, en eenen geweldigen wind, welke ligte lichamen van hunne plaets rukt, en met zich omvoert. Het vertoont ons een wankelbaer gemoed, het welk in gevaer is, van zich, door valsche leeringen, van de vastigheid des geloovs te laten aftrekken, en, tot dwalingen, te vervoeren. — Een bestaen, het welk zeer gelijk is, aen dat van *jonge kinderen*, die, door gebrek van doorzicht, en oordeel des onderscheids, zich alles laten wijs maken.

Om nu dit gevaer van verleiding af te wenden, had CHRISTUS onderscheidene gaven en bedieningen gegeven, om de Christenen, in de grondwaerheden van het Euangelie, te bevestigen; en wanneer de Ephesiers daer van een recht gebruik maekten, zouden zy, tegen dit gevaer, beveiligd wezen.

15. Maer de waerheyt betrachtende in liefde, allesins souden, (liever *moeten wy*) in alle opzichten, opwassen in hem die (*l*) het Hooft is, [*namelick*] Christus:

De waerheid is hier, in tegenstelling van de dwaelleer der verleideren, de leer van het Euangelie. Men *betracht* derhalven *de waerheid in* of *door de lievde*, wanneer men zijn gedrag inricht, overëenkomstig de leer van het Euangelie, byzonder door het uitöeffenen van lievde, omtrent zijnen naesten.

Op te wassen in CHRISTUS, *die het hoofd is* van zijn geestelyk lichaem, zegt zo veel als toe te nemen in de genade, in geloovsvereëeniging met CHRISTUS, en door de invloeden van zijnen Geest, als mede in de beöeffening van alle Christelyke deugden. — Daer toe is het *betrachten van de waer-*

(*l*) Ephes. 5: 23. Coloss. 1: 18.

heid, in de lievde, een zeer gepast middel, naer dien het betrachten van de waerheid het geloov en de onderlinge lievde insluit.

Nu waren de onderscheidene gaven en bedieningen, door CHRISTUS, geschonken en ingesteld, met oogmerk, om de leden van zijn geestelyk lichaem, op de gezegde wijs, te doen opwassen.

16. (*m*) Uyt welcken CHRISTUS, als het hoofd, het geheel lichaem der Kerke, uit verscheidene leden bestaende, bequamelick t'samengevoegt, ende onderling t'samen vastgemaeckt zijnde, door alle voegselen der toebrenginge, door alle de gewrichten van gemeenschappelyke hulp, nae de werckinge van een yegelick deel of lid, in [*sijne*] mate, en naer zijnen eisch, den wasdom des lichaems bekomt, tot sijns selfs opbouwinge in, of voltoijing *door* de liefde.

Om zijn voorstel nog des te duidelyker te maken, bedient zich de Apostel van een zinbeeld, ontleend van het menschelyk lichaem. Het hoofd is als de bronwel der levensgeesten, ook de voornaemste oorzaek van den wasdom des lichaems. Dit lichaem is onderling zamengevoegd, en te zamen vastgemaekt, door verscheidene bindselen en gewrichten, spieren, zenuwen, en voorāl bloedāders, welke te gelijk dienen, om de levensgeesten, als het ware van het hoofd, tot alle de ledematen henen te leiden. Vermits nu alle de leden, door de zamenvoegende en vastmakende deelen, hun voedsel uit het hoofd verkrijgen; wordt, even daer door, de volledige wasdom van het lichaem bevoorderd; en deze wasdom geschied, naer mate de werking van ieder deel, het welk geduurig, in sterkte, toeneemt.

Dit zinbeeld, van het menschelyk lichaem, brengt de Apostel over tot de Kerk, als het lichaem van CHRISTUS. — Trouwens, zy heeft, tot CHRISTUS, die nauwe betrekking, dat Hy het hoofd, en zy het lichaem is. Ook is de Kerk in zich zelve, ten aenzien van hare leden, verënigd; en dat door zekere banden, welke de onderscheidene leden za-

men-

(*m*) Rom. 12: 5. 1 Cor. 12: 27. Ephes. 2: 21.

menvoegen, en als het ware, aen elkanderen verbinden. Die banden zijn geloov en lievde. Deze onderlinge vereëeniging der leden veröorzaekt den wasdom en opbouw der Kerke, en maekt, dat elk der leden het zijne toebrenge, tot den welstand van het gansche lichaem, naer de werking van ieder lid der Kerke; dat is, volgens die maet en bepaling, welke Gods wijsheid bestemd heeft. Vermits nu die werking der onderscheidene leden alleenlyk afhangt, van die invloeden, welke CHRISTUS, als het hoofd vergunt; zo volgt ook, dat die werking der leden, gelijk ook de gansche wasdom van het lichaem der Kerke, uit CHRISTUS, als uit het hoofd, eeniglyk zy af te leiden.

Was nu deze wasdom der Kerke, aen de zijde van Hem, als het hoofd, door de invloeden van zijnen Geest, en aen den kant der gelovigen, door de lievde, eene vrucht der onderscheidene gaven en bedieningen, welke, in de eerste Kerk, plaets hadden, dan zagen ook de Ephesische Christenen, welk een voordeel zy daer uit trekken konden, wanneer zy daer van een recht gebruik maekten, en hoe zeer zy verplicht waren, de eensgezindheid te bevoorderen.

B. *De tweede vermaning heeft een byzonder opzicht, tot de bekeerde Heidenen te Ephesen, om namelyk die ondeugden te vermijden, welke, by de Heidenen, in zwang waren,* vs. 17-32.

A. Deze vermaning wordt, in het algemeen voorgesteld, vs. 17-24.

α De algemene vermaning zelve, vinden wy vs. 17-19.

a. De Apostel waerschouwt tegen de ondeugden der Heidenen, vs. 17, 18a.

b. Hy wijst de bronwel aen, vs. 18b, *en*

c. Hy toont, hoe God dezelve, met de grootste ongevoeligheid, rechtvaerdig strafte, vs. 19.

17. Ick segge dan dit, met het gezach, waer mede ik, als Apostel bekleed ben, (*n*) ende betuyge het op

(*n*) Rom. 1: 9.

het allerplechtigst, in en by den Heere JESUS CHRISTUS, welken ik tot eenen getuige aenroep, dat ik u tot uwen plicht opwekke, (o) dat gy niet meer en wandelt gelijck als de andere Heydenen wandelen, die nog niet bekeerd zijn, in de ydelheyt hares gemoets,

De *ydelheid van het gemoed*, is zulk eene gemoedsgefteldheid, waer door men gezet is op, en verkleevd aen dingen, welke geen wezen hebben, en aen de verwachting niet voldoen kunnen, zo dat zy de ydelheid zelve zijn. — De Heidenen *wandelden in de ydelheid* van hun gemoed, voor zo ver de gemelde gemoedsgeftalte de drijvveer was van hunnen ganfchen levenstrein. Zo was het gelegen met alle de Heidenen, die den eenigen en waren God niet kenden, in afgodery in allerlei grouwelen henen levende; zelvs waren de meest befchaevde volken, de Grieken en Romeinen, nog wel de buitenfporigfte, Rom. I: 21.

18. Immers de zedelyke gefteldheid der Heidenen, die nog niet, door het Euangelie verlicht zijn, is allertreurigst. Verduyftert zijn zy in het verftant, 'er ligt, op hun verftand en oordeel, zulk eene duisternis, dat zy buiten ftaet zijn, om het kennelyke Gods, het welk aen het menschdom, in de werken der natuur, geöpenbaerd is, behoorlyk op te merken, en daer uit hunne zedelyke verplichting af te leiden; vervreemt fijnde van het leven Godts, voor zo ver zy geheel afkeerig zijn, van zulk eene levenswijs, welke met Gods wil overëenftemt, en waer door zijne eer bevoordert wordt. Dit wordt veröorzaekt, (p) door de onwetentheyt die in haer is, met opzicht tot die aengelegene waerheden van den Godsdienst, welke den grondflag van een God verheerlijkend levensgedrag uitmaken, en de drangredenen daer toe opleveren; door de verhardinge hares herten, naerdien zy de uitfpraken van het zedelyk gevoel en van het geweten verfmoren, en zich daer tegen boosäertig aenkanten.

Zo deerniswaerdig is de zedelyke gefteldheid van de blinde Heidenen,

19. Welc-

(o) Rom. 1: 8. 1 Petr. 4: 3. (p) 1 Theff. 4: 5.

19. Welcke, door een oordeel der verharding, het welk God hun rechtvaerdig heeft toegezonden, voor alle indrukken van deugd en zedelykheid, geheel ongevoeligh geworden zijnde, hebben haerſelven breideloos overgegeven tot ontuchtigheyt, om alle onreynigheyt gieriglick te bedrijven.

Onder alle de grouwelen der Heidenen, was de *ontuchtigheid* de meest heerſchende. Het ging zo ver, dat de onkuisheid niet eens, onder de ondeugden, geteld wierd, en zelvs behoorde tot de plechtigheden van den eerdienst, welken zy, aen hunne gewaende Godheden, bewezen. — Aen deze ontuchtigheid, hadden zy zich geheel en al *overgegeven*, zodanig dat zy niet ſlechts, by toeval, gepleegd wierd, of by aenleiding van deze en gene verlokkende omſtandigheid; maer zy wierd, met opzet en voorbedachtelyk, bedreven, zo dat de menſchen als verkocht waren, *om alle onreinigheid gieriglyk te bedrijven.*

Tusſchen de *ontuchtigheid* en *onreinigheid*, is dit onderſcheid, dat het eerſte woord meer algemeen de onkuisheid aenduide, terwijl het andere de vuilſte ſoort van ontucht betekene. De Heidenen *bedreven* de vuilſte ontucht *gieriglyk*, en met eene onverzadelyke zucht; het ging hun, even als de gierigäerts, welker geldzucht niet te verzadigen is, en die, hoe meer zy krijgen, hoe meer zy nog hebben willen.

De Apostel verönderſtelt, dat de Christenen te Epheſen, uit de Heidenen, voor hunne bekeering, op dezelvde wijs gedacht en gehandeld hadden, en vermaent hen daerom, om, van die denk- en handelwijs, volkomen afſtand te doen, om niet meer te wandelen, gelijk de andere Heidenen wandelden. Trouwens, zy hadden hunne hulde en eerdienst bewezen, aen de nietige afgoden, byzonder aen Diana; ook was de ontucht, by de Epheſeren heerſchende, en maekte een voornaem gedeelte uit van hunnen eerdienst, aen de gewaende Godes Diana.

β. Deze algemene vermaning wordt nader aengedrongen, vs. 20-24. De Apostel ontleent zijne drangreden daer uit, dat de Ephesische Christenen CHRISTUS *alzo niet geleert hadden.*

a. Dit verklaert de Apostel op zich zelve, vs. 20.

b. En betoogt het nader daer uit, dat zy, in zijne school, eene waerheid geleert hadden, welke, in CHRISTUS *leer en voorbeeld, gegrond was, vs. 21-24.*

a. De zaek wordt, in het gemeen voorgesteld, vs. 21, en

b. In de byzonderheden nader ontwikkeld, vs. 22 24.

20. Doch gy en hebt Christum alsoo niet geleert: CHRISTUS *te leren is*, naer de kracht van het grondwoord, het onderwijs van CHRISTUS zo te ontvangen, dat men daer door den inhoud van zijn onderwijs, dadelyk aenleert en grondig verstaet. Volgens onze vertaling, is derhalven de mening: „ *doch gy hebt* CHRISTUS *alzo niet geleert*, maer „ van Hem een geheel ander onderwijs ontvangen; wanneer „ gy u, in de school van CHRISTUS, begeven en zijn onder„ wijs ontvangen hebt, hebt gy, in die school, niet ge„ leert, u zo te gedragen, als zich de blinde Heidenen „ gedragen; daer hebt gy geheel andere lessen ontvangen."

Dan, men kan het oorsprongelyke ook dus vertalen, by wijs van onderscheiding; *doch gy niet alzo; — gy hebt* CHRISTUS *geleert*, zo dat de zin deze zy: „ *Doch* wat u „ aengaet, gelovige Ephesiërs, die uit de Heidenen bekeerd „ zijt, wandelt *gy niet* meer *alzo*, gelijk gy voorheen ge„ wandelt hebt, toen gy nog blinde Heidenen waert. Im„ mers, *gy hebt* CHRISTUS zelven *geleert*; gy zijt, door „ CHRISTUS zelven, als uwen Leermeester, onderwezen; „ zoudt gy dan nog, de vorige grouwelen aen de hand hou„ den? dan zoudt gy uwen groten en heiligen Meester, „ tot oneër wezen, en Hem, tot eenen dienaer der zon„ de, maken."

In de zaek komt het, op het zelve, neder. De bekeerde Heidenen, te Ephesen, hadden een geheel ander onderwijs van CHRISTUS, geheel tegenstrijdige lessen, ontvangen.

21. Indien gy maer, (liever *Naerdien gy immers*) hem,

hem, als uwen Leermeester, sprekende door zijne Gezanten, gehoort hebt, ende door hem geleert zijt, u zo te gedragen, gelijck de waerheyt, welke in de leer en het voorbeeld van den heiligen Jesu gegrond is, medebrengt. De voorname inhoud van het gene die waerheid, welke CHRISTUS zelve u geleerd heeft, in zich behelst, bestaet in het volgende:

22. [*Te weten*], gy hebt van CHRISTUS, en uit zijn Goddelyk onderwijs, door het Euangelie geleert, dat gy soudet (*q*) afleggen, aengaende of opzichtelyk de voorige wandelinge en levenswijs, welke gy, nog blinde Heidenen zijnde, gehouden hebt, den ouden mensche der natuurlyke verdorvenheid; dat gy dezelve, als een oud vuil en walgelyk kleed, door geduurige bestrijdingen, hoe langs zo meer, zoudt te onderbrengen, die verdorven wort door de begeerlickheden der verleydinge, of *door verleidende begeerlykheden.* Immers de natuurlyke verdorvenheid, wanneer zy niet beteugeld wordt, brengt geduurig verkeerde neigingen, en ongeöorloovde lusten voort, byzonder tot ontuchtigheid; ja die zondige lusten zouden anders, even als een wriemelend gewormte, de verdorvene natuur, of den ouden mensch, zo onöphoudelyk aenknagen, dat dezelve, van trap tot trap, zou verërgeren, en eindelyk, als een stinkend aes, geheel en al verdorven worden.

23. Ende dit afleggen van den ouden mensch, als een walgelyk kleed, is geenzins genoeg; de leer van het Euangelie, in welke gy, door CHRISTUS zelven, dien Godlijken Leermeester, onderwezen zijt, vordert ook van u, dat gy het nieuwe grondbeginsel van het geestelyk leven, het welk gy ontvangen hebt, door eenen godzaligen wandel, naer buiten soudet openbaer maken, en zo doende al meer en meer vernieuwt worden in den geest uwes gemoets,

24. (*r*) Ende den nieuwen mensche aendoen, die nae Godt geschapen is in ware rechtveerdigheyt ende heyligheyt.

(*q*) Col. 3: 9. Hebr. 12: 1. 1 Petr. 2: 1. (*r*) Rom. 6: 4. Coloss. 3: 10. 1 Petr. 4: 2.

De bekeerde Heidenen, te Ephesen, moesten *vernieuwd worden in den geest van hun gemoed.* Door den *geest van hun gemoed*, kan men den Heiligen Geest verstaen, die, in hun gemoed, woonde. — Behoudt men onze vertaling, dan kan *de geest van hun gemoed*, zo veel zeggen, als in het verstandelyk vermogen van uw gemoed, of van uwe ziel; om dat, van de goede gesteldheid des verstands, de werkzaemheid der overige verstandige vermogens afhangt. — Sommigen vertalen het, *in den geest, die uw gemoed is*, zo dat het eerste, door het tweede, nader verklaerd worde; dan dit schijnt wat al te gedrongen.

De verdere *vernieuwing in* of *door den geest van het gemoed* der gelovige Heidenen te Ephesen, komt hier voor, als het grondbeginsel, waer uit die werkzaemheid moet voortvloeien, welke, in de volgende woorden wordt aengeprezen, namelyk *den nieuwen mensch*, als een kleed, *aen te doen*, dat is, het beginsel van het nieuwe leven der genade, door eenen Godzaligen wandel, naer buiten openbaer te maken.

Deze nieuwe mensch, was door het Goddelyk alvermogen, en eene onwederstaenbare kracht, in hunne harten *geschapen*, en dat wel *naer God*, dat is, naer Gods beeld, bestaende *in ware rechtvaerdigheid en heiligheid.* — De Grondtext heeft, *in rechtvaerdigheid en heiligheid der waerheid*, dat is, eene ware en ongeveinsde Godsvrucht, of liever zulk eene rechtvaerdigheid en heiligheid, als overëenkomstig is met de waerheid, namelyk de leer van het Euangelie, welke vs. 21 de *waerheid in* JESUS genaemd is.

Beide deze stukken, het *afleggen van den ouden mensch*, of het beteugelen der zondige begeerlykheden, en het openbaer maken van hun *vernieuwd levensbeginsel*, door de beöeffening van *rechtvaerdigheid* omtrent hunnen naesten, en van *heiligheid* omtrent God, maekten de hoofdsom uit van CHRISTUS leer, in welke de bekeerde Heidenen te Ephesen van Hem, door het Euangelie, onderwezen waren. — Maer hunne voorgaende Heidensche levenswijs was, met deze leer, vierkant strijdig; derhalven waren zy ook verplicht, daer zy de leer van JESUS gehoort en aengenomen hadden, om eene gansche andere levenswijs te houden.

B. Op

β. Op deze algemene vermaning, laet de Apostel een register van byzondere ongeregeldheden volgen, welke vooräl te Ephesen in zwang waren, en van welke zy zich daerom voornamelyk onthouden moesten, met eene opwekking, om de tegengestelde deugden te betrachten, vs. 25-32.

α. Eerst veröordeelt hy het liegen, vs. 25.

25. Daerom, vermits gy van CHRISTUS zelven onderwezen, vs. 20, en verplicht zijt het nieuwe levensbeginsel, het welk, door almachtige genade, in uwe harten gewrocht is, door eenen godzaligen wandel openbaer te maken, vs. 22-24. *Daerom* legget af de leugen van allerlei soort, als een oud verwerpelyk kleed, en als het echte uitwerksel van de aengeborene verdorvenheid, welke alle menschen maekt tot leugenaers, (*s*) ende spreket in alle gevallen, de zuivere waerheyt een yegelick, wie hy ook wezen moge, met sijnen naesten: want wy zijn malkanders leden, en behoren, tot dezelvde maetschappy; niet alleen in het burgerlyke, maer ook vooräl in het Godsdienstige, ten aenzien van het welke, wy alle te zamen leden zijn van dat geestelyk lichaem, waer van CHRISTUS het hoofd is. Nu kan eene maetschappy, niet bestaen en vereenigd blijven, wanneer de leugen den band van het onderling vertrouwen losmaekt.

β. Daer na wordt de toorn veröordeeld, vs. 26, 27.

Vooräf hebben wy op te merken, dat de Apostel hier niet, de gramschap in het gemeen bedoele, van welke vs. 31, 32 gehandelt wordt. Hy heeft bepaeldelyk het oog, op zulk eenen toorn, welke, in de gemoederen der Ephesische Christenen, konde oprijzen, wanneer zy, in het verkeeren met hunne Heidensche natuurgenoten, ergerlyke dingen ontdekten. — Volgens deze opvatting, laten zich alle uitdrukkingen ongemeen wel verklaren.

(*s*) Zach. 8: 16.

26. (*t*) **Wort toornigh**, zo menigmalen gy, in de verkeering met uwe Heidenſche bloedverwanten, vrienden en bekenden, iets ergerlyks ontdekt. Zulk een toorn is geöorloovd en zelvs prijsſelyk, naerdien zy voortkomt, uit lievde tot God, en zelvs by onzen volmaekt heiligen Leermeester heeft plaets gehad, (vergel. Marc. III: 5,) **ende** evenwel **en ſondigt**, in zulk een geval, **niet**. Dit zou geſchieden, wanneer die toorn te heftig was, en tot wraekzucht overſloeg: of wanneer hy, met verkeerde byëindens, gepaerd ging, en vooräl, wanneer hy van te langen duur was; **de ſonne en gae** daerom **niet onder over uwe toornigheyt:** zo dat uw gemoed volkomen tot bedaren kome, eer de Zon ondergaet.

27. (*v*) **Noch en geeft den duyvel geen plaetſe.** Geevt dezen Aertsvyand, die 'er altoos op toelegt, om u te benadeelen, gene aenleiding, om, door eenen langduurigen en wraekzuchtigen toorn, uwe gemoedsrust te ſtoren.

y. Vervolgens komt de Apostel, tot de dievery, vs. 28.

28. **Die geſtolen heeft, en ſtele niet meer, (*x*) maer arbeyde liever, werckende dat goet is met de handen, op dat hy hebbe mede te deelen den genen die noot heeft.**

Hier wordt kennelyk verönderſtelt, dat het ſtelen ook eene heerſchende ondeugd, onder de Epheſeren waren, en dat deze dievery haren oorſprong hadde, niet alleen uit gierigheid en hebzucht, maer ook uit armoede, en wel uit zulk eene armoede, welke, door luiheid, veröorzaekt werdt.

De Apostel maent de bekeerde Heidenen af, van deze dievery, zeggende: *die geſtolen heeft, ſtele niet meer*, en niet alleen dit; maer hy geevt hen ook een geſchikt middel aen de hand, om, voor de verzoeking tot het ſtelen, in het vervolg bewaerd te worden; namelyk om de luiheid te ſchuu-

(*t*) Pſalm 4: 5. (*v*) Jac. 4: 7. 1 Petr. 5: 9. (*x*) Hand. 20: 35. 1 Theſſ. 4: 11. 2 Theſſ. 3: 8, 12.

schuuwen, en, in een ergerlyk beroep, naerstig te arbeiden. *Arbeidt liever*, zegt hy, *werkende dat goed is*, in een eerlyk beroep, *met de* eigene *handen*, *op dat gy*, niet alleen voor u zelven het nodige mogt hebben; maer ook in staet zijn, om *te mededeelen den genen die nood heeft.* — Iemand, die door dievery, anderen benadeelt had, zou dus doende gelegenheid hebben, om in die betrekking, voor zijn stelen, de verschuldigde wedervergelding te doen.

δ. Wijders waerschouwt de Apostel, tegen het vuilbekken, vs. 29.

29. (y) Geen vuyle, verrotte en stinkende reden, tot onëer van God, en tot ontstichting van uwen naesten, en gae uyt uwen mont, wanneer gy te zamen spreekt: maer so zich daer eene gepaste gelegenheid opdoet, tot het voeren van eenige goede, deugdzame en deftige [*reden*], welke geschikt is tot nuttige stichtinge, van u zelven en van anderen, neemt dan de gelegenheid waer, om zulk eene reden te voeren, op dat sy genade geve, u aengenaem en nuttig make, by dien diese hooren.

ε. Verder vermaent de Apostel, om den Heiligen Geest niet te bedroeven, vs. 30.

30. Ende en bedroeft den Heyligen Geest Godts niet, (z) door welcken gy versegelt zijt tot den dagh (a) der verlossinge.

De bekeerde Heidenen te Ephesen waren *verzegeld, door den Heiligen Geest*, die, uit hoofde van zijne natuurlyke en huishoudelyke betrekking, tot de twee andere Goddelyke Personen, de Heilige Geest *van God* genaemd wordt, en vermits Hy de Toepasser is van het heil, door den Vader verördend, en door den Zoon verworven, eenen byzonderen eerbied en gehoorzaemheid, aen zijne werkingen in het

(y) Matth. 12: 36. Eph. 5: 3, 4. (z) Rom 8: 16. 2 Cor. 1: 22. ende 5: 5. Ephes. 1: 13. (a) Luc. 21: 28. Rom. 8: 23. Ephes. 1: 14.

gemoed, waerdig is. Het *verzegeld* zijn, door dien Heiligen Geest, geevt te kennen, dat zy door dien Goddelijken Persoon, verwaerdigd wâren, met een merk en zegel, het welk hen kenbaer maekte, als Gods eigendom; naerdien de Heilige Geest, door zijne Almachtige genade, Gods Beeld in hen had overgedrukt, zo dat zy, door dit zegel van den Heiligen Geest, als Gods onvervreemdbaer eigendom, zouden bewaerd en beveiligd worden, *tot den dag der verlossing*, dat is, tot den laetsten dag der waereld, wanneer zy ook, ten aenzien van hunne lichamen, van alle de gevolgen der zonden, volkomen zullen verlost worden, (vergel. Kap. I: 13, 14.)

De vermaning, om dien aenbiddelijken hemel Getuige *niet te bedroeven*, moet zekerlyk Gode betamelyk worden opgevat, en geevt te kennen, dat de Ephesische Christenen, byzonder uit de Heidenen, Hem gene redenen moesten geven om hen zo te behandelen, als wy gewoon zijn zulken te behandelen, die ons, door hun wangedrag, oorzaek tot droevheid gegeven hebben. In zulk een geval, onthouden wy den zodanigen de blijken van onze genegenheid. Het zegt derhalven, met één woord, dat zy den Heiligen Geest gene redenen moesten geven, om zijne vertroostende genade in te houden, maer veelëer om dezelve gunstig mede te deelen.

Hier toe waren zy des te meer verplicht, om dat de Heilige Geest, de *Geest van God* was; zo dat zy door dien Heiligen Geest te bedroeven, te gelijk den Vader en den Zoon bedroeven zouden; als mede om dat zy, door dien Heiligen Geest *verzegeld waren, tot den dag der verlossing*, daer zy Hem door Hem te bedroeven, redenen geven zouden, om zijn merk en zegel in zo ver te verdonkeren, dat zy voor zich zelven, van hunne aenstaende verlossing, niet zeker waren.

Deze vermaning nu kan men opvatten, of als eene opwekking, welke op zich zelve staet, of liever in het verband, het zy met al het vorige, het zy met het onmiddelyk voorgaende vs. 29, het zy met het volgende, wanneer de Apostel leren wil, dat de Heilige Geest, door alle die ge-

melde zonden, in den gezegden zin, zou bedroed worden; en dit was wederom, voor de bekeerde Heidenen te Ephesen, eene krachtige drangreden, om zich van die zonden te onthouden, en de tegenövergestelde deugden te betrachten.

ξ. De Apostel voegt 'er eindelyk eene waerschouwing by, tegen de gramschap, vs. 31, 32.

31. (*b*) Alle bitterheyt, uit welk een beginsel zy ook moge voortkomen, alle wortel van haet en wraekzucht, ende alle toornigheyt, waer door men als het ware *opzwelt* en opvliegt: ende alle gramschap, die het hart als koken doet, ende alle geroep en, luiddruftig geschreeuw, het welk, uit het woeden der hartstochten, den oorsprong heeft, ende alle lasteringe of kwaedäertige verwijting; dit alles zy verre van u geweert, met alle boosheyt, en lievdeloze gemoeds gesteldheid.

32. (*c*) Maer zijt in tegendeel, tegen malkanderen in alle gevallen en ontmoetingen, goedertieren, vriendelyk en bescheiden; barmhertigh, met een teder medelijden aengedaen, over elkanders noden en ellenden; en, wanneer gy van iemand beledigingen ontvangen hebt, zijt dan (*d*) vergevende jegens malkanderen, hoe groot en veelvuldig die beledigingen ook wezen mogen, gelijckerwijs oock Godt, wiens Majesteit oneïndig is, in en *door* Christo, op grond van zijne volmaekte verdiensten, uliéden eene onberekenbare menigte van tergende overtredingen, genadig vergeven heeft.

(*b*) Coloff. 3: 19. (*c*) Philipp. 2: 1. (*d*) Matth. 6: 14. Marc. 10: 25. Coloff. 3: 13.

HET V. KAPITTEL.

C. *De derde vermaning, betreft wederom alle Ephesische Christenen, zo Joden als Heidenen van oorsprong, Kap. V: 1—VI: 20.*

A. Eerst schrijvt de Apostel eenige algemene plichten voor, welke alle Christenen, in alle gevallen en betrekkingen, betrachten moeten, Kap. V: 1-20.

α. De eerste is, lievde omtrent elkanderen, vs. 1, 2.

a. De opwekking vinden wy, vs. 1, en

b. De drangreden, vs. 2.

1. Zijt dan navolgers Godts, in het uitöeffenen van lievde en weldadigheid, byzonder in het vergeven aen elkanderen. (vergel. Kap. V: 32.) Gedraegt u, in deze betrekking, als Gods geliefde kinderen. Herinnert u geduurig, met verwondering en dankzegging, over den rijkdom der onnadenkelyke lievde, welke God, de Vader der barmhartigheid, om CHRISTUS wil, aen u bewezen heeft; laet deze overweging u aenſporen, om ook lievde, aen uwe medemenschen, te bewijzen; laet het, uit uw gedrag, openbaer worden, dat gy u daer op toelegt, om als rechtgeäerte kinders, die zo zonderling bevoorrecht zijt, het beminnelyk voorbeeld van uwen hemelschen Vader naer te volgen.

2. (*a*) Ende daer toe moet u ook het voorbeeld van onzen gezegenden Verlosser opwekken, die ons, toen wy nog zondaers en vyanden waren, zo uitnemelyk heeft liev gehad, dat hy zich zelven in den vervloekten dood overgav, om voor ons het leven te verwerven; wandelt daerom in de liefde, en laet het uit uw gansche gedrag, en alle uwe handelingen met menschen, openbaer worden, dat gy overal

(*a*) Joh. 13: 34. ende 15: 12. 1 Thess. 4: 9. 1 Joh. 3: 23. ende 4: 21.

overal en in alle gevallen, zo veel goed wilt doen, als maer immers mogelyk is; (*b*) gelijckerwijs oock Christus ons lief gehadt heeft, op eene wijs, waer over wy ons in alle eeuwigheid zullen moeten verwonderen, (*c*) ende hemselven voor ons en in onze plaets, heeft overgegeven tot een offerhande ende een slacht-offer Gode, tot eenen welrieckenden reuck.

Het wijst zich zelve, dat de Apostel het oog hebbe op den vervloekten kruisdood, welken CHRISTUS, als plaets vervangende Borg van zondaren, ondergaen heeft, om ons met God te verzoenen, en in zijne zalige gunst te herstellen. Hy ontleent zijne spreekwijzen van den offerdienst, en stapelt dezelve als op elkander. Hy zegt niet eenvouwig, CHRISTUS *heeft zich voor ons overgegeven*, om, als Borg in onze plaets te sterven, maer *tot eene offerhande en een slachtoffer, Gode tot eenen welriekenden reuk.*

Het eerste woord, door *offerande* vertaeld, betekent in het gemeen, al wat God toegebracht en gewijd wordt; maer de LXX gebruiken het, bepaeldelyk van het spijsöffer, (Ps. XL: 7. vergel. Hebr. X: 5.) Trouwens, het wordt hier ook onderscheiden van het *slachtöffer*, het welk met bloedstorting, gepaerd ging. Voor het naest, zouden wy daerom denken, dat de Apostel beide, de dadelyke en lijdelyke gehoorzaemheid van onzen gezegenden Borg bedoelt hebbe; de eerste, onder den naem van *offerande* of *spijsöffer*, de andere, onder dien van *slachtöffer.* Volgens deze opvatting, wordt de drangreden tot onderlinge lievde, uit het voorbeeld van CHRISTUS ontleent, nog nadrukkelyker; de Verlosser heeft zijne lievde betoont, beide in doen en lijden; nu, naer dat voorbeeld, moeten de Christenen elkander, niet alleen met daden, maer, wanneer het de nood vordert, ook met lijden, te hulp komen. (vergel. 1 Joh. III: 16.)

Er wordt bygevoegd, *Gode tot eenen welriekenden reuk.* —

(*b*) Gal. 2: 20. Tit. 2: 14. 1 Petr. 3: 18. (*c*) Hebr. 8: 3. ende 9: 14.

Onze Overzetters brengen het woord *Gode* tot het *overgeven*, op deze wijs: *die zich voor ons heeft overgegeven tot eene offerände en een slachtöffer, Gode tot eenen welriekenden reuk.* Dan, onzes crächtens behoort de uitdrukking, *tot eenen welriekenden reuk*, tot het woord *Gode*, op deze wijs: *die zich voor ons heeft overgegeven, tot een spijsöffer en een slachtoffer*, zijnde deze beide, *Gode tot eenen welriekenden reuk.* — De laetste woorden geven, volgens den Hebreeuwschen spreektrant, te kennen, dat het spijs- en slachtöffer van CHRISTUS dadelyke en lijdelyke gehoorzaemheid, God by uitnemenheid aengenaem geweest zy. (vergel. Gen. VIII: 21. Lev. I: 9. III: 16.) Trouwens, in de Borgtochtelyke gehoorzaemheid van CHRISTUS, heeft God de Vader, als in eenen algenoegzamen rantzoenprijs, met een volkomen genoegen berust. — Voort schijnt ons de Apostel ingewikkeld aen te duiden, dat onze lievdewerken, wanneer zy, op de rechte wijs geschieden, om CHRISTUS wil, Gode aengenaem zijn.

β. De tweede algemene plicht, welken de Apostel voorschrijvt, is de kuisheid; hy waerschouwt tegen de ontucht, welke onder de Heidenen, en ook te Ephesen, zo algemeen was, dat zy niet eens, onder de ondeugden, gerekend wierd, vs. 3-14.

a. De afmaning zelve wordt voorgesteld, vs. 3, 4, *en*

b. Nader aengedrongen, vs. 5-14.

a. Om dat God zulk een wangedrag rechtvaerdig straffen zal, vs. 5-7.

b. Om dat het met den gelukstaet, tot welken zy, door Gods genade waren overgebracht, ten eenemael onbestaenbaer was, vs. 8-13.

1. *In het gemeen, vs.* 8.

2. *Meer byzonder, daer de werken des lichts, met die der duisternis, regelrecht strijdig zijn, vs* 9-13.

—. *De werken des lichts worden voorgesteld, vs.* 9, 10.

——. *En die der duisternis, vs.* 11-13.

c. De vermaning wordt, met eene merkwaerdige spreuk aengedrongen, vs. 14.

3. (*d*) Maer (of *Voorts*) alle hoererye ende alle onreynigheyt, alle soort van vuile ontucht, welke in uwe Stad, zo algemeen is doorgebroken, (vergel. Kap. IV: 19,) ofte gierigheyt, en laet oock onder u niet genaemt worden, en zelvs niet by den naem, onder uliedden bekend zijn; gelijckerwijs het den Christenen, die heyligen zijn, tot den dienst van God afgezonderd, zekerlyk betaemt:

Ofte gierigheid. Hoe komt hier de *gierigheid* of schraepzucht, by allerlei soorten van de vuilste ontucht, te pas? Het grondwoord betekent, in het algemeen, eene brandende begeerte om meer te hebben, en wordt daerom eigenaertig gebruikt van de gierigheid, daer een vrek nooit verzadigd is, en altoos meer begeert. Dan, terwijl de Apostel hier bezig is, om de Ephesische Christenen, van de hoerery en allerlei soort van vuile ontucht, af te manen, zouden wy het oorspronggelyk woord lievst nemen, voor de onverzadelyke begeerte naer wellust. Misschien wordt ook het afschuwelyk wangedrag van de zulken bedoeld, die zich, om vuil gewin, tot de schandelykste onreinigheid, laten misbruiken.

4. Noch oneerbaerheyt in woorden, gebaerden en zeden, zy onder u bekend, noch sot-geklap, ligtvaerdige gesprekken, geschikt om de vleeschelyke lusten op te wekken, ofte geckerye of dartele dubbelzinnigheden, welcke een wellustig gemoed verraden, en voor Christenen niet en betamen: maer laet 'er veel meer danckseggingе van u, in uwe zamensprekingen, gehoord worden.

Het oorsprongelyk woord, door *dankzegging* vertaeld, heeft doorgaens die betekenis, in den stijl van den Apostel. Maer het wordt hier overgesteld, tegen onëerbare en ontuchtige gesprekken; wy zouden het daerom liever nemen, voor aengename en bevallige redenen, welke nuttig en stichtelyk zijn voor anderen, en waer door dus doende tevens Gods eer bevorderd wordt.

(*d*) Marc. 7: 21. Ephes. 4: 29. Coloss. 3: 5.

5. (e) Want (of *Trouwens*,) de ontucht, met alles, wat daer toe aenleiding geevt, betaemt niet voor eenen Christen. Immers, dit weet gy zeer wel, en behoev ik u nauwlyks te herinneren, dat geen hoereerder, ofte onreyne, die zich, aen de vuilste ontucht overgeevt, ofte gierigaert, die eene onverzadelyke begeerte heeft, naer wellust, en in zo ver een afgodendienaer is, erffenisse en heeft in het Koninckrijcke Christi ende Godts.

Ofte gierigaert, die een afgodendienaer is. — Men herinnere zich het gene wy, by vs. 3, omtrent het woord, door gierigheid vertaeld, hebben opgemerkt. — *Een gierigaert*, die nooit verzadigd is, van aerdsche schatten, *is een afgodendienaer*, voor zo ver hy het goud, tot zijnen God maekt, en den dienst van God verzakende, zijn vertrouwen vestigt, op blinkend stof. Maer het verband van zaken dult hier, al zo min als vs. 3, om aen de eigenlyk gezegde gierigheid te denken. *Een gierigaert is* hier, naer ons inzien, een wellustige, die zich zodanig aen allerlei soort van ontucht, ook aen de allervuilste overgeevt, dat hy 'er van verzadigd zy. Zulk een wellustige is in de daed een *afgodendienaer*, voor zo ver hy, met verzaking van God, aen de tomeloze lusten van zijn vleesch, dienstbaer is, en misschien is 'er geen ondeugd, welke het hart zo ongevoelig maekt, voor de indrukken van den Godsdienst, als eene tomeloze opvolging der vleeschelyke begeerlykheden. — Voeg 'er by, dat PAULUS eene byzondere reden had, om de slaven der wellust, afgodendienaers te noemen; daer de ontucht een voornaem gedeelte was van den eerdienst, welken de Heidenen, en ook de Ephesiërs, aen de afgoden bewezen.

Zulke ontuchtigen, hebben *geen erfenis* of *deel*, *in het Koningrijk van* CHRISTUS *en van God*. — Men denke, aen het Koningrijk der genade, anders genaemt de Kerk van CHRISTUS. God de Vader, heeft de heerschappy over dit Godsdienstig Genootschap, aen den Verlosser gegeven, (verg. Kap. I: 21-23;) daerom heet het CHRISTUS en *Gods Koningrijk*.

(e) 1 Cor. 6: 10. Gal. 5: 19, &c. Coloss. 3: 5, 6. Openb. 22: 15.

rijk. — Daer in hebben de hoereerers en ontuchtigen *geen deel*, dat is, zy zijn gene Christenen, gene onderdanen van CHRISTUS, gene deelgenoten van het heil, het welk Hy, voor de zijnen verworven heeft, en door het Euangelie laet aenbieden.

6. (*f*) Dat u niemant en verleyde met ydele woorden bedrieglyke schijnredenen, om u wijs te maken, dat de ontucht, tot de onverschillige dingen, behoore: want om dese verfoeielyke dingen, welke walgelyk zijn in de oogen van Hem, die vlekkeloos heilig is, komt de toorne Godts, en de geduchte straf, welke het uitwerksel is van zijn rechtmatig ongenoegen, over de kinderen des ongeloovs en der ongehoorsaemheyt, die, weigeren, om het Euangelie, hoe zeer zy het met den mond belijden, met het hart gelovig aen te nemen, en met hunne daden, te gehoorzamen, (vergel. Kap. II: 2.)

7. So wacht u zelvs, van de verkeering met ontuchtige lieden, en zijt dan hare medegenoten niet, om ook niet in hunne straffen, te deelen.

8. Dit vordert ook uwe gezegende staetsverändering, daer gy, door Gods genade, tot zulken uitnemenden geluk-staet, verheven zijt. (vergel. Kap. I: 3-14. II: 22.) (*g*) Want gy waert eertijts, blinde en afgodische Heidenen zijnde, ten aenzien van uwe onwetenheid, in zaken van den Godsdienst, en van uwe verslaevdheid aen allerlei ondeugden, enkele duysternisse, maer nu, na uwe bekeering, van de stomme afgoden tot den levendigen God, zijt gy licht in of *door* den Heere, die uw verstand verlicht en uw hart geheiligt heeft: wandelt dan als kinderen des lichts, gelijk het menschen betaemt, die, door den Geest des HEEREN, verlicht en geheiligt zijn; laet het, uit uw gansche gedrag, openbaer worden, dat gy, van denk- en levenswijs, geheel en al verändert zijt.

9. ((*h*) Want de vrucht des Geests, het uitwerksel van de verlichting, welke de Heilige Geest, in u heeft

(*f*) Jer. 29: 8. Matth. 24: 4. Marc. 13: 5. Luc. 21: 8. Col. 2: 4, 18. 2 Thess. 2: 3. 1 Joh. 4: 1. (*g*) 1 Thess. 5: 4. (*h*) Galat. 5: 22.

te weeg gebracht, is in alle goedigheyt, weldadigheid; vriendelykheid, ende rechtveerdigheyt, in alle handelingen, met onze medemenfchen, ende in waerheyt) of eerlykheid en braevheid, in tegenftelling van alle bedrog en valsheid.

De *vrucht des Geestes* heeft de lezing, welke onze Overzetters gevolgd hebben. Zy fchijnt, uit Gal. V: 22. overgenomen te zijn. Maer vele Handfchrivten en Vertalingen, hebben *de vrucht des lichts.* Dit ftrookt ook beter, met het verband, daer de Apostel, vs. 8. van het *licht* gefproken heeft, en vs. 10 melding maekt, van de *onvruchtbare werken der duisternis.* — Door de *vrucht van het licht*, bedoelt de Apostel, het uitwerkfel van die verlichting en verbetering, welke de HEER, door de prediking van het Euangelie, en de genade werking van den Heiligen Geest, in de harten der bekeerde Heidenen, te Ephefen had te weeg gebracht.

De woorden van vs. 9, behelzen eene tusfchenrede. — Betoont, in uw gedrag, wil de Apostel zeggen, dat gy kinderen des lichts zijt.

10. Beproevende, en u benaerftigende, om in onderfcheidene gevallen, zorgvuldig te onderzoeken, wat den Heere welbehagelick zy: en hoe gy u, overëenkomftig zijnen wil, gedragen moet.

11. (*i*) Ende en hebt geen gemeynfchap met de onvruchtbare wercken der duyfterniffe, neemt geen deel in die ontuchtige bedrijven, aen welke de zulken, die nog blinde Heidenen zijn, zich zelve overgeven, en welke wel verre van voordeelig te zijn, de rampzaligfte gevolgen naer zich flepen, (vergel. vs. 6,) maer beftraftfe oock veel eer, met befcheidenheid en zachtmoedigheid, zo menigmael het, met welvoegelykheid en vrucht, gefchieden kan, op dat ook anderen daer van afkeerig mogen gemaekt worden.

12. Want (of *Het is waer*,) het gene heymelick van

(*i*) Matth. 18: 17. 1 Cor. 5: 8. ende 10: 20. 2 Cor. 6: 14. 2 Theff. 3: 14.

van haer, die zich aen de wellust breideloos overgeven, geschiet, is schandelick oock te seggen; zo dat men zich schamen moet, om, van die vuile ontuchtigheden, te spreken.

13. (*k*) Maer alle dese dingen, van het licht bestraft zijnde, worden openbaer. Want al dat openbaer maeckt, is licht.

De Apostel antwoord hier op eene bedenking, welke men tegen zijne vermaning, om de werken der duisternis te bestraffen vs. 1, zou kunnen inbrengen.

Die bedenking wordt vs. 1, 2 voorgesteld. Zy was deze: hoe zullen wy de onvruchtbare werken der duisternis bestraffen? die ontuchtigheden zijn menigmalen zo snood en grouwzaem, dat een weldenkend Christen zich zelvs schamen moet, om 'er van te spreken. Die bedenking lost de Apostel op vs. 13, door aen te merken, dat men eene ondeugd, om 'er eenen anderen van af te schrikken, in alle hare schandelykheid moet voorstellen. — De zaek zal duidelijker worden, wanneer wy de woorden van vs, 13, dus vertalen: *alles*, wat namelyk ondeugend is, *zal het recht bestraft worden, moet door het licht openbaer gemaekt worden, het licht toch maekt alles openbaer.* De zakelyke zin is derhalven, met een kort woord deze: „ men moet daerom de „ ondeugden niet onbestraft laten, om dat zy zo verfoeilyk „ zijn, dat een Christen zich schamen zou, om 'er van te „ spreken; zal men iemand bestraffen, dan moet juist het „ verfoeilyke van zijn wangedrag, in het daglicht gesteld „ worden; het licht immers vertoont de zaken, in hare ware „ gedaente, en daerom moeten zulke ondeugden, niet „ in de duisternis gesmoord, maer in het licht gesteld „ worden."

14. Daerom vermits het licht, de zaken in hare ware gedaente voorstelt, en de ontuchtigheden der blinde Heidenen allergrouwzaemst zijn, in haren eigenen aert, segt hy, (*l*) Ontwaeckt gy die slaept, ende staet op uyt den dooden, ende Christus sal over u lichten.

(*k*) Joh. 3: 20, 21. (*l*) Rom. 13: 11. 1 Thess. 5: 6.

Hy zegt, wie zegt het? het is moeilyk te bepalen, welken Spreker de Apostel bedoele. Sommigen verstaen het van den HEER zelven, die PAULUS, door zijnen Geest aendreev, en door hem sprak; anderen meenen, dat hy het oog hebbe op Jes. XXVI: 19, of LX: 1; of op de woorden der beide plaetsen by elkanderen genomen; nog anderen zijn van oordeel, dat de aengehaelde woorden ontleend zijn, uit één der geestelyke gezangen, welke, by de Gemeente van Ephesen, in gebruik waren.

Hoe het wezen moge, de aengehaelde spreuk zelve is zeer duidelyk. De Apostel had, in het voorgaende, van de duisternis en het licht, meermalen gesproken. Nu blijvt hy hier, in dezelvde toespeling. Hy spreekt van zulken, die *slapen*, nu, wanneer iemand slaept, ziet hy niets, en verkeert daer door in de duisternis. Het *slapen* is derhalven een eigenäertig zinneprent van de duisterheid der onkunde, in welke de onbekeerde Heidenen verkeerden, en van dit oordeel der verharding, het welk God hun rechtvaerdig had toegezonden. (vergel. Kap. IV: 19. Rom. I: 23—.) Het zedelyk bederv der blinde Heidenen, hun onvermogen tot eenig goed, en hunne volslagene verslaevdheid aen de beestächtigste ontuchtigheden, mogt wel by den staet der *doden*, vergeleken worden. (zie Kap. II: 1.)

De Christenen te Ephesen, moesten de onvruchtbare werken der duisternis bestraffen, en hunne medeburgers, die 'er zich in verliepen, toeroepen: „ *ontwaekt gy die slaept*, „ gy blinde Heidenen, die onder een oordeel van ongevoeligheid geplaetst zijt, ziet en merkt toch eens op, „ hoe grouwzaem uw wangedrag zy; laet de slaep van verblinding en verharding toch eens een einde nemen, *en* „ *staet op uit de doden*, leert eens goed te doen, en de „ banden der zonden, door welke gy als dood zijt, te verbreken; *laet* CHRISTUS *u verlichten*, hoort naer zijn onderwijs in het Euangelie, en Hy zal u het licht van kennis, heiligheid en wezenlyk genoegen mededeelen."

7. De

γ. De derde algemene plicht is een voorzichtig gedrag, in alle gevallen, vs. 15-17.

a. De vermaning wordt in het gemeen voorgesteld, vs. 15, en

b. Meer byzonder uitgebreid, vs. 16, 17.

15. (*m*) Siet dan hoe gy voorſichtelick wandelt; en draegt zorg, dat gy, in alle gevallen, met bedachtzaemheid te werk gaet, niet als onwijſe, maer als wijſe:

De voorzichtigheid is allen Christenen hoogst noodzakelyk, om zich, in onderſcheidene gevallen, zo te gedragen, als het behoort, op dat Gods eer, de ſtichting der menſchen, en de vrede van hun eigen gemoed, bevorderd worden. Hier in moeten zy zich openbaer maken, als *wijzen* en den *onwijzen* niet gelijk worden. — Door de *onwijzen*, ſchijnt de Apostel de onbekeerde Heidenen, en zelvs de ſchranderſten onder hen, te bedoelen; deze waren, met alle hunne ingebeelde wijsheid, in de daed dwazen geworden, (vergel. Rom. I: 22.) Van deze moesten zich de Christenen door een bedachtzaem gedrag, onderſcheiden en openbaer maken, dat zy *wijzen* waren, welke CHRISTUS verlicht had. (vergel. vs. 15.)

Gedraegt u, in alle gevallen, als wijzen.

16. (*n*) Den tijt uytkoopende, dewijle de dagen boos zijn,

De tijd beteekent hier eene gepaste gelegenheid, om dit of dat te verrichten. Het woord *uitkopen*, zegt hier elders een goed en recht gebruik van te maken. De zin is in het algemeen, dat de Christenen tijd en plaets, in alle hunne handelingen, moeten in acht nemen, en van de gepaste gelegenheden een recht gebruik maken. Dit was byzonder de plicht der Epheſiſche Christenen, *dewijl* toenmaels *de dagen boos waren.* Zy beleevden zorgelyke dagen, in welke zy groot gevaer liepen, om, door de kracht der verleiding, van den rechten weg der godzaligheid, te worden afgetrokken.

(*m*) Col. 4: 5. (*n*) Rom. 13: 11. Coloſſ. 4: 5.

17. Daerom, vermits gy zulke zorgelyke dagen beleeft, en zijt niet onverstandigh, gedraegt u niet onbedachtzaem; (o) maer weest altoos op uwe hoede, tegen de kracht der verleiding, verstaet ten dien einde, en onderzoekt in alle gevallen, welcke de wille des Heeren zy.

Men kan deze opwekking vs. 15-17, meer byzonder betrekkelyk maken, tot de vermaning, om de onvruchtbare werken der duisternis te bestraffen, vs. 11. Om dit, op de rechte wijs, en met een gewenscht gevolg te doen, moesten zy *voorzichtig* te werk gaen, en zich, als wijzen gedragen, volgens vs. 15. Anderszins zouden zy de overtreders eer verbitteren, dan verbeteren. Ook moesten zy de gepaste gelegenheden waernemen, te meer, om dat de dagen boos waren, en het bederv der zeden den hoogsten top beklommen had. Zonder dit, zouden zy zich den algemenen haet op den hals halen, en zich, aen mishandelingen bloot stellen, volgens vs. 16. Eindelyk, om altoos voorzichtig en wijsselyk te handelen, in hunne bestraffingen, moesten zy, in onderscheidene gevallen, wel weten, wat Gods wil vorderde, om niet te yveren zonder verstand, volgens vs. 17.

δ. Wijders waerschouwt de Apostel, tegen de dronkenschap, vs. 18.

18. (p) Ende en wort niet droncken in wijn, waer in overdaet, en de bron van alle ongebondenheid gelegen is, maer wort in tegendeel vervult met de gaven van den Heiligen Geest, om uit te munten, in deugd en Godsvrucht.

Byzonder heeft PAULUS hier het oog, op de dronkenschap, welke by de Heidenen, op hunne offermaeltijden, en voornamelyk op het Feest van Bacchus plaets had.

(o) Rom. 12: 2. 1 Thess. 4: 3. (p) Spr. 23: 29. Jes. 5: 11, 22. Luc. 21: 34.

c. Eindelyk vermaent de Apostel de Ephesische Christenen, om God te verheerlyken, vs. 19, 20.

a. Met geestelyke liederen, vs. 19.

b. Met dankzeggingen, vs. 20.

19. (*q*) Sprekende (liever *Zingt*) onder malkanderen, om uwe geesten te vervrolyken, en goede aendoeningen in uwe gemoederen te verwekken, met de psalmen, welke David en andere heilige mannen gedicht hebben, ende lofsangen, ende geestelicke liedekens, welke u, door den Heiligen Geest, worden ingegeven, (verg. 1 Cor. II: 15. XIV: 37) singende, ende psalmende den Heere in uw herte, lovende.

Deze lovzangen en geestelyke liederen stelt de Apostel over, tegen de dronkenmans gezangen, welke, op de feesten der Heidenen, ter eere van de gewaende Godheden, met een woest getier, werden opgedreund, vs. 18.

20. (*r*) Danckende alle tijt over alle dingen, ook zelvs over rampen en tegenspoeden, naerdien zy u ten goede medewerken, Godt ende den Vader, in den name en volgens het bevel onses Heeren Jesu Christi:

B. Vervolgens gaet de Apostel over, tot meer byzondere plichten, welke de Christenen, in onderscheidene betrekkingen, moeten uitöeffenen, Kap. V: 21— VI: 9.

a. Eerst spreekt hy, van de wederzijdsche plichten der gehuuwden, in den echten staet, Kap. V: 21-33.

a. In het algemeen vermaent hy, tot ondergeschiktheid, vs. 21.

21. Malkanderen onderdanigh zijnde in de vreese Godts.

Wy nemen het, als eene vermaning, *zijt elkanderen onderdanig*, te meer om dat de Apostel hier overgaet, tot een nieuw stuk, het welk geen verband heeft, met het vorige.

(*q*) Col. 3: 16. (*r*) Col. 3: 17. 1 Thess. 5: 18.

Hy vordert hier eene onderlinge geschiktheid van de minderen aen de meerderen, en een betamelyk gedrag van de meerderen, omtrent de minderen, zonder welke gene Maetschappy bestaen kan.

Er wordt bygevoegd *in de vreze Gods.* De beste handschrivten, en vele vertalingen, lezen CHRISTUS, in de plaets van *God.* Op dien grond verkiezen wy de lezing, *in de vrees van* CHRISTUS, dat is, uit eerbied voor, en in gehoorzaemheid aen CHRISTUS, die het alzo geboden heeft.

Deze vermaning behelst eene algemene regel, welke PAULUS, als eene Inleiding, laet vooräfgaen, tot het volgende stuk, waer in hy meer byzonder aentoont, hoe die ondergeschiktheid, in onderscheidene betrekkingen, en in verschillende levensstanden, moet uitgeoeffend worden.

b. Op dit algemene voorschrivt, laet de Apostel de plichten der gehuuwden volgen, zo der vrouwen jegens hare mannen, als der mannen, omtrent hunne vrouwen, en hy dringt dezelve nader aen, uit aenmerking van de betrekking en vereeniging, welke 'er is, tusschen CHRISTUS *en zijne Gemeente,* *vs.* 22-33.

a. *De onderlinge plichten der echte lieden worden voorgesteld,* *vs.* 22 32.

1. *Eerst die der vrouwen, vs.* 22-24.

—. *Deze plichten worden opgegeven, vs.* 22. *en*

——. *Aengedrongen, vs.* 23, 24.

22. (*s*) Gy vrouwen weest uwe eygene mannen onderdanigh, door hun eerbied en gehoorzaemheid te bewijzen, gelijck gy den Heere CHRISTUS onderdanig en gehoorzaem zijt. Om CHRISTUS wil, moet gy uwen mannen onderdanig zijn, naerdien de man het beeld van CHRISTUS is, (vergel. 1 Cor. XI: 7-9.)

23. (*t*) Want de man is het hooft des wijfs, die het gezach heeft, over zijne vrouw, (vergel. 1 Tim. II: 13, ge-

(*s*) Gen. 3: 16. 1 Cor. 14: 34. Col. 3: 18. Tit. 2: 5. 1 Petr. 3: 1. (*t*) 1 Cor. 11: 3.

(v) gelijck oock Christus het gezach voerend Hooft der gemeynte is: ende hy is de Behouder en beschermer (x) des geestelyken lichaems, waer van Hy het hoofd is. Hier in is de man het beeld van CHRISTUS; hy moet, als hoofd, het gezach hebben, over zijne vrouw; maer evenwel dit gezach moet niet overheerschend en geweldig zijn, de man moet de vrouw beschermen, en haer geluk bevoorderen, en daer in het voorbeeld van CHRISTUS naervolgen, die niet alleen het hoofd, maer ook de behouder en beschermer, is van de Gemeente.

24. Daerom gelijck de gemeynte Christo onderdanigh is, Hem eerbied en gehoorzaemheid bewijzende, alsoo moeten oock de vrouwen hare eygene mannen onderdanig en gehoorzaem zijn, in alles, wat recht en billijk is.

2. *De plichten der mannen, omtrent hunne vrouwen, worden aengeprezen*, vs. 25-32.

– *Deze plichten, welke in eene tedere lievde gelegen zijn*, vs. 25a.

––. *Worden aengedrongen*, vs. 25b-32.

/. *Uit aenmerking der lievde van* CHRISTUS, *tot zijne Gemeente*, vs. 25b-27.

//. *Uit overweging der nauwe vereëniging, tusschen man en vrouw*, vs. 28-30.

†. *De zaek wordt voorgesteld*, vs. 28, 29a. *en*,

††. *Door het voorbeeld van* CHRISTUS, *opgehelderd*, vs. 29b, 30.

///. *Om dat God bevolen heeft, dat de Huwelyksband onverbreekbaer wezen zoude*, vs. 31, 32.

†. *De Apostel stelt de zaek voor*, vs. 31, *en*

††. *Leert, dat dit mede zie, op de vereeniging, tusschen* CHRISTUS *en de Gemeente*, vs. 32.

b. *Deze onderlinge plichten der echte lieden worden nog eens hoofdzakelyk herhaeld*, vs. 33.

25. (y) Gy mannen hebt uwe eygene vrouwen

(v) Eph. 1: 22. ende 4: 15. Col. 1: 18. (x) Rom. 12: 5. 1 Cor. 12: 27. Eph. 1: 23. ende 4: 12. Coloss. 1: 24. (y) Coloss. 3: 19.

tederlyk lief, en zorgt, op alle mogelyke wijzen, voor hare belangen, gelijck oock Christus de gemeynte lief gehadt heeft, (z) ende hemselven voor haer, in den vervloekften dood, heeft overgegeven. Dit voorbeeld van CHRISTUS moet gy naervolgen, gene moeite, en zelvs, zo het nood is, geen lijden of dood, ontziende, om haer te helpen en gelukkig te maken. De lievde immers van CHRISTUS, tot zijne Gemeente, was zo groot, dat Hy zich, in den allersmertelykften dood van het vervloekte kruis, overgegeven hebbe;

26. Op dat hyse heyligen en zich zelven, als een bemind eigendom, toewijden soude, [*haer*] in den doop (*a*) gereynigt hebbende met het badt des waters door (of *volgens*) het woort van zijn bevel en belovte.

De Apostel zinspeelt hier, op de gewoonte der Joden, die eene bruid, eer zy den bruidegom werd overgegeven, in een bad reinigden. Even zo worden ook de leden van CHRISTUS Gemeente, door den Doop, gereinigd, om Hem overgegeven en toegewijd te worden.

Zo doende heeft CHRISTUS zich, voor de Gemeente, overgegeven, en zich zelven toegewijdt,

27. Op dat hyse hemselven soude heerlick, en in den behoorlyken luister, voorstellen en zich toeëigenen, zijnde een gemeynte die geen vlecke op hare klederen, ofte rimpel op haer aengezicht en heeft, ofte yet dergelijcke, het welk haer ontcieren zoude, (*b*) maer dat sy soude heyligh zijn ende onberispelick.

De Gemeente van CHRISTUS wordt hier eigenäertig, by eene bruid, vergeleken; een zinneprent, het welk, in het verband van zaken, ongemeen gepast is. — *Zy heeft geen vlek, rimpel, of iets dergelyks, maer zy is heilig en onberispelyk.* Trouwens CHRISTUS heeft zich, voor haer overgegeven, om hare zonden te verzoenen, en zy is, door zijnen Geest, geheiligd, waer van de reiniging, met het bad des waters, eene afbeelding is, (vergel. vs. 25, 26.)

28. Al-

(*z*) Galat. 1: 4. Ephes. 5: 2. (*a*) Tit. 3: 5. 1 Petr. 3: 21.
(*b*) Coloss. 1: 22.

28. Alsoo zijn de mannen schuldigh hare eygene vrouwen lief te hebben, gelijck hare eygene lichamen, of zich zelven, naerdien de echtgenoten zo nauw vereënigd zijn, dat zy beide te zamen als maer eenen persoon uitmaken. Die sijne eygene vrouwe lief heeft, die heeft hemselven lief, om dat hy, met haer, slechts een persoon uitmaekt.

29. Want (of *Nu*) niemant en heeft oyt sijn eygen vleesch gehaet, of zijn eigen lichaem te kort gedaen, zo lang hy, by zijne zinnen was, maer hy voedt het, ende onderhoudt het, zoekende het zelve, op alle mogelyke wijzen, te verzorgen, gelijckerwijs oock de Heere CHRISTUS, met de gemeynte, handelt.

30. (*c*) Want wy alle, die geloven, het zy Joden het zy Heidenen, zijn ten nauwsten met Hem verbonden, en in zo ver leden sijns geestelyken lichaems. Er is zulk eene nauwe vereëniging, tusschen Hem en ons, als 'er was tusschen onze eerste voorouders, en, met toespeling, op die vereëniging, mogen wy zeggen, dat wy zijn van sijnen vleesche, ende van sijne beenen, vooräl daer Hy, als een mensch, een deelgenoot van onze natuur, en onze bloedverwant geworden is.

31. (*d*) Daerom sal hier het woord van God, waer door Hy verklaert heeft, dat de band van het Huwelyk onverbreekbaer zy, recht te passe komen; een mensche of een man zal sijnen vader ende moeder verlaten, ende sal sijn wijf bestendig aenhangen, zonder immermeer, dan door den dood, van haer gescheiden te worden, ende sy twee sullen (*e*) tot één vleesch wesen, en als maer eenen persoon uitmaken, Gen. II: 24.

32. Dese verborgenheyt is groot, in dit zeggen van God, ligt een verbloemde zin opgesloten, daer in wordt eene verhevene waerheid aengewezen, (vergel. Gal. IV: 24) dat namelyk het huwelyk eene afbeelding zy van de nauwe vereëniging, tusschen CHRISTUS en zijne Gemeente. Doch

(*c*) Rom. 12: 5. 1 Cor. 12: 27. (*d*) Gen. 2: 24. Matth. 19: 5. Marc. 10. 7. (*e*) 1 Cor. 6: 16.

(liever *Te weten*) ick segge [*dit*, *siende*] op Christum, ende op de gemeynte.

33. So dan oock gylieden, die gehuuwd zijt, moet elck in 't bysonder, de een zo wel als de ander, de verschuldigde plichten wederkeerig uitöeffenen, een yegelick man hebbe sijn eygen vrouwe, welke met hem eenen persoon uitmaekt, alsoo lief als hemselven: ende de vrouwe [*sie*] toe en drage zorg, dat sy den man vreese, hem eerbied en gehoorzaemheid bewijze.

HET VI. KAPITTEL.

β. Wijders spreekt de Apostel, van de wederzijdsche plichten, tusschen ouderen en kinderen, vs. 1-4.

a. Van de kinderen, omtrent hunne ouderen, vs. 1-3.

b. Van de ouderen, omtrent hunne kinderen, vs. 4.

1. (*a*) GY kinderen zijt uwen ouderen gehoorsaem, niet alleen door hun eenen inwendigen eerbied toe te dragen, maer ook met uwe gedragingen. Gehoorzaemt hun, in den Heere, uit eerbied voor, en lievde tot CHRISTUS, in alles, het welk, met zijn bevel, overéénsteemt: want dat is recht, en ten hoogsten billijk. Het steunt, op Gods uitdrukkelyk gebod, dus luidende:

2. (*b*) Eert uwen vader, ende moeder, (het welck het eerste gebodt is met een belofte,)

3. Op dat het u wel gae, ende [*dat*] gy lange leeft op de aerde.

In zijne Wet heeft God uitdrukkelyk bevolen, *eert uwen Vader en uwe Moeder. Dit*, (zegt de Apostel) *is het eerste gebod, met eene belovte.* Ondertusschen is 'er ook eene belovte, zo wel als eene bedreiging, gevoegd, by het tweede ge-

(*a*) Col. 3: 20. (*b*) Exod. 20: 12. Deut. 5: 16. ende 27: 16 Matth. 15: 4. Marc. 7: 10.

gebod, daer de Goddelyke Wetgever zeide, ik doe barmhartigheid aen duizenden der gener, die my liev hebben, enz. Derhalven is het vijfde gebod niet het eerste in orde, aen, welke eene belovte is vastgehecht. Wy nemen daerom het woord *eerste*, in den zin van *voornaem*, gelijk, 1 Tim. I: 15, zo dat PAULUS zeggen wil, *eert uwen Vader en uwe Moeder, het welk een* VOORNAEM *gebod is, met eene belovte.*

Maer hoe komt deze belovte hier in? Volgens onze overzetting, als eene drangreden, voor de Christenen, om zich behoorlyk te gedragen, omtrent hunne ouderen. Zy hebben daerom de woorden, *het welk het eerste* of een *voornaem gebod is, met eene belovte*, als eene tusschenreden, tusschen twee haekskens geplaetst, zo dat de Apostel regelrecht, met de woorden van het vijfde gebod, tot de Ephesische Christenen zeggen zoude, *eert uwen Vader, en Moeder, op dat het u wel gae, en dat gy lang leevt op de aerde.* Alleenlyk zou hy, in die belovte, deze verändering gemaekt hebben, dat hy het lang en voorspoedig leven niet bepale, tot het land Kanaän, het gene alleenlyk tot de Israëlleren betrekkelyk was, maer uitstrekke tot de gehele *aerde.*

Volgens deze opvatting, zou de Apostel leeren, dat ook de gelovigen van het Nieuwe Testament, wanneer zy hunne Ouderen eeren, een lang en voorspoedig leven te wachten hebben. Dan dit schijnt ons de mening niet te wezen. — Wy willen gaerne erkennen, dat de gehoorzaemheid aen dit gebod ook dikwijls het tijdelyk geluk bevoordere, en dat God, op een betamelyk gedrag van kinderen, omtrent hunne Ouderen, ook zomtijds reeds in dit leven, kennelyke blijken van zijne zegenende goedkeuring geve. Trouwens de godzaligheid is, tot alle dingen nut, hebbende de belovte van het tegenwoordig en toekomend leven, 1 Tim. IV: 8. Maer het is gene algemene waerheid, welke, in alle byzondere personen, bevestigd wordt, dat Ouderlievende kinders altoos een lang en voorspoedig leven leiden, op deze aerde. Dit behelsde ook niet eens de belovte van het vijfde gebod, ten aenzien van Israël; deze belovte was niet personeel, maer Nationael, voor zo ver het gansche volk van Israël, wanneer dit gebod gehoorzaemd werd, lang en voorspoedig in

Kanaän leven zoude. Voeg 'er by, dat deze belovte niet bepaeldelyk en by uitsluiting aen het vijfde gebod gehegt was, even als of de Israëllers lang en voorspoedig, in Kanaän, leven zouden, wanneer zy slechts dit gebod gehoorzaemden; hoe zeer zy dan ook de overige mogten overtreden. De belovte behoorde ook, tot alle de andere geboden, maer zy werd by het vijfde gebod gevoegd, om dat dit niet alleen het eerste gebod was van de tweede tafel, maer ook den grondslag uitmaekte van alle de plichten, welke wy, aen onzen naesten, verschuldigd zijn. In zo ver heet het ook een *eerste* of *voornaem* gebod.

Om alle de gemelde redenen, en die 'er meer zouden kunnen bygevoegd worden, zouden wy de woorden van vs. 3. in de tusschenreden mede insluiten, en het laetste woord, het welk de Onzen, door *de aerde*, hebben overgezet, vertalen door *het land*; niets is 'er dog bekender, dan dat Kanaän zeer gemeenzaem, by uitnemenheid, het land genaemd worde, op deze wijs: *eert uwen Vader en Moeder* (*het welk een voornaem gebod is, aen het welk deze belovte gehecht was, op dat het u welgae en dat gy lang leevt in het land, Kanaän namelyk*). — PAULUS wil dan de Ephesische Christenen onder het oog brengen, dat God de gehoorzaemheid aen de Ouderen, door een stellig gebod, aen Israël hebbe voorgeschreven; dat dit voorschrivt een eerst en voornaem gebod zy, als de grondslag van alle zedelyke plichten, welke wy, in onderscheidene betrekkingen, omtrent onzen naesten, moeten uitöeffenen; en dat God, ten blijke daer van, aen dit gebod eene zeer merkwaerdige belovte had vastgehecht.

4. Ende gy Ouders, vaders en Moeders, verweckt uwe kinderen niet tot toorne, en verbittert hunne gemoederen niet, door eene al te grote en kwalyk geplaetste gestrengheid, door uw gezach, uit enkele grilligheid, te misbruiken, of hun zwarere lasten op te leggen, dan nodig is; (c) maer geevt uwen kinderen alle blijken van wel bestuurde toegenegenheid. Draegt niet alleen zorg, voor hunne tijdelyke, maer ook inzonderheid voor hunne eeuwige be-

(c) Deuter. 6: 7, 20. Psalm 78: 4. Spr. 19: 18. ende 29: 17.

belangen; voedtse ten dien einde op in de leeringe ende vermaninge des Heeren; onderwijst hen, in de waerheden en de zedenleer van het Euangelie; leert, en kastijdt hen, wanneer het nodig is, volgens het voorschrivt van CHRISTUS.

γ. Wijders stelt de Apostel de wederkeerige plichten van heeren en dienstknechten voor, vs. 5-9.

a. Die der dienstknechten, vs. 5-8.

a. Zy worden uitvoerig voorgesteld, vs. 5-7. en

b. Aengedrongen, vs. 8.

b. Die der heeren, vs. 9.

5. (*d*) Gy dienstknechten zijt gehoorsaem [*uwen*] heeren nae den vleesche, met vreese ende beeven, in eenvoudigheyt uwes herten, gelijck als Christo:

De *dienstknechten*, in dien tijd, waren slaven en lijveigenen, geheel onderscheiden van onze dienstboden, die zich, voor eenen zekeren loon, en voor eenen bepaelden tijd, vrywillig tot onzen dienst verplichten. Het gene de Apostel ondertusschen, aen deze lijvëigenen, voorschrijvt, is ook een regel voor onze vrywillige dienstboden, ten aenzien van den eerbied, de toegenegenheid, de gehoorzaemheid, en getrouwheid, welke zy, aen hunne heeren en vrouwen, bewijzen moeten.

Gy dienstknechten, (zegt de Apostel) *zijt gehoorzaem uwen heeren naer het vleesch*, dat is, die over u het gebied hebben, naer het lichaem. Te weten, hoe zeer de dienstknechten, in dien tijd, lijvëigenen waren, hadden de heeren evenwel niet verder te gebieden, dan over hunne lichamen. Over de ziel en het geweten, konden zy gene heerschappy voeren. In dit opzicht, hebben alle menschen, zo dienstbare als vrye, maer éénen heer in den hemel.

Deze lijvëigene dienstknechten moesten, hunnen heeren, behoorlyk onderdanig en gehoorzaem zijn. Het Christendom

(*d*) Col. 3: 22. 1 Tim. 6: 1. Tit. 2: 9. 1 Petr. 2: 18.

toch nam deze betrekking geenszins wech, en zulk eene burgerlyke dienstbaerheid was niet strijdig; met de Christelyke vryheid, tot welke zy geroepen waren.

Dan deze gehoorzaemheid moest haren grond hebben, in Christelyke beginselen, en, op de betamelyke wijs, worden uitgeöeffend. Het moest geschieden, *met vrese en beven*, dat is, met een betamelyk ontzach, en éénen behoorlyken eerbied, in eene geduurige vrees, van hunnen heeren eenig rechtmatig ongenoegen te geven. — Zy moesten hunnen dienst bewijzen, *in eenvouwigheid des harten*, dat is; oprecht, ongeveinsd, en met een blymoedig hart, *gelijk als aen* CHRISTUS, met die zelvde oprechtheid, met welke zy zich steeds behoorden te beyveren, om echte dienaers van CHRISTUS te zijn.

6. Niet nae oogendienst, als menschenbehagers, gelijk zulke doen, die hunnen heeren yverig ten dienste staen, alleenlyk dan, wanneer zy, in hunne tegenwoordigheid, verkeeren; maer gehoorzaemt uwen heeren, als dienstknechten Christi, die den Verlosser zoeken te behagen, en daerom ook de belangen van hunne heeren bevoorderen, wanneer zy afwezig zijn, doende den wille Godts, met betrekking tot de onderdanigheid en gehoorzaemheid, aen uwe heeren, verschuldigd, van herten, gewillig en blijmoedig.

7. Dienende met goetwilligheyt, met een genegen hart, zonder weerzin of tegenkanting, den Heere CHRISTUS, die u dit geboden heeft, ende niet zo zeer den menschen. CHRISTUS toch voert het gebied, over de gehele waereld. Hy is het, die u, door zijn wijs bestel, in dezen stand, en in de betrekking van dienstknechten, geplaetst heeft. Gehoorzaemt dan uwen heeren,

8. Wetende, en in die overtuiging, dat so wat goet een yegelick, wie hy ook wezen moge, gedaen sal hebben, hy dat selve van den Heere sal ontfangen en eenen rijken genadeloon verkrijgen, in den dag der algemene vergelding. Hier gebeurt het dikwijls, dat getrouwe en gehoorzame dienstknechten weinig of gene beloning erlangen, van hunne heeren. Maer geheel anders handelt onze ge-

meen-

meenschappelyke Heer, die in den hemel is, en, in den groten dag, zal alle onderscheiding, tusschen heeren en dienstknechten, worden wechgenomen. By God, staen alle menschen gelijk. Elk, het zy dienstknecht, het zy vrye, zal eens van den HEER ontvangen, naer het gene hy gedaen heeft.

9. (*e*) Ende gy heeren gedraegt u ook betamelyk, omtrent uwe dienstknechten; doet het selve by haer, wat uwe verplichting jegens de dienstbaren vordert; verkeert daer in ook, met bescheidenheid, en toegenegenheid, uit dezelvde beginsels van vrees en eerbied, voor God, als mede in de verwachting van eene genadige beloning. Wacht u, van norschheid, ontijdige gestrengheid, en alle verächtelyke behandelingen, nalatende de dreyginge en alle hardheid. Maekt hun den last der dienstbaerheid zo zacht en aengenaem, als maer immers mogelyk is, als die wetet en in die overtuiging, dat oock uw' selfs Heere, die hoger is, dan alle de hogen, en aen welken gy eens van alle uwe handelingen, ook omtrent uwe dienstknechten, zult rekenschap moeten geven, in de hemelen is, (*f*) ende [*dat*] geen aenneminge des persoons by hem en is. Laet deze overweging u opwekken, om de hardigheid der slaverny te verzachten, en u menschlievende gevoelens, omtrent uwe lijveigenen, inboezemen.

C. Eindelyk voegt de Apostel 'er de nadrukkelyke opwekking by, tot moed en dapperheid, in den geestelyken strijd, welken de Christenen, tot het betrachten der voorheen gemelde plichten, met machtige vyanden, voeren moeten, vs. 10-20.

α. Eerst leert hy, hoe een Christen behoort moedig te zijn, en wel toegerust, tot dezen geestelyken strijd, vs. 10-17.

a. Vooräf gaet eene aenprijzing van de gehele geestelyke wapenrusting, vs. 10-13.

𝔞. *Deze aenprijzing wordt voorgesteld, vs.* 10, 11. *en*

𝔟. *De noodzakelykheid daer van aengewezen, vs.* 12, 13.

10. Voorders, voor het overige, en om te beslui-

(*e*) Col. 4: 1. (*f*) Deut. 10: 17. 2 Chron. 19: 7. Job 34: 19. Hand. 10: 34. Rom. 2: 11. Galat. 2: 6. Coloss. 3: 25. 1 Petr. 1: 17.

ten: want ik fpoede, naer het einde van dezen briev, en voorăf heb ik nog iets van zeer veel aenbelang te melden; Te weten mijne gelievde broeders, gy wordt geroepen, tot eenen zwaren ftrijd, en hebt, uit dien hoofde, moed en fterkte nodig. Daerom wordet krachtigh grijpt moed, maer doet het in den Heere, vertrouwt op Hem, en verlaet u, op zijne belovten, ende zoekt uwen alles vermogenden byftand in de fterckte fijner macht. Wanneer gy, op CHRISTUS, en zijnen machtigen byftand, vertrouwt, hebt gy, voor gene gevaren en vyanden, te vrezen.

De Apostel fpreekt, tot de Ephefifche Christenen, als tot krijgshelden, die, tot den ftrijd, geroepen werden. Hy fpreekt hun, op eene zeer minzame wijs, moed in het lijv, gelijk Veldheeren plegen te doen, aen krijgsknechten, die gereed ftaen, om, tegen den vyand, ten ftrijde uit te trekken. Dit doet hy, op zulk eene wijs, dat hy hun tevens herïnnere, dat zy in hen zelven gene kracht hadden, maer hunnen byftand zoeken moesten, by Hem, die machtiger is, dan alle de machtigen.

11 (*g*) Doet aen de geheele wapenruftinge Godts, op dat gy konnet ftaen tegen de liftige omleydingen des duyvels.

De wapenrusting Gods is die geestelyke wapenrusting, welke van God zelven gefchonken wordt. Deze heeft een Christen *geheel*, in alle hare deelen nodig, zouden zy, tegen den vyand, in den geestelyken ftrijd, beftand wezen. Hy moet dezelve *geheel* aendoen, en zich daer mede bekleden, gelijk men de meeste der wapentuigen, welke vervolgens werden opgenoemd, oudtijds pleegde aen te fchieten; den *gordel*, het *borstharnas*, de *fchoenen* of *beenharnasfen*, om te *kunnen ftaen*, of te kunnen beftaen, en het uit te houden, *tegen de listige omleidingen van den duivel.*

Aen den duivel, dien Aertsvyand, worden *listige omleidingen* toegefchreven, dat is, loofe kunstgrepen, listige aenflagen van onderfcheidenen aert, om de Christenen, die tegen hem ftrijden, over hoop te werpen. Trouwens deze op-

(*g*) Col. 3: 12. 1 Theff. 5: 8.

opperste der bose geesten bezit niet alleen eene zeer grote natuurlyke schranderheid, maer hy heeft ook daer te boven zijn vernuft, door de ondervinding van vele eeuwen, geslepen en geöeffent; en daer van weet hy, op zijnen tijd, een meesterlyk gebruik te maken.

Daer tegen moeten de Christenen op hunne hoede zijn, en ten dien einde de gehele wapenrusting van God aen doen, om niet hier of daer, waer zy het meest bloot en het zwakste zijn, onvoorziens overvallen te worden, maer, tegen zijne listige kunstgrepen, bestand te zijn.

De noodzakelykheid van deze wapenrusting toont de Apostel nader aen, door de Christenen te Ephesen de natuur en de macht van hunne vyanden onder het oog te brengen.

12. Want wy en hebben den strijt niet tegen zwakke menschen, die uit vleesch ende bloet bestaen, maer tegen boosäertige wezens van een veel groter vermogen, tegen de Overheden, (*h*) tegen de Machten, tegen de Gewelthebbers der werelt, der duysternisse deser eeuwe, tegen de geestelicke booshe-den in de lucht.

Wie zijn hier *de Overheden*, *de Machten*, *de Geweldhebbers der waereld*, *der duisternis dezer eeuwe*, *de geestelyke boosheden in de lucht?* De benamingen zijn ontleend van de Machtigen der aerde. Het eerste woord, door *Overheden* vertaeld, wordt in het gemeen genomen, voor Vorsten, en Magistraetspersonen, die over anderen het gebied voeren. Het andere woord, het welk de Onzen door *Machten* hebben overgezet, wordt Rom. XIII: 2. gebruikt van allerlei Regenten, hogere en lagere. Wijders spreekt de Apostel van *geweldhebbers der waereld*, *der duisternis dezer eeuw*. Een *geweldhebber der waereld* is eigenlyk een waereld beheerscher, en beteekent, in den Hebreeuwschen spreekstijl, eenen groten Koning, wiens heerschappy zich wijd en zijd uitstrekt; zo zeggen wy ook eene waereldstad, voor eene grote en uitgestrekte stad van meer dan gemeen vermogen. Maer het

(*h*) Eph. 2: 2.

zijn hier waereldbeheerschers *der duisternis van deze eeuw*, dat is, die het gebied voeren, over de duisternis, welke, in de tegenwoordige waereld plaets heeft. Ter nadere verklaring, welk zoort van Vorsten de Apostel bedoele, beschrijvt hy hen nader, *als geestelyke boosheden*, of, gelijk 'er eigenlyk staet, *geestelyke* wezens *der boosheid*, dat is, bose geesten, *in de lucht*, eigenlyk, die, *in de hemelsche* plaetzen, zijn.

Zommigen denken, aen de heidensche Vorsten en waereldbeheerschers, machtigen en aenzienlyken onder de menschen, mannen van groot vermogen, die het bewind voerden, over de voornaemste, ja zelvs over de meeste gedeelten der waereld, in de toenmaels zo zeer verduisterde eeuw. Meer byzonder verstaen zy, door de *Overheden*, de Asiarchen of Oversten van Asia; door de *machten*, de leden van den Raed, te Ephesen, en in andere steden van Asia; door de *geweldhebbers der waereld*, de Romeinsche Keizers en hunne Stadhouders, in de wingewesten en steden van Asia; de uitdrukking, *de duisternis dezer eeuw*, brengt men dan, tot alle de vorige benamingen van *Overheden*, *Machten*, en *geweldhebbers der waereld*; zo dat alle de gemelde Vorsten en Magistraetspersonen zouden beschreven worden, als aenklevers en voorstanders van de duisternis der afgodery en andere snode boosheden, welke, onder de Heidenen, te Ephesen, en in andere plaetzen van Asia, de overhand hadden. — Door de *geestelyke boosheden in de lucht*, of *in de hemelsche* plaetzen, verstaet men dan de Heidensche Wijsgeeren, die de Christenen, op eene boosäertige en spitsvindige wijs, bestreden, omtrent geestelyke dingen, byzonder omtrent hunne hoop, op de eeuwige zaligheid in den hemel. Men merkt aen, dat schrandere maer valsche Leeraers meermalen *geesten* genaemd worden, 1 Joh. IV: 1, 2; dat het Grieksche woord *geestelyke* zeer voegzaem kan aengevuld worden, door slagördens, zo dat de Apostel zou willen zeggen, dat 'er als het ware gehele heirlegers van zulke verleiders, op de Ephesische Christenen, zouden afkomen. Men voegt 'er by, dat de uitdrukking *in de lucht*, of, gelijk 'er eigenlyk staet, *in den hemel*, tot het woord *strijd* kunne gebracht

wor-

worden, op deze wijs: „ *Wy hebben in den hemel*, of in
„ het Koningrijk der hemelen, dat is, nu onder den dag
„ van het Euangelie, eenen zwaren *ſtrijd*, *niet met vleesch*
„ *en bloed*, met geringe en onvermogende menſchen, maer
„ met lieden van den eerſten rang, en van een zeer groot
„ vermogen, met de waereldſche Overheden, die de duis-
„ ternis der Heidenſche afgodery en grouwelen beſchermen,
„ en tevens met de ſchranderſte verſtanden, onder de Hei-
„ denſche Wijsgeeren, die de waerheid van het Euangelie,
„ en onze hoop, op de eeuwige Zaligheid in den hemel,
„ op de listigſte wijs, pogen te ondermijnen. Tegen de ge-
„ weldige vervolgingen der eerſten, en de ſpitsvindige drog-
„ redenen der laetſten, moeten wy ons wapenen, om op
„ onze hoede te zijn, tegen de listige omleidingen van den
„ duivel, die, in dit alles, eene zeer aenmerkelyke rol
„ ſpeelt."

Dan, hoe kunſtig deze uitlegging uitgedacht wezen moge, zy komt ons zeer onnatuurlyk en gedrongen voor. Niemand, die des Apostels woorden, voor de eerſtemael onbevoordeeld leest, zal op de gemelde denkbeelden komen; vooräl wanneer hy in aenmerking neemt, dat PAULUS vs. 12. nader verklaert, wat hy vs. 11, door *de listige omleidingen van den duivel*, verſtaet, en den Epheſiſche Christenen de noodzakelykheid wil onder het oog brengen, om zich van die middelen te bedienen, door welke zy, onder Gods zegen, konden beſtand wezen, tegen de listige kunstgrepen van den duivel. Deze overweging leidt ons natuurlyk, om, onder den naem van *Overheden* enz., te denken, aen de Engelen van den duivel, boſe geesten van meerderen en minderen rang, die hunnen Overſten, in zijne listige kunstgrepen, om de Christenen te verleiden, ten dienſte ſtaen.

Voeg 'er by, dat door de *Overheden*, *Machten* enz. gene menſchelyke Overheden kunnen bedoeld worden, naerdien zy, tegen *vleesch* en *bloed*, worden overgeſteld; nu beteekent *vleesch* en *bloed* gene geringe menſchen, in tegenſtelling van vermogende en aenzienlyke lieden, maer in het gemeen menſchen, die, in vergelyking van de Engelen, zwakke en ſterfelyke wezens zijn, (vergel. Matth. XXIV: 22. Luc.

III: 36. Hand. II: 17. Rom. III: 20. 1 Petr. I: 24.) Gevolgelyk moet de Apostel, onder den naem van *Overheden* enz. die van de menfchen onderfcheiden worden, verftandige wezens van eenen hogeren rang bedoelen, en deze kunnen hier gene andere zijn, dan de Engelen en de dienaers van den Satan. — Daer te boven worden zy befchreven als *geestelyke* wezens, in tegenftelling van *vleesch* en *bloed*.

Ook leert het verband van zaken, dat 'er bofe geesten bedoeld worden. De Apostel fpreekt vs. 11. *van de listige omleidingen des duivels*, en zijne pogingen, om de Christenen te overmeesteren, heeten vs. 16. *vuurige pijlen des bofen.* — Zoortgelyke benamingen, als hier voorkomen, worden ook elders aen den duivel gegeven, Joh. XII: 31. 2 Cor. IV: 4. Col. I: 13.

Om deze redenen, en die 'er nog meer zouden kunnen worden bygevoegd, fchijnt het ons allerduidelykst, dat de Apostel vs. 12. fpreke, van de Engelen des Satans, die van meerderen en minderen rang zijn, en door hem, als zijne dienaers, gebruikt worden, om de Christenen, op eene zeer listige wijs, te verleiden. — Dat de Satan zulke Engelen en dienaren hebbe, dult gene tegenfpraek, (vergel. 2 Cor. XII: 7. Matth. XXV: 41. 2 Petr. II: 4. Jud. 6) en daer 'er onderfcheidene rangen van goede Engelen zijn, (verg. Kap. I: 21) kan 'er geen twijffel overblijven, of 'er heeft ook zoortgelyk eene ondergefchiktheid plaets, by den Satan en zijne dienaren, (vergel. Matth. XII: 26.)

Zy zijn *geestelyke boosheden in de hemelfche* plaetzen. — Wy, voor ons, hebben nog gene voldoende redenen gevonden, om van het begrip onzer Overzetteren af te wijken, dat de bofe geesten veeläl hun verblijv houden in de lucht, en zomtijds invloed hebben op de onftuimigheid van het weder. Wy weten wel, dat dit begrip, als te ouderwetsch, hedendaegsch van velen verworpen en befpot worde; maer evenwel wy hebben 'er de onmogelykheid van nog niet bewezen gevonden. Althans dat de dampkring meermalen de *hemel* genaemd worde, dult gene tegenfpraek, (verg. Matth. VI: 26.) — Anderen vertalen het *aengaende* of *tegen de hemelfche* dingen, zo dat PAULUS zou willen zeggen, de ftrijd,

wel-

welken wy, met de bose geesten voeren, verkeert omtrent hemelsche dingen, en hunne vyandige pogingen zijn aengekant, tegen het hemelsch Koningrijk, dat is, tegen de Kerk van CHRISTUS. Maer het komt ons zeer bedenkelyk voor, of het Grieksche voorzetsel zulken zin lijden kunne.

Op welk eene wijs de Satan nu, door behulp van zijne meerdere en mindere dienaren, de Christenen, tot dwalingen en boosheden, verleide, kunnen en behoeven wy niet te bepalen. De Openbaring geevt ons daerömtrent gene onderrichting. Ook zijn 'er vele verschijnselen, in de stoffelyke waereld, welke wy niet begrijpen, en kan het ons dan vreemd voorkomen, dat wy onkundig zijn, omtrent het gene 'er, in het rijk der geesten, omgaet? — Laet het ons genoeg zijn, dat de Apostel hier leere, hoe wy ons, tegen de listige aenslagen van die onzichtbare vyanden, wapenen moeten, om tegen hen bestand te zijn.

13. Daerom, vermits wy, tegen zulke listige en machtige vyanden, die het op ons verderv toeleggen, te strijden hebben, neemt aen (*i*) de geheele wapenrustinge Godts, (vergel. vs. 11) op dat gy konnet wederstaen in den boosen dagh, in eenen tijd van gevaer, wanneer de vyanden op u aenvallen, ende alles verricht of overwonnen hebbende, staende blijven, en het veld behouden.

b. Deze geestelyke wapenrusting van eenen Christen wordt, in de byzonderheden, omstandig beschreven, vs. 14-17.

14. (*k*) Staet dan pal, als moedige en wel toegeruste krijgsknechten, die den vyanden onverschrokken onder de oogen zien, uwe lenden omgegordt hebbende met de waerheyt, (*l*) ende aengedaen hebbende de borstwapen der gerechtigheyt:

15. Ende de voeten geschoeyt hebbende met bereydtheyt des Euangeliums des vredes.

(*i*) 2 Cor. 10: 4. (*k*) Luc. 12: 35. 1 Petr. 1: 13. (*l*) Jes. 59: 17. 2 Cor. 6: 7.

16. Boven al aengenomen hebbende den schilt des geloofs, met welcken gy alle de vyerige pijlen des boosen sult konnen uytblusschen:

17. (m) Ende neemt den helm der saligheyt, (n) ende het sweert des Geests of het geestelyk zwaerd, 't welck is Godts woort:

De Apostel bedient zich hier, van eene zeer eigenäertige toespeling, op de wapenen der Grieken en Romeinen, welke dienden, zo tot dekking van het lichaem der krijgsknechten, als om den vyand aen te vallen. — Men was toenmaels gewoon, met pijl, boog, en werpspiessen, te vechten. Daerom waren de krijgsknechten omgord, met eenen breden en stevigen band, of *gordel* om de lendenen, dienende, zo tot opschorting der klederen, en ter bekoming van meerdere vaerdigheid, als om het gansche lichaem eene stevigheid by te zetten. Voorts hadden zy een *borstwapen*, of *borstharnas* van metael, om de borst, tot aen den buik, te bedekken. De *voeten* waren *geschoeid*, of immers de *benen bedekt*, met een zoort van scheen en beenharnassen. Het gehele lichaem werd van voren bedekt, met een *schild*, het welk, aen den linker arm, gedragen werd. Een metalen *helm* dekte het hoofd. In de rechte hand, hieldt men het *zwaerd*. — Dus toegerust trok een krijgsman, ten strijde. De vijf eerste der gemelde wapentuigen dienden, ter bescherming van het lichaem, en het zesde gebruikte men, om op den vyand aen te vallen.

In deze toespeling, heeft de Apostel het oog, op de wapenen van den geestelyken strijd. De *waerheid* is de *gordel* der lendenen; de *gerechtigheid* is het *borstharnas*; de *beenharnassen* bestaen, in de *bereidheid van het Euangelie des vredes*; het *schild* is het *geloov*; de *zaligheid*, of de hoop op de zaligheid, is de *helm*; en het *zwaerd* is Gods woord.

Maer welk eene overéénkomst is 'er, tusschen deze geestelyke en vleeschelyke wapenen?

a. De *waerheid* is de overreding, omtrent de waerheid van den Godsdienst. Hier mede moet het verstand, 1 Petr. I:

(m) Jes. 59: 17. 1 Thess. 5: 8. (n) Hebr. 4: 12. Openb. 2: 16.

I: 13. de lendenen van het verſtand genaemd, omgord zijn, om het geloov te houden, in een goed geweten, 1 Tim. I: 18, 19. Trouwens eene volkomene overreding van de waerheid der zake, voor welke men ſtrijdt en pal ſtaet, geevt eene byzondere ſtevigheid, gelijk de gordel oulings, aen de krijgsknechten, deedt; maer iemand, die twijffelt, en zich zijner oprechtheid niet bewust is, verlaet ligtelyk den ſtrijd, en geevt het den vyand gewonnen.

β. De *gerechtigheid* is het *borstwapen* of het *borstharnas.* — De *gerechtigheid* beteekent hier niet de borggerechtigheid van CHRISTUS, door het geloov aengenomen; deze is het ſchild des geloovs vs. 16; maer de betrachting van Euangeliſche deugd, (vergel. 1 Joh. III: 7.) — Nu zulk een lovwaerdig gedrag, en het getuigenis van een goed geweten daerömtrent, is een borstwapen, waer mede een geestelyk krijgsknecht gedekt is, tegen de lasteringen van den Aertsvyand, en zijne werktuigen, (vergel. Job XXIX: 14.)

γ. Het *beenharnas*, waer mede de voeten geſchoeid, en de ſchenenen bedekt zijn, is *de bereidheid van het Euangelie des vredes*, vs. 15.

Het *Euangelie des vredes* is die blijde boodſchap, welke vrede en allerlei heil verkondigt. Het woord, door *bereidheid* vertaeld, wordt, by de LXX gebruikt, voor vastigheid en ſtandvastigheid, Ezr. II: 68. III: 3. Pſ. X: 17. LXXXIX: 15. De *bereidheid van het Euangelie des vredes*, is dan de gewilligheid, om de heilleer van het Euangelie vast te houden. — Nu deze gewilligheid mogt eigenäertig vergeleken worden, by de *beenharnasſen* der ouden. Trouwens de herïnnering van de verzoening, en al het heil, door den Verlosſer te weeg gebracht, is recht geſchikt, om eenen Christen te bemoedigen, en ſtaende te houden, niet alleen tegen de doornen en distelen van tegenſpoeden, welke hy, op zijnen weg, ontmoet, maer ook tegen älle aenvechtingen van den duivel, en de geestelyke boosheden.

δ. Het *geloov*, waer door men zich vertrouwelyk verlaet, op de gerechtigheid van CHRISTUS, is een bedekkend *ſchild*,

waer achter men veilig is. Door de geduurige oeffening van dat geloov, kan men *de vuurige pijlen van den duivel*, dien *bosen by uitnemenheid*, *uitblusschen*. De toespeling schijnt te zijn, op pijlen, welke aen de punten gloeiend gemaekt zijn, of op vergivtige pijlen, welke dodelyke wonden veröorzaken. Zulke pijlen *uit te blusschen* zegt niet alleen dezelve af te stoten, maer zodanig af te stoten, dat zy tevens al hun schadend vermogen verliezen. Misschien wordt 'er gezinspeeld, op de gewoonte der ouden, om de schilden, tegen zulke pijlen, met azijn, of eenig ander vocht, te bestrijken.

Hoe het zy, een Christen moet, *boven al*, *het schild des geloovs aennemen*. Zonder dit, kan alle de overige wapenrusting niet baten. Het komt vooräl op het geloov aen. Trouwens wanneer men het geloov geduurig uitöeffent, bluscht men de vuurige pijlen van den bosen uit, en men verydelt alle zijne boosäertige pogingen, om de Christenen in de genade te doen verachteren, en van CHRISTUS afvallen.

ε. De *zaligheid*, of de hoop op de zaligheid, is *een helm*, (vergel. 1 Thesf. V: 8.) Deze hoop, gegrond, op Gods onfeilbare belovten, is als een helm, waer door het hoofd van eenen Christen bedekt wordt, tegen alle listige pogingen van den Aertsvyand, om hem moedeloos te maken.

ζ. By dit alles moet het *zwaerd* komen, als een aenvallend wapentuig. Dit *zwaerd des Geestes*, of dat geestelyk zwaerd, is *Gods woord*. Daer door worden alle de aenvallen van den Satan afgekeerd, en hy zelvs uit het veld geslagen, gelijk onze Verlosser, in de dagen van zijn vleesch en verzoeking, met zijn eigen en zeer merkwaerdig voorbeeld, allerduidelykst bevestigt heeft, Matth. IV.

β. *Wijders leert de Apostel, hoe een Christen zich, van deze geestelyke wapenrusting, met vrucht, bedienen moet, vs.* 18-20.

De Ephesische Christenen moesten, uit aenmerking van hunne eigene zwakheid, in alle ontmoetingen, en by alle gelegenheden, vooräl de toevlucht nemen, tot het gebed,

zo

zo voor zich zelven, en hunne medebroederen, in dezen zwaren ſtrijd, als ook voor den Apostel, die dit, in zijne toenmalige omſtandigheden, byzonder nodig had; op dat zy langs dezen weg, alle te zamen ſterk mogten zijn in den HEER, en hunne vyanden overwinnen.

a. De Epheſiſche Christenen moesten bidden, zo voor zich zelven en hunne medebroederen, vs. 18.
b. Als voor den Apostel, vs. 19, 20.

18. Voegt vooräl het gebed, by alle middelen, welke gy gebruikt, tot uwe verdediging, tegen de geestelyke vyanden. Met alle biddinge om het goede, ende alle ſmeeckinge tegen het kwade, biddende (*o*) tot aller tijt in en door de invloeden van den Heiligen geeſt. Houdt u, in alle omſtandigheden, en alle gelegenheden, bereid, tot het gebed, ende tot het ſelve als het ware wakende, altoos gereed zijnde, met alle geduerigheyt ende ſmeeckinge, niet alleenlyk elk voor zich zelven, maer ook voor alle de heylige, die uwe medebroeders en ſtrijdgenoten zijn.

19. Ende bidt ook (*p*) voor my, op dat my het woort gegeven worde in de openinge mijns monts met vrymoedigheyt; dat my hoe langs zo meer gelegenheid en vrymoedigheid gegeven worde, om de verborgenheyt des Euangeliums bekent te maken, aen alle menſchen, die my ontmoeten.

20. (*q*) Waer over, ter oorzaek van welke prediking, ick een geſante ben (*r*) in een keten, zijnde thans te Rome, en, met eene keten, aen eenen Soldaet, vastgeklonken. Bidt daerom voor my, dat ik niet moedeloos worde, op dat ick, in de prediking van 't ſelve Euangelie, vrymoedelick magh ſpreken, by elk eene gepaste gelegenheid, gelijck my, als eenen Apostel, betaemt te ſpreken.

(*o*) Luc. 18: 1. Rom. 12: 12. Coloſſ. 4: 2. 1 Theſſ. 5: 17. (*p*) Hand. 4: 29. 2 Theſſ. 3: 1. (*q*) 2 Cor. 5: 20. (*r*) Hand. 28: 20.

III. *In het besluit van dezen Briev, vs. 21-24.*

א. *Wijst de Apostel de Ephesische Christenen, tot* TYCHICUS, *den brenger van dezen Briev, die hun, van alle de byzonderheden, zijnen persoon betreffende, nader bericht geven zoude, vs. 21, 22.*

ב. *Hier op volgt eene hartelyke heilbede, vs. 23, 24.*

A. *Zo over de Leeraren, vs. 23.*

B. *Als over alle de leden der Gemeente, vs. 24.*

21. (*s*) Ende op dat oock gy moogt weten 't gene my aengaet, de omstandigheden, in welke ik thans verkeer, [*ende*] wat ick doe, of hoe het my gaet, [*dat*] alles sal u (*t*) Tychicus, de geliefde broeder ende getrouwe dienaer in den Heere, mijn medehelper in den dienst van het Euangelie, in de byzonderheden bekent maken, wanneer hy, met dezen Briev, tot u zal gekomen zijn.

Over dezen TYCHICHUS vergelyke men onze INLEIDING tot dezen Briev.

22. Den welcken Tychicus ick tot dien selven eynde, met dezen Briev, (*v*) tot u gesonden hebbe, op dat gy onse saken soudet weten, ende hy uwe herten soude vertroosten, wegens de wederwaerdigheden, welke my bejegenen.

23. Vrede en allerlei heil zy den Leeraren van uwe Gemeente, mijnen gelievden broederen, ende liefde met geloove, van Godt den Vader, die de milde gever is van alles goeds, ende van den Heere Jesu Christo, die alle zegeningen verworven heeft.

24. De genade [*zy*] met alle de gene die onsen Heere Jesum Christum lief hebben in onverderflickheyt, en standvastige oprechtheid, in de hoop eener zalige onstervelykheid. Amen.

EINDE VAN DEN BRIEV VAN PAULUS AEN DE EPHESEN.

(*s*) Col. 4: 7. (*t*) Hand. 20: 4. Coloss. 4: 7. Tit. 3: 12.
(*v*) 2 Tim. 4: 12.

DE
ZENDBRIEV
VAN DEN APOSTEL
PAULUS,
AEN DE
CHRISTENEN
TE
PHILIPPI.

DE
ZENDBRIEV
VAN DEN APOSTEL
PAULUS,
AEN DE
CHRISTENEN
TE
PHILIPPI.

HET I. KAPITTEL.

I. *Vooräf gaet het opschrivt*, *vs.* 1, 2.
א. *Het opschrivt zelve vinden wy vs.* 1, *en*
ב. *Den zegenwensch*, *vs.* 2.

1. PAULUS ende Timotheus, dienstknechten Jesu Christi, schrijven dezen Briev, aen alle den heyligen Christenen, die in (of *door*) Christo Jesu, aen den dienst van God, naer het voorschrivt van het Euangelie, zijn toegewijd, en die te Philippis, de vermaerde hoofdstad van Macedonien, woonachtig zijn, met de Opsienders of Leeraers van die bloeiende Gemeente, ende de Diakenen:

Nevens den naem van PAULUS, wordt ook die van TIMOTHEUS, in het opschrivt vermeld. Deze TIMOTHEUS, die yverige en getrouwe medehelper van den Apostel, in den

dienst van het Euangelie, bevondt zich, te Rome, by hem, toen hy dezen Briev, aen de Philippische Christenen, afzondt. Hy was, by die Gemeente, zeer bekend, daer hy den Apostel, op beide zijne reizen naer *Philippi*, vergezelt, en aldaer, in de prediking van het Euangelie, yverig gearbeid had. — Misschien is hy de affchrijver van dezen Briev geweest. Evenwel moet hy niet, als medeschrijver of medeopsteller van dezen Briev, beschouwd worden; het tegendeel blijkt duidelyk genoeg, uit Kap. II: 19-22, alwaer van TIMOTHEUS, in den derden persoon, gesproken wordt. Maer, door den naem van TIMOTHEUS, by den zijnen, te voegen, wilde de Apostel hem, by de Philippische Christenen, in goede gedachtenis, doen blijven, en tevens aenwijzen, dat TIMOTHEUS, in alles, met hem overéénstemde, zo dat zy beide het zelvde leerden en gevoelden.

PAULUS en TIMOTHEUS noemen zich eenvouwig *dienstknechten van* JESUS CHRISTUS. Doorgaens beschrijvt zich PAULUS, in de opschrivten zijner Brieven, als een Apostel, om het gezach en de hoge waerdigheid, met welke hy bekleed was, te herïnneren. Maer, vermits zijn Apostoliesch gezach, by de Philippische Christenen, in het geheel niet betwist werd, gelijk by de Gemeenten te Corinthen en in het Landschap Galatien, konde hy zich, van den algemenen naem, *dienstknechten van* JESUS CHRISTUS, zeer voegzaem bedienen, om dat dezelve, beide op hem en TIMOTHEUS, schoon in zeer onderscheidene betrekkingen, toepasselyk was.

Het opschrivt van dezen Briev houdt niet alléén, aen de Christenen te Philippi, maer ook aen de *Opzieners* en *Diakonen*. — De *Opzieners* zijn zekerlyk de Leeraers der Gemeente. Het grondwoord zegt eigenlyk *Bisschoppen*. Evenwel werden 'er zulke Bisschoppen niet bedoeld, als 'er naderhand zijn ingevoerd, en nog in de Engelsche Hoofdkerk plaets hebben. Dit kan, daer uit alleen, genoegzaem blijken, dat 'er, van Bisschoppen, in het meervouwig getal, gesproken worde, daer 'er, volgens het Bisschoppelyk Kerkbestuur, het welk naderhand is in trein gebracht, slechts één Bisschop is, over eene Stad, of wel over een geheel Land-

Landschap, aen welken alle de overige Leeraers, als dienaers van minderen rang, ondergeschikt en onderworpen zijn. Om nu niet eens te zeggen, dat de benamingen van *Bisschoppen* en *Ouderlingen*, op andere plaetzen, kennelyk met elkanderen verwisseld worden. — De Leeraers en bedienaers van het Euangelie te Philippi heeten hier *Bisschoppen* of *Opzieners*, om dat zy, als Herders, het opzicht hadden, over de Gemeente. — De *Diakonen* of Armbezorgers hadden het bestuur, over het inzamelen en uitdelen der lievdegaven, zy droegen zorg, voor de oppassing der kranken, het herbergen der vreemdelingen, en voor het gene, tot het vieren van het Avondmael, en het houden der lievdemaeltijden, vereïscht werd, enz. Dit Kerkelyk ambt, het welk, in den beginne, buitengewoon was, (vergel. Hand. VI,) was nu gewoon en algemeen geworden, in de Gemeenten der Christenen.

Maer waerom maekt de Apostel hier zo byzonder melding, van de Leeraers en Diaconen dezer Gemeente, daer dit nergens geschied, in zijne overige Brieven? De reden daer van schijnt deze te zijn, dat de Leeraers en Diaconen te Philippi veel hadden toegebracht, tot het verzamelen van dien lievderijken onderstand, welke men den Apostel, te Rome in banden zijnde, had toegeschikt.

2. (*a*) Genade zy u ende vrede, met allerlei wenschelyk heil en voorspoed, van Godt onsen lievderijken Vader, die de milde gever is van alles goeds, ende van den Heere Jesu Christo, die de verdienende oorzaek is van alle zegeningen.

(*a*) Rom. 1: 7. 1 Petr. 1: 2.

II. *Het lichaem van den Briev zelven ſtrekt zich uit van Kap. I: 3– IV: 20.*

I. *De Apostel begint, met eene zeer nadrukkelyke verklaring van zijne lievde, tot de Christenen te Philippi, Kap. I: 3-11. Deze betuiging ſtelt hy voor, by wijs van dankzegging en gebeden.*

A. *By wijs van dankzegging, vs. 3-8.*

A. De dankzegging zelve vinden wy vs. 3-5, en

B. De gronden daer van, vs. 6-8.

B. *By wijs van gebeden, vs. 9-11.*

Men kan dit ſtuk ook beſchouwen, als eene *Inleiding*, tot het gene de Apostel vervolgens, in het lichaem van den Briev, wilde voordragen; eene Inleiding, welke recht geſchikt was, om de toegenegenheid der Philippiſche Christenen tot hem op te wekken en aen te wakkeren, en om eenen gepasten overgang te maken, tot het gene hy thans eigenlyk had voor te ſtellen. Dan het zy men dit ſtuk, als een Inleiding, het zy als een wezenlyk deel van den inhoud dezes Brievs, beſchouwe; dit maekt, in het wezen der zake, geen verſchil. — De Apostel wilde de Philippiſche Christenen ten ſterkſten verzekeren, van zijne hartelyke lievde jegens hen; ten dien einde bericht hy, wat hy den Horer des gebeds, in zijne dankzeggingen en ſmekingen, ten hunne opzichte voordroeg.

3. (*b*) Ick dancke mijnen Godt ſoo dickwijls als ick uwer gedencke,

4. (Alle tijt in allen mijnen gebede voor u allen, met blijtſchap 't gebedt doende,)

5. Over uwe gemeynſchap aen het Euangelium, van den eerſten dagh af tot nu toe:

In onze Vertaling, is dit voorſtel vry duister. Men heeft, ter nadere opheldering, de woorden van vs. 4, als eene tusſchenreden, tusſchen twee haekskens, geplaetst. Maer dit ſchijnt ons de zaek nog al meer te verdonkeren. — Wanneer men

(*b*) Eph. 1: 15. Col. 1: 3. 1 Theſſ. 1: 2. 2 Theſſ. 1: 3.

men letterlyk den Grondtext volgt, en het gehele voorstel beschouwt, als eene doorgaende reden, zo dat alles onmiddelyk zamenhange, zal alle duisterheid ten eenemael verdwijnen.

Dus luiden de woorden van vs. 3, volgens den letter van het Grieksch, *ik dank mijnen God over alle uwe aendenking.* — Welk eene *aendenking* bedoelt de Apostel, zijn aendenken aen de Philippische Christenen, of hun aendenken aen hem? De laetste opvatting schijnt ons, met de zamenstelling van het oorsprongelyke, best over een te komen. Het strekte den Apostel, tot grote blijdschap, en hy dankte 'er God hartelyk voor, dat de Christenen van Philippi hem telkens gedachtig waren, dat zy, in lievde en met medelijden, geduurig dachten, aen de treurige omstandigheden, in welke hy thans, als een gevangen man, verkeerde, en dat zy daer van kennelyke blijken gegeven hadden, in het overzenden van lievdegaven, ter zijner ondersteuning; gelijk in het vervolg nader blijken zal. De aendenking der Philippische Christenen, aen den Apostel, was gene koude gedachtenis geweest, maer een lievderijk aendenken, het welk zich, in daden, openbaer maekte.

De woorden van vs. 4. vertalen wy, op deze wijs, *altoos, in elk mijner gebeden voor u, mijn gebed, met blijde dankzegging, parende.* — PAULUS wil derhalven niet te kennen geven, dat hy nimmer eenig gebed deedt, zonder uitdrukkelyke melding te maken, van de Philippische Christenen, maer alleenlyk dit, dat hy, zo menigmael hy voor hun en hunne belangen smeekte, by dat gebed altoos eene blijde dankzegging voegde. Hy badt dikwijls, voor alle de gemeenten, en voor die te Philippi in het byzonder. Wanneer hy, voor de andere Gemeenten, badt, had hy niet altoos eene byzondere stof tot danken; maer nimmer badt hy, voor de Philippische Christenen, of hy had eene byzondere stof, en vondt zich opgewekt, om God, over hen, te danken.

Maer welke was die byzondere stof, om God altoos, met blijdschap, te danken, over de Philippische Gemeente, zo menigmalen hy hunner gedacht, in zijne gebeden? Dit vin-

den wy vs. 5. Het is, zegt de Apostel, *over uwe gemeenschap aen het Euangelie, van den eersten dag af tot nu toe.* — *De gemeenschap aen het Euangelie* beteekent, onzes erächtens, eene gemeenschappelyke belangneming in het Euangelie, en deszelvs dienaren, eene deelneming in de belangen van het Euangelie, zo dat men daer voor alles over heeft; en dit voorál betoont, door deszelvs dienaren te helpen en te onderfteunen. Dat dit des Apostels mening zy, blijkt duidelyk genoeg, uit vs. 9, daer de Apostel deze *gemeenschap* of *deelneming aen het Euangelie* nader verklaert, door de *lievde*, welke zy hem, als eenen dienaer van dat Euangelie, bewezen hadden. — Deze deelneming aen de belangen van het Euangelie, hadden de Christenen te Philippi geopenbaert, *van den eersten dag af*, dat zy het Euangelie gehoort hadden. Men herïnnere zich de lievdewerken van LYDIA en den Stokbewarer, omtrent den Apostel, zodra zy het Euangelie gehoort hadden. Deze en andere lieden hadden aenftonds betoont, dat zy alles, voor het Euangelie en deszelvs belangen, over hadden. In deze gezindheid volhardde de Gemeente van Philippi, *tot nu toe*, dat PAULUS dezen Briev fchreev, en hy had 'er onlangs de duidelykfte blijken van ontvangen, gelijk ons, in het vervolg Kap. IV: 10-20, nader blijken zal.

Het is derhalven op de gelegde gronden, als of de Apostel vs. 3-5. dus redeneerde: „ Ik dank mijnen God, wiens „ ik ben, en wien ik dien, daer over dat gy mijns en mijner „ belangen, byzonder der verdrietige omftandigheden, in „ welke ik thans, als een gevangen man, te Rome geplaetst „ ben, geduurig in lievde gedachtig zijt. Trouwens zo „ menigmalen ik, voor uwe Gemeente, fmeke by den Vader „ der barmhartigheid, gelijk ik dikwijls doe, is mijn gebed „ altoos gepaerd, met blijde dankzegging. Ik vindt altoos „ byzondere ftof, om God daer over te danken, dat gy „ belang neemt, in het Euangelie, en alles over hebt, voor „ deszelvs dienaren. Dit hebt gy aenftonds betoont, van „ den eerften dag af, dat gy het Euangelie gehoort hebt; „ en in deze lovwaerdige gezindheid blijvt gy volharden,

„ tot

„ tot op dezen dag toe. De lievdegaven, welke gy, ter „ mijner onderſteuning, hebt overgezonden, zijn 'er nieuwe „ en ſprekende bewijzen van."

6. Vertrouwende tevens dit ſelve vastelyk, dat hy, de Vader der barmhartigheid namelyk, die in u (*c*) een goet werck begonnen heeft, door een geloov, werkzaem in de lievde, aenvangelyk in uwe harten voort te brengen, [*dat*] niet zal laten varen, maer het zelve voortzetten, voleyndigen en voltoojen ſal, tot op den groten dagh der heerlyke toekomst Jeſu Chriſti, om het algemeen gericht te houden: want dan zal uw geloov, in aenſchouwen, veränderd, en uwe lievde volmaekt worden.

7. Gelijck het by my recht is, (of *daer het my betaemt*) dat ick van u alle dit gevoele, dat namelyk God het aengevangene goede werk, van het geloov en de lievde, in u voleinden zal, om dat ick in [*mijn*] herte houde, dat gy, beyde (*d*) in mijne banden, ende [*in mijne*] verantwoordinge, ende beveſtinge des Euangeliums, gy alle [*ſegge ick*], mijner genade medédeelachtigh zijt.

De Apostel geevt hier reden, waerom hy zulk eene goede hoop had, omtrent de Philippiſche Christenen, dat God het goede werk, in hun begonnen, voltoojen zoude vs. 6, zeggende; *om dat ik in mijn hart houde, dat gy* enz. — Wy vertalen het liever, *om dat gy lieden my in het hart hebt, zo in mijne banden, als in mijne veräntwoording, en bevestiging van het Euangelie, zijnde alle deelgenoten van mijne genade.* Taelkundigen mogen deze overzetting toetſen. — De Christenen te Philippi *hielden* den Apostel *in het hart*, dat is, in levendige gedachtenis, het was, als of hy in hun hart gegraveerd ware, en dat zo wel *in zijne banden*, als *in zijne verantwoording en bevestiging van het Euangelie.* De Apostel was thans, te Rome, gevangen, en *in banden*; hy had reeds een en andermael *veräntwoording* gedaen, wegens de prediking van het Euangelie, voor het hov van den Keizer, en

(*c*) Joh. 6: 29. 1 Theſſ. 1: 3. (*d*) Eph. 3: 1. ende 4: 1. Col. 4: 3, 18. 2 Tim. 1: 8.

deze verantwoording had gedient, ter *bevestiging van het Euangelie*, zo dat 'er velen, ook zelvs van de Hovelingen des Keizers, van de waerheid des Euangeliums waren overtuigd geworden. De Philippische Christenen waren *deelgenoten van zijne genade*, dat is, zy namen 'er zo veel aendeel in, als of zy aen hun zelven geschonken ware. Maer wat bedoelt de Apostel, door deze zijne *genade*? naer ons inzien, beide zijne *banden* en *verantwoording*, welke gedient had, ter bevestiging van het Euangelie. Het was zekerlyk eene genade en een voorrecht; en wat zijne *banden* aengaet, de Apostel rekende het zich, tot eene eer en een voorrecht, om, voor de zaek van het Euangelie, te mogen lijden, (vergel. Hand. V: 41;) zelvs zou hy zich verblijden, wanneer hy de waerheid van het Euangelie, met zijn bloed, verzegelen mogt, Kap. II: 17.

Het is, volgens onze opvatting, als of de Apostel dus redeneerde: „ Het betaemt my, omtrent ulieden, die hoop „ te voeden, dat de Vader der barmhartigheid het goede „ werk des geloovs en der lievde, het welk hy in uwe „ harten gewrocht heeft, zal voortzetten, en, in den groten „ dag van CHRISTUS luisterrijke verschijning, volkomen vol„ tooien. Trouwens deze hoop heeft haren grond, in uwe „ goede gezindheid en lovwaerdige verkeering, omtrent het „ Euangelie. Gy houdt my, die u het Euangelie het eerst „ verkondigd heb, steeds in levendige gedachtenis. Ik „ reken het my, tot een voorrecht, en ik verblijde my 'er „ over, zo dat ik, om de prediking van het Euangelie, ge„ vangen ben en veel lijden moet, als dat mijne verant„ woording gedient heeft, ter bevestiging van het Euange„ lie, zo dat velen hier te Rome, van deszelvs waerheid, „ zijn overtuigd geworden; en, ten blijke van uwe be„ langneming in het Euangelie, deelt gy, in deze mijne „ blijdschap."

8. (*e*) Want Godt is mijn getuyge, op wiens Alwetenheid ik my vrymoedig beroepen durv, hoe seer ick be-

(*e*) Rom. 1: 9. ende 9: 1. 2 Cor. 1: 23. ende 11: 31. Gal. 1: 20. 1 Thess. 2: 5. 1 Tim. 5: 21. 2 Tim. 4: 1.

begeerigh ben nae u alle, (liever *zo zeer ik u allen hartelyk beminne*) met eene lievde, welke gelijk is, aen de innerlicke bewegingen Jesu Christi.

Innerlyke bewegingen; eigenlyk staet 'er *ingewanden.* Nu beteekenen de ingewanden, in den spreekstijl der Hebreeuwen, de allertederste lievde, welke als het ware de ingewanden roert. De *innerlyke bewegingen* of *ingewanden van* JESUS CHRISTUS herïnneren ons derhalven de onnadenkelyke lievde, welke de Verlosser, in het storten van zijn bloed, aen zondaren bewezen had. PAULUS beminde de Philippische Christenen allerhartelykst, *met*, eigenlyk staet 'er, IN *de ingewanden van* JESUS CHRISTUS. Nu geevt het woordeken IN hier eene gelykheid te kennen, even als Col. II: 6; zo dat de zin deze zy: „ Ik beroep my, op den Alwetenden God, „ tot getuige, hoe zeer ik u allen hartelyk bemin, met „ eene lievde, welke eenigermate gelijk is, aen de lievde „ van onzen Verlosser, immers voor zo ver ik de voetstappen zijner lievde zoek naer te volgen."

Deze allerplechtigste betuiging hangt derhalven niet onmiddelyk zamen, met vs. 7, maer met het gene de Apostel, van zijne dankzeggingen en gebeden, vs. 3-5. verklaert had. Zo menigmalen hy, voor de Philippische Christenen, badt, gingen zijne gebeden, met dankzeggingen, gepaerd, en hy badt dikwijls voor hen, om dat hy hunne eene allertederste lievde toedroeg. — Wat badt nu de Apostel? dit vinden wy vs. 9-11.

A. Zo de stof van zijn gebed, vs. 9,
B. Als het einde, het welk hy bedoelde, vs. 10, 11.

9. Ende dit bidde ick [*Godt*], voor u, dat uwe liefde, tot God en menschen, welke uit het geloov voortvloeit, nogh meer ende meer overvloedigh worde en geduurig toeneme, in of met erkentenisse, ende alle gevoelen:

De lievde der Philippische Christenen, (dit badt de Apostel voor hun) moest niet alleen geduurig toenemen, maer ook gepaerd gaen, *met erkentenis en alle gevoelen.* De *erkentenis*

is zekerlyk eene rechte kennis en gelovige erkentenis der waerheden van het Euangelie. Maer wat verftaet de Apostel, door *alle gevoelen?* Het Griekfche woord beduit eigenlyk het gevoel, of de ondervinding van zaken, welke wy, door het gevoel, gewaer worden. Hier zegt het zo veel, als een zedelyk gevoel. — Trouwens hoe meer men de waerheden van het Euangelie kent en gelovig erkent, hoe meer men in ftaet gefteld wordt, om het onderfcheid tusfchen waerheid en leugen, tusfchen goed en kwaed, op te merken, en als het ware te gevoelen; en hoe meerder voorderingen men maekt, in deze erkentenis, en in dit zedelyk gevoel, hoe meer ook de lievde tot God en menfchen wordt aengewakkerd.

Deze verklaring ftrookt ongemeen wel, met het volgende. Het is, als of de Apostel zeide: „ Ik ben uwer zeer dikwijls „ gedachtig, in mijne gebeden, en dan fmeek ik, dat uwe „ lievde niet alleen algemeen moge toenemen, maer ook meer „ en meer gepaerd gaen, met eene gelovige erkentenis der „ waerheden van het Euangelie, en met een zedelyk ge„ voel, om, in alle gevallen, het onderfcheid, tusfchen „ waerheid en leugen, tusfchen goed en kwaed, op te „ merken, en als te gevoelen."

10. Op dat gy beproevet de dingen die [*daer van*] verfchillen, op dat gy oprecht zijt, ende fonder aenftoot te geven, tot den dagh Chrifti:

Op dat gy beproevt, dat is, op dat gy in ftaet mogt wezen, te onderkennen *de dingen, die daer van verfchillen.* Wy zouden het liever vertalen *de dingen, welke van elkander verfchillen.* De Apostel badt, voor de Philippifche Christenen, dat hunne lievde mogt gepaerd gaen, met eene rechte en gelovige erkentenis van de Euangelieleer, en met een zedelyk gevoel; ten einde zy in ftaet zouden zijn, om de dingen te onderkennen, welke van elkander verfchillen, dat zy, in onderfcheidene en zelvs moeilyke gevallen, duidelyk zouden opmerken en als gevoelen, wat zy, voor waerheid of leugen, wat zy, voor goed of kwaed, te houden hadden. Langs dien weg, zouden zy *oprecht* en zuiver zijn in de leer, als mede met opzicht tot hun gedrag, *genen aenftoot geven* en on-

onberispelyk zijn, voor zo ver zy niet, uit onbedachtzaemheid, zouden zondigen. — Als de zodanigen zouden zy openbaer worden, *in den* groten *dag* der heerlyke toekomst *van* CHRISTUS. Zo doende zouden zy

11. Vervult zijn met goede werken, welke als vruchten der gerechtigheyt, uitwerkſels van een geheiligd gemoedsbeſtaen, kunnen beſchouwd worden, en die door Jeſum Chriſtum, op grond van zijne verzoening, zijn, tot heerlickheyt ende prijs Godes.

B. Na deze nadrukkelyke verklaring van zijne lievde, tot de Philippiſche Christenen, welke de Inleiding van dezen Briev uitmaekt, koomt de Apostel, tot de hoofdzaek zelve, welke hy hun wilde voordragen, Kap. I: 12— IV: 20. Wy onderſcheiden 'er drie hoofddeelen in, het eerſte is onderrichtende, het ander vermanende, en het laetſte behelst eene dankzegging voor de lievdegaven.

A. In het onderrichtend deel, geevt de Apostel bericht, van de omſtandigheden, in welke hy thans te Rome verkeerde, Kap. I: 12-26. Hy beſchrijvt zijne omſtandigheden, en zijn beſtaen onder dezelve.

A. De beſchrijving van zijnen toeſtand, vinden wy vs. 12-17.

a. Zijne gevangenis diende, ter bevoordering der belangen van het Euangelie, vs. 12-14.

a. Dit wordt, in het gemeen voorgeſteld, vs. 12.

b. Meer byzonder aengewezen, vs. 13, 14.

a. Zo ten aenzien van de Heidenen, vs. 13.

b. Als van de Christenen, vs. 14.

12. Ende (of *Voorts*) ick wil dat gy weet, hoedanig mijn tegenwoordige toeſtand zy, gelievde broeders. Ik ben thans wel een gevangen man, maer dit mijn lijden dient, ter bevoordering der belangen van het Euangelie. Ik geev u daerom bericht, dat het gene aen my [*is geſchiet*] en my overgekomen is, in mijne anderszins treurige gevangenis, meer tot bevoorderinge des Euangeliums gekomen is, en gedient heeft.

13. Alſo dat mijne banden in Chriſto, of mijne ge-

vangenis, om CHRISTUS en zijn Euangeliums wil, openbaer geworden zijn in 't gantſche Rechthuys, aen allen, die tot het Hov en het Paleis van den Keizer behoren, (vergel. Kap. IV: 22,) ende ook aen allen anderen, die te Rome wonen. Het is nu genoegzaem bekend geworden, en alle menſchen hier te Rome weten het nu, zo de Hovelingen van den Keizer, als andere inwoners van deze vermaerde Waereldſtad, dat ik, niet als een deugniet, om eenige ſchenddaden, maer alleen, om de prediking van CHRISTUS en zijn Euangelie, gevangen ben. Dit verſchaft my niet alleen eene grote bemoediging, maer het geevt ook aenleiding, dat 'er, zo aen het Keizerlyk Hov, als op andere plaetzen, in de gezelſchappen, veel van CHRISTUS en zijn Euangelie, geſproken worde;

14. (*f*) Ende [*dat*] het meerder [*deel*] der Christenen, onze broederen in den Heere door de zachtheid van mijne banden vertrouwen gekregen, en moed geſchept hebbende, overvloedelicker het woort van het Euangelie, onbevreeſt durven ſpreken. Te weten, de gevangenis is my zeer dragelyk gemaekt. Ik wordt niet behandelt, als een misdadiger, maer ik geniet alle vryheid, en ieder heeft tot my den vryen toegang, om met my te ſpreken. Zelvs mag ik, onverhinderd, het Euangelie prediken, ook aen allen, die tot my komen. Ik zit niet, in eenen kerker, maer woon in een huurhuis, alleenlyk ben ik geketend, aen eenen krijgsknecht, die my bewaert. (vergel. Hand. XXVIII: 30, 31.) Deze zachte behandeling heeft den Christenen hier te Rome moed ingeboezemd, zo dat niemand meer zwarigheid maekt, om, voor de zaek van CHRISTUS, en de belijdenis van het Euangelie, openlyk uit te komen.

Uit lievde tot PAULUS, waren de Christenen te Philippi zeer bekommerd, over zijnen toeſtand. Daerom gav hy hun dit bericht, het welk hun alleräengenaemst wezen moest.

(*f*) Eph. 3: 13. 1 Theſſ. 3: 3.

℣. Even-

ꝑ. Evenwel had de Apostel het verdriet, dat velen der Joden te Rome zich, in het ongeloov, verhardden, en dat anderen, die het Euangelie omhelsden, nog bleven dringen, op de onderhouding van MOSES *Wet, vs.* 15-17.

15. Sommige, het is waer onder de Joden, van welke velen zich in het ongeloov verharden, (vergel. Hand. XXVIII: 29,) prediken oock wel, (liever *spreken openlyk van*) Christum, door nijt, voor zo ver zy het my misgunnen, dat ik, in mijne gevangenis, zo zachtelyk behandeld worde; voorgevende, dat ik my zelven, door eenen kwalyk geplaetsten yver, in het ongeval gebracht hebbe; ende anderen spreken van CHRISTUS, om twist te verwekken, zijnde onder elkanderen verdeeld, over de middelen, om zulken, die het Euangelie hebben aengenomen, wederom op hunne zijde te krijgen; maer evenwel zijn 'er sommige oock, zelvs onder de Joden hier te Rome, die van CHRISTUS, openlyk en in hunne gezelschappen, spreken door goetwilligheyt, uit een oprecht en welmeenend hart.

16. Ook zijn de Joden, die het Euangelie hebben aengenomen, van zeer onderscheidene soorten. D' eene soort verkondigen en spreken wel veel over Christum, maer uit een beginsel van twistinge; zy dringen aen, op de onderhouding der afgeschafte plechtigheden van Moses Wet, en twisten, by elk eene voorkomende gelegenheid, met de zulken, die betere begrippen hebben omtrent de Christelyke vryheid. Deze handelen niet suyverlick, en met een oprecht oogmerk, meynende mijne banden verdruckinge toe te brengen, en my, in mijne gevangenis, nog meerder verdriet te veröorzaken.

17. Doch 'er zijn anderen, die de zaek beter begrijpen; dese werken uyt een beginsel van liefde tot CHRISTUS en zijne dienaren. Zy spreken veel van den Verlosser, met oogmerk, om mijn lijden te verzachten, en my stof tot blijdschap te geven, in mijne ongelegenheid; dewijle sy weten dat ick, niet als een boosdoener, gevangen zit;

maer tot verantwoordinge van de goede zaek des Euangeliums gesett en geroepen ben.

B. Wijders spreekt de Apostel van zijn bestaen en gedrag, onder het gene hy, voor het Euangelie, lijden moest, vs. 18-26.

α. Hy was wel gemoed, uit aenmerking van het goede, het welk daer uit zou voortkomen, vs. 18.

β. Hy vertrouwde, dat dit alles, ten goede, zoude medewerken, vs. 19-21.

a. Tot zijne zaligheid, vs. 19.

b. Tot eer van CHRISTUS, *en ter bevordering der belangen van het Euangelie, vs. 20, 21.*

18. Wat zal ik dan, onder dit lijden, doen? zal ik moedeloos worden? Neen waerlyk. Het is waer, zommigen spreken van CHRISTUS, uit nijdigheid, met oogmerk, om mijn verdriet te vermeerderen. Nochtans wort Christus op allerley wijse, het zy onder een decksel van geveinsdheid, met een laekbaer oogmerk, het zy in der waerheyt, uit zuivere en oprechte beginselen, verkondigt. Wat ook het beginsel wezen moge, 'er wordt in Rome zeer veel van CHRISTUS gesproken, en de Verlosser raekt daer door allerwegen bekend. Daerom ben ik wel gemoed, ende daer in, dat CHRISTUS bekend wordt, by allerlei soorten van menschen, verblijde ick my, ja ick sal my oock daer over blijven verblijden: wat 'er dan ook, van mijn persoon en mijne lotgevallen, worden moge.

19. (g) Want ick weet' dat dit alles, wat my ook overkomen mag, my ter saligheyt en tot voordeel gedyen sal; te meer, daer gy door uw gebedt, steeds voor my intreedt, by den Vader der barmhartigheid, ende hier toe ook geniet de toebrenginge of den bystand des Geests Jesu Christi.

20. Volgens mijne ernstige of wel gegronde verwachtinge ende zekere hope, (h) dat ick in gene sake, noch iets, het welk ik, als Apostel verricht heb, en

(g) 2 Cor. 1: 11. (h) Rom. 5: 5.

en fal beſchaemt worden of verlegen ſtaen: maer [*dat*] verwacht ik, in alle vrymoedigheyt, dat, gelijck alle tijt, [*alſoo*] ook nu Chriſtus ſal groot gemaeckt worden, in het gene my naer mijn lichaem bejegent, het zy door het leven, wanneer ik 'er het leven afbreng, het zy door de doot, wanneer ik, om het Euangelie, moet ſterven.

21. Want het leven is my Chriſtus, ende het ſterven is [*my*] gewin.

Deze woorden worden onderſcheidenlyk begrepen. Zonder alle de verſchillende gedachten op te tellen, en ter toets te brengen, merken wy maer alleenlyk aen, dat de Apostel hier reden geve, waerom CHRISTUS zou verheerlykt worden, wanneer hy het leven van zijne gevangenis afbracht, zo wel als wanneer hy den marteldood ondergaen zoude, gelijk hy betuigd had vs. 20. Op dien grond, menen wy, dat de Apostel zeggen wil: „ Thans ben ik gevangen, maer „ wel gemoed, uit overweging, dat CHRISTUS zal verheerlykt „ worden, door alles, wat my, naer het lichaem, bejegent; „ het zy dat ik 'er het leven afbreng, het zy dat ik den „ marteldood ondergaen moet: *want voor my is het leven* „ CHRISTUS, ik beſteed mijn ganſche leven, om de eer van „ CHRISTUS te bevoorderen, en heb gene andere bezigheid „ en bedoeling, dan zijn Koningrijk uit te breiden; en zo „ ik, in den weg der Goddelyke Voorzienigheid, den marteldood moet ondergaen, dan zal ook mijn ſterven gewin „ zijn, en voordeel toebrengen aen de zaek van het Euangelie, voor zo ver velen daer door zullen aengeſpoord „ worden, om de leer van het Euangelie, welke ik, met „ mijnen dood, bevestig, nader te onderzoeken. Gelijk „ mijne gevangenis, tot bevoordering van het Euangelie, „ ſtrekt: (vergel. vs. 12,) zo zal ook mijn marteldood, tot „ het zelvde einde, dienstbaer zijn."

γ. *Evenwel ſtondt de Apostel in twijffel, wat hy wenſchen zoude, wanneer de keus aen hem gelaten werdt, in vryheid geſteld te worden, of den marteldood te ondergaen, vs. 22-26.*

a. *Dit werdt, in het gemeen voorgeſteld, vs. 22.*

b. *Meer byzonder opgehelderd, vs. 23-26.*

a. *Voor* PAULUS *zelven was het ſterven verkiesbarer, vs. 23.*

b. *Maer, voor de Philippiërs en andere Christenen, was het voordeeliger, dat hy in het leven bleve, vs. 24-26.*

1. *Dit betuigt de Apostel, vs. 24, en*

2. *Dringt het weder aen, uit aenmerking dat hy, in zijn leven, genen anderen toeleg hebben zoude, dan om het geloov der Christenen, en hunne blijdſchap, te vermeerderen, vs. 25, 26.*

22. Maer of te leven in den vleeſche, en nog langer op de aerde te verkeeren, het ſelve my oorbaerlick zy, en *voor my der moeite wel waerdig* zy, weet ik niet te bepalen; ende wat ick verkieſen ſal, wanneer het aen mijne keus gelaten werdt, uit de gevangenis verlost te worden, en langer te leven, dan het Euangelie, door eenen marteldood, te bevestigen, weet' ick waerlyk niet.

23. Want ick worde van deſe twee overdenkingen gedrongen, en als in twijffeling *vastgehouden*, hebbende aen den eenen kant, eene begeerte, om van mijnen moeilijken post afgelost, en van alle de verdrietelykheden, welke ik, om de prediking van het Euangelie, ondergaen moet, byzonder uit mijne tegenwoordige gevangenis, ontbonden te worden, ende met Chriſto te zijn, in de gewesten der zalige onſtervelykheid: want [*dat*] is, wanneer ik op mijn eigen belang zie, voor my ſeer verre het beſte:

24. Maer, aen den anderen kant, in den vleeſche te blijven, uit mijne gevangenis ontſlagen te worden, en wederom in vryheid te leven, is noodiger om uwent wille, en voor de andere Gemeenten. Mijne belangen vorderen, dat ik ſterve, en uit deze waereld, naer de gewesten der zalige onſtervelykheid, verhuize; maer uwe be-

belangen, en die der andere Gemeenten, vorderen, dat ik in het leven blijve, om nog langer nut te hebben, van mijnen Euangeliedienst. Daerom weet ik niet, wat ik begeeren zoude, wanneer de keus aen my gelaten wierd. Ik onderwerp my aen den wil des HEEREN.

25. Ende, wat ook de uitflag der zake wezen moge, dit vertrouwe ende weet' ick, hier van ben ik, met eene volkomene zekerheid, overtuigd, dat ick, in dit ſtervelyk leven, nog eenigen tijd, ſal blijven, ende met u en alle Christenen, ſal verblijven tot uwer bevoorderinge, ende blijtſchap des geloofs:

26. Op dat uwe roem in Chriſto Jeſu overvloedigh zy aen my, door mijne tegenwoordigheyt wederom by u.

Gemeenlyk vat men deze uitſpraek op, als eene ſtellige verklaring, dat de Apostel met volkomene zekerheid wist, het zy door eene Openbaring, of anderszins, hy zou, uit zijne gevangenis, ontſlagen worden, en, nog eenigen tijd, in vryheid leven, de Philippiſche Christenen wederom bezoeken, en het heil van andere Gemeenten bevoorderen. Dan meent men hier een duchtig bewijs gevonden te hebben, voor de verouderde onderſtelling, dat PAULUS, tweemalen, te Rome zy gevangen geweest. Uit de eerſte gevangenis, van welke hy hier ſpreekt, zou hy ontſlagen zijn, en nog eenige reizen gedaen hebben, ter voortplanting van het Euangelie; maer de andere zoude, in zijnen marteldood, geëindigd zijn.

Dan die veronderſtelde tweede gevangenis van den Apostel, menen wy, genoegzaem wederlegt te hebben, vergel. XXII Deel. *Inleid.* p. XLV. — PAULUS was thans, voor de eerſte en laetſtemael, te Rome in banden, en deze gevangenis heeft ten laetſten zijnen marteldood ten gevolge gehad. Toen PAULUS dezen Briev ſchreev, ſchenen hem de zachte manier, op welke hy behandeld werd, en andere omſtandigheden, eenige gronden van hoop te geven, dat hy, uit zijne gevangenis, zoude ontſlagen worden, en wederom gelegenheid krijgen, om de Philippiſche en andere Gemeenten

te bezoeken, ter versterking van het geloov, en ter bevoordering der blijdschap van de Christenen. Maer naderhand namen de zaken eenen geheel anderen keer, en hy zag, dat hy zich te vergeevsch, met die hoop, gevleidt hadde.

Het is waer de Apostel schijnt hier stellig te spreken, zeggende: *dit vertrouw en weet ik, dat ik zal blijven* enz. Maer zulk eene stellige verklaring strookt in het geheel niet, met zijne twijffelächtige manier van spreken, vs. 22-24. Hy wist niet, wat hy kiezen zou, wanneer het aen hem gelaten werd, uit de gevangenis ontslagen te worden, en langer op aerde te leven, dan zijne gevangenis, met eenen marteldood, te eindigen. Van weerskanten, waren 'er redenen van voorkeus; maer hy wist niet, welke de gewichtigste waren, en wat hy wenschen zoude. — Waer toe nu dit gansche voorstel, indien de Apostel, door eene openbaring, of anderszins, volkomene zekerheid gehad had, dat hy, uit zijne gevangenis, zou ontslagen worden, en daer door gelegenheid krijgen, om de Philippische en andere Gemeenten op nieuws te bezoeken? In geval van zulk eene verzekering, zou het twijffelächtig overleg vs. 22-24. nergens toe hebben kunnen dienen. Al wat God doet, is altoos welgedaen. Had nu de Apostel zeker geweten, dat het Gods weg ware, hem, uit zijne gevangenis, te verlossen, op dat hy, nog eenigen tijd, ten nutte der Gemeenten, op onderscheldene plaetsen, mogt arbeiden; dan had het niet, by hem, in bedenking kunnen komen, wat beter en wenschbarer ware, in het leven te blijven, of het zelve, door eenen marteldood, te eindigen. — Voeg 'er by, dat de Apostel nog even twijffelächtig blijvt spreken, vs. 27.

Wy zijn daerom, voor ons, van oordeel, dat PAULUS, toen hy dezen Briev schreev, niet wist, hoedanig zijn lot wezen zoude, of schoon hy, uit de toenmalige omstandigheden, eenige hoop schepte, dat hy, uit zijne gevangenis, zou verlost worden. Maer dit wist hy, met zekerheid, dat zijn blijven in dit leven, indien Gods weg zodanig wezen mogt, tot nut der Philippische en andere Christenen zijn zoude.

Wy

Wy nemen daerom deze woorden voorwaerdelyk, op deze wijs: „ Indien het aen my gelaten werd, om langer te leven, „ of mijne gevangenis, met eenen marteldood, te eindigen, „ zou ik, over de keus, in twijffel ſtaen. Evenwel *ver-* „ *trouw en weet ik*, dit weet ik, met zekerheid, *dat ik*, „ wanneer het Gods weg wezen mogt, om my, uit deze „ gevangenis, te ontſlaen, en voor als nog, van den mar- „ teldood, te verſchonen; dat ik, in dit geval, in het „ leven *zal blijven*, om de Gemeenten te bezoeken, en in „ het geloov te verſterken, *ja zelvs om*, nog eenigen tijd, „ *met u alle*, die de Gemeente van Philippi uitmaekt, *te* „ *verkeeren*, *tot bevoordering* van uwen geestelyken welſtand, „ en vermeerdering *van uwe blijdſchap*, welke haren grond „ heeft, in het geloov: *zo dat gy* dan, *wanneer ik wederom* „ *by u tegenwoordig ben*, *te overvloediger ſtof zult hebben*, „ *om u te beroemen* en te verblijden, *in* CHRISTUS JESUS *over* „ *my*, over de gunst, welke de Verlosſer u, ten mijnen „ opzichte, bewijst, door u eenen Apostel weder te ge- „ ven, welken gy zo hartelyk bemint, en naer welken gy „ zo zeer verlangt."

B. *Het vermanend deel van dezen Briev is het uitvoerigſte*, *Kap.* *I*: 27— *IV*: 9.

A. In het gemeen vermaent de Apostel, tot eenen wandel, waerdig het Euangelie, zo in het doen, als in het lijden, Kap. *I*: 27-30.

α. *Ten aenzien van het doen, moesten de Christenen vooräl eensgezind wezen*, *vs.* 27.

β. *Met opzicht tot het lijden van verdrukkingen, moesten zy kloekmoedig en ſtandvastig zijn*, *vs.* 28-30.

a. *Deze vermaning wordt voorgeſteld*, *vs.* 28ᵃ. *en*

b. *Aengedrongen*, *vs.* 28ᵇ-30.

𝔞. *Om dat de verdrukkingen tot nadeel der vyanden, maer tot hun wezenlyk heil, dienen zouden*, *vs.* 28ᵇ.

𝔟. *Om dat het een voorrecht was, voor de zaek van* CHRISTUS, *te lijden*, *vs.* 29.

𝔠. *Om dat zy, in dit opzicht, met den Apostel, gelijk ſtonden*, *vs.* 30.

27. (*i*) Alleenlick, wat ook mijn lot, en hoedanig de uitkomst van deze mijne gevangenis wezen moge, wandelt gy lieden weerdiglick den Euangelio Christi, gedraegt u, in alles, overéénkomstig het voorschrivt van de Euangelieleere en het bevel van den Verlosser, op dat, 't zy ick, uit mijne gevangenis ontslagen, te Philippi kome ende u sie, 't zy ick, in mijne gevangenis moetende blijven, van u afwesigh ben, ick van uwe saken, en omtrent uwen toestand, met blijdschap, magh hooren en vernemen, dat gy, als onverschrokkene krijgsknechten, pal staet, in den geestelyken strijd, zo tegen de vervolgingen der vyanden van het Euangelie, als tegen de drogredenen der verleideren, en dat wel in éénen geest, in dezelvde gezindheid, met één gemoet, neiging en bedoeling, gesamentlick strijdende door (liever *voor*) het geloove, dat is, voor de geloovsleer des Euangeliums, door dezelve standvastig te belijden, en niet te dulden, dat gy daer van, het zy, door verdrukkingen, het zy door drogredenen, zoudt afgetrokken worden.

28. Ende draegt zorg, dat gy in geen dingh verschrickt, of, in eenig opzicht, vervaerd gemaekt en wort van de gene die tegenstaen, of door de bedreigingen van de vyanden der waerheid; het welcke, namelyk pal staen voor de waerheid, haer, den vyanden, wel een bewijs is des verderfs, en een voorbode, dat zy het Goddelyk oordeel, wegens het wederstaen der waerheid, zo zy daer in volharden, niet ontvlieden zullen, maer voor u is het een bewijs der saligheyt, welke gy, als het einde van uw geloov, erlangen zult; ende dat van Godt, die het zo bestuuren zal, dat de pogingen der vyanden van de waerheid, op hun eigen verderv, en op uw wezenlyk heil, zullen uitlopen.

29. Want u is uyt genade gegeven, dit voorrecht wordt u vergund, in de sake Christi, (liever *om* CHRISTUS *wil*) niet alleen in hem te gelooven, maer oock voor hem,

(*i*) Gen. 17: 1. 1 Cor. 7: 20. Ephes. 4: 1. Coloss. 1: 10. 1 Thess. 2: 12. ende 4: 1.

hem, *om zijnen wil*, verdrukkingen te lijden, (vergel. Hand. V: 41.) Dus doende ſtaet gy lieden, ten aenzien van het lijden, met my gelijk,

30. Den ſelven ſtrijt hebbende, in het ondergaen van veelerlei wederwaerdigheden, hoedanigen gy in my geſien hebt, toen ik in uwe Stad verkeerde, (verg. Hand. XVI) ende nu in of omtrent my hoort.

HET II. KAPITTEL.

B. De Apostel voegt 'er meer byzondere vermaningen by, Kap. II: 1— IV: 9.

α. Tot eene lievderijke eensgezindheid, vs. 1, 2.

De Apostel ſtelt deze vermaning voor, op eene beweeglyke wijs, welke zeer naby komt, aen een zoort van bezwering, op dat dezelve des te meerderen invloed, op de gemoederen der Philippiſche Christenen, maken zoude. Wy leeren 'er uit, dat 'er, ook in deze anderszins zo bloeiende Gemeente, twisten en verdeeldheden ontſtaen waren. Deze werden vooräl veröorzaekt, door de Joodschgezinde yveraers, gelijk, in het vervolg, nader blijken zal. Voorts vergelyke men onze *Inleiding* tot dezen Briev.

1. Indiender dan eenige vertrooſtinge is in Chriſto, indiender eenige trooſt is der liefde, indiender eenige gemeynſchap is des Geeſts, indiender eenige innerlicke bewegingen ende ontfermingen zijn:

2. So vervult mijne blijtſchap, dat gy moogt (*a*) eensgeſint zijn, de ſelve liefde hebbende, van één gemoet, [*ende*] van één gevoelen zijnde.

De Apostel laet de drangredenen tot deze vermaning

(*a*) Rom. 12: 16. ende 15: 5. 1 Cor. 1: 10. Phil. 3: 16. 1 Petr. 3: 8.

vooräfgaen, en ftelt dezelve, op eene zeer aendoenlyke wijs, voor vs. 1: *indien 'er eenige vertroosting is in* CHRISTUS, *indien 'er eenige troost is der lievde* enz.

Het voorftel is vierledig. — *Indien 'er eenige vertroosting is in* CHRISTUS. Behoudt men deze vertaling, dan wil de Apostel zeggen: „ indien 'er eenige Christelyke vertroosting is, „ indien CHRISTUS, zijnen leerlingen en naervolgeren, eenige „ gronden heeft aengewezen, om elkander te vertroosten en „ te bemoedigen." Dan, vermits het grondwoord, hier door *vertroosting* overgezet, zeer gemeenzaem, voor eene vermaning, genomen wordt, zouden wy het hier liever in dien zin opvatten, te meer om dat 'er, in het onmiddelyk volgende voorftel, nog eens van *troost* gefproken worde. Des Apostels mening is daerom, onzes eräehtens, deze: „ indien eene vermaning, door CHRISTUS, en op zijn bevel „ voorgefchreven, by u iets vermag." — *Indien 'er eenige troost is der lievde*, dat is: „ indien de troost de vrucht is der „ onderlinge lievde, en de lievde, door welke de Christenen „ aen elkanderen verbonden zijn, hen aenfpoort, om elkanderen, in ongelegenheden, te vertroosten en op te beuren." — *Indien 'er eenige gemeenfchap is des Geestes*, dat is: „ indien de Christenen gemeenfchappelyk deel heb„ ben, aen de gaven en werkingen van den Geest, die een „ Geest is van blijdfchap en vertroosting." — *Indien 'er eenige innerlyke bewegingen*, eigenlyk ftaet 'er *ingewanden*, (verg. Kap. I: 8,) *ende ontfermingen zijn*, dat is: „ indien het „ Christenen betaemt een gevoelig hart te hebben, en met „ een teder medelijden, omtrent de ellenden van hunne „ broederen, aengedaen te wezen."

Voorts fpreekt het van zelvs, dat het woordeken *indien*, hier geene twijffeläehtige, maer eene ftellige, beteekenis hebbe, zeggende zo veel als *naerdien*, *naerdemael*.

De vermaning zelve vordert vs. 2, dat de Philippifche Christenen des Apostels *blijdfchap vervullen* zouden. Hy had, over hen, zeer veel ftof tot blijdfchap en dankzegging, Kap. I: 3-8. Maer het bedroevde hem, dat 'er twisten en verdeeldheden, onder hen, ontftaen waren; hy verlangde

daerom,

daerom, dat zy die oorzaek van zijne droevheid zouden wechnemen, en zijne *blijdschap vervullen* of volkomen maken, daer in, dat zy *eensgezind* waren, of, gelijk 'er eigenlyk staet, *het zelvde denken zouden*. Zy moesten overéénkommen, niet alleen in dezelvde leerbegrippen, maer ook in dezelve neigingen en gemoedsäendoeningen. In den eersten zin wordt het genomen, Kap. III: 15, en in den laetsten Rom. XV: 5, als mede in het volgende vs. 5. Ten dien einde moesten zy *dezelvde lievde hebben*, dat is, hunne lievde moest zich, niet tot verschillende dingen, maer tot dezelvde voorwerpen, bepalen. Zy moesten zijn *van een gemoed*, zo eensgezind, dat zy als het ware dezelvde ziel uitmaekten, en van *één gevoelen*, dat is, van eenerlei begrippen en neigingen. Door de opéénstapeling van deze uitdrukkingen, welke, in den zakelyken zin, niet veel verschillen, prijst de Apostel eene lievderijke eensgezindheid ernstig aen, niet alleen in begrippen, maer ook in gezindheden en neigingen.

Het is derhalven, als of de Apostel vs. 1, 2. dus redeneerde: „ Indien eenige vermaning, in den naem van „ CHRISTUS voorgeschreven, iets op u vermag, en ik weet, „ dat zy by u veel vermoge; indien de onderlinge lievde „ ons aenspoort, gelijk zy waerlyk doet, om elkanderen, „ in ongelegenheden, te vertroosten; indien wy, gelijk het „ waerlyk is, gemeenschappelyk deel hebben, aen de gaven „ en werkingen van den Heiligen Geest, die een Geest is „ van blijdschap en vertroosting; indien gy, als ware Christenen, gelijk gy waerlyk doet, een gevoelig hart in uwen „ boesem draegt, en medelijden hebt, met de verdrietige „ omstandigheden, in welke ik thans, als een gevangen „ man, geplaetst ben; zo maekt mijne blijdschap over u „ volkomen, door het vermijden van alle twisten en verdeeldheden, en het openbaer maken van eene lievderijke „ eensgezindheid, niet alleen in leerbegrippen, maer ook „ in gezindheden en neigingen."

β. Wijders vermaent de Apostel, om nederig te zijn, en elkanders belangen te bevoorderen, vs. 3-11.

a. De vermaning zelve wordt voorgesteld, vs. 3, 4.

a. *Ontkennerder wijs, vs.* 3a.

b. *Stellender wijs, vs.* 3b, 4.

3. [*En doet*] geen dingh door twistinge, ofte ydele eere. Wacht u van eene zucht om anderen tegen te spreken, en van de begeerte, om, boven anderen, uit te munten; deze zijn de bittere bronnen van tweedracht en verwarringen, (*b*) maer door, of in ootmoedigheyt, laeg van zich zelven te denken, achte de een den anderen uytnemender dan hemselven.

Dit *achten* ziet niet, op het oordeel, maer op de behandeling. Des Apostels mening is niet, dat iemand, die, in bekwaemheden en waerdigheid, boven anderen uitmunt, de zulken, die, in deze opzichten, veel minder zijn, boven zich verheven rekenen moet. Dit ware ondankbaerheid aen God, en eene valsche nederigheid, onbestaenbaer, met de waerheid en de goede orde. Maer zulken, die meer bevoorrecht zijn, moeten zich daer op niet trotschelyk verheffen, en anderen, met minächting, behandelen; die, boven anderen, in gaven en waerdigheid, uitmunt, moet zo gereed zijn, om anderen blijken van lievde en hulpvaerdigheid te geven, als of hy minder ware, dan zy.

4. (*c*) Een yegelick, wie hy ook wezen moge, al was hy nog zo zeer bevoorrecht, en sie niet alleen op het sijne, maer een yegelick [*sie*] oock op 't gene dat der anderen is. Niemand bevoordere alleenlyk zijn eigen belang, maer elk behartige ook het voordeel van anderen.

(*b*) Rom. 12: 10. 1 Petr. 5: 5. (*c*) 1 Cor. 10: 24. ende 13: 5.

c. *Deze*

I. Deze vermaning wordt, door het gadeloos voorbeeld der nederigheid en lievde van den gezegenden Verlosser, nader aengedrongen, vs. 5-11.

1. Dit voorbeeld wordt, in het gemeen, voorgesteld, vs. 5, en;

2. In de byzonderheden, nader opgehelderd, vs. 6-11.

—. Ten aenzien van des Heilands diepe vernedering, vs. 6-8.

——. Welke den weg gebaent heeft, tot zijne allerluisterrijkste verhoging, vs. 9-11.

5. (*d*) Want dat gevoelen, die zelvde denkwijs en gemoedsgezindheid, zy in u, 't welck oock in Christo Jesu was: Die zelvde denkwijs en gezindheid, welke de Verlosser, toen Hy hier op aerde verkeerde, heeft openbaer gemaekt, dat Hy zich nederig gedroeg, gene ydele eer zocht, en niet zijn eigen voordeel, maer dat der menschen, behartigde, zelvs door het ondergaen van het allerschromelykst lijden; die zelvde denkwijs en gezindheid behoort ook gy naer te volgen. Ziet op het gadeloos voorbeeld der nederigheid en lievde van den Verlosser.

6. (*e*) Die in de gestaltenisse Godts zijnde, geenen roof geacht en heeft, Gode evengelijck te zijn:

Die in de gestaltenis van God zijnde. Het Grieksche woord, door *gestaltenis* vertaeld, beteekent by de LXX. eene *gelykheid.* Zo moet het ook hier genomen worden, blijkens vs. 7; CHRISTUS *heeft de gestaltenis*, dat is, de *gelykheid van eenen dienstknecht aengenomen*, voor zo ver Hy, naer zijne menschelyke natuur, in alles, aen eenen dienstknecht, is gelijk geworden. Nu zo was ook CHRISTUS, naer zijne Godlelyke natuur, van eeuwigheid, *in de gestaltenis* of de *gelykheid* van God, zijnde Gode zijnen eeuwigen Vader, in alles, even gelijk, en eenswezens.

Het wordt nader verklaerd, hy *heeft genen roov geacht*

(*d*) Matth. 11: 29. Joh. 13: 15. 1 Petr. 2: 21. 1 Joh. 2: 6. (*e*) 2 Cor. 4: 4. Coloss. 1: 15. Hebr. 1: 3.

Gode even gelijk te zijn. Het woord *roov*, liever *roving*, beteekent eigenlyk de daed van roven, waer door iemand iets naer zich neemt, het welk hem niet toekomt; de mening is derhalven deze : „ CHRISTUS heeft de evengelykheid aen „ God, de zelvswezigheid met zijnen eeuwigen Vader, „ nimmer beschouwt, en beschouwt haer nog niet, als „ eene roving, als eene aenmatiging van iets, het welk „ Hem niet toekomt; neen, deze gelykheid met God be„ hoort Hem toe, als een eigendommelyk en onbetwistbaer „ goed."

Hier wordt derhalven de eeuwige Godheid van CHRISTUS, waer door Hy den Vader, in alles, even gelijk is, allerduidelykst geleerd; en, wanneer men gene spitsvindige verdraeing wil te hulp roepen, of eenen nuttelosen toestel van geleerdheid te hoop halen, zal elk erkennen moeten, dat de opgegevene verklaring de natuurlyke en ongedrongene zin van PAULUS woorden zy.

7. (*f*) Maer, niet tegenstaende zijne waerlyk Goddelyke heerlykheid, heeft die aenbiddelyke persoon, hem selven vernietigt, eigenlyk *ontdaen*, van die Goddelyke heerlykheid, en dezelve, in zijn verkeer op aerde, niet vertoont, (*g*) de gestaltenisse of de *gelykheid* (vergel. vs. 6) eens dienstknechts aengenomen hebbende, voor zo ver Hy zich, in alles, gedroeg, als een dienstknecht van zijnen Vader, zich genen hogeren rang aenmatigende, dan de oude Propheten, die ook Gods dienstknechten waren, ende Hy is, door het aennemen der menschelyke natuur, den menschen in alles gelijck geworden, de zonde alleenlyk uitgenomen.

Eigenlyk staet 'er, *geworden zijnde in de gelykheid der menschen*. Hier gebruikt de Apostel een ander woord, dan dat, het welk vs. 6, door *gestaltenis*, vertaeld is. Maer zy zijn beide gelijkluidende en van dezelvde beteekenis. Nu is CHRISTUS *in de gelykheid der menschen geworden*, door een deelgenoot te worden van onze menschelyke natuur; maer, in dien zelvden zin, was Hy, in de gelykheid van God;

dez-

(*f*) Psalm 8: 6. (*g*) Matth. 20: 28. Joh. 13: 14.

derhalven was Hy ook een deelgenoot der Goddelyke natuur.

8. (*h*) Ende niet alleen heeft Hy, een deelgenoot geworden zijnde van onze menschelyke natuur, zijne Goddelyke heerlykheid, in zijne verkeering onder de menschen, niet vertoont, en zich genen hogeren rang aengematigt, dan de oude Propheten; maer in gedaente gevonden als een mensche, zo dat men, in zijn gansche voorkomen, naer het uitwendige, niets meer bemerkte, dan eenen mensch, heeft hy nog daer te boven hemselven op het allerdiepst (*i*) vernedert, zo dat Hy het voorkomen had van eenen armen en veráchtelyken man. Zelvs is Hy, aen allerlei rampen, en het meest duldeloos lijden, onderworpen geweest. Dit alles onderging Hy, met een onnavolgbaer geduld, en met eene bereidwillige onderwerping, aen den wil van zijnen eeuwigen Vader, welke geen voorbeeld kent, gehoorsaem geworden zijnde tot den doot, ja den doot des kruyces.

9. (*k*) Daerom, ter vergelding van deze zijne gehoorzaemheid, heeft hem oock Godt uytermaten verhoogt, en Hem, ook naer zijne menschelyke natuur, na dat Hy Hem van de doden had opgewekt, eene heerlykheid toegevoegd, zo groot, dat wy 'er ons geen denkbeeld van maken kunnen, ende God, zijn eeuwige Vader, heeft hem (*l*) eenen naem, eene zeer verhevene waerdigheid, gegeven, welcke verre weg, boven allen naem, en alle waerdigheden, onder de geschapene wezens, en de allervoortreffelykste onder dezelve, verheven is. (vergel. Eph. I: 21.)

10. (*m*) Op dat in den name Jesu sich soude buygen; (liever *zo dat zich in den naem van* JESUS dat is, voor den Persoon van JESUS, die eene onnadenkelyke waerdigheid bezit, *zich buigen moet*) alle knie der gene die in den hemel, ende die op de aerde, ende die onder de

(*h*) Hebr. 2: 14, 17. ende 4: 15. (*i*) Hebr. 2: 9. ende 12: 2. (*k*) Hand. 2: 33. (*l*) Hebr. 1: 4. (*m*) Jes. 45: 23. Rom. 14: 11.

aerde zijn, gelijk de Propheet Jesaias reeds voorspelt heeft, Kap. XLV: 23.

11. (n) Ende alle tonge soude, liever *zo dat alle tong* moet belijden, dat Jesus Christus de Heere zy, tot heerlickheyt Godts des Vaders.

In den *hemel* zijn de Engelen, *op de aerde* de menschen, en *onder de aerde*, of in den afgrond, zijn de duivelen. De Apostel bedoelt alle de verstandige wezens, welke 'er, in het gansch Geheeläl, gevonden worden. Deze alle moeten, voor den verhoogden Verlosser, *de knye buigen*, dat is, teekenen van eerbeid en hulde bewijzen. De Engelen en de gelovige menschen doen het gewillig en blymoedig; maer de ongelovige menschen en de duivelen zullen het eens gedwongen doen, in den groten dag van CHRISTUS heerlyke verschijning, wanneer zy zullen erkennen moeten, dat Hy aller hulde en onderwerping waerdig zy.

Alle tong moet belijden, alle redelyke wezens moeten, met hunne tong, *belijden dat* JESUS CHRISTUS *de Heer zy* over alles, de Koning van alle Koningen, de Gebieder over het gansch Geheeläl. (vergel. Eph. I: 22.) De Engelen, en gelovige menschen doen het wederom gewillig, de ongelovige menschen en de duivelen zullen het eens, tegen wil en dank, moeten doen. Zo is de Verlosser verhoogd, *tot heerlykheid des Vaders*, die Hem deze heerlykheid gegeven heeft; om dat Hy zijnen Vader, door zijn lijden en gehoorzaemheid, verheerlykt had.

V. Verder vermaent de Apostel, om elkanderen dienstbaer te zijn, in het bevoorderen der eeuwige belangen, vs. 12, 13.

a. De vermaning wordt voorgesteld, vs. 12, en

b. Aengedrongen, vs. 13.

12. Also dan, mijne geliefde, volgt het lievderijk voorbeeld van den Verlosser, in het bevoorderen van elkanders

(n) Joh. 13: 13. 1 Cor. 8: 6. ende 12: 3.

ders belangen, yverig naer, gelijck gy alle tijt gehoorsaem geweest zijt, en naer mijne vaderlyke vermaningen geluistert hebt, niet als in mijne tegenwoordigheyt alleen, wanneer ik, in persoon, het Euangelie onder u verkondigde, maer veel meer nu nog in mijn afwesen van u, wercket uwes selfs saligheyt met vreese ende beeven.

Uwes zelvs Zaligheid. — Wy vertalen het liever *elkanders Zaligheid.* (verg. 1 Thess. V: 13. Jud. vs. 20.) De Apostel vermaent de Philippische Christenen, dat zy *elkanders Zaligheid werken* zouden, dat is, zy moesten zich onderling daer op toeleggen, om de een des anderen eeuwig heil, op alle wijzen, te bevoorderen, en dat wel *met vreze en beven.* Wy zouden het liever vertalen *met eerbied en ontzach.* (vergel. Eph. VI: 4.) — Zy moesten elkanderen opwekken, vermanen, en stichten; evenwel niet met eene ydele eerzucht, en met eene trotsche meesterächtigheid, (vergel. vs. 3) maer, onder dit alles, moesten zy betonen, dat zy eerbied en ontzach hadden, de een voor den anderen.

13. (*o*) Want het is Godt zelvs, die, door de invloeden van zijnen Geest, in u werckt beyde het goede te willen, ende het goede te wercken, nae [*sijn*] gunstrijk welbehagen. Daer God zich nu zo veel laet gelegen liggen, aen het eeuwig heil der menschen, zoudt gy u dan niet beyveren, om elkanders eeuwige belangen te bevoorderen? en daer alle de vrucht uwer pogingen, van de Goddelyke medewerking, afhangt, zoudt gy dan de een den anderen, op eene trotsche wijs, en niet op eene eerbiedige en bescheidene wijs, opwekken?

(*o*) 2 Cor. 3: 5.

ð. Wijders waerschouwt de Apostel, tegen alle murmureering, vs. 14-18.

a. De vermaning wordt voorgesteld, vs. 14. *en*

b. Aengedrongen, vs. 15-18.

a. Op dat de eer van het Euangelie bevoorderd wierd, vs. 15.

b. Op dat de Apostel roem over hen hebben mogt, in den groten dag, vs. 16.

c. Op dat hy zich verblijden mogt, al moest hy ook den marteldood ondergaen, vs. 17, 18.

14. Doet alle dingen (*p*) sonder tegen God, of de wegen van zijne Voorzienigheid, te murmureeren, wanneer gy aen rampen en verdrukkingen wordt blootgesteld, ende zonder tegenspreken, (liever zonder *twijffeling*) aen de waerheid van het Euangelie, wanneer de valsche Leeraers, hunne drogredenen voorstellen. (vergel. 1 Tim. II: 8.)

15. Op dat gy moogt (*q*) onberispelick ende oprecht zijn in uwen wandel, rechtgeäerte en gehoorzame kinderen Godts, zijnde onstraffelick, in leer en leven, in 't midden van de godloze menschen dezer eeuwe, die als het ware een krom ende verdraeyt geslachte uitmaken; (*r*) onder welcke gy schijnet als lichten in de werelt. Trouwens het gene de lichten, in den hemel, zijn, dat zijn rechtgeäerte en deugdzame Christenen, op de aerde.

16. Voorhoudende het woort des levens, (*s*) my tot eenen roem tegen den dagh Christi, ten einde het als dan openbaer worde, dat ick niet te vergeefs en hebbe geloopen, noch te vergeefs gearbeydt.

Voorhoudende het woord des levens. — Het *woord des levens* is zekerlyk de leer van het Euangelie, het welk het leven, de eeuwige zaligheid, door CHRISTUS verworven, bekend maekt en aenbiedt. Het woord, door *voorhouden* vertaeld, ne-

(*p*) 1 Petr. 4: 9. (*q*) Rom. 12: 17. 1 Petr. 2: 12. (*r*) Spr. 4: 18. Matth. 5: 14. (*s*) 2 Cor. 1: 14. 1 Thess. 2: 19.

nemen wy lievst, in den zin van *vasthouden*. Voorts is het bekend, dat de deelwoorden gemeenzaem, voor de gebiedende wijs, gebruikt worden, als of 'er ſtondt, *zijt vasthoudende*. — Onzes erächtens, vermaent de Apostel de Philippiſche Christenen, dat zy de leer van het Euangelie, zo als zy het van hem ontvangen hadden, zouden vasthouden, zonder zich daer van eenigszins te laten aftrekken, door de drogredenen der valſche Leeraren, van welke hy Kap. III. nadere melding maekt. Dit was nodig, zouden zy, als lichten, ſchijnen in de waereld, (vergel. vs. 15) en, boven andere menſchen, in godzaligheid uitblinken, daer de valſche Leeraers veel meer gewicht ſtelden, in het onderhouden van willekeurige plechtigheden, dan in Euangeliſche Godsvrucht.

Dus doende zouden zy den Apostel *tot eenen roem*, dat is, tot eene ſtoffe van roem zijn, *tegen den* groten *dag van* CHRISTUS luisterrijke verſchijning. Dan zou het blijken, dat hy *niet te vergeevsch gelopen noch te vergeevsch gearbeidt had*. De toeſpeling is wederom ontleend, van de loopbanen der Grieken; zy, die den eereprijs niet behaelden, hadden te vergeevsch gelopen, te vergeevsch gearbeidt, en vruchteloze moeite gedaen. De Apostel had zeer veel gearbeidt, in den dienst van het Euangelie, en zijn onvermoeide arbeid mogt wel vergeleken worden, by de moeite der wedloperen. Maer zijne pogingen waren niets minder dan vruchteloos geweest. Dit zou, by uitnemenheid, blijken, in den groten dag van CHRISTUS luisterrijke verſchijning, zo aen de Philippiſche, als andere Gemeenten, wanneer hem de kroon van eene uitnemende heerlykheid zal worden toegevoegd. (verg. Dan. XII: 2.)

17. Ja indien ick oock tot een dranckoffer geofſert werde over de offerhande, ende bedieninge uwes geloofs, (*t*) ſo verblijde ick my, ende verblijde my met u alle.

Zo veel is zeker, dat de Apostel hier ſpreke, van zijnen marteldood, en de bloedſtorting, welke daer by zoude plaets

(*t*) 2 Cor. 7: 4.

hebben. Dit ſtorten van zijn bloed vergelykt hy, met den wijn, die, als een dranköffer, over de offeränden, werd uitgeſtort. (vergel. Gen. XXXV: 14. Exod. XXX: 9, enz.) Onder deze zinneprent, ſpreekt de Apostel nog eens, van zijnen marteldood, 2 Tim. IV: 6.

In dezen zin zou hy, by zijnen marteldood, *tot een dranköffer geöfferd worden.* Maer wat zegt de volgende uitſpraek, *over de offerände en de bediening van uw geloov?* — De Apostel merkt het *geloov* der Philippiërs aen, als *eene offerände*, om dat hy hen, door zijne prediking, tot het geloov, bewogen en daer door gemaekt had, dat zy Gode aengenaem waren, even als de offeränden, wanneer zy, op de rechte wijs, werden toegebracht, Gode welbehaeglyk waren. (verg. Rom. XV: 16.) Het woord, door *bediening* vertaeld, wordt byzonder, gebruikt van het werk der Priesteren, wanneer zy, in den heiligen dienst, bezig waren. (vergel. Luc. I: 23.) De Apostel vergelykt zich, in de toeſpeling op de wettiſche offeränden, met eenen Priester, voor zo ver hy de Philippiſche Christenen tot het geloov bewogen, en Gode daer door, als eene offerände, toegewijdt hadde.

Nu zou hy, *als een dranköffer, geöfferd worden, over de offerände en bediening van hun geloov*; by zijnen marteldood, zou zijn bloed uitgeſtort, en gegoten worden, over hun geloov, door het welk hy hen Gode, als een Priester, geöffert en toegewijdt had, op zoortgelyk eene wijs, als het dranköffer van den wijn oudtijds, over de offeränden, werd uitgegoten. Met één woord, dat hy de Christenen, en ook de Philippiërs, tot het geloov, bewogen had, zou den weg banen, tot zijnen marteldood.

Ja, indien ik ook tot een dranköffer geöffert werde over de offerhande, ende bedieninge uwes geloovs, dat is, „ al moest „ ik zelvs den marteldood daerom ondergaen, om dat ik u „ en anderen, door de prediking van het Euangelie, tot het „ geloov bewogen heb; al ware dit de treurige uitſlag van „ deze mijne gevangenis; *zo verblijde ik my, en verheuge my* „ *met u allen*, liever, *zo zal ik my verblijden, en 'er u allen* „ *geluk mede wenſchen.*" — De Apostel zou zich over zijnen marteldood verblijden, en het zich, tot eene eere, rekenen,

dat hy verwaerdigd wierd, om, voor de zaek van CHRISTUS, zijn bloed te ſtorten. (vergel. Kap. I: 29. Hand. V: 41.) Hy zou 'er den Philippiërs, zo wel als den overigen Christenen, geluk mede wenſchen, om dat hun geloov, door deze bloedige verzegeling van het Euangelie, aenmerkelyk zou bevestigd worden.

Wy zien hier wederom, dat de Apostel niets minder dan zeker ware, van zijne verlosſing uit de tegenwoordige gevangenis; hy beſchouwde het, als zeer mogelyk, dat dezelve, in zijnen marteldood, zou eindigen. Men herïnnere zich het gene wy, by Kap. I: 26, hebben aengeteekent.

18. Ende om dat ſelve, om mijnen marteldood, verblijdt gy u oock, ende verblijdt oock ulieden met my.

De tegenwoordige tijd wordt meermalen, voor den toekomenden genomen; dit vordert hier het ganſche redenbeleid. Wy vertalen het daerom: *om dat zelve*, dat is, over mijnen marteldood, indien het Gods weg wezen mogt, dat ik denzelven ondergaen zal, *zult gy u ook verblijden, en 'er my ook geluk mede wenſchen.*

ε. *Vs.* 19-30. *ontmoeten wy eene aenbeveling van* TIMOTHEUS *en* EPAPHRODITUS, *welke de Apostel naer Philippi zenden zoude.*

Deze aenbeveling, mag men denken, ſchijnt hier niet voegzaem in te komen, en zou beter gepast hebben, in het einde van den Briev. Dan men herïnnere zich, dat de Apostel zich geenszins binde, aen eene redenkundige orde en verdeling. Hy ſchreev eenen Briev; nu vervangt een Briev de plaets van een gemeenzaem geſprek, waer in men gewoon is, by gelegenheid van eene byzonderheid, welke, in de redenwisſeling, voorkomt, eenen uitſtap te doen. Hier komt nog by, dat de uitweidingen, aen den ſchrijvſtijl van onzen Apostel, byzonder eigen zijn, gelijk wy reeds meermalen hebben opgemerkt.

Ook zal deze aenbeveling veel beter in het verband vleien, wanneer men het woordeken, het welk de Onzen door *ende*, in het begin van vs. 19, vertaelt hebben, door *evenwel* overzet.

a. Eerst spreekt hy, van TIMOTHEUS, *vs.* 19-24.

a. Hy zou dezen zijnen medearbeider naer Philippi zenden, vs. 19.

b. De redenen van voorkeus, voor anderen, worden opgegeven, vs. 20-22.

1. *De Apostel geevt hem een allerloylykst getuigenis, vs.* 20, 21, *en*

2. *Beroept zich op de ondervinding der Philippiers zelve, vs.* 22.

c. Hy verklaert eenige hoop te hebben, dat hy nog eens zelvs, tot hen, komen zoude, vs. 23, 24.

19. Ende, (liever *Evenwel*) ick hope in den Heere Jesu, (*y*) Timotheum haest tot u te senden. Of schoon ik het, als zeer mogelyk beschouw, dat deze mijne gevangenis, in eenen marteldood, zal eindigen, (vergel. vs. 17, 18) zo vlei ik my evenwel, dat ik, door de gunst en den bystand van den Verlosser, tijd en gelegenheid hebben zal, om mijnen gelievden Timotheus, die thans hier te Rome is, naer uwe Stad aftevaerdigen, op dat ick oock welgemoedt magh zijn en verblijd worden, als ick uwe saken sal verstaen en een aengenaem bericht, van uwen toestand, ontvangen hebben. Tot dit gezantschap, heb ik den by u wel bekenden, en lovwaerdigen, Timotheus verkozen.

20. Want ick en hebbe, onder alle de genen, die thans hier te Rome, in den dienst van het Euangelie, arbeiden, niemant die even alsoo gemoedt is, die met my, in denkwijs en gezindheid, zo wel overéénstemt, als Timotheus, en dewelcke zo oprechtelick, met zulk eene hartelyke belangneming, uwe saken sal besorgen.

21. (*x*) Want alle de overigen, die hier, in den dienst van het Euangelie, arbeidden, zijn op verre na zo belangeloos niet, noch nemen de zaek van CHRISTUS zo zeer ter harte;

(*y*) Hand. 16: 1. Rom. 16: 21. 1 Thess. 3: 2. (*x*) 1 Cor. 10: 24. ende 13: 5.

harte; ſy ſoecken alle meer of min het hare, zy bedoelen, de een meer, de ander min, hun eigen voordeel, en niet zo zeer 't gene Chriſti Jeſu is, de eer namelyk van den Verlosſer, en de uitbreiding van zijn Koningrijk.

22. Ende (of *Immers*) ik mag my, op uwe eigene ondervinding, beroepen, daer gy wetet ſijne beproevinge, en hem, als eenen beproevden man, hebt leeren kennen. Gy weet, by eigene ervaring, toen hy, met my, in uwe Stad, verkeerde, dat hy, in alles, gehoorzamende, zo als een kint [*ſijnen*] vader, met eerbied, onderdanig is, met my gedient, en onvermoeid gearbeidt heeft in, en ter uitbreiding van den Euangelio.

23. Ick hope dan wel deſen uitmuntenden Euangeliedienaer, van ſtonden aen, (liever *eerlang*) tot u te ſenden, om, naer uwen toeſtand, te vernemen, en uw geloov te verſterken, ſoo [*haeſt*] als ick in mijne ſaken ſal voorſien hebben:

Zo haest als ik in mijne zaken zal voorzien hebben. — Alles zal veel duidelyker wezen, wanneer wy, naer de letter, vertalen, *zo drae ik de dingen, welke my betreffen, zal gezien hebben*, dat is: „ zo drae ik, uit het beloop van „ zaken, met genoegzame zekerheid, zal bemerkt hebben, „ hoe het met my zal aflopen, of ik, uit de gevangenis, „ zal verlost worden, dan of ik den marteldood ondergaen „ zal. In het eerſte geval, zal ik zelvs komen, en, TIMOTHEUS vooräf zenden."

Dat dit des Apostels mening is ſchijnt ons, uit vs. 24, 25, duidelyk genoeg te blijken. Al wederom een nieuw bewijs, dat PAULUS gene zekerheid had, van zijn toekomend lot, hoe zeer hy, uit het beloop der toenmalige omſtandigheden, hoop ſchepte, dat hy eerlang uit zijne gevangenis, zou verlost worden; vergelyk het aengeteekende by Kap. I: 26.

24. Doch, (liever *Evenwel*) ick vertrouwe en ſchep, uit de manier, op welke ik thans behandelt wordt, eene aengename hoop, (vergel. vs. 19) dat ik in, *door* de gunst en byſtand van den Heere, uit mijne gevangenis, zal geſlaekt worden, en dat ick daer door oock ſelve haeſt [*tot u*] komen ſal.

b. Vervolgens spreekt de Apostel van EPAPHRODITUS, *vs.* 25-30.

a. Hy oordeelde het nodig, dezen lovwaerdigen man, naer Philippi, te zenden, vs. 25.

b. Hy prijst hem ernstig aen, vs. 26-28.

1. *Hy had een groot verlangen naer de Philippische Christenen, vs.* 26, 27.

2. *Hy zou hunne blijdschap vermeerderen, vs.* 28.

c. De Apostel beveelt, om hem lievderijk te ontvangen, vs. 29, 30.

25. Maer, hoe het ook met my gaen moge, het zy ik gelegenheid hebben zal, om Timotheus tot u te zenden, wanneer ik zie, dat mijne zaken eenen gunstigen keer nemen. het zy ik, tot mijnen marteldood toe, in de gevangenis blijven moet; ick hebbe noodigh geacht, en vind het dienstig, tot u te rug te senden Epaphroditum, mijnen gelievden broeder, ende mijnen getrouwen medearbeyder, in den dienst van het Euangelie, ende mijnen medestrijder, die, even zo min als ik, in de uitbreiding des Koningrijks van onzen Heer, gene gevaren of lijdingen ontziet, ende uwen afgesondenen, ende bedienaer mijnes nootdrufts, den man, welke gy, met uwe lievdegaven, herwaerds gezonden hebt, ter mijner ondersteuning. Dit doe ik des te eerder,

26. Dewijle hy seer begeerigh was nae u alle, met een groot verlangen, om tot u weder te keeren, ende seer beangst was, verlegen zijnde, over uwe bekommering zijnen wege, om dat hy wist, hoe gy reeds gehoort haddet, dat hy kranck was.

27. Ende hy is oock indedaed zeer gevaerlyk kranck geweest, zelvs tot naeby de doot; maer Godt heeft hem sijner ontfermt: ende niet alleen sijner, maer oock mijner, op dat ick, in mijne bekommerlyke omstandigheden, niet droefheyt op droefheyt en soude hebben, wanneer ik, door den dood, van zulken waerdigen medehelper, beroovd wierd.

28. So hebbe ick dan hem te spoediger tot u terug ge-

gesonden, dan ik anders wel zou gedaen hebben, op dat gy hem gezond siende terug komen, wederom u soudet verblijden, ende ick te min soude droevigh zijn, wanneer ik vernemen mag, dat hy behouden tot u is wedergekeerd.

29. Ontfangt hem dan in den Heere, of, om des HEEREN wil, gelijk het Christenen betaemt, met alle blijtschap, (y) ende houdt de sulcke in weerde, bewijst hun alle lievde en hoogächting.

30. Hy is alle uwe toegenegenheid waerdig, en heeft dezelve, geduurende zijn verblijv te Rome, op nieuws verdient. Want om het werck Christi, by gelegenheid van de reis, welke hy herwaerds ondernomen had, om de zaek van den Verlosser en zijn Euangelie te bevoorderen, was hy, door eene zeer gevaerlyke krankheid, tot naeby de doot gekomen, [*sijn*] leven niet achtende, maer het zelvs in gevaer stellende, op dat hy het gebreck uwer bedieninge aen my vervullen soude, dat is, op dat hy my dien lievdedienst, in het overbrengen van uwe lievdegaven, bewijzen zoude, welke gy lieden my, in persoon, niet hebt kunnen bewijzen.

Wy leren 'er uit, dat EPAPHRODITUS, met eenigen onderstand, tot den Apostel te Rome gezonden, in gevaer van zijn leven gekomen zy. Sommigen denken, dat hy vervolgd is. Dan dit schijnt, met de toenmalige omstandigheden, niet te stroken, daer men, over het algemeen, gunstig dacht, omtrent de Christenen, en de gevangene PAULUS zelvs vry zacht behandeld werd. Wy zouden eer, uit het beloop van des Apostels voorstel, besluiten, dat EPAPHRODITUS, om PAULUS des te spoediger te hulp te komen, eene gevaerlyke reis ondernomen, en zich, aen allerlei ongemakken, blootgestelt hebbe, zo dat hy zich daer door eene dodelyke ziekte had op den hals gehaelt.

(y) 1 Cor. 9: 14. Galat. 6: 6. 1 Thess. 5: 12. 1 Tim. 5: 17. Hebr. 13: 17.

HET III. KAPITTEL.

1. *De Apostel waerschouwt de Philippische Christenen zeer uitvoerig, tegen de verleiding der Joodsgezinde yveraren, die, op de onderhouding van* MOSES *Wet, aendrongen, Kap. III— IV:* 1.

2. *Hy besluit zijn voorstel, in het vorige Kap., met eene belangrijke vermaning, en dat wel op zulk eene wijs, dat hy tevens eenen gepasten overgang make, tot de zaek, welke hy nu, met opzet, behandelen wilde, vs.* 1.

1. VOorts, *Voor het overige,* mijne gelievde broeders, (*a*) verblijdt u in en met een bemoedigd geloovsvertrouwen op den Heere. Weest altoos wel gemoed, wat u ook overkomen mag; de uitkomst zal den Verlosser altoos heerlyk, en ulieden wezenlyk nuttig zijn. De selve dingen aen u te schrijven en is my niet verdrietigh, ende het is u seker.

Welke dingen bedoelt de Apostel? Zommigen denken, aen die dingen, welke hy EPAPHRODITUS in last gegeven had, om, aen de Philippische Christenen, uit zijnen naem, voor te dragen. Dan, voor deze opvatting, welke my gedrongen schijnt, is gene de minste reden. — Volgens anderen, heeft PAULUS het oog, op die zaken, welke hy voorheen, te Philippi, in eigen persoon, had voorgestelt. Dan hy spreekt, van *dezelve dingen te schrijven;* derhalven heeft hy het oog, op zulke zaken, welke hy, in dezen Briev, reeds geschreven had, en nu by herhaling wilde inscherpen.

Deze *zelvde dingen* moeten betrekking hebben, of op de onmiddelyk voorgaende vermaning, of op de volgende waerschouwing, of op beide te zamen. — Onzes erächtens, moet

(*a*) Phil. 4: 4. 1 Petr. 4: 13. Jac. 1: 2.

moet het, op de laetfte wijs, begrepen worden. De Apostel had de Philippifche Christenen, reeds Kap. II, tegen de valfche Leeraren, gewaerfchouwt, vooräl had hy hen vs. 16. vermaent, om de zuivere leer vast te houden. Ook is het zeer opmerkelyk, dat de Apostel, daer hy, in alle zijne overige Brieven, iets te berispen had, niets omtrent deze Gemeente van Philippi, vermeldt, dan het gene lovwaerdig is; en dat hy, met dit alles, zich nergens ernftiger en fcherper, tegen de valfche Leeraren, verzet, dan in dezen Briev, ten blijke, dat hy het van ongemeen veel belang rekende, om deze Christenen, die het zuiver Euangelie, tot nog toe, gehoorzaem waren gebleven, tegen de verleiding te waerfchouwen. Om deze redenen, maken wy de betuiging, welke de Apostel hier doet, zo wel tot de volgende waerfchouwing, als tot de voorgaende vermaning, betrekkelyk, zo dat wy hier zo wel eenen overgang vinden tot de volgende waerfchouwing, als een befluit van de voorgaende vermaning.

Het is dan, als of de Apostel zeide: „ verblijdt u in den „ HEER, en wapent u tegen de verleiding der valfche Leeraren. Van die blijdfchap, heb ik reeds meermalen gefproken, (vergel. Kap. II: 18, 29) en zal 'er, in het vervolg, nog nader van fpreken. (vergel. Kap. IV: 4.) Ook „ heb ik u reeds, met een woord, tegen de valfche Leeraren, gewaerfchouwt, (vergel. Kap. II: 16) en nu zal ik „ 'er met opzet mijn werk van maken. Deze herhalingen „ moeten u niet vervelen: want *dezelvde dingen*, by herhaling, te fchrijven, *is my niet verdrietig*; in tegendeel, „ uit aenmerking van het gewicht der zake, doe ik het, met „ genoegen; *en het is voor u zeker* en veilig, het dient, „ om u, van het belang mijner vermaningen, des te meer „ te verzekeren."

b. Hier op volgt eene uitvoerige en ernstige vermaning, tegen de verleiding der valsche Leeraren, vs. 2— Kap. IV: 1.

a. De waerschouwing zelve vinden wy vs. 2-14.

1. In het gemeen, vs. 2.

2. (*b*) Siet op de honden, siet op de quade arbeyders, siet op de versnijdinge.

Zommigen zijn van oordeel, dat de Apostel hier drie onderscheidene zoorten van valsche Leeraren bedoele, onder de verschillende benamingen van *honden*, *kwade arbeiders*, en de *versnijding*, om dat de waerschouwing *ziet* driemalen herhaeld wordt. — Dan verstaen zy, door de *honden*, onreine menschen, die, tegen al wat heilig is, onbeschaemd aenbassen, of wel byzonder de Cynische of Hondsche Wijsgeren, dus genaemd, by de Griekſche Schrijveren van dien tijd, om dat zy, in hunne vuile levenswijs, aen de honden gelijk waren; door de *kwade arbeiders* zouden de valsche Apostelen bedoeld worden, die veel nadeel, aen de zaek van het Christendom, toebrachten, (vergel. 2 Cor. XI: 13) en, onder den naem van de *versnijding* of *verminking*, denkt men, aen de Joodsgezinde yveraren, die den Christenen, uit de Heidenen, de onderhouding der plechtigheden van MOSES Wet, en byzonder de besnijdenis, als nodig tot de Zaligheid, wilden opdringen. — Op dien grond, meent men verder, dat de Apostel, in eene omgekeerde orde, van deze driederlei verleiders, meer byzonder handele; van de laetste, de Joodsgezinde yveraers, die, by verächting, de *versnijding* genaemd worden, om dat de besnijdenis, op welke zy aendrongen, ten opzichte van de Christenen uit de Heidenen, niet anders was, dan eene nutteloze *verminking*, vs. 3-14; van de *kwade arbeiders*, of valsche Apostelen, vs. 15, 16; en van de *honden*, of Cynische Wijsgeren, vs. 17-21.

Dan vermits de gansche waerschouwing van den Apostel, tegen de verleideren, zich, in alle de byzonderheden, onge-

(*b*) Jes. 56: 10.

gemeen wel laet toepassen, op de Joodsgezinde yverären, en de gemelde omgekeerde orde van behandelen verre gezocht is, voegen wy ons liever, by anderen, die van oordeel zijn, dat hier dezelvde personen bedoeld, en onder verschillende benamingen, om hunne versoeilyke hoedanigheden aen te wijzen, voorgesteld worden. — De valsche Leeraers worden vergeleken, by *honden*, die ieder een aenbassen, uit hoofde van hunne twistgierigheid; zy heten *kwade arbeiders*, uit hoofde van hunne baetzucht; (verg. 2 Cor. XI: 13,) en zy komen voor, onder den naem van *versnijding*, om dat de besnijdenis, welke zy den Christenen, uit de Heidenen, opdrongen, ten aenzien van dezen, in de daed niets anders was, dan eene *versnijding*, of nutteloze *verminking*. — De drievouwige vermaning, *ziet op de honden, ziet op de kwade arbeiders, ziet op de versnijding*, wijst ons den ernst en yver van den Apostel aen, en was recht geschikt, om dit stuk, op het hart der Philippiërs, te binden.

Het is, als of de Apostel zeide: „ ziet toch, wat ik u „ waerschouwen en bidden mag, op de valsche Leeraren; „ geevt nauwkeurig acht op dezelve, om hen, in hunne „ hatelyke hoedanigheden, wel te leren kennen; wacht u „ zorgvuldig, voor hunne drogredenen en verleidingen, „ onder welken schonen schijn ook voorgesteld; draegt „ zorg, dat zy geen kwaed zaed, in uwe Gemeente, „ strooijen; beschouwt hen, als gevaerlyke menschen, die, „ van wegens hun slecht karakter, met recht de verächtelyke namen van *honden*, *kwade arbeiders*, en *versnijding* „ dragen mogen.”

b. Deze waerschouwing wordt meer byzonder uitgebreid, vs. 3-14.

α. Eerst toont de Apostel aen, dat hy meerder stof tot roem hadde, dan de valsche Leeraers, vs. 3-6.

ſ. Zo wel de Philippische Christenen, als de Apostel zelvs, hadden eene uitnemende voortreffelykheid, boven de Joodsgezinde yveröers, vs. 3.

3. (*c*) Want (liever *In de daed*,) wy die geloven; het zy wy Joden, het zy wy Heidenen van oorſprong zijn; wy zijn de ware Beſnijdinge, de rechte beſnedenen, het Israël Gods naer den geest. De valſche Leeraers, die, op de noodzakelykheid der beſnijdenis, by de bekeerde Heidenen, aendringen, vorderen eene nutteloſe vermin-king, en mogen, met recht, de verſnijding genaemd wor-den. Maer wy, die (*d*) Godt in den geeſt dienen, niet ſlechts met uitwendige plechtigheden, maer, door de werking van den Heiligen Geest, met oprechte gevoelens van onze harten, ende in Chriſto Jeſu, als onzen Ver-losſer, roemen, ſtellende zijne verdienſten, tot den eenigen grond van ons vertrouwen, ende niet in het vleeſch, op uitwendige en vleeſchelyke voorrechten, betrouwen: wy, (zeg ik) zijn de ware beſnijdenis. Wy hebben deel, aen de betekende en verzegelde zaek der beſnijdenis. Of-ſchoon velen onzer, die Heidenen van oorſprong zijn, voorhuit in het vleesch zijn, hebben wy evenwel alle te zamen deel, aen de beſnijdenis des harten. (vergel. Rom. II: 26.) Nu is het de hatelyke toeleg der Joodsgezinde yveräers, welken ſchonen ſchijn zy ook vertonen mogen, om u, van deze uwe voortreffelykheid, te beroven, en zich zelven gelijk te maken.

II. PAULUS *zelvs voorāl had veelvuldige ſtof, om, op vleeſchelyke voorrechten, te roemen, vs.* 4-6.

4. Ik, voor my, ſtel geen het minſte vertrouwen, op uitwendige en vleeſchelyke voorrechten. Hoewel ick anderszins ſtof genoeg hebbe, dat ick oock in het vleeſch betrouwen mochte: Indien yemant anders meynt te betrouwen in het vleeſch, (*e*) ick heb nogh veel meer ſtof, om, op uitwendige voorrechten, te roemen, dan iemand der valſche Leeraren.

5. Be-

(*c*) Deuter. 10: 16. ende 30: 6. Jerem. 4: 4. Rom. 2: 22. Coloff. 2: 11. (*d*) Joh. 4: 24. (*e*) 2 Cor. 11: 21.

5. Besneden ten achtsten dage, heb ik, in mijne tederste jeugd, het teken van Abrahams zaed ontvangen. Niet alleen ben ik oorspronglyk, uit het zaed van Abraham, maer bepaeldelyk uyt het geslachte (*f*) Israëls, en behoor gevolgelyk tot dat volk, het welk God, met uitnemende voorrechten, boven alle andere Natiën, verwaerdigt heeft. Ja ik ben van de stamme (*g*) Benjamin, welke aen Davids huis, en den waren Godsdienst, is getrouw gebleven, toen de tien stammen van beiden afvielen. Ook ben ik een Hebreer uyt de Hebreen; daer velen der Joden, onder hunne Voorvaderen, de zulken hebben, die gene oorspronglyke Israëllers geweest zijn, kan ik, zo van Vaders als Moeders zijde, mijn geslachtregister, in eene onäfgebroken reeks, van mijnen Stamvader Benjamin, afleiden. Hier komt nog by, dat ik nae de wet, wat hare verklaring en onderhouding aengaet, (*h*) een nauwgezette Pharifeer ben.

6. Nae den yver, met welken ik bezield was, voor den Vaderlyken Godsdienst, en de gestrenge levenswijs der Pharizeeuwen, ben ik (*i*) een vervolger der gemeynte geweest, die niets onbeproevd liet, om den naem der Christenen, ware het mogelyk geweest, geheel en voor altoos te verdelgen. Zelvs was ik, nae de rechtveerdigheyt, die in de wet is, en wat de uitwendige onderhouding der Godsdienstige plechtigheden aengaet, zeer voorbeeldig zijnde, in dit alles, onberispelick.

--. *Daer na voegt 'er de Apostel by, dat hy nu alle die uitwendige voorrechten, in vergelijking met* CHRISTUS, *als niets beschouwde, en minder dan niets achtte, vs.* 7-11.

I. *Dit stelt hy, in het gemeen voor, vs.* 7.

7. (*k*) Maer 't gene my voorheen gewin was, alle de gemelde uitwendige voorrechten, welke ik voorheen, als onschatbare voorrechten, beschouwde, dat alles

(*f*) 2 Cor. 11: 22. (*g*) Genes. 49: 27. (*h*) Hand. 23: 6.
(*i*) Hand. 8: 3. ende 9: 1. ende 22: 3, 4. Galat. 1: 13. 1 Tim. 1: 13.
(*k*) Matth. 13: 44.

hebbe ick naderhand, om Christi wille, schade geacht.

Een minder goed wordt in de daed schade, zo dra het ons, van een groter goed, uitsluit. Zo was het hier, met de zaek, gelegen. Offchoon zommige der opgenoemde dingen, op zich zelve aengemerkt, niet alleen niet schadelyk waren, maer zelvs, als voordelig, mogten beschouwd worden, zo waren zy evenwel, voor eenen Jood, die daer in zijne gerechtigheid voor God stelde, ten hoogsten nadeelig, om dat zy hem van het geloov in CHRISTUS, als den eenigen en algenoegzamen grond van zaligheid, afkeerig maekten. — Hier van daen was het, dat PAULUS, zo dra hy het belang had leren kennen, het welk een zondaer heeft, in de verzoening van CHRISTUS, al het gene hy voorheen als gewin beschouwd had, voor schadelyk achtte, als zijnde geheel onbestaenbaer, met het geloov in den Verlosser, als den eenigen grond van zaligheid.

//. Dit stuk wordt nader uitgebreid, vs. 8-14.

†. De Apostel bleev, in deze denkenswijs volharden, vs. 8.

††. Langs dezen weg, zocht hy een wezenlyk en eeuwig voordeel, vs. 9-14.

‡. Om deel te hebben, aen de vruchten van CHRISTUS *gerechtigheid, vs. 9.*

‡‡. Om CHRISTUS, *in heiligheid, gelijkvormig te worden, vs. 10.*

‡‡‡. Om, in het volgend leven, eene volmaekte zaligheid te bezitten, vs. 11.

8. Dit was geen kortstondige drivt, en een onberedeneerde yver. Ik blijv nog, by die zelvde denkwijs, en zal 'er altoos by volharden. Ja gewisselick ick achte oock nu nog alle mijne uitwendige voorrechten, en, dat meer is, zelvs alle dingen, welke eenig sterveling, in deze waereld, bezitten of begeren kan; alles wat eer, voordeel, vermaek, en geluk kan aenbrengen; dit alles acht ik nog schade te zijn, enkel nadeel en verlies, wanneer ik 'er namenlyk mijn vertrouwen op vestigen wilde, vermits

ik dan JESUS en zijn heil misfen zoude. Alle dingen, welke de waereld heeft en geven kan, reken ik nog voor louter verlies, (*l*) om de uytnementheyt der kenniſſe Chriſti Jeſu mijns Heeren: om wiens wille ick alle die dingen ſchade gerekent hebbe, ende achte die nog dreck te zijn, op dat ick Chriſtum moge gewinnen,

Om de uitnemenheid der kennis van CHRISTUS JESUS *mijnen Heer.* — Het wijst zich van zelvs, dat wy hier, aen gene blote befpiegelende kennis, welke het hart onverfchillig en werkeloos laet, te denken hebben; maer aen eene verlichte kennis, waer door de Apostel den Verlosfer, niet alleen in zijne hoge waerdigheid, en volmaekte verzoening, had leren kennen, maer ook vooräl in het perfoneel en onberekenbaer belang, het welk hy, in dat alles, had voor zich zelven; met dat gevolg, dat hy CHRISTUS door het geloov, tot zijnen Zaligmaker, had aengenomen, Hem hartelyk liev had, en, als *zijnen* gebiedenden HEER, blymoedig gehoorzaemde. — Aen deze kennis wordt eene *uitnemenheid* toegefchreven, zo van wegens de belangrijke waerheden, welke zy in zich behelst, als van wegens de heerlyke uitwerkfelen, welke daer uit voortvloeien. — Wat wonder, dat de Apostel zijn hart niet ftelde op, en zijne genegenheden niet gav, aen zijne vleefchelyke voorrechten, noch aen alle andere aerdfche voorrechten, wanneer hy het in vergelyking bracht, met *de uitnemenheid*, de onnadenkelyke voortreffelykheid, *der kennis van* CHRISTUS JESUS *zijnen Heer.*

Dat deze zijne fchatting redelyk en billyk ware, wijst hy nader aen, wanneer hy, met betrekking tot het voorledene, zegt: *om* CHRISTUS JESUS *mijns Heeren wil, heb ik alle die dingen*, welke ik my voorheen tot gewin rekende, *fchade gerekent.* Eigenlyk ftaet 'er, ik heb aen alle die dingen *fchade geleden*, dat is, ik heb 'er afftand van gedaen. De fpreekwijs is ontleend van de zeelieden, die, wanneer zy zich in gevaer bevinden, om fchip en leven te behouden, de lading over boord werpen, en zich zel-

(*l*) Jef. 53: 11. Jer. 9: 23, 24. Joh. 17: 3. Coloff. 2: 2.

ven die schade gewillig aendoen. Even zo had ook PAULUS, toen hy het gevaer bemerkte, waer in hy verkeerde, van, door een werkheilig vertrouwen op zijne Joodsche voorrechten, schipbreuk aen de eeuwige zaligheid te lijden, om CHRISTUS wil, welken hy, als het eenig al, had leren kennen, van dezelve afgezien, en 'er gewillig afstand van gedaen, om zijne ziel te behouden. Gelijk de Apostel, by zijne bekeering dacht, zo dacht hy nog. Daerom voegt hy 'er by: om CHRISTUS wil, en om deel te hebben aen het heil, het welk Hy verworven heeft, *achte* ik nog alle *die* dingen *drek te zijn*, dat is, „ ik heb 'er nog, om 'er „ mijn vertrouwen op te zetten, den uitersten afkeer van; „ in deze betrekking, worden zy hoe langs zo meer walgelyk en verfoeilyk in mijne oogen."

Wat bedoelde dan de Apostel? Hy zegt: *op dat ik* CHRISTUS *moge gewinnen.* Hy zag zo veel heerlykheid en begeerlykheid, voor eenen zondaer, en ook personeel voor zich zelven, in CHRISTUS, dat hy al de schade, welke hy, in de gemelde betrekking, geleden had, voor een uitnemend gewin rekende, zo hy maer aen Hem, en aen zijn verworven heil, mogt deel hebben. Hy was ten vollen verzekerd, dat zijne vorige ingebeelde rijkdommen, niet alleen voor hem ten eenemael ongenoegzaem, maer zelvs geheel onbestaenbaer waren, met het deelgenootschap aen CHRISTUS, en de zaligheid, welke Hy verworven heeft. Daerom had hy 'er eenen walg van, en beschouwde het als een wezenlyken rijkdom, dat hy, door het geloov, deel had, aen het heil van den Verlosser.

9. Ende nu reken ik het een onwaerdeerbaer voorrecht, dat ik in hem gevonden worde, en, door het geloov, met den Verlosser verëenigd ben, niet hebbende mijne rechtveerdigheyt, die uyt de wet is, en, in de uitwendige gehoorzaemheid van hare geboden, zou gegrond zijn, gelijk ik voorheen, met alle werkheilige Pharizeeuwen, zulk eene ingebeelde gerechtigheid bezat; maer die ware en voor God alleen bestaenbare gerechtigheid, welke door 't geloove Christi is, en welke men, door het gelovig aennemen van den Verlosser, deelächtig wordt:

[*namelick*] de rechtveerdigheyt (*m*) die uyt Godt is, voor zo ver God de Vader dezelve van eeuwigheid verördend, en, door zijnen Zoon, heeft laten daerstellen, en welke is, door het geloove, of welke, *op het geloov*, wordt toegerekend.

10. Op dat ick hem, dien gezegenden Verlosser, aen welken ik alles verschuldigd ben, hoe langs zo meer, en eindelyk eens volkomen kenne, in de hoge waerdigheid van zijnen persoon, en het algenoegzame van zijne verzoening, ende op dat ik langs zo meer, en eindelyk, in het volgend leven, eens volkomen kenne, de kracht sijner opstandinge, (*n*) ende de gemeynschap sijns lijdens, sijne doot gelijckformigh wordende, of *door Hem, in zijn sterven, gelijk te wezen.*

De *kracht van* CHRISTUS *opstanding*, bestaet daer in, dat Hy nimmer wederom sterven kan, en volmaekt tot eer van God leevt. (vergel. Rom. VI: 9, 10.) PAULUS wenschte, en dit bedoelde hy, dat hy de *kracht* van CHRISTUS *opstanding* hoe langs zo meer mogt leren *kennen*, zo dat hy, even als de opgewekte CHRISTUS, alleen tot Gods eer leven mogt. Dat is, hy wenschte en bedoelde, dat hy het voorbeeld, van CHRISTUS volmaekte heiligheid, al meer en meer mogt naervolgen. Maer dit zou eerst volkomen geschieden, na het afleggen van het lichaem der zonde; wanneer hy, als een *mededeelgenoot* Hem, *in zijn sterven*, gelykvormig wierdt. — De Apostel wenschte en bedoelde, hoe langs hoe meer te kennen *de gemeenschap van* CHRISTUS *lijden*, dat is, by ondervinding, en eindelyk volkomen by genieting, te weten, welke de gezegende vruchten zijn van CHRISTUS lijden, en hoe zalig het zy daer aen deel te hebben. — Dit wenschte de Apostel hoe langs zo meer, en eens volmaektelyk te kennen, in het volgend leven, *door* CHRISTUS *in zijn sterven, gelijk te wezen*, dat is, naer ons beste inzien, te zeggen: „ al was het Gods weg, dat hy den marteldood on-„ dergaen, en in zo ver CHRISTUS, in zijn sterven, gelijk-„ vormig worden zoude."

(*m*) Rom. 1: 17. ende 21. (*n*) Rom. 8: 17. 2 Cor. 4: 10. 2 Tim. 2: 11, 12. 1 Petr. 4: 13.

11. Of ick eenigsins moge komen tot de wederopstandinge der dooden.

De wederöpstanding der doden is hier zekerlyk de zalige opstanding der rechtvaerdigen, in den groten dag, wanneer zy, beide naer ziel en lichaem, verheerlykt, God volmaektelyk dienen zullen. Tot deze wederöpstanding der doden te *komen*, zegt niet eenvouwig deel te hebben, aen die heerlykheid, welke de zaligen, na den dag der opstanding, bezitten zullen; maer die heerlykheid, als het ware, te gemoet te gaen, en niet te rusten, voor dat men dezelve deelächtig is, even als een loper in de renbaen, die het doel van verre ziet, en onvermoeid poogt, om het zelve te bereiken.

Of ik eenigzins moge komen, enz. heeft onze Overzetting, zo dat de Apostel zeer twijffelächtig spreken zoude. Dit kan zekerlyk de mening niet zijn van den Apostel, die het sterven als een gewin beschouwde. Kap. I: 21. Ook staet 'er, van dit alles, niets in den Grondtext. Het Griekfche woordeken, het welk de Onzen vertalen, door *of eenigzins*, beteekent *op dat*, (vergel. Rom. I: 10.) De Apostel rekende alle dingen voor schade en drek, op dat hy toch deel mogt hebben aen die onüitsprekelyke zaligheid, welke de gelovigen, na den dag der opstanding, naer ziel en lichaem beide, genieten zullen.

‡‡‡‡. *Ter wechneming van eene misvatting, spreekt de Apostel nader, van zijne yverige poging, om volmaekt te worden, in heiligheid, vs.* 12-14.

‡. *In het gemeen, vs.* 12.

‡‡. *By wijs van nadere verklaring, vs.* 13, 14.

§. *Hy had zijn doel nog niet bereikt, vs.* 13, *maer*

§§. *Hy streevde daer na, vs.* 14.

12. Niet (zo moet mijn zeggen verstaen worden) dat ick het, het welk ik my voorstel, alreede gekregen hebbe, ofte alreede volmaeckt ben: maer ick jage daer na, of ick het oock grijpen mochte, daer toe ick van Christo Jesu oock gegrepen ben.

Al-

Alle de ſpreekwijzen zijn hier, en vervolgens, ontleend van de loopbanen der Grieken, waer in men yverig liep, met inſpanning van alle zijne vermogens, om den prijs te behalen, die aen het einde was opgehangen. Beide de woorden, door *verkrijgen* en *volmaekt* vertaeld, worden gebruikt van de zulken, die den loop geëindigt, en den eereprijs verkregen hadden.

Niet dat ik het reeds verkregen hebbe, of reeds volmaekt ben; het geevt te kennen, dat de Apostel, hoe zeer hy, in kennis en heiligmaking, mogt gevoordert hebben, nog verre was van de volmaektheid, welke, eerst aen het einde der loopbaen van dit leven, als een eereprijs, verkregen wordt. Het voorſtel ſluit tevens in zich, dat hy eene gegronde verwachting had, dat hy dien prijs der heerlykheid eerlang zoude deelächtig worden.

„ Inmiddels, (vervolgt hy) *jaeg ik daer na;* alle mijne „ begeerten en werkzaemheden zijn daertoe ſteeds ingericht, „ om meerdere voorderingen, in kennis en heiligheid, te „ maken, om my, langs dien weg, tot het genot der uit„ nemende heerlykheid van het volgend leven, voor te „ bereiden. Hier in beäntwoord ik, aen het oogmerk van „ mijne roeping: want *daer toe ben ik van* CHRISTUS JESUS „ *ook geroepen.* Toen ik, in mijnen blinden yver, op den „ weg des verdervs, doldriftig voortſnelde, heeft CHRISTUS „ my, door de hand zijner genade, gegrepen, geſtuit, en, „ in de rechte loopbaen, ingeleidt, op dat ik, naer „ het rechte doelwit, mijne zaligheid, en het heil van „ andere menſchen, onvermoeid ſtreven zoude."

13. Waerlyk mijne gelievde Broeders, ick en achte niet dat ick ſelve het gegrepen hebbe. Hoe zeer ik my beyver, om in heiligheid meer en meer toe te nemen, en daer in eens volkomen te worden, ben ik nog verre van dit mijn doel bereikt te hebben. Dit moet ik nog eens herhalen.

14. Maer evenwel ik ſtreev 'er na, één dingh [*doe* en bedoel *ick*], vergetende 't gene dat achter is, ende ſtreckende my tot het gene dat vooren is,

(*o*) jage ick nae het wit tot den prijs der roepinge Godts, die van boven is in Christo Jesu.

Door het *gene dat achter is*, verstaet de Apostel alle die voorrechten, welke hy weleer in het Jodendom genoten, en waer in hy zijn hoogste belang gesteld had, vs. 4-6; maer, welke hy nu in een geheel ander licht beschouwde; als mede zijne voorderingen, welke hy, in de loopbaen der gerechtigheid, gemaekt had, en welke nu reeds achter den rug waren; ook alles, wat hy, in de zaek van JESUS, en ter uitbreiding van zijn Koningrijk, gedaen en geleden had. Dit alles *vergat* hy; hy dacht 'er niet eens aen, om daer op meer of min zijn vertrouwen te vestigen; hy zag 'er, als het ware, niet naer om, om niet, in zijnen loop, vertraegd te worden.

Dit alles vergetende, *strekte hy zich uit tot het gene vooren was.* — De spreekwijs is wederom ontleend van de lopers, in de renbanen der Grieken, die, in hunnen yver, het hoofd, de handen, en het gansche lichaem, voorwaerds strekten, om hunne mededingeren voorby te streven, en den weg, die nog overig was, met allen mogelyken spoed, af te leggen. — De Apostel schildert ons den ernst en yver, met welken hy bezield was, om voorderingen te maken, in de loopbaen der gerechtigheid, niets onbeproevd latende, om, in de kracht van heiligheid, gedurig toe te nemen.

Hy *jaegde naer het wit, tot den prijs der roepinge Gods, die van boven is, in* CHRISTUS JESUS. — Zy, die, in de renbaen, liepen, werden daer toe plechtig en by namen geroepen. Zo was PAULUS ook van *God geroepen*, op den weg naer Damascus. Deze roeping. welke hy elders eene hemelsche roeping noemt, heet hier *de roeping Gods, die van boven is*, om dat zy, uit den hemel, geschied was, en hem hemelsgezind gemaekt had. Deze Goddelyke en hemelsche roeping was geschied onmiddelyk, *door* CHRISTUS JESUS. — Den geroepenen loperen werdt een *prijs* voorgesteld; de prijs van PAULUS roeping was de volmaekte heiligheid en ge-

(*o*) 1 Cor. 9: 24. 2 Tim. 4: 7.

gelukzaligheid, welke in den hemel genoten wordt. — Dit was het *wit*, het doel, naer het welk de Apostel *jaegde*, voor zo ver hy alle zijne krachten, met eenen onvermoeiden yver, inſpande, om den heerlyken prijs, die, aen het einde van de loopbaen, was opgehangen, deelächtig te worden.

Al zo liev evenwel, zouden wy de laetſte woorden dus vertalen, *ik jaeg naervolgens het wit*, naer het doel, het welk ik my, in de loopbaen der gerechtigheid, geduurig voorſtel, *naer den prijs*, *tot welken God ons*, *van boven* uit den hemel, *roept* door CHRISTUS JESUS. Dan ſpreekt PAULUS van zich zelven, niet zo zeer als Apostel, maer als Christen, voor zo ver de Philippiërs hem behoorden naer te volgen. Dit ſtrookt beter, met het verband en redenering. — De toeſpeling is wederom ontleend, van de loopbanen; de richters, die den prijs uitdeelden, zaten, aen het einde van de renbaen, op eene verhevene plaets, en lieten, van die hoogte, alle de lopers, door eenen uitroeper, hoofd voor hoofd oproepen. Even zo laet ook God, *van boven* uit den hemel, *door* CHRISTUS JESUS, in het Euangelie, alle Christenen *roepen* en uitnodigen, om, met allen ernst en yver, *naer den prijs* der volmaektheid, *te jagen* en onvermoeid te ſtreven.

Deze verhevene gemoeds gezindheid van den Apostel wordt, den Christenen te Philippi, vs. 4-14 uitvoerig voorgeſteld, om hen, ter naervolging, uit te lokken en aen te moedigen. Trouwens, PAULUS had, eenigen tijd, onder hen verkeert, en zy hadden zijnen wandel van naby beſchouwt. Wanneer zy dit zijn voorbeeld naervolgden, zouden zy genoegſaem gewapend zijn, tegen de verleiding der Joodsgezinde yveraren, tegen welke hy hen vs. 2, zo ernſtig gewaerſchouwt had.

b. *Deze waerschouwende vermaning vervolgt de Apostel, in dier voege, dat hy, uit de voorgestelde zuivere Euangelieleer, zeer gewichtige lessen afleidt, Kap. III: 15— IV: 1.*

1. *Om zich te gedragen, overëenkomstig hunne meer gevoorderde kennis, Kap. III: 15, 16.*

—. *De zaek wordt voorgesteld, vs. 15ª, en*

——. *Nader opgehelderd, vs. 15ᵇ, 16.*

15. Soo vele dan als wy volmaeckt zijn, laet ons dit gevoelen: ende indien gy yet andersins gevoelt, oock dat sal u Godt openbaren.

Zo velen als wy volmaekt zijn; eigenlyk, *zo velen wy volmaekten zijn.* — Het woord staet hier, in eene andere buiging, en wordt ook, in eenen geheel anderen zin, genomen, dan vs. 13. Daer beteckent het volmaekt te zijn, in heiligheid; maer die volmaektheid wordt, voor den hemel bewaerd; in die beteekenis kon de Apostel niet zeggen, *wy* die reeds *volmaekt* zijn. — De *volmaekten*, zijn hier de Christenen. Deze heeten, in onderscheiding van de Joden en Heidenen, die nog niet, in de leer van het Euangelie, onderwezen waren, *volmaekten*, of meer verlichten, om dat zy veel betere bevattingen hadden, van God en Goddelyke zaken. (vergel. 1 Cor. II: 6.)

De opwekking, *laet ons dit gevoelen*, moet uit het vorige verklaerd worden. De Apostel betuigde, dat hy, van alle uitwendige voorrechten, als gronden van vertrouwen, had afgezien; om, op grond der gerechtigheid van den Verlosser, voor God gerechtvaerdigd te worden, en, in heiligmaking, geduurig toe te nemen. vs. 7-14. *Dit* zelvde moesten alle Christenen, en ook die te Philippi, *gevoelen*; dit moest hun begrip, en deze moest hunne gezindheid wezen. — Zo betaemde het Christenen, die, door het Euangelie, en in zo verre *volmaekten* waren.

Indien gy iets anderszins gevoelt, ook dat zal God u openbaren. — PAULUS spreekt niet van *iets anders* te gevoelen, eene andere denkwijs en gezindheid te hebben, omtrent de gemelde aengelegene stukken, dan hy had. Die, in dezen zin,

zin, *iets anders* gevoelde, zou betonen, dat hy geheel niet behoorde, tot de *volmaekten*, of verlichte Christenen. De Apostel spreekt van *iets te gevoelen anders*, op *eene andere wijs*; in eenig opzicht, anders te gevoelen. — Hy heeft het oog, op zaken van minder aenbelang, omtrent welke eene verschillende denkwijs, by de Christenen, kon plaets hebben. Denk, by voorbeeld, aen het eeten van het afgodenöffer, waer omtrent zommige Christenen uit de Joden zeer veel zwarigheid maekten, (verg. 1 Cor. VIII) aen de inschikkelykheid en toegeevlykheid, welke de bekeerde Heidenen gebruiken moesten, omtrent Christenen uit de Joden, die zwak en ligtelyk geërgerd waren; aen het gewicht, het welk de bekeerde Joden bleven stellen, in de besnijdenis, en andere uitwendige plechtigheden.

De mening van den Apostel is derhalven hoofdzakelyk deze: „ Wy zijn alle te zamen Christenen; menschen, die „ verlicht zijn, door het Euangelie; wy moeten daerom, in „ die grondwaerheid, overëenstemmen, dat de gerechtigheid „ van den Verlosser de eenige grond zy van onze rechtvaer„ diging voor God, en in die gezindheid, dat wy geen het „ minste vertrouwen stellen, op uitwendige voorrechten of „ verrichtingen, maer ons wezenlyk geluk daer in zoeken, „ dat wy geduurig in heiligheid toenemen. Maer verschilt „ iemand van my in denkwijs, omtrent zaken van minder „ aenbelang, ten opzichte van welke men inschikkelykheid „ gebruiken mag, voor eenen zwakken broeder uit de Jo„ den; den zulken moet men dulden. God zelvs zal zich „ daer omtrent eens nader verklaren, by de verwoesting „ van Stad en Tempel, wanneer het openbaer zal worden, „ dat alle de plechtigheden van MOSES Wet, voor altoos, „ zijn afgeschaft."

Tot nader verstand van zaken, dienen wy hier te herinneren, het gene wy, by andere gelegenheden, reeds meermalen hebben opgemerkt. — De besnijdenis en de plechtigheden van MOSES Wet waren, door den verzoenenden dood van den Middelaer, voor altoos afgeschaft. PAULUS yverde daerom zeer sterk, byzonder in den Briev aen de Gemeenten in Galatien, tegen de Joodsgezinde yveraers, die be-

weerden, dat deze plechtigheden, ook den bekeerden Heidenen, moesten voorgeschreven worden. Trouwens wanneer een Heiden, die, tot het Christendom, bekeerd was, zich besnijden liet, en onderwierp aen de plechtigheden van MOSES Wet, met welke hy nimmer iets had te doen gehad, dan verklaerde hy met dit gedrag, dat CHRISTUS nog die verzoening niet had aengebracht, welke, door de plechtigheden van MOSES Wet, was afgebeeld, (verg. Gal. V: 2-4.) — Maer geheel anders was het gelegen, met de Christenen uit de Joden. Deze waren van hunne jeugd, aen de plechtigheden van MOSES Wet, gewoon, en konden 'er niet gemakkelyk van afstappen. Vermits God nu nog niet, op eene plechtige wijs, verklaert had, dat MOSES Wet was afgeschaft, konden en behoorden de Christenen uit de Heidenen, met de zwakheden van hunne broederen uit de Joden, geduld hebben, en daer omtrent toegeevlykheid gebruiken; mits zy maer die uitwendige verrichtingen niet tot gronden van hun vertrouwen, en van hunne rechtvaerdiging voor God, stellen wilden. God zelvs zou zich eerlang, omtrent dit stuk, nader verklaren, en dan zou de zaek volkomen beslist zijn.

Om deze reden, heeft de Apostel zelvs zich meermalen geschikt, naer de zwakheden der Christenen uit de Joden, in het besnijden van TIMOTHEUS en in andere gevallen.

16. Doch daer wy toe gekomen zijn, daer wy, tot gezuiverde begrippen, omtrent den weg der verzoening, alleen door de verdiensten van den gezegenden Middelaer, gekomen zijn, laet ons [*daer in*] (*p*) nae den selven grondregel, dat de gerechtigheid van CHRISTUS de eenige grond van rechtvaerdiging zy, wandelen, en ons gedrag inrichten; (*q*) laet ons, ten aenzien van deze grondwaerheid, het selve gevoelen, in denkwijs en gezindheid, volkomen overëenstemmen.

(*p*) Gal. 6: 16. (*q*) Rom. 12: 16. ende 15: 5. 1 Cor. 1: 10. Phil. 2: 2. 1 Petr. 3: 8.

2. De Apostel vermaent de Philippische Christenen, om zijn voorbeeld naer te volgen, vs. 17-21.

—. Deze vermaning wordt voorgesteld, vs. 17.

17. Weest mede (*r*) mijne navolgers, mijne geliefde broeders; stelt geen vertrouwen, op uitwendige voorrechten of verrichtingen, zoekt uwe gerechtigheid, door het geloov, in de verdiensten van den Middelaer, en beyvert u, om, in heiligheid, geduurig toe te nemen; volgt daer in mijne denkwijs en gezindheid naer, (verg. vs. 7-14) ende merckt, ziet aendachtig, op de gene die alsoo wandelen, gelijck gy ons (*s*) tot een voorbeelt hebt, beschouwt hun gedrag, als een voorbeeld ter naervolging, om in hunne en in mijne voetstappen te wandelen.

——. De vermaning wordt aengedrongen, door een vertoog, van het aenmerkelyk onderscheid, het welke 'er was, tusschen den Apostel en zijne naervolgeren, en tusschen de Joodsgezinde verleideren, vs. 18-21.

I. De verleiders werden geteekend, vs. 18, 19.

18. Het is nodig, dat ik u deze vermaning voorschrijve. (*t*) Want vele wandelen [*anders*]. Ik bedoel de Joodsgezinde yveraers, die hun werk maken, om de Gemeenten te ontrusten, door te beweeren, dat de Christenen uit de Heidenen moeten besneden worden, en de plechtigheden van Moses Wet onderhouden; valsche Leeraers, van dewelcke ick u, toen ik in uwe Stad het Euangelie predikte, dickmael gesegt hebbe, ende nu oock weenende segge, daer ik gevoelig getroffen ben, over het nadeel, het welk zy der zake van het Euangelie toebrengen, datse vyanden des kruyces Christi zijn, naerdien zy, in hunne leer en gedragingen, verönderstellen, dat CHRISTUS,

(*r*) 1 Cor. 4: 16. ende 11: 1. 1 Thess. 1: 6. (*s*) 2 Thess. 3: 9. 1 Petr. 5: 3. (*t*) Rom. 16: 17.

door zijnen kruisdood, gene ware verzoening heeft aen gebracht.

19. Welcker eynde is het verderf, zo zy niet, van denk- en handelwijs, veranderen, welcker Godt is de buyck, ende [*welcker*] heerlickheyt is in hare schande, dewelcke aerdsche dingen bedencken.

De *God* van deze verleideren was *de buik.* Zy stelden hun hoogste goed, in lekkerlyk te leven en hunnen buik te voeden; dat is, zy zochten zich, by de Joden, te veraengenamen, en daer door tijdelyke voordelen te behalen, om lekker te eeten, om een lui en gemakkelyk leven te leiden. — Hunne *heerlykheid* was *in hunne schande*; zy zochten eer, in zulke dingen, welke zy zich, tot schande, hadden behoren te rekenen. Om de vervolgingen der ongelovige Joden te ontwijken, drongen zy, by de bekeerde Heidenen, aen, op de besnijdenis en de onderhouding van MOSES Wet, en evenwel wilden zy dienaers van CHRISTUS Euangelie heten. Op deze handelwijs, welke hun indedaed tot schande verstrekte, beroemden zy zich; daer in zochten zy hunne eer. — *Zy bedachten aerdsche dingen*, hunne overlegging en bedoeling was, om aerdsche voordelen te genieten, om een gemakkelyk en aengenaem leven te lijden, en alle vervolgingen te ontduiken.

II. Van deze verleiders, waren de Apostel, en alle rechtgeäerte Christenen, geheel onderscheiden, vs. 21, 22.

†. In denk- en handelwijs, vs. 20a.

††. In verwachting, vs. 20b, 21.

20. (*v*) Maer wy, rechtgeäerte dienaers van het Euangelie, hebben eene geheel andere denkwijs en gezindheid, en hier volgen ons alle ware Christenen yverig na, (vergel. vs. 17.) Wy bedenken gene aerdsche dingen en bedoelen gene tijdelyke voordelen. Neen waerlyk onze uitzichten zijn veel verhevener, onse wandel is in de hemelen, (*x*) waer

(*v*) Hebr. 13: 14.

(*x*) waer uyt wy oock den Saligmaker verwachten, [*namelick*] den Heere Jesum Christum:

Het Grieksche woord, door *wandel* vertaeld, beteekent het gedrag van eenen burger, overëenkomstig de wetten van die Stad, van welke hy een burger is. PAULUS stelt het gedrag der zulken, die burgers van den hemel zijn, tegen dat der verleiders, die aerdsche dingen bedachten, vs. 15. „ Wy hebben, (wil hy zeggen) geheel andere uitzichten; „ wy zoeken gene aerdsche voordelen, maer wy merken ons „ aen, als burgers van den hemel, wy leven volgens de „ wetten van dat hemelsche Jerusalem, en bedoelen hemel- „ sche dingen."

Van waer wy ook den Zaligmaker verwachten (*namelyk*) *den Heer* JESUS CHRISTUS. Wy vertalen het, zonder inlassching, „ *uit welken* hemel, *wy ook den Heer* JESUS CHRISTUS *verwach-* „ *ten, tot eenen Zaligmaker*; de gezegende Verlosser, die „ nu in den hemel, aen de rechtehand van zijnen eeuwigen „ Vader, met eene onnadenkelyke heerlykheid, bekroond „ is, zal eens van daer komen, om zich, als onzen Zalig- „ maker, in vollen nadruk, te openbaren, en om onze Za- „ ligheid, ook door de opwekking en verheerlyking van „ onze lichamen, te volmaken. Dit verwachten wy, met „ zekerheid. Door dit vleiend vooruitzicht, worden wy „ bemoedigd, ook in het doorstaen van allerlei vervolgingen, „ en daerom stellen wy geen wezenlyk belang, in de dingen „ van dèn tijd. Dit is een veel verhevener bedoeling, „ dan die der valsche Leeraren, die aerdsche dingen be- „ denken, en het Euangelie vervalschen, met dat lage oog- „ merk, dat zy de vervolgingen der ongelovige Joden ont- „ wijken, en een voorspoedig leven op deze aerde leiden „ mogen. Wy verwachten den Verlosser uit den hemel, „ om onze gelukzaligheid, in den groten dag, te voltooien,"

21. (*y*) Die ons vernedert lichaem, het welk nu, aen veelerlei zwakheden, ziekten, mishandelingen, ja den

(*x*) 1 Cor. 1: 7. 1 Thess. 1: 10. Tit. 2: 13. (*y*) 1 Cor. 15: 54. Coloss. 3: 4. 1 Joh. 3: ..

dood zelven, onderworpen is, in gedaente en hoedanigheden, veranderen sal, op dat het selve gelijckformigh worde sijnen heerlicken lichame, nae de almachtige werckinge waer door hy oock alle dingen, ook den dood, dien laetsten vyand, hemselven kan onderwerpen.

HET IV. KAPITTEL.

3. *De Apostel besluit dit stuk, met eene opwekking, om standvastig te zijn in het geloov, vs. 1.*

DEze woorden had men zekerlyk, tot Kap. III, behoren te brengen. — Hier is de verdeling wederom alleröngelukkigst uitgevallen.

1. So dan, mijne geliefde ende seer gewenschte broeders, mijne blijtschap (*a*) ende kroone, staet alsoo in den Heere, mijne geliefde.

In den Heer te staen zegt eenvouwig, in het geloov aen den Verlosser, in het vertrouwen, alleen op zijne verdiensten, met afzien van vleeschelyke voorrechten, of uitwendige verrichtingen, onwankelbaer te volharden. Van deze vastigheid moesten zich de Philippische Christenen, door de drogredenen der Joodsgezinde yveraren, niet laten aftrekken. De Apostel voegt 'er, met nadruk, by, *staet alzo in den Heer*, op die wijs namelyk, als PAULUS hen, niet alleen met woorden, maer ook met zijn eigen voorbeeld, geleert had. Kap. III: 4—

Hy noemt de Philippische Christenen, *mijne gelievde en zeer gewenschte broeders, mijne blijdschap en kroon, gelievde.* — Door de opéénstapeling van zo vele vriendelyke benamingen, wil de Apostel den Philippische Christenen niet alleenlyk zijne hartelykste lievde, jegens hen, onder het oog brengen, maer

(*a*) 1 Thess. 2: 19.

maer hen ook, op eene hartinnemende wijs, aenſporen, om, op de gezegde wijs, te *ſtaen in den Heere.* — Zy waren niet alleen zijne *gelievde en zeer gewenschte broeders*, maer ook *zijne blijdſchap*, voor zo ver zy hem, door hun lovwaerdig gedrag, ſtof gaven tot dankbare blijdſchap, en *zijne kroon*, voor zo ver zy hem, tot eere, verſtrekten; zy waren voor hem eene eerekroon, ten aenzien van de vrucht, welke zijne prediking onder hen gehad had, en zy zouden het, in vollen nadruk, wezen, ter dage der algemene vergelding.

2. De zevende vermaning van PAULUS *verkeerde, omtrent twee vrouwen, vs. 2, 3.*

a. Hy wekt deze vrouwen op, tot eensgezindheid, vs. 2, en

b. Beveelt haer aen de lievdezorg van de Opzieneren der Gemeente, vs. 3.

2. Ick vermane en bid Euodiam, ende ick vermane insgelyks Syntychen, dat ſy eensgeſint zijn in den Heere, gelijk het echte Christinnen betaemt.

Wie deze vrouwen geweest zijn, kunnen wy niet bepalen. Veelal denkt men, dat zy Diaconesſen geweest zijn, welker werk het was, arme vrouwen, in hare noden en krankheden, te verzorgen, en dat zy, over dit ſtuk, verſchil gehad hebben. — Zy worden vermaent, om *eensgezind* te zijn, eigenlyk ſtaet 'er, *om het zelvde te gevoelen*, even als Kap. III: 15. Wy zouden 'er uit beſluiten, dat zy de zaek der Christelyke vryheid, op verſchillende wijzen, begrepen. Denkelyk waren zy het oneens, of en in hoe ver men den Christenen uit de Joden, in hunne zwakheden, moest te gemoet komen. God zou zich, omtrent dit ſtuk, en de volkomene afſchaffing van MOSES Wet, wel nader verklaren, en daerom moest de verſchillende denkwijs, over deze zaek, by voorraed gedragen worden. (vergel. het aengeteekende, by Kap. III: 15.) Maer de hier genoemde vrouwen ſchijnen, over dit ſtuk, met drivt en bitterheid, getwist te hebben. Dit had de Apostel, van EPAPHRODITUS, vernomen, en

zulke twisten hadden zeer verdervelyke gevolgen, voor de Gemeente te Philippi, kunnen hebben.

3. Ende ick bidde oock u, gy [*mijn*] oprechte medegesel, zijt dese [*vrouwen*] daer toe behulpigh, dat de lieffelyke eensgezindheid onder haer hersteld worde: want zy behoren, tot de zulken, die met my gestreden hebben in den Euangelio, en vele wederwaerdigheden met my, voor de belangen van het Euangelie, toen ik het zelve in uwe Stad predikte, ondergaen hebben, oock met den by u zo wel bekenden Clemens, ende de andere mijne mede-arbeyders, die my geholpen hebben, om CHRISTUS Koningrijk onder ulieden uit te breiden, welcker namen geschreven (*b*) zijn in het boeck des levens.

Wie de hier gemelde *oprechte metgezel* van den Apostel, en wie CLEMENS, geweest zijn, is ons onbekend. Misschien is de eerste EPAPHRODITUS, die dezen Briev zou overbrengen, en, als dezelve gelezen werd, by de Philippiers tegenwoordig zijn.

Hunne en der andere medearbeideren *namen waren in het boek des levens*, voor zo ver God hen, ten eeuwigen leven, verordent had. De spreekwijs is ontleend, van de Oostersche Vorsten, die zekere gedenkboeken hadden, in welke de namen van hunne voornaemste ambtenaren, en getrouwste onderdanen, stonden aengeteekend. — Deze byzonderheid wordt 'er bygevoegd, om deze mannen, als byzondere gunstelingen van den hemel, en nuttige werktuigen in CHRISTUS Koningrijk, aen te prijzen.

(*b*) Exod. 32: 32. Psalm 69: 29. Openb. 3: 5. ende 20: 12. ende 21: 27.

§. Ein-

Z. Eindelyk besluit de Apostel het vermanend deel van dezen Briev, met eenige algemene lessen der Christelyke zedenleer, vs. 4-9.

Hy wekt de Philippische Christenen op,

a. Tot eene gelovige blijdschap, vs. 4.

b. Tot bescheidenheid, vs. 5.

c. Tot vertrouwen op God, vs. 6, 7.

a. De vermaning wordt voorgesteld, vs. 6, en,

b. Met eene bemoedigende belovte, aengedrongen, vs. 7.

d. Tot allerlei Christelyke deugden, vs. 8, 9.

a. De vermaning wordt voorgesteld, vs. 8, en

b. Aengedrongen, vs. 9.

1. Door het voorbeeld van den Apostel, vs. 9a.

2. Uit aenmerking van het heilrijk vruchtgevolg, vs. 9b.

4. (*c*) Verblijdt u in, en, met een bemoedigd geloofsvertrouwen, op den Heere, alle tijt. Weest altoos wel gemoed, wat u ook mag overkomen; de uitkomst zal den Verlosser, in alle gevallen, heerlyk, en ulieden wezenlyk nuttig zijn. Ik herhael nog eens mijne opwekking, welke ik reeds gedaen heb, Kap. III: 1, om, in alles, wel gemoed te zijn; wederom segge ick, Verblijdt u.

5. Uwe bescheydenheyt zy alle menschen bekent. Laet ieder een, uit uw gansche gedrag, opmerken, dat gy genegen zijt tot vrede, eensgezindheid, zachtheid, vriendelykheid, en weldadigheid. (*d*) De Heere is naeby, en overäl tegenwoordig; Hy ziet niet alleen uwe daden en handelingen, maer ook de beginselen, uit welke gy werkt, en de oogmerken, welke gy bedoelt.

6. (*e*) Weest in geen dingh besorgt, door angstvallige bekommeringen, over het toekomende, maer vertrouwt, op Gods gunstige voorzorg, in alle gevallen. Smeekt Hem gelovig, om zijnen bystand en zegen; laet uwe be-

(*c*) 1 Thess. 5: 16. (*d*) 1 Cor. 10: 11. Hebr. 10: 25. (*e*) Ps. 55: 23. Matth. 6: 25. 1 Tim. 6: 8, 17. 1 Petr. 5: 7.

geerten in alles, door bidden om het goede, ende ſmeecken tegen het kwade, (vergel. Eph. VI: 18) gepaerd met hartelyke danckſegginge, bekent worden by Godt.

7. (*f*) Ende de vrede Godts, die rust en kalmte, welke God, door zijnen Geest, in het gemoed te weeg brengt, die alle verſtant en verbeelding te boven gaet, en van welke de lieden dezer waereld zich geen denkbeeld maken kunnen, ſal uwe herten ende uwe ſinnen, uwe gedachten en gevoelens bewaren in Chriſto Jeſu, en verſterken in het geloov aen den Verlosſer.

8. Voorts, mijne gelievde broeders, beyvert u, om allerlei Christelyke deugden uit te oeffenen; en, om alles in korte woorden zamen te trekken, al wat waerachtigh, met een goed en ongeveinsd geweten, beſtaenbaer is, (*g*) al wat eerlick en deftig is, al wat rechtveerdigh is, (*h*) al wat reyn, en met de kuisheid, beſtaenbaer is, al wat lieflick is, en u eenen goeden reuk by menſchen verſchaffen kan, al wat wel luydt en lovwaerdig is, ſo daer eenige deugt is, ende ſo daer eenige lof, met uw gedrag, te behalen is, dat ſelve bedenckt en maekt 'er uw werk van.

9. Volgt mijn voorbeeld yverig naer. Het gene gy oock van my geleert, ende ontfangen, aengenomen, ende gehoort, ende in my geſien hebt, toen ik onder u verkeerde, dat doet blymoedig, ende de Godt des vredes, die de bron is van alle zegeningen, ſal met u zijn, om u, in alle gevallen, te helpen en te begunſtigen.

(*f*) Joh. 14: 27. Rom. 5: 1. Eph. 2: 14. (*g*) Rom. 13: 13. (*h*) 1 Theſſ. 4: 3, 4, 5.

C. *Het derde deel van dezen Briev behelst eene dankzegging van den Apostel, aen de Philippische Christenen, voor de lievdegaven, met welke zy hem ondersteunt hadden, vs.* 10-20.

A. Hy was verblijdt, over de aen hem bewezene lievde, vs. 10-13.

α. Hy betuigt deze zijne blijdschap, vs. 10.

β. Tevens gaet hy eene misvatting te keer, als of hy nog meerdere gaven begeerde, vs. 11-13.

a, Dit ontkent hy vs. 11a. *en*

b. Bevestigt deze ontkenning, vs. 11b-13.

a. *Om dat hy, in alle gevallen, vergenoegd was, vs.* 11b.

b. *Om dat hy ondervinding van tegenspoed, zo wel als van voorspoed, had, vs.* 12.

c. *Om dat hy, in alle omstandigheden, door* CHRISTUS *gesterkt werd, vs.* 13.

10. Ende ick ben grootelicks verblijdt geweest in den Heere, welken ik daer van in de eerste plaets de eer en de dankzegging toebreng, dat gy nu eenmael eindelyk wederom verwackert en op nieuws opgewekt zijt, (*i*) om aen my, en mijne behoevten, door het toeschikken van eenen lievderijken onderstand, te gedencken: waer aen gy oock te voren wel gedacht hebt, door het inzamelen van lievdegivten, maer gy en hebt de gelegenheyt niet gehadt.

Het had dezen Christenen, niet aen den wil, maer aen de gelegenheid, ontbroken, om den Apostel onderstand toe te schikken; maer vermits ons de omstandigheden niet bekend zijn, kunnen wy niet bepalen, waer aen het gehapert hebbe.

11. Niet dat ick [*dit*] segge, dat ik, over uwe lievdadigheid, ten laetsten ben verblijd geworden, van wegen gebreck, en als of ik nog al meer begeerde. Neen, zo laeggeestig ben ik niet: want ick (*k*) hebbe geleert vergenoegt te zijn in 't gene ick ben, en, met mijnen staet, te vrede te zijn.

(*i*) 2 Cor. 11: 9. (*k*) 1 Tim. 6: 6.

12. Ende ick weet', by ondervinding, hoe ik my, in onderscheidene omstandigheden, gedragen moet, en wat het te zeggen zy, in armoede (*l*) vernedert te worden, ick weet' oock overvloet te hebben: allesins ende in allen ben ick onderwesen, my, naer de omstandigheden van tijden en zaken, te schikken; ik weet, wat het is, beyde versadigt te zijn, ende honger te lijden, beyde overvloet te hebben, ende gebreck te lijden.

13. Geen leed is my, onder den bystand van den Verlosser, te zwaer. Ick vermagh alle dingen, en kan my, zo wel naer tegenspoed, als naer voorspoed, schikken. Hier in wordt ik ondersteund, door Christum, die my kracht geeft, zelvs om de zwaerste rampen door te staen.

B. De Apostel prijst de lievdadigheid der Philippische Christenen, vs. 14-19.

α. Deze lovtuiting vinden wy vs. 14-16.

a. In het gemeen, vs. 14.

b. Meer byzonder om dat zy uitmuntten, boven andere Christenen, vs. 15, 16.

β. Evenwel gaet hy wederom eene misvatting te keer, als of hy meerdere gaven bedoelde, vs. 17, 18.

a. Hy zocht geen eigen voordeel, vs. 17a.

b. Maer hun wezenlyk heil, vs. 17b, 18.

γ. Hy verzekert hen, van Gods genadige vergelding, vs. 19.

C. Eindelyk geevt hy Gode van alles de eer, vs. 20.

14. Nochtans hebt gy welgedaen en ik prijs 'er u over, dat gy met mijne verdruckinge gemeynschap gehadt, en, door sprekende daden, betoont hebt, dat gy deel neemt in mijne behoevten.

15. (*m*) Ende oock gy Philippensen wetet zeer wel, dat, in het begin van de verkondiging des Euangeliums, doe ick van Macedonien vertrocken ben, geene gemeynte my [*yet*] medegedeelt heeft, tot re-

(*l*) 1 Cor. 4: 11. 2 Cor. 11: 27. (*m*) 2 Cor. 11: 9.

rekeninge van uytgeef ende ontfangh; gene Gemeente heeft my eenige gaven geschonken, voor welke ik dankbaerheid verschuldigd ben, dan gy alleen.

16. Want oock in Thessalonica hebt gy my eenmael ende andermael gesonden tot nootdruft, vermits ik niets genoot van de Christenen in die Stad.

17. Niet dat ick u prijs, over uwe mildadigheid, in welke gy, boven andere Gemeenten, uitmunt, om dat ik vermeerdering van de gave soecke. Neen ik bedoel mijn voordeel niet, maer ick soecke de vrucht, die overvloedigh is tot uwe rekeninge, en wensch dat de weldaden, aen my bewezen, ulieden, met eenen groten overwinst van geestelyke zegeningen, zullen te baet komen.

18. Maer (liever *Ondertusschen*) ick hebbe alles, het welk gy my hebt toegezonden, wel en richtig ontfangen, ende ick hebbe daer aen overvloet, zo dat ik thans niets meer verlange, en meer heb, dan ik begeert zou hebben. Trouwens ick ben vervult geworden, en heb overvloed gekregen, als ick van Epaphrodito ontfangen hebbe dat van u, tot mijnen onderstand, [*gesonden was*]. Deze uwe lievde arbeid is Gode aengenaem; dezelve is (*n*) [*als*] eenen welrieckenden reuck, een aengename offerhande, Gode welbehagelick.

19. Doch mijn Godt, wiens ik ben, en wien ik dien, sal nae sijnen rijckdom van macht en goedheid, gelijk ik hartelyk wensch, overvloedig vervullen alle uwe nootdruft in en met de eeuwige heerlickheyt, welke door Christum Jesum verworven is.

20. Onsen genadigen Godt nu ende onzen verzoenden Vader zy de heerlickheyt en de dankzegging, voor alle zijne weldaden, ook voor den lievderijken onderstand, welken gy my, door Epaphroditus, hebt toegezonden, in alle eeuwigheyt. Amen.

(*n*) Hebr. 13: 16.

III. *Het besluit van dezen Briev vinden wy vs.* 21-23, *behelzende*,

א. *Ettelyke groetenisſen*, *vs.* 21, 22.

ב *Den zegewensch*, *vs.* 23.

21. Groetet alle heylige in Chriſto Jeſu, wenscht allen Christenen, in uwe Stad, uit mijnen naem, den besten zegen, en verzeker hen van mijne hartelyke lievde. U groeten de broeders die hier te Rome met my zijn, op dezelvde wijs.

22. Alle de heylige, die hier het Euangelie hebben aengenomen, groeten u, ende meeſt die van het huys des Keyſers zijn, en het Christendom omhelst hebben.

Die van des Keizers huis kunnen de bloedverwanten van Keizer NERO beteekenen, gelijk het woord, door *huis* vertaeld, zeer gemeenzaem genomen wordt. Wy denken evenwel liever aen de Hovelingen en bedienden van den Keizer, te meer om dat JOSEPHUS ook die uitdrukking gebruikt heeft. — Het Euangelie had derhalven te Rome zeer aenmerkelyke voorderingen gemaekt, onder leden van allerlei rangen en ſtanden, zelvs onder de Hovelingen en bedienden van den Keizer. Dit zal aenleiding gegeven hebben, dat de Apostel, in zijne gevangenis, zo veel vryheid genoot, en zo zacht behandeld wierd.

23. De genade onſes Heeren Jeſu Chriſti zy met u allen. Hy zegene elk van u, naer den rijkdom van zijne genade, op allerlei wijzen: al het heil, het welk Hy verworven heeft, worde u allen rijkelyk geſchonken of vermenigvuldigd. (vergel. Rom. XVI: 24.) Dit is mijn harte wensch, en mijne vuurige bede, tot den Vader der barmhartigheid. Amen. Het zy zo.

EINDE VAN DEN BRIEV VAN PAULUS AEN DE PHILIPPENSEN.

DE
ZENDBRIEV
VAN DEN APOSTEL
PAULUS,
AEN DE
CHRISTENEN
TE
COLOSSEN.

DE
ZENDBRIEV
VAN DEN APOSTEL
PAULUS,
AEN DE
CHRISTENEN
TE
COLOSSEN.

HET I. KAPITTEL.

GElijk doorgaens in PAULUS Brieven

I. *Laet hy het opschrivt vooräfgaen*, *vs.* 1, 2. *Het behelst*
א. *Het opschrivt zelvs*, *vs.* 1, 2ª, *en*
ב. *Eene minzame lievdegroet*, *vs.* 2ᵇ.

1. PAULUS, een Apostel Jesu Christi, onmiddelyk geroepen, om zijn Koningrijk, onder alle volken, uit te breiden, door den wille, en volgens de gunstige bestelling Godts des Vaders, ende Timotheus de broeder, schrijven dezen Briev, aen

2. Den heyligen ende geloovigen broederen in Christo, die te Colossen zijn. (*a*) Genade zy u ende vrede, met allerlei wezenlyk heil en voorspoed, van Godt

(*a*) Rom. 1: 7. Galat. 1: 3. Ephes. 1: 2. 1 Petr. 1: 2

onsen lievderijken Vader, die de milde gever is van alles goeds, ende van den Heere Jesu Christo, den hoogstgeloovden Verlosser, die de verdienenende oorzaek is van alle zegeningen.

De Apostel maekt hier ook uitdrukkelyk melding van TIMOTHEUS, zijnen getrouwen medearbeider, in den dienst van het Euangelie, die thans zijn metgezel was, niet alleen om hem, langs dezen weg, als eenen yverigen Euangelist, aen de Gemeenten aen te prijzen, maer ook om aen te tonen, dat die uitmuntende man, in alles, met hem overëenstemde. Denkelyk heeft hy ook dezen Briev, aen TIMOTHEUS, als zijnen affchrijver, in de pen gegeven. — Hoe zeer, in rang en waerdigheid, boven hem verheven, noemt hy TIMOTHEUS zeer nederig zijnen broeder, om dat hy, of schoon in lageren rang, zijn ambtsbroeder en medearbeider was.

Deze Briev hieldt aen de Christenen te *Colossen*, die, naer hun meerder en beste deel, *heilige en gelovige broeders in* CHRISTUS genaemd worden. — *Colossen* was eene vermaerde Stad in Phrygien, een Landschap van klein Asia. In hare nabuurschap waren de steden *Laodicæa* en *Hærapolis* gelegen, van welke wy melding vinden, Kap. II: 1. IV: 13. De inwoners waren oorspronkelyk blinde Heidenen, by welke de afgodery en het bygeloov op den throon zat. Maer 'er hadden zich ook Joden nedergezet, gelijk in alle oorden der waereld. Hier was eene Gemeente gesticht, niet door PAULUS zelven: want die Christenen hadden zijn aengezicht in het vleesch nimmer gezien. (vergel. Kap. II: 1.) EPAPHRAS, van welken wy, by vs. 7, nader spreken moeten, schijnt de man geweest te zijn, of immers de voornaemste, die te Colossen het Euangelie gepredikt, en 'er velen, door den Goddelyken zegen, tot het geloov in CHRISTUS bewogen had (vergel. Kap. IV: 12.)

Deze Gemeente bestondt meerendeels, uit bekeerde Heidenen. Dit is de reden, dat de Apostel zo nadrukkelyk spreekt, van Gods genade, welke aen de Heidenen bewezen was, Kap. I: 12-14, 25, 26, en leert, dat het onderscheid, tusschen Joden en Grieken, ten eenemael zy wechgenomen, als mede dat de vleeschelyke besnijdenis van gene kracht zy,

Kap.

Kap. III: 11. II: 11, 12. — Deze Gemeente was zeer bloeiende. De roem van haer geloov en lievde was den Apostel, te Rome, ter ooren gekomen, zo dat hy niets te berispen hadde. Er heerschte by haer eene heilige zorgvuldigheid, om, noch in leer, noch in leven, van de eenvouwigheid des Euangeliums afgetrokken te worden, en eene begeerte, om, tegen opkomende verleidingen en verzoekingen, gesterkt te worden.

II. *Het lichaem van dezen Briev zelven is vervat, Kap. I: 3— IV: 6. Het behelst twee hoofddelen.*

א. *Het eerste is leerstellig, waer in de Apostel deze Christenen, in het geloov zoekt te versterken. Ten dien einde stelt hy eenige hoofdwaerheden van het Euangelie voor, by welke zy standvastig blijven moesten, in weerwil van alle verzoekingen, Kap. I: 3— II: 23.*

ב. *Het ander deel is plichtvermanend, waer in de Apostel, op Euangelische Godsvrucht, ernstig aendringt, Kap. III: 1— IV: 6.*

א. *Het eerste deel, Kap I: 3— II: 23.*

A. *Begint de Apostel, met eene betuiging van zijne dankbare blijdschap, over den bloeistand van deze Gemeente, Kap. I: 3-11. Dit stuk kan men ook beschouwen, als eene* INLEIDING *tot den gehelen inhoud van den Briev. Hoe het zy de Apostel wilde deze Christenen al aenstonds verzekering geven, dat* EPAPHRAS *hun de echte leer der zaligheid verkondigt hadde.*

A. De betuiging wordt, in het gemeen voorgesteld, vs. 3.

3. (*b*) Wy dancken den opperften Weldoener, in de huishouding der genade den Godt, ende in de natuur, uit kracht der eeuwige generatie, den Vader onses Heeren Jesu Christi, voor den uitnemenden zegen, met welken de prediking van het Euangelie, onder ulieden, zo blijkbaer achtervolgd is, altijt voor u biddende:

Het voorstel zal veel duidelyker wezen, wanneer wy de

(*b*) Eph. 1: 15, Philipp. 1: 3. 1 Thess. 1: 2, 2 Thess. 1: 3.

uitdrukking *altijd* brengen, tot het *danken*, op deze wijs: *wy danken altijd, voor u biddende*, dat is, wanneer wy voor u bidden, danken wy altijd. PAULUS en TIMOTHEUS, welken het heil der Gemeenten zeer na aen het hart lag, baden dikwijls voor alle Christenen, en byzonder ook voor die te Colosſen waren; maer nimmer baden zy, voor de laetſten, of zy hadden altijd ſtof en opgewektheid, om tevens te danken, over den gelukkigen toeſtand van die Gemeente, en den gezegenden bloei van het Christendom, in haer midden. (vergel. Phil. I: 3, 4.)

Deze betuiging was recht geſchikt, om de harten van deze Christenen in te nemen. Evenwel het was gene laffe vleitael; de Apostel had zeer gegronde redenen, om God, over hen, met blijdſchap te danken. Dit wordt

B. In de byzonderheden, nader opgehelderd, *vs.* 4-11.

α. Eerst verklaert de Apostel, waer over hy God dankte, *vs.* 4-8.

a. In het gemeen, *vs.* 4.

4. Alſo wy van uw geloove in Chriſto Jeſu gehoort hebben, ende van de liefde die [*gy hebt*] tot alle heyligen:

PAULUS had, te Rome, gehoort, hoe de prediking van het Euangelie te Colosſen blijkbaer gezegend was, zo dat vele den hoogstgeloovden Verlosſer, door het *geloov*, blymoedig hadden aengenomen. Dit geloov vertoonde zich werkzaem, in *de lievde tot alle de heiligen*, dat is, tot alle hunne Medechristenen. Het was eene algemene en zuivere lievde, jegens alle Christenen, zonder eenige partyzucht, of aenneming des perſoons.

Dit lovlyk getuigenis had de Apostel gehoort, niet by losſe geruchten, maer door EPAPHRAS, die hem van alles verſlag gedaen had; het zy dat deze EPAPHRAS, uit eigene beweging, naer Rome gereist zy, om den Apostel, met een aengenaem bericht der gezegende uitwerking van zijne Euangelieprediking, te verblijden, het zy dat hy, door de Gemeente te Colosſen, gezonden ware, om den Apostel, over eenige byzonderheden, raed te plegen.

b. Meer

b. Meer byzonder, vs. 5-8.

a. Hun geloov ging gepaerd met eene gegronde hoop, op eene zalige onsterfelykheid, vs. 5, 6.

b. Evenwel 'er was eene bedenking, dat zy het Euangelie, niet van eenen Apostel, ontvangen hadden. Deze bedenking wordt opgelost, vs. 7, 8.

5. Om de hope (*c*) die u wechgelegt is in de hemelen, van welcke gy te vooren gehoort hebt, door het woort der waerheyt [*namelick*] des Euangeliums:

De hoop, welke in de hemelen wechgelegd is, beteekent de Zaligheid, op welke een Christen hoopt, om dezelve namaels, in den hemel, te genieten. — Dit is klaer genoeg; maer de vraeg is moeilyker, hoe zijn deze woorden, in het verband van zaken, aen te merken: *Wy hebben gehoort van uw geloov en van uwe lievde*, OM *de hoop* enz.? Zommigen beschouwen het 4 vs. als eene tusschenreden, en verbinden deze woorden, met des Apostels betuiging vs. 3, op deze wijs: *wy danken God — om de hoop* enz. Maer dit strookt niet, met de zamenstelling der oorspronglyke woorden; in het verönderstelde geval, zou zich de Apostel, van een ander voorzetsel, bedient hebben, gelijk 1 Cor. X: 30. Eph. V: 20, of 1 Cor. I: 4. Phil. I: 3, 5. — Wy zouden daerom de eerste woorden van vs. 5. liever, met de onmiddelyk voorgaende vs. 4, te zamen verbinden, zo dat de Apostel de beweegöorzaek opgeve, waer door deze Christenen, tot het geloov en de lievde, waren opgeleid; het was de hoop, op de hemelsche gelukzaligheid. Dit hoogste goed had hun hart zodanig bekoort, en hunne genegenheden dermaten ingenomen, dat zy daer door, tot de gehoorzaemheid des geloovs, uitgelokt en bewogen waren.

Dan, om aen te tonen, dat 'er gene redenen altoos waren, om de echtheid van het gemelde geloov eenigszins te verdenken, leert de Apostel, dat zy daer toe, langs den

(*c*) 1 Petr. I: 4.

rechten en van God wijsfelyk verordineerden weg, gebracht waren. Zy hadden *van* die *hoop*, van de hemelfche Zaligheid, op welke zy hoopten, *te voren gehoort*, *doos het woord der waerheid*, *namelyk des Euangeliums*. — Het *Euangelie* heet hier *het woord der waerheid*, niet alleen, om dat het van God zelven, die niet liegen kan, afkomftig, en, op de duchtigfte gronden van zekerheid, gevestigd is; maer ook in tegenftelling van zulke dwalingen, tot welke men de Christenen te Colosfen zocht te verleiden. — Door dit Euangelie hadden zy *te voren*, eer zy geloovden, *gehoort* van de gemelde hoop.

6. Het Euangelie, waer door gy het eerst bericht gekregen hebt, van de hemelfche gelukzaligheid, op welke gy thans hoopt, brengt overäl de blijken van deszelvs Goddelyken oorfprong met zich, zo in deszelvs voorfpoedigen voortgang, als heerlyke uitwerkfelen. Het welck tot u gekomen is, gelijck oock by de meefte volken in de geheele thans bekende werelt: (*d*) ende het brengt vruchten voort, gelijck oock onder u, van dien dagh af dat gy gehoort hebt, ende de genade Godts in waerheyt bekent hebt:

De Apostel brengt hier twee bewijzen by, voor den Godelyken oorfprong van het Euangelie.

Het eerfte is ontleend, uit deszelvs fpoedigen voorgang. *Het is tot u gekomen, gelijk ook in de gehele waereld.* Hier in openbaerde zich een meer dan menfchelyk vermogen. — De leugenleer van MUHAMMED heeft zich, met eenen verbazenden voortgang, door de drie waerelddelen, Europa, Afia, en Africa, verfpreidt, en zich, geduurende vele eeuwen, tot op dezen dag, ftaende gehouden. Maer, tusfchen de leer van het Euangelie, en die van den Aertsbedrieger, is een zeer aenmerkelyk onderfcheid. De eerfte vordert zelvs verlochening, de andere koestert de wellusten; de eerfte is, door geringe en onvermogende menfchen, voortgeplant, en de andere, door geweld van wapenen, doorgedrongen.

Het

(*d*) Marc. 4: 8. Joh. 15: 16.

Het tweede bewijs is genomen, van de heerlyke uitwerkselen der Euangelieprediking. Zy *bracht vruchten*, en heilrijke uitwerkselen, voort. PAULUS had zich, op een aental van Gemeenten, kunnen beroepen, maer het was over genoeg, zich te bepalen, by het gene 'er in Phrygien, en te Colossen, was voorgevallen. Het Euangelie had gezegende uitwerkselen gehad, *ook onder* de Christenen van Colossen, *van dien dag af, dat zy het gehoort, en de genade* Gods *in waerheid bekent*, en, met eene hartelyke berusting, erkent, en gelovig aengenomen hadden. — Aenstonds had men de heelrijke uitwerkselen van het Euangelie, welke, door geen menschelyk vermogen, konden te weeg gebracht worden, te Colossen vernomen, zo drae het aldaer gepredikt werd.

Evenwel 'er was eene bedenking; de Christenen te Colossen hadden het Euangelie ontvangen, niet van PAULUS zelven, of van eenigen anderen Apostel, maer van eenen EPAPHRAS. Hier uit schijnen de dwaelgeesten, die deze bloeiende Gemeente zochten te beroeren, aenleiding genomen te hebben, om voor te wenden, dat haer het Euangelie niet recht, en zuiver verkondigd ware. Dan PAULUS ruimt deze bedenking uit den weg, door dezen EPAPHRAS een heerlyk getuigenis, van zijne rechtzinnigheid, te geven.

7. Gelijck gy oock geleert hebt van (*e*) Epaphra onsen geliefden mededienstknecht, dewelcke een getrouw dienaer Christi is voor u:

8. Die ons oock verklaert heeft uwe liefde in den Geest.

Van EPAPHRAS, zijn ons gene byzonderheden bekend. Zommigen houden hem, voor den zelvden persoon, met EPAPHRODITUS, welken wy, in den Briev aen de Philippensen Kap. II: 25. IV: 18, ontmoet hebben. Maer, voor deze verönderstelling, is geen genoegzame grond.

PAULUS noemt hem hier, *onzen gelievden mede dienstknecht*, ten vertoge, dat hy hem erkende, voor eenen wettigen dienaer van het Euangelie, en hem, als zodanig, eene aller-

(*e*) Col. 4: 12. Philem. vs. 23.

hartelykste lievde toedroeg. — De Apostel voegt 'er nog dit getuigenis by, *welke een getrouw dienaer van* CHRISTUS *is voor u.* Hy wil 'er mede zeggen, dat EPAPHRAS, zo wel in zijne gevoelens, als in zijnen wandel, openbaer maekte, dat hem de eer van CHRISTUS zeer na ter harte ging, en dat de belangen der Gemeente van Colossen zwaer op zijn gemoed weegden. — Trouwens PAULUS gav dit getuigenis, op eigene ondervinding, daer hy de beste gelegenheid gehad had, om dezen man, in zijne gevoelens, karakter, en handelwijs, van naby te leren kennen. (vergel. Kap. IV: 12.)

Er was derhalven geen reden altoos, om de oprechtheid des geloovs van deze Christenen eenigermate te verdenken; zy waren daer toe bewogen, door het rechte en van God zelven zeer wijsselyk verördineerde middel. — Dan PAULUS had niet alleen gehoort van hun geloov, maer ook van hunne lievde tot alle de heiligen vs. 4. Daer van had hy ook een zeker bericht ontvangen door EPAPHRAS, volgens vs. 8; *die ons ook verklaert heeft uwe lievde in den Geest.* „ EPAPHRAS „ heeft ons ook eene doorslaende proeve van uwe onder- „ linge lievde medegedeelt, en ons daer door verzekert, „ dat uwe lievde zy *in den geest*, eene zuivere en vuurige „ lievde, welke, in het binnenste van uwen geest, gewor- „ teld is."

B. Deze dankzegging ging ook gepaerd, met gebeden, vs. 9-11.

a. Dit gebed wordt, in het gemeen, opgegeven, vs. 9a.

b. In de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 9b-11. PAULUS *bad, voor deze Christenen.*

a. *Om vermeerdering van kennis, vs.* 9b.

b. *Om voordering in heiligheid, vs.* 10. *en*

c. *Om krachtdadige ondersteuning, ten einde getrouw te zijn, vs.* 11.

9. (*f*) Daerom oock wy, van dien dagh af dat wy het verblijdend bericht van den gezegenden bloeistaet uwer Gemeente, door Epaphras, gehoort hebben, niet op

(*f*) Eph. 1: 15.

op en houden voor u te bidden, ende, in onze ſmekingen, vuurig te begeeren (*g*) dat gy moogt vervult worden met de kenniſſe van ſijnen wille, in alle wijſheyt ende geeſtelick verſtant:

Gods wil, zo als dezelve namelyk, in het Euangelie, geopenbaerd is, beteekent alle de geloovswaerheden, en plichten der godzaligheid, welken God wil, dat wy geloven en betrachten zullen. De *kennis* van dezen wil, is de erkentenis van de waerheid der leerſtukken, en de betamelykheid van de plichten der godzaligheid. Deze moest gepaerd gaen, met *alle wijsheid en geestelyk verſtand.* Het woord *wijsheid* ſchijnt, tot de leerſtukken des geloovs, en de uitdrukking *verſtand*, tot de plichten der godzaligheid, betrekkelyk te wezen. De kennis der Christenen moest gepaerd gaen, met een verſtandig inzien, in de geloovswaerheden, derzelver zamenhang, verhevenheid, gepastheid, en aennemingswaerdigheid, als mede met een verſtandig oordeel over de Euangeliſche plichten, om op te merken, hoe zy zich, in onderſcheidene gevallen, naer gelang der byzondere omſtandigheden van tijd en plaets, gedragen moesten. — Het woord *geestelyk* kan men, zo wel tot de *wijsheid*, als tot het *verſtand*, brengen. De Apostel bedoelt gene vleeſchelyke of natuurlyke wijsheid en voorzichtigheid, maer zodanig eene, welke een gewrocht is van den Geest der genade en zijne verlichting. (vergel. Eph. I: 17-19.)

De Apostel badt, voor de Christenen te Colosſen, dat zy, met deze heilrijke kennis, mogten *vervuld worden.* De ſpreekwijs is ontleend, van vaten, welke nog maer ten deele vol zijn. Hy wenschte, dat zy, in deze kennis, waer van zy nog maer de beginſelen hadden, mogten toenemen, en geduurig voorderingen maken.

10. (*h*) Op dezelvde hartelyke wijs, bidden wy ook, dat gy, in godzaligheid, moogt toenemen, om meer en meer te wandelen weerdiglick den Heere, en uw gedrag inrichten, overëenkomſtig de heiligheid en de weldaden

(*g*) 1 Cor. 1: 5. (*h*) Gen. 17: 1. 1 Cor. 7: 10. Epheſ. 4: 1. Phil. 1: 27. 1 Theſſ. 2: 12.

van den Verlosser, tot alle behaeglickheyt, zoekende u, met uwen ganschen wandel, by uwen Koning te veräengenamen, in alle goede wercken (*i*) vrucht dragende, ende wassende, in de meer uitgebreide en opgeklaerde kennisse Godts:

11. Met alle kracht bekrachtigt zijnde, nae de sterckte sijner heerlickheyt, tot alle lijdsaemheyt, ende lanckmoedigheyt met blijtschap:

De Apostel wist, aen welke gevaren en verzoekingen deze Christenen waren blootgesteld, en dat zy, in omstandigheden, verkeerden, welke recht geschikt waren, om hun geloov te schudden, hunnen yver in de godzaligheid te verslappen, en hunne hoop te benevelen. Hy smeekte daerom ook, voor hen, om krachtdadige ondersteuning, ten einde getrouw te zijn.

Er waren beproevingen, om des Euangeliums wil, voor de deur, en daerom hadden zy *lijdzaemheid* en *langmoedigheid*, *met blijdschap*, nodig. — De Apostel spreekt van *alle lijdzaemheid*, dat is, eene geduldige onderwerping aen Gods weg, onder allerlei tegenspoeden, het zy het onheil van verleiders, het zy van openbare verdrukkers kwame. Wanneer het lijden langduurig was, had men *langmoedigheid* nodig, om niet moedeloos, onder den druk, te bezwijken, of zich, tegen de werktuigen, te vergrijpen. De beöeffening van deze lijdzaemheid omtrent God, en van deze langmoedigheid jegens de menschen, zou des te gemakkelyker vallen, wanneer zy gepaerd ging, *met blijdschap*, en vertroosting van den Heiligen Geest, onder eene levende hoop, op den genadeloon.

Dan, vermits deze dingen uit God zijn, badt de Apostel, voor de Christenen te Colossen, dat zy, *met alle kracht*, mogten *bekrachtigd*, dat is, krachtdadig *versterkt* worden, in hun geloov, lievde en hoop; en dat *naer de sterkte van Gods heerlykheid*, dat is, volgens eenen Hebreeuwschen spreektrant, naer Gods heerlyke sterkte, welke onëindig groter en heerlyker is, dan alle geschapene sterkte. (verg. 2 Petr. I: 3.)

Ook

(*i*) Joh. 15: 16.

Ook dit was recht gefchikt, om die van Colosfen gerust te ftellen, omtrent het Euangelie, het welk hun, door EPAPHRAS, verkondigd was, naerdien de Apostel, ten aenzien van het wezen der zake, niets anders begeerde, dan dat zy, op de wel gelegde gronden, zouden bouwen en voortgaen. Voorts moesten zy, uit het gebed van den Apostel, leeren, hoe zy ook alles, door een gelovig gebed, begeeren moesten en verkrijgen konden.

B. *Na deze Inleiding, komt de Apostel, tot het leerftellig deel van zijnen Briev, Kap. I:* 12— *II:* 23.

§. *De meest wezenlyke leerftukken van het Euangelie draegt hy voor, Kap. I:* 12-22.

Het oogmerk van den Apostel, in dit leerftellig deel, was zeer gewichtig. Hy wilde deze Christenen, in de echte geloovsleer, bevestigen; ten dien einde herïnnert hy hun de meest wezenlyke grondwaerheden van het Euangelie, en legt dit vertoog, tot eenen grondflag van zijne volgende vermaning, tot eene ftandvastige aenkleving van deze heilleer, in weerwil van alle verleiding.

Hy maekt eenen gepasten overgang van de Inleiding vs. 3-11, zo dat hy, volgens zijnen gewonen fchrijftrant, als van zelvs en ongevoelig kome, tot het ftuk, het welk hy nader en opzettelyk behandelen wilde.

A. Eerst maekt hy melding van den uitnemenden gelukftaet, tot welken de Christenen te Colosfen verheven waren, vs. 12-14.

α. In het gemeen, vs. 12.

12. Danckende den eeuwigen Vader van onzen gezegenden Verlosfer, die ons bequaem gemaeckt heeft om deel [*te hebben*] in de erve der heyligen in (of *door*) het licht van het Euangelie.

De Apostel geevt eene zaekrijke befchrijving van het uitnemend geluk der Christenen, welke zeer eigenäertig, aen het vorige, gefchakeld is, door het deelwoord *dankende*,

het welk, zo wel tot het vorige, als tot het volgende, betrekkelyk is.

PAULUS had voor hun gebeden, dat zy wandelen mogten waerdig den HEER, en gesterkt worden, om lijdzaem te zijn in allen tegenspoed, vs. 11, 12; maer dit moest geschieden, onder hartelyke dankërkentenis aen den opperften Weldoener, die hen zo uitnemend bevoorrecht had.

God de Vader, welken zy, met hunne harten, monden, en bedrijven, *danken* moesten, *had hen bekwaem gemaekt, om deel (te hebben)* of, gelijk 'er eigenlyk staet, *tot het deel der erve van de heiligen*, dat is, om deelgenoten te zijn van alle die heilgoederen, welke aen de heiligen, aen de ware Christenen, geschonken worden. — Het middel, door het welk de Vader hen had bekwaem gemaekt, was *het licht*. Wy verstaen 'er het Euangelie door, het gewone middel, om zondaren, tot het geloov, te bewerken, Rom. X: 17. te meer om dat het tegen de *duisternis* overstaet vs. 13. De Christenen te Colossen, meerendeels Heidenen van oorsprong, waren eertijds onder de macht der duisternis, van onkunde, afgodery, en bygeloov, maer, door de prediking van het Euangelie, waren zy verlicht. (vergel. Eph. V: 8.)

De Apostel spreekt hier, in den eersten persoon, met insluiting van zich zelven, van *wy* en *ons*, om dat hy die voorrechten beschrijvt, welke alle Christenen, beide uit Joden en Heidenen, gemeen hadden. Vs. 21 — spreekt hy, in den tweeden persoon, van *gy* en *u*, wanneer hy byzonder het oog heeft, op de Christenen uit de Heidenen. Men vergelyke onze aenteekeningen, over den Briev aen de Christenen te Ephesen, met welken deze ongemeen veel overëenkomst heeft.

Van de wijs, op welke de Christenen, tot het deelgenootschap aen de erve en voorrechten der heiligen, bekwaem gemaekt worden, handelt de Apostel vs. 13, 14.

β. Meer

β. *Meer byzonder spreekt hy, vs.* 13, 14.
a. *Van de vernieuwende genade, vs.* 13.
b. *Van de schuldvergevende genade, vs.* 14.

13. (*k*) Die eeuwige Vader van onzen Heer JESUS CHRISTUS moet hartelyk gedankt worden, om dat hy ons getrocken heeft uyt de macht der duysternisse, ende overgesett heeft in het Koninckrijcke (*l*) des Soons sijner liefde,

De *duisternis* is een gewoon zinbeeld van des zondaers rampzaligen natuurstaet. Byzonder evenwel, heeft de Apostel hier het oog, op de onkunde en afgodery der Heidenen, als mede op de ingekankerde vooröordeelen der ongelovige Joden, welke hen geheel verblindden. Aen deze duisternis, wordt eene *macht* of *heerschappy* toegeschreven; men denke aen de heerschappy van den Satan, in tegenstelling van *het Koningrijk des Zoons van Gods lievde.* Trouwens, de duivel was de bewindhebber, over de duisternis, welke de toenmalige waereld beheerschte. (vergel. Eph. II: 2. VI: 12.)

Uit deze heerschappy der duisternis, waren de Christenen te Colossen, door de krachtdadige genade van den Heiligen Geest, verlost, en, door eene meerdere macht *getrokken.* (vergel. Joh. VI: 44.)

Langs dezen weg, waren zy *overgezet, in het Koningrijk des Zoons van Gods lievde,* dat is, verheven tot dien gelukstaet, welken de gelovigen genieten, onder den dag van het Euangelie. Zy waren, door vernieuwende en heerschappyvoerende genade, in staet gesteld, om aen den Vorst der duisternis den dienst op te zeggen, en zich, aen het lievlyk bestuur van Koning JESUS, te onderwerpen. — De Apostel had 'er byzondere redenen voor, om den Middelaer den *Zoon van Gods lievde* te noemen, en Hem een Koning.

(*k*) Ephes. 2: 4, &c. 1 Thess. 2: 12. (*l*) Matth. 3: 17. ende 17: 5. 2 Petr. 1: 17.

rijk toe te schrijven, om dat hy, over deze gewichtige stukken, nader en met opzet handelen wilde, vs. 15-19.

Voor het overige is het ons zo voorgekomen, dat de spreekwijzen hier, even als Eph. I, ontleend zijn, van de verlossing der Israëlleren, uit de dienstbaerheid van Egypten.

14. In (of *Door*) den welcken Zoon van Gods lievde, wy die geloven, beiden Joden en Heidenen, de verlossinge hebben (*m*) door sijn bloet, [*namelick*] de vergevinge der sonden.

De toespeling is wederom, op de verlossing der Israëlleren, uit Egypten, even als Eph. I: 7, alwaer wy dezelvde woorden reeds ontmoet en opgeheldert hebben. — Alleenlyk hebben wy 'er maer by te voegen, dat de uitdrukking, *door zijn bloed*, in vele handschrivten en vertalingen, ontbreke, en misschien uit Eph. I: 7, zy ingelascht.

B. Vervolgens draegt de Apostel twee voorname grondwaerheden van het Christendom voor, vs. 15-22.

a. De eerste is de oneindige heerlykheid van den Verlosser, vs. 15-19.

a. Hy is Gods eeuwige Zoon, en de verhoogde Middelaer, de gebiedende Koning van het gansch Geheeläl, vs. 15.

b. Deze beide waerheden worden, elk afzonderlyk, betoogd, vs. 16-19.

a. De eerste, dat CHRISTUS *Gods eeuwige Zoon is, uit de schepping en bestuuring van alle dingen, vs. 16, 17.*

b. De tweede, dat Hy de gebiedende Koning is van het gansch Geheeläl, vs. 18, 19.

15. (*n*) Dewelcke is, als de eeuwige Zoon van den eeuwigen Vader, het beelt des onsienlicken Godts, en, als verhoogde Middelaer, (*o*) de eerstgeboren of gebiedende Opperheer aller creature.

Een *beeld*, weten wy, is de vertegenwoordiging van eenen persoon, in eenen anderen persoon, of in eene ande-

(*m*) Hand. 20: 28. Ephes. 1: 7. Hebr. 9: 14. 1 Petr. 14. (*n*) 2 Cor. 4: 4. Philipp. 2: 6. Hebr. 1: 3. (*o*) Openb. 3: 14.

dere zaek; zo dat de wezenlyke trekken van het oorſpronggelyke, in het afdrukſel, zeer duidelyk gezien worden. Nu is 'er geen natuurlyker en eigenäertiger beeld van eenen Vader, dan zijn Zoon, gelijk CICERO zelvs heeft opgemerkt. CHRISTUS daerom is *het beeld van den onzienlyken God*, in den allerſterkſten nadruk, met opzicht tot zijn eeuwig Zoonſchap, waer door Hy, ſchoon, als een ander perſoon, van den Vader onderſcheiden, echter het zelvde Goddelyk Wezen, met zijnen Vader, bezit; zo dat Hy, in alles, niet ſlechts gelijkwezig, maer ook eenswezens zy, met den Vader. Zo is Hy, van alle eeuwigheid, het beeld des onzienlyken Gods.

Hy is de eerstgeborene van alle creatuure, dat is, van alle geſchapene wezens, van het gansch Geheeläl, (vergel. vs. 23, en Marc. XVI: 15.) — De benaming van *eerstgeboren* betekent, in den ſpreekſtijl der Hebreeuwen, het hoofd, de Heer, de Koning. (vergel. Rom. VIII: 29. Pſ. LXXXIX: 28.) De Joodſche Rabbijnen noemen God zelven den *eerstgeborenen*, dat is, den Koning *der waereld*. De eerstgeboorne des doods is, Job XVIII: 13, hy, die de macht en het gebied heeft, over den dood. In dezen zelvden zin, koomt deze benaming nog eens voor, in het volgende 18. vs. — CHRISTUS dan wordt hier beſchreven, als verhoogde Middelaer; als zodanig is Hy de Koning, en de gebiedende Opperheer van alle geſchapene wezens, in het gansch Geheeläl, die alle macht ontvangen heeft, in den hemel, en op de aerde. Matth. XXVIII: 18.

16. CHRISTUS, aen welken wy de vergeving der zonden te danken hebben, vs. 14, is een perſoon van eene oneindige waerdigheid. Naer zijne Goddelyke natuur is Hy, gelijk ik gezegd heb, *het beeld van den onzienlyken God*, de eeuwige en zelvswezige Zoon van den eeuwigen Vader. Dit blijkt allerduidelykst daer uit, dat Hy de almachtige Schepper en Onderhouder is, van het gansch Geheeläl. (*p*) Want door hem zijn alle dingen geſchapen, die in de hemelen ende die op de aerde zijn, beide

(*p*) Gen. 1: 3. Pſalm 33: 6. Joh. 1: 3. Epheſ. 3: 9. Hebr. 1: 2.

ſtoffelyke en onſtoffelyke wezens, die ſienlick ende die onſienlick zijn, zelvs alle de Engelen en de Aerts Engelen, van welken verhevenen rang zy ook wezen mogen, het zy throonen, het zy heerſchappyen, het zy Overheden, het zy Machten, (vergel. Eph. I: 21. III: 10,) alle dingen, hoe ook genaemd, hoedanig en waer zy ook wezen mogen, zijn door hem ende tot hem, dat is, tot zijne heerlykheid, geſchapen. (vergel. Rom. XI: 36.)

17. Ende hy is voor alle dingen, naerdien Hy volſtrekt eeuwig is, (Pſ. CII: 26-28, vergel. met Hebr. I: 10-12.) ende alle dingen, zonder eenige uitzondering, beſtaen te ſamen door hem en blijven, door zijne almachtige onderhouding, in hun beſtaen voortduren.

18. (q) Ende, aengemerkt als de verhoogde Middelaer, is Hy de *eerstgeboren aller creature*, de gebiedende Opperheer van het gansch Geheeläl: want hy is het Hooft des geestelyken lichaems, [*namelick*] der gemeynte, of van de Maetſchappy der Christenen, ter bevoordering van welker belangen Hy alle dingen beſtuurt; als zodanig, is hy onvergelykelyk verheven, boven den uitnemendſten der Engelen. (vergel. Eph. I: 21-23,) Zo groot is de heerlykheid van den Verloſſer, die het begin is, (r) de eerſtgeboren uyt den dooden, op dat hy in allen de eerſte ſoude zijn.

Naer ons inzien, behoort de uitdrukking *uit de doden*, tot beide de benamingen van *begin* en *eerstgeboren*, even als of 'er ſtondt, *Hy is het begin uit de doden*, en *de eerstgeboren uit de doden.* Voorts zouden wy de eerſte benaming liever overzetten, door *eerſteling*, in welke beteekenis het meermalen voorkomt, by de LXX. Exod. XXIII: 19. XXIV: 22. Lev. XXIII: 10. Num. XV: 19.

CHRISTUS is dan *de eerſte*, of *de eerſteling uit de doden*, gelijk Hy zo ook genaemd wordt, 1 Cor. XV: 23, als mede de eerſteling van de genen die ontſlapen zijn. 1 Cor. XV: 20.

(q) Eph. 1: 22. ende 4: 15. ende 5: 23. (r) 1 Cor. 15: 20. Openb. 1: 5.

20. Hy is hier in het tegenbeeld van de garve der eerstelingen, welke, voor de afmajing van het koorn, den Heer werdt opgedragen, en den gehelen oogst heiligde. Hy is *de eersteling uit de doden*, voor zo ver Hy het alleen, en gevolgelyk de eerste is, die, door zijne eigene kracht, is opgestaen. (verg. Joh. X: 28.) — Wijders is Hy de eerste, die uit de doden is opgestaen, zonder wederom te kunnen sterven. (vergel. Rom. VI: 9.) — Verder is zijne opstanding de grond, en de verdienende oorzaek, van onze zalige opstanding. — Eindelyk is ook zijne opstanding, het voorbeeld of het patroon der opstanding van de gelovigen, (verg. Phil. III: 21,) zo als de oogst, aen den eersteling, gelijkvormig is.

Hy *is de eerstgeboren*, het hoofd of de Koning, uit *de doden*, voor zo ver zijne opstanding de eerste trap was van zijne verhoging, en Hem den weg gebaent heeft, tot die onnadenkelyke heerlykheid, met welke Hy, als Middelaer en Koning zijner Kerke, bekroond is.

Op dat Hy, in allen, de eerste zoude zijn. Wy vertalen het: ZO DAT *Hy, in* ALLES, *de voornaemste zy.* Het woord, het welk de Onzen overzetten, door *eersten*, beteekent den voornaemsten, die, boven alle anderen, den voorrang heeft. In dezen zin, heeft CHRISTUS, als verheerlykte Middelaer, *in alles*, dat is, op alle wijzen, en in allerlei opzichten, den voorrang, boven alle geschapene heerlykheden, zelvs boven den meest verhevenen der Aerts Engelen. (vergel. Eph. I: 21-25.)

19 Want het is [*des Vaders*] welbehagen geweest, dat (*s*) in hem alle de volheyt woonen soude:

Wat hebben wy te verstaen, door *alle de volheid?* Onzes erächtens, moet deze uitdrukking verklaerd worden, uit de gelijkluidende plaets, Eph. I: 23. Te weten, CHRISTUS is het hoofd des lichaems, dat is zijner Gemeente, vs. 18. Nu vervult het hoofd het gansche lichaem, met deszelvs levensappen, (vergel. Eph. I: 15, 16,) even zo vervult

(*s*) Joh. 1: 14, 16. Coloss. 2: 9.

ook CHRISTUS de Gemeente, met alle die genadegaven en weldaden, welke zy, tot haren wasdom en welvaert, nodig heeft. (vergel. Eph. IV: 10.) *Alle de volheid*, derhalven is hier de nimmer geledigde algenoegzaemheid van genadegaven en weldaden, welke CHRISTUS verworven heeft, en aen de Gemeente mededeelt,

Alle deze volheid *woont*, huisvest *in* CHRISTUS, en is altoos by Hem te vinden. Dit is des Vaders wil en *welbehagen* geweest; Hy heeft zijnen Zoon in de waereld gezonden, om alle die volheid te verwerven, en het was zijne spijs den wil van zijnen Vader te doen.

Deze verklaring van den Apostel vs. 19, diende tot een bewijs van zijne stelling, dat CHRISTUS *het hoofd van zijn* geestelyk *lichaem* zy, vs. 18.

β. De tweede grondwaerheid, welke de Apostel voordraegt, is de volkomenheid der verlossing van CHRISTUS, *vs.* 20-22.

De tweede grondwaerheid wordt onmiddelyk, aen de voorgaende, verbonden, om dat de verzoening van CHRISTUS de grond, en de verdienende oorzaek is, van alle de volheid, welke in Hem woont, en door Hem, als het hoofd, aen zijn geestelyk lichaem, wordt medegedeeld. (vergel. vs. 18, 19.)

a. De Apostel stelt de volkomenheid der verzoening van CHRISTUS, *in het algemeen, voor, vs.* 20, *en*

b. Past dezelve meer byzonder toe, op de Christenen te Colossen, vs. 21, 22.

a. De weldaed zelve vinden wy vs. 21, 22a, *en*

b. Het oogmerk daer van, vs. 22b.

20. (*t*) Ende het was ook het welbehagen van God den Vader, dat hy door hem (*v*) vrede gemaeckt hebbende, door het bloet sijns kruyces, door hem [seg-

(*t*) 2 Cor. 5: 1. 1 Joh. 4: 10. (*v*) Jes. 9: 6. Joh. 16: 33. Hand. 10: 36. Rom. 5: 1. Eph. 2: 13.

[*segge ick*] alle dingen verfoenen foude tot hemfelven, het zy de dingen die op de aerde, het zy de dingen die in de hemelen zijn.

God de Vader wilde *alle dingen tot zich zelven verzoenen*, *door Hem*, namelyk CHRISTUS. God de Vader wilde den vrede en de vriendfchap herftellen, tusfchen zulke perfonen of zaken, onder welke, van wegens den zondenval, vyandfchap en verwijdering ontftaen was. Zo wilde Hy *alle dingen verzoenen*, en met elkander bevredigen, *tot zich zelven*, dat is, tot zijne heerlykheid, ter openbaermaking van zijne heerlyke volmaektheden, en om al het fchepfel wederom dienstbaer te maken aen zijne eer, waer toe het eerstmael gefchapen was. Dit zou en kon alleenlyk gefchieden, *door Hem*, door CHRISTUS, den Zoon van Gods lievde, die alleen in ftaet was, om den vrede, tusfchen God en de zondaren, te herftellen, en, op dien grond, alle vyandfchap en wanörde in de waereld wech te nemen.

Dit is de hoofdfom der zaken, welke de Apostel hier voorftelt; dan, hy oordeelde het nodig, de voornaemfte kundigheden nader uit te breiden en op te helderen.

Hy verklaert meer byzonder, wat hy bedoele onder de algemene benaming van *alle dingen*. Het zijn, zegt hy vervolgens, *de dingen, welke op de aerde, en de dingen, welke in de hemelen zijn.* — Onder de eerfte uitdrukking, *de dingen welke op de aerde zijn*, denke men, aen alle gelovigen, byzonder zo als zy toen, beide uit Joden en Heidenen, tot één lichaem verzameld werden; als mede aen alle uitwendige belijders, die ook, in hnnnen kring, en op hunne wijs, de belangen der Kerke helpen bevoorderen; zelvs mag men 'er het ganfche redeloze fchepfel toe betrekken, voor zo ver het mededeelt, in de gevolgen van den vloek der zonde. — Onder de andere benaming, *de dingen, welke in de hemelen zijn*, hebben wy God zelven te verftaen, en de inwoners van den zaligen hemel, de heilige Engelen, en de geesten der volmaekte rechtvaerdigen, welke op dien tijd, toen CHRISTUS de verzoening aenbracht, reeds in heerlykheid waren ingegaen.

Alle deze dingen, beide in den hemel en op de aerde, *wilde God verzoenen tot zich zelven.* De Apostel verklaert het *verzoenen van alle die dingen* nader, door *het maken van vrede.* — Deze uitdrukking moet zekerlyk, overeenkomſtig den aert der verſchillende onderwerpen, onderſcheiden worden opgevat. De mening is hoofdzakelyk deze: „ daer
„ het inkomen van de zonde, eenen ſtaet van vyandſchap
„ heeft te weeg gebracht, niet alleen tusſchen God en den
„ zondaer, maer ook tusſchen alle ſchepſelen, beide in
„ den hemel en op de aerde; zo dat het gansch Geheeläl,
„ ter ontluistering van Gods volmaektheden, in wanörde
„ gebracht, en geen ſchepſel in ſtaet ware, om eenig her-
„ ſtel te bezorgen; heeft het den alleen wijzen God gunſtig
„ behaegt, een wel verördend middel te beramen en in
„ het werk te ſtellen, om den vrede, tusſchen zich zelven
„ en den zondaer, te herſtellen; langs dezen zelvden weg,
„ is ook de vyandſchap en verwarring van onder de ſchep-
„ ſelen wechgenomen, en alle dingen, zo in den hemel,
„ als op de aerde, zijn wederom dienstbaer gemaekt,
„ aen de bevoordering van Gods eer, en van het heil der
„ menſchen."

God wilde alle dingen, tot zich zelven, verzoenen, *door Hem*, namelyk CHRISTUS. De Apostel verklaert nader, hoe men deze uitdrukking, *door Hem*, verſtaen moet, wanneer hy 'er byvoegt, *door het bloed van zijn kruis*, door de volmaekte gehoorzaemheid van den Middelaer, waer van Hy de meest verbazende proev gegeven heeft, toen Hy, aen het vervloekte kruishout, zijn bloed geſtort en den ſmertelykſten dood ondergaen heeft. — Dit volmaekte zoenöffer, van eene oneindige waerdy, was de eenige en algenoegzame oorzaek van de verzoening met God, welke den vrede, tusſchen de ſchepſelen, ten gevolge heeft. (vergel. Eph. II: 14-18.)

21. Ende hy heeft ook u, gelovigen te Colosſen, byzonder uit de Heidenen, die eertijts vervreemdt waert, ende vyanden door het verſtant, in de booſe wercken, nu oock verſoent,

22. In het lichaem ſijnes vleeſchs, door den doot, (*x*) op dat hy u ſoude heyligh ende onberiſpelick ende onbeſchuldelick voor hem ſtellen:

De Christenen te Colosſen, byzonder de bekeerden uit de Heidenen, die verre weg het meerder deel uitmaekten, waren *eertijds*, voor dat zy, door het Euangelie, verlicht werden, geheel *vervreemd* van God, zijne zalige gunst en gemeenſchap; (vergel. Eph. II: 11, 12) zelvs waren zy *vyanden* van God, *door het verſtand*, *in de boze werken*. Zy dachten niet anders, dan aen allerlei boosheid; hunne overleggingen en genegenheden ſtrekten zich uit, tot allerlei ondeugden, en daer door betoonden zy openlyk, dat zy vyanden van God waren, afkeerig van Hem en zijnen dienst. (vergel. Kap. III: 5-7.)

Deze zondaers by uitnemenheid, deze opzettelyke boosdoeners had HY, te weten CHRISTUS, welken vs. 22, een lichaem zijnes vleeſches wordt toegeſchreven, *nu ook verzoent*, en herſtelt in Gods zalige gunst.

Deze verzoening heeft de Middelaer te weeg gebracht, *in het lichaem van zijn vleesch*, *door den dood*. Door het *lichaem van zijn vleesch*, dat is zijn vleeſchelyk lichaem, hebben wy te denken, aen de menſchelyke natuur van CHRISTUS, en wel zo als zy op het diepst vernederd was; zijnde ons zwakke en vleeſchelyke menſchen, in alles gelijk geworden, alleenlyk uitgenomen de zonde. In dat lichaem van zijn vleesch, heeft CHRISTUS *den dood* ondergaen, en zich Gode, tot een zoenöffer, opgeöffert. (vergel. Eph. V: 1, 2.)

Het oogmerk van dit alles is, om hen, die den Verlosſer gehoorzaem zijn, tot eenen volmaekten gelukſtaet te verheffen. De Apostel voegt 'er by: op dat *Hy u zoude heilig en onberispelyk*, *en onbeſchuldelyk voor Hem ſtellen*. — De borgtochtelyke gehoorzaemheid van den Middelaer wordt den gelovigen toegerekent, en, uit dien hoofde, zijn zy *heilig* en rein, *onberispelyk*, zonder misſtal en *onbeſchuldelyk*; zo dat niemand iets, tegen hen, kan inbrengen, even als of zy

(*x*) Luc. 1: 75. Epheſ. 1: 4. ende 5: 27. 2 Tim. 1: 9. Tit. 2: 12.

zelve alles gedaen en geleden hadden, het welk CHRISTUS, als Borg, in hunne plaets gedaen en geleden heeft. Op grond van die verzoening, worden zy ook, door CHRISTUS Geest, geheiligd, hier aenvangelyk, en, in het volgend leven, wordt hunne heiligmaking voltooid. — Als zulke heilige en onberispelyke menschen, tegen welke niemand eenige beschuldiging kan inbrengen, zal CHRISTUS hen, in den dag des oordeels, *voor zich stellen*, en voor zijn aengezicht doen verschijnen.

Tot dus ver heeft de Apostel twee voorname grondwaerheden voorgedragen, betreffende de oneindige waerdigheid, en de verzoening van CHRISTUS. In de beschrijving van den gelukstaet der Christenen te Colossen vs. 12-14, had hy 'er reeds, met één woord, en als in het voorbygaen, van gesproken. Hy had CHRISTUS den *Zoon van Gods lievde* genaemd, en Hem een *Koningrijk* toegeschreven, vs. 13, en gezegd, dat wy in Hem de verlossing hebben, vs. 14. Beide deze grondwaerheden draegt de Apostel vervolgens meer uitvoerig voor; de eerste, dat CHRISTUS de Zoon van Gods lievde zy, die, als verhoogde Middelaer, de Koning is van het gansch Geheeläl, vs. 15-19; de andere, dat wy in Hem de verlossing hebben, vs. 20-22.

§§. *Vervolgens wekt de Apostel de Christenen te Colossen op, tot eene standvastige aenkleving, aen de gemelde Euangelie waerheden, in weerwil van alle verleidingen, Kap. I: 23— II: 23.*

A. Eerst wordt deze plicht, benevens de gronden daer van, voorgesteld, Kap. I: 23— II: 5.

Deze opwekking, vleit de Apostel wederom eigenäertig in het vorige. CHRISTUS *zal u onstraffelyk voor zich stellen, indien gy maer blijvt in het geloov*, enz. Deze is de gewone schrijvstijl van PAULUS, byzonder in dezen Briev, dat hy, als van zelvs en ongevoelig, van het éene stuk, tot het andere, overga. Trouwens, het vasthouden aen de zuivere Euangelieleer, door een onbeweegbaer geloov, is het middel, om de vruchten van CHRISTUS verlossing bestendig te genieten.

a. De

α. De opwekking zelve, vinden wy vs. 23[a].
β. Zy wordt aengedrongen, vs. 23[b]— *II:* 5.

Hier spreekt de Apostel van zijne bediening in het Euangelie, en van het lijden, het welk hy daerom ondergaen moest. Dus doende wilde hy, den Christenen te Colossen, eenen indruk geven, dat hy gerechtigd ware, om hen, tot standvastigheid, op te wekken, daer hy, schoon hy zelvs onder hen niet gepredikt had, eenen uitgestrekten last had; zo dat zy ook verplicht waren, om hem te horen. Ook kon een vertoog over het lijden, het welk hy, om de bediening van het Euangelie, ondergaen moest, strekken, om hen, door zijn eigen voorbeeld, tot standvastigheid op te wekken. Ten dien einde

a. Verklaert PAULUS, *dat hy, door God zelven, tot den dienst van het Euangelie, geroepen was, vs.* 23[b].
b. Dat hy zich, in de bediening, ook onder allerlei wederwaerdigheden, getrouw betoond had, Kap. I: 24— *II:* 5.
a. Dit wordt, in het gemeen voorgesteld, Kap. I: 24-29.
Zijne getrouwheid bleek
1. *Vooreerst hier uit, dat hy, ten nutte der Kerke, allerlei lijden gewillig onderging, vs.* 24.

23. (y) Indien gy maer onbeweeglyk vasthoudt, aen de zuivere leer van het Euangelie, en daer by onveränderlyk blijft, in 't geloove aen die gewichtige waerheden, gefondeert ende vast staende, zonder te wankelen, ende niet beweegt en afgetrokken wort van de hope op die heerlykheid, welke gegrond is, in de belovte des Euangeliums, dat gy gehoort hebt van Epaphras, het welcke reeds gepredickt is onder alle de redelyke creature, die onder den hemel is. Deze verbazende voortgang is een duidelyk bewijs, voor de waerheid en den Goddelyken oorsprong des Euangeliums, van 't welck

(y) Joh. 15: 6.

ick Paulus een dienaer geworden ben, zijnde onmiddelyk door CHRISTUS zelven geroepen. (vergel. Gal. I: 11, 12.) Op mijn Apostoliesch gezach, kan ik u derhalven verzekeren, dat gy de zuivere Euangelieleer, van Epaphras, ontvangen hebt, en mag ik u dan niet vermanen, om daer by ſtandvastig te blijven, gelijk ik thans doe, ik, die zulke kennelyke blijken van mijnen yver en getrouwheid, in den dienst van het Euangelie, gegeven heb?

24. (z) Die my nu zelvs verblijde in mijn lijden, het welk ik, om de zaek van het Euangelie, ook (*a*) voor u, ende ten uwen nutte, onderga. Trouwens, ik vervulle in mijn vleeſch de overblijfſelen van de verdruckinge Chriſti, (*b*) voor ſijn lichaem, 't welck is de gemeynte.

De Apostel was thans *in lijden*, zijnde te Rome in banden. (vergel. Eph. III: 13. Phil. I: 17.) Daer over *verblijde* hy zich; hy rekende het zich, tot eene eer en een voorrecht, dat hy, om de zaek van CHRISTUS, en de prediking van zijn Euangelie, verdrukking ondergaen mogt, (vergel. Hand. V: 41. Phil. I: 29.) — Dit lijden, (zegt hy) onderga ik *voor u*. Touwens, het verkondigen van het Euangelie, onder de Heidenen, had aenleiding gegeven, en den weg gebaent, tot zijne gevangenis te Rome, en zijne ſtandvastigheid, onder allerlei wederwaerdigheden, moest ook dienen, om de Christenen alle, en ook die te Colosſen, in hun geloov te verſterken.

Hy vervulde thans, *in zijn vleesch*, *de overblijvſelen der verdrukkingen van* CHRISTUS, *voor zijn lichaem*, *het welk is de Gemeente*. — De *verdrukkingen van* CHRISTUS zijn alle die wederwaerdigheden, welke de Apostel om CHRISTUS wil, en om de prediking van zijn Euangelie, ondergaen moest. Hy had reeds zeer veel geleden, voor de zaek van CHRISTUS, maer thans *vervulde* hy, *in zijn vleesch*, of lichaem, *de overblijvſelen* van het lijden, het welk hy nog, om CHRISTUS wil, moest doorſtaen; zijn leven ſpoedde nu naer het

(z) 2 Cor. 7: 4. (*a*) Eph. 3: 13. 2 Tim. 2: 10. (*b*) Rom. 12: 3. 1 Cor. 12: 27. Epheſ. 4: 12. ende 5: 23.

het einde, en het gene hy nu nog te lijden had, was slechts een overblijvsel, in vergelijking van de wederwaerdigheden, welke hy reeds had doorgeworsteld. Evenwel, hy onderging het, met blijdschap, byzonder om dat hy lijden moest, *voor* of ten nutte van CHRISTUS *lichaem*, *het welk is de Gemeente*, gelijk wy reeds hebben opgemerkt.

Dit blymoedig lijden van den Apostel, was eene duidelyke proev van zijne getrouwheid, en een bewijs, voor de waerheid van het Euangelie, het welk hem de verdrukkingen, zo gemoedigd, deedt ondergaen.

2. *Te meer bleek daer in zijne getrouwheid, dat hy, niet tegenstaende dit lijden, in de verkondiging van het Euangelie, bleev aenhouden*, *vs.* 25-29.

-. *Zijn last was zeer uitgestrekt*, *vs.* 25-27.

/. *Dit wordt, in het gemeen voorgesteld*, *vs.* 25.

//. *Meer byzonder uitgebreid*, *vs.* 26, 27.

Ik onderga al dit lijden, met blijdschap, ter bevoorderring der belangen van CHRISTUS Gemeente,

25. Welcker dienaer ick geworden ben, nae de wijze bedeelinge en schikking Godts, die, even als een huisvader, aen elk van zijne dienaren, zijnen taek geevt, volgens welke bedeeling, (*c*) die last my gegeven is aen u, om te vervullen het woort Godts, dat is, de leer van het Euangelie volledig voor te dragen, en allerwegen te verbreiden, by alle volken. (vergel. Rom. XV: 19.)

26. [*Namelick*], op dat ik den hoofdzakelyken inhoud van dit Goddelyk woord opgeve, de verborgenheyt die verborgen is geweest van [*alle*] eeuwen ende van [*alle*] geslachten, (*d*) maer nu geopenbaert is aen de Christenen, sijne heyligen,

27. (*e*) Aen wien Godt, door de prediking van het Euangelie, zeer duidelyk heeft willen bekent maken,

(*c*) Rom. 16: 25. Ephes. 1: 9. ende 3: 9. 2 Tim. 1: 10. Tit. 1: 3. 1 Petr. 1: 20. (*d*) Matth. 13: 11. (*e*) 2 Cor. 2: 14.

welcke daer zy de rijckdom der heerlickheyt deser verborgenheyt onder de Heydenen, welcke is Christus onder u gepredikt en aengenomen, als (*f*) de hope der heerlickheyt:

De rijkdom der heerlykheid dezer verborgenheid, onder de Heidenen, zegt, volgens den Hebreeuwschen spreektrant, zo veel als de by uitnemenheid heerlyke leer, welke den Heidenen voorheen geheel onbekend was; maer hun nu gepredikt werdt; en waer in bestondt die by uitnemenheid heerlyke leer? PAULUS zegt, *welke is* CHRISTUS *onder u, als de hoop der heerlykheid.* Het zegt, in de hoofdzaek, dat het voorstellen van CHRISTUS, aen de Heidenen, ook die van Colossen, als den eenigen grond van hoop, op de heerlykheid van het volgend leven, de hoofdsom van de heerlyke leer des Euangeliums uitmaekte.

Deze Euangelieleer was eene verborgenheid, van alle eeuwen, voor de Heidenen verborgen, maer nu geöpenbaert aen de Christenen. Zelvs was het voor de Joden, onder de oude huishouding, eene verborgenheid geweest, of immers eene zaek, welke hun op verre na zo duidelyk niet geöpenbaerd was, als door het Euangelie, dat deze leer ook aen de Heidenen zou gepredikt worden.

Het is derhalven, als of de Apostel vs. 25-27, dus redeneerde: „ Ik onderga allerlei lijden, voor de zaek „ van CHRISTUS, gewillig en blymoedig; te meer, om dat „ daer door het nut der Gemeente bevoorderd wordt, voor „ zo ver de Christenen, door mijn voorbeeld, tot standvas- „ tigheid in het geloov, worden opgewekt. Trouwens, ik „ ben de dienaer der Gemeente geworden. God, die, als „ een wijs huisvader, elk zijner dienaren zijnen taek op- „ legt, heeft my in last gegeven, om den ganschen omvang „ der Euangelie leere allerwegen te prediken, en, onder alle „ volken, te verspreiden. Deze Euangelieleer behelst hoge „ verborgenheden, welke ten allen tijde, voor de Heide- „ nen, zijn verborgen geweest, maer nu geöpenbaerd zijn, „ aen de Christenen. Aen dezen toch heeft het God be-

„ haegt

(*f*) 1 Tim. 1: 1.

„ haegt een zeer duidelyk bericht te doen toekomen, van „ die by uitstek heerlyke leer, dat CHRISTUS de eenige grond „ zy van de hoop op de eeuwige Zaligheid. Deze heuchlyke „ blymaer wordt thans, onder de Heidenen, ook aen u die „ te Colosſen woont, duidelyk bekend gemaekt. Zo uit- „ gestrekt is de last, welken God my, als zijnen dienaer en „ Apostel, heeft opgelegt."

--. *De Apostel voldeedt, met allen yver en getrouwheid, aen zijnen uitgestrekten last, vs.* 28, 29.

28. Den welcken CHRISTUS, als de hoop der heerlykheid, wy, ik en mijne medearbeiders, in den dienst van het Euangelie, verkondigen, vermanende een yegelick mensche, zonder onderscheid van Jood of Heidenen, om hunne hoop alleen op CHRISTUS te stellen, ende leerende een yegelick mensche in of met alle de wijsheyt, welke ons van God gegeven is, hoe hy CHRISTUS, door het geloov, moet aennemen, op dat wy souden een yegelick mensche, die geloovt, volmaeckt stellen in, of aen God *voorstellen als volmaekt zijnde door*, Christo Jesu, als menschen, die, door het Euangelie en de genade van CHRISTUS, verlicht zijn, als rechtgeaerte Christenen; (vergel. 1 Cor. II: 16. Phil. III: 15.)

29. Waer toe, tot welk een verheven einde, ick Paulus ook arbeyde, met onvermoeide inspanning van alle mijne vermogens, en dat onder veelerlei tegenstand, lijden, en wederwaerdigheden, strijdende nae mate van sijne werckinge, die in my werckt, en my ondersteunt, met kracht. (Vergel. Kap. II: 1.)

HET II. KAPITTEL.

I. Meer byzonder spreekt de Apostel van zijne getrouwheid en standvastigheid, in de bediening van het Euangelie, onder allerlei wederwaerdigheden, vs. 1-3.

1. Hy onderging dit lijden, ook ten nutte der Christenen te Colossen en van anderen, die hem nooit in persoon gezien hadden, vs. 1-3.

—. De zaek wordt, in het algemeen, voorgesteld, vs. 1, en,

— —. In de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 2, 3.

2. De Apostel had gewichtige redenen, om dit zijn lijden, ook ten hunne nutte, aen de Christenen te Colossen bekend te maken, om voor te komen, dat zy niet, door listige drogredenen, misleid wierden, vs. 4, 5.

1. WAnt (of *Immers*) ick wil dat gy wetet, hoe grooten strijt ick voor u hebbe, ende [*voor*] de gene die te Laodicea zijn, ende soo vele als 'er mijn aengesicht in den vleesche niet en hebben gesien:

De Apostel had *eenen groten strijd voor* de Christenen te Colosfen. — Onmiddelyk te voren had hy gezegt, dat hy, in den dienst van het Euangelie, onvermoeid arbeidde, *strijdende* enz. Kap. I: 29. Door dit *strijden* bedoelde hy niet alleen den yver, met welken hy zijn werk verrichtte, maer ook de zorg en bekommering, welke hy had, om daer in recht te verkeeren, en vooräl de smerten en verdrietelykheden, welke hy daerom ondergaen moest. De toespeling is ontleend, van de strijd of worstelspelen der Grieken. (vergel. 1 Cor. IX: 25. 1 Tim. VI: 12.) De worstelaers spanden alle hunne krachten in, zy waren in geduurige vrees, van den tegenparty niet te zullen overwinnen, en zy hadden vele smerten te lijden. — Alle deze denkbeelden komen ook

hier

hier te ſtade; de Apostel ontzag zich gene moeite, en was altoos yverig bezig, om het Koningrijk van CHRISTUS, door de prediking van het Euangelie, uit te breiden, en de belangen der Gemeenten te bevoorderen; (vergel. Kap. I: 28) hy had eene geduurige zorg voor alle de Gemeenten, en badt daerom onophoudelyk voor dezelve, 2 Cor. XI: 28. Col. I: 3; en, om die zelvde reden, moest hy veelerlei ſmerten en verdrietlykheden ondergaen, zijnde ter dezer tijd in banden, om die zelvde oorzaek. Kap. I: 24. IV: 3.

Hy mogt daerom met recht zeggen, dat hy eenen *groten ſtrijd* hadde. Dan op dat de Christenen te Colosſen niet denken zouden, dat zijn arbeid en zorg, met de verdrietelykheden, welke daer uit ontſtonden, zich alleenlyk bepaelden, tot zulke Gemeenten, welke hy zelvs, in eigen perſoon, geſticht had, verzekert hy hun, dat zy zich ook uitſtrekten, tot hen en andere Christenen, die hem van aengezicht onbekend waren. *Ik wil*, (zegt hy) *dat gy wetet* en verzekerd zijt, *hoe groten ſtrijd ik hebbe* ook *voor u*, *en* voor de Christenen, *die te Laodicea zijn*, *en zo vele als 'er mijn aengezicht in het vleesch niet gezien hebben*, dat is, voor alle Christenen, die my niet in perſoon gezien, en mijne prediking niet gehoort hebben, wie en waer zy ook wezen mogen.

Om de harten der Christenen te Colosſen, van den Apostel en zijne raedgevingen, afkeerig te maken, hadden de valſche Leeraers hun zoeken te beduiden, dat de vlijt en zorg van PAULUS zich alleenlyk maer bepaelden, tot die Gemeenten, welken hy zelvs, in perzoon onder hen predikende, geſticht had. Dan hy verzekert hun, van het tegendeel.

Die van *Laodicea* worden hier uitdrukkelyk genaemd, om dat deze Briev ook door de Christenen, in de gemelde Stad, welke naby Colosſen gelegen was, moest gelezen worden. Men vergelyke onze Inleiding.

2. Ik bedoel, in mijnen yver en mijne zorgen in de prediking van het Euangelie, om het welk ik veelerlei verdrukkingen ondergaen moet, het welzijn van alle de Gemeenten, ook van zulke Christenen, aen welken ik, gelijk u en die van Laodicea, van aengezicht onbekend ben. Op dat hare

herten, door het voorbeeld van mijne standvastigheid, onder allerlei lijden, bemoedigd en vertrooſt mogen worden, ende op dat ſy, wel verre van, door de woelingen der valſche Leeraers, onder elkander verdeeld te worden, in tegendeel t'ſamengevoegt zijn in de lieſde, ende [*dat*] tot allen rijckdom der volle verſekertheyt des verſtants, (*a*) tot kenniſſe der verborgenheyt Godts ende des Vaders ende Chriſti:

3. (*b*) In den welcken alle de ſchatten der wijſheyt ende der kenniſſe verborgen zijn.

En dat tot allen rijkdom der volle verzekerdheid des verſtands. Het woordeken *tot* wijst de eindpael aen, welke de Christenen bereiken moeten. Deze was *alle rijkdom* enz. De volle *verzekerdheid des verſtands* beteekent eene zekerheid, waer in het verſtand volkomen berust. Wanneer de Apostel de grootheid van eene zaek wil uitdrukken, is hy gewoon, daer aen eenen *rijkdom* toe te ſchrijven. (verg. Rom. II: 4. Eph. I: 7. II: 7. III: 16. Col. I: 27.) *Alle rijkdom* dan *der volle verzekerdheid van het verſtand*, is eene zekerheid, welke, op zulke duchtige gronden, gevestigd is, dat het verſtand daer in volkomen, en in alle opzichten, berusten kan. *Tot* zulk eene zekerheid moesten de Christenen te Colosſen, omtrent de leer van het Euangelie, komen; dit was het oogmerk van des Apostels ſtrijden, yveren, zorgen, en lijden; te meer om dat 'er valſche Leeraers onder hen waren opgeſtaen, die hen, van de meest wezenlyke grondwaerheden des Euangeliums, zochten af te trekken.

De Apostel verklaert zijne mening nader, wanneer hy 'er byvoegt; *tot kennis der verborgenheid van God en des Vaders en van* CHRISTUS. Wanneer 'er genoegzame grond was, om, door *God*, den Heiligen Geest te verſtaen, zouden wy hier eene alleruitdrukkelykſte verklaring van de leer der Drieëenheid ontmoeten. Maer dit ſtrookt geheel niet, met de rangſchikking der drie Goddelyke Perſonen, noch met de zamenſtelling der oorſprongelyke woorden; voor den naem van

Va-

(*a*) Jeſ. 53: 11. Jer. 9: 23, 24. Joh. 17: 3. Philipp. 3: 8.
(*b*) 1 Cor. 1: 24.

Vader ontbreekt de Articulus, ten blijke dat, onder de beide benamingen van den *God en Vader*, een en dezelvde Perfoon bedoeld worde, namelyk dien God, die de eeuwige Vader is van CHRISTUS. Onzes erächtens bedoelt de Apostel de leer, dat God de Vader de eeuwige Vader zy van CHRISTUS zijnen gelievden Zoon, en dat God de Vader, van eeuwigheid, naer zijn welbehagen, fchikkingen gemaekt hebbe, omtrent het grote werk der verzoening; als mede dat CHRISTUS de Middelaer zy, die de verlosfing heeft te weeg gebracht. Van dit alles had PAULUS, in het vorige gefproken. (vergel. Kap. I: 13, 14, 19, 20.) Dat deze leer, met het hoogfte recht, eene *verborgenheid* moge genaemd worden, heeft geen betoog nodig.

Het woord *kennis* beteekent eigenlyk *erkentenis*. Het oogmerk van den Apostel in al zijn ftrijden, yveren, zorgen, en lijden, was, om de Christenen, zo wel zulken, welke hy nimmer gezien, als onder welken hy, in eigen perfoon, gepredikt had, te brengen, *tot* eene gelovige en meer bevestigde *erkentenis van de gemelde verborgenheid.*

Wanneer de Apostel fpreekt, van *fchatten*, *welke verborgen zijn*, is de toefpeling ontleend, van eenen koffer, in welken men fchatten bewaert, om dezelve daer uit te halen, wanneer men het nodig heeft. (vergel. 1 Macc. I: 24.) De *wijsheid* en de *kennis* worden eigenäertig, by *fchatten*, vergeleken.

De uitdrukking *in den welken* brengen onze Overzetters tot CHRISTUS, van welken vs. 3. het laetst gefproken is; en in de daed in CHRISTUS, in alles, wat Hy gedaen en geleden heeft, ftraelt de Goddelyke wijsheid allerduidelykst door, (vergel. 1 Cor. I: 24) en de kennis van CHRISTUS is uitnemend, Phil. III: 8. CHRISTUS te kennen is de ware wijsheid. — Anders kan men ook de uitdrukking *in welken* betrekkelyk maken, tot de verborgenheid, van welke vs. 2. gefproken is. Deze verborgenheid behelst eene uitnemende wijsheid, welker kennis ons, vleesch en bloed nimmer zouden geopenbaert hebben.

4. Ende dit fegge ick met opzet, dat ik zo wel de belangen van u en de Christenen te Laodicea, of fchoon my

van aengezicht onbekend, als die der Gemeenten, welken ik zelvs geplant heb, ter harte neme; dit zeg ik met opzet, (c) op dat niet yemant u en misleyde met beweegredenen die eenen schijn hebben. Te weten ik heb van Epaphras vernomen, dat de valsche Leeraers u zoeken wijs te maken, dat ik my, aen uwe en andere Gemeenten, welken ik niet, in persoon, geplant heb, weinig of niet laet gelegen liggen. Door zulke bedrieglyke redenen, zoeken zy de hoogächting, welke gy my toedraegt, te verminderen, en wech te nemen. Maer zy lasteren my.

5. Want, (d) hoewel ick met het vleesch en naer het lichaem van [u] afwezig ben, nochtans ben ick, met de gedachten van den geest, by u tegenwoordig en omtrent u werkzaem, om, in alles, uwe wezenlyke belangen te bevoorderen, (vergel. 1 Cor. V: 3.) Ik neem het welzijn van uwe Gemeente, niet minder dan die van andere, ter harte; my verblijdende ende siende, dat is, daer ik, met blijdschap, zie uwe (e) ordeninge, den wel geregelden toestand van uwe Gemeente, ende de vastigheyt uwes geloofs in Christum.

Uit deze blijdschap van den Apostel, over de goede gesteldheid van hunne Gemeente, (verg. Kap. I: 3-7) moesten de Christenen te Colosfen overtuigd worden, dat hy hunne belangen, zo wel als die der Gemeenten, welke hy zelvs geplant had, wel degelyk ter harte nam.

B. De opwekking der Christenen te Colosfen, tot eene standvastige aenkleving, aen de gemelde Euangelie waerheden, in weerwil van alle verleidingen, wordt nader aengedrongen, vs. 6-23.

a. De eerste drangreden is daer uit ontleend, dat zy CHRISTUS, *als hunnen Heer, hadden aengenomen, vs. 6, 7.*

a. De Apostel stelt de zaek voor, vs. 6. en

b. Breidt dezelve nader uit, vs. 7.

6. Gelijck gy dan Christum Jesum den Heere hebt aengenomen, wandelt [alsoo] in hem:

Ei-

(c) Ephes. 5: 6. Coloss. 2: 18. (d) 1 Cor. 5: 3. (e) 1 Cor. 14: 40.

Eigenlyk ſtaet 'er, en daer in ligt de nadruk *gy hebt* DEN CHRISTUS JESUS DEN *Heer aengenomen*, dat is: „ Gy hebt den „ Verloſſer CHRISTUS JESUS, als den Heer, door het geloov, „ aengenomen, om Hem, als uwen Koning, te gehoorza„ men." CHRISTUS heeft een Koningrijk, en, als verhoogde Middelaer, is Hy de gebiedende Opperheer van het gansch Geheeläl. Als den zodanigen, hadden de Christenen te Coloſſen Hem aengenomen, in gehoorzaemheid des geloovs. — Op dezelvde wijs, moesten zy daerom ook *in Hem wandelen*, dat is, door hun gedrag, openbaer maken, dat zy den Verloſſer, als hunnen Heer, gelovig aengenomen hadden, en Hem, als den zodanigen, in blymoedige gehoorzaemheid, onderdanig waren. Zy moesten het oor niet lenen, aen de verleidingen der valſche Leeraren, die hun een juk van willekeurige plechtigheden zochten op te leggen, maer den Verloſſer, als hunnen Heer, die hen tot vryheid geroepen had, gehoorzaem zijn;

7. (*f*) Gewortelt ende opgebouwt in het geloov aen hem, ende beveſtigt in het geloove, gelijckerwijs gy van Epaphras, op de rechte wijs, geleert en onderwezen zijt, (*g*) overvloedigh zijnde of geduurig toenemende in het ſelve geloov, met danckſegginge over de genade, welke God u bewezen heeft.

De drie uitdrukkingen, *geworteld, opgebouwd en bevestigd*, worden zamengevoegd, om eene onwankelbare ſtandvastigheid in het geloov aen te duiden. De eerſte wordt gebruikt van bomen, die wel geworteld zijn, en daer door het geweld der ſtormen wederſtaen kunnen; de andere van een gebouw, het welk eenen ſtevigen grondſlag heeft; en de derde van alles, wat ſterk en vast is. — Wanneer de Christenen te Coloſſen zo onbeweegbaer vast ſtonden, in het geloov, zouden zy betonen, in weerwil van alle verleidingen der valſche Leeraren, dat zy den Verloſſer, als hunnen Heer, gehoorzaem waren.

Dit hadden zy *geleert*, van EPAPHRAS namelyk. Zo doende wil de Apostel al wederom, als in het voorbygaen, doen

(*f*) Eph. 3: 17. (*g*) 1 Cor. 1: 5.

opmerken, dat EPAPHRAS hen wel onderwezen, en hun het rechte Euangelie verkondigt hadde.

β. De tweede drangreden is genomen, uit het gevaer der verleiding, vs. 8-15.

a. Dit gevaer bestondt hier in, dat men hen van CHRISTUS *zocht af te trekken, vs. 8.*

b. Een gevaer, het welk des te groter was, om dat CHRISTUS *een oneïndig heerlyk Persoon is, aen welken zy alles te danken hadden, vs. 9-15.*

a. CHRISTUS *is een Persoon van eene oneïndige heerlykheid, vs. 9.*

b. Aen Hem waren de Christenen te Colossen alles verschuldigd, vs. 10-15.

1. In het gemeen, vs. 10.

2. Meer byzonder, vs. 11-15.

-. Hunne geestelyke besnijdenis, vs. 11-13ª.

--. De vergeving der zonden, vs. 13ᵇ, 14.

---. De bevrijding van de dienstbaerheid aen Moses Wet, vs. 15.

8. (*h*) Siet toe dat niemant u als eenen roof en vervoere door de Philosophie, ende ydele verleydinge, nae de overleveringe der menschen, nae de eerste-beginselen der werelt, ende niet nae Christum.

9. (*i*) Want in hem woont alle de volheyt der Godtheyt lichamelick:

Wat bedoelt de Apostel hier, door de *Philosophie*? zekerlyk niet die wetenschap, welke wy gewoon zijn de Wijsbegeerte te noemen; hy verklaert zijne mening nader, wanneer hy 'er byvoegt de *ydele verleiding*. De zamenvoeging dezer beide uitdrukkingen, *de Philosophie en ydele verleiding*, zegt zo veel, als „ die zogenaemde Wijsbegeerte, welke in „ de daed niets anders is, dan eene ydele verleiding, en „ de menschen verleidt tot leeringen, welke onnut en zelvs „ schadelyk zijn." — Zommigen denken, aen de leerstellin-

(*h*) Rom. 16: 17. Hebr. 13: 9. (*i*) Joh. 1: 14. Coloss. 1: 19.

lingen der Heidenſche Wijsgeeren, welke veel al beſtonden, in valſche redenkavelingen en bedrieglyke ſpitsvindigheden. Maer deze opvatting is blijkbaer ſtrijdig, met de verdere verklaring van den Apostel zelven. — De hier bedoelde Philoſophie wordt gezegt te beſtaen, in *overleveringen der menſchen, en in de eerſte beginſelen der waereld.* Nu ſtelden de Pharizeeuwſche yveraers zeer veel gewicht, in menſchelyke *overleveringen*, en zy drongen aen, op de onderhouding der willekeurige plechtigheden van MOSES Wet, welke meermalen de *eerſte beginſelen der waereld* genaemd worden, (verg. Gal. IV: 3.)

Wy denken daerom aen de leerbegrippen der Joodsgezinde yveraers, die, hoe zeer zich uitgevende voor Leeraers van het Christendom, zeer verkleevd waren aen, en allerwegen aendrongen, op de Pharizeeuwſche beginſelen. Dit ſlag van verleiders, die, ter dezer tijd, ongeloovbaer veel nadeel deden, in de Gemeenten der Christenen, hebben wy, in onze *Inleiding tot den Briev aen de Gemeenten in Galatien*, p. XLVII enz. nader beſchreven.

Ook was het niet ongewoon, om de onderſcheidene begrippen der Joodſche Wetgeleerden, eene *Philoſophie*, te noemen. Zo zegt JOSEPHUS, by voorbeeld, dat 'er drie zoorten van Philoſophen waren, by de Joden; hebbende het oog, op de verſchillende begrippen der Pharizeeuwen, Sadduceeuwen, en Esſeners, *de Bell. Jud.* l. II. c. 8, zo ſpreekt hy ook van de Philoſophie der Pharizeeuwen, *Antiq. Jud.* l. XVIII. c. 1.

Deze Philoſophie der Joodsgezinde yveraers, die zeer verkleevd waren, aen de grondbeginſelen der Pharizeeuwen, was indedaed *eene ydele verleiding.* Men zocht daer door de Christenen te verleiden, tot nutteloze leerbegrippen en ſchadelyke dwalingen. Zy beſtondt, in *overleveringen der menſchen*, (vergel. Marc. VII: 8) en in het aendringen, op de onderhouding der wettiſche plechtigheden, welke indedaed niet anders waren dan zwakke en arme *eerſte beginſelen der waereld*, Gal. IV: 3, 9. Zy was *niet naer* CHRISTUS, en ſtemde niet overëen, met de leer, welke CHRISTUS heeft voorgedragen.

De Apostel waerschouwt daerom de Christenen te Colossen, tegen deze bedrieglyke en schadelyke verleiders, zeggende *ziet toe*, dat is, wacht u nauwkeurig, en draegt 'er toch zorg voor, dat *niemand*, wie hy ook wezen moge, al maekt hy nog zulk eene schone vertoning, *u als eenen roov vervoere*, *door de Philosophie* enz. De spreekwijs is ontleend van rovers, die iemand, met geweld, van het zijne beroven. Op zoortgelyk eene wijs handelden ook de valsche Leeraers; zy lieten niets onbeproevd, om de Christenen, van de Zaligmakende leere des geloovs, te beroven, en hen, door hunne listige drogredenen, tot dwalingen te vervoeren.

Zy zochten de Christenen te beroven van hunnen waren rijkdom, en hen van CHRISTUS aftetrekken, in welken, als in eenen Persoon van oneindige waerdigheid, alle de schatten der volheid enz. wonen. Daerom voegt 'er de Apostel by: *Want*, (liever *hoewel*, vergel. Hand. I: 17) *in Hem*, in CHRISTUS namelyk, *alle de volheid der Godheid lichamelyk woont*.

Wat hebben wy, door de *volheid der Godheid*, te verstaen? Zommigen denken, aen de volheid van CHRISTUS genadegaven en weldaden, welke de volheid der Godheid zou genaemd worden, om dat deze genadegaven en weldaden van God oorsprongelyk zijn. Men beroept zich, op het volgende 19 vs. alwaer gesproken wordt van eenen *Goddelyken wasdom*, of eenen wasdom, die van God oorsprongelyk is. Maer 'er is een aenmerkelyk onderscheid, tusschen deze beide plaetzen; hier hebben wy de uitdrukking *de volheid der Godheid*, en vs. 19. een *wasdom van God*, dat is, gelijk het de Onzen te recht vertaelt hebben, een Goddelyke wasdom. Voeg 'er by, dat de *Godheid* Gods oneindige natuur beteekene, (vergel. Rom. I: 20.) Ook zal elk onpartijdige het gedrongene van de gemelde verklaring geredelyk gevoelen kunnen.

Alle de volheid der Godheid, dat is, de gehele oneindige natuur van God, *woont* en huisvest *in* CHRISTUS, *lichamelyk*. Men kan de uitdrukking *lichamelyk* zo verstaen, dat de oneindige natuur der Godheid, op zoortgelyk eene wijs, in CHRISTUS menschelyke natuur, huisveste, als de ziel van eenen mensch, in zijn lichaem, woont. Dan, onzes erächtens,

tens, ſtaet dit woord over, tegen de ſchaduw, en zegt zo veel als *indedaed*, of waerlyk, (vergel. vs. 17.) Te weten de volheid der Godheid vervulde den Tabernakel en den Tempel, by derzelver inwijing, op eene ſchaduwächtige wijs; en in eene zinbeeldige vertoning; maer in CHRISTUS woont alle de volheid der Godheid *indedaed*, en in waerheid.

10. (*k*) Ende zoudt gy u, door verleiders, van dien Goddelyken CHRISTUS en zijne leer, laten aftrekken, aen welken gy alles verſchuldigd zijt? Immers gy zijt in en door hem volmaeckt of *vervuld*, met allerlei genadegaven en weldaden. Dit alles hebt gy te danken, aen den gezegenden Verloſſer, die het Hooft en gebiedende Opperheer is van alle ſchepſelen, (vergel. Kap. I: 5) en derhalven ook van alle Overheyt ende Macht, onder de Engelen, tot welker dienst men u verleiden wil. (vergel. vs. 18, 19.)

11. (*l*) In en door welcken CHRISTUS, gy oock beſneden zijt, met een Beſnijdeniſſe, die ſonder handen geſchiet, in de uyttreckinge des lichaems der ſonden des vleeſchs, door de Beſnijdeniſſe Chriſti:

De Christenen te Coloſſen, ook byzonder uit de Heidenen, waren door den Verloſſer zelven beſneden, maer op eene geestelyke wijs. Zy waren *beſneden*, *met eene beſnijdenis*, *welke*, *zonder* menſchelyke *handen*, *geſchied*. De Apostel bedoelt de beſnijdenis des harten, de inwendige verbetering van het gemoed, waer door niet ſlechts een klein gedeelte van de huid, gelijk in de vleeſchelyke beſnijdenis, maer het gehele lichaem der zonde, wordt wechgenomen. (vergel. Rom. VI: 6.) Deze beſnijdenis geſchied niet, door menſchelyke handen, maer door de krachtige en verborgene werking van den Heiligen Geest. — Nu hadden de Christenen, die, op deze geestelyke wijs, beſneden waren, zekerlyk niets te doen, met de lichamelyke beſnijdenis, op welke de Joodsgezinde Philoſophen en Wetyveraers aendrongen.

Deze geestelyke beſnijdenis beſtondt, *in de uittrekking des lichaems der zonden van het vleesch*. De ſpreekwijs is ont-

(*k*) Joh. 1: 16. (*l*) Deuter. 10: 16. Jerem. 4: 4. Rom. 2: 29. Philipp. 3: 3.

leend van klederen, welke men aflegt: door de lichamelyke besnijdenis, werd men, als het ware ontkleed, van de vleeschelyke voorhuit. Maer, door de geestelyke besnijdenis, legt men *het lichaem der zonden van het vleesch* af, even als men een kleed *uittrekt*. Het *lichaem der zonden des vleesches* is de gehele omvang der zonden, tot het welk het vleesch, of de verdorvenheid, ons aenspoort. (verg. Rom. VI: 6.)

Er wordt nog bygevoegd, *door de besnijdenis van* CHRISTUS, om aen te wijzen, dat deze geestelyke besnijdenis eenen geheel anderen werkmeester hebbe, dan de lichamelyke; de laetste geschied, door de handen der menschen, maer de eerste door CHRISTUS; deze is in zo ver *de besnijdenis van* CHRISTUS, als de Verlosser de verdienende en werkende oorzaek is der verbetering van hart en wandel. Dit stuk wordt vs. 12. nader verklaerd.

12. Gy zijt, door CHRISTUS zelven, geestelyker wijs besneden. Aen Hem hebt gy de besnijdenis van uwe harten dank te weten. (*m*) Zijnde met hem begraven in den Doop, in welcken gy oock met [*hem*] opgeweckt zijt (*n*) door het geloove der werckinge Godts, die hem uyt den dooden opgeweckt heeft.

De gelovigen zijn *met* CHRISTUS *begraven in den Doop*, voor zo ver de Doop hunne gemeenschap met CHRISTUS, ook in zijne begravenis, beteekent en verzegelt. Te weten alles, wat CHRISTUS gedaen en geleden heeft, worden ook zy gerekend gedaen en geleden te hebben; om dat CHRISTUS, in dat alles, als plaets vervangende Borg, hunne personen vertegenwoordigde. Wanneer CHRISTUS derhalven gestorven en begraven is, zijn alle de zijnen, met Hem, gestorven en begraven; en deze gewichtige waerheid wordt, in den Doop, beteekent en verzegeld. (verg. Rom. VI: 4.)

In dien zelvden *Doop*, zijn *zy ook*, *met* CHRISTUS, *opgewekt*. — Toen CHRISTUS uit de doden werdt opgewekt, vertegenwoordigde Hy wederom alle de zijnen, die daerom gerekend worden, met Hem te zijn opgewekt. Ook deze waer

(*m*) Rom. 6: 4. Galat. 3: 27. (*n*) Ephes. 1: 19. end: 3: 7.

waerheid wordt, door den Doop, beteekent en verzegelt; by het indompelen in, en het opkomen uit het water, wordt de gemeenschap der Christenen, aen de begravenis en opwekking van hunnen Verlosser, eigenäertig afgebeeld. — Voorts wijst het zich van zelvs, dat de dood, onder de begravenis, begrepen zy. (vergel. Rom. VI: 5.)

Maer dit is het nog niet al, de Christenen te Colossen waren ook met CHRISTUS *opgewekt, door het geloov der werkinge* of *der almacht Gods, die Hem uit de doden heeft opgewekt.* Heeft PAULUS hier het oog, op de geestelyke opwekking van eenen zondaer, waer door hem het beginsel van een nieuw en heilig leven wordt ingestort? (vergel. Eph. II: 5, 6.) Dat is, onzes erächtens, de mening niet. Van deze geestelyke opwekking wordt eerst, in het volgende 13. vs. onder den naem van *levendigmaking*, gesproken. Daer te boven wordt hier gesproken van eene opwekking, *door het geloov*; nu is het geloov geenzins het middel, maer het vruchtgevolg van onze levendigmaking, de eerste werkzaemheid van het geestelyk leven.

Onzes erächtens, heeft de Apostel twee denkbeelden gehad, welke onmiddelyk aen elkander verbonden zijn, toen hy het woord *medeöpwekken* gebruikte. Het eerste denkbeeld was dit, dat CHRISTUS, als Borg, alle de zijnen vertegenwoordigd had, ook by zijne opstanding; het andere, het welk daer aen onmiddelyk verknocht was, dat zy allen werkelyk deel krijgen aen de vruchten van CHRISTUS opstanding, door middel van het geloov. — Hy spreekt van het *geloov der almacht Gods, die* CHRISTUS *uit de doden heeft opgewekt*, om dat God zijn oneïndig Alvermogen allerduidelykst geöpenbaert heeft, in de opwekking van CHRISTUS. Het *geloov der almacht Gods, die* CHRISTUS *uit de doden heeft opgewekt*, zegt zo veel, als het geloov, omtrent die grote waerheid, welke den grondslag van het gansche Euangelie uitmaekt, dat CHRISTUS, door Gods oneïndig Alvermogen, uit de doden zy opgewekt. (vergel. Rom. X: 9.)

De hoofdsom dan der zaken, is deze: den Christenen te Colossen was, door den Doop, die de plaets der besnijdenis vervangt, hunne vereeniging met CHRISTUS, in zijne begra-

venis, en opwekking, eigenäertig afgebeeld, en, door het geloov, hadden zy werkelyk deel gekregen, aen de gezegende vruchten der opwekking van den Verlosser.

Omtrent het gene vs. 13-15 volgt, heb ik vooraf twee zaken op te merken: vooreërst, dat de Apostel van God den Vader spreke, die CHRISTUS uit de doden heeft opgewekt, vs. 12. Dit blijkt allerduidelykst daer uit, dat PAULUS vs. 13 schrijve: *Hy heeft u mede levendig gemaekt*, niet *met zich zelven*, gelijk 'er staen moest, wanneer 'er van CHRISTUS gesproken wordt, maer *met Hem*, met CHRISTUS. Ook is het God de Vader, die de *misdaden vergeevt*, op grond der verdiensten van zijnen Zoon. — Wijders heeft men de spraekwending wel in het oog te houden; vs. 13 spreekt de Apostel van *u*, en vs. 14 van *ons*. In het eerste geval, heeft hy byzonder het oog, op de gelovigen uit de Joden, en, in het andere, op de Christenen uit de Heidenen.

13. (*o*) Ende hy, God de Vader, die den Verlosser uit de doden heeft opgewekt, heeft u, gelovigen uit de Heidenen, als gy doot waert in de misdaden, (vergel. Eph. II: 1,) ende [*in*] de voorhuyt uwes vleeschs, mede levendigh gemaeckt met hem, (vergel. Eph. II: 5, 6) alle [*uwe*] misdaden u gunstig vergevende, of *vergeven hebbende*, op grond der verdiensten van CHRISTUS.

De bekeerde Heidenen te Colossen waren eertijds dood, ook *in de voorhuid van hun vleesch*. Men kan 'er de *vleeschelyke voorhuid* door verstaen, en vervolgens hunnen ellendigen toestand, in het Heidendom. Alzo liev zouden wy, volgens het verband van des Apostels redeneering, door *het vleesch*, even als vs. 11, aen de overheerschende kracht der verdorvenheid, denken; zo dat de *voorhuid van hun vleesch* de aengeboorene verdorvenheid beteekene, met welke hunne harten, als met eene dikke voorhuid, omgeven waren. Daer door waren zy *dood*, en geheel onvermogende ten goede, even als *door de misdaden*.

Van

(*o*) Ephes. 2: 1.

Van die *voorhuid* had CHRISTUS hen besneden, (vergel. vs. 11,) en de *misdaden* had God de Vader hun vergeven.

14. Uytgewischt hebbende het hantschrift dat tegen ons was in insettingen [*bestaende*], 't welck [*segge ick*] eeniger wijse ons tegen was, ende heeft dat selve uyt het midden wechgenomen, het selve aen het kruys genagelt hebbende:

God de Vader, (zegt de Apostel) *heeft het handschrivt, het welk tegen ons was*, tegen ons, die Joden van oorsprong zijn, *in inzettingen bestaende, het welk*, (zeg ik) *eenigerwijze tegen ons was, uitgewischt.*

Het *handschrivt* is eene geschrevene verbindtenis, waer door iemand bekent, dit of dat schuldig te zijn; een schuldbriev, eene Obligatie, gelijk wy gewoon zijn te spreken. Dit handschrivt bestondt *in inzettingen*, in de willekeurige voorschrivten der Mozaïsche plechtigheden. (vergel. Eph. II: 15.) Te weten, de offeränden en andere schaduwächtige plechtigheden waren zo vele gestadige en verdrietige herinneringen, dat de zonden, door den Borg, nog niet werkelyk verzoend waren; in zo ver maekten zy eenen schuldbriev uit, die *tegen* de Joden getuigde, en *eenigerwijze tegen hen was*, of, gelijk wy het liever vertalen zouden, *die hun vyandig was.* (vergel. Hebr. X: 27.)

Dit handschrivt heeft God *uitgewischt*, dat is, doorgestreken en geheel te niet gedaen. De toespeling is ontleend van iemand, die de pen haelt door eenen schuldbriev. Het geevt te kennen, dat God de schaduwächtige plechtigheden, welke een verdrietig en onverdraeglyk juk, voor de Joden uitmaekten, geheel afgeschaft, en hen daer door bevrijdt heeft, van de geduurige herinneringen, dat de zonden nog niet verzoend waren. — Zelvs heeft God dat *handschrivt uit het midden wechgenomen*, den schuldbriev geheel verscheurt; zo dat alle verplichting, tot het onderhouden der schaduwächtige plechtigheden, geheel en voor altoos zy weggenomen. Waren nu de gelovige Joden zo volkomen bevrijd, van de schaduwächtige Wet, dan hadden 'er de bekeerde Heidenen althans niet mede te doen.

Maer, hoe was dat handschrivt te niet gedaen? De Apostel zegt, *het zelve aen het kruis genageld hebbende.* Hy schijnt hier te zinspelen, op de toenmalige gewoonte, om bevelschrivten, met nagelen, te beslaen, ten blijke dat zy uitgedient hadden. Nu, zo heeft ook God de Vader, by den kruisdood van CHRISTUS, verklaert, dat de Wet der schaduwächtige plechtigheden, voor altoos had uitgedient: want alle die plechtigheden zagen, op de verzoening, welke de Middelaer zou te weeg brengen, en hadden derhalven aenstonds uitgedient; zo dra de Heer CHRISTUS de verzoening, door zijnen kruisdood, verworven had. — Dezelvde zaek, wordt Eph. II: 14, 15, onder een ander zinneprent, voorgesteld,

15. (*p*) [*Ende*] de Overheden ende de Machten uytgetogen hebbende, heeft hy die in 't openbaer ten toone gestelt, ende heeft door het selve over haer getriumpheert.

Alle de spreekwijzen zijn ontleend, van de triumphen of zegepralen der Romeinen, wanneer de gevangene, zo wel Bevelhebbers, als gemene Soldaten, van hunne wapenen en staetsieklederen beroovd, met den zegewagen rondgevoerd, en aen aller beschimping bloot gesteld wierden.

Zo heeft God ook gehandelt, met *de Overheden en de Machten.* Wie zijn dezen? Zommigen denken, aen de Overheden en Priesters der Joden, die de voorstanders en handhavers der schaduwächtige plechtigheden waren. Maer dan wordt de zin ongemeen flauw. Zou de Apostel van deze zaek zo veel ophev gemaekt, en zijne zinspeling ontleent hebben, van de triumphen der Romeinen, wanneer hy niets anders wilde te kennen geven, dan dat de Joodsche Wetgeleerden, van hun gezach, beroovd waren? Behalven dat deze eerste, in nadruk, zijn ten toon gesteld, by de verwoesting van Stad en Tempel.

De Apostel gebruikt de benamingen van Overheden, Mach-

(*p*) Gen. 3: 15. Matth. 12: 29. Luc. 11: 22. Joh. 12: 31. ende 16: 11.

Machten, en dergelyke, zeer gemeenzaem, en ook in dezen zelvden Briev, van de Engelen. (vergel. Kap. I: 16. II: 10.) Maer, welke Engelen worden hier bedoeld? Zommige denken, aen de heilige Engelen; dan deze opvatting steunt, op eene verönderstelling, welke niet kan bewezen worden, dat God onder de oude huishouding, de regeering, over volken en Koningrijken, byzonder over de Joodsche Natie, onder zijne hoge Opperbestuuring, aen de Engelen had toe-vertrouwd. Daer te boven zijn de Engelen, gesteld dat zy van een vorig gezach beroovd waren, niet ten toon, als overwonnene vyanden, aen elks bespotting bloot gesteld geworden.

Onzes erächtens, heeft daerom de Apostel het oog, op den Duivel en zijne Engelen. — Deze heeft God de Vader *uitgetogen*, en hun die heerschappy ontnomen, welke zy oulings uitöeffenden, byzonder over de verblinde Heidenen, welke zy hielden, in de duisternis van onkunde, afgodery en bygeloov. (verg. Eph. II: 2. VI: 12. Colosf. I: 13.) — Hy heeft hen, op soortgelijk eene wijs, als een zegepralend Veldheer, met zijne gevangenen, handelde, *openlyk ten toon gesteld*, hen voor de oogen van alle redelyke wezens, byzonder van de heilige Engelen, te schande gemaekt, *en over hen getriumpheert.* Het zinnebeeldig voorstel geevt, in de hoofdzaek, te kennen, dat God de macht der duisternis, de heerschappy, welke de duivel oeffende, byzonder over de Heidensche waereld, hebbe te niet gedaen.

Dit is geschied, *door het zelve*, door het kruis van CHRISTUS namelyk, waer van vs. 14 gesproken was. Te weten, door zijnen kruisdood, heeft CHRISTUS vrede gemaekt, de vyandschap tusschen Joden en Heidenen wechgenomen, en even daer door de heerschappy, welke de duivelen, vooräl over de Heidenen, uitöeffenden, te niet gedaen. (vergel. Eph. II: 15.)

8. De Apostel voegt 'er nog eene derde drangreden by, tot staving van zijne vermaning, aen de Christenen te Colossen, om der waerheden van het Euangelie, in weerwil van alle verleiding, standvastig aen te kleven. Zy is ontleend, uit de nietigheid der dingen, tot welke de valsche Leeraers hen zochten te verleiden, vs. 16-23.

a. Deze drangreden wordt, op zich zelve voorgesteld, vs. 16-19.

a. De valsche Leeraers drongen aen, op het onderhouden van willekeurige plechtigheden, welke volkomen hadden uitgedient, en derhalven van geen gewicht ter waereld waren, vs. 16, 17.

b. Zy drongen aen, op eene gewaende Godsdienstigheid, welke slechts, in uiterlyke vertoningen, gelegen was, vs. 18.

c. Zy hadden, door het geloov, gene betrekking, tot CHRISTUS, *het verheven hoofd der Kerke, vs. 19.*

16. (*q*) Dat u dan, daer het handschrivt, het welk, onder de oude huishouding, tegen ons was, volkomen is uitgewischt; (vergel. vs. 14,) *dat u dan* niemant, wie hy ook zy, en wat hy moge voorwenden, en oordeele of veröordeele, in spijse ofte in dranck, over het eeten en drinken van zulke dingen, welke Moses Wet, voor onrein, verklaert had; naerdien de schaduwächtige onreinigheid heeft opgehouden, en alle onderscheid van spijs en drank, voor altoos, is wechgenomen; ofte dat u niemand veröordeele, in het stuck (*r*) des feest[*daegs*], ofte der nieuwe mane, ofte der Sabbathen, om dat gy deze vastgestelde feestdagen niet onderhoudt. De eene dag is nu niet meer heiliger, dan de andere. Laet u geen juk opleggen, in deze dingen.

17. Welcke zijn, of slechts waren, (*s*) een schaduwe, een afbeeldsel der toekomende dingen; maer het lichaem is de verzoenende kruisdood Christi, (vergel. vs. 15.) Maer, wanneer het lichaem zelvs gekomen is, heeft de schaduw volkomen uitgedient.

18. (*t*) Dat

(*q*) Lev. 11: 2. Rom. 14: 2. Galat. 4: 10. (*r*) Lev. 23: 2, &c. (*s*) Hebr. 8: 5. ende 10: 1.

18. (*t*) Dat [*dan*] niemant u en overheersche nae sijnen wille in neerigheyt ende dienst der Engelen, intredende in 't gene hy niet gesien en heeft, te vergeefs opgeblasen zijnde door het verstant sijnes vleeschs:

Dat niemand u overheersche. — Deze uitdrukking is vry duister, zy is ontleend van de spelen- en renbanen der ouden. Aen het einde van het perk, was eene kroon opgehangen, welke den overwinnaer, als een eereprijs, geschonken werdt. Daer zaten ook de Rechters, die uitspraek deden, wie het einde van de loopbaen het eerste bereikt, en de overwinning behaelt hadde. Maer, menigmael liep 'er vry wat partydigheid onder; wanneer nu de Rechter onrechtvaerdig handelde, en de kroon niet toewees aen den genen, die dezelve verdient had, werdt hy, met het zelvde grondwoord, het welk hier voorkoomt, gezegd, te *overheerschen.* — Maer, wat zegt nu dit overheerschen, in ons geval? De Uitleggers begrijpen het, op verschillende wijzen, en de een heeft vernuftiger vinding, dan de ander. Dan de eenvouwigheid is het kenmerk der waerheid. Onzes erächtens, zegt het grondwoord, ter dezer plaets, iemand, door onrecht en listigheid, te *bedriegen*, gelijk de partijdige Rechters, in de renbanen, deden, wanneer zy den eereprijs aen iemand toedeelden, die denzelven niet verdient had.

Het is derhalven, als of de Apostel zeide: „ Gy weet, „ dat de Rechters, in de renbanen, zomtijds, uit partijdig„heid, onrechtvaerdig handelen, en zich, van listige uit„zonderingen, bedienen, om den eereprijs toe te wijzen, „ aen iemand, die denzelven niet verdient heeft; maer, in „ het midden van u, zijn valsche Leeraers, die hunne ver„dervelyke dwalingen, door bedrieglyke schijnredenen, op „ eene zeer behendige wijs, weten voort te planten; dwa„lingen, welke recht geschikt zijn, om de menschen, „ van de kroon der eeuwige heerlykheid, te doen versto„ken blijven; wacht u daerom van deze verleiders, en wa„pent u tegen hunne listige drogredenen."

(*t*) Jer. 29: 8. Matth. 24: 4. Ephes. 5: 6. 2 Thess. 2: 3. 1 Joh. 4: 1.

De Apostel beschrijvt deze verleiders nader, in hun karakter en gedrag, *naer zijnen wil, in nederigheid en dienst der Engelen, intredende in het gene hy niet gezien heeft, te vergeevsch opgeblazen zijnde, door het verstand zijnes vleesches.*

Naer zijnen wil, in nederigheid en dienst der Engelen. Dit was het eerste kenmerk van deze verleiders. — *Naer zijnen wil*, θελων. Men zou, op het vermoeden, komen kunnen, of hier ook eene schrijvfout zy ingeslopen, zo dat 'er, met verzetting van slechts ééne letter, ελθων *komende*, moest gelezen worden, op deze wijs: „ dat u niemand, „ door listige drogredenen, misleide, *komende in nederig-* „ *heid*," enz. Dan, ik vinde niet, dat deze verschillende lezing, door een eenig handschrivt, bevestigd worde, en dergelyke veränderingen in den Text, zonder genoegzaem gezach, zijn zeer zorgelyk. — Wy, voor ons, zouden het woord *willende*, of *naer zijnen wil*, lievst brengen, tot de vorige uitdrukking, *overheerschen*, op deze wijs: „ dat nie- „ mand u, door listige drogredenen, bedriege, naer zijne „ willekeur en eigen goedvinden, *in nederigheid en dienst* „ *der Engelen.*" Zekerlyk wordt hier eene gewaende *nederigheid* bedoeld, welke, alleen in uitwendige vertoningen, bestaet, en in de daed uit trotschheid voortkomt, om des te meerder achting by de menschen te verwerven. Trouwens, de Apostel zegt, van deze zelvde verleiders, dat zy *opgeblazen* waren, *door het verstand des vleesches.*

Maer, wat is de *dienst der Engelen*? — Het woord, door *dienst* vertaeld, beteekent die hulde, en dien eerdienst, welken wy den hogen God bewijzen moeten. Het wordt daerom, door *Godsdienst*, vertaeld, Hand. XXVI: 5. Jac. I: 26, 27. Nu kan men den *dienst der Engelen* tweezins opvatten, voorwerpelyk of onderwerpelyk. In den eersten zin, hebben wy te denken, aen den eerdienst der Engelen, aen de Godsdienstige hulde, welke aen de Engelen bewezen wordt, en, in den tweeden zin, aen den eerdienst, welken de Engelen, aen den Allerhoogsten, op eene meer volmaekte wijs, dan de heiligsten der menschen, in den hemel, bewijzen. — Misschien ging het een, met het ander, gepaerd, by die verleiders, welke de Apostel op

het

het oog heeft; zo dat zy, uit eene gewaende nederigheid, met hunne gebeden, niet regelrecht tot God toegingen; maer hunne toevlugt namen, tot de Engelen, als voorspre-kers, en tevens de vertoning maekten, als of zy de Enge-len, in het onbevlekte van hunnen Godsdienst, zeer naby kwamen.

Intredende, voegt 'er de Apostel by, *in het gene hy niet gezien heeft.* — Het *gene men niet gezien heeft*, zijn zulke zaken, welke een mensch noch, met de oogen van het lichaem, zien, noch, met zijn bekrompen verstand, volkomen begrijpen kan. (vergel. Joh. I: 18.) Daerom wordt God de onzienlyke genaemd, Kap. I: 15. — Het woord *intreden* beteekent, met de scherpte van zijn verstand, tot in het binnenste van eene zaek te willen doordringen. De lieden dan, welke PAULUS op het oog heeft, *drongen in het gene zy niet gezien hadden*, noch zien konden. Men verbeelde zich waenwijze menschen, die, in plaets van de bekrompenheid des menschelyken verstands ootmoedig te erkennen, met hun vernuft, wilden doordringen, tot de kennis van zulke zaken, welke, boven den kring der menschelyke kundigheden, verre weg verheven zijn. (vergel. Job XXVI: 14.)

Te vergeevsch opgeblazen zijnde, door het verstand zijnes vleesches. — De nederigheid derhalven, welke deze lieden voorwendden, was in de daed eene verfoeijelyke geveinsdheid, daer zy, in hunne harten, eenen onverdraeglyken hoogmoed voedden. Zy waren *opgeblazen*; de spreekwijs is ontleend van iets, het welk, met eenen blaasbalg, opgeblazen wordt, en geweldig uitzwelt. Eene eigenäertige teekening van eenen trotschen mensch, die eene vertoning maekt van wijsheid, welke in de daed niet anders is, dan wind en ydelheid. Het *verstand des vleesches* zegt zo veel, als het vleeschelyk verstand, het welk, uit hoofde der natuurlyke verdorvenheid, verduisterd is. De uitdrukking *te vergeevsch*, beteekent onbedachtzaem en zonder grond, daerom wordt zy *te onrecht* vertaeld, Matth. V: 22. — De Apostel spreekt dan, van menschen, die, zon-

der eenigen grond, door vleeschelyke vooröordeelen verblind, hoogmoedig waren, op hunne ingebeelde wijsheid.

Maer welke verleiders bedoelt nu de Apostel? Hy noemt het famenstel van hunne dwalingen, de *Philosophie* en ydele verleiding, vs. 8. — Dan, aen de Wijsgeeren der Heidenen, kunnen wy niet denken: want de verleiders, die hier bedoeld worden, yverden zeer sterk, voor de onderhouding der Mozaïsche Wetten. (vergel. vs. 16, 17.) Deze byzonderheid wijst ons kennelyk, naer Joodsche Wijsgeeren.

Zommigen menen, dat de Apostel het oog hebbe, op de *Esseërs*, die een afgezonderd en zeer nauwgezet leven leiden, afgescheiden van de maetschappy der menschen. In de daed, JOSEPHUS en PHILO geven zulke berichten, van hunne denk- en handelwijs, welke vry wat overëenkoomst hebben, met de beschrijving, welke PAULUS hier geevt van de verleiders, tegen welke hy de Christenen te Colosfen waerschouwde. Maer het is evenwel geheel niet te vermoeden, dat zich zommigen der Esseërs, by de Gemeente te Colossen, zouden vervoegt hebben, om haer verkeerde begrippen in te boezemen.

Anderen denken, aen de *Cabbalisten*, Joodsche Wetgeleerden, die de Cabbala beöeffenden, zijnde de mondelinge Wet, welke gezegd werdt, van Vader tot Zoon te zijn overgeleverd, en uit welke zonderlinge dingen werden afgeleid. Maer het leerstelsel der Cabbalisten was, in dien tijd, nog niet algemeen bekend.

Volgens nog anderen, zou de Apostel het oog hebben, op de Gnostieken. Dan het is, op zijn allerminst, zeer twijffelächtig, of het zamenstel van deze lieden, toen PAULUS dezen Briev schreev, alrede tot eenigen stand gekomen ware.

Onzes erächtens, worden hier de Joodsgezinde yveraers bedoeld, die de wanbegrippen der Pharizeeuwen, met de leer van het Euangelie, wilden zamenvoegen. Dit wandrochtig zamenstel is de Philosophie, vs. 8 vermeld. De beschrijving, welke de Apostel hier van de verleiders geevt, past ongemeen wel op de valsche Leeraers, die de Pharizeeuwsche

ſche wanbegrippen bleven aenkleven; en, uit dat beginſel, op de onderhouding der willekeurige plechtigheden van MOSES Wet, ook by de Christenen uit de Heidenen, aendrongen. — Zy vertoonden eene buitengemene *nederigheid*, zo wel in hunne kleding, als in hun gansch uitwendig gedrag; zy maekten hunne gedenkcedelen breed, vastten tweemalen ter weeke, zalvden hunne aengezichten niet, maer zagen altoos treurig. Matth. VI: 16. XXIII: 5. — Zy verkeerden, *in den dienst der Engelen.* Immers, dat 'er Joden waren, die de Engelen, als voorſprekers, by God beſchouwden, is kenbaer genoeg, uit het Apocryphe boek, naer TOBIAS genaemd, Kap. XII: 12, 15. — Zy *drongen in het gene zy niet gezien hadden.* Volgens het getuigenis van JOSEPHUS, die zelvs een Pharizeeuw was, hielden zich de lieden van dezen aenhang bezig, met verſcheidene onderzoekingen, omtrent zaken, welke, voor het menſchelyk verſtand, ondoorgrondelyk zijn, voornamelyk omtrent den ſtaet der zielen, na den dood der lichamen. — Zy waren *te vergeevsch*, en ten onrechte, *opgeblazen door het verſtand des vleeſches.* Met alle hunne gewaende nederigheid, waren hunne harten trotsch en opgeblazen; zy verbeeldden zich, dat zy alleen de wijsheid bezaten, en dat alle anderen, die van hun verſchilden, dwazen waren. Zy roemden naer het vleesch, 2 Cor. XI: 18.

19. Ende het Hooft CHRISTUS, die de Koning der Kerke, en boven de Engelen, verre weg verheven is, Kap. II: 10. Eph. I: 21. niet behoudende, uyt het welcke het geheele lichaem door de t'ſamenvoegſelen ende t'ſamenbindingen voorſien ende t'ſamengevoegt zijnde, opwaſt met Goddelicken waſdom.

Het Griekſche woord, hier door *behouden* vertaeld, zegt eigenlyk zich ergens ſterk en onbeweegbaer aen vast te houden. In dezen zin, *hielden* de Pharizeeuwen de inzetting der Ouden. (vergel. Marc. VII: 3.) De hier bedoelde verleiders erkenden CHRISTUS wel, met de belijdenis van hunnen mond, voor het hoofd der Gemeente; maer zy hielden daer aen, met de daed, niet vast. Zy verlochenden Hem, in hunnen wandel, en betoonden heimelyk, dat zy

tot Hem gene geloovsbetrekking hadden, welke, tot eeuwige behoudenis, volſtrekt noodzakelyk is.

Uit het welk het geheele lichaem, door zamenvoegzelen en zamenbindingen, voorzien en zamengevoegd zijnde, opwast, met eenen Goddelyken wasdom. — Het zinneprent is ontleend, van het lichaem, welke leden, door aderen, zenuwen, ſpieren en gewrichten, aen elkanderen, en aen het hoofd verbonden zijn. Even zo is het ook gelegen, met de Gemeente; deze beſtaet, uit vele leden, welke onderſcheidene dienſten bewijzen, en, door den band des geloovs, zo met elkanderen, als met CHRISTUS, het hoofd, ten nauwſten vereënigd zijn. (vergel. Eph. IV: 16.) — Het is derhalven, als of de Apostel dus redeneerde: „ wanneer „ het menſchelyk lichaem, in alle deszelvs leden wel zamengevoegd, met het hoofd vereënigd blijvt, dan ontvangt het, uit het hoofd, leven en wasdom; even zo „ gaet het ook, met CHRISTUS geestelyk lichaem, zijne „ Gemeente. Het beſtaet, uit vele en onderſcheidene leden; deze zijn allen, door den band des geloovs, vereënigd; zy trekken de levensſappen, de invloeden van den „ Heiligen Geest, uit CHRISTUS, als het hoofd, en wasſen „ daer door in de genade, *met eenen Goddelyken wasdom*, „ met eenen wasdom, die, door gene eindige krachten, „ kan bevoorderd worden, maer alleen, door Gods almachtige genade, gewrocht wordt. — Nu houden de verleiders, het hoofd der Gemeente, niet vast; zy hebben, „ tot Hem, gene geloovsbetrekking, en derhalven zijn zy „ ook gene levendige leden van CHRISTUS geestelyk lichaem."

b. De drangreden wordt nader uitgebreid, vs. 20-23.

a. Om dat de voorwendſels der verleideren, met den aert van het Christendom, onbeſtaenbaer waren, vs. 20, 21.

b. Om dat zy dingen voorſchreven, welke gene innerlyke waerdy bezaten, vs. 22, 23.

20. Indien gy dan met Chriſto (*v*) de eerſte begin-

(*v*) Galat. 4: 9.

ginfelen der werelt zijt afgeftorven, wat wort gy, gelijck of gy in de werelt leefdet, met infettingen belaft?

De *eerfte beginfelen der waereld*, of waereldfche eerfte beginfelen, zijn hier weder, even als vs. 8 en Gal. IV: 3, de willekeurige plechtigheden van MOSES Wet; dit blijkt allerduidelykst uit vs. 21, alwaer deze eerfte beginfelen nader befchreven worden. (vergel. vs. 16 en Gal. IV: 10.)

De Christenen te Colosfen waren deze eerfte beginfelen *met* CHRISTUS *afgeftorven*. Te weten, toen CHRISTUS geftorven is, zijn alle de gelovigen, met Hem, geftorven. (verg. vs. 12, 13.) Maer CHRISTUS heeft, door zijn fterven, de fchaduwächtige Wet afgefchaft. (vergel. vs. 14. Eph. II: 15.) Derhalven zijn alle gelovigen, door den dood van CHRISTUS, verlost van het juk der fchaduwächtige plechtigheden, en, in zo ver, de *eerfte beginfelen der waereld*, *met* CHRISTUS *afgeftorven*.

Op dezen grondflag, toont PAULUS aen, hoe ongerijmd het wezen zoude, dat de Christenen zich nog, aen de voorfchriften van deze willekeurige en afgefchafte plechtigheden, onderwerpen zouden, *wat wordt gy, gelijk of gy in de waereld leevdet, met inzettingen belast?*

De *waereld* beteekent hier wederom, waereldfche en uitwendige plechtigheden. Daerin *leevden* de Joden oudtijds, zy hielden zich bezig, met het waernemen van deze willekeurige plechtigheden. Maer de gelovigen, onder den dag van het Nieuwe Testament, zijn deze waereldfche beginfelen, met CHRISTUS, afgeftorven, en daer van bevrijd, door den dood van den Middelaer; derhalven was het even zo ongerijmd, dat de Christenen te Colosfen de fchaduwächtige plechtigheden onderhouden zouden, als dat iemand, die van eene dienstbaerheid bevrijd is, zich daer aen op nieuws onderwerpen wilde. (vergel. Rom. VI: 6.)

Het *leven in de waereld*, het dienstbaer zijn, aen het juk van MOSES Wet, verklaert de Apostel nader, door *met inzettingen belast te worden*. Deze vertaling drukt den zin eigenäertig uit. Het grondwoord zegt hier bepalingen te maken, omtrent zekere plechtigheden. (verg. 2 Macc. X: 8.

XV: 36.) Het is, als of PAULUS zeide: „ waerom laet gy „ u het waernemen van plechtigheden voorschrijven, en u, „ met willekeurige voorschrivten daer omtrent, belasten."

21. [*Namelick*], men roept u als gedurig toe, en raeckt dit of dat niet aen; het is onrein, (vergel. 2 Cor. VI: 17,) noch proevt en smaeckt die spijs niet, zy is onrein, noch en roert zelvs de onreine spijzen niet aen. In de Wet van Mose zijn vele spijzen, voor onrein, verklaerd. (vergel. Lev. XI.) Maer, vermits deze wetten een schaduwächtig uitzicht hadden, en het lichaem der schaduwen gekomen is, zo is ook alle onderscheid van spijzen; zo wel als van dagen, voor altoos wechgenomen. (vergel. vs. 16., 17.)

22. Welcke dingen alle, die namelyk, in de schaduwächtige Wet, voor onrein verklaerd zijn, verderven door het gebruyck, (*x*) [*ingevoert*] nae de geboden ende leeringen der menschen:

De Onzen hebben 'er het woord (*ingevoerd*), ter nadere opheldering, ingelascht. Maer even daer door, hebben zy den zin aenmerkelyk verduistert. Men late deze inlasching wech, en het voorstel zal veel duidelyker wezen. „ *Alle* „ *deze dingen*, welke de Wet oudtijds voor onrein verklaert „ had, *zijn tot verderv*, *door het gebruik*: het gebruik der „ onreine dingen brengt een groot nadeel aen; zelvs be„ dervt het de zeden; *volgens de geboden en leringen der* „ *menschen*, die u zoeken te verleiden, om Wet en Euan„ gelie zamen te voegen."

22. (*y*) Dewelcke geboden en willekeurige voorschrivten van menschen, wel hebben eene [*schijn*]reden, eene schijnbare vertoning van wijsheyt, vermits men zich, door het onderhouden van die voorschrivten, zeer Godsdienstig betoont; maer, het bestaet alles in eenen eygenwilligen [*Godts*]dienst, in eenen eerdienst, die willekeurig verricht wordt, maer Gode niet behagen kan, (vergel. Matth. XV: 7-9,) ende in eene gewaende nedrigheyt, welke in daed op trotsheid uitloopt, (verg. vs. 18,) en-

(*x*.) Jes. 29: 13. Matth. 15: 9. Tit. 1: 14. (*y*) 1 Tim. 4: 8.

ende [*in*] het lichaem niet te ſparen, maer het nutteloos te kwellen; [*doch*] alle deze willekeurige voorſchrivten en zijn, (welk een gewicht de verleiders daer aen mogen toeſchrijven,) niet in eenige weerde, of van eenig wezenlyk belang; [*maer*] zy dienen ſlechts (z) tot verſadinge des vleeſchs, ter voldoening der verkleevdheid aen zinlyke dingen, en niets beteekenende uitwendigheden.

HET III. KAPITTEL.

3. *De Apostel gaet over, tot het zedenbeſturend, of plichtvermanend deel van dezen Briev, Kap. III: 1— IV: 6.*

De valſche Leeraers ſchijnen voorgewendt te hebben, dat hunne grondregels en inzettingen veel meer ſtrekten, tot volmaking van 's menſchen waren gelukſtaet, dan wel de zedenleer van het Euangelie. Het gebruik maken van zulke ſpijzen, welke de Wet voor onrein verklaert had, bevoorderde, naer hun voorgeven, het zedelyk bederv. (vergel. Kap. II: 23.) Om nu de valschheid van deze beſchulding aen te tonen, geevt de Apostel een kort begrip van de verhevene en gezuiverde zedenleer des Euangeliums, by welke de zedenleer der Heidenſche Wijsgeeren, niet in vergelyking komen kan. Kap. III: 1— IV: 6.

Wy onderſcheiden 'er drie hoofdbyzonderheden in, de algemene plichten, welke, voor rekening van alle Christenen liggen, Kap. III: 1-17; de plichten, welke, in onderſcheidene betrekkingen, moeten beöeffend worden, Kap. III: 18— IV: 1; en eenige meer byzondere voorſchrivten, Kap. IV: 2-6.

(z) 1 Tim. 5: 23.

A. *De Apostel begint, met de algemene plichten, welke, voor rekening van alle Christenen liggen, Kap. III: 1-17.*

A. Eerst stelt hy den hoofdplicht voor, vs. 1-4. Hier ontmoeten wy:

α. Den grond, waer uit die hoofdplicht wordt afgeleid, vs. 1a.

β. Den hoofdplicht zelven, vs. 1b.

γ. Het gepaste hulpmiddel daer toe, vs. 2, en

δ. De drangreden, met welke dezelve wordt aengebonden, vs. 3, 4.

1. Indien (of *Naerdien*) gy dan met Christo opgeweckt zijt, voor zo ver Hy, als plaets vervangende Borg, ook uwe personen, by zijne opstanding, vertegenwoordigt heeft, en gy het beginsel van het geestelyk leven zijt deelächtig geworden, (vergel. Kap. II: 12. Eph. II: 1-6;) *naerdien gy dan met* CHRISTUS *opgewekt zijt*, so soeckt de dingen die boven zijn, (*a*) daer Christus, als verhoogde Middelaer, bekroond met eene onnadenkelyke heerlykheid, is sittende aen de rechter[*hant*] Godts:

De *dingen, welke boven zijn*, worden vs. 2 overgesteld, tegen *de dingen, welke op aerde zijn.* Men denke dan aen dingen, welke boven, in den hemel, gevonden worden, *daer* CHRISTUS, gelijk 'er, ter nadere verklaring, wordt bygevoegd, *is zittende aen Gods rechtehand.* De Apostel schijnt dan zulke dingen te bedoelen, welke deels betrekking hebben, tot CHRISTUS Middelaers heerlykheid, en deels plaets hebben in den hemel, alwaer CHRISTUS die heerlykheid geniet.

In den eersten zin, mag men denken, aen die onnadenkelyke heerlykheid, met welke de verhoogde Middelaer, in den hemel bekroond is, en aen die heerschappy, welke Hy voert over alle geschapene wezens, (vergel. Kap. I: 15, 18. II: 10,) als mede aen het werk, het welk CHRISTUS in den hemel verricht, daer Hy, als Priester, de Voorbidder is van zijn volk, en, als Koning, alle dingen bestuurt, ten nut-

(*a*) Eph. 1: 20.

nutte van zijne Gemeente. — In den tweeden zin, hebben wy te denken, aen de uitnemende gelukzaligheid, welke in den hemel, in de onmiddelyke tegenwoordigheid van den verhoogden Middelaer, genoten wordt. De Apostel ſpreekt niet alleen van dingen, welke *boven* in den hemel zijn; maer hy voegt 'er nog by, *daer* CHRISTUS *is zittende aen Gods rechtehand*, om ons een des te verhevener denkbeeld te geven, van het gewicht der gelukzaligheid, welke, op dezelvde plaets, genoten wordt, daer de verhoogde Middelaer zijne heerlykheid vertoont.

De vermaning, om *de dingen, welke boven zijn, te zoeken*, dat is, daer na te ſtaen, met inſpanning van alle vermogens, leert ons, dat wy het, in den laetſten zin hebben op te vatten. — Tot dat zoeken van de hemelſche gelukzaligheid, zijn de Christenen des te meer verplicht, *om dat zy met* CHRISTUS *zijn opgewekt.* Trouwens, het beginſel van het geestelyk leven maekt zich openbaer, door hemelsgezindheid.

2. Bedenckt ten dien einde, en bepeinst, met inſpanning van uwen geest, de dingen die boven zijn, niet alleen, of zo zeer, die op de aerde zijn.

Door de *dingen, welke op de aerde zijn*, in tegenſtelling van de *dingen, welke boven zijn*, kan men alle tijdelyke voordeelen verſtaen, alles, wat het leven hier op aerde kan veräengenamen. Deze dingen moet men niet alleen, of voornamelyk bedenken; maer, voor alle andere dingen, moet men de hemelſche gelukzaligheid bepeinzen, in hare uitnemende voortreffelykheid; dit zal een zeer geſchikt middel zijn, om dit onſchatbaer goed te zoeken. (verg. vs. 1.)

Ondertusſchen wil ik wel eens in bedenking geven, of de Apostel, onder de benaming van *de dingen, welke op de aerde zijn*, ook bepaeldelyk het oog hebbe, op de afgeſchafte plechtigheden van MOSES Wet. Deze beſtonden, in uitwendige verrichtingen, en kunnen derhalven zo wel de *dingen op aerde* heten, als de eerſte beginſelen der waereld, (Kap. II: 20, vergel. Gal. IV: 3.) Dan zullen de *dingen, welke boven zijn*, de weldaden der genade beteekenen, byzonder zo als zy, by uitnemenheid, onder den dag der vervulling,

geschonken worden, en die Eph. I: 3, geestelyke zegeningen in den hemel geheten worden. Het verband, met het vorige II. Kap., alwaer de Apostel vs. 8 en vervolgens, de Christenen gewaerschouwt heeft, tegen de verleiders, die, op de onderhouding der schaduwächtige plechtigheden, aendrongen, geevt eene zeer schijnbare aenleiding, tot deze bedenking; te meer, om dat deze vermaning, vs. 1, door het besluitend *dan*, als een gevolg, uit het vorige, wordt afgeleid.

Volgens die opvatting, is des Apostels mening vs. 1, 2, hoofdzakelyk deze: „ Gy Christenen te Colossen, offchoon
„ merendeels Heidenen van oorsprong, zijt met CHRISTUS
„ opgewekt, (vergel. Kap. II: 12) en, met Hem, de eerste
„ beginselen der waereld afgestorven. (vergel. Kap. I: 20.)
„ Door zijnen dood, is het handschrivt, in willekeurige
„ inzettingen bestaende, voor altoos uitgewischt. (vergel.
„ Kap. II: 14.) Staet dan, met inspanning van alle uwe
„ vermogens, naer de zaligheid, welke, in de onmiddelyke
„ tegenwoordigheid van den verheerlykten Middelaer, ge-
„ noten wordt. Overpeinst ten dien einde de geestelyke
„ zegeningen, welke, door den Middelaer, verworven
„ zijn, en, in den hemel, voltooid worden; maer niet de
„ aerdsche dingen, de uitwendige plechtigheden, in MOSES
„ Wet voorgeschreven."

De drangreden, met welke deze vermaning wordt aengebonden, is tweeledig.

a. De eerste dient, ter aenbinding van die opwekking, om de aerdsche dingen noch te zoeken, noch te bedenken, vs. 3a.

b. De tweede, om de Christenen te Colossen te bewegen, dat zy de dingen, welke boven zijn, zoeken en bedenken zouden, vs. 3b, 4.

a. Zy leevden reeds met CHRISTUS, *vs.* 3b, *en*

b. Zouden namaels, met Hem, verheerlykt worden, vs. 4.

3. (*b*) Want gy zijt geestelykerwijs gestorven; voor

(*b*) Rom. 6: 2.

voor zo ver gy afſtand gedaen hebt, van het gene, waer in gy voorheen geleevt, en uw genoegen geſteld hebt, byzonder zijt gy, met CHRISTUS, de eerſte beginſelen der waereld afgeſtorven, en, door zijnen dood, bevrijd van het juk der ſchaduwächtige plechtigheden, (vergel. Kap. II: 20,) ende uw leven is met Chriſto (*c*) verborgen in Gode.

Uw leven. — Door het *leven* der gelovigen te Colosſen, hebben wy te denken aen hun geestelyk leven, en wel bepaeldelyk zo als het namaels, in een leven der heerlykheid, zal veränderd worden. — Dit leven was nog *verborgen in* of *by God*, voor zo ver het, in Gods onmiddelyke tegenwoordigheid, genoten wordt, en daerom hier op aerde nog verborgen, en in vele opzichten, onbekend is. (verg. 1 Joh. III: 2.) — *Met* CHRISTUS zegt zo veel, als naer het voorbeeld van CHRISTUS. Het is hier even eens gelegen, als met de heerlykheid van CHRISTUS, welke hier, voor onze oogen, verborgen is, om dat Hy, boven in den hemel, is zittende, aen Gods rechterhand. (verg. vs. 1)

De Christenen te Colosſen, die der waereld en der Wet geſtorven waren, leevden met CHRISTUS, (vergel. vs. 1,) maer de volkomenheid van dit leven, zo als het namaels by God, en in zijne onmiddelyke tegenwoordigheid, zal genoten worden, was voor hun nog verborgen, even als de uitnemende heerlykheid, met welke CHRISTUS bekroond is. Evenwel zal het een en ander niet altoos verborgen blijven.

4. (*d*) Wanneer [*nu*] Chriſtus, in alle zijne heerlykheid, voor het oog van alle menſchen, in den dag zijner luisterrijke toekoomst, ſal geopenbaert zijn, de verhoogde Middelaer, die de bron en oorzaek van ons leven is, (verg. Joh. XI: 25,) met opzicht tot alle gelovigen, beide uit Joden en Heidenen, dan ſult oock gy, offchoon gy Heidenen zijt van oorſprong, en de ſchaduwächtige Wet niet onderhouden hebt, met hem, en naer het voorbeeld van zijne heerlykheid, (vergel. Phil. III: 21,) geopenbaert worden en te voorſchijn komen, in eene heerlickheyt,

(*c*) Rom. 8: 24. 2 Cor. 5: 7. (*d*) Phil. 3: 21. 1 Joh. 3: 2.

zo groot, dat wy 'er ons geen denkbeeld van maken kunnen. Daer gy nu aenvangelyk leevt, met CHRISTUS, en namaels, in Gods onmiddelyke tegenwoordigheid, zulk eene uitnemende heerlykheid genieten zult; zoudt gy dan nog aerdsche dingen bedenken, en verkleevd blijven, aen die arme eerste beginselen der waereld, aen die willekeurige plechtigheden, welke slechts schaduwen van toekomende dingen zijn, (vergel. Kap. II: 17.) en thans nergens meer toe dienen, dan ter voldoening der gehechtheid aen de zinnelyke dingen? (vergel. Kap. II: 23.)

B. Hier op volgen ettelyke ondergeschikte plichten, vs. 5-17.

α. Ten aenzien der ondeugden, welke de Christenen moeten nalaten, vs. 5-11.

a. Eerst spreekt de Apostel, van grove zonden by uitstek, welke, onder de Heidenen, in zwang waren, vs. 5-7.

𝔞. De vermaning zelve wordt voorgesteld, vs. 5, en,

𝔟. Door twee krachtige drangredenen, nader aengebonden, vs. 6, 7, zy zijn ontleend

1. Van de geduchte straffen, vs. 6.

2. Van het onbetamelyke voor Christenen, vs. 7.

5. (*e*) Doodet dan, als het ware, (*f*) uwe leden die op de aerde zijn, [*namelick*] hoererye, onreynigheyt, (*g*) [*schandelicke*] beweginge, quade begeerlickheyt, ende de gierigheyt, (*h*) welcke is afgodendienst.

De leden, welke op de aerde zijn, beteekenen, in den eigenlyken zin, de aerdsche leden van ons lichaem. In het zinbeeldige, heeft de Apostel het oog, op de uitwerkselen van onze natuurlyke verdorvenheid, de opvolging van onze zinnelyke begeerlykheden; anders genaemd, de betragtingen en begeerlykheden van het vleesch, Gal. V: 24; zy heten hier *leden*, om dat zy veelszins haren oorsprong nemen, in het lichaem, en, door deszelvs leden, uitgeöeffend worden; le-

(*e*) Eph. 4: 22. ende 5: 5. (*f*) Rom. 7: 5, 23. (*g*) 1 Thess. 4: 5. (*h*) Ephes. 5: 5.

leden, *welke op de aerde zijn*, om dat zy den mensch aerdsgezind maken, en oorzaken zijn, dat hy aerdsche dingen bedenke.

De Apostel noemt eenige der voornaemste uitwerkselen der verdorvenheid op, *hoerery*, *onreinigheid*, overspel en allerlei ontuchtigheid, *schandelyke beweginge* van onnatuurlyke ontucht, (vergel. Rom. I: 16,) *kwade begeerlykheid*, tot de vuilste ontuchtigheid, *ende gierigheid*, *welke is afgodendienst*. Men vergelyke het aengetekende by Eph. V: 5.

Deze *leden*, *welke op aerde zijn*, moesten de Christenen te Colossen *doden*, door de gemelde ondeugden het voedsel te onttrekken, dat is, door zich te wachten van de aenleiding gevende personen, plaetsen en omstandigheden, en door de begeerlykheden tegen te staen. (verg. Gal. V: 24.) — Trouwens, zy waren met CHRISTUS, opgewekt, (vergel. vs. 1) zy leevden met CHRISTUS, en zouden namaels, ook ten opzichte van het lichaem, naer zijn voorbeeld, verheerlykt worden, (vergel. vs. 4;) en zouden zy dan de zondige begeerlykheden, welke, in de leden en de ongeregelde bewegingen van het lichaem, haren oorsprong hadden, niet tegenstaen en te onderbrengen?

6. (*i*) Om welcke vuile ondeugden, het geduchte uitwerksel van de toorne Godts, in rechtvaerdige straffen, komt over de kinderen der ongehoorsaemheyt. (vergel. Eph. V: 6.)

7. (*k*) In dewelcke gruwelen, oock gy, byzonder die Heidenen zijt van oorsprong, eertijts, voor uwe bekeering, met lust en vermaek, hebt gewandelt, doe gy in deselve leefdet, stellende daer in uw hoogste goed, en als het ware uw leven zelvs.

(*i*) 1 Cor. 6: 10. Galat. 5: 19. Ephes. 5: 5. Openb. 22: 15. (*k*) 1 Cor. 6: 11. Eph. 2: 1, 2 Tit. 3: 3.

b. Vervolgens spreekt PAULUS *van andere ondeugden, welke, hoe wel mede grouwelyk, doorgaens als zodanig niet beschouwd worden, vs.* 8-18.

a. *De vermaning zelve vinden wy vs.* 8, 9a.

b. *Aengedrongen vs.* 9b, 10, *en*

c. *Met eene aenmerking bekrachtigd, vs.* 11.

8. (*l*) Maer nu gy, tot het gezegend Christendom bekeerd zijt, het welk niet anders, dan heiligheid ademt, moet gy afſtand doen, van deze en dergelyke grouwelen, ook van de zulke, welke doorgaens minder geächt worden. Daerom legt oock gy dit alles af, gelijk men gewoon is, een vuil en beſmet kleed af te leggen, [*namelick*] gramſchap, toornigheyt, quaetheyt, laſteringe, vuyl ſpreken uyt uwen mont.

Tusſchen de *gramſchap* en de *toornigheid*, kan men dit onderſcheid maken, dat het eerſte woord in het gemeen, oplopenheid beteekene, en het andere eene hittige gramſchap, welke zich, door het zwellen van het aengezicht, openbaer maekt. *Kwaedheid* beduidt de kwaedäertigheid van iemand, die 'er zijn werk van maekt, om anderen te benadeelen. Onder den naem van *lastering*, heeft men te denken, aen bittere verwijtingen en vervloekingen. *Vuil ſpreken*, is ſchandelyke en onnuttige redenen te voeren, geſchikt, om de onkuiſche begeerlykheden van anderen op te wekken.

9 (*m*) En liegt niet tegen malkanderen, om, uit een beginſel van gramſchap en haet, den goeden naem van eenen anderen te bezwalken, dewijle gy, by uwe bekeering, uytgedaen hebt den ouden menſche der aengeborene verdorvenheid, met ſijne wercken, en grouwzame bedrijven, even als men een oud en walgelyk kleed aflegt;

10. (*n*) Ende, vermits gy aengedaen hebt den nieu-

(*l*) Eph. 4: 22. Hebr. 12: 1. Jac. 1: 21. 1 Petr. 2: 1. (*m*) Eph. 4: 25. (*n*) Rom. 6: 4.

nieuwen [*mensche*] des geestelyken levens, (vergel. Eph. IV: 25,) daer die nieuwe mensch des harten, door de werking van den Heiligen Geest, vernieuwt wort of *vernieuwd geworden is*, tot kennisse, tot gelovige erkentenis der waerheden van het Euangelie, (*o*) nae het evenbeelt des genen die hem, den nieuwen mensch, namelyk, geschapen, en, door een scheppend Alvermogen, in uwe harten te weeg gebracht heeft; (vergel. Eph. II: 10.)

11. Waer in, in welk scheppen van den nieuwen mensch, thans, onder den dag der vervulling, het onderscheid tusschen volk en volk, (*p*) niet meer te passe komt; en het komt, by God, ganschelyk niet meer in aenmerking, van welken oorsprong iemand is: Grieck ende Jode, is even na; besnijdenisse ende voorhuyt, doen niets ter zake; Barbare [*ende*] Scytha, (*q*) dienstknecht [*ende*] vrye hebben genen voorrang, de een boven den anderen; maer Christus alleen is alles voor hen, die Hem gelovig aennemen, ende dat in en met opzicht tot allen, zonder eenig onderscheid. Elk, die in CHRISTUS geloovt, van welken oorsprong, rang en staet, hy ook wezen moge, ontvangt van Hem alles, wat hy, tot zijn wezenlyk geluk, nodig heeft.

Omtrent de benamingen van *Barbaer en Scytha*, hebben wy nog iets op te merken. Alle de Heidenen zijn, in onderscheiding van de Joden, onder den naem van *Griek*, voorgesteld. (vergel. Rom. I: 16.) De *Barbaren* en de *Scythen* behoorden ook wel, onder de Heidenen; maer zy waren de meest onbeschaevde van allen. Zulke volken, die zich, aen de beschaevde tael en zeden der Romeinen, niet onderwerpen wilden, werden by hen *Barbaren* genaemd. De *Scythen*, een volk, het welk, in het Noorden, aen de Zwarte Zee woonde, waren nog woester, dan de Barbaren en andere onbeschaevde Natien. — De Apostel spreekt dan ook van den *Barbaer* en den *Scytha*, op dat niemand denken zou, dat, offchoon de beschaevde Heidenen, met de Joden,

(*o*) Gen. 1: 26. ende 5: 1. ende 9: 6. 1 Cor. 11: 7. (*p*) Galat. 3: 28. ende 5: 6. ende 6: 15. (*q*) 1 Cor. 7: 21, 22. ende 12: 13.

in dezelvde voorrechten, deelden, evenwel de allerwoester volken uitgesloten waren.

Deze aenmerking kon, voor de Christenen te Colossen, dienen, tot eene drangreden, om des Apostels vermaning, vs. 8, 9ª geredelyk op te volgen, en dat voor elk van hen, van welken volk, landäert, of staet naer de waereld, zy ook wezen mogten; naerdien God hen, zonder op dit onderscheid eenigszins acht te slaen, hen, met het voorrecht van den nieuwen mensch, verwaerdigt had.

β. Met opzicht tot de deugden, welke de Christenen betrachten moesten, voegt 'er de Apostel eenige vermaningen by, vs. 12-17. *en*

Deze deugden kunnen aengemerkt worden, als plichten, welke regelrecht overstaen, tegen de wangedragingen, welke de Apostel, in het vorige vs. 5, 8, 9ª, had afgekeurt. Deze waren van tweederlei soorten, grovere zonden vs. 5, zulke wanbedrijven, welke doorgaens, voor geringe zonden, gehouden worden, vs. 8, 9ᴮ. In eene omgekeerde orde, spreekt de Apostel vs. 12-17, van zulke deugden, welke, tegen die wanbedrijven, overstaen; eerst van zulke, welke, tegen de meerdere zonden overstaen, vs. 12-15, en daer na van zulke plichten, welke overstaen tegen de zwarer misdaden, vs. 16, 17.

a. De plichten, tegen de mindere zonden, zo als zy doorgaensch geächt worden, overgesteld, vinden wy vs. 12-15.

a. Eerst spreekt de Apostel, van eene betamelyke gemoedsgesteldheid, vs. 12.

b. Daer na van de daden, door welke men die gemoedsgesteldheid moest openbaer maken, vs. 13.

c. Wijders van de onderlinge lievde, vs. 14.

12. (*r*) So doet dan aen, (*s*) als uytverkorene Godts, welke de Vader der barmhartigheid, reeds van eeuwigheid, naer zijne vrymachtige genade, tot voorwerpen van

(*r*) Ephes. 4: 32. ende 6: 11. (*s*) 1 Thess. 1: 4.

van zijne onderscheidene lievde, uit den overigen hoop van het zondig en verdoemelyk menschdom, verördent heeft, als heylige Christenen, die, door het bloed en den Geest van CHRISTUS, gereinigd zijt, ende als beminde, de voorwerpen van mijne, en dat oneindig meerder is, van de Goddelyke lievde in CHRISTUS; wat ik u bidden mag; *doet aen*, gelijk het de zodanigen betaemt, de innerlicke bewegingen der barmhertigheyt goedertierenheyt, ootmoedigheyt, sachtmoedigheyt, lanckmoedigheyt:

De minzame beschrijving van *uitverkorenen Gods, heiligen en beminden* was niet alleen geschikt, om de harten der Christenen te Colossen in te nemen, maer ook om hen, tot het opvolgen der vermaning, des te gereder over te halen; ook was deze lievderijke beschrijving zonderling gepast, om hen op te wekken, tot die plichten, welke, met de lievde, onmiddelyk verbonden zijn, en daer uit regelrecht voortvloeijen.

De beminnelyke gemoedsgesteldheid, welke de Apostel voorschrijvt, bestaet in *de innerlyke bewegingen der barmhartigheid*, in *goedertierenheid*, *ootmoedigheid*, *zachtmoedigheid*, *langmoedigheid*.

Innerlyke bewegingen der barmhartigheid, (eigenlyk staet 'er, *ingewanden der barmhartigheden*, in het meervouwig getal) betekenen, volgens den Hebreeuwschen spreektrant, een tederhartig medelijden, met alle ellendigen, het welk men, zo menigmael 'er zich gelegenheid toe opdoet, op de kennelykste wijs, openbaer maekt; zo dat men niemand, in eenig lijden, zien kunne, zonder een innig medelijden te gevoelen en te betonen. — Hier by moest de *goedertierenheid* komen, eene algemene weldadigheid, eene geneigdheid, om zijnen evenmensch, by elk eene gelegenheid, alle mogelyke diensten te bewijzen; verder de *ootmoedigheid*, de nederigheid en laeg gevoelenheid van zich zelven, de *zachtmoedigheid*, waer door men toegevend is, omtrent de gebreken van anderen, en de *langmoedigheid*, waer door men de beledigingen van anderen geduldig verdraegt, zonder tot gramschap, haet, en wraekzucht, vervoerd te worden.

Deze beminnelyke gemoedsgesteldheid moesten de Chris-

tenen te Colosfen *aendoen*. De fpreekwijs is wederom ontleend van een nieuw kleed, het welk men aentrekt. (verg. vs. 10.) Trouwens, deze gemoedsgefteldheid maekt het kostelyk kleed, het cieraed van eenen waren Christen, uit, het welk hy, in zijnen wandel, moet openbaer maken. Trouwens, deze gezindheid moest zich, in het gedrag, naer buiten vertonen, daerom wordt 'er vervolgens bygevoegd:

13. Verdragende malkanderen, wanneer gy, in iemand, eenig heerfchend gebrek ontdekt, daer God zelvs zulke gebreken gunftig verdragen wil, (*t*) ende vergevende d' een den anderen, fo yemant tegen yemant [*eenige*] billyke klachte heeft, wegens de eene of de andere belediging: gelijckerwijs als Chriftus u vergeven heeft, wanneer gy Hem, door ongeloov, of aenmerkelyke ftruikelingen, billyke klachten gegeven hebt, [*doet*] oock gy alfoo, omtrent uwe mede Christenen, door hun, wanneer zy u beledigt hebben van harten, en by herhaling, te vergeven. (vergel. Matth. XVIII: 34, 35. Eph. IV: 32.)

Deze beminnelyke daden zouden zy kunnen uitöeffenen, wanneer zy die gemoedsgefteldheid bezaten, welke vs. 12 befchreven is: waren zy vervuld, *met barmhartigheid en goedertierenheid*, dan zouden zy zelvs medelijden hebben, met de gebreken van anderen, en hun daer in te gemoet komen, wel verre van daer over verbitterd te worden; vooräl wanneer zy *ootmoedig* waren, en zich hunne eigene zwakheden herinnerden; waren zy *zachtmoedig* en *langmoedig*, dan zouden zy de beledigingen van anderen, gaerne vergeven.

14. (*v*) Ende boven dit alles [*doet* als een kleed, *aen*] de liefde tot alle menfchen, en byzonder tot de broederen; dewelcke (*x*) is de bant der volmaecktheyt.

Behoudt men deze vertaling, dan verftaet de Apostel, door *de volmaektheid*, het ganfche zamenftel van die beminnelyke gemoedsgefteldheid en deugden, welke hy vs. 12, 13, heeft aengewezen; de *volmaektheid* genaemd, om dat dit al-

(*t*) Matth. 6: 14. Marc. 11: 25. Ephef. 4: 32. (*v*) Joh. 13: 34. ende 15: 12. Ephef. 5: 2. 1 Thefl. 4: 9. 1 Joh. 3: 23. ende 4: 21. (*x*) Eph. 4: 3. Coloff. 2: 2.

alles uit zijnen eigenen aert, gefchikt is, om het leven van eenen Christen, hier op aerde, tot eenen hogen trap van volmaektheid, op te voeren. (vergel. Hebr. V: 14) Nu is *de lievde, de band der volmaektheid*, voor zo ver zy alle de gemelde deugden, als het ware zodanig zamenbind en vereënigd, dat zy als een geheel kunnen befchouwd worden, van het gene een Christen, ter verkrijging van zijne volmaektheid, hier op aerde, te betrachten heeft. Trouwens, wanneer een Christen de lievde, by alle gelegenheden, uitöeffent, geraekt hy daer door tot den hoogften trap van volmaektheid, welken hy hier op aerde bereiken kan. (verg. Rom. XIII: 8. Gal. V: 14)

Deze lievde moesten de Christenen te Colosfen wederom, als een kleed, aendoen, en dat wel *boven alles*. Er kan gezinfpeeld worden, op de gordels, welke de Oosterlingen, boven hun gewaed, aendeden, niet flechts tot cieraed, maer ook om de ruime klederen op te fchorten, en daer door gemakkelyker te wandelen; dan zou de lievde hier voorkomen, als een gefchikt middel, om de gemelde plichten des te gereder, en meer onbelemmerd, uit te oeffenen.

Volgens deze opvatting, wil de Apostel dit zeggen: „ Ik „ heb u opgewekt, om de voorheen gemelde deugden, als „ een cierlyk kleed, aen te doen, en daer in, voor het „ oog der menfchen, te wandelen; laet ik 'er nog deze vermaning byvoegen, dat gy, boven het gemelde cierkleed, „ eenen gordel aendoet, beftaende in ongeveinsde lievde; „ deze zal u, tot eenen band, verftrekken, om het ganfche „ zamenftel der gemelde deugden als het ware te verbinden, en te weeg brengen, dat gy den hoogften trap van „ volmaektheid bereiken zult, tot welken een Christen, „ hier op aerde, geraken kan."

Dan het komt ons al zo eenvouwig voor, de uitdrukking *band der volmaektheid*, volgens den Hebreeuwfchen fpreektrant, op te vatten voor *volmaekten band*, en het voorzetfel, door *boven* vertaeld, te nemen in den zin van *behalven*. (verg. Luc. XVI: 26. Eph. VI: 16. Hebr. VIII: 1) zo dat de zin deze zy: „ behalven alle de gemelde deugden, moeten wy

„ vooräl de lievde uitöeffenen; daer door zult gy, als door
„ eenen volmaekten band, veréenigd worden."

D. *Eindelyk spreekt de Apostel, van de vreedzaemheid, vs.* 15.

15. Ende de vrede Godts heersche in uwe herten, tot welcken gy oock geroepen zijt in één lichaem: ende weest danckbaer.

Door de *vrede Gods*, bedoelt de Apostel hier die beminnelyke deugd van het Christendom, welke anders de vreedzaemheid genaemd wordt, waer door men alles zoekt te vermijden, het welk twist en verwijdering kan veröorzaken, en in tegendeel alles toe te brengen, het welk dienen kan, om de eenigheid te bewaren en aen te kweken. Dat deze de mening zy, blijkt niet alleen uit vergelyking met Eph. IV: 3, maer ook voornamelyk uit de drangreden, met welke deze vermaning wordt aengebonden, namelyk dat de Christenen, tot dien vrede, *geroepen waren, in één lichaem.* — De gemelde deugd heet de *vrede Gods*, om dat dezelve eene vrucht is van Gods genade, door den Heiligen Geest gewrocht wordt, en, uit lievde tot God, moet betracht worden.

Deze vrede Gods moest *heerschen*, *in de harten* der Christenen te Colossen. De toespeling is ontleend van de Richters, in de Grieksche strijdspelen, die beöordelen moesten, wie de overwinnaer was en den eereprijs behaelt had. Deze voerden derhalven het opperbewind, in die spelen, zo dat zy, in zekeren zin, *heerschten.* De Apostel wil, met één woord, zeggen: „ dat de vrede Gods, of de Goddelyke
„ vreedzaemheid, zulk eene heerschappy, in hunne harten,
„ moest voeren, dat daer in niets oprees, het welk den
„ vrede verbreken konde."

Er wordt eene merkwaerdige drangreden bygevoegd: *tot welken* vrede *gy ook geroepen zijt in één lichaem.* Zy waren, door het Euangelie des vredes, geroepen, *in één lichaem*, dat is, om alle te zamen, het zy Joden het zy Heidenen van oorsprong, maer één lichaem uit te maken, waer van CHRISTUS het hoofd is. (vergel. Kap. I: 20.) — De geschillen en ver-

verdeeldheden, in de Gemeenten der eerfte Christenen, hadden veeläl haer beginfel, uit eenen verfchillenden oorfprong. De gelovige Joden waren, uit hoofde van hunne oude voorrechten, zeer geneigd, om zich te verheffen en den voorrang aen te matigen. Dan de herïnnering, dat beide Joden en Heidenen, door het Euangelie, geroepen werden, tot vrede en eensgezindheid, als mede om maer één geestelyk lichaem uit te maken, en al te zamen deel te hebben, aen dezelvde voorrechten; deze herïnnering moest hen opwekken, om den vrede Gods, in hunne harten, te doen heerfchen.

Hier toe geevt de Apostel een zeer gepast hulpmiddel aen de hand, wanneer hy 'er op volgen laet, *en zijt dankbaer*.

Behoudt men deze vertaling, dan bedient zich de Apostel van eene nieuwe drangreden, tot het betrachten en bevoorderen van den vrede. Trouwens het voorrecht, dat de Christenen te Colosfen, door het Euangelie, geroepen waren tot één lichaem, om te zamen, het zy Joden het zy Heidenen, deel te hebben, aen dezelvde zegeningen, verplichtte hen tot eene hartelyke dankbaerheid; en deze dankbaerheid zouden zy, in het betrachten van dien vrede, eerst recht bewijzen. — Dan men kan het ook overzetten: *weest vriendelyk* en gedienftig. Dan wijst de Apostel een zeer gepast hulpmiddel aen, om den vrede te bewaren en te bevoorderen. De vriendelykheid toch en de gedienftigheid is recht gepast, om alle verwijdering voor te komen, en de eendracht aen te kweken.

Deze plichten nu, welke de Apostel vs. 12-15. aenprijst, ftaen over, tegen die ondeugden, welke hy vs. 8, 9*. had afgekeurt, namelyk de *gramfchap*, *toornigheid*, *kwaedheid*, *lastering*, *vuil fpreken*, *en het liegen* tot nadeel van elkanderen. Trouwens wanneer de gemelde plichten yverig betracht worden, dan kunnen ook de afgekeurde ondeugden gene heerfchappy voeren.

b. De plichten, overgesteld tegen de grovere misdaden, ontmoeten wy vs. 16, 17.

16. Het woort Christi woone rijckelick in u in alle wijsheyt: (y) leert ende vermaent malkanderen, met psalmen ende lofsangen, ende geestelicke liedekens, singende den Heere met aengenaemheyt in uw herte.

Tot nader verstand van deze vermaning, hebben wy vooräf aen te merken, dat de ondeugden, welke vs. 5. werden afgekeurd, grove misdaden zijn, welke, by uitstek onder de Heidenen, plaets hadden, en het grootste voedsel ontvongen, uit hunne losbandige en ontuchtige verkeering, byzonder op de maeltijden, welke, ter eere der afgoden, gehouden werden, en, met het zingen van wellustige liederen, gepaerd gingen. Om deze reden geevt de Apostel hier een voorschrivt, hoe de Christenen zich, in hunne gezelschappen, vooräl by hunne onderlinge maeltijden, te gedragen hadden. In plaets van met vuile en ontuchtige liederen, moesten zy elkanderen, met heilige en God verheerlykende gezangen, vermaken. — Dat dit byzonder het oogmerk van den Apostel zy, schijnt ons daer uit te blijken, dat dezelvde vermaning, tot een God verheerlykend zingen, ook in zulk een verband voorkome, Eph. V: 19, 20, en dat dezelve volge, op eene waerschouwing, tegen de dronkenschap, welke byzonder op de afgodische feesten plaets had.

De Apostel wijst een hulpmiddel aen, het welk zonderling geschikt was, om hunne byëenkomsten en maeltijden, op de rechte wijs, tot Gods eer, in te richten; zeggende *het woord van* CHRISTUS *wone rijkelyk in u, in alle wijsheid.*

Het *woord van* CHRISTUS beteekent de leer van het zalig Euangelie, waer van CHRISTUS de hoofdzakelyke en meest wezenlyke inhoud is. Welk een verbazend onderscheid is 'er, tusschen dit *woord van* CHRISTUS, en tusschen de zoutelose en ontuchtige redenen, welke, onder de Heidenen, op hun

(y) Eph. 5: 19.

hunne afgodische feesten, gewisseld werden. — Dit woord van CHRISTUS moest *wonen, in de harten* der gelovigen, en, in dezelve, als in zo vele schatkamers, eene bestendige verblijvplaets hebben en behouden. Dit zou geschieden, wanneer zy zich, door het geduurig overdenken en horen van dat woord, met het zelve gemeenzaem maekten. Het moest, in hunne harten, wonen, en dat wel *rijkelyk*, dat is, in eene zeer ruime maet en trap.

Het woord van CHRISTUS moest rijkelyk in hen wonen, *in* of *met alle wijsheid*, dat is, zy moesten zich daer van bedienen, tot onderlinge stichting, maer overëenkomstig de ware wijsheid, by bekwame gelegenheden; zy moesten daer toe tijd, plaets, en wijs, behoorlyk in acht nemen. — Ten zy men de uitdrukking *in alle wijsheid* brengen wilde, tot het volgende, *leert en vermaent elkanderen*, wanneer de Apostel zal te kennen geven, dat dit leeren en vermanen geschieden moest, met wijsheid, door tijd en plaets in acht te nemen.

Althans, wanneer het woord van CHRISTUS rijkelyk woont, in de harten der gelovigen, zijn zy des te meer in staet, tot het betrachten van de volgende vermaning *leert en vermaent elkanderen met Psalmen* enz.

De Christenen te Colossen moesten, by alle gepaste gelegenheden, maer byzonder op hunne maeltijden *elkanderen leeren en vermanen*. Het *leeren* ziet meer byzonder op het voordragen van geloovswaerheden, en het *vermanen* op het aendringen van de plichten der godzaligheid. Het een en ander moest geschieden, door onderlinge stichtelyke gesprekken, en vooräl door God verheerlykende gezangen, in tegenstelling van de ontuchtige dronkensmans deunen der Heidenen, op hunne afgodische feesten. — De Apostel noemt drieërlei zoorten van gezangen op, welke men dus onderscheiden kan, dat de *Psalmen* de gewijde dichtstukken van DAVID en andere heilige mannen, onder den ouden dag, aenwijzen; dat de *Lovzangen* zulke gezangen beteekenen, door welke God verheerlykt wordt, wegens zonderlinge weldaden en verlossingen, gelijk de lovzang van Israël aen de Schelfzee, Exod. XV; terwijl de *geestelyke liedekens* bestonden, in aengename dicht-

ſtukken, handelende over waerheden of plichten van den Godsdienst.

Wanneer 'er wordt bygevoegd, *zingende den Heer, met aengenaemheid in uwe harten*, prijst de Apostel niet alleen het *zingen* aen, als een meest wezenlyk gedeelte van den Godsdienst, het welk de harten, van de aerde, hemelwaerds verheft; maer hy leert ook, dat dit zingen niet uit enkel vermaek, geſchieden moest, maer tot eer van *den Heer* CHRISTUS, en wel *met aengenaemheid*, niet in het wilde, *maer op* eene ordenlyke wijs, zo dat het dienen kon, tot aengenaemheid en ſtichting der toehoreren. Eindelyk het moest geſchieden, *in* of met *hunne harten*; het hart moest, met den inhoud van het gezang, vereenigd zijn, en, verre van elders af te zwerven, hemelwaerds tot God verheven worden.

By deze opwekking, tot een God verheerlykend zingen, op de maeltijden, voegt de Apostel, by wijs van eenen uitſtap, eene meer algemene vermaning, om, ook by andere gelegenheden, ja ten allen tijde, de eer van God en den Verloſſer te bevoorderen, vs. 17.

17. Ende al wat gy doet, of met woorden, welke gy gebruikt, in uwe geſprekken, ofte met wercken, in welk een geval het ook wezen moge, [*doet*] het alles in den name des Heeren Jeſu, volgens zijn bevel, en met eenen toeleg, om zijne eer te bevoorderen. (vergel. 1 Cor. X: 31) (z) danckende altijd, en over alles, wat u bejegent, het zy voorſpoed, het zy tegenſpoed, den weldadigen Godt ende den eeuwigen Vader van den Verloſſer, door hem, aen welken wy alles verſchuldigd zijn, of *om Hem*, om de zegeningen, welke Hy voor ons verworven heeft.

Dat nu de plichten vs. 16, 17, voorgeſchreven, overſtaen, tegen de grovere misdaden der Heidenen, vs. 5. vermeld, is voor eenen ieder blijkbaer, die zich herinnert, dat die misdaden haren voornamen oorſprong hadden, uit de dartelheid en ontuchtige liederen, welke, inzonderheid op de afgods maeltijden, plaets hadden en gezongen werden.

B. *Ver-*

(z) Eph. 5: 20. 1 Theſſ. 5: 18.

B. Vervolgens gaet de Apostel over, tot zulke plichten, welke, in onderscheidene betrekkingen, moesten beöeffend worden, Kap. III: 18— IV: 1.

Dit plichtvermanend deel ftemt hoofdzakelyk overëen, met dat, in den Briev aen de Gemeente te Ephefen, Kap. V: 21— VI: 9; hy fpreekt wederom eerst, van de plichten der minderen, om dat het, voor het hoogmoedig hart, allermoeilykst valt, zich aen eenen anderen te onderwerpen; hy laet 'er evenwel de plichten der meerderen op volgen, om dat die zelvde hoogmoed den meerderen ligtelyk vervoert, om hun gezach te misbruiken.

A. Vooräf gaen de plichten der gehuuwden, Kap. III: 18, 19.

α. Van de vrouwen, omtrent hare mannen, vs. 18.

β. Van de mannen, omtrent hunne vrouwen, vs. 19.

18. (*a*) Gy vrouwen zijt uwe eygene mannen, met welke gy, door de nauwe betrekking van het huwelyk, als tot één vleesch geworden zijt. (vergel. Eph. V: 25.) onderdanigh, als uwe heeren, gelijk het lichaem, aen het hoofd, en de Gemeente aen CHRISTUS, onderdanig is. (verg. Eph. V: 22-24.) Schikt u, in alles, wat redelyk is, naer den zin en het genoegen van uwe mannen; (vergel. 1 Tim. II: 12) gelijck het betaemt in gehoorzaemheid aen den Heere, die het zo bevolen heeft.

19. (*b*) Gy mannen hebt uwe vrouwen lief, ende en wort niet verbittert tegen haer.

De *mannen moeten hunne vrouwen liev hebben*, niet flechts met eene lievde van welgevallen en welwillenheid, maer ook met eene lievde van weldadigheid, door haer te bejegenen, met minzame woorden, te voeden, te onderhouden, en te befchermen; met eene lievde, welke bedoelt de bevoorde-

(*a*) Gen. 3: 16. 1 Cor. 14: 34. Eph. 5: 22. Tit. 2: 5. 1 Petr. 3: 1.
(*b*) Eph. 5: 25.

ring niet alleen van lichamelyke genoegens, maer ook van de geestelyke en eeuwige belangen.

De mannen moeten *niet verbitterd worden*, tegen hunne vrouwen. Dit kan vooräl zien, op zulke gevallen, wanneer de vrouwen, door gebrek van onderdanigheid, of door andere redenen, ongenoegen geven aen hare mannen. Zulk een gedrag, schoon anderszins af te keuren, moet, by de mannen, gene bitterheid des harten te weeg brengen, welke zich openbaer maekt, door een stuursch gelaet, harde woorden, of dadelyke mishandelingen. In zodanig een geval, moeten de mannen aen hare vrouwen het onbetamelyke van zulk een gedrag, met bedaerdheid, onder het oog brengen, voor het overige haer, als zwakkere vaten, behandelen, en hare gebreken in lievde dragen.

B. De plichten van kinderen en Ouderen vinden wy vs. 20, 21.

20. (*c*) Gy kinderen zijt [*uwen*] ouderen, zo wel der Moeder als den Vader, gehoorsaem, door u, aen hunne bevelen, lessen, vermaningen, bestraffingen, en kastijdingen, gewillig te onderwerpen, in alles, het welk, met Gods gebod, niet strijdig is, al zijn hunne bevelen, met uw genoegen, strijdig, al zijn het moeilyke en eigenzinnige bevelen: want dat is den Heere CHRISTUS, die daer in, met zijn eigen voorbeeld, is voorgegaen, alleszins welbehaeglyk.

21. Gy vaders, en tergt uwe kinderen niet, en verwekt hen niet tot toorn, Eph. VI: 4. Wacht u van alle zulke behandelingen, welke geschikt zijn, om, in plaets van de genegenheid uwer kinderen op te wekken, hunne gemoederen te ontsteken, en van u afkeerig te maken, het zy door het eene kind, boven het andere, te begunstigen, het zy door harde woorden, en al te gestrenge kastijdingen, op dat sy niet moedeloos en worden, door te besluiten, dat gy hun de betamelyke lievde niet toedraegt.

De Apostel richt deze vermaning, alleenlyk tot de Vaders,

(*c*) Eph. 6: 1.

ders, niet met uitsluiting van de Moeders, maer om dat de eersten doorgaens geöordeeld worden, gestrenger te zijn, dan de laetsten.

C. Hier op volgen de plichten in het huisselyk bestuur, Kap. III: 22— IV: 1.

α. Der dienstknechten, omtrent hunne heeren, vs. 22-25.

a. De plichten der dienstbaren worden voorgesteld, vs. 22, 23.

22. (*d*) Gy dienstknechten zijt in alles gehoorsaem [*uwen*] heeren nae den vleesche, niet met oogendiensten als menschenbehagers, maer met eenvoudigheyt des herten, vreesende Godt.

23. Ende al wat gy doet, dat doet van herten als den Heere, ende niet den menschen:

Onder den naem van *dienstknechten*, zijn ook de dienstmaegden begrepen. De Apostel spreekt, alleenlyk van de eersten, om dat de personen, in dien tijd, meer van de mannelyke, dan van de vrouwelyke kunne, waren. Voorts herinnere men zich het gene wy, by Eph. VI: 5, hebben aengemerkt, dat de dienstbaren, in dien tijd, lijvëigene slaven waren.

Zy moesten *hunnen heeren naer het vleesch*, die, over hunne lichamen, maer niet over hunne geesten, te gebieden hadden, *gehoorzaem zijn, in alles*, offchoon het harde geboden waren, zo lang zy niet, met Gods bevel, strijdig waren; *niet met oogendiensten als menschenbehagers*, dat is, zy moesten deze gehoorzaemheid bewijzen, niet slechts in de tegenwoordigheid van hunne heeren, om hun, door eene geveinsde vertoning, in te nemen, maer ook in hunne afwezigheid, *met eenvouwigheid des harten*, uit een zuiver beginsel van eerbied en gehoorzaemheid, *vrezende God.* Het ontzach voor God, en de herinnering, dat Hy alles hoort en ziet, moest de dienstknechten aensporen, om hunnen heeren gehoorzaem te zijn, met een gewillig hart.

Alles wat zy deden, moesten zy *doen van harte*, met ge-

(*d*) Eph. 6: 5. 1 Tim. 6: 1. Tit. 2: 9. 1 Petr. 2: 18.

willigheid, yver en getrouwheid, (vergel. Eph. VI: 7) *als den Heere en niet den menschen*, onder die bezeffen, dat dit werk hun was opgelegd, niet alleen door menschen, maer ook van den Heer zelven, die hen, in den weg van zijne Voorzienigheid, tot den vernederenden ftaet van dienstbaren, geroepen had.

b. Deze vermaning wordt nader aengedrongen, vs. 24, 25.

24. Wetende dat gy, hoewel weinig of genen loon, van uwe heeren naer het vleesch, ontvangende, van den Heere CHRISTUS, in den dag van zijne luisterrijke verschijning, fult ontfangen de vergeldinge der erffenisse van de hemelsche gelukzaligheid: want gy dient den Heere Christo, wanneer gy u, uit lievde tot Hem, betamelyk gedraegt, in uwe dienstbaerheid.

25. Maer die onrecht doet, een dienstknecht, die niet yverig en getrouw is, die fal de geduchte ftraf van het onrecht dragen dat hy gedaen heeft: ende denkt niet, dat uw vernederde ftaet, naer de waereld, u eenige verschoning, by den Goddelyken Rechter, zal te weeg brengen: want daer en is, by Hem, die rechtvaerdig oordeelt, geen uytneminge des persoons.

HET IV. KAPITTEL.

a. De plichten der heeren, omtrent hunne dienstknechten, worden kortelyk voorgefteld, vs. 1.

1. (*a*) GY heeren doet [*uwen*] dienftknechten recht ende gelijck, wetende dat oock gy eenen Heere hebt in de hemelen, aen welken gy rekenschap van alle uwe daden, ook van uw gedrag, omtrent

(*a*) Eph. 6: 9.

trent de dienstbaren, verschuldigt zijt, en by welken geen onderscheid van staet en rang in aenmerking komt. (vergel. Eph. VI: 9.)

Gy heeren doet uwen dienstknechten recht en gelijk. — Het laetste woord, door *gelijk* vertaeld, beteekent zekerlyk billykheid, eene handelwijs, waer door men iemand geevt het gene hem, in zijne onderscheidene betrekking, toekomt. Volgens onze Overzetting, zou zich de Apostel bedienen, van twee uitdrukkingen, welke beide het zelvde beteekenen, *recht en gelijk.* Wy zouden daerom het eerste woord, volgens den Hebreeuwschen spreektrant, liever nemen, voor *goedäertigheid*, in tegenstelling van de *dreiging* of harde behandeling, (vergel. Eph. VI: 9.) zo komt het oorsprongelyk woord ook voor, Matth. I: 19, en by de LXX, Gen. XIX: 19.

C. *De Apostel voegt 'er eenige vermaningen by, tot onderscheidene plichten, vs.* 2-6.

A. Tot het gebed, vs. 2-4.

α In het gemeen, vs. 2.

β. Meer byzonder, vs. 3, 4.

2. (*b*) Houdt sterck aen in het gebedt, ende waeckt in 't selve met danckseggingе:

Houdt sterk aen, in het gebed. Het Grieksche woord zegt eigenlyk, in een zeker werk, met zorgvuldigheid, en by aenhoudenheid, bezig te wezen, Hand. I: 14. II: 42, 46. VI: 4. Rom. XII: 12. XIII: 6. De Apostel leert derhalven, dat de Christenen, van het bidden, hunne voornaemste bezigheid maken moeten, en daer in geduurig werkzaem zijn, om het goede te smeken, en het kwade af te bidden. — Zy moeten *in het zelve*, als het ware, *waken*, dat is, zich, in alle omstandigheden, en by alle gelegenheden, tot het gebed, bereid houden; niet alleen voor zich zelven, maer ook voor alle hunne medebroederen. (vergel. Eph. VI: 18.) — Dit gebed moest gepaerd gaen, *met dankzegging*, voor alle weldaden, welke zy genoten.

(*b*) Luc. 18: 1. Rom. 12: 12. Eph. 6: 18. 1 Thess. 5: 17.

3. Biddende met eenen en tevens oock voor ons, voor my en mijne Medeämbtgenoten, in de bediening van het heilrijk Euangelie, dat Godt ons de deure des woorts opene, en ons gelegenheid geve, (c) om vrymoedig te ſpreken de verborgenheyt Chriſti, om welcke ick oock thans gebonden ben. Evenwel verlang ik niets meer, en ken geen groter genoegen, dan het Euangelie bekend te maken, aen allen menſchen, die wy ontmoeten. (vergel. Eph. VI: 19, 20)

Iemand *eene deur te openen*, is eene leenſpreukige uitdrukking, welke zo veel zegt, als iemand gelegenheid te geven, om zijn oogmerk te bereiken, of eene begeerde zaek te erlangen. (vergel. 1 Cor. XVI: 9.) PAULUS wenschte, en dit moesten ook de Christenen te Colosſen voor hem bidden, dat *God hem de deur des woords opende*, en hem gelegenheid gav, om het woord van het Euangelie bekend te maken, als mede dat hy vrymoedigheid erlangen mogt, om elk eene gepaste gelegenheid daer toe aen te nemen. Dit wenschte hy ook, voor alle zijne Medeärbeiders.

Thans was hy, om de prediking van het Euangelie *gebonden*, zijnde te Rome, met eene keten, aen eenen Soldaet, vast geklonken. Hy wilde niet, dat de Christenen voor hem, om de ſlaking van die banden, bidden zouden: want niet wetende, wat het best ware, uit de gevangenis ontſlagen te worden, of den marteldood te ondergaen, liet hy de uitkoomst, aen de beſtelling des HEEREN, geheel over. (vergel. Phil. I: 22-26.) Alleenlyk begeerde hy, dat 'er velen tot hem komen mogten, en hem gelegenheid geven, om hun het Euangelie bekend te maken, als mede dat hem daer toe, wel verre van moedeloos te worden, de vrymoedigheid mogt gegeven worden. Daerom voegt hy 'er by:

4 Op dat ick deſelve leer van het Euangelie, aen allen, die my ontmoeten, zo duidelyk en vrymoedig magh openbaren, gelijck ick moet ſpreken.

(c) Eph. 6. 19. 2 Theſſ. 3: 1.

B. De

B. De Apostel wekt de Christenen te Colosſen op, tot een betamelyk gedrag, onder de Heidenen, vs. 5, 6.

α. Met daden, vs. 5.

β. Met woorden, vs. 6.

5. (*d*) Wandelt met wijſheyt, en zijt omzigtig in uw gedrag, by de gene die buyten de Gemeente zijn. (vergel. 1 Cor. V: 13.) (*e*) den bequamen tijt uytkoopende, en de geſchikte gelegenheden waernemende, om te tonen, dat gy rechtgeäerte Christenen zijt. (vergel. Eph. V: 15). Let byzonder, op uwe geſprekken.

6. (*f*) Uw woort zy, in alle uwe geſprekken en verkeeringen met menſchen, alle tijt in aengenaemheyt en lievtalig, om niemand te beledigen. Uwe redenen moeten altoos verſtandig en voorzichtig wezen, en als het ware met ſout beſprengt. Neemt de omſtandigheden in acht, van plaetzen, tijden, perſonen, en zaken, om nimmer iets onbedachtzaems of onbeſcheidens te ſpreken, op dat gy moogt weten hoe gy, in onderſcheidene gevallen, overeenkomſtig de Christelyke voorzichtigheid, eenen yegelicken moet antwoorden, die u eenige vragen voorſtelt, het zy omtrent uw geloov, het zy omtrent andere zaken.

Zout is een gewoon zinbeeld van wijsheid; alle dwaze en onvoegzame redenen worden ook, in onze tael, laffe woorden genaemd.

III. *Eindelyk volgt het beſluit van dezen Briev, vs. 7-18. Het behelst,*

א. Een bericht, omtrent TYCHICUS, *en* ONESIMUS, *welke de Apostel, naer Colosſen, zenden zoude, om den Christenen aldaer, van alle de byzonderheden, zijnen perſoon betreffende, verſlag te doen, vs. 7-9.*

A. *Eerst ſpreekt hy van* TYCHICUS, *vs. 7, 8.*

B. *Daer na van* ONESIMUS, *vs. 9.*

7. Alle mijne ſaken, de omſtandigheden, in welke ik

(*d*) Eph. 5: 15. (*e*) Eph. 5: 16. (*f*) Marc. 9: 50.

thans verkeer, en hoe het my gae, in mijne gevangenis, ſal u uitvoerig bekent maken en mondeling mededelen. (g) Tychicus de geliefde broeder, ende getrouwe dienaer, ende mededienſtknecht in den Heere, en in de prediking van het Euangelie, wanneer hy, met dezen Briev, tot u zal gekomen zijn.

Dezen TYCHICUS hebben wy reeds ontmoet, Eph. VI: 21. Men vergelyke onze *Inleiding* p. XCI enz.

8. Den welcken ick tot den ſelven eynde, met dezen Briev, tot u geſonden hebbe, op dat hy uwe ſaken wete, door onderzoek te doen, naer den toeſtand van uwe Gemeente; ende uwe herten vertrooſte, wegens de wederwaerdigheden, welke my, om de prediking van het Euangelie, bejegenen. Dezen Tychicus zend ik, tot ulieden.

9. Met (*h*) Oneſimo den getrouwen ende geliefden broeder, dewelcke uyt de uwe is en tot uwe landslieden behoort; ſy ſullen u alles bekent maken dat hier te Rome is en omgaet, zo rakende mijne gevangenis, als den opgang van het Euangelie, in deze beroemde waereldſtad.

ONESIMUS zal ons nader kenbaer worden, uit den Briev van den Apostel aen PHILEMON. Hy was een ſlaev geweest van den gemelden PHILEMON, maer, van zijnen heer, wechgelopen, was hy by PAULUS gekomen, en door hem, tot het geloov bewogen. Thans zondt hy hem, met eenen Briev, aen zijnen heer PHILEMON terug. — ONESIMUS zou, te gelijk met TYCHICUS, reizen, en te Colosſen aenkomen. De Apostel geevt hem dit getuigenis, dat hy *een getrouwe en gelievde broeder* was, om hem des te meer aen te prijzen. Hy werd een *broeder* genaemd, niet alleen om dat hy een gelovige was, maer ook zelvs een bedienaer van het Euangelie. Hy was *getrouw* en yverig, in zijnen arbeid. Ook was hy *gelievd*, zo by den Apostel, als de Christenen te Rome.

(*g*) Hand. 20: 4. Epheſ. 6: 21. 2 Tim. 4: 12. (*h*) Philem. vs. 10.

ב. *Hier op volgen eenige groetenisſen van en aen verſcheidene perſonen, vs. 10-15.*

A. *De Apostel doet den Christenen te Colosſen de groetenis, van verſcheidene perſonen, vs. 10-14.*

A. Van ARISTARCHUS, *vs.* 10a.

B. Van MARCUS, *met eene aenprijzing van zijn' perſoon, vs.* 10b.

C. Van JESUS JUSTUS, *met byvoeging van een lovlyk getuigenis, vs.* 11.

D. Van EPAPHRAS, *met eene bygevoegde lovſpraek, vs.* 12, 13.

E. Van LUCAS, *vs.* 14a.

F. Van DEMAS, *vs.* 14b.

B. *De Apostel doet de groetenis aen anderen, vs.* 15.

10. U groet (*i*) Ariſtarchus mijn medegevangen, ende (*k*) Marcus de neve van Barnabas, welcken aengaende gy bevelen ontfangen hebt: ſo hy tot u komt, ontfangt hem:

ARISTARCHUS geboortig van Thesſalonica, (vergel. Hand. XXVII: 2.) was een medearbeider van den Apostel, in de prediking van het Euangelie. (vergel. Philem. 24.) Hy was onder de reisgenoten van PAULUS, die hem vergezelden, uit Macedonien, naer het Voorburgemeesterlyk Aſia, waer van Epheſen de hoofdſtad was, Hand. XX: 4. Vervolgens ging hy, met den Apostel, naer Jeruſalem, en kwam eindelyk met hem, te ſcheep, naer Rome, alwaer hy, met hem, in banden kwam. (vergel. Hand. XXVII: 2. Philem. 24.) PAULUS noemt hem daerom *zijnen medegevangenen.*

MARCUS was *de neev* of zusters zoon van BARNABAS. (verg. Hand. XII: 12.) Eigenlyk heette hy JOANNES, en MARCUS was zijn toenaem. — BARNABAS, die, met PAULUS, op vele plaetzen van klein Aſia, gepredikt heeft. (vergel. Hand. XII: 25 — XV: 35) had zijnen neev JOANNES MARCUS, op

(*i*) Hand. 27. 2. (*k*) Hand. 15: 37. 2 Tim. 4: 11.

dien tocht mede genomen; maer, te Pergen in Pamphylia gekomen zijnde, keerde de jongeling terug, naer zijne Vaderstad Jerusalem, om dat hy, tegen de moeilykheid van het reizen, opzag. (verg. Hand. XIII: 13.) Naderhand voegde hy zich wederom, by zijnen Oom BARNABAS. Maer dit gav aenleiding, tot ongenoegen tusschen PAULUS en BARNABAS. Deze beide, voornemens zijnde, eenen nieuwen tocht te doen, door de landen der Heidenen, wilde de laetste zijnen neev MARCUS mede nemen, maer daer in kon PAULUS niet bewilligen, om dat hy hen, op eene vorige reis, te Pergen verlaten had, en naer Jerusalem wedergekeerd was, zo drae hy zijne voeten, aen het vaste land van klein Asien, gezet had. Over het al of niet mede nemen van dezen JOANNES MARCUS, ontstondt verwijdering tusschen PAULUS en BARNABAS, zodanig dat zy elk eenen afzonderlyken weg namen. BARNABAS ging, met MARCUS, naer Cypren, en PAULUS begav zich, met SILAS, naer verscheidene plaetzen van klein Asia. Zy scheidden wel te vrede van elkanderen, om dat zy het best oordeelden, dat elk zijnen weg ging. (verg. Hand. XV: 36, 40.) zie boven XXI Deel. p. 247-299.

Thans was MARCUS, by den Apostel, te Rome; wy leeren 'er uit, dat hy hem zijnen misslag vergeven had. (verg. 2 Tim. IV: 11. Philem. 24.

De Christenen te Colossen hadden, aengaende dezen MARCUS, de zusters zoon van BARNABAS, *bevelen ontvangen.* Ondertusschen kunnen wy niet bepalen, van wie deze bevelen gekomen zijn, of wat zy behelsden. Althans hy zou tot de Christenen te Colossen komen, en dan moesten zy *hem*, als eenen lovwaerdigen dienaer van het Euangelie, met blijdschap, en in lievde, ontvangen.

11. Ende ik groet ulieden, uit naem van Jesus gesegt Justus. Ontvangt de lievderijke groetenis van de drie gemelde mannen, welcke Joden van oorsprong en uyt de Besnijdenisse zijn: dese alleen zijn [*mijne*] mede-arbeyders in de uitbreiding van het Koninckrijcke Godts, door de prediking van het Euangelie, uit mijne broederen naer het vleesch, die my een vertroostinge, tot hulp

en bemoediging, in mijne gevangenis, geweest zijn. De overigen, van welke ik dadelyk spreken zal, zijn Heidenen van oorsprong.

JESUS *gezegd* JUSTUS kan dezelvde persoon niet zijn, met dien, welken wy Hand. XVIII: 7. ontmoet hebben. Deze was een heiden van oorsprong, en de Apostel spreekt hier, van zijne medeärbeiders, in den dienst van het Euangelie, uit de Joden: *deze*, zegt hy, *zijn uit de besnijdenis*. Zijn naëm JESUS of JOSUA, welken hy droeg, by zijne broederen naer het vleesch, bewijst reeds genoeg, dat hy een geboren Jood geweest zy; onder de Heidenen noemde hy zich JUSTUS.

12. U groet (*l*) Epaphras, die uyt de uwe is, zijnde uw landsman, die u het Euangelie verkondigt, en uwe Gemeente gesticht heeft. (vergel. Kap. I: 7.) een getrouw dienstknecht Christi, alle tijt, zo menigmalen hy zijne smekingen, tot den Vader der barmhartigheid, opzendt, strijdende en yverig aenhoudende voor u in de gebeden, op dat gy, tegen alle verleidingen der valsche Leeraren, in het geloov aen de zuivere Euangelieleer, staen meugt, gelijk het betaemt aen Christenen, die volmaeckt en verlicht zijn, door rechte bevattingen van den Godsdienst. (vergel. 1 Cor. II: 6.) ende ten blijke dat gy volkomen of *vervuld* zijt, met alle geestelyke gaven, wel onderwezen en yverig zijnde, in de kennis en betrachting van alle den wille Godts.

Gy kunt u, op dezen Epaphras, volkomen verlaten; hoort daerom niet, naer het voorgeven der verleideren, dat gy, op zijne prediking, genen staet zoudt kunnen maken, om dat gy niet, door my, of eenen anderen Apostel, onderwezen zijt.

13. Want ick geve hem getuygenisse dat hy grooten yver heeft over u, om uwe eeuwige belangen te bevoorderen, ende ook over de gene die in Laodicea zijn, ende de gene die in Hierapolis zijn, uwe nabuurige steden.

(*l*) Col. I: 7. Philem. vs. 23.

14. U groet (*m*) Lucas de Medicijnmeester, de geliefde, ende (*n*) Demas.

LUCAS was de bestendige reisgenoot van PAULUS en de Schrijver van het Euangelie. (vergel. XIX Deel, *Inleid.* p. LXVI—. DEMAS heeft den Apostel naderhand, uit lievde tot de waereld, verlaten. (vergel. 2 Tim. IV: 10.)

15. Groet de broederen die in Laodicea zijn, en wenscht deze uwe nabuurige Gemeente, uit mijnen naem, den besten zegen; ende groet ook Nymphan, van mijnen wege, ende de gemeynte die in sijn huys gewoon is te vergaderen.

NYMPHAS schijnt een vermogend man te Colossen geweest te zijn, in wiens huis de Gemeente vergaderde.

3. *De Apostel geevt bevel, om dezen Briev, ook aen de Christenen te Laodicea, te laten lezen, vs.* 16.

16. Ende wanneer dese Sendbrief van u sal gelesen zijn, maeckt en draegt dan zorg, datse oock in de gemeynte der Laodicensen, uwe nabuuren, gelesen worde: ende dat oock gy een afschrivt van dien briev leest die my uyt Laodicea [*geschreven is*]. De Christenen te Laodicea hebben my geraedpleegt, over zommige stukken, waer op zy, in dezen Briev, het antwoord vinden zullen. Wanneer gy derhalven een afschrivt leest van het gene zy my geschreven hebben, zult gy mijne mening, in dezen Briev, beter begrijpen.

7. *De Apostel voegt 'er eene vermaning by, rakende* ARCHIPPUS, *vs.* 17.

17. Ende segt Archippo, die, by afwezigheid van Epaphras, alleen het Leeräerämbt onder u waerneemt, uit mijnen naem, en op mijn Apostoliesch gezach, Siet en geev nauwkeurig acht op de zeer gewichtige bedieninge die gy aen-

(*m*) 2 Tim. 4: 11. (*n*) 2 Tim. 4: 10.

aengenomen hebt in den Heere, dat gy die vervullet, en, in alle deelen, getrouwelyk waerneemt.

ח. *Eindelyk besluit de Apostel dezen Briev, met eene eigenhandige lievdegroet en zegenwensch, vs. 18.*

18. (*o*) De hartelyke groetenisse voeg ik, ten slotte hier by, met mijne eigene hant Pauli. (*p*) Gedenckt mijne banden, dat ik gevangen ben, om de prediking van het Euangelie, en laet mijn voorbeeld u aenmoedigen, om, in weerwil van alle verleidingen en vervolgingen, by het geloov aen de zuivere Euangelieleer, onwankelbaer te volharden. De genade van onzen Heer JESUS CHRISTUS, zy met u. (vergel. Rom. XVI: 24;) al het heil, het welk de gezegende Verlosser verworven heeft, worde u allen rijkelyk geschonken of vermenigvuldigd! Amen. Het zy zo.

PAULUS had dezen Briev, eenen afschrijver, in de pen gegeven; maer, ten blijke van echtheid, onderteekende hy denzelven, met zijne eigene hand.

(*o*) 2 Thess. 3: 17. (*p*) Hebr. 13: 3.

EINDE VAN DEN BRIEV VAN PAULUS AEN DE COLOSSENSEN.